॥ ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ॥

ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೋ

ಗನ್ಥಾರಮ್ಭಕಥಾ

೧. ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಮತುಲಂ , ಸಸದ್ಧಮ್ಮಗಣುತ್ತಮಂ।

ಅಭಿವಾದಿಯ ಭಾಸಿಸ್ಸಂ, ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹಂ॥

ಚತುಪರಮತ್ಥಧಮ್ಮೋ

೨. ತತ್ಥ ವುತ್ತಾಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಾ, **ಚತುಧಾ ಪರಮತ್ಥತೋ**।

ಚಿತ್ತಂ ಚೇತಸಿಕಂ ರೂಪಂ, ನಿಬ್ಬಾನಮಿತಿ ಸಬ್ಬಥಾ॥

೧. ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದೋ

ಭೂಮಿಭೇದಚಿತ್ತಂ

೩. ತತ್ಥ **ಚಿತ್ತಂ** ತಾವ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ ಕಾಮಾವಚರಂ ರೂಪಾವಚರಂ ಅರೂಪಾವಚರಂ ಲೋಕುತ್ತರಞ್ಚೇತಿ।

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಂ

೪. ತತ್ಥ ಕತಮಂ **ಕಾಮಾವಚರಂ**? ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ , ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠಪಿ ಲೋಭಸಹಗತಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೫. ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ದ್ವೇಪಿ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೬. ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇಕಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇಕನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ದ್ವೇಪಿ ಮೋಮೂಹಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೭. ಇಚ್ಚೇವಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ **ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ** ಸಮತ್ತಾನಿ।

೮. ಅಟ್ಠಧಾ ಲೋಭಮೂಲಾನಿ, ದೋಸಮೂಲಾನಿ ಚ ದ್ವಿಧಾ।

ಮೋಹಮೂಲಾನಿ ಚ ದ್ವೇತಿ, ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಾ ಸಿಯುಂ॥

ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಂ

೯. ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಥಾ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ , ದುಕ್ಖಸಹಗತಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಚಿತ್ತಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಸನ್ತೀರಣಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಸತ್ತಪಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೦. ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ತಥಾ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸುಖಸಹಗತಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಚಿತ್ತಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಸನ್ತೀರಣಚಿತ್ತಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಸನ್ತೀರಣಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠಪಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೧. ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಚಿತ್ತಂ, ತಥಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಚಿತ್ತಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಹಸಿತುಪ್ಪಾದಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ತೀಣಿಪಿ ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೨. ಇಚ್ಚೇವ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ **ಅಟ್ಠಾರಸಾಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ** ಸಮತ್ತಾನಿ।

೧೩. ಸತ್ತಾಕುಸಲಪಾಕಾನಿ, ಪುಞ್ಞಪಾಕಾನಿ ಅಟ್ಠಧಾ।

ಕ್ರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ತೀಣೀತಿ, ಅಟ್ಠಾರಸ ಅಹೇತುಕಾ॥

ಸೋಭನಚಿತ್ತಂ

೧೪. ಪಾಪಾಹೇತುಕಮುತ್ತಾನಿ, **ಸೋಭನಾನೀತಿ** ವುಚ್ಚರೇ।

ಏಕೂನಸಟ್ಠಿ ಚಿತ್ತಾನಿ, ಅಥೇಕನವುತೀಪಿ ವಾ॥

ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಚಿತ್ತಂ

೧೫. ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ। ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠಪಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೬. ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠಪಿ ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೭. ಸೋಮಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ , ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ,

ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕಂ, ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಮೇಕನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ಅಟ್ಠಪಿ ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೮. ಇಚ್ಚೇವಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ **ಚತುವೀಸತಿ ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ** ಸಮತ್ತಾನಿ।

೧೯. ವೇದನಾಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದೇನ ಚತುವೀಸತಿ।

ಸಹೇತುಕಾಮಾವಚರಪುಞ್ಞಪಾಕಕ್ರಿಯಾ ಮತಾ॥

೨೦. ಕಾಮೇ ತೇವೀಸ ಪಾಕಾನಿ, ಪುಞ್ಞಾಪುಞ್ಞಾನಿ ವೀಸತಿ।

ಏಕಾದಸ ಕ್ರಿಯಾ ಚೇತಿ, ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ಸಬ್ಬಥಾ॥

ರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತಂ

೨೧. ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ, ವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ, ಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ, ಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ, ಉಪೇಕ್ಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಕುಸಲಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚಪಿ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೨೨. ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ, ವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ, ಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ, ಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ, ಉಪೇಕ್ಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚಪಿ ರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೨೩. ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ, ವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ, ಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ , ಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ, ಉಪೇಕ್ಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚಪಿ ರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೨೪. ಇಚ್ಚೇವಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ **ಪನ್ನರಸ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ** ಸಮತ್ತಾನಿ।

೨೫. ಪಞ್ಚಧಾ ಝಾನಭೇದೇನ, ರೂಪಾವಚರಮಾನಸಂ।

ಪುಞ್ಞಪಾಕಕ್ರಿಯಾಭೇದಾ, ತಂ ಪಞ್ಚದಸಧಾ ಭವೇ॥

ಅರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತಂ

೨೬. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ, ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ, ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕುಸಲಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೭. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ, ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ, ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನವಿಪಾಕಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಅರೂಪಾವಚರವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೮. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ, ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಂ, ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕಿರಿಯಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಅರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೯. ಇಚ್ಚೇವಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ **ದ್ವಾದಸ ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ** ಸಮತ್ತಾನಿ।

೨೦. ಆಲಮ್ಬಣಪ್ಪಭೇದೇನ , ಚತುಧಾರುಪ್ಪಮಾನಸಂ।

ಪುಞ್ಞಪಾಕಕ್ರಿಯಾಭೇದಾ, ಪುನ ದ್ವಾದಸಧಾ ಠಿತಂ॥

ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಂ

೨೧. ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ , ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೨೨. ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಚಿತ್ತಂ, ಸಕದಾಗಾಮಿಫಲಚಿತ್ತಂ, ಅನಾಗಾಮಿಫಲಚಿತ್ತಂ, ಅರಹತ್ತಫಲಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೨೩. ಇಚ್ಚೇವಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ **ಅಟ್ಠ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ** ಸಮತ್ತಾನಿ।

೨೪. ಚತುಮಗ್ಗಪ್ಪಭೇದೇನ, ಚತುಧಾ ಕುಸಲಂ ತಥಾ।

ಪಾಕಂ ತಸ್ಸ ಫಲತ್ತಾತಿ, ಅಟ್ಠಧಾನುತ್ತರಂ ಮತಂ॥

ಚಿತ್ತಗಣನಸಙ್ಗಹೋ

೨೫. ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಾನೇವಂ, ಕುಸಲಾನೇಕವೀಸತಿ।

ಛತ್ತಿಂಸೇವ ವಿಪಾಕಾನಿ, ಕ್ರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ವೀಸತಿ॥

೨೬. ಚತುಪಞ್ಞಾಸಧಾ ಕಾಮೇ, ರೂಪೇ ಪನ್ನರಸೀರಯೇ।

ಚಿತ್ತಾನಿ ದ್ವಾದಸಾರುಪ್ಪೇ, ಅಟ್ಠಧಾನುತ್ತರೇ ತಥಾ॥

೨೭. ಇತ್ಥಮೇಕೂನನವುತಿಪಭೇದಂ ಪನ ಮಾನಸಂ।

ಏಕವೀಸಸತಂ ವಾಥ, ವಿಭಜನ್ತಿ ವಿಚಕ್ಖಣಾ॥

ವಿತ್ಥಾರಗಣನಾ

೩೮. ಕಥಮೇಕೂನನವುತಿವಿಧಂ ಚಿತ್ತಂ ಏಕವೀಸಸತಂ ಹೋತಿ? ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಉಪೇಕ್ಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ ಪಞ್ಚಪಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೩೯. ತಥಾ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಸಮವೀಸತಿ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಾನಿ।

೪೦. ತಥಾ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಚೇತಿ **ಸಮಚತ್ತಾಲೀಸ ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಾನಿ** ಭವನ್ತೀತಿ।

೪೧. ಝಾನಙ್ಗಯೋಗಭೇದೇನ, ಕತ್ವೇಕೇಕನ್ತು ಪಞ್ಚಧಾ।

ವುಚ್ಚತಾನುತ್ತರಂ ಚಿತ್ತಂ, ಚತ್ತಾಲೀಸವಿಧನ್ತಿ ಚ॥

೪೨. ಯಥಾ ಚ ರೂಪಾವಚರಂ, ಗಯ್ಹತಾನುತ್ತರಂ ತಥಾ।

ಪಠಮಾದಿಝಾನಭೇದೇ, ಆರುಪ್ಪಞ್ಚಾಪಿ ಪಞ್ಚಮೇ॥

ಏಕಾದಸವಿಧಂ ತಸ್ಮಾ, ಪಠಮಾದಿಕಮೀರಿತಂ।
ಝಾನಮೇಕೇಕಮನ್ತೇ ತು, ತೇವೀಸತಿವಿಧಂ ಭವೇ॥

೪೩. ಸತ್ತತಿಂಸವಿಧಂ ಪುಞ್ಞಂ, ದ್ವಿಪಞ್ಞಾಸವಿಧಂ ತಥಾ।

ಪಾಕಮಿಚ್ಚಾಹು ಚಿತ್ತಾನಿ, ಏಕವೀಸಸತಂ ಬುಧಾ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ಪಠಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೨. ಚೇತಸಿಕಪರಿಚ್ಛೇದೋ

ಸಮ್ಪಯೋಗಲಕ್ಖಣಂ

೧. ಏಕುಪ್ಪಾದನಿರೋಧಾ ಚ, ಏಕಾಲಮ್ಬಣವತ್ಥುಕಾ।

ಚೇತೋಯುತ್ತಾ ದ್ವಿಪಞ್ಞಾಸ, ಧಮ್ಮಾ ಚೇತಸಿಕಾ ಮತಾ॥

ಅಞ್ಞಸಮಾನಚೇತಸಿಕಂ

೨. ಕಥಂ? ಫಸ್ಸೋ ವೇದನಾ ಸಞ್ಞಾ ಚೇತನಾ ಏಕಗ್ಗತಾ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಮನಸಿಕಾರೋ ಚೇತಿ ಸತ್ತಿಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ **ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣಾ** ನಾಮ।

೩. ವಿತಕ್ಕೋ ವಿಚಾರೋ ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ವೀರಿಯಂ ಪೀತಿ ಛನ್ದೋ ಚಾತಿ ಛ ಇಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ **ಪಕಿಣ್ಣಕಾ** ನಾಮ।

೪. ಏವಮೇತೇ ತೇರಸ ಚೇತಸಿಕಾ **ಅಞ್ಞಸಮಾನಾತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಅಕುಸಲಚೇತಸಿಕಂ

೫. ಮೋಹೋ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಲೋಭೋ ದಿಟ್ಠಿ ಮಾನೋ ದೋಸೋ ಇಸ್ಸಾ ಮಚ್ಛರಿಯಂ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ ಥಿನಂ ಮಿದ್ಧಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಚೇತಿ ಚುದ್ದಸಿಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ **ಅಕುಸಲಾ** ನಾಮ।

ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಂ

೬. ಸದ್ಧಾ ಸತಿ ಹಿರೀ ಓತ್ತಪ್ಪಂ ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾ ಕಾಯಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಚಿತ್ತಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಕಾಯಲಹುತಾ ಚಿತ್ತಲಹುತಾ ಕಾಯಮುದುತಾ ಚಿತ್ತಮುದುತಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ ಚಿತ್ತಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ ಕಾಯಪಾಗುಞ್ಞತಾ ಚಿತ್ತಪಾಗುಞ್ಞತಾ ಕಾಯುಜುಕತಾ ಚಿತ್ತುಜುಕತಾ ಚೇತಿ ಏಕೂನವೀಸತಿಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ **ಸೋಭನಸಾಧಾರಣಾ** ನಾಮ।

೭. ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ಚೇತಿ ತಿಸ್ಸೋ **ವಿರತಿಯೋ** ನಾಮ।

೮. ಕರುಣಾ ಮುದಿತಾ **ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ** ನಾಮಾತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಪಞ್ಚವೀಸತಿಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ **ಸೋಭನಾತಿ** ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೯. ಏತ್ತಾವತಾ ಚ –

ತೇರಸಞ್ಞಸಮಾನಾ ಚ, ಚುದ್ದಸಾಕುಸಲಾ ತಥಾ।
ಸೋಭನಾ ಪಞ್ಚವೀಸಾತಿ, ದ್ವಿಪಞ್ಞಾಸ ಪವುಚ್ಚರೇ॥

ಸಮ್ಪಯೋಗನಯೋ

೧೦. ತೇಸಂ ಚಿತ್ತಾವಿಯುತ್ತಾನಂ, ಯಥಾಯೋಗಮಿತೋ ಪರಂ।

ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಪಚ್ಚೇಕಂ, ಸಮ್ಪಯೋಗೋ ಪವುಚ್ಚತಿ॥

೧೧. ಸತ್ತ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಯುಜ್ಜನ್ತಿ, ಯಥಾಯೋಗಂ ಪಕಿಣ್ಣಕಾ।

ಚುದ್ದಸಾಕುಸಲೇಸ್ವೇವ, ಸೋಭನೇಸ್ವೇವ ಸೋಭನಾ॥

ಅಞ್ಞಸಮಾನಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯೋ

೧೨. ಕಥಂ? **ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣಾ** ತಾವ ಸತ್ತಿಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಏಕೂನನವುತಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೧೩. **ಪಕಿಣ್ಣಕೇಸು** ಪನ ವಿತಕ್ಕೋ ತಾವ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವಜ್ಜಿತಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತೇಸು ಚೇವ ಏಕಾದಸಸು ಪಠಮಜ್ಝಾನಚಿತ್ತೇಸು ಚೇತಿ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಚಿತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

೧೪. ವಿಚಾರೋ ಪನ ತೇಸು ಚೇವ ಏಕಾದಸಸು ದುತಿಯಜ್ಝಾನಚಿತ್ತೇಸು ಚಾತಿ ಛಸಟ್ಠಿಚಿತ್ತೇಸು।

೧೫. ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತವಜ್ಜಿತಚಿತ್ತೇಸು।

೧೬. ವೀರಿಯಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವಜ್ಜಿತಚಿತ್ತೇಸು।

೧೭. ಪೀತಿ ದೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಜ್ಜಿತಚಿತ್ತೇಸು।

೧೮. ಛನ್ದೋ ಅಹೇತುಕಮೋಮೂಹವಜ್ಜಿತಚಿತ್ತೇಸೂತಿ।

೧೯. ತೇ ಪನ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ -

ಛಸಟ್ಠಿ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸ, ಏಕಾದಸ ಚ ಸೋಳಸ।
ಸತ್ತತಿ ವೀಸತಿ ಚೇವ, ಪಕಿಣ್ಣಕವಿವಜ್ಜಿತಾ॥

ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸ ಛಸಟ್ಠಿಟ್ಠಸತ್ತತಿ ತಿಸತ್ತತಿ।
ಏಕಪಞ್ಞಾಸ ಚೇಕೂನಸತ್ತತಿ ಸಪಕಿಣ್ಣಕಾ॥

ಅಕುಸಲಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯೋ

೨೦. **ಅಕುಸಲೇಸು** ಪನ ಮೋಹೋ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಞ್ಚಾತಿ ಚತ್ತಾರೋಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಸಾಧಾರಣಾ ನಾಮ, ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ದ್ವಾದಸಾ ಕುಸಲೇಸು ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೨೧. ಲೋಭೋ ಅಟ್ಠಸು ಲೋಭಸಹಗತಚಿತ್ತೇಸ್ವೇವ ಲಬ್ಭತಿ।

೨೨. ದಿಟ್ಠಿ ಚತೂಸು ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಸು।

೨೩. ಮಾನೋ ಚತೂಸು ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸು।

೧೪. ದೋಸೋ ಇಸ್ಸಾ ಮಚ್ಛರಿಯಂ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಞ್ಚಾತಿ ದ್ವೀಸು ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತೇಸು।

೧೫. ಥಿನಮಿದ್ಧಂ ಪಞ್ಚಸು ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತೇಸು।

೧೬. ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಚಿತ್ತೇಯೇವಾತಿ।

೧೭. ಸಬ್ಬಾಪುಞ್ಞೇಸು ಚತ್ತಾರೋ,

ಲೋಭಮೂಲೇ ತಯೋ ಗತಾ।
ದೋಸಮೂಲೇಸು ಚತ್ತಾರೋ,
ಸಸಙ್ಖಾರೇ ದ್ವಯಂ ತಥಾ॥

ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ-ಚಿತ್ತೇ ಚಾತಿ ಚತುದ್ದಸ।
ದ್ವಾದಸಾಕುಲೇಸ್ವೇವ, ಸಮ್ಪಯುಜ್ಜನ್ತಿ ಪಞ್ಚಧಾ॥

ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯೋ

೧೮. **ಸೋಭನೇಸು** ಪನ ಸೋಭನಸಾಧಾರಣಾ ತಾವ ಏಕೂನವೀಸತಿಮೇ ಚೇತಸಿಕಾ ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಏಕೂನಸಟ್ಠಿಸೋಭನಚಿತ್ತೇಸು ಸಂವಿಜ್ಜನ್ತಿ।

೧೯. ವಿರತಿಯೋ ಪನ ತಿಸ್ಸೋಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತೇಸು ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ನಿಯತಾ ಏಕತೋವ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಲೋಕಿಯೇಸು ಪನ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಸ್ವೇವ ಕದಾಚಿ ಸನ್ದಿಸ್ಸನ್ತಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ।

೨೦. ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ ಪನ ದ್ವಾದಸಸು ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನವಜ್ಜಿತಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತೇಸು ಚೇವ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಸು ಚ ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಸು ಚಾತಿ ಅಟ್ಠವೀಸತಿಚಿತ್ತೇಸ್ವೇವ ಕದಾಚಿ ನಾನಾ ಹುತ್ವಾ ಜಾಯನ್ತಿ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೇಸು ಪನೇತ್ಥ ಕರುಣಾಮುದಿತಾ ನ ಸನ್ತೀತಿ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ।

೨೧. ಪಞ್ಞಾ ಪನ ದ್ವಾದಸಸು ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತೇಸು ಚೇವ ಸಬ್ಬೇಸುಪಿ ಪಞ್ಚತಿಂಸಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತೇಸು ಚಾತಿ ಸತ್ತಚತ್ತಾಲೀಸಚಿತ್ತೇಸು ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ।

೨೨. ಏಕೂನವೀಸತಿ ಧಮ್ಮಾ, ಜಾಯನ್ತೇಕೂನಸಟ್ಠಿಸು।

ತಯೋ ಸೋಳಸಚಿತ್ತೇಸು, ಅಟ್ಠವೀಸತಿಯಂ ದ್ವಯಂ॥

ಪಞ್ಞಾ ಪಕಾಸಿತಾ, ಸತ್ತಚತ್ತಾಲೀಸವಿಧೇಸುಪಿ।
ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚತುಧೇವಂ, ಸೋಭನೇಸ್ವೇವ ಸೋಭನಾ॥

೨೩. ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛೇರಕುಕ್ಕುಚ್ಚ-ವಿರತಿಕರುಣಾದಯೋ।

ನಾನಾ ಕದಾಚಿ ಮಾನೋ ಚ, ಥಿನ ಮಿದ್ಧಂ ತಥಾ ಸಹ॥

೩೪. ಯಥಾವುತ್ತಾನುಸಾರೇನ, ಸೇಸಾ **ನಿಯತಯೋಗಿನೋ**।

ಸಙ್ಗಹಞ್ಚ ಪವಕ್ಖಾಮಿ, ತೇಸಂ ದಾನಿ ಯಥಾರಹಂ॥

ಸಙ್ಗಹನಯೋ

೩೫. ಛತ್ತಿಂಸಾನುತ್ತರೇ ಧಮ್ಮಾ, ಪಞ್ಚತಿಂಸ ಮಹಗ್ಗತೇ।

ಅಟ್ಠತಿಂಸಾಪಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನೇ॥

ಸತ್ತವೀಸತಿಪುಞ್ಞಮ್ಹಿ, ದ್ವಾದಸಾಹೇತುಕೇತಿ ಚ।
ಯಥಾಸಮ್ಭವಯೋಗೇನ, ಪಞ್ಚಧಾ ತತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ॥

ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯೋ

೩೬. ಕಥಂ ? **ಲೋಕುತ್ತರೇಸು** ತಾವ ಅಟ್ಠಸು ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ ತೇರಸ ಚೇತಸಿಕಾ, ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಜ್ಜಿತಾ ತೇವೀಸತಿ ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಾ ಚೇತಿ ಛತ್ತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತಥಾ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ವಿತಕ್ಕವಜ್ಜಾ, ತತಿಯಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವಜ್ಜಾ, ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿವಜ್ಜಾ, ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸುಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ತೇ ಏವ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಅಟ್ಠಸು ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತೇಸು ಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನವಸೇನ ಪಞ್ಚಧಾವ ಸಙ್ಗಹೋ ಹೋತೀತಿ।

೩೭. ಛತ್ತಿಂಸ ಪಞ್ಚತಿಂಸ ಚ, ಚತುತ್ತಿಂಸ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।

ತೇತ್ತಿಂಸದ್ವಯಮಿಚ್ಚೇವಂ, ಪಞ್ಚಧಾನುತ್ತರೇ ಠಿತಾ॥

ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯೋ

೩೮. **ಮಹಗ್ಗತೇಸು** ಪನ ತೀಸು ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ತಾವ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ ತೇರಸ ಚೇತಸಿಕಾ, ವಿರತಿತ್ತಯವಜ್ಜಿತಾ ದ್ವಾವೀಸತಿ ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಾ ಚೇತಿ ಪಞ್ಚತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಕರುಣಾಮುದಿತಾ ಪನೇತ್ಥ ಪಚ್ಚೇಕಮೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ತಥಾ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ವಿತಕ್ಕವಜ್ಜಾ, ತತಿಯಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವಜ್ಜಾ, ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿವಜ್ಜಾ, ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತೇಸು ಪನ ಪನ್ನರಸಸು ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಸತ್ತವೀಸತಿಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತೇಸು ಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನವಸೇನ ಪಞ್ಚಧಾವ ಸಙ್ಗಹೋ ಹೋತೀತಿ।

೩೯. ಪಞ್ಚತಿಂಸ ಚತುತ್ತಿಂಸ, ತೇತ್ತಿಂಸ ಚ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।

ಬಾತ್ತಿಂಸ ಚೇವ ತಿಂಸೇತಿ, ಪಞ್ಚಧಾವ ಮಹಗ್ಗತೇ॥

ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯೋ

೪೦. **ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನೇಸು** ಪನ ಕುಸಲೇಸು ತಾವ ಪಠಮದ್ವಯೇ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ ತೇರಸ ಚೇತಸಿಕಾ, ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಾ ಚೇತಿ ಅಟ್ಠತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿರತಿಯೋ ಪನೇತ್ಥ ಪಞ್ಚಪಿ ಪಚ್ಚೇಕಮೇವ

ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ, ತಥಾ ದುತಿಯದ್ವಯೇ ಞಾಣವಜ್ಜಿತಾ, ತತಿಯದ್ವಯೇ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪೀತಿವಜ್ಜಿತಾ, ಚತುತ್ಥದ್ವಯೇ ಞಾಣಪೀತಿವಜ್ಜಿತಾ ತೇ ಏವ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಸುಪಿ ವಿರತಿವಜ್ಜಿತಾ ತಥೇವ ಚತೂಸುಪಿ ದುಕೇಸು ಚತುಧಾವ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ತಥಾ ವಿಪಾಕೇಸು ಚ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿರತಿವಜ್ಜಿತಾ ತೇ ಏವ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಚತುವೀಸತಿಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಚಿತ್ತೇಸು ದುಕವಸೇನ ದ್ವಾದಸಧಾವ ಸಙ್ಗಹೋ ಹೋತೀತಿ।

೪೧. ಅಟ್ಠತಿಂಸ ಸತ್ತತಿಂಸ, ದ್ವಯಂ ಛತ್ತಿಂಸಕಂ ಸುಭೇ।

ಪಞ್ಚತಿಂಸ ಚತುತ್ತಿಂಸ, ದ್ವಯಂ ತೇತ್ತಿಂಸಕಂ ಕ್ರಿಯೇ।
ತೇತ್ತಿಂಸ ಪಾಕೇ ಬಾತ್ತಿಂಸ, ದ್ವಯೇಕತಿಂಸಕಂ ಭವೇ।
ಸಹೇತುಕಾಮಾವಚರಪುಞ್ಞ-ಪಾಕಕ್ರಿಯಾಮನೇ॥

೪೨. ನವಿಜ್ಜನ್ತೇತ್ಥ ವಿರತೀ, ಕ್ರಿಯೇಸು ಚ ಮಹಗ್ಗತೇ।

ಅನುತ್ತರೇ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ, ಕಾಮಪಾಕೇ ದ್ವಯಂ ತಥಾ।
ಅನುತ್ತರೇ ಝಾನಧಮ್ಮಾ, ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ ಚ ಮಜ್ಝಿಮೇ।
ವಿರತೀ ಞಾಣಪೀತೀ ಚ, ಪರಿತ್ತೇಸು ವಿಸೇಸಕಾ॥

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯೋ

೪೩. **ಅಕುಸಲೇಸು** ಪನ ಲೋಭಮೂಲೇಸು ತಾವ ಪಠಮೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ ತೇರಸ ಚೇತಸಿಕಾ, ಅಕುಸಲಸಾಧಾರಣಾ ಚತ್ತಾರೋ ಚಾತಿ ಸತ್ತರಸ ಲೋಭದಿಟ್ಠೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಧಮ್ಮಾ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

೪೪. ತಥೇವ ದುತಿಯೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಲೋಭಮಾನೇನ।

೪೫. ತತಿಯೇ ತಥೇವ ಪೀತಿವಜ್ಜಿತಾ ಲೋಭದಿಟ್ಠೀಹಿ ಸಹ ಅಟ್ಠಾರಸ।

೪೬. ಚತುತ್ಥೇ ತಥೇವ ಲೋಭಮಾನೇನ।

೪೭. ಪಞ್ಚಮೇ ಪನ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ದೋಸೋ ಇಸ್ಸಾ ಮಚ್ಛರಿಯಂ ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಞ್ಚಾತಿ ಚತೂಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಪೀತಿವಜ್ಜಿತಾ ತೇ ಏವ ವೀಸತಿ ಧಮ್ಮಾ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ, ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾನಿ ಪನೇತ್ಥ ಪಚ್ಚೇಕಮೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ।

೪೮. ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಪಞ್ಚಕೇಪಿ ತಥೇವ ಥಿನಮಿದ್ಧೇನ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

೪೯. ಛನ್ದಪೀತಿವಜ್ಜಿತಾ ಪನ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ ಏಕಾದಸ, ಅಕುಸಲಸಾಧಾರಣಾ ಚತ್ತಾರೋ ಚಾತಿ ಪನ್ನರಸ ಧಮ್ಮಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೇ ಸಮ್ಪಯುಜ್ಜನ್ತಿ।

೫೦. ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಚಿತ್ತೇ ಚ ಅಧಿಮೋಕ್ಖವಿರಹಿತಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಾ ತಥೇವ ಪನ್ನರಸ ಧಮ್ಮಾ ಸಮುಪಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಪಚ್ಚೇಕಂ ಯೋಜಿಯಮಾನಾಪಿ ಗಣನವಸೇನ ಸತ್ತಧಾವ ಸಙ್ಗಹಿತಾ ಭವನ್ತೀತಿ।

೫೧. ಏಕೂನವೀಸಾಟ್ಠಾರಸ, ವೀಸೇಕವೀಸ ವೀಸತಿ।

ದ್ವಾವೀಸ ಪನ್ನರಸೇತಿ, ಸತ್ತಧಾ ಕುಸಲೇಠಿತಾ॥

೫೧. ಸಾಧಾರಣಾ ಚ ಚತ್ತಾರೋ, ಸಮಾನಾ ಚ ದಸಾಪರೇ।

ಚುದ್ದಸೇತೇ ಪವುಚ್ಚನ್ತಿ, **ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಯೋಗಿನೋ**॥

ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯೋ

೫೩. **ಅಹೇತುಕೇಸು** ಪನ ಹಸನಚಿತ್ತೇ ತಾವ ಛನ್ದವಜ್ಜಿತಾ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ ದ್ವಾದಸ ಧಮ್ಮಾ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

೫೪. ತಥಾ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನೇ ಛನ್ದಪೀತಿವಜ್ಜಿತಾ।

೫೫. ಸುಖಸನ್ತೀರಣೇ ಛನ್ದವೀರಿಯವಜ್ಜಿತಾ।

೫೬. ಮನೋಧಾತುತ್ತಿಕಾಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯುಗಳೇ ಛನ್ದಪೀತಿವೀರಿಯವಜ್ಜಿತಾ।

೫೭. ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇ ಪಕಿಣ್ಣಕವಜ್ಜಿತಾ ತೇಯೇವ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಅಟ್ಠಾರಸಸು ಅಹೇತುಕೇಸು ಗಣನವಸೇನ ಚತುಧಾವ ಸಙ್ಗಹೋ ಹೋತೀತಿ।

೫೮. ದ್ವಾದಸೇಕಾದಸ ದಸ, ಸತ್ತ ಚಾತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ।

ಅಟ್ಠಾರಸಾಹೇತುಕೇಸು, ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಸಙ್ಗಹೋ॥

೫೯. ಅಹೇತುಕೇಸು ಸಬ್ಬತ್ಥ, ಸತ್ತ ಸೇಸಾ ಯಥಾರಹಂ।

ಇತಿ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವುತ್ತೋ, ತೇತ್ತಿಂಸವಿಧಸಙ್ಗಹೋ॥

೬೦. ಇತ್ಥಂ ಚಿತ್ತಾವಿಯುತ್ತಾನಂ, ಸಮ್ಪಯೋಗಞ್ಚ ಸಙ್ಗಹಂ।

ಞತ್ವಾ ಭೇದಂ ಯಥಾಯೋಗಂ, ಚಿತ್ತೇನ ಸಮಮುದ್ದಿಸೇ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ಚೇತಸಿಕಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ದುತಿಯೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೩. ಪಕಿಣ್ಣಕಪರಿಚ್ಛೇದೋ

೧. ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಯಥಾಯೋಗಂ, ತೇಪಞ್ಞಾಸ ಸಭಾವತೋ।

ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ, ತೇಸಂ ದಾನಿ ಯಥಾರಹಂ॥

೨. ವೇದನಾಹೇತುತೋ ಕಿಚ್ಚದ್ವಾರಾಲಮ್ಬಣವತ್ಥುತೋ।

ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನೇವ, ಸಙ್ಗಹೋ ನಾಮ ನೀಯತೇ॥

ವೇದನಾಸಙ್ಗಹೋ

೩. ತತ್ಥ **ವೇದನಾಸಙ್ಗಹೇ** ತಾವ ತಿವಿಧಾ ವೇದನಾ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ಚೇತಿ, ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪೇಕ್ಖಾತಿ ಚ ಭೇದೇನ ಪನ ಪಞ್ಚಧಾ ಹೋತಿ।

೪. ತತ್ಥ ಸುಖಸಹಗತಂ ಕುಸಲವಿಪಾಕಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಮೇಕಮೇವ, ತಥಾ ದುಕ್ಖಸಹಗತಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಂ।

೫. ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಚಿತ್ತಾನಿ ಪನ ಲೋಭಮೂಲಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ, ದ್ವಾದಸ ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಾನಿ, ಸುಖಸನ್ತೀರಣಹಸನಾನಿ ಚ ದ್ವೇತಿ ಅಟ್ಠಾರಸ ಕಾಮಾವಚರಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಚಿತ್ತಾನಿ ಚೇವ ಪಠಮದುತಿಯತತಿಯಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಙ್ಖಾತಾನಿ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಾನಿ ಚೇತಿ ದ್ವಾಸಟ್ಠಿವಿಧಾನಿ ಭವನ್ತಿ।

೬. ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಚಿತ್ತಾನಿ ಪನ ದ್ವೇ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತಾನೇವ।

೭. ಸೇಸಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಚಿತ್ತಾನೇವಾತಿ।

೮. ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಮುಪೇಕ್ಖಾತಿ, ತಿವಿಧಾ ತತ್ಥ ವೇದನಾ।

ಸೋಮನಸ್ಸಂ ದೋಮನಸ್ಸಮಿತಿಭೇದೇನ ಪಞ್ಚಧಾ॥

೯. ಸುಖಮೇಕತ್ಥ ದುಕ್ಖಞ್ಚ, ದೋಮನಸ್ಸಂ ದ್ವಯೇ ಠಿತಂ।

ದ್ವಾಸಟ್ಠೀಸು ಸೋಮನಸ್ಸಂ, ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಕೇತರಾ॥

ಹೇತುಸಙ್ಗಹೋ

೧೦. **ಹೇತುಸಙ್ಗಹೇ** ಹೇತೂ ನಾಮ ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ಅಮೋಹೋ ಚಾತಿ ಛಬ್ಬಿಧಾ ಭವನ್ತಿ।

೧೧. ತತ್ಥ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಹಸನವಸೇನ ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೧೨. ಸೇಸಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಏಕಸತ್ತತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಸಹೇತುಕಾನೇವ।

೧೩. ತತ್ಥಾಪಿ ದ್ವೇ ಮೋಮೂಹಚಿತ್ತಾನಿ ಏಕಹೇತುಕಾನಿ।

೧೪. ಸೇಸಾನಿ ದಸ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಚೇವ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ದ್ವಾದಸ ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಾನಿ ಚೇತಿ ದ್ವಾವೀಸತಿ ದ್ವಿಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ।

೧೫. ದ್ವಾದಸ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಾನಿ ಚೇವ ಪಞ್ಚತಿಂಸ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಾನಿ ಚೇತಿ ಸತ್ತಚತ್ತಾಲೀಸ ತಿಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನೀತಿ।

೧೬. ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಚ ಮೋಹೋ ಚ,

ಹೇತೂ ಅಕುಸಲಾ ತಯೋ।
ಅಲೋಭಾದೋಸಾಮೋಹೋ ಚ,
ಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಾ ತಥಾ॥

೧೭. ಅಹೇತುಕಾಟ್ಠಾರಸೇಕಹೇತುಕಾ ದ್ವೇ ದ್ವಾವೀಸತಿ।

ದ್ವಿಹೇತುಕಾ ಮತಾ ಸತ್ತಚತ್ತಾಲೀಸತಿಹೇತುಕಾ॥

ಕಿಚ್ಚಸಙ್ಗಹೋ

೧೮. **ಕಿಚ್ಚಸಙ್ಗಹೇ** ಕಿಚ್ಚಾನಿ ನಾಮ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾವಜ್ಜನದಸ್ಸನಸವನಘಾಯನಸಾಯನಫುಸನಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಜವನತದಾರಮ್ಮಣಚುತಿವಸೇನ ಚುದ್ದಸವಿಧಾನಿ ಭವನ್ತಿ।

೧೯. ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾವಜ್ಜನಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಠಾನಾದಿವಸೇನ ಪನ ತೇಸಂ ದಸಧಾ ಠಾನಭೇದೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೨೦. ತತ್ಥ ದ್ವೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಾನಿ ಚೇವ ಅಟ್ಠ ಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ ಚ ನವ ರೂಪಾರೂಪವಿಪಾಕಾನಿ ಚೇತಿ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿಕಿಚ್ಚಾನಿ ನಾಮ।

೨೧. ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚಾನಿ ಪನ ದ್ವೇ।

೨೨. ತಥಾ ದಸ್ಸನಸವನಘಾಯನಸಾಯನಫುಸನಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಿಚ್ಚಾನಿ ಚ।

೨೩. ತೀಣಿ ಸನ್ತೀರಣಕಿಚ್ಚಾನಿ।

೨೪. ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಮೇವ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ।

೨೫. ಆವಜ್ಜನದ್ವಯವಜ್ಜಿತಾನಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಫಲಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸ ಜವನಕಿಚ್ಚಾನಿ।

೨೬. ಅಟ್ಠ ಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ ಚೇವ ಸನ್ತೀರಣತ್ತಯಞ್ಚೇತಿ ಏಕಾದಸ ತದಾರಮ್ಮಣಕಿಚ್ಚಾನಿ।

೧೭. ತೇಸು ಪನ ದ್ವೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಚಿತ್ತಾನಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿತದಾರಮ್ಮಣಸನ್ತೀರಣವಸೇನ ಪಞ್ಚಕಿಚ್ಚಾನಿ ನಾಮ।

೧೮. ಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ ಅಟ್ಠ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಚತುಕಿಚ್ಚಾನಿ ನಾಮ।

೧೯. ಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕಾನಿ ನವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ತಿಕಿಚ್ಚಾನಿ ನಾಮ।

೨೦. ಸೋಮನಸ್ಸಸನ್ತೀರಣಂ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ದುಕಿಚ್ಚಂ।

೨೧. ತಥಾ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾವಜ್ಜನವಸೇನ।

೨೨. ಸೇಸಾನಿ ಪನ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಜವನಮನೋಧಾತುತ್ತಿಕದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಮೇಕಕಿಚ್ಚಾನೀತಿ।

೨೩. ಪಟಿಸನ್ಧಾದಯೋ ನಾಮ, ಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ಚುದ್ದಸ।

ದಸಧಾ ಠಾನಭೇದೇನ, ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಪಕಾಸಿತಾ॥

೨೪. ಅಟ್ಠಸಟ್ಠಿ ತಥಾ ದ್ವೇ ಚ, ನವಾಟ್ಠ ದ್ವೇ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।

ಏಕದ್ವಿತಿಚತುಪಞ್ಚಕಿಚ್ಚಠಾನಾನಿ ನಿದ್ದಿಸೇ॥

ದ್ವಾರಸಙ್ಗಹೋ

೨೫. **ದ್ವಾರಸಙ್ಗಹೇ** ದ್ವಾರಾನಿ ನಾಮ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಂ ಸೋತದ್ವಾರಂ ಘಾನದ್ವಾರಂ ಜಿವ್ಹಾದ್ವಾರಂ ಕಾಯದ್ವಾರಂ ಮನೋದ್ವಾರಞ್ಚೇತಿ ಛಬ್ಬಿಧಾನಿ ಭವನ್ತಿ।

೨೬. ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುಮೇವ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಂ।

೨೭. ತಥಾ ಸೋತಾದಯೋ ಸೋತದ್ವಾರಾದೀನಿ।

೨೮. ಮನೋದ್ವಾರಂ ಪನ ಭವಙ್ಗನ್ತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ।

೨೯. ತತ್ಥ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಕಾಮಾವಚರಜವನತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಛಚತ್ತಾಲೀಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಯಥಾರಹಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಥಾ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದಿವಸೇನ ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸುಪಿ ಛಚತ್ತಾಲೀಸೇವ ಭವನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಾನೇವ।

೪೦. ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಜವನತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಸತ್ತಸಟ್ಠಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಭವನ್ತಿ।

೪೧. ಏಕೂನವೀಸತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಾನಿ।

೪೨. ತೇಸು ಪನ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಚೇವ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಜವನಾನಿ ಚೇತಿ ಛತ್ತಿಂಸ ಯಥಾರಹಮೇಕದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಾಮ।

೪೩. ಮನೋಧಾತುತ್ತಿಕಂ ಪನ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಂ।

೪೪. ಸುಖಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಕಾಮಾವಚರಜವನಾನಿ ಛದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾನಿ।

೪೫. ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ ಛದ್ವಾರಿಕಾನಿ ಚೇವ ದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಾನಿ ಚ।

೪೬. ಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕಾನಿ ದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಾನೇವಾತಿ।

೪೭. ಏಕದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾನಿ, ಪಞ್ಚಛದ್ವಾರಿಕಾನಿ ಚ।

ಛದ್ವಾರಿಕವಿಮುತ್ತಾನಿ, ವಿಮುತ್ತಾನಿ ಚ ಸಬ್ಬಥಾ॥

ಛತ್ತಿಂಸತಿ ತಥಾ ತೀಣಿ, ಏಕತಿಂಸ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।
ದಸಧಾ ನವಧಾ ಚೇತಿ, ಪಞ್ಚಧಾ ಪರಿದೀಪಯೇ॥

ಆಲಮ್ಬಣಸಙ್ಗಹೋ

೪೮. **ಆಲಮ್ಬಣಸಙ್ಗಹೇ** ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ನಾಮ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ ರಸಾರಮ್ಮಣಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಞ್ಚೇತಿ ಛಬ್ಬಿಧಾನಿ ಭವನ್ತಿ।

೪೯. ತತ್ಥ ರೂಪಮೇವ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ, ತಥಾ ಸದ್ದಾದಯೋ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾದೀನಿ।

೫೦. ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಪನ ಪಸಾದಸುಖುಮರೂಪಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕನಿಬ್ಬಾನಪಞ್ಞತ್ತಿವಸೇನ ಛಧಾ ಸಙ್ಗಯ್ಹತಿ।

೫೧. ತತ್ಥ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ರೂಪಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ, ತಞ್ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ। ತಥಾ ಸೋತದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾದೀನಮ್ಪಿ ಸದ್ದಾದೀನಿ, ತಾನಿ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾನಿಯೇವ।

೫೨. ಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾನಂ ಪನ ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮತೀತಂ ಅನಾಗತಂ ಕಾಲವಿಮುತ್ತಞ್ಚ ಯಥಾರಹಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

೫೩. ದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಾನಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಭವನ್ತರೇ ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮತೀತಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೂತಂ ವಾ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

೫೪. ತೇಸು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ರೂಪಾದಿಏಕೇಕಾರಮ್ಮಣಾನೇವ।

೫೫. ಮನೋಧಾತುತ್ತಿಕಂ ಪನ ರೂಪಾದಿಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣಂ।

೫೬. ಸೇಸಾನಿ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾನಿ ಹಸನಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಕಾಮಾವಚರಾರಮ್ಮಣಾನೇವ।

೫೭. ಅಕುಸಲಾನಿ ಚೇವ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಕಾಮಾವಚರಜವನಾನಿ ಚೇತಿ ಲೋಕುತ್ತರವಜ್ಜಿತಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೫೮. ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾನಿ ಚೇವ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಸಙ್ಖಾತಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಕುಸಲಞ್ಚೇತಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಫಲವಜ್ಜಿತಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೫೯. ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಾನಿ ಚೇವ ಕಿರಿಯಾಭಿಞ್ಞಾವೋಟ್ಠಬ್ಬನಞ್ಚೇತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೬೦. ಆರುಪ್ಪೇಸು ದುತಿಯಚತುತ್ಥಾನಿ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೬೧. ಸೇಸಾನಿ ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಪಣ್ಣತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೬೨. ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತಾನಿ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣಾನೀತಿ।

೬೩. ಪಞ್ಚವೀಸ ಪರಿತ್ತಮ್ಹಿ, ಛ ಚಿತ್ತಾನಿ ಮಹಗ್ಗತೇ।

ಏಕವೀಸತಿ ವೋಹಾರೇ, ಅಟ್ಠ ನಿಬ್ಬಾನಗೋಚರೇ॥

ವೀಸಾನುತ್ತರಮುತ್ತಮ್ಹಿ , ಅಗ್ಗಮಗ್ಗಫಲುಜ್ಝಿತೇ।
ಪಞ್ಚ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಛಚ್ಚೇತಿ, ಸತ್ತಧಾ ತತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ॥

ವತ್ಥುಸಙ್ಗಹೋ

೬೪. **ವತ್ಥುಸಙ್ಗಹೇ** ವತ್ಥೂನಿ ನಾಮ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಹದಯವತ್ಥು ಚೇತಿ ಛಬ್ಬಿಧಾನಿ ಭವನ್ತಿ।

೬೫. ತಾನಿ ಕಾಮಲೋಕೇ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೬೬. ರೂಪಲೋಕೇ ಪನ ಘಾನಾದಿತ್ತಯಂ ನತ್ಥಿ।

೬೭. ಅರೂಪಲೋಕೇ ಪನ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ನ ಸಂವಿಜ್ಜನ್ತಿ।

೬೮. ತತ್ಥ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಏಕನ್ತೇನ ಪಞ್ಚ ಪಸಾದವತ್ಥೂನಿ ನಿಸ್ಸಾಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೬೯. ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸಙ್ಖಾತಾ ಪನ ಮನೋಧಾತು ಚ ಹದಯಂ ನಿಸ್ಸಿತಾಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೭೦. ಅವಸೇಸಾ ಪನ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಙ್ಖಾತಾ ಚ ಸನ್ತೀರಣಮಹಾವಿಪಾಕಪಟಿಘದ್ವಯಪಠಮಮಗ್ಗಹಸನರೂಪಾವಚರವಸೇನ ಹದಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೭೧. ಅವಸೇಸಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಾನುತ್ತರವಸೇನ ಪನ ನಿಸ್ಸಾಯ ವಾ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ವಾ।

೭೨. ಆರುಪ್ಪವಿಪಾಕವಸೇನ ಹದಯಂ ಅನಿಸ್ಸಾಯೇವಾತಿ।

೭೩. ಛವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಿತಾ ಕಾಮೇ, ಸತ್ತ ರೂಪೇ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ।

ತಿವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಿತಾರುಪ್ಪೇ, ಧಾತ್ವೇಕಾ ನಿಸ್ಸಿತಾ ಮತಾ॥

೭೪. ತೇಚತ್ತಾಲೀಸ ನಿಸ್ಸಾಯ, ದ್ವೇಚತ್ತಾಲೀಸ ಜಾಯರೇ।

ನಿಸ್ಸಾಯ ಚ ಅನಿಸ್ಸಾಯ, ಪಾಕಾರುಪ್ಪಾ ಅನಿಸ್ಸಿತಾ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ತತಿಯೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೪. ವೀಥಿಪರಿಚ್ಛೇದೋ

೧. ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಮಿಚ್ಚೇವಂ, ಕತ್ವಾಸಙ್ಗಹಮುತ್ತರಂ।

ಭೂಮಿಪುಗ್ಗಲಭೇದೇನ, ಪುಬ್ಬಾಪರನಿಯಾಮಿತಂ॥

ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹಂ ನಾಮ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತಿಯಂ।
ಪವಕ್ಖಾಮಿ ಸಮಾಸೇನ, ಯಥಾಸಮ್ಭವತೋ ಕಥಂ॥

೨.. ವೀಥಿಮುತ್ತಾನಂ ಪನ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತವಸೇನ ತಿವಿಧಾ ಹೋತಿ ವಿಸಯಪ್ಪವತ್ತಿ।

೪. ತತ್ಥ ವತ್ಥುದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತನಯಾನೇವ।

ವಿಞ್ಞಾಣಛಕ್ಕಂ

೫. ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಂ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಂ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚೇತಿ ಛ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ।

ವೀಥಿಛಕ್ಕಂ

೬. **ಛ ವೀಥಿಯೋ** ಪನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರವೀಥಿ ಸೋತದ್ವಾರವೀಥಿ ಘಾನದ್ವಾರವೀಥಿ ಜಿವ್ಹಾದ್ವಾರವೀಥಿ ಕಾಯದ್ವಾರವೀಥಿ ಮನೋದ್ವಾರವೀಥಿ ಚೇತಿ ದ್ವಾರವಸೇನ ವಾ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿ ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿ ಚೇತಿ ವಿಞ್ಞಾಣವಸೇನ ವಾ ದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಯೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾ।

ವೀಥಿಭೇದೋ

೭. ಅತಿಮಹನ್ತಂ ಮಹನ್ತಂ ಪರಿತ್ತಂ ಅತಿಪರಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪನ ವಿಭೂತಮವಿಭೂತಞ್ಚೇತಿ ಛಧಾ ವಿಸಯಪ್ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ಪಞ್ಚದ್ವಾರವೀಥಿ

೮. ಕಥಂ? ಉಪ್ಪಾದಠಿತಿಭಙ್ಗವಸೇನ ಖಣತ್ತಯಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಂ ನಾಮ।

೯. ತಾನಿ ಪನ ಸತ್ತರಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಮಾಯು।

೧೦. ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಾನಿ ವಾ ಬಹುಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಾನಿ ವಾ ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಾನೇವ ಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ಯದಿ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಕಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ತತೋ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಭವಙ್ಗೇ ಚಲಿತೇ ಭವಙ್ಗಸೋತಂ ವೋಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ತಮೇವ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಆವಜ್ಜನ್ತಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತತೋ ತಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ತಮೇವ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸನ್ತಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ತಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಚಿತ್ತಂ, ಸನ್ತೀರಯಮಾನಂ ಸನ್ತೀರಣಚಿತ್ತಂ, ವವತ್ಥಪೇನ್ತಂ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಏಕೂನತಿಂಸ

ಕಾಮಾವಚರಜವನೇಸು ಯಂಕಿಞ್ಚಿ ಲದ್ಧಪಚ್ಚಯಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಜವತಿ, ಜವನಾನುಬನ್ಧಾನಿ ಚ ದ್ವೇ ತದಾರಮ್ಮಣಪಾಕಾನಿ ಯಥಾರಹಂ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಪಾತೋ।

೧೧. ಏತ್ತಾವತಾ ಚುದ್ದಸ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ, ದ್ವೇ ಭವಙ್ಗಚಲನಾನಿ, ಪುಬ್ಬೇವಾತೀತಕಮೇಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣನ್ತಿ ಕತ್ವಾ ಸತ್ತರಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಿ ಪರಿಪೂರೇನ್ತಿ, ತತೋ ಪರಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ಆರಮ್ಮಣಮೇತಂ **ಅತಿಮಹನ್ತಂ** ನಾಮ ಗೋಚರಂ।

೧೨. ಯಾವ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪಾದಾ ಪನ ಅಪ್ಪಹೋನ್ತಾತೀತಕಮಾಪಾಥಮಾಗತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ **ಮಹನ್ತಂ** ನಾಮ, ತತ್ಥ ಜವನಾವಸಾನೇ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತಿ, ನತ್ಥಿ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪಾದೋ।

೧೩. ಯಾವ ಜವನುಪ್ಪಾದಾಪಿ ಅಪ್ಪಹೋನ್ತಾತೀತಕಮಾಪಾಥಮಾಗತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ **ಪರಿತ್ತಂ** ನಾಮ, ತತ್ಥ ಜವನಮ್ಪಿ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಮೇವ ಪವತ್ತತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತಿ।

೧೪. ಯಾವ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನುಪ್ಪಾದಾ ಚ ಪನ ಅಪ್ಪಹೋನ್ತಾತೀತಕಮಾಪಾಥಮಾಗತಂ ನಿರೋಧಾಸನ್ನಮಾರಮ್ಮಣಂ **ಅತಿಪರಿತ್ತಂ** ನಾಮ, ತತ್ಥ ಭವಙ್ಗಚಲನಮೇವ ಹೋತಿ, ನತ್ಥಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ।

೧೫. ಇಚ್ಚೇವಂ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ, ತಥಾ ಸೋತದ್ವಾರಾದೀಸು ಚೇತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ತದಾರಮ್ಮಣಜವನವೋಟ್ಠಬ್ಬನಮೋಘವಾರಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ವಾರಾನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ವಿಸಯಪ್ಪವತ್ತಿ ಚತುಧಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೬. ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಸತ್ತೇವ, ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಚತುದ್ದಸ।

ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ವಿತ್ಥಾರಾ, ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಯಥಾರಹಂ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ವೀಥಿಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿನಯೋ।

ಮನೋದ್ವಾರವೀಥಿ ಪರಿತ್ತಜವನವಾರೋ

೧೭. **ಮನೋದ್ವಾರೇ** ಪನ ಯದಿ **ವಿಭೂತ**ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಚಲನಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಜವನಾವಸಾನೇ ತದಾರಮ್ಮಣಪಾಕಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಪಾತೋ।

೧೮. **ಅವಿಭೂತೇ** ಪನಾರಮ್ಮಣೇ ಜವನಾವಸಾನೇ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತಿ, ನತ್ಥಿ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪಾದೋತಿ।

೧೯. ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ತೀಣೇವ, ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ದಸೇರಿತಾ।

ವಿತ್ಥಾರೇನ ಪನೇತ್ಥೇಕ-ಚತ್ತಾಲೀಸ ವಿಭಾವಯೇ।

ಅಯಮೇತ್ಥ ಪರಿತ್ತಜವನವಾರೋ।

ಅಪ್ಪನಾಜವನವಾರೋ

೨೦. **ಅಪ್ಪನಾಜವನವಾರೇ** ಪನ ವಿಭೂತಾವಿಭೂತಭೇದೋ ನತ್ಥಿ, ತಥಾ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪಾದೋ ಚ।

೧೧. ತತ್ಥ ಹಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾಮಾವಚರಜವನಾನಮಟ್ಠನ್ನಂ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಪರಿಕಮ್ಮೋಪಚಾರಾನುಲೋಮಗೋತ್ರಭುನಾಮೇನ ಚತುಕ್ಖತ್ತುಂ ತಿಕ್ಖತ್ತುಮೇವ ವಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧಾನನ್ತರಮೇವ ಯಥಾರಹಂ ಚತುತ್ಥಂ, ಪಞ್ಚಮಂ ವಾ ಛಬ್ಬೀಸತಿಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಜವನೇಸು ಯಥಾಭಿನೀಹಾರವಸೇನ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಜವನಂ ಅಪ್ಪನಾವೀಥಿಮೋತರತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಅಪ್ಪನಾವಸಾನೇ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತಿ।

೧೨. ತತ್ಥ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಜವನಾನನ್ತರಂ ಅಪ್ಪನಾಪಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾವ ಪಾಟಿಕಙ್ಖಿತಬ್ಬಾ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಜವನಾನನ್ತರಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾವ, ತತ್ಥಾಪಿ ಕುಸಲಜವನಾನನ್ತರಂ ಕುಸಲಜವನಞ್ಚೇವ ಹೇಟ್ಠಿಮಞ್ಚ ಫಲತ್ತಯಮಪ್ಪೇತಿ, ಕಿರಿಯಜವನಾನನ್ತರಂ ಕಿರಿಯಜವನಂ ಅರಹತ್ತಫಲಞ್ಚಾತಿ।

೧೩. ದ್ವತ್ತಿಂಸ ಸುಖಪುಞ್ಞಮ್ಹಾ, ದ್ವಾದಸೋಪೇಕ್ಖಕಾ ಪರಂ,

ಸುಖಿತಕ್ರಿಯತೋ ಅಟ್ಠ, ಛ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಕಾ॥

೧೪. ಪುಥುಜ್ಜನಾನ ಸೇಕ್ಖಾನಂ, ಕಾಮಪುಞ್ಞತಿಹೇತುತೋ।

ತಿಹೇತುಕಾಮಕ್ರಿಯತೋ, ವೀತರಾಗಾನಮಪ್ಪನಾ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಮನೋದ್ವಾರೇ ವೀಥಿಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿನಯೋ।

ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಮೋ

೧೫. ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಪನೇತ್ಥ ಅನಿಟ್ಠೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನೇವ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೧೬. ಇಟ್ಠೇ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ।

೧೭. ಅತಿಇಟ್ಠೇ ಪನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನೇವ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಕಿರಿಯಜವನಾವಸಾನೇ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಭವನ್ತಿ, ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಕಿರಿಯಜವನಾವಸಾನೇ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ।

೧೮. ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಜವನಾವಸಾನೇ ಚ ಪನ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿಚೇವ ಭವಙ್ಗಾನಿ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ ಭವನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಯದಿ ಸೋಮನಸ್ಸಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಜವನಾವಸಾನೇ ತದಾರಮ್ಮಣಸಮ್ಭವೋ ನತ್ಥಿ, ತದಾ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಪರಿಚಿತಪುಬ್ಬಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಮಾರಬ್ಭ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ತಮನನ್ತರಿತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತೀತಿ ವದನ್ತಿ ಆಚರಿಯಾ।

೧೯. ತಥಾ ಕಾಮಾವಚರಜವನಾವಸಾನೇ ಕಾಮಾವಚರಸತ್ತಾನಂ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇಸ್ವೇವ ಆರಮ್ಮಣಭೂತೇಸು ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ।

೨೦. ಕಾಮೇ ಜವನಸತ್ತಾಲಮ್ಬಣಾನಂ ನಿಯಮೇ ಸತಿ।

ವಿಭೂತೇತಿಮಹನ್ತೇ ಚ, ತದಾರಮ್ಮಣಮೀರಿತಂ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಮೋ।

ಜವನನಿಯಮೋ

೩೦. **ಜವನೇಸು** ಚ ಪರಿತ್ತಜವನವೀಥಿಯಂ ಕಾಮಾವಚರಜವನಾನಿ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಛಕ್ಖತ್ತುಮೇವ ವಾ ಜವನ್ತಿ।

೩೧. ಮನ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಪನ ಮರಣಕಾಲಾದೀಸು ಪಞ್ಚವಾರಮೇವ।

೩೩. ಭಗವತೋ ಪನ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಕಾಲಾದೀಸು ಲಹುಕಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಚತ್ತಾರಿಪಞ್ಚ ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಚಿತ್ತಾನಿ ಭವನ್ತೀತಿಪಿ ವದನ್ತಿ।

೩೪. ಆದಿಕಮ್ಮಿಕಸ್ಸ ಪನ ಪಠಮಕಪ್ಪನಾಯಂ ಮಹಗ್ಗತಜವನಾನಿಅಭಿಞ್ಞಾಜವನಾನಿ ಚ ಸಬ್ಬದಾಪಿ ಏಕವಾರಮೇವ ಜವನ್ತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಪಾತೋ।

೩೫. ಚತ್ತಾರೋ ಪನ ಮಗ್ಗುಪ್ಪಾದಾ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಾ, ತತೋ ಪರಂ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಯಥಾರಹಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಪಾತೋ।

೩೬. ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಕಾಲೇ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಜವನಂ ಜವತಿ, ತತೋ ಪರಂ ನಿರೋಧಂ ಫುಸತಿ।

೩೭. ವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ಚ ಅನಾಗಾಮಿಫಲಂ ವಾ ಅರಹತ್ತಫಲಂ ವಾ ಯಥಾರಹಮೇಕವಾರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧೇ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತಿ।

೩೮. ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಂ ಭವಙ್ಗಸೋತೋ ವಿಯ ವೀಥಿನಿಯಮೋ ನತ್ಥೀತಿ ಕತ್ವಾ ಬಹೂನಿಪಿ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ।

೩೯. ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಪರಿತ್ತಾನಿ, ಮಗ್ಗಾಭಿಞ್ಞಾ ಸಕಿಂ ಮತಾ।

ಅವಸೇಸಾನಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಜವನಾನಿ ಬಹೂನಿಪಿ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಜವನನಿಯಮೋ।

ಪುಗ್ಗಲಭೇದೋ

೪೦. **ದುಹೇತುಕಾನಮಹೇತುಕಾನಞ್ಚ** ಪನೇತ್ಥ ಕಿರಿಯಜವನಾನಿ ಚೇವ ಅಪ್ಪನಾಜವನಾನಿ ಚ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೪೧. ತಥಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಾನಿ ಚ ಸುಗತಿಯಂ।

೪೨. ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಪನ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ಚ ಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೪೩. **ತಿಹೇತುಕೇಸು** ಚ ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಜವನಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೪೪. ತಥಾ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಕಿರಿಯಜವನಾನಿ।

೪೫. ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಜವನಾನಿ ಚ ಸೇಕ್ಖಾನಂ।

೪೬. ಅನಾಗಾಮಿಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಪನ ಪಟಿಘಜವನಾನಿ ಚ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೪೭. ಲೋಕುತ್ತರಜವನಾನಿ ಚ ಯಥಾರಹಂ ಅರಿಯಾನಮೇವ ಸಮುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ।

೪೮. ಅಸೇಕ್ಖಾನಂ ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ಸೇಕ್ಖಾನಮುದ್ದಿಸೇ।

ಛಪ್ಪಞ್ಞಾಸಾವಸೇಸಾನಂ, ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ಸಮ್ಭವಾ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಪುಗ್ಗಲಭೇದೋ।

ಭೂಮಿವಿಭಾಗೋ

೪೯. **ಕಾಮಾವಚರಭೂಮಿಯಂ** ಪನೇತಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಯಥಾರಹಮುಪಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೫೦. **ರೂಪಾವಚರಭೂಮಿಯಂ** ಪಟಿಘಜವನತದಾರಮ್ಮಣವಜ್ಜಿತಾನಿ।

೫೧. **ಅರೂಪಾವಚರಭೂಮಿಯಂ** ಪಠಮಮಗ್ಗರೂಪಾವಚರಹಸನಹೇಟ್ಠಿಮಾರುಪ್ಪವಜ್ಜಿತಾನಿ ಚ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೫೨. ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಚ ತಂತಂಪಸಾದರಹಿತಾನಂ ತಂತಂದ್ವಾರಿಕವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೇವ।

೫೩. ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಪನ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ ನತ್ಥೇವಾತಿ।

೫೪. ಅಸೀತಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ, ಕಾಮೇ ರೂಪೇ ಯಥಾರಹಂ।

ಚತುಸಟ್ಠಿ ತಥಾರೂಪೇ, ದ್ವೇಚತ್ತಾಲೀಸ ಲಬ್ಭರೇ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಭೂಮಿವಿಭಾಗೋ।

೫೫. ಇಚ್ಚೇವಂ ಛದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಭವಙ್ಗನ್ತರಿತಾ ಯಾವತಾಯುಕಮಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನಾ ಪವತ್ತತಿ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ವೀಥಿಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ಚತುತ್ಥೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೫. ವೀಥಿಮುತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದೋ

೧. ವೀಥಿಚಿತ್ತವಸೇನೇವಂ, ಪವತ್ತಿಯಮುದೀರಿತೋ।

ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹೋ ನಾಮ, ಸನ್ಧಿಯಂ ದಾನಿ ವುಚ್ಚತಿ॥

೨. ಚತಸ್ಸೋ ಭೂಮಿಯೋ, ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಕಮ್ಮಾನಿ, ಚತುಧಾ ಮರಣುಪ್ಪತ್ತಿ ಚೇತಿ ವೀಥಿಮುತ್ತಸಙ್ಗಹೇ ಚತ್ತಾರಿ ಚತುಕ್ಕಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

ಭೂಮಿಚತುಕ್ಕಂ

೩. ತತ್ಥ ಅಪಾಯಭೂಮಿ ಕಾಮಸುಗತಿಭೂಮಿ ರೂಪಾವಚರಭೂಮಿ ಅರೂಪಾವಚರಭೂಮಿ ಚೇತಿ ಚತಸ್ಸೋ ಭೂಮಿಯೋ ನಾಮ।

೪. ತಾಸು ನಿರಯೋ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿ ಪೇತ್ತಿವಿಸಯೋ ಅಸುರಕಾಯೋ ಚೇತಿ **ಅಪಾಯಭೂಮಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ** ಹೋತಿ।

೫. ಮನುಸ್ಸಾ ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾ ತಾವತಿಂಸಾ ಯಾಮಾ ತುಸಿತಾ ನಿಮ್ಮಾನರತಿ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀ ಚೇತಿ **ಕಾಮಸುಗತಿಭೂಮಿ ಸತ್ತವಿಧಾ** ಹೋತಿ।

೬. ಸಾ ಪನಾಯಮೇಕಾದಸವಿಧಾಪಿ ಕಾಮಾವಚರಭೂಮಿಚ್ಚೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ।

೭. ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜಾ ಬ್ರಹ್ಮಪುರೋಹಿತಾ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾ ಚೇತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಭೂಮಿ।

೮. ಪರಿತ್ತಾಭಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾಭಾ ಆಭಸ್ಸರಾ ಚೇತಿ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿ।

೯. ಪರಿತ್ತಸುಭಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಸುಭಾ ಸುಭಕಿಣ್ಹಾ ಚೇತಿ ತತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿ।

೧೦. ವೇಹಪ್ಫಲಾ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾ ಸುದ್ಧಾವಾಸಾ ಚೇತಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಭೂಮೀತಿ **ರೂಪಾವಚರಭೂಮಿ ಸೋಳಸವಿಧಾ** ಹೋತಿ।

೧೧. ಅವಿಹಾ ಅತಪ್ಪಾ ಸುದಸ್ಸಾ ಸುದಸ್ಸೀ ಅಕನಿಟ್ಠಾ ಚೇತಿ **ಸುದ್ಧಾವಾಸಭೂಮಿ ಪಞ್ಚವಿಧಾ** ಹೋತಿ।

೧೨. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಭೂಮಿ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಭೂಮಿ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಭೂಮಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಭೂಮಿ ಚೇತಿ **ಅರೂಪಭೂಮಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ** ಹೋತಿ।

೧೩. ಪುಥುಜ್ಜನಾ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸು ಸಬ್ಬಥಾ।

ಸೋತಾಪನ್ನಾ ಚ ಸಕದಾಗಾಮಿನೋ ಚಾಪಿ ಪುಗ್ಗಲಾ॥

೧೪. ಅರಿಯಾ ನೋಪಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಅಸಞ್ಞಾಪಾಯಭೂಮಿಸು।

ಸೇಸಟ್ಠಾನೇಸು ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಅರಿಯಾನರಿಯಾಪಿ ಚ॥

ಇದಮೇತ್ಥ ಭೂಮಿಚತುಕ್ಕಂ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿಚತುಕ್ಕಂ

೧೫. ಅಪಾಯಪಟಿಸನ್ಧಿ ಕಾಮಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿ ರೂಪಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿ ಅರೂಪಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿ ಚೇತಿ **ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿ** ನಾಮ।

೧೬. ತತ್ಥ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೋಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ಅಪಾಯಭೂಮಿಯಂ ಓಕ್ಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹುತ್ವಾ ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಂ ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚವನಂ ಹುತ್ವಾ ವೋಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ, **ಅಯಮೇಕಾಪಾಯಪಟಿಸನ್ಧಿ** ನಾಮ।

೧೭. ಕುಸಲವಿಪಾಕೋಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ಪನ ಕಾಮಸುಗತಿಯಂ ಮನುಸ್ಸಾನಞ್ಚೇವ ಜಚ್ಚನ್ಧಾದೀನಂ ಭುಮ್ಮಸ್ಸಿತಾನಞ್ಚ ವಿನಿಪಾತಿಕಾಸುರಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತತಿ।

೧೮. ಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ ಪನ ಅಟ್ಠ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಕಾಮಸುಗತಿಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೧೯. ಇಮಾ ನವ ಕಾಮಸುಗತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ನಾಮ।

೨೦. ಸಾ ಪನಾಯಂ ದಸವಿಧಾಪಿ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿಚ್ಚೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ।

೨೧. ತೇಸು ಚತುನ್ನಂ ಅಪಾಯಾನಂ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ವಿನಿಪಾತಿಕಾಸುರಾನಞ್ಚ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಗಣನಾಯ ನಿಯಮೋ ನತ್ಥಿ।

೨೨. ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾನಂ ಪನ ದೇವಾನಂ ದಿಬ್ಬಾನಿ ಪಞ್ಚವಸ್ಸಸತಾನಿ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ, ಮನುಸ್ಸಗಣನಾಯ ನವುತಿವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಪ್ಪಮಾಣಂ ಹೋತಿ, ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ತಾವತಿಂಸಾನಂ, ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ಯಾಮಾನಂ, ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ತುಸಿತಾನಂ, ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ನಿಮ್ಮಾನರತೀನಂ, ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀನಂ।

೨೩. ನವಸತಞ್ಚೇಕವೀಸ-ವಸ್ಸಾನಂ ಕೋಟಿಯೋ ತಥಾ।

ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಸಟ್ಠಿ ಚ ವಸವತ್ತಿಸು॥

೨೪. ಪಠಮಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತತಿ।

೨೫. ತಥಾ ದುತಿಯಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಞ್ಚ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯಂ।

೨೬. ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯಂ।

೨೭. ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನವಿಪಾಕಂ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯಂ।

೨೮. ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಪನ ರೂಪಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ। ತಥಾ ತತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ಚವನಕಾಲೇ ಚ ರೂಪಮೇವ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ಇಮಾ **ಛ ರೂಪಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ** ನಾಮ।

೨೯. ತೇಸು ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜಾನಂ ದೇವಾನಂ ಕಪ್ಪಸ್ಸ ತತಿಯೋ ಭಾಗೋ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ।

೩೦. ಬ್ರಹ್ಮಪುರೋಹಿತಾನಂ ಉಪಡ್ಢಕಪ್ಪೋ।

೩೧. ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ಏಕೋ ಕಪ್ಪೋ।

೩೨. ಪರಿತ್ತಾಭಾನಂ ದ್ವೇ ಕಪ್ಪಾನಿ।

೩೩. ಅಪ್ಪಮಾಣಾಭಾನಂ ಚತ್ತಾರಿಕಪ್ಪಾನಿ।

೩೪. ಆಭಸ್ಸರಾನಂ ಅಟ್ಠ ಕಪ್ಪಾನಿ।

೩೫. ಪರಿತ್ತಸುಭಾನಂ ಸೋಳಸ ಕಪ್ಪಾನಿ।

೩೬. ಅಪ್ಪಮಾಣಸುಭಾನಂ ದ್ವತ್ತಿಂಸ ಕಪ್ಪಾನಿ।

೩೭. ಸುಭಕಿಣ್ಹಾನಂ ಚತುಸಟ್ಠಿ ಕಪ್ಪಾನಿ।

೩೮. ವೇಹಪ್ಫಲಾನಂ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಞ್ಚ ಪಞ್ಚಕಪ್ಪಸತಾನಿ।

೩೯. ಅವಿಹಾನಂ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೦. ಅತಪ್ಪಾನಂ ದ್ವೇ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೧. ಸುದಸ್ಸಾನಂ ಚತ್ತಾರಿ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೨. ಸುದಸ್ಸೀನಂ ಅಟ್ಠ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೩. ಅಕನಿಟ್ಠಾನಂ ಸೋಳಸ ಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೪. ಪಠಮಾರುಪ್ಪಾದಿವಿಪಾಕಾನಿ ಪಠಮಾರುಪ್ಪಾದಿಭೂಮೀಸು ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಇಮಾ **ಚತಸ್ಸೋ ಅರೂಪಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ** ನಾಮ।

೪೫. ತೇಸು ಪನ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನೂಪಗಾನಂ ದೇವಾನಂ ವೀಸತಿಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ।

೪೬. ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನೂಪಗಾನಂ ದೇವಾನಂ ಚತ್ತಾಲೀಸಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೭. ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನೂಪಗಾನಂ ದೇವಾನಂ ಸಟ್ಠಿಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೮. ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನೂಪಗಾನಂ ದೇವಾನಂ ಚತುರಾಸೀತಿಕಪ್ಪಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೪೯. ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಭವಙ್ಗಞ್ಚ, ತಥಾ ಚವನಮಾನಸಂ।

ಏಕಮೇವ ತಥೇವೇಕವಿಸಯಞ್ಚೇಕಜಾತಿಯಂ॥

ಇದಮೇತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚತುಕ್ಕಂ।

ಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕಂ

೫೦. ಜನಕಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ ಉಪಪೀಳಕಂ ಉಪಘಾತಕಞ್ಚೇತಿ **ಕಿಚ್ಚವಸೇನ**।

೫೧. ಗರುಕಂ ಆಸನ್ನಂ ಆಚಿಣ್ಣಂ ಕಟತ್ತಾಕಮ್ಮಞ್ಚೇತಿ **ಪಾಕದಾನಪರಿಯಾಯೇನ**।

೫೨. ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಂ ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಂ ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನೀಯಂ ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಞ್ಚೇತಿ **ಪಾಕಕಾಲವಸೇನ** ಚತ್ತಾರಿ ಕಮ್ಮಾನಿ ನಾಮ।

೫೩. ತಥಾ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಞ್ಚೇತಿ **ಪಾಕಠಾನವಸೇನ**।

೫೪. ತತ್ಥ ಅಕುಸಲಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಮನೋಕಮ್ಮಞ್ಚೇತಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೫೫. ಕಥಂ? ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಚೇತಿ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಬಾಹುಲ್ಲವುತ್ತಿತೋ **ಕಾಯಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ।

೫೬. ಮುಸಾವಾದೋ ಪಿಸುಣವಾಚಾ ಫರುಸವಾಚಾ ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ ಚೇತಿ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇ ವಚೀದ್ವಾರೇ ಬಾಹುಲ್ಲವುತ್ತಿತೋ **ವಚೀಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ।

೫೭. ಅಭಿಜ್ಝಾ ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಚೇತಿ ಅಞ್ಞತ್ರಾಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಮನಸ್ಮಿಂಯೇವ ಬಾಹುಲ್ಲವುತ್ತಿತೋ **ಮನೋಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ।

೫೮. ತೇಸು ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ ಫರುಸವಾಚಾ ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಚ ದೋಸಮೂಲೇನ ಜಾಯನ್ತಿ।

೫೯. ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ ಅಭಿಜ್ಝಾ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಚ ಲೋಭಮೂಲೇನ।

೬೦. ಸೇಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ದ್ವೀಹಿ ಮೂಲೇಹಿ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ।

೬೧. ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ಪನೇತಂ ಅಕುಸಲಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ದ್ವಾದಸವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೬೨. ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಮ್ಪಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ, ವಚೀದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಂ ವಚೀಕಮ್ಮಂ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಂ ಮನೋಕಮ್ಮಞ್ಚೇತಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೬೩. ತಥಾ ದಾನಸೀಲಭಾವನಾವಸೇನ।

೬೪. ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ಪನೇತಂ ಅಟ್ಠವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೬೫. ದಾನಸೀಲಭಾವನಾಪಚಾಯನವೇಯ್ಯಾವಚ್ಚಪತ್ತಿದಾನಪತ್ತಾನುಮೋದನಧಮ್ಮಸ್ಸವನಧಮ್ಮದೇಸನಾ ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮವಸೇನ ದಸವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೬೯. ತಂ ಪನೇತಂ ವೀಸತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಕಾಮಾವಚರಕಮ್ಮಮಿಚ್ಚೇವ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛತಿ।

೬೭. ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ಪನ ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ, ತಞ್ಚ ಭಾವನಾಮಯಂ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಂ, ಝಾನಙ್ಗಭೇದೇನ ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೬೮. ತಥಾ ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಞ್ಚ ಮನೋಕಮ್ಮಂ, ತಮ್ಪಿ ಭಾವನಾಮಯಂ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಂ। ಆರಮ್ಮಣಭೇದೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ।

೬೯. ಏತ್ಥಾಕುಸಲಕಮ್ಮಮುದ್ಧಚ್ಚರಹಿತಂ ಅಪಾಯಭೂಮಿಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಜನೇತಿ, ಪವತ್ತಿಯಂ ಪನ ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ದ್ವಾದಸವಿಧಂ ಸತ್ತಾಕುಸಲಪಾಕಾನಿ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಕಾಮಲೋಕೇ ರೂಪಲೋಕೇ ಚ ಯಥಾರಹಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ।

೭೦. ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಮ್ಪಿ ಕಾಮಸುಗತಿಯಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಜನೇತಿ, ತಥಾ ಪವತ್ತಿಯಞ್ಚ ಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ , ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಾನಿ ಪನ ಅಟ್ಠಪಿ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಕಾಮಲೋಕೇ ರೂಪಲೋಕೇ ಚ ಯಥಾರಹಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ।

೭೧. ತತ್ಥಾಪಿ ತಿಹೇತುಕಮುಕ್ಕಟ್ಠಂ ಕುಸಲಂ ತಿಹೇತುಕಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದತ್ವಾ ಪವತ್ತೇ ಸೋಳಸ ವಿಪಾಕಾನಿ ವಿಪಚ್ಚತಿ।

೭೨. ತಿಹೇತುಕಮೋಮಕಂ ದ್ವಿಹೇತುಕಮುಕ್ಕಟ್ಠಞ್ಚ ಕುಸಲಂ ದ್ವಿಹೇತುಕಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದತ್ವಾ ಪವತ್ತೇ ತಿಹೇತುಕರಹಿತಾನಿ ದ್ವಾದಸ ವಿಪಾಕಾನಿ ವಿಪಚ್ಚತಿ।

೭೩. ದ್ವಿಹೇತುಕಮೋಮಕಂ ಪನ ಕುಸಲಂ ಅಹೇತುಕಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದೇತಿ, ಪವತ್ತೇ ಚ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಾನೇವ ವಿಪಚ್ಚತಿ।

೭೪. ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಸಸಙ್ಖಾರ-ವಿಪಾಕಾನಿ ನ ಪಚ್ಚತಿ।

ಸಸಙ್ಖಾರಮಸಙ್ಖಾರ-ವಿಪಾಕಾನೀತಿ ಕೇಚನ॥

ತೇಸಂ ದ್ವಾದಸ ಪಾಕಾನಿ, ದಸಾಟ್ಠ ಚ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।
ಯಥಾವುತ್ತಾನುಸಾರೇನ ಯಥಾಸಮ್ಭವಮುದ್ದಿಸೇ॥

೭೫. ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ಪನ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಪರಿತ್ತಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

೭೬. ತದೇವ ಮಜ್ಝಿಮಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಪುರೋಹಿತೇಸು।

೭೭. ಪಣೀತಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮೇಸು।

೭೮. ತಥಾ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಂ ತತಿಯಜ್ಝಾನಞ್ಚ ಪರಿತ್ತಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಪರಿತ್ತಾಭೇಸು।

೭೯. ಮಜ್ಝಿಮಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾಭೇಸು।

೮೦. ಪಣೀತಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಆಭಸ್ಸರೇಸು।

೮೧. ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಂ ಪರಿತ್ತಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಪರಿತ್ತಸುಭೇಸು।

೮೨. ಮಜ್ಝಿಮಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಸುಭೇಸು।

೮೩. ಪಣೀತಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಸುಭಕಿಣ್ಹೇಸು।

೮೪. ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ವೇಹಪ್ಫಲೇಸು।

೮೫. ತದೇವ ಸಞ್ಞಾವಿರಾಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಅಸಞ್ಞಸತ್ತೇಸು।

೮೬. ಅನಾಗಾಮಿನೋ ಪನ ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೮೭. ಅರೂಪಾವಚರಕುಸಲಞ್ಚ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಆರುಪ್ಪೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ।

೮೮. ಇತ್ಥಂ ಮಹಗ್ಗತಂ ಪುಞ್ಞಂ, ಯಥಾಭೂಮಿವವತ್ಥಿತಂ।

ಜನೇತಿ ಸದಿಸಂ ಪಾಕಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತಿಯಂ॥

ಇದಮೇತ್ಥ ಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕಂ।

ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಕಮೋ

೮೯. ಆಯುಕ್ಖಯೇನ ಕಮ್ಮಕ್ಖಯೇನ ಉಭಯಕ್ಖಯೇನ ಉಪಚ್ಛೇದಕಕಮ್ಮುನಾ ಚೇತಿ **ಚತುಧಾ ಮರಣುಪ್ಪತ್ತಿ** ನಾಮ।

೯೦. ತಥಾ ಚ ಮರನ್ತಾನಂ ಪನ ಮರಣಕಾಲೇ ಯಥಾರಹಂ ಅಭಿಮುಖೀಭೂತಂ ಭವನ್ತರೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಂ ಕಮ್ಮಂ ವಾ, ತಂಕಮ್ಮಕರಣಕಾಲೇ ರೂಪಾದಿಕಮುಪಲದ್ಧಪುಬ್ಬಮುಪಕರಣಭೂತಞ್ಚ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ, ಅನನ್ತರಮುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಭವೇ ಉಪಲಭಿತಬ್ಬಮುಪಭೋಗಭೂತಞ್ಚ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ವಾ ಕಮ್ಮಬಲೇನ ಛನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನಂ ಅಞ್ಞತರಸ್ಮಿಂ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾತಿ, ತತೋ ಪರಂ ತಮೇವ ತಥೋಪಟ್ಠಿತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ವಿಪಚ್ಚಮಾನಕಕಮ್ಮಾನುರೂಪಂ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠಂ ವಾ ಉಪಲಭಿತಬ್ಬಭವಾನುರೂಪಂ ತತ್ಥೋಣತಂವ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ ಅಭಿಣ್ಹಂ ಪವತ್ತತಿ ಬಾಹುಲ್ಲೇನ, ತಮೇವ ವಾ ಪನ ಜನಕಭೂತಂ ಕಮ್ಮಂ ಅಭಿನವಕರಣವಸೇನ ದ್ವಾರಪ್ಪತ್ತಂ ಹೋತಿ।

೯೧. ಪಚ್ಚಾಸನ್ನಮರಣಸ್ಸ ತಸ್ಸ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾವಸಾನೇ ಭವಙ್ಗಕ್ಖಯೇ ವಾ ಚವನವಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಭವಪರಿಯೋಸಾನಭೂತಂ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಸ್ಮಿಂ ನಿರುದ್ಧಾವಸಾನೇ ತಸ್ಸಾನನ್ತರಮೇವ ತಥಾಗಹಿತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಸವತ್ಥುಕಂ ಅವತ್ಥುಕಮೇವ ವಾ ಯಥಾರಹಂ ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯಪರಿಕ್ಖಿತ್ತೇನ ತಣ್ಹಾನುಸಯಮೂಲಕೇನ ಸಙ್ಖಾರೇನ ಜನಿಯಮಾನಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಯ್ಹಮಾನಂ ಸಹಜಾತಾನಮಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಭೂತಂ ಭವನ್ತರಪಟಿಸನ್ಧಾನವಸೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಸಙ್ಖಾತಂ ಮಾನಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ ಭವನ್ತರೇ।

೯೨. ಮರಣಾಸನ್ನವೀಥಿಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಮನ್ದಪ್ಪವತ್ತಾನಿ ಪಞ್ಚೇವ ಜವನಾನಿ ಪಾಟಿಕಙ್ಖಿತಬ್ಬಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ಯದಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಆಪಾಥಗತೇಸು ಧರನ್ತೇಸ್ವೇವ ಮರಣಂ ಹೋತಿ, ತದಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾ ಲಬ್ಭತೀತಿ ಕತ್ವಾ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮತೀತಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪಲಬ್ಭತಿ, ಕಮ್ಮಂ ಪನ ಅತೀತಮೇವ, ತಞ್ಚ ಮನೋದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ, ತಾನಿ ಪನ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮಭೂತಾನೇವಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೯೩. ರೂಪಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪನ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೂತಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಮೇವಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

೯೪. ತಥಾ ಅರೂಪಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಚ ಮಹಗ್ಗತಭೂತಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೂತಞ್ಚ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಮೇವ ಯಥಾರಹಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

೯೫. ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಪನ ಜೀವಿತನವಕಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭಾವೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ರೂಪಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ ನಾಮ।

೯೬. ಅರೂಪಾ ಅರೂಪಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ।

೯೭. ಸೇಸಾ ರೂಪಾರೂಪಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ।

೯೮. ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ಹೇಟ್ಠಿಮಾರುಪ್ಪವಜ್ಜಿತಾ।

ಪರಮಾರುಪ್ಪಸನ್ಧೀ ಚ, ತಥಾ ಕಾಮತಿಹೇತುಕಾ॥

ರೂಪಾವಚರಚುತಿಯಾ , ಅಹೇತುರಹಿತಾ ಸಿಯುಂ।
ಸಬ್ಬಾ ಕಾಮತಿಹೇತುಮ್ಹಾ, ಕಾಮೇಸ್ವೇವ ಪನೇತರಾ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಕಮೋ।

೯೯. ಇಚ್ಚೇವಂ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾನಂ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿನಿರೋಧಾನನ್ತರತೋ ಪಭುತಿ ತಮೇವಾರಮ್ಮಣಮಾರಬ್ಭ ತದೇವ ಚಿತ್ತಂ ಯಾವ ಚುತಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಅಸತಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಭವಸ್ಸ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ಭವಙ್ಗಸನ್ತತಿಸಙ್ಖಾತಂ ಮಾನಸಂ ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನಂ ನದೀಸೋತೋ ವಿಯ ಪವತ್ತತಿ।

೧೦೦. ಪರಿಯೋಸಾನೇ ಚ ಚವನವಸೇನ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ।

೧೦೧. ತತೋ ಪರಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಾದಯೋ ರಥಚಕ್ಕಮಿವ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಏವ ಪರಿವತ್ತನ್ತಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೧೦೨. ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗವೀಥಿಯೋ, ಚುತಿಚೇಹ ತಥಾ ಭವನ್ತರೇ।

ಪುನ ಸನ್ಧಿ ಭವಙ್ಗಮಿಚ್ಚಯಂ, ಪರಿವತ್ತತಿ ಚಿತ್ತಸನ್ತತಿ॥

ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯಪನೇತಮದ್ಧುವಂ , ಅಧಿಗನ್ತ್ವಾ ಪದಮಚ್ಚುತಂ ಬುಧಾ।
ಸುಸಮುಚ್ಛಿನ್ನಸಿನೇಹಬನ್ಧನಾ, ಸಮಮೇಸ್ಸನ್ತಿ ಚಿರಾಯ ಸುಬ್ಬತಾ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ವೀಥಿಮುತ್ತಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ಪಞ್ಚಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೬. ರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೋ

೧. ಏತ್ತಾವತಾ ವಿಭತ್ತಾ ಹಿ, ಸಪ್ಪಭೇದಪ್ಪವತ್ತಿಕಾ।

ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ, ರೂಪಂ ದಾನಿ ಪವುಚ್ಚತಿ॥

೨. ಸಮುದ್ದೇಸಾ ವಿಭಾಗಾ ಚ, ಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಕಲಾಪತೋ।

ಪವತ್ತಿಕ್ಕಮತೋ ಚೇತಿ, ಪಞ್ಚಧಾ ತತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ॥

ರೂಪಸಮುದ್ದೇಸೋ

೩. ಚತ್ತಾರಿ ಮಹಾಭೂತಾನಿ, ಚತುನ್ನಞ್ಚ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪನ್ತಿ **ದುವಿಧಮ್ಪೇತಂ ರೂಪಂ** ಏಕಾದಸವಿಧೇನ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತಿ।

೪. ಕಥಂ? ಪಥವೀಧಾತು ಆಪೋಧಾತು ತೇಜೋಧಾತು ವಾಯೋಧಾತು **ಭೂತರೂಪಂ** ನಾಮ।

೫. ಚಕ್ಖು ಸೋತಂ ಘಾನಂ ಜಿವ್ಹಾ ಕಾಯೋ **ಪಸಾದರೂಪಂ** ನಾಮ।

೬. ರೂಪಂ ಸದ್ದೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಆಪೋಧಾತುವಿವಜ್ಜಿತಂ ಭೂತತ್ತಯಸಙ್ಖಾತಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ **ಗೋಚರರೂಪಂ** ನಾಮ।

೭. ಇತ್ಥತ್ತಂ ಪುರಿಸತ್ತಂ **ಭಾವರೂಪಂ** ನಾಮ।

೮. ಹದಯವತ್ಥು **ಹದಯರೂಪಂ** ನಾಮ।

೯. ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ **ಜೀವಿತರೂಪಂ** ನಾಮ।

೧೦. ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ **ಆಹಾರರೂಪಂ** ನಾಮ।

೧೧. ಇತಿ ಚ ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧಮ್ಪೇತಂ ರೂಪಂ ಸಭಾವರೂಪಂ ಸಲಕ್ಖಣರೂಪಂ ನಿಪ್ಫನ್ನರೂಪಂ ರೂಪರೂಪಂ ಸಮ್ಮಸನರೂಪನ್ತಿ ಚ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತಿ।

೧೨. ಆಕಾಸಧಾತು **ಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪಂ** ನಾಮ।

೧೩. ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ **ವಿಞ್ಞತ್ತಿರೂಪಂ** ನಾಮ।

೧೪. ರೂಪಸ್ಸ ಲಹುತಾ ಮುದುತಾ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಂ **ವಿಕಾರರೂಪಂ** ನಾಮ।

೧೫. ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ ಸನ್ತತಿ ಜರತಾ ಅನಿಚ್ಚತಾ **ಲಕ್ಖಣರೂಪಂ** ನಾಮ।

೧೬. ಜಾತಿರೂಪಮೇವ ಪನೇತ್ಥ ಉಪಚಯಸನ್ತತಿನಾಮೇನ ಪವುಚ್ಚತೀತಿ ಏಕಾದಸವಿಧಮ್ಪೇತಂ ರೂಪಂ ಅಟ್ಠವೀಸತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ ಸರೂಪವಸೇನ।

೧೭. ಕಥಂ -

ಭೂತಪ್ಪಸಾದವಿಸಯಾ, ಭಾವೋ ಹದಯಮಿಚ್ಚಪಿ।
ಜೀವಿತಾಹಾರರೂಪೇಹಿ, ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧಂ ತಥಾ॥

ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಚ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ವಿಕಾರೋ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ಚ।
ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾ ದಸ ಚೇತಿ, ಅಟ್ಠವೀಸವಿಧಂ ಭವೇ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ರೂಪಸಮುದ್ದೇಸೋ।

ರೂಪವಿಭಾಗೋ

೧೮. ಸಬ್ಬಞ್ಚ ಪನೇತಂ ರೂಪಂ ಅಹೇತುಕಂ ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ಸಾಸವಂ ಸಙ್ಖತಂ ಲೋಕಿಯಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ಅನಾರಮ್ಮಣಂ ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಮೇವಾತಿ ಏಕವಿಧಮ್ಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರಾದಿವಸೇನ ಬಹುಧಾ ಭೇದಂ ಗಚ್ಛತಿ।

೧೯. ಕಥಂ? ಪಸಾದಸಙ್ಖಾತಂ ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ಪಿ **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕರೂಪಂ** ನಾಮ, ಇತರಂ **ಬಾಹಿರರೂಪಂ**।

೨೦. ಪಸಾದಹದಯಸಙ್ಖಾತಂ ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ **ವತ್ಥುರೂಪಂ** ನಾಮ, ಇತರಂ **ಅವತ್ಥುರೂಪಂ**।

೨೧. ಪಸಾದವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಂ ಸತ್ತವಿಧಮ್ಪಿ **ದ್ವಾರರೂಪಂ** ನಾಮ, ಇತರಂ ಅದ್ವಾರರೂಪಂ।

೨೨. ಪಸಾದಭಾವಜೀವಿತಸಙ್ಖಾತಂ ಅಟ್ಠವಿಧಮ್ಪಿ **ಇನ್ದ್ರಿಯರೂಪಂ** ನಾಮ, ಇತರಂ **ಅನಿನ್ದ್ರಿಯರೂಪಂ**।

೨೩. ಪಸಾದವಿಸಯಸಙ್ಖಾತಂ ದ್ವಾದಸವಿಧಮ್ಪಿ **ಓಳಾರಿಕರೂಪಂ ಸನ್ತಿಕೇರೂಪಂ, ಸಪ್ಪಟಿಘರೂಪಞ್ಚ,** ಇತರಂ **ಸುಖುಮರೂಪಂ ದೂರೇರೂಪಂ ಅಪ್ಪಟಿಘರೂಪಞ್ಚ**।

೨೪. ಕಮ್ಮಜಂ **ಉಪಾದಿನ್ನರೂಪಂ,** ಇತರಂ **ಅನುಪಾದಿನ್ನರೂಪಂ**।

೨೫. ರೂಪಾಯತನಂ **ಸನಿದಸ್ಸನರೂಪಂ,** ಇತರಂ **ಅನಿದಸ್ಸನರೂಪಂ**।

೨೬. ಚಕ್ಖಾದಿದ್ವಯಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತವಸೇನ, ಘಾನಾದಿತ್ತಯಂ ಸಮ್ಪತ್ತವಸೇನಾತಿ ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ಪಿ **ಗೋಚರಗ್ಗಾಹಿಕರೂಪಂ,** ಇತರಂ **ಅಗೋಚರಗ್ಗಾಹಿಕರೂಪಂ**।

೨೭. ವಣ್ಣೋ ಗನ್ಧೋ ರಸೋ ಓಜಾ ಭೂತಚತುಕ್ಕಞ್ಚೇತಿ ಅಟ್ಠವಿಧಮ್ಪಿ **ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಂ,** ಇತರಂ **ವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಂ**।

೨೮. ಇಚ್ಚೇವಮಟ್ಠವೀಸತಿ-ವಿಧಮ್ಪಿ ಚ ವಿಚಕ್ಖಣಾ।

ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾದಿಭೇದೇನ, ವಿಭಜನ್ತಿ ಯಥಾರಹಂ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ರೂಪವಿಭಾಗೋ।

ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನನಯೋ

೧೯. ಕಮ್ಮಂ ಚಿತ್ತಂ ಉತು ಆಹಾರೋ ಚೇತಿ **ಚತ್ತಾರಿ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ** ನಾಮ।

೨೦. ತತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಂ ರೂಪಾವಚರಞ್ಚೇತಿ ಪಞ್ಚವೀಸತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಮಭಿಸಙ್ಖತಂ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಸನ್ತಾನೇ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಮುಪಾದಾಯ ಖಣೇ ಖಣೇ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ।

೨೧. ಅರೂಪವಿಪಾಕದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವಜ್ಜಿತಂ ಪಞ್ಚಸತ್ತತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ಪಠಮಭವಙ್ಗಮುಪಾದಾಯ ಜಾಯನ್ತಮೇವ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ।

೨೨. ತತ್ಥ ಅಪ್ಪನಾಜವನಂ ಇರಿಯಾಪಥಮ್ಪಿ ಸನ್ನಾಮೇತಿ।

೨೩. ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಕಾಮಾವಚರಜವನಾಭಿಞ್ಞಾ ಪನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಮ್ಪಿ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ।

೨೪. ಸೋಮನಸ್ಸಜವನಾನಿ ಪನೇತ್ಥ ತೇರಸ ಹಸನಮ್ಪಿ ಜನೇನ್ತಿ।

೨೫. ಸೀತುಣ್ಹೋತುಸಮಞ್ಞಾತಾ ತೇಜೋಧಾತು ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಾವ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಯಥಾರಹಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ।

೨೬. ಓಜಾಸಙ್ಖಾತೋ ಆಹಾರೋ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ಅಜ್ಝೋಹರಣಕಾಲೇ ಠಾನಪ್ಪತ್ತೋವ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ।

೨೭. ತತ್ಥ ಹದಯಇನ್ದ್ರಿಯರೂಪಾನಿ ಕಮ್ಮಜಾನೇವ।

೨೮. ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಂ ಚಿತ್ತಜಮೇವ।

೨೯. ಸದ್ದೋ ಚಿತ್ತೋತುಜೋ।

೩೦. ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಸಮ್ಭೋತಿ।

೩೧. ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಾನಿ ಚೇವ ಆಕಾಸಧಾತು ಚ। ಚತೂಹಿ ಸಮ್ಭೂತಾನಿ।

೩೨. ಲಕ್ಖಣರೂಪಾನಿ ನ ಕುತೋಚಿ ಜಾಯನ್ತಿ।

೩೩. ಅಟ್ಠಾರಸ ಪನ್ನರಸ, ತೇರಸ ದ್ವಾದಸಾತಿ ಚ।

ಕಮ್ಮಚಿತ್ತೋತುಕಾಹಾರ-ಜಾನಿ ಹೋನ್ತಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ॥

೩೪. ಜಾಯಮಾನಾದಿರೂಪಾನಂ, ಸಭಾವತ್ತಾ ಹಿ ಕೇವಲಂ।

ಲಕ್ಖಣಾನಿ ನ ಜಾಯನ್ತಿ, ಕೇಹಿಚೀತಿ ಪಕಾಸಿತಂ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನನಯೋ।

ಕಲಾಪಯೋಜನಾ

೪೫. ಏಕುಪ್ಪಾದಾ ಏಕನಿರೋಧಾ ಏಕನಿಸ್ಸಯಾ ಸಹವುತ್ತಿನೋ **ಏಕವೀಸತಿ ರೂಪಕಲಾಪಾ** ನಾಮ।

೪೬. ತತ್ಥ ಜೀವಿತಂ ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಞ್ಚ ಚಕ್ಖುನಾ ಸಹ ಚಕ್ಖುದಸಕನ್ತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ। ತಥಾ ಸೋತಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಸೋತದಸಕಂ ಘಾನದಸಕಂ ಜಿವ್ಹಾದಸಕಂ ಕಾಯದಸಕಂ ಇತ್ಥಿಭಾವದಸಕಂ ಪುಮ್ಭಾವದಸಕಂ ವತ್ಥುದಸಕಞ್ಚೇತಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಮೇವ ಜೀವಿತೇನ ಸಹ ಜೀವಿತನವಕನ್ತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ। ಇಮೇ **ನವ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಕಲಾಪಾ**।

೪೭. ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಂ ಪನ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ, ತದೇವ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಸಹ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿನವಕಂ, ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಸದ್ದೇಹಿ ಸಹ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿದಸಕಂ, ಲಹುತಾದೀಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ಲಹುತಾದೇಕಾದಸಕಂ, ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಲಹುತಾದಿದ್ವಾದಸಕಂ, ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಸದ್ದಲಹುತಾದಿತೇರಸಕಞ್ಚೇತಿ **ಛ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಕಲಾಪಾ**।

೪೮. ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ ಸದ್ದನವಕಂ ಲಹುತಾದೇಕಾದಸಕಂ ಸದ್ದಲಹುತಾದಿದ್ವಾದಸಕಞ್ಚೇತಿ **ಚತ್ತಾರೋ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಕಲಾಪಾ**।

೪೯. ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ ಲಹುತಾದೇಕಾದಸಕಞ್ಚೇತಿ **ದ್ವೇಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಕಲಾಪಾ**।

೫೦. ತತ್ಥ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ ಸದ್ದನವಕಞ್ಚೇತಿ ದ್ವೇ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಕಲಾಪಾ ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ಅವಸೇಸಾ ಪನ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಮೇವಾತಿ।

೫೧. ಕಮ್ಮಚಿತ್ತೋತುಕಾಹಾರ-ಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ।

ನವ ಛ ಚತುರೋ ದ್ವೇತಿ, ಕಲಾಪಾ ಏಕವೀಸತಿ॥

ಕಲಾಪಾನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದ-ಲಕ್ಖಣತ್ತಾ ವಿಚಕ್ಖಣಾ।
ನ ಕಲಾಪಙ್ಗಮಿಚ್ಚಾಹು, ಆಕಾಸಂ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಚ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಕಲಾಪಯೋಜನಾ।

ರೂಪಪವತ್ತಿಕ್ಕಮೋ

೫೨. ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಪನೇತಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಕಾಮಲೋಕೇ ಯಥಾರಹಂ ಅನೂನಾನಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ಉಪಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೫೩. ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಪನ ಸಂಸೇದಜಾನಞ್ಚೇವ ಓಪಪಾತಿಕಾನಞ್ಚ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಭಾವವತ್ಥುದಸಕಸಙ್ಖಾತಾನಿ ಸತ್ತ ದಸಕಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ ಉಕ್ಕಟ್ಠವಸೇನ, ಓಮಕವಸೇನ ಪನ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಭಾವದಸಕಾನಿ ಕದಾಚಿಪಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ವಸೇನ ಕಲಾಪಹಾನಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೫೪. ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಸತ್ತಾನಂ ಪನ ಕಾಯಭಾವವತ್ಥುದಸಕಸಙ್ಖಾತಾನಿ ತೀಣಿ ದಸಕಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಭಾವದಸಕಂ ಕದಾಚಿ ನ ಲಬ್ಭತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಕಮೇನ ಚಕ್ಖುದಸಕಾದೀನಿ ಚ ಪಾತುಭವನ್ತಿ।

೫೫. ಇಚ್ಚೇವಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಮುಪಾದಾಯ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾ, ದುತಿಯಚಿತ್ತಮುಪಾದಾಯ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ, ಠಿತಿಕಾಲಮುಪಾದಾಯ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ, ಓಜಾಫರಣಮುಪಾದಾಯ ಆಹಾರಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚೇತಿ ಚತುಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಕಲಾಪಸನ್ತತಿ ಕಾಮಲೋಕೇ ದೀಪಜಾಲಾ ವಿಯ, ನದೀಸೋತೋ ವಿಯ ಚ ಯಾವತಾಯುಕಮಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನಾ ಪವತ್ತತಿ।

೫೬. ಮರಣಕಾಲೇ ಪನ ಚುತಿಚಿತ್ತೋಪರಿಸತ್ತರಸಮಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕಾಲಮುಪಾದಾಯ ಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಿ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಪುರೇತರಮುಪ್ಪನ್ನಾನಿ ಚ ಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಿ ಚುತಿಚಿತ್ತಸಮಕಾಲಮೇವ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಚಿತ್ತಜಾಹಾರಜರೂಪಞ್ಚ ವೋಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಪರಮ್ಪರಾ ಯಾವ ಮತಕಳೇವರಸಙ್ಖಾತಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೫೭. ಇಚ್ಚೇವಂ ಮತಸತ್ತಾನಂ, ಪುನದೇವ ಭವನ್ತರೇ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿಮುಪಾದಾಯ, ತಥಾ ರೂಪಂ ಪವತ್ತತಿ॥

೫೮. ರೂಪಲೋಕೇ ಪನ ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಭಾವದಸಕಾನಿ ಚ ಆಹಾರಜಕಲಾಪಾನಿ ಚ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾಲೇ ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುವಸೇನ ತೀಣಿ ದಸಕಾನಿ ಜೀವಿತನವಕಞ್ಚೇತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಕಲಾಪಾ, ಪವತ್ತಿಯಂ ಚಿತ್ತೋತುಸಮುಟ್ಠಾನಾ ಚ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೫೯. ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಪನ ಚಕ್ಖುಸೋತವತ್ಥುಸದ್ದಾಪಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಥಾ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಚಿತ್ತಜರೂಪಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾಲೇ ಜೀವಿತನವಕಮೇವ, ಪವತ್ತಿಯಞ್ಚ ಸದ್ದವಜ್ಜಿತಂ ಉತುಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ ಅತಿರಿಚ್ಚತಿ।

೬೦. ಇಚ್ಚೇವಂ ಕಾಮರೂಪಾಸಞ್ಞೀಸಙ್ಖಾತೇಸು ತೀಸು ಠಾನೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತಿವಸೇನ ದುವಿಧಾ ರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೬೧. ಅಟ್ಠವೀಸತಿ ಕಾಮೇಸು, ಹೋನ್ತಿ ತೇವೀಸ ರೂಪಿಸು।

ಸತ್ತರಸೇವ ಸಞ್ಞೀನಂ, ಅರೂಪೇ ನತ್ಥಿ ಕಿಞ್ಚಿಪಿ॥

ಸದ್ದೋ ವಿಕಾರೋ ಜರತಾ, ಮರಣಞ್ಚೋಪಪತ್ತಿಯಂ।
ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ ಪವತ್ತೇ ತು, ನ ಕಿಞ್ಚಿಪಿ ನ ಲಬ್ಭತಿ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ರೂಪಪವತ್ತಿಕ್ಕಮೋ।

ನಿಬ್ಬಾನಭೇದೋ

೬೨. **ನಿಬ್ಬಾನಂ** ಪನ ಲೋಕುತ್ತರಸಙ್ಖಾತಂ ಚತುಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬಂ ಮಗ್ಗಫಲಾನಮಾರಮ್ಮಣಭೂತಂ ವಾನಸಙ್ಖಾತಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ನಿಕ್ಖನ್ತತ್ತಾ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ।

೬೩. ತದೇತಂ ಸಭಾವತೋ ಏಕವಿಧಮ್ಪಿ ಸಉಪಾದಿಸೇಸನಿಬ್ಬಾನಧಾತು ಅನುಪಾದಿಸೇಸನಿಬ್ಬಾನಧಾತು ಚೇತಿ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ ಕಾರಣಪರಿಯಾಯೇನ।

೭೪. ತಥಾ ಸುಞ್ಞತಂ ಅನಿಮಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಞ್ಚೇತಿ ತಿವಿಧಂ ಹೋತಿ ಆಕಾರಭೇದೇನ।

೭೫. ಪದಮಚ್ಚುತಮಚ್ಚನ್ತಂ, ಅಸಙ್ಖತಮನುತ್ತರಂ।

ನಿಬ್ಬಾನಮಿತಿ ಭಾಸನ್ತಿ, ವಾನಮುತ್ತಾ ಮಹೇಸಯೋ॥

ಇತಿ ಚಿತ್ತಂ ಚೇತಸಿಕಂ, ರೂಪಂ ನಿಬ್ಬಾನಮಿಚ್ಚಪಿ।
ಪರಮತ್ಥಂ ಪಕಾಸೇನ್ತಿ, ಚತುಧಾವ ತಥಾಗತಾ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ರೂಪಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ಛಟ್ಠೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೭. ಸಮುಚ್ಚಯಪರಿಚ್ಛೇದೋ

೧. ದ್ವಾಸತ್ತತಿವಿಧಾ ವುತ್ತಾ, ವತ್ಥುಧಮ್ಮಾ ಸಲಕ್ಖಣಾ।

ತೇಸಂ ದಾನಿ ಯಥಾಯೋಗಂ, ಪವಕ್ಖಾಮಿ ಸಮುಚ್ಚಯಂ॥

೨. ಅಕುಸಲಸಙ್ಗಹೋ ಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹೋ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಸಙ್ಗಹೋ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹೋ ಚೇತಿ ಸಮುಚ್ಚಯಸಙ್ಗಹೋ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

ಅಕುಸಲಸಙ್ಗಹೋ

೩. ಕಥಂ? **ಅಕುಸಲಸಙ್ಗಹೇ** ತಾವ ಚತ್ತಾರೋ ಆಸವಾ - ಕಾಮಾಸವೋ ಭವಾಸವೋ ದಿಟ್ಠಾಸವೋ ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ।

೪. ಚತ್ತಾರೋ ಓಘಾ - ಕಾಮೋಘೋ ಭವೋಘೋ ದಿಟ್ಠೋಘೋ ಅವಿಜ್ಜೋಘೋ।

೫. ಚತ್ತಾರೋ ಯೋಗಾ - ಕಾಮಯೋಗೋ ಭವಯೋಗೋ ದಿಟ್ಠಿಯೋಗೋ ಅವಿಜ್ಜಾಯೋಗೋ।

೬. ಚತ್ತಾರೋ ಗನ್ಥಾ - ಅಭಿಜ್ಝಾಕಾಯಗನ್ಥೋ, ಬ್ಯಾಪಾದೋ ಕಾಯಗನ್ಥೋ, ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ ಕಾಯಗನ್ಥೋ, ಇದಂಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸೋ ಕಾಯಗನ್ಥೋ।

೭. ಚತ್ತಾರೋ ಉಪಾದಾನಾ - ಕಾಮುಪಾದಾನಂ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾನಂ ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ।

೮. ಛ ನೀವರಣಾನಿ - ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ ಬ್ಯಾಪಾದನೀವರಣಂ ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚನೀವರಣಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನೀವರಣಂ ಅವಿಜ್ಜಾನೀವರಣಂ।

೯. ಸತ್ತ ಅನುಸಯಾ - ಕಾಮರಾಗಾನುಸಯೋ ಭವರಾಗಾನುಸಯೋ ಪಟಿಘಾನುಸಯೋ ಮಾನಾನುಸಯೋ ದಿಟ್ಠಾನುಸಯೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನುಸಯೋ ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯೋ।

೧೦. ದಸ ಸಂಯೋಜನಾನಿ - ಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ರೂಪರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಅರೂಪರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಪಟಿಘಸಂಯೋಜನಂ ಮಾನಸಂಯೋಜನಂ ದಿಟ್ಠಿಸಂಯೋಜನಂ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಸಂಯೋಜನಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಂಯೋಜನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಂಯೋಜನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನಂ ಸುತ್ತನ್ತೇ।

೧೧. ಅಪರಾನಿಪಿ ದಸ ಸಂಯೋಜನಾನಿ - ಕಾಮರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಭವರಾಗಸಂಯೋಜನಂ ಪಟಿಘಸಂಯೋಜನಂ ಮಾನಸಂಯೋಜನಂ ದಿಟ್ಠಿಸಂಯೋಜನಂ ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಸಂಯೋಜನಂ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಂಯೋಜನಂ ಇಸ್ಸಾಸಂಯೋಜನಂ ಮಚ್ಛರಿಯಸಂಯೋಜನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಂಯೋಜನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ (ವಿಭಂ॰ ೯೬೯)।

೧೨. ದಸ ಕಿಲೇಸಾ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ಮಾನೋ ದಿಟ್ಠಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಥಿನಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅಹಿರಿಕಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ।

೧೩. ಆಸವಾದೀಸು ಪನೇತ್ಥ ಕಾಮಭವನಾಮೇನ ತಬ್ಬತ್ಥುಕಾ ತಣ್ಹಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸೋ ಇದಂಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸೋ ಅತ್ತವಾದುಪಾದೋ ಚ ತಥಾಪವತ್ತಂ ದಿಟ್ಠಿಗತಮೇವ ಪವುಚ್ಚತಿ।

೧೪. ಆಸವೋಘಾ ಚ ಯೋಗಾ ಚ,

ತಯೋ ಗನ್ಥಾ ಚ ವತ್ಥುತೋ।
ಉಪಾದಾನಾ ದುವೇ ವುತ್ತಾ,
ಅಟ್ಠ ನೀವರಣಾ ಸಿಯುಂ॥

ಛಳೇವಾನುಸಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ನವ ಸಂಯೋಜನಾ ಮತಾ।
ಕಿಲೇಸಾ ದಸ ವುತ್ತೋಯಂ, ನವಧಾ ಪಾಪಸಙ್ಗಹೋ॥

ಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹೋ

೧೫. **ಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹೇ** ಛ ಹೇತೂ - ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ಅಲೋಭೋ ಅದೋಸೋ ಅಮೋಹೋ।

೧೬. ಸತ್ತ ಝಾನಙ್ಗಾನಿ - ವಿತಕ್ಕೋ ವಿಚಾರೋ ಪೀತಿ ಏಕಗ್ಗತಾ ಸೋಮನಸ್ಸಂ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪೇಕ್ಖಾ।

೧೭. ದ್ವಾದಸ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ - ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ ಸಮ್ಮಾಸತಿ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಮಿಚ್ಛಾವಾಯಾಮೋ ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧಿ।

೧೮. ಬಾವೀಸತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ - ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಂ ಸೋತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಘಾನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಜಿವ್ಹಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ।

೧೯. ನವ ಬಲಾನಿ - ಸದ್ಧಾಬಲಂ ವೀರಿಯಬಲಂ ಸತಿಬಲಂ ಸಮಾಧಿಬಲಂ ಪಞ್ಞಾಬಲಂ ಹಿರಿಬಲಂ ಓತ್ತಪ್ಪಬಲಂ ಅಹಿರಿಕಬಲಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಬಲಂ।

೨೦. ಚತ್ತಾರೋ ಅಧಿಪತೀ - ಛನ್ದಾಧಿಪತಿ ವೀರಿಯಾಧಿಪತಿ ಚಿತ್ತಾಧಿಪತಿ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿ।

೨೧. ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ - ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ, ಫಸ್ಸೋ ದುತಿಯೋ, ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ ತತಿಯಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಚತುತ್ಥಂ।

೨೨. ಇನ್ದ್ರಿಯೇಸು ಪನೇತ್ಥ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಞಾಣಂ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ।

೨೩. ಅರಹತ್ತಫಲಞಾಣಂ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ।

೨೪. ಮಜ್ಝೇ ಛ ಞಾಣಾನಿ ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಾನೀತಿ ಪವುಚ್ಚನ್ತಿ।

೨೫. ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಞ್ಚ ರೂಪಾರೂಪವಸೇನ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೨೬. ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಸು ಝಾನಙ್ಗಾನಿ, ಅವೀರಿಯೇಸು ಬಲಾನಿ, ಅಹೇತುಕೇಸು ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೨೭. ತಥಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಚಿತ್ತೇ ಏಕಗ್ಗತಾ ಮಗ್ಗಿನ್ದ್ರಿಯಬಲಭಾವಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ।

೨೮. ದ್ವಿಹೇತುಕತಿಹೇತುಕಜವನೇಸ್ವೇವ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಅಧಿಪತಿ ಏಕೋವ ಲಬ್ಭತೀತಿ।

೨೯. ಛ ಹೇತೂ ಪಞ್ಚ ಝಾನಙ್ಗಾ, ಮಗ್ಗಙ್ಗಾ ನವ ವತ್ಥುತೋ।

ಸೋಳಸಿನ್ದ್ರಿಯಧಮ್ಮಾ ಚ, ಬಲಧಮ್ಮಾ ನವೇರಿತಾ॥

ಚತ್ತಾರೋಧಿಪತಿ ವುತ್ತಾ, ತಥಾಹಾರಾತಿ ಸತ್ತಧಾ।
ಕುಸಲಾದಿಸಮಾಕಿಣ್ಣೋ, ವುತ್ತೋಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹೋ॥

ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಸಙ್ಗಹೋ

೩೦. **ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಸಙ್ಗಹೇ** ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನಾಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ।

೩೧. ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಪಾಪಕಾನಂ ಪಹಾನಾಯ ವಾಯಾಮೋ, ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಪಾಪಕಾನಂ ಅನುಪ್ಪಾದಾಯ ವಾಯಾಮೋ, ಅನುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಉಪ್ಪಾದಾಯ ವಾಯಾಮೋ, ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಭಿಯ್ಯೋಭಾವಾಯ ವಾಯಾಮೋ।

೩೨. ಚತ್ತಾರೋ ಇದ್ಧಿಪಾದಾ - ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೋ ವೀರಿಯಿದ್ಧಿಪಾದೋ ಚಿತ್ತಿದ್ಧಿಪಾದೋ ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದೋ।

೩೩. ಪಞ್ಚಿನ್ದ್ರಿಯಾನಿ - ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ।

೩೪. ಪಞ್ಚ ಬಲಾನಿ - ಸದ್ಧಾಬಲಂ ವೀರಿಯಬಲಂ ಸತಿಬಲಂ ಸಮಾಧಿಬಲಂ ಪಞ್ಞಾಬಲಂ।

೩೫. ಸತ್ತ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ - ಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ಧಮ್ಮವಿಚಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ವೀರಿಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ಪೀತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ಪಸ್ಸದ್ಧಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ಸಮಾಧಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ।

೩೬. ಅಟ್ಠ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ - ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ ಸಮ್ಮಾಸತಿ ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ।

೩೭. ಏತ್ಥ ಪನ ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾತಿ ಸಮ್ಮಾಸತಿ ಏಕಾವ ಪವುಚ್ಚತಿ।

೩೮. ತಥಾ ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾತಿ ಚ ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ।

೩೯. ಛನ್ದೋ ಚಿತ್ತಮುಪೇಕ್ಖಾ ಚ, ಸದ್ಧಾಪಸ್ಸದ್ಧಿಪೀತಿಯೋ।

ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ ಚ ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ, ವಾಯಾಮೋ ವಿರತಿತ್ತಯಂ॥

ಸಮ್ಮಾಸತಿ ಸಮಾಧೀತಿ, ಚುದ್ದಸೇತೇ ಸಭಾವತೋ।

ಸತ್ತತಿಂಸಪ್ಪಭೇದೇನ, ಸತ್ತಧಾ ತತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ॥

೪೦. ಸಙ್ಕಪ್ಪಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಚ ಪೀತುಪೇಕ್ಖಾ,

ಛನ್ದೋ ಚ ಚಿತ್ತಂ ವಿರತಿತ್ತಯಞ್ಚ।
ನವೇಕಠಾನಾ ವಿರಿಯಂ ನವಟ್ಠ,
ಸತೀ ಸಮಾಧೀ ಚತು ಪಞ್ಚ ಪಞ್ಞಾ।
ಸದ್ಧಾ ದುಠಾನುತ್ತಮಸತ್ತತಿಂಸ-
ಧಮ್ಮಾನಮೇಸೋ ಪವರೋ ವಿಭಾಗೋ॥

೪೧. ಸಬ್ಬೇ ಲೋಕುತ್ತರೇ ಹೋನ್ತಿ, ನ ವಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪಪೀತಿಯೋ।

ಲೋಕಿಯೇಪಿ ಯಥಾಯೋಗಂ, ಛಬ್ಬಿಸುದ್ಧಿಪವತ್ತಿಯಂ॥

ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹೋ

೪೨. **ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹೇ** ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ - ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಞ್ಞಾಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೋ ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ।

೪೩. ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ - ರೂಪುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ ವೇದನುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಞ್ಞುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ ಸಙ್ಖಾರುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ ವಿಞ್ಞಾಣುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ।

೪೪. ದ್ವಾದಸಾಯತನಾನಿ - ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ಸೋತಾಯತನಂ ಘಾನಾಯತನಂ ಜಿವ್ಹಾಯತನಂ ಕಾಯಾಯತನಂ ಮನಾಯತನಂ ರೂಪಾಯತನಂ ಸದ್ದಾಯತನಂ ಗನ್ಧಾಯತನಂ ರಸಾಯತನಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಂ ಧಮ್ಮಾಯತನಂ।

೪೫. ಅಟ್ಠಾರಸ ಧಾತುಯೋ - ಚಕ್ಖುಧಾತು ಸೋತಧಾತು ಘಾನಧಾತು ಜಿವ್ಹಾಧಾತು ಕಾಯಧಾತು ರೂಪಧಾತು ಸದ್ದಧಾತು ಗನ್ಧಧಾತು ರಸಧಾತು ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಧಾತು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಜಿವ್ಹಾವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಮನೋಧಾತು ಧಮ್ಮಧಾತು ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು।

೪೬. ಚತ್ತಾರಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ - ದುಕ್ಖಂ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ದುಕ್ಖಸಮುದಯೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧೋ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ, ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನೀ ಪಟಿಪದಾ ಅರಿಯಸಚ್ಚಂ।

೪೭. ಏತ್ಥ ಪನ ಚೇತಸಿಕಸುಖುಮರೂಪನಿಬ್ಬಾನವಸೇನ ಏಕೂನಸತ್ತತಿ ಧಮ್ಮಾ ಧಮ್ಮಾಯತನಧಮ್ಮಧಾತೂತಿ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

೪೮. ಮನಾಯತನಮೇವ ಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುವಸೇನ ಭಿಜ್ಜತಿ।

೪೯. ರೂಪಞ್ಚ ವೇದನಾ ಸಞ್ಞಾ, ಸೇಸಚೇತಸಿಕಾ ತಥಾ।

ವಿಞ್ಞಾಣಮಿತಿ ಪಞ್ಚೇತೇ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾತಿ ಭಾಸಿತಾ॥

೫೦. ಪಞ್ಚುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾತಿ , ತಥಾ ತೇಭೂಮಕಾ ಮತಾ।

ಭೇದಾಭಾವೇನ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಖನ್ಧಸಙ್ಗಹನಿಸ್ಸಟಂ॥

೫೧. ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಭೇದೇನ, ಭವನ್ತಾಯತನಾನಿ ಚ।

ದ್ವಾರಾಲಮ್ಬತದುಪ್ಪನ್ನ-ಪರಿಯಾಯೇನ ಧಾತುಯೋ॥

೫೨. ದುಕ್ಖಂ ತೇಭೂಮಕಂ ವಟ್ಟಂ, ತಣ್ಹಾ ಸಮುದಯೋ ಭವೇ।

ನಿರೋಧೋ ನಾಮ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಮಗ್ಗೋ ಲೋಕುತ್ತರೋ ಮತೋ॥

೫೩. ಮಗ್ಗಯುತ್ತಾ ಫಲಾ ಚೇವ, ಚತುಸಚ್ಚವಿನಿಸ್ಸಟಾ।

ಇತಿ ಪಞ್ಚಪ್ಪಭೇದೇನ, ಪವುತ್ತೋ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹೋ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ಸಮುಚ್ಚಯಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ಸತ್ತಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೮. ಪಚ್ಚಯಪರಿಚ್ಛೇದೋ

೧. ಯೇಸಂ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾನಂ, ಯೇ ಧಮ್ಮಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಯಥಾ।

ತಂ ವಿಭಾಗಮಿಹೇದಾನಿ, ಪವಕ್ಖಾಮಿ ಯಥಾರಹಂ॥

೨. ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯೋ ಪಟ್ಠಾನನಯೋ ಚೇತಿ ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಗಹೋ ದುವಿಧೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೩. ತತ್ಥ ತಬ್ಭಾವಭಾವೀಭಾವಾಕಾರಮತ್ತೋಪಲಕ್ಖಿತೋ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯೋ, ಪಟ್ಠಾನನಯೋ ಪನ ಆಹಚ್ಚಪಚ್ಚಯಟ್ಠಿತಿಮಾರಬ್ಭ ಪವುಚ್ಚತಿ, ಉಭಯಂ ಪನ ವೋಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪಪಞ್ಚೇನ್ತಿ ಆಚರಿಯಾ।

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯೋ

೪. ತತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮರೂಪಂ, ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನಂ, ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ, ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ, ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ, ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನಂ, ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ , ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತಿ, ಜಾತಿಪಚ್ಚಯಾ ಜರಾಮರಣಂ ಸೋಕಪರಿದೇವದುಕ್ಖದೋಮನಸ್ಸುಪಾಯಾಸಾ ಸಮ್ಭವನ್ತಿ। ಏವಮೇತಸ್ಸ ಕೇವಲಸ್ಸ ದುಕ್ಖಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯೋ**।

೫. ತತ್ಥ ತಯೋ ಅದ್ಧಾ ದ್ವಾದಸಙ್ಗಾನಿ ವೀಸತಾಕಾರಾ ತಿಸನ್ಧಿ ಚತುಸಙ್ಖೇಪಾ ತೀಣಿ ವಟ್ಟಾನಿ ದ್ವೇ ಮೂಲಾನಿ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೬. ಕಥಂ? ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾ ಅತೀತೋ ಅದ್ಧಾ, ಜಾತಿಜರಾಮರಣಂ ಅನಾಗತೋ ಅದ್ಧಾ, ಮಜ್ಝೇ ಅಟ್ಠ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಅದ್ಧಾತಿ ತಯೋ ಅದ್ಧಾ।

೭. ಅವಿಜ್ಜಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಾಮರೂಪಂ ಸಳಾಯತನಂ ಫಸ್ಸೋ ವೇದನಾ ತಣ್ಹಾ ಉಪಾದಾನಂ ಭವೋ ಜಾತಿ ಜರಾಮರಣನ್ತಿ ದ್ವಾದಸಙ್ಗಾನಿ।

೮. ಸೋಕಾದಿವಚನಂ ಪನೇತ್ಥ ನಿಸ್ಸನ್ದಫಲನಿದಸ್ಸನಂ।

೯. ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣೇನ ಪನೇತ್ಥ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಾಪಿ ಗಹಿತಾ ಭವನ್ತಿ, ತಥಾ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾ, ಜಾತಿಜರಾಮರಣಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಫಲಪಞ್ಚಕಮೇವ ಗಹಿತನ್ತಿ ಕತ್ವಾ -

೧೦. ಅತೀತೇ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚ, ಇದಾನಿ ಫಲಪಞ್ಚಕಂ।

ಇದಾನಿ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚ, ಆಯತಿಂ ಫಲಪಞ್ಚಕನ್ತಿ।
ವೀಸತಾಕಾರಾ ತಿಸನ್ಧಿ, ಚತುಸಙ್ಖೇಪಾ ಚ ಭವನ್ತಿ॥

೧೧. ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹುಪಾದಾನಾ ಚ ಕಿಲೇಸವಟ್ಟಂ, ಕಮ್ಮಭವಸಙ್ಖಾತೋ ಭವೇಕದೇಸೋ ಸಙ್ಖಾರಾ ಚ ಕಮ್ಮವಟ್ಟಂ, ಉಪಪತ್ತಿಭವಸಙ್ಖಾತೋ ಭವೇಕದೇಸೋ ಅವಸೇಸಾ ಚ ವಿಪಾಕವಟ್ಟನ್ತಿ ತೀಣಿ ವಟ್ಟಾನಿ।

೧೨. ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾವಸೇನ ದ್ವೇ ಮೂಲಾನಿ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೧೩. ತೇಸಮೇವ ಚ ಮೂಲಾನಂ, ನಿರೋಧೇನ ನಿರುಜ್ಝತಿ।

ಜರಾಮರಣಮುಚ್ಛಾಯ, ಪೀಳಿತಾನಮಭಿಣ್ಹಸೋ।
ಆಸವಾನಂ ಸಮುಪ್ಪಾದಾ, ಅವಿಜ್ಜಾ ಚ ಪವತ್ತತಿ॥

ವಟ್ಟಮಾಬನ್ಧಮಿಚ್ಚೇವಂ, ತೇಭೂಮಕಮನಾದಿಕಂ।
ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ, ಪಟ್ಠಪೇಸಿ ಮಹಾಮುನಿ॥

ಪಟ್ಠಾನನಯೋ

೧೪. ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೋ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೋ ಝಾನಪಚ್ಚಯೋ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೋ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ ನತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ ವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ **ಪಟ್ಠಾನನಯೋ।**

೧೫. ಛಧಾ ನಾಮಂ ತು ನಾಮಸ್ಸ, ಪಞ್ಚಧಾ ನಾಮರೂಪಿನಂ।

ಏಕಧಾ ಪುನ ರೂಪಸ್ಸ, ರೂಪಂ ನಾಮಸ್ಸ ಚೇಕಧಾ॥

ಪಞ್ಞತ್ತಿನಾಮರೂಪಾನಿ, ನಾಮಸ್ಸ ದುವಿಧಾ ದ್ವಯಂ।
ದ್ವಯಸ್ಸ ನವಧಾ ಚೇತಿ, ಛಬ್ಬಿಧಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಕಥಂ॥

೧೬. ಅನನ್ತರನಿರುದ್ಧಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಟುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರನತ್ಥಿವಿಗತವಸೇನ, ಪುರಿಮಾನಿ ಜವನಾನಿ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಜವನಾನಂ ಆಸೇವನವಸೇನ, ಸಹಜಾತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತವಸೇನೇತಿ ಚ **ಛಧಾ ನಾಮಂ ನಾಮಸ್ಸ** ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೧೭. ಹೇತುಝಾನಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮರೂಪಾನಂ ಹೇತಾದಿವಸೇನ, ಸಹಜಾತಾ ಚೇತನಾ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮರೂಪಾನಂ, ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಾ ಚೇತನಾ ಕಮ್ಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಾನಂ ನಾಮರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮವಸೇನ, ವಿಪಾಕಕ್ಖನ್ಧಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಹಜಾತಾನಂ ರೂಪಾನಂ ವಿಪಾಕವಸೇನೇತಿ ಚ **ಪಞ್ಚಧಾ ನಾಮಂ ನಾಮರೂಪಾನಂ** ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೧೮. ಪಚ್ಛಾಜಾತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತವಸೇನೇತಿ **ಏಕಧಾವ ನಾಮಂ ರೂಪಸ್ಸ** ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೧೯. ಛ ವತ್ಥೂನಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ಸತ್ತನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ ಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಪುರೇಜಾತವಸೇನೇತಿ **ಏಕಧಾವ ರೂಪಂ ನಾಮಸ್ಸ** ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ।

೨೦. ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಉಪನಿಸ್ಸಯವಸೇನೇತಿ ಚ **ದುವಿಧಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿನಾಮರೂಪಾನಿ ನಾಮಸ್ಸೇವ** ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

೨೧. ತತ್ಥ ರೂಪಾದಿವಸೇನ ಛಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ ಆರಮ್ಮಣಂ।

೨೨. ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ ಪನ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ - ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಚೇತಿ।

೨೩. ತತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣಮೇವ ಗರುಕತಂ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೋ।

೨೪. ಅನನ್ತರನಿರುದ್ಧಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯೋ।

೨೫. ರಾಗಾದಯೋ ಪನ ಧಮ್ಮಾ ಸದ್ಧಾದಯೋ ಚ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂ ಪುಗ್ಗಲೋ ಭೋಜನಂ ಉತುಸೇನಾಸನಞ್ಚ ಯಥಾರಹಂ ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ, ಕಮ್ಮಂ ವಿಪಾಕಾನನ್ತಿ ಚ ಬಹುಧಾ ಹೋತಿ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ।

೨೬. ಅಧಿಪತಿಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞನಿಸ್ಸಯಆಹಾರಇನ್ದ್ರಿಯವಿಪ್ಪಯುತ್ತಅತ್ಥಿಅವಿಗತವಸೇನೇತಿ ಯಥಾರಹಂ **ನವಧಾ ನಾಮರೂಪಾನಿ ನಾಮರೂಪಾನಂ** ಪಚ್ಚಯಾ ಭವನ್ತಿ।

೨೭. ತತ್ಥ ಗರುಕತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿವಸೇನ ನಾಮಾನಂ, ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧೋಪಿ ಸಹಜಾತವಸೇನ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮರೂಪಾನನ್ತಿ ಚ ದುವಿಧೋ ಹೋತಿ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ।

೨೮. ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಹಜಾತರೂಪಾನಞ್ಚ, ಮಹಾಭೂತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಞ್ಚ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವತ್ಥುವಿಪಾಕಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನ್ತಿ ಚ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ।

೨೯. ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ, ಮಹಾಭೂತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವತ್ಥುವಿಪಾಕಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞನ್ತಿ ಚ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ।

೩೦. ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಹಜಾತರೂಪಾನಞ್ಚ, ಮಹಾಭೂತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಞ್ಚ, ಛ ವತ್ಥೂನಿ ಸತ್ತನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನನ್ತಿ ಚ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ।

೩೧. ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ, ಅರೂಪಿನೋ ಆಹಾರಾ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮರೂಪಾನನ್ತಿ ಚ ದುವಿಧೋ ಹೋತಿ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೋ।

೩೨. ಪಞ್ಚ ಪಸಾದಾ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ, ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಉಪಾದಿನ್ನರೂಪಾನಂ, ಅರೂಪಿನೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಾ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮರೂಪಾನನ್ತಿ ಚ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೋ।

೩೩. ಓಕ್ಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ವತ್ಥು ವಿಪಾಕಾನಂ, ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಸಹಜಾತರೂಪಾನಂ ಸಹಜಾತವಸೇನ, ಪಚ್ಛಾಜಾತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಪಚ್ಛಾಜಾತವಸೇನ ಛ ವತ್ಥೂನಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ಸತ್ತನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ ಪುರೇಜಾತವಸೇನೇತಿ ಚ ತಿವಿಧೋ ಹೋತಿ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ।

೩೪. ಸಹಜಾತಂ ಪುರೇಜಾತಂ, ಪಚ್ಛಾಜಾತಞ್ಚ ಸಬ್ಬಥಾ।

ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ, ರೂಪಜೀವಿತಮಿಚ್ಚಯನ್ತಿ॥ -

ಪಞ್ಚವಿಧೋ ಹೋತಿ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಚ।

೩೫. ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯಕಮ್ಮತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೇಸು ಚ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಸಮೋಧಾನಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

೩೬. ಸಹಜಾತರೂಪನ್ತಿ ಪನೇತ್ಥ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಪವತ್ತೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ದುವಿಧಂ ಹೋತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೩೭. ಇತಿ ತೇಕಾಲಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ, ಕಾಲಮುತ್ತಾ ಚ ಸಮ್ಭವಾ।

ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ, ಸಙ್ಖತಾಸಙ್ಖತಾ ತಥಾ।
ಪಞ್ಞತ್ತಿನಾಮರೂಪಾನಂ, ವಸೇನ ತಿವಿಧಾ ಠಿತಾ।
ಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮ ಪಟ್ಠಾನೇ, ಚತುವೀಸತಿ ಸಬ್ಬಥಾ॥

೩೮. ತತ್ಥ ರೂಪಧಮ್ಮಾ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋವ, ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಸಙ್ಖಾತಾ ಚತ್ತಾರೋ ಅರೂಪಿನೋ ಖನ್ಧಾ, ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚೇತಿ ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ಪಿ ಅರೂಪನ್ತಿ ಚ ನಾಮನ್ತಿ ಚ ಪವುಚ್ಚತಿ।

ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೇದೋ

೩೯. ತತೋ ಅವಸೇಸಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಪನ ಪಞ್ಞಾಪಿಯತ್ತಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿ, ಪಞ್ಞಾಪನತೋ ಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ಚ ದುವಿಧಾ ಹೋತಿ।

೪೦. ಕಥಂ? ತಂತಂಭೂತವಿಪರಿಣಾಮಾಕಾರಮುಪಾದಾಯ ತಥಾ ತಥಾ ಪಞ್ಞತ್ತಾ ಭೂಮಿಪಬ್ಬತಾದಿಕಾ, ಸಮ್ಭಾರಸನ್ನಿವೇಸಾಕಾರಮುಪಾದಾಯ ಗೇಹರಥಸಕಟಾದಿಕಾ, ಖನ್ಧಪಞ್ಚಕಮುಪಾದಾಯ ಪುರಿಸಪುಗ್ಗಲಾದಿಕಾ, ಚನ್ದಾವಟ್ಟನಾದಿಕಮುಪಾದಾಯ ದಿಸಾಕಾಲಾದಿಕಾ, ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಾಕಾರಮುಪಾದಾಯ ಕೂಪಗುಹಾದಿಕಾ, ತಂತಂಭೂತನಿಮಿತ್ತಂ ಭಾವನಾವಿಸೇಸಞ್ಚ ಉಪಾದಾಯ ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಾದಿಕಾ ಚೇತಿ ಏವಮಾದಿಪ್ಪಭೇದಾ ಪನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಾಪಿ ಅತ್ಥಚ್ಛಾಯಾಕಾರೇನ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಮಾರಮ್ಮಣಭೂತಾ ತಂ ತಂ ಉಪಾದಾಯ ಉಪನಿಧಾಯ ಕಾರಣಂ ಕತ್ವಾ ತಥಾ ತಥಾ ಪರಿಕಪ್ಪಿಯಮಾನಾ ಸಙ್ಖಾಯತಿ ಸಮಞ್ಞಾಯತಿ ವೋಹರೀಯತಿ ಪಞ್ಞಾಪೀಯತೀತಿ ಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ। ಅಯಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಪಞ್ಞಾಪಿಯತ್ತಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ನಾಮ।

೪೧. ಪಞ್ಞಾಪನತೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಪನ ನಾಮನಾಮಕಮ್ಮಾದಿನಾಮೇನ ಪರಿದೀಪಿತಾ, ಸಾ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ, ವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ , ವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ ಚೇತಿ ಛಬ್ಬಿಧಾ ಹೋತಿ।

೪೨. ತತ್ಥ ಯದಾ ಪನ ಪರಮತ್ಥತೋ ವಿಜ್ಜಮಾನಂ ರೂಪವೇದನಾದಿಂ ಏತಾಯ ಪಞ್ಞಾಪೇನ್ತಿ, ತದಾಯಂ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತಿ। ಯದಾ ಪನ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಂ ಭೂಮಿಪಬ್ಬತಾದಿಂ ಏತಾಯ ಪಞ್ಞಾಪೇನ್ತಿ, ತದಾಯಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ। ಉಭಿನ್ನಂ ಪನ ವೋಮಿಸ್ಸಕವಸೇನ ಸೇಸಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಛಳಭಿಞ್ಞೋ, ಇತ್ಥಿಸದ್ದೋ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ, ರಾಜಪುತ್ತೋತಿ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೪೩. ವಚೀಘೋಸಾನುಸಾರೇನ, ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ।

ಪವತ್ತಾನನ್ತರುಪ್ಪನ್ನ-ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಸ ಗೋಚರಾ॥

ಅತ್ಥಾ ಯಸ್ಸಾನುಸಾರೇನ, ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ ತತೋ ಪರಂ।

ಸಾಯಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ, ಲೋಕಸಙ್ಕೇತನಿಮ್ಮಿತಾ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ಅಟ್ಠಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

೯. ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಪರಿಚ್ಛೇದೋ

೧. ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾನಂ, ಭಾವನಾನಮಿತೋ ಪರಂ।

ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಪವಕ್ಖಾಮಿ, ದುವಿಧಮ್ಪಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ॥

ಸಮಥಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ

೨. ತತ್ಥ **ಸಮಥಸಙ್ಗಹೇ** ತಾವ ದಸ ಕಸಿಣಾನಿ, ದಸ ಅಸುಭಾ, ದಸ ಅನುಸ್ಸತಿಯೋ, ಚತಸ್ಸೋ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ, ಏಕಾ ಸಞ್ಞಾ, ಏಕಂ ವವತ್ಥಾನಂ, ಚತ್ತಾರೋ ಆರುಪ್ಪಾ ಚೇತಿ ಸತ್ತವಿಧೇನ ಸಮಥಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸಙ್ಗಹೋ।

ಚರಿತಭೇದೋ

೩. ರಾಗಚರಿತಾ ದೋಸಚರಿತಾ ಮೋಹಚರಿತಾ ಸದ್ಧಾಚರಿತಾ ಬುದ್ಧಿಚರಿತಾ ವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ ಚೇತಿ ಛಬ್ಬಿಧೇನ ಚರಿತಸಙ್ಗಹೋ।

ಭಾವನಾಭೇದೋ

೪. ಪರಿಕಮ್ಮಭಾವನಾ ಉಪಚಾರಭಾವನಾ ಅಪ್ಪನಾಭಾವನಾ ಚೇತಿ ತಿಸ್ಸೋ ಭಾವನಾ।

ನಿಮಿತ್ತಭೇದೋ

೫. ಪರಿಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಉಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತಂ ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ ತೀಣಿ ನಿಮಿತ್ತಾನಿ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೬. ಕಥಂ? ಪಥವೀಕಸಿಣಂ ಆಪೋಕಸಿಣಂ ತೇಜೋಕಸಿಣಂ ವಾಯೋಕಸಿಣಂ ನೀಲಕಸಿಣಂ ಪೀತಕಸಿಣಂ ಲೋಹಿತಕಸಿಣಂ ಓದಾತಕಸಿಣಂ ಆಕಾಸಕಸಿಣಂ ಆಲೋಕಕಸಿಣಞ್ಚೇತಿ ಇಮಾನಿ **ದಸ ಕಸಿಣಾನಿ** ನಾಮ।

೭. ಉದ್ಧುಮಾತಕಂ ವಿನೀಲಕಂ ವಿಪುಬ್ಬಕಂ ವಿಚ್ಛಿದ್ದಕಂ ವಿಕ್ಖಾಯಿತಕಂ ವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ ಹತವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ ಲೋಹಿತಕಂ ಪುಳವಕಂ ಅಟ್ಠಿಕಞ್ಚೇತಿ ಇಮೇ **ದಸ ಅಸುಭಾ** ನಾಮ।

೮. ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿ ಧಮ್ಮಾನುಸ್ಸತಿ ಸಂಘಾನುಸ್ಸತಿ ಸೀಲಾನುಸ್ಸತಿ ಚಾಗಾನುಸ್ಸತಿ ದೇವತಾನುಸ್ಸತಿ ಉಪಸಮಾನುಸ್ಸತಿ ಮರಣಾನುಸ್ಸತಿ ಕಾಯಗತಾಸತಿ ಆನಾಪಾನಸ್ಸತಿ ಚೇತಿ ಇಮಾ **ದಸ ಅನುಸ್ಸತಿಯೋ** ನಾಮ।

೯. ಮೇತ್ತಾ ಕರುಣಾ ಮುದಿತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ ಚೇತಿ ಇಮಾ **ಚತಸ್ಸೋ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ** ನಾಮ, ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರೋತಿ ಚ ಪವುಚ್ಚತಿ।

೧೦. ಆಹಾರೇಪಟಿಕೂಲಸಞ್ಞಾ **ಏಕಾ ಸಞ್ಞಾ** ನಾಮ।

೧೧. ಚತುಧಾತುವವತ್ಥಾನಂ **ಏಕಂ ವವತ್ಥಾನಂ** ನಾಮ।

೧೨. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಾದಯೋ **ಚತ್ತಾರೋ ಆರುಪ್ಪಾ** ನಾಮಾತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಸಮಥನಿದ್ದೇಸೇ ಚತ್ತಾಲೀಸ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾನಿ ಭವನ್ತಿ।

ಸಪ್ಪಾಯಭೇದೋ

೧೩. ಚರಿತಾಸು ಪನ ದಸ ಅಸುಭಾ ಕಾಯಗತಾಸತಿಸಙ್ಖಾತಾ ಕೋಟ್ಠಾಸಭಾವನಾ ಚ ರಾಗಚರಿತಸ್ಸ ಸಪ್ಪಾಯಾ।

೧೪. ಚತಸ್ಸೋ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ ನೀಲಾದೀನಿ ಚ ಚತ್ತಾರಿ ಕಸಿಣಾನಿ ದೋಸಚರಿತಸ್ಸ।

೧೫. ಆನಾಪಾನಂ ಮೋಹಚರಿತಸ್ಸ ವಿತಕ್ಕಚರಿತಸ್ಸ ಚ,

೧೬. ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿಆದಯೋ ಛ ಸದ್ಧಾಚರಿತಸ್ಸ।

೧೭. ಮರಣಉಪಸಮಸಞ್ಞಾವವತ್ಥಾನಾನಿ ಬುದ್ಧಿಚರಿತಸ್ಸ।

೧೮. ಸೇಸಾನಿ ಪನ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾನಿ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸಪ್ಪಾಯಾನಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಕಸಿಣೇಸು ಪುಥುಲಂ ಮೋಹಚರಿತಸ್ಸ, ಖುದ್ದಕಂ ವಿತಕ್ಕಚರಿತಸ್ಸೇವಾತಿ।

ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಪ್ಪಾಯಭೇದೋ।

ಭಾವನಾಭೇದೋ

೧೯. **ಭಾವನಾಸು** ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಪರಿಕಮ್ಮಭಾವನಾ ಲಬ್ಭತೇವ, ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿಆದೀಸು ಅಟ್ಠಸು ಸಞ್ಞಾವವತ್ಥಾನೇಸು ಚಾತಿ ದಸಸುಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು ಉಪಚಾರಭಾವನಾವ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ, ನತ್ಥಿ ಅಪ್ಪನಾ।

೨೦. ಸೇಸೇಸು ಪನ ಸಮತಿಂಸಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು ಅಪ್ಪನಾಭಾವನಾಪಿ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ।

೨೧. ತತ್ಥಾಪಿ ದಸ ಕಸಿಣಾನಿ ಆನಾಪಾನಞ್ಚ ಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನಿಕಾನಿ।

೨೨. ದಸ ಅಸುಭಾ ಕಾಯಗತಾಸತಿ ಚ ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾ।

೨೩. ಮೇತ್ತಾದಯೋ ತಯೋ ಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಾ।

೨೪. ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಾತಿ ಛಬ್ಬೀಸತಿ ರೂಪಾವಚರಜ್ಝಾನಿಕಾನಿ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾನಿ।

೨೫. ಚತ್ತಾರೋ ಪನ ಆರುಪ್ಪಾ ಆರುಪ್ಪಜ್ಝಾನಿಕಾತಿ।

ಅಯಮೇತ್ಥ ಭಾವನಾಭೇದೋ।

ಗೋಚರಭೇದೋ

೨೬. **ನಿಮಿತ್ತೇಸು** ಪನ ಪರಿಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಉಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತಞ್ಚ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಯಥಾರಹಂ ಪರಿಯಾಯೇನ ಲಬ್ಭನ್ತೇವ।

೨೭. ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಂ ಪನ ಕಸಿಣಾಸುಭಕೋಟ್ಠಾಸಆನಾಪಾನೇಸ್ವೇವ ಲಬ್ಭತಿ, ತತ್ಥ ಹಿ ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಮಾರಬ್ಭ ಉಪಚಾರಸಮಾಧಿ ಅಪ್ಪನಾಸಮಾಧಿ ಚ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೨೮. ಕಥಂ? ಆದಿಕಮ್ಮಿಕಸ್ಸ ಹಿ ಪಥವೀಮಣ್ಡಲಾದೀಸು ನಿಮಿತ್ತಂ ಉಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಪರಿಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ, ಸಾ ಚ ಭಾವನಾ ಪರಿಕಮ್ಮಭಾವನಾ ನಾಮ।

೨೯. ಯದಾ ಪನ ತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಮುಗ್ಗಹಿತಂ ಹೋತಿ, ಚಕ್ಖುನಾ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸೇವ ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಸ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ, ತದಾ ತಮೇವಾರಮ್ಮಣಂ ಉಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತಂ ನಾಮ, ಸಾ ಚ ಭಾವನಾ ಸಮಾಧಿಯತಿ।

೩೦. ತಥಾ ಸಮಾಹಿತಸ್ಸ ಪನೇತಸ್ಸ ತತೋ ಪರಂ ತಸ್ಮಿಂ ಉಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತೇ ಪರಿಕಮ್ಮಸಮಾಧಿನಾ ಭಾವನಮನುಯುಞ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಯದಾ ತಪ್ಪಟಿಭಾಗಂ ವತ್ಥುಧಮ್ಮವಿಮುಚ್ಚಿತಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಂ ಭಾವನಾಮಯಮಾರಮ್ಮಣಂ ಚಿತ್ತೇ ಸನ್ನಿಸನ್ನಂ ಸಮಪ್ಪಿತಂ ಹೋತಿ, ತದಾ ತಂ ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಂ ಸಮುಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಪವುಚ್ಚತಿ।

೩೧. ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪರಿಪನ್ಥವಿಪ್ಪಹೀನಾ ಕಾಮಾವಚರಸಮಾಧಿಸಙ್ಖಾತಾ ಉಪಚಾರಭಾವನಾ ನಿಪ್ಫನ್ನಾ ನಾಮ ಹೋತಿ।

೩೨. ತತೋ ಪರಂ ತಮೇವ ಪರಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಂ ಉಪಚಾರಸಮಾಧಿನಾ ಸಮಾಸೇವನ್ತಸ್ಸ ರೂಪಾವಚರಪಠಮಜ್ಝಾನಮಪ್ಪೇತಿ।

೩೩. ತತೋ ಪರಂ ತಮೇವ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ ಆವಜ್ಜನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಂ ವುಟ್ಠಾನಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾ ಚೇತಿ ಇಮಾಹಿ ಪಞ್ಚಹಿ ವಸಿತಾಹಿ ವಸೀಭೂತಂ ಕತ್ವಾ ವಿತಕ್ಕಾದಿಕಮೋಳಾರಿಕಙ್ಗಂ ಪಹಾನಾಯ ವಿಚಾರಾದಿಸುಖುಮಙ್ಗುಪತ್ತಿಯಾ ಪದಹತೋ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದಯೋ ಯಥಾರಹಮಪ್ಪೇನ್ತಿ।

೩೪. ಇಚ್ಚೇವಂ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀಸು ದ್ವಾವೀಸತಿಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಮುಪಲಬ್ಭತಿ।

೩೫. ಅವಸೇಸೇಸು ಪನ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ ಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿಯಂ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೩೬. ಆಕಾಸವಜ್ಜಿತಕಸಿಣೇಸು ಪನ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಸಿಣಂ ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ ಲದ್ಧಮಾಕಾಸಂ ಅನನ್ತವಸೇನ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಪಠಮಾರುಪ್ಪಮಪ್ಪೇತಿ।

೩೭. ತಮೇವ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನನ್ತವಸೇನ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ದುತಿಯಾರುಪ್ಪಮಪ್ಪೇತಿ।

೩೮. ತಮೇವ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಾಭಾವಂ ಪನ "ನತ್ಥಿ ಕಿಞ್ಚೀ"ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ತತಿಯಾರುಪ್ಪಮಪ್ಪೇತಿ।

೩೯. ತತಿಯಾರುಪ್ಪಂ "ಸನ್ತಮೇತಂ, ಪಣೀತಮೇತ"ನ್ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಮಪ್ಪೇತಿ।

೪೦. ಅವಸೇಸೇಸು ಚ ದಸಸು ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು ಬುದ್ಧಗುಣಾದಿಕಮಾರಮ್ಮಣಮಾರಬ್ಭ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ನಿಮಿತ್ತೇ ಸಾಧುಕಮುಗ್ಗಹಿತೇ ತತ್ಥೇವ ಪರಿಕಮ್ಮಞ್ಚ ಸಮಾಧಿಯತಿ, ಉಪಚಾರೋ ಚ ಸಮ್ಪಜ್ಜತಿ।

೪೧. ಅಭಿಞ್ಞಾವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಪನ ರೂಪಾವಚರಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಾ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಅಧಿಟ್ಠೇಯ್ಯಾದಿಕಮಾವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ರೂಪಾದೀಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಯಥಾರಹಮಪ್ಪೇತಿ।

೪೨. ಅಭಿಞ್ಞಾ ಚ ನಾಮ –

ಇದ್ಧಿವಿಧಂ ದಿಬ್ಬಸೋತಂ, ಪರಚಿತ್ತವಿಜಾನನಾ।

ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿ, ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖೂತಿ ಪಞ್ಚಧಾ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ಗೋಚರಭೇದೋ।

ನಿಟ್ಠಿತೋ ಚ ಸಮಥಕಮ್ಮಟ್ಠಾನನಯೋ।

ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ

ವಿಸುದ್ಧಿಭೇದೋ

೪೩. **ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇ** ಪನ ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿ ಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ಚೇತಿ ಸತ್ತವಿಧೇನ ವಿಸುದ್ಧಿಸಙ್ಗಹೋ।

೪೪. ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಂ ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಞ್ಚೇತಿ ತೀಣಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ।

೪೫. ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾ ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಚೇತಿ ತಿಸ್ಸೋ ಅನುಪಸ್ಸನಾ।

೪೬. ಸಮ್ಮಸನಞಾಣಂ ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಂ ಭಙ್ಗಞಾಣಂ ಭಯಞಾಣಂ ಆದೀನವಞಾಣಂ ನಿಬ್ಬಿದಾಞಾಣಂ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ ಪಟಿಸಙ್ಖಾಞಾಣಂ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ ಅನುಲೋಮಞಾಣಞ್ಚೇತಿ ದಸ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಾನಿ।

೪೭. ಸುಞ್ಞತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ, ಅನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ಚೇತಿ ತಯೋ ವಿಮೋಕ್ಖಾ।

೪೮. ಸುಞ್ಞತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಅನಿಮಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾನುಪಸ್ಸಾನಾ ಚೇತಿ ತೀಣಿ ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಾನಿ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾನಿ।

೪೯. ಕಥಂ ? ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಸೀಲಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಸೀಲಂ ಆಜೀವಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ ಪಚ್ಚಯಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸೀಲಞ್ಚೇತಿ ಚತುಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ **ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೫೦. ಉಪಚಾರಸಮಾಧಿ ಅಪ್ಪನಾಸಮಾಧಿ ಚೇತಿ ದುವಿಧೋಪಿ ಸಮಾಧಿ **ಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೫೧. ಲಕ್ಖಣರಸಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನಪದಟ್ಠಾನವಸೇನ ನಾಮರೂಪ ಪರಿಗ್ಗಹೋ **ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೫೨. ತೇಸಮೇವ ಚ ನಾಮರೂಪಾನಂ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹೋ **ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೫೩. ತತೋ ಪರಂ ಪನ ತಥಾಪರಿಗ್ಗಹಿತೇಸು ಸಪ್ಪಚ್ಚಯೇಸು ತೇಭೂಮಕಸಙ್ಖಾರೇಸು ಅತೀತಾದಿಭೇದಭಿನ್ನೇಸು ಖನ್ಧಾದಿನಯಮಾರಬ್ಭ ಕಲಾಪವಸೇನ ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ "ಅನಿಚ್ಚಂ ಖಯಟ್ಠೇನ, ದುಕ್ಖಂ ಭಯಟ್ಠೇನ, ಅನತ್ತಾ ಅಸಾರಕಟ್ಠೇನಾ"ತಿ ಅದ್ಧಾನವಸೇನ ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಖಣವಸೇನ ವಾ ಸಮ್ಮಸನಞಾಣೇನ ಲಕ್ಖಣತ್ತಯಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ತೇಸ್ವೇವ ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಖಣವಸೇನ ಚ ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣೇನ ಉದಯಬ್ಬಯಂ ಸಮನುಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಚ -

"ಓಭಾಸೋ ಪೀತಿ ಪಸ್ಸದ್ಧಿ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಚ ಪಗ್ಗಹೋ।
ಸುಖಂ ಞಾಣಮುಪಟ್ಠಾನಮುಪೇಕ್ಖಾ ಚ ನಿಕನ್ತಿ ಚೇ"ತಿ॥ -

ಓಭಾಸಾದಿವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸಪರಿಪನ್ಥಪರಿಗ್ಗಹವಸೇನ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಲಕ್ಖಣವವತ್ಥಾನಂ **ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೫೪. ತಥಾ ಪರಿಪನ್ಥವಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಪನ ತಸ್ಸ ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾ ವಾನುಲೋಮಾ ತಿಲಕ್ಖಣಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಮ್ಪರಾಯ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ನವ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಾನಿ **ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ** ನಾಮ।

೫೫. ತಸ್ಸೇವಂ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿಪಾಕಮಾಗಮ್ಮ "ಇದಾನಿ ಅಪ್ಪನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ಭವಙ್ಗಂ ವೋಚ್ಛಿಜ್ಜಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಚಿತ್ತಾನಿ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅನಿಚ್ಚಾದಿಲಕ್ಖಣಮಾರಬ್ಭ ಪರಿಕಮ್ಮೋಪಚಾರಾನುಲೋಮನಾಮೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೫೬. ಯಾ ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಾ, ಸಾ ಸಾನುಲೋಮಾ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾತಿ ಚ ಪವುಚ್ಚತಿ।

೫೭. ತತೋ ಪರಂ ಗೋತ್ರಭುಚಿತ್ತಂ ನಿಬ್ಬಾನಮಾಲಮ್ಬಿತ್ವಾ ಪುಥುಜ್ಜನಗೋತ್ತಮಭಿಭವನ್ತಂ, ಅರಿಯಗೋತ್ತಮಭಿಸಮ್ಭೋನ್ತಞ್ಚ ಪವತ್ತತಿ।

೫೮. ತಸ್ಸಾನನ್ತರಮೇವ ಮಗ್ಗೋ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚಂ ಪರಿಜಾನನ್ತೋ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಂ ಪಜಹನ್ತೋ, ನಿರೋಧಸಚ್ಚಂ ಸಚ್ಛಿಕರೋನ್ತೋ, ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ ಭಾವನಾವಸೇನ ಅಪ್ಪನಾವೀಥಿಮೋತರತಿ।

೫೯. ತತೋ ಪರಂ ದ್ವೇ ತೀಣಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತಿ, ಪುನ ಭವಙ್ಗಂ ವೋಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೬೦. ಮಗ್ಗಂ ಫಲಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ ಪಣ್ಡಿತೋ।

ಹೀನೇ ಕಿಲೇಸೇ ಸೇಸೇ ಚ, ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ ವಾನ ವಾ॥

ಛಬ್ಬಿಸುದ್ಧಿಕಮೇನೇವಂ, ಭಾವೇತಬ್ಬೋ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ।
ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ, ನಾಮ ಮಗ್ಗೋ ಪವುಚ್ಚತಿ॥

ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಸುದ್ಧಿಭೇದೋ।

ವಿಮೋಕ್ಖಭೇದೋ

೬೧. ತತ್ಥ ಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸಂ ಮುಞ್ಚನ್ತೀ ಸುಞ್ಞತಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಂ ಹೋತಿ।

೬೨. ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾ ವಿಪಲ್ಲಾಸನಿಮಿತ್ತಂ ಮುಞ್ಚನ್ತೀ ಅನಿಮಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ।

೬೩. ದುಕ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾ ತಣ್ಹಾಪಣಿಧಿಂ ಮುಞ್ಚನ್ತೀ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ।

೬೪. ತಸ್ಮಾ ಯದಿ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾ ಅನತ್ತತೋ ವಿಪಸ್ಸತಿ, ಸುಞ್ಞತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ನಾಮ ಹೋತಿ ಮಗ್ಗೋ।

೬೫. ಯದಿ ಅನಿಚ್ಚತೋ ವಿಪಸ್ಸತಿ, ಅನಿಮಿತ್ತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ನಾಮ।

೭೬. ಯದಿ ದುಕ್ಖತೋ ವಿಪಸ್ಸತಿ, ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ನಾಮಾತಿ ಚ ಮಗ್ಗೋ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನವಸೇನ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ, ತಥಾ ಫಲಞ್ಚ ಮಗ್ಗಾಗಮನವಸೇನ ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ।

೭೭. ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಂ ಪನ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ ವಿಪಸ್ಸನ್ತಾನಂ ಯಥಾಸಕಫಲಮುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನವಸೇನೇವ ಸುಞ್ಞತಾದಿವಿಮೋಕ್ಖೋತಿ ಚ ಪವುಚ್ಚತಿ, ಆರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪನ ಸರಸವಸೇನ ಚ ನಾಮತ್ತಯಂ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸಮಮೇವ ಚ।

ಅಯಮೇತ್ಥ ವಿಮೋಕ್ಖಭೇದೋ।

ಪುಗ್ಗಲಭೇದೋ

೭೮. ಏತ್ಥ ಪನ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಪಹಾನೇನ ಪಹೀನಾಪಾಯಗಮನೋ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮೋ **ಸೋತಾಪನ್ನೋ** ನಾಮ ಹೋತಿ।

೭೯. ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ರಾಗದೋಸಮೋಹಾನಂ ತನುಕರತ್ತಾ **ಸಕದಾಗಾಮೀ** ನಾಮ ಹೋತಿ ಸಕಿದೇವ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಆಗನ್ತ್ವಾ।

೮೦. ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾನಮನವಸೇಸಪ್ಪಹಾನೇನ **ಅನಾಗಾಮೀ** ನಾಮ ಹೋತಿ ಅನಾಗನ್ತ್ವಾ ಇತ್ಥತ್ತಂ।

೮೧. ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಅನವಸೇಸಕಿಲೇಸಪ್ಪಹಾನೇನ **ಅರಹಾ** ನಾಮ ಹೋತಿ ಖೀಣಾಸವೋ ಲೋಕೇ ಅಗ್ಗದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯೋತಿ।

ಅಯಮೇತ್ಥ ಪುಗ್ಗಲಭೇದೋ।

ಸಮಾಪತ್ತಿಭೇದೋ

೮೨. **ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಂ** ಪನೇತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಯಥಾಸಕಫಲವಸೇನ ಸಾಧಾರಣಾವ।

೮೩. **ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಸಮಾಪಜ್ಜನಂ** ಪನ ಅನಾಗಾಮೀನಞ್ಚೇವ ಅರಹನ್ತಾನಞ್ಚ ಲಬ್ಭತಿ, ತತ್ಥ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದಿಮಹಗ್ಗತಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ತತ್ಥ ಗತೇ ಸಙ್ಖಾರಧಮ್ಮೇ ತತ್ಥ ತತ್ಥೇವ ವಿಪಸ್ಸನ್ತೋ ಯಾವ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಗನ್ತ್ವಾ ತತೋ ಪರಂ ಅಧಿಟ್ಠೇಯ್ಯಾದಿಕಂ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಸ ದ್ವಿನ್ನಂ ಅಪ್ಪನಾಜವನಾನಂ ಪರತೋ ವೋಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತಸನ್ತತಿ, ತತೋ ನಿರೋಧಸಮಾಪನ್ನೋ ನಾಮ ಹೋತಿ।

೮೪. ವುಟ್ಠಾನಕಾಲೇ ಪನ ಅನಾಗಾಮಿನೋ ಅನಾಗಾಮಿಫಲಚಿತ್ತಂ, ಅರಹತೋ ಅರಹತ್ತಫಲಚಿತ್ತಂ ಏಕವಾರಮೇವ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಪಾತೋ ಹೋತಿ, ತತೋ ಪರಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಂ ಪವತ್ತತಿ।

ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಮಾಪತ್ತಿಭೇದೋ।

ನಿಟ್ಠಿತೋ ಚ ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನನಯೋ।

ಉಯ್ಯೋಜನಂ

೭೫. ಭಾವೇತಬ್ಬಂ ಪನಿಚ್ಚೇವಂ, ಭಾವನಾದ್ವಯಮುತ್ತಮಂ।

ಪಟಿಪತ್ತಿರಸಸ್ಸಾದಂ, ಪತ್ಥಯನ್ತೇನ ಸಾಸನೇತಿ॥

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹೇ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಸಙ್ಗಹವಿಭಾಗೋ ನಾಮ

ನವಮೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ।

ನಿಗಮನಂ

(ಕ) ಚಾರಿತ್ತಸೋಭಿತವಿಸಾಲಕುಲೋದಯೇನ ,
ಸದ್ಧಾಭಿವುಡ್ಢಪರಿಸುದ್ಧಗುಣೋದಯೇನ।
ನಮ್ಪವ್ಹಯೇನ ಪಣಿಧಾಯ ಪರಾನುಕಮ್ಪಂ,
ಯಂ ಪತ್ಥಿತಂ ಪಕರಣಂ ಪರಿನಿಟ್ಠಿತಂ ತಂ॥

(ಖ) ಪುಞ್ಞೇನ ತೇನ ವಿಪುಲೇನ ತು **ಮೂಲಸೋಮಂ**।
ಧಞ್ಞಾಧಿವಾಸಮುದಿತೋದಿತಮಾಯುಕನ್ತಂ।
ಪಞ್ಞಾವದಾತಗುಣಸೋಭಿತಲಜ್ಜಿಭಿಕ್ಖೂ,
ಮಞ್ಞನ್ತು ಪುಞ್ಞವಿಭವೋದಯಮಙ್ಗಲಾಯ॥

ಇತಿ ಅನುರುದ್ಧಾಚರಿಯೇನ ರಚಿತಂ

ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹಂ ನಾಮ ಪಕರಣಂ।

॥ ನಮೋ ತಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಅರಹತೋ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ।

ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನೀಟೀಕಾ

ಗನ್ಥಾರಮ್ಭಕಥಾ

(ಕ) ವಿಸುದ್ಧಕರುಣಾಞಾಣಂ , ಬುದ್ಧಂ ಸಮ್ಬುದ್ಧಪೂಜಿತಂ।
ಧಮ್ಮಂ ಸದ್ಧಮ್ಮಸಮ್ಭೂತಂ, ನತ್ವಾ ಸಂಘಂ ನಿರಙ್ಗಣಂ॥

(ಖ) ಸಾರಿಪುತ್ತಂ ಮಹಾಥೇರಂ, ಪರಿಯತ್ತಿವಿಸಾರದಂ।
ವನ್ದಿತ್ವಾ ಸಿರಸಾ ಧೀರಂ, ಗರುಂ ಗಾರವಭಾಜನಂ॥

(ಗ) ವಣ್ಣಯಿಸ್ಸಂ ಸಮಾಸೇನ, ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹಂ।
ಆಭಿಧಮ್ಮಿಕಭಿಕ್ಖೂನಂ, ಪರಂ ಪೀತಿವಿವಡ್ಢನಂ॥

(ಫ) ಪೋರಾಣೇಹಿ ಅನೇಕಾಪಿ, ಕತಾ ಯಾ ಪನ ವಣ್ಣನಾ।
ನ ತಾಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ, ಅತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾತವೇ ಇಧ॥

(ಬ) ತಸ್ಮಾ ಲೀನಪದಾನೇತ್ಥ, ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯಮಹಾಪಯಂ।
ವಿಭಾವೇನ್ತೋ ಸಮಾಸೇನ, ರಚಯಿಸ್ಸಾಮಿ ವಣ್ಣನನ್ತಿ॥

ಗನ್ಥಾರಮ್ಭಕಥಾವಣ್ಣನಾ

೧. ಪರಮವಿಚಿತ್ತನಯಸಮನ್ನಾಗತಂ ಸಕಸಮಯಸಮಯನ್ತರಗಹನವಿಗ್ಗಾಹಣಸಮತ್ಥಂ ಸುವಿಮಲವಿಪುಲಪಞ್ಞಾವೇಯ್ಯತ್ತಿಯಜನನಂ ಪಕರಣಮಿದಮಾರಭನ್ತೋಯಮಾಚರಿಯೋ ಪಠಮಂ ತಾವ ರತನತ್ತಯಪಣಾಮಾಭಿಧೇಯ್ಯ ಕರಣಪ್ಪಕಾರಪಕರಣಾಭಿಧಾನಪಯೋಜನಾನಿ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧ**”ನ್ತ್ಯಾದಿಮಾಹ।

ಏತ್ಥ ಹಿ “ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧ…ಪೇ॰… ಅಭಿವಾದಿಯಾ”ತಿ ಇಮಿನಾ **ರತನತ್ತಯಪಣಾಮೋ** ವುತ್ತೋ, ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹ”ನ್ತಿ ಏತೇನ **ಅಭಿಧೇಯ್ಯಕರಣಪ್ಪಕಾರಪಕರಣಾಭಿಧಾನಾನಿ** ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಾನಂ ಇಧ ಸಙ್ಗಹೇತಬ್ಬಭಾವದಸ್ಸನೇನ ತೇಸಂ ಇಮಿನಾ ಸಮುದಿತೇನ ಪಟಿಪಾದೇತಬ್ಬಭಾವದೀಪನತೋ, ಏಕತ್ಥ ಸಙ್ಗಯ್ಹ ಕಥನಾಕಾರದೀಪನತೋ, ಅತ್ಥಾನುಗತಸಮಞ್ಞಾಪರಿದೀಪನತೋ ಚ। **ಪಯೋಜನಂ** ಪನ ಸಙ್ಗಹಪದೇನ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ ದಸ್ಸಿತಮೇವ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಾನಂ ಏಕತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೇ ಸತಿ ತದುಗ್ಗಹಪರಿಪುಚ್ಛಾದಿವಸೇನ ತೇಸಂ ಸರೂಪಾವಬೋಧಸ್ಸ, ತಮ್ಮೂಲಿಕಾಯ ಚ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಿಕಸಮ್ಪರಾಯಿಕತ್ಥಸಿದ್ಧಿಯಾ ಅನಾಯಾಸೇನ ಸಂಸಿಜ್ಝನತೋ।

ತತ್ಥ ರತನತ್ತಯಪಣಾಮಪ್ಪಯೋಜನಂ ತಾವ ಬಹುಧಾ ಪಪಞ್ಚೇನ್ತಿ ಆಚರಿಯಾ, ವಿಸೇಸತೋ ಪನ ಅನ್ತರಾಯನಿವಾರಣಂ ಪಚ್ಚಾಸೀಸನ್ತಿ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ ಸಙ್ಗಹಕಾರೇಹಿ “ತಸ್ಸಾನುಭಾವೇನ ಹತನ್ತರಾಯೋ”ತಿ (ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.ಗನ್ಥಾರಮ್ಭಕಥಾ)। ರತನತ್ತಯಪಣಾಮೋ ಹಿ ಅತ್ಥತೋ ಪಣಾಮಕಿರಿಯಾಭಿನಿಪ್ಫಾದಿಕಾ ಕುಸಲಚೇತನಾ, ಸಾ ಚ ವನ್ದನೇಯ್ಯವನ್ದಕಾನಂ ಖೇತ್ತಜ್ಝಾಸಯಸಮ್ಪದಾಹಿ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಭೂತಾ ಯಥಾಲದ್ಧಸಮ್ಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅನುಬಲಪ್ಪದಾನವಸೇನ ತನ್ನಿಬ್ಬತ್ತಿತವಿಪಾಕಸನ್ತತಿಯಾ ಅನ್ತರಾಯಕರಾನಿ ಉಪಪೀಳಕಉಪಚ್ಛೇದಕಕಮ್ಮಾನಿ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ತನ್ನಿದಾನಾನಂ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಸಿದ್ಧಿವಿಬನ್ಧಕಾನಂ ರೋಗಾದಿಅನ್ತರಾಯಾನಮಪ್ಪವತ್ತಿಂ ಸಾಧೇತಿ। ತಸ್ಮಾ ಪಕರಣಾರಮ್ಭೇ ರತನತ್ತಯಪಣಾಮಕರಣಂ ಯಥಾರದ್ಧಪಕರಣಸ್ಸ ಅನನ್ತರಾಯೇನ ಪರಿಸಮಾಪನತ್ಥಞ್ಚೇವ ಸೋತೂನಞ್ಚ ವನ್ದನಾಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾಯ ಪಟಿಪತ್ತಿಯಾ ಅನನ್ತರಾಯೇನ ಉಗ್ಗಹಣಧಾರಣಾದಿಸಂಸಿಜ್ಝನತ್ಥಞ್ಚ। ಅಭಿಧೇಯ್ಯಕಥನಂ ಪನ ವಿದಿತಾಭಿಧೇಯ್ಯಸ್ಸೇವ ಗನ್ಥಸ್ಸ ವಿಞ್ಞೂಹಿ ಉಗ್ಗಹಣಾದಿವಸೇನ ಪಟಿಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಭಾವತೋ। ಕರಣಪ್ಪಕಾರಪ್ಪಯೋಜನಸನ್ದಸ್ಸನಾನಿ ಚ ಸೋತುಜನಸಮುಸ್ಸಾಹಜನನತ್ಥಂ। ಅಭಿಧಾನಕಥನಂ ಪನ ವೋಹಾರಸುಖತ್ಥನ್ತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ **ಸಮುದಾಯತ್ಥೋ**। ಅಯಂ ಪನ **ಅವಯವತ್ಥೋ** - ಸಸದ್ಧಮ್ಮಗಣುತ್ತಮಂ ಅತುಲಂ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಂ ಅಭಿವಾದಿಯ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹಂ ಭಾಸಿಸ್ಸನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ತತ್ಥ ಸಮ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಚ ಸಬ್ಬಧಮ್ಮೇ ಅಭಿಸಮ್ಬುದ್ಧೋತಿ **ಸಮ್ಮಾ ಸಮ್ಬುದ್ಧೋ,** ಭಗವಾ। ಸೋ ಹಿ ಸಙ್ಖತಾಸಙ್ಖತಭೇದಂ ಸಕಲಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮಜಾತಂ ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಪಟಿವೇಧವಸೇನ ಸಮ್ಮಾ ಸಯಂ ವಿಚಿತೋಪಚಿತಪಾರಮಿತಾಸಮ್ಭೂತೇನ ಸಯಮ್ಭೂಞಾಣೇನ ಸಾಮಂ ಬುಜ್ಝಿ ಅಞ್ಞಾಸಿ। ಯಥಾಹ “ಸಯಂ ಅಭಿಞ್ಞಾಯ ಕಮುದ್ದಿಸೇಯ್ಯ”ನ್ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೧೧; ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮೫; ೨.೩೪೧; ಧ॰ ಪ॰ ೩೫೩), ಅಥ ವಾ ಬುಧಧಾತುಸ್ಸ ಜಾಗರಣವಿಕಸನತ್ಥೇಸುಪಿ ಪವತ್ತನತೋ ಸಮ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಚ ಪಟಿಬುದ್ಧೋ ಅನಞ್ಞಪಟಿಬೋಧಿತೋ ಹುತ್ವಾ ಸಯಮೇವ ಸವಾಸನಸಮ್ಮೋಹನಿದ್ದಾಯ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ವಿಗತೋ, ದಿನಕರಕಿರಣಸಮಾಗಮೇನ ಪರಮರುಚಿರಸಿರಿಸೋಭಗ್ಗಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಿಕಸಿತಮಿವ ಪದುಮಂ ಅಗ್ಗಮಗ್ಗಞಾಣಸಮಾಗಮೇನ ಅಪರಿಮಿತಗುಣಗಣಾಲಙ್ಕತಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸಮ್ಮಾ ಸಯಮೇವ ವಿಕಸಿತೋ ವಿಕಾಸಮನುಪ್ಪತ್ತೋತ್ಯತ್ಥೋ।

ಯಥಾವುತ್ತವಚನತ್ಥಯೋಗೇಪಿ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸದ್ದಸ್ಸ ಭಗವತಿ ಸಮಞ್ಞಾವಸೇನ ಪವತ್ತತ್ತಾ "ಅತುಲ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ವಿಸೇಸೇತಿ। ತುಲಾಯ ಸಮ್ಮಿತೋ ತುಲ್ಯೋ, ಸೋಯೇವ ತುಲೋ ಯಕಾರಲೋಪವಸೇನ। ಅಥ ವಾ ಸಮ್ಮಿತತ್ಥೇ ಅಕಾರಪಚ್ಚಯವಸೇನ ತುಲಾಯ ಸಮ್ಮಿತೋ ತುಲೋ, ನ ತುಲೋ **ಅತುಲೋ,** ಸೀಲಾದೀಹಿ ಗುಣೇಹಿ ಕೇನಚಿ ಅಸದಿಸೋ, ನತ್ಥಿ ಏತಸ್ಸ ವಾ ತುಲೋ ಸದಿಸೋತಿ **ಅತುಲೋ** ಸದೇವಕೇ ಲೋಕೇ ಅಗ್ಗಪುಗ್ಗಲಭಾವತೋ। ಯಥಾಹ "ಯಾವತಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸತ್ತಾ ಅಪದಾ ವಾ ದ್ವಿಪದಾ ವಾ ಚತುಪ್ಪದಾ ವಾ...ಪೇ॰... ತಥಾಗತೋ ತೇಸಂ ಅಗ್ಗಮಕ್ಖಾಯತೀ"ತಿಆದಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೩೪; ೫.೩೨; ಇತಿವು॰ ೯೦)।

ಏತ್ತಾವತಾ ಚ ಹೇತುಫಲಸತ್ತೂಪಕಾರಸಮ್ಪದಾವಸೇನ ತೀಹಾಕಾರೇಹಿ ಭಗವತೋ ಥೋಮನಾ ಕತಾ ಹೋತಿ। ತತ್ಥ **ಹೇತುಸಮ್ಪದಾ** ನಾಮ ಮಹಾಕರುಣಾಸಮಾಯೋಗೋ ಬೋಧಿಸಮ್ಭಾರಸಮ್ಭರಣಞ್ಚ । **ಫಲಸಮ್ಪದಾ** ಪನ ಞಾಣಪಹಾನಆನುಭಾವರೂಪಕಾಯಸಮ್ಪದಾವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ। ತತ್ಥ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಪದಟ್ಠಾನಂ ಮಗ್ಗಞಾಣಂ, ತಮ್ಮೂಲಕಾನಿ ಚ ದಸಬಲಾದಿಞಾಣಾನಿ **ಞಾಣಸಮ್ಪದಾ**। ಸವಾಸನಸಕಲಸಂಕಿಲೇಸಾನಮಚ್ಚನ್ತಮನುಪ್ಪಾದಧಮ್ಮತಾಪಾದನಂ **ಪಹಾನಸಮ್ಪದಾ**। ಯಥಿಚ್ಛಿತನಿಪ್ಫಾದನೇ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ **ಆನುಭಾವಸಮ್ಪದಾ**। ಸಕಲಲೋಕನಯನಾಭಿಸೇಕಭೂತಾ ಪನ ಲಕ್ಖಣಾನುಬ್ಯಞ್ಜನಪ್ಪಟಿಮಣ್ಡಿತಾ ಅತ್ತಭಾವಸಮ್ಪತ್ತಿ **ರೂಪಕಾಯಸಮ್ಪದಾ** ನಾಮ। **ಸತ್ತೂಪಕಾರೋ** ಪನ ಆಸಯಪಯೋಗವಸೇನ ದುವಿಧೋ। ತತ್ಥ ದೇವದತ್ತಾದೀಸು ವಿರೋಧಿಸತ್ತೇಸುಪಿ ನಿಚ್ಚಂ ಹಿತಜ್ಝಾಸಯತಾ, ಅಪರಿಪಾಕಗತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪರಿಪಾಕಕಾಲಾಗಮನಞ್ಚ **ಆಸಯೋ** ನಾಮ। ತದಞ್ಞಸತ್ತಾನಂ ಪನ ಲಾಭಸಕ್ಕಾರಾದಿನಿರಪೇಕ್ಖಚಿತ್ತಸ್ಸ ಯಾನತ್ತಯಮುಖೇನ ಸಬ್ಬದುಕ್ಖನಿಯ್ಯಾನಿಕಧಮ್ಮದೇಸನಾ **ಪಯೋಗೋ** ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಪುರಿಮಾ ದ್ವೇ ಫಲಸಮ್ಪದಾ "ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧ"ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ದಸ್ಸಿತಾ, ಇತರಾ ಪನ ದ್ವೇ, ತಥಾ ಸತ್ತೂಪಕಾರಸಮ್ಪದಾ ಚ "ಅತುಲ"ನ್ತಿ ಏತೇನ, ತದುಪಾಯಭೂತಾ ಪನ ಹೇತುಸಮ್ಪದಾ ದ್ವೀಹಿಪಿ ಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ ದಸ್ಸಿತಾ ತಥಾವಿಧಹೇತುಬ್ಯತಿರೇಕೇನ ತದುಭಯಸಮ್ಪತ್ತೀನಮಸಮ್ಭವತೋ, ಅಹೇತುಕತ್ತೇ ಚ ಸಬ್ಬತ್ಥ ತಾಸಂ ಸಮ್ಭವಪ್ಪಸಙ್ಗತೋ।

ತದೇವಂ ತಿವಿಧಾವತ್ಥಾಸಙ್ಗಹಿತಥೋಮನಾಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಬುದ್ಧರತನಂ ವನ್ದಿತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಸೇಸರತನಾನಮ್ಪಿ ಪಣಾಮಮಾರಭನ್ತೋ ಆಹ **"ಸಸದ್ಧಮ್ಮಗಣುತ್ತಮ"**ನ್ತಿ। ಗುಣೀಭೂತಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ಧಮ್ಮಸಙ್ಘಾನಂ ಅಭಿವಾದೇತಬ್ಬಭಾವೋ ಸಹಯೋಗೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಯಥಾ "ಸಪುತ್ತದಾರೋ ಆಗತೋತಿ ಪುತ್ತದಾರಸ್ಸಾಪಿ ಆಗಮನ"ನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಅತ್ತಾನಂ ಧಾರೇನ್ತೇ ಚತೂಸು ಅಪಾಯೇಸು, ವಟ್ಟದುಕ್ಖೇಸು ಚ ಅಪತಮಾನೇ ಕತ್ವಾ ಧಾರೇತೀತಿ ಧಮ್ಮೋ, ಚತುಮಗ್ಗಫಲನಿಬ್ಬಾನವಸೇನ ನವವಿಧೋ, ಪರಿಯತ್ತಿಯಾ ಸಹ ದಸವಿಧೋ ವಾ ಧಮ್ಮೋ। ಧಾರಣಞ್ಚ ಪನೇತಸ್ಸ ಅಪಾಯಾದಿನಿಬ್ಬತ್ತಕಕಿಲೇಸವಿದ್ಧಂಸನಂ, ತಂ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಕಿಲೇಸಸಮುಚ್ಛೇದಕಭಾವತೋ, ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಚ ಆರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ತಸ್ಸ ತದತ್ಥಸಿದ್ಧಿಹೇತುತಾಯ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಲಬ್ಭತಿ, ಫಲಸ್ಸ ಪನ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನವಸೇನ ಮಗ್ಗಾನುಕೂಲಪ್ಪವತ್ತಿತೋ, ಪರಿಯತ್ತಿಯಾ ಚ ತದಧಿಗಮಹೇತುತಾಯಾತಿ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಪರಿಯಾಯತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸತಂ ಸಪ್ಪುರಿಸಾನಂ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾನಂ, ಸನ್ತೋ ವಾ ಸಂವಿಜ್ಜಮಾನೋ ನ ತಿತ್ಥಿಯಪರಿಕಪ್ಪಿತೋ ಅತ್ತಾ ವಿಯ ಪರಮತ್ಥತೋ ಅವಿಜ್ಜಮಾನೋ ಸನ್ತೋ ವಾ ಪಸತ್ಥೋ ಸ್ವಾಕ್ಖಾತತಾದಿಗುಣಯೋಗತೋ ನ ಬಾಹಿರಕಧಮ್ಮೋ ವಿಯ ಏಕನ್ತನಿನ್ದಿತೋ ಧಮ್ಮೋತಿ ಸದ್ಧಮ್ಮೋ, ಗಣೋ ಚ ಸೋ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಸಮೂಹಭಾವತೋ ಉತ್ತಮೋ ಚ ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನತಾದಿಗುಣವಿಸೇಸಯೋಗತೋ, ಗಣಾನಂ, ಗಣೇಸು ವಾ ದೇವಮನುಸ್ಸಾದಿ ಸಮೂಹೇಸು ಉತ್ತಮೋ ಯಥಾವುತ್ತಗುಣವಸೇನಾತಿ ಗಣುತ್ತಮೋ, ಸಹ ಸದ್ಧಮ್ಮೇನ, ಗಣುತ್ತಮೇನ ಚಾತಿ ಸಸದ್ಧಮ್ಮಗಣುತ್ತಮೋ, ತಂ **ಸಸದ್ಧಮ್ಮಗಣುತ್ತಮಂ**।

ಅಭಿವಾದಿಯಾತಿ ವಿಸೇಸತೋ ವನ್ದಿತ್ವಾ, ಭಯಲಾಭಕುಲಾಚಾರಾದಿವಿರಹೇನ ಸಕ್ಕಚ್ಚಂ ಆದರೇನ ಕಾಯವಚೀಮನೋದ್ವಾರೇಹಿ ವನ್ದಿತ್ವಾತ್ಯತ್ಥೋ। **ಭಾಸಿಸ್ಸ**ನ್ತಿ ಕಥೇಸ್ಸಾಮಿ। ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಪರಮತ್ಥಭಾವೇನ ಅಭಿ ವಿಸಿಟ್ಠಾ ಧಮ್ಮಾ ಏತ್ಥಾತಿಆದಿನಾ ಅಭಿಧಮ್ಮೋ, ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣೀಆದಿಸತ್ತಪಕರಣಂ ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕಂ, ತತ್ಥ ವುತ್ತಾ ಅತ್ಥಾ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಾ, ತೇ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ ಏತ್ಥ, ಏತೇನಾತಿ ವಾ **ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹಂ**।

ಪರಮತ್ಥಧಮ್ಮವಣ್ಣನಾ

೧. ಏವಂ ತಾವ ಯಥಾಧಿಪ್ಪೇತಪ್ಪಯೋಜನನಿಮಿತ್ತಂ ರತನತ್ತಯಪಣಾಮಾದಿಕಂ ವಿಧಾಯ ಇದಾನಿ ಯೇಸಂ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಾನಂ ಸಙ್ಗಹಣವಸೇನ ಇದಂ ಪಕರಣಂ ಪಟ್ಠಪೀಯತಿ, ತೇ ತಾವ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಉದ್ದಿಸನ್ತೋ ಆಹ **"ತತ್ಥ ವುತ್ತಾ"**ತ್ಯಾದಿ। **ತತ್ಥ** ತಸ್ಮಿಂ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ **ಸಬ್ಬಥಾ** ಕುಸಲಾದಿವಸೇನ, ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನ ಚ **ವುತ್ತಾ** ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಾ **ಪರಮತ್ಥತೋ** ಸಮ್ಮುತಿಂ ಠಪೇತ್ವಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಪರಮತ್ಥವಸೇನ **ಚಿತ್ತಂ** ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೋ, **ಚೇತಸಿಕಂ** ವೇದನಾದಿಕ್ಖನ್ಧತ್ತಯಂ, ರೂಪಂ ಭೂತುಪಾದಾಯಭೇದಭಿನ್ನೋ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ, **ನಿಬ್ಬಾನಂ** ಮಗ್ಗಫಲಾನಮಾರಮ್ಮಣಭೂತೋ ಅಸಙ್ಖತಧಮ್ಮೋತಿ ಏವಂ **ಚತುಧಾ** ಚತೂಹಾಕಾರೇಹಿ ಠಿತಾತಿ ಯೋಜನಾ। ತತ್ಥ ಪರಮೋ ಉತ್ತಮೋ ಅವಿಪರೀತೋ ಅತ್ಥೋ, ಪರಮಸ್ಸ ವಾ ಉತ್ತಮಸ್ಸ ಞಾಣಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ಗೋಚರೋತಿ **ಪರಮತ್ಥೋ**।

ಚಿನ್ತೇತೀತಿ **ಚಿತ್ತಂ,** ಆರಮ್ಮಣಂ ವಿಜಾನಾತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ಯಥಾಹ "ವಿಸಯವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣಂ ಚಿತ್ತ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕರಾಸಿವಣ್ಣನಾ)। ಸತಿಪಿ ಹಿ ನಿಸ್ಸಯಸಮನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯೇನ ವಿನಾ ಆರಮ್ಮಣೇನ ಚಿತ್ತಮುಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ತಸ್ಸ ತಂಲಕ್ಖಣತಾ ವುತ್ತಾ, ಏತೇನ ನಿರಾರಮ್ಮಣವಾದಿಮತಂ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಚಿನ್ತೇನ್ತಿ ವಾ ಏತೇನ ಕರಣಭೂತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾತಿ **ಚಿತ್ತಂ**। ಅಥ ವಾ ಚಿನ್ತನಮತ್ತಂ **ಚಿತ್ತಂ**। ಯಥಾಪಚ್ಚಯಂ ಹಿ ಪವತ್ತಿಮತ್ತಮೇವ ಯದಿದಂ ಸಭಾವಧಮ್ಮೋ ನಾಮ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಪರಮತ್ಥಧಮ್ಮಾನಂ ಭಾವಸಾಧನಮೇವ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಲಬ್ಭತಿ, ಕತ್ತುಕರಣವಸೇನ ಪನ ನಿಬ್ಬಚನಂ ಪರಿಯಾಯಕಥಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಕಸಕಕಿಚ್ಚೇಸು ಹಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅತ್ತಪ್ಪಧಾನತಾಸಮಾರೋಪನೇನ ಕತ್ತುಭಾವೋ ಚ, ತದನುಕೂಲಭಾವೇನ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಸಮೂಹೇ ಕತ್ತುಭಾವಸಮಾರೋಪನೇನ ಪಟಿಪಾದೇತಬ್ಬಧಮ್ಮಸ್ಸ ಕರಣತ್ತಞ್ಚ ಪರಿಯಾಯತೋವ ಲಬ್ಭತಿ, ತಥಾನಿದಸ್ಸನಂ ಪನ ಧಮ್ಮಸಭಾವವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಕತ್ತಾದಿನೋ ಅಭಾವಪರಿದೀಪನತ್ಥನ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ। ವಿಚಿತ್ತಕರಣಾದಿತೋಪಿ ಚಿತ್ತಸದ್ದತ್ಥಂ ಪಪಞ್ಚೇನ್ತಿ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ -

> "ವಿಚಿತ್ತಕರಣಾ ಚಿತ್ತಂ, ಅತ್ತನೋ ಚಿತ್ತತಾಯ ವಾ।
> ಚಿತಂ ಕಮ್ಮಕಿಲೇಸೇಹಿ, ಚಿತಂ ತಾಯತಿ ವಾ ತಥಾ।
> ಚಿನೋತಿ ಅತ್ತಸನ್ತಾನಂ, ವಿಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಚಾ"ತಿ॥

ಚೇತಸಿ ಭವಂ ತದಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾಯಾತಿ **ಚೇತಸಿಕಂ**। ನ ಹಿ ತಂ ಚಿತ್ತೇನ ವಿನಾ ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣಸಮತ್ಥಂ ಅಸತಿ ಚಿತ್ತೇ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಚಿತ್ತಂ ಪನ ಕೇನಚಿ ಚೇತಸಿಕೇನ ವಿನಾಪಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತತೀತಿ ತಂ ಚೇತಸಿಕಮೇವ ಚಿತ್ತಾಯತ್ತವುತ್ತಿಕಂ ನಾಮ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ "ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧-೨), ಏತೇನ ಸುಖಾದೀನಂ ಅಚೇತನತ್ತನಿಚ್ಚತ್ತಾದಯೋ ವಿಪ್ಪಟಿಪತ್ತಿಯೋಪಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಚೇತಸಿ ನಿಯುತ್ತಂ ವಾ **ಚೇತಸಿಕಂ**।

ರುಪ್ಪತೀತಿ **ರೂಪಂ,** ಸೀತುಣ್ಹಾದಿವಿರೋಧಿಪಚ್ಚಯೇಹಿ ವಿಕಾರಮಾಪಜ್ಜತಿ, ಆಪಾದೀಯತೀತಿ ವಾ ಅತ್ಥೋ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ "ಸೀತೇನಪಿ ರುಪ್ಪತಿ, ಉಣ್ಹೇನಪಿ ರುಪ್ಪತೀ"ತ್ಯಾದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯), ರುಪ್ಪನಞ್ಚೇತ್ಥ ಸೀತಾದಿವಿರೋಧಿಪಚ್ಚಯಸಮವಾಯೇ ವಿಸದಿಸುಪ್ಪತ್ತಿಯೇವ। ಯದಿ ಏವಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ರೂಪವೋಹಾರೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ

ಸೀತಾದಿಗ್ಗಹಣಸಾಮತ್ಥಿಯತೋ ವಿಭೂತತರಸ್ಸೇವ ರುಪ್ಪನಸ್ಸಾಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ಇತರಥಾ ಹಿ "ರುಪ್ಪತೀ"ತಿ ಅವಿಸೇಸವಚನೇನೇವ ಪರಿಯತ್ತನ್ತಿ ಕಿಂ ಸೀತಾದಿಗ್ಗಹಣೇನ, ತಂ ಪನ ಸೀತಾದಿನಾ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ರುಪ್ಪನಂ ವಿಭೂತತರಂ, ತಸ್ಮಾ ತದೇವೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ಞಾಪನತ್ಥಂ ಸೀತಾದಿಗ್ಗಹಣಂ ಕತಂ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಥಂ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇ ರೂಪವೋಹಾರೋ, ನ ಹಿ ತತ್ಥ ಉಪಘಾತಕಾ ಸೀತಾದಯೋ ಅತ್ಥೀತಿ? ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಉಪಘಾತಕಾ ನತ್ಥಿ, ಅನುಗ್ಗಾಹಕಾ ಪನ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ತಂವಸೇನೇತ್ಥ ರುಪ್ಪನಂ ಸಮ್ಭವತೀತಿ, ಅಥ ವಾ ತಂಸಭಾವಾನತಿವತ್ತನತೋ ತತ್ಥ ರೂಪವೋಹಾರೋತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ।

ಭವಾಭವಂ ವಿನನತೋ ಸಂಸಿಬ್ಬನತೋ ವಾನಸಞ್ಞಿತಾಯ ತಣ್ಹಾಯ ನಿಕ್ಖನ್ತಂ, ನಿಬ್ಬಾತಿ ವಾ ಏತೇನ ರಾಗಗ್ಗಿಆದಿಕೋತಿ **ನಿಬ್ಬಾನಂ**।

೧. ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

ಭೂಮಿಭೇದಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೩. ಇದಾನಿ ಯಸ್ಮಾ ವಿಭಾಗವನ್ತಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವವಿಭಾವನಂ ವಿಭಾಗೇನ ವಿನಾ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾಉದ್ದಿಟ್ಠಾನಂ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಾನಂ ಉದ್ದೇಸಕ್ಕಮೇನ ವಿಭಾಗಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಚಿತ್ತಂ ತಾವ ಭೂಮಿಜಾತಿಸಮ್ಪಯೋಗಾದಿವಸೇನ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ನಿದ್ದಿಸಿತುಮಾರಭನ್ತೋ ಆಹ **"ತತ್ಥ ಚಿತ್ತಂ ತಾವಾ"**ತ್ಯಾದಿ। **ತಾವ**-ಸದ್ದೋ ಪಠಮನ್ತಿ ಏತಸ್ಸತ್ಥೇ। ಯಥಾಉದ್ದಿಟ್ಠೇಸು ಚತೂಸು ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥೇಸು ಪಠಮಂ ಚಿತ್ತಂ ನಿದ್ದಿಸೀಯತೀತಿ ಅಯಞ್ಹೇತ್ಥತ್ಥೋ। ಚತ್ತಾರೋ ವಿಧಾ ಪಕಾರಾ ಅಸ್ಸಾತಿ **ಚತುಬ್ಬಿಧಂ**। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತೇ ಚತುಭುಮ್ಮಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅನುಪುಬ್ಬಪಣೀತಾ, ತಸ್ಮಾ ಹೀನುಕ್ಕಟ್ಠುಕ್ಕಟ್ಠತರತಮಾನುಕ್ಕಮೇನ ತೇಸಂ ನಿದ್ದೇಸೋ ಕತೋ। ತತ್ಥ ಕಾಮೇತೀತಿ ಕಾಮೋ, ಕಾಮತಣ್ಹಾ, ಸಾ ಏತ್ಥ ಅವಚರತಿ ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನಾತಿ **ಕಾಮಾವಚರಂ**। ಕಾಮೀಯತೀತಿ ವಾ ಕಾಮೋ, ಏಕಾದಸವಿಧೋ ಕಾಮಭವೋ, ತಸ್ಮಿಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಅವಚರತೀತಿ **ಕಾಮಾವಚರಂ**। ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಚರಣಸ್ಸ ಹಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು ಪವತ್ತಸ್ಸಾಪಿ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಮಾವಚರಭಾವೋ ಉಪಪನ್ನೋ ಹೋತಿ। ಕಾಮಭವೋಯೇವ ವಾ ಕಾಮೋ ಏತ್ಥ ಅವಚರತೀತಿ ಕಾಮಾವಚರೋ, ತತ್ಥ ಪವತ್ತಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ನಿಸ್ಸಿತೇ ನಿಸ್ಸಯವೋಹಾರೇನ **ಕಾಮಾವಚರಂ** "ಮಞ್ಚಾ ಉಕ್ಕುಟ್ಠಿಂ ಕರೋನ್ತೀ"ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯಾತಿ ಅಲಮತಿವಿಸಾರಣಿಯಾ ಕಥಾಯ। ಹೋತಿ ಚೇತ್ಥ -

"ಕಾಮೋವಚರತೀತ್ಯೇತ್ಥ, ಕಾಮೇವಚರತೀತಿ ವಾ।
ಠಾನೂಪಚಾರತೋ ವಾಪಿ, ತಂ ಕಾಮಾವಚರಂ ಭವೇ"ತಿ॥

ರೂಪಾರೂಪಾವಚರೇಸುಪಿ ಏಸೇವ ನಯೋ ಯಥಾರಹಂ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಖಾತಲೋಕತೋ ಉತ್ತರತಿ ಅನಾಸವಭಾವೇನಾತಿ **ಲೋಕುತ್ತರಂ,** ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ। ಫಲಚಿತ್ತಂ ಪನ ತತೋ ಉತ್ತಿಣ್ಣನ್ತಿ **ಲೋಕುತ್ತರಂ**। ಉಭಯಮ್ಪಿ ವಾ ಸಹ ನಿಬ್ಬಾನೇನ ಲೋಕತೋ ಉತ್ತರಂ ಅಧಿಕಂ ಯಥಾವುತ್ತಗುಣವಸೇನೇವಾತಿ **ಲೋಕುತ್ತರಂ**।

ಭೂಮಿಭೇದಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೪. ಇಮೇಸು ಪನ ಚತೂಸು ಚಿತ್ತೇಸು ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಸ್ಸ ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಭೇದೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಭಾವೇಪಿ ಪಾಪಾಹೇತುಕವಜ್ಜಾನಂ ಏಕೂನಸಟ್ಠಿಯಾ, ಏಕನವುತಿಯಾ ವಾ ಚಿತ್ತಾನಂ ಸೋಭನನಾಮೇನ ವೋಹಾರಕರಣತ್ಥಂ "ಪಾಪಾಹೇತುಕಮುತ್ತಾನಿ 'ಸೋಭನಾನೀ'ತಿ ವುಚ್ಚರೇ"ತಿ ಏವಂ ವಕ್ಖಮಾನನಯಸ್ಸ ಅನುರೂಪತೋ ಪಾಪಾಹೇತುಕೇಯೇವ ಪಠಮಂ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ, ತೇಸು ಚ ಭವೇಸು ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ಸತ್ತಸ್ಸ ಆದಿತೋ ವೀಥಿಚಿತ್ತವಸೇನ ಲೋಭಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಮೇವ ಸಮ್ಭವತೋ ತೇಯೇವ ಪಠಮಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ತದನನ್ತರಂ ದ್ವಿಹೇತುಕಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇ, ತದನನ್ತರಂ ಏಕಹೇತುಕೇ ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತ"**ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಲೋಭಮೂಲಂ ತಾವ ವೇದನಾದಿಟ್ಠಿಸಙ್ಖಾರಭೇದೇನ ಅಟ್ಠಧಾ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತಿ।

ತತ್ಥ ಸುನ್ದರಂ ಮನೋ, ತಂ ವಾ ಏತಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ ಸುಮನೋ, ಚಿತ್ತಂ, ತಂಸಮಙ್ಗಿಪುಗ್ಗಲೋ ವಾ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ತಸ್ಮಿಂ ಅಭಿಧಾನಬುದ್ಧೀನಂ ಪವತ್ತಿಹೇತುತಾಯಾತಿ ಸೋಮನಸ್ಸಂ, ಮಾನಸಿಕಸುಖವೇದನಾಯೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ, ತೇನ ಸಹಗತಂ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿವಸೇನ ಸಂಸಟ್ಠಂ, ತೇನ ಸಹ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿಭಾವಂ ಗತನ್ತಿ ವಾ **ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ**। ಮಿಚ್ಛಾ ಪಸ್ಸತೀತಿ ದಿಟ್ಠಿ। ಸಾಮಞ್ಞವಚನಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಅತ್ಥಪ್ಪಕರಣಾದಿನಾ ವಿಸೇಸವಿಸಯತಾ ಹೋತೀತಿ ಇಧ ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಮೇವ "ದಿಟ್ಠೀ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ದಿಟ್ಠಿಯೇವ ದಿಟ್ಠಿಗತಂ "ಸಙ್ಖಾರಗತಂ ಥಾಮಗತ"ನ್ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಗತ-ಸದ್ದಸ್ಸ ತಬ್ಭಾವವುತ್ತಿತ್ತಾ। ದ್ವಾಸಟ್ಠಿಯಾ ವಾ ದಿಟ್ಠೀಸು ಗತಂ ಅನ್ತೋಗತಂ, ದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಾ ಗಮನಮತ್ತಂ ನ ಏತ್ಥ ಗನ್ತಬ್ಬೋ ಅತ್ತಾದಿಕೋ ಕೋಚಿ ಅತ್ಥೀತಿ ದಿಟ್ಠಿಗತಂ, "ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚಂ ಮೋಘಮಞ್ಞ"ನ್ತಿ ಪವತ್ತೋ ಅತ್ತತ್ತನಿಯಾದಿಅಭಿನಿವೇಸೋ, ತೇನ ಸಮಂ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದೀಹಿ ಪಕಾರೇಹಿ ಯುತ್ತನ್ತಿ **ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ**। ಸಙ್ಖರೋತಿ ಚಿತ್ತಂ ತಿಕ್ಖಭಾವಸಙ್ಖಾತಮಣ್ಡನವಿಸೇಸೇನ ಸಜ್ಜೇತಿ, ಸಙ್ಖರೀಯತಿ ವಾ ತಂ ಏತೇನ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ ಸಜ್ಜೀಯತೀತಿ ಸಙ್ಖಾರೋ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಕಿಚ್ಚೇ ಸಂಸೀದಮಾನಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನುಬಲಪ್ಪದಾನವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ವಾ ಪರೇಸಂ ವಾ ಪವತ್ತಪುಬ್ಬಪ್ಪಯೋಗೋ, ಸೋ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಪುಬ್ಬಭಾಗಪ್ಪವತ್ತೇ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನೇ ಚೇವ ಪರಸನ್ತಾನೇ ಚ ಪವತ್ತತೀತಿ ತನ್ನಿಬ್ಬತ್ತಿತೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ತಿಕ್ಖಭಾವಸಙ್ಖಾತೋ ವಿಸೇಸೋವಿಧ ಸಙ್ಖಾರೋ, ಸೋ ಯಸ್ಸ ನತ್ಥಿ ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಂ , ತದೇವ **ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ**। ಸಙ್ಖಾರೇನ ಸಹಿತಂ **ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ**। ತಥಾ ಚ ವದನ್ತಿ -

“ಪುಬ್ಬಪ್ಪಯೋಗಸಮ್ಭೂತೋ, ವಿಸೇಸೋ ಚಿತ್ತಸಮ್ಭವೀ।
ಸಙ್ಖಾರೋ ತಂವಸೇನೇತ್ಥ, ಹೋತ್ಯಾಸಙ್ಖಾರಿಕಾದಿತಾ”ತಿ॥

ಅಥ ವಾ “ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕ”ನ್ತಿ ಚೇತಂ ಕೇವಲಂ ಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಭಾವಾಭಾವಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ, ನ ತಸ್ಸ ಸಹಪ್ಪವತ್ತಿಸಬ್ಭಾವಾಭಾವತೋತಿ ಭಿನ್ನಸನ್ತಾನಪ್ಪವತ್ತಿನೋಪಿ ಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ಇದಮತ್ಥಿತಾಯ ತಂವಸೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಸಙ್ಖಾರೋ ಅಸ್ಸ ಅತ್ಥೀತಿ **ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ** “ಸಲೋಮಕೋ ಸಪಕ್ಖಕೋ”ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಸಹ-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ಥಪರಿದೀಪನತೋ। ತಬ್ಬಿಪರೀತಂ ಪನ ತದಭಾವತೋ ವುತ್ತನಯೇನ **ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ**। ದಿಟ್ಠಿಗತೇನ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ ವಿಸಂಸಟ್ಠನ್ತಿ **ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಂ**। ಉಪಪತ್ತಿತೋ ಯುತ್ತಿತೋ ಇಕ್ಖತಿ ಅನುಭವತಿ ವೇದಯಮಾನಾಪಿ ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಸಣ್ಠಿತಿಯಾತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾ। ಸುಖದುಕ್ಖಾನಂ ವಾ ಉಪೇತಾ ಯುತ್ತಾ ಅವಿರುದ್ಧಾ ಇಕ್ಖಾ ಅನುಭವನನ್ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾ। ಸುಖದುಕ್ಖಾವಿರೋಧಿತಾಯ ಹೇಸಾ ತೇಸಂ ಅನನ್ತರಮ್ಪಿ ಪವತ್ತತಿ। **ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತ**ನ್ತಿ ಇದಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ।

ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ಫಸ್ಸಾದೀಸು ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾದಿಭಾವೋವ ವುತ್ತೋತಿ? ಸೋಮನಸ್ಸಾದೀನಮೇವ ಅಸಾಧಾರಣಭಾವತೋ। ಫಸ್ಸಾದಯೋ ಹಿ ಕೇಚಿ ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣಾ, ಕೇಚಿ ಕುಸಲಾದಿಸಾಧಾರಣಾ, ಮೋಹಾದಯೋ ಚ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಸಾಧಾರಣಾತಿ ನ ತೇಹಿ ಸಕ್ಕಾ ಚಿತ್ತಂ ವಿಸೇಸೇತುಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಾದಯೋ ಪನ ಕತ್ಥಚಿ ಚಿತ್ತೇ ಹೋನ್ತಿ, ಕತ್ಥಚಿ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ಪಾಕಟೋವ ತಂವಸೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತೇ ಕತ್ಥಚಿ ಹೋನ್ತಿ, ಕತ್ಥಚಿ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ? ಕಾರಣಸ್ಸ ಸನ್ನಿಹಿತಾಸನ್ನಿಹಿತಭಾವತೋ। ಕಿಂ ಪನ ನೇಸಂ ಕಾರಣನ್ತಿ? ವುಚ್ಚತೇಸಭಾವತೋ, ಪರಿಕಪ್ಪತೋ ವಾ ಹಿ ಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಪಟಿಸನ್ಧಿಕತಾ, ಅಗಮ್ಭೀರಸಭಾವತಾ ಚ ಇಧ ಸೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ ಕಾರಣಂ, ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಉಪೇಕ್ಖಾಪಟಿಸನ್ಧಿಕತಾ, ಗಮ್ಭೀರಸಭಾವತಾ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಯ, ದಿಟ್ಠಿವಿಪನ್ನಪುಗ್ಗಲಸೇವನಾ, ಸಸ್ಸತುಚ್ಛೇದಾಸಯತಾ ಚ ದಿಟ್ಠಿಯಾ, ಬಲವಉತುಭೋಜನಾದಯೋ ಪನ ಪಚ್ಚಯಾ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಭಾವಸ್ಸಾತಿ। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಅನುರೂಪಕಾರಣವಸೇನ ನೇಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಕತ್ಥಚಿ ಚಿತ್ತೇಯೇವ ಸಮ್ಭವೋತಿ ಸಕ್ಕಾ ಏತೇಹಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋ ಪಞ್ಞಾಪೇತುನ್ತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ನೇಸಂ ಸತಿಪಿ ಮೋಹಹೇತುಕಭಾವೇ ಲೋಭಸಹಗತಭಾವೋವ ನಿಗಮನೇ ವುತ್ತೋ।

ಇಮೇಸಂ ಪನ ಅಟ್ಠನ್ನಮ್ಪಿ ಅಯಮುಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯದಾ ಹಿ “ನತ್ಥಿ ಕಾಮೇಸು ಆದೀನವೋ”ತ್ಯಾದಿನಾ ನಯೇನ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠೋ ಕಾಮೇ ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜತಿ, ದಿಟ್ಠಮಙ್ಗಲಾದೀನಿ ವಾ ಸಾರತೋ ಪಚ್ಚೇತಿ ಸಭಾವತಿಕ್ಖೇನೇವ ಅನುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ಪಠಮಂ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಮುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯದಾ ಪನ ಮನ್ದೇನ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ದುತಿಯಂ। ಯದಾ ಪನ ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಂ ಅಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಕೇವಲಂ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠೋ ಮೇಥುನಂ ವಾ ಸೇವತಿ, ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ವಾ ಅಭಿಜ್ಝಾಯತಿ, ಪರಭಣ್ಡಂ ವಾ ಹರತಿ ಸಭಾವತಿಕ್ಖೇನೇವ ಅನುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ತತಿಯಂ। ಯದಾ ಪನ ಮನ್ದೇನ ಸಮುಸ್ಸಾಹಿತೇನ ಚಿತ್ತೇನ, ತದಾ ಚತುತ್ಥಂ। ಯದಾ ಪನ ಕಾಮಾನಂ ವಾ ಅಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಆಗಮ್ಮ, ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಹೇತೂನಂ ಅಭಾವೇನ ಚತೂಸುಪಿ ವಿಕಪ್ಪೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸರಹಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತದಾ ಸೇಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ। **ಅಟ್ಠಪೀತಿ** ಪಿ-ಸದ್ದೋ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡನತ್ಥೋ, ತೇನ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥೇಸು ನೇಸಂ ಲಬ್ಭಮಾನಕಮ್ಮಪಥಾನುರೂಪತೋ ಪವತ್ತಿಭೇದಂ ಕಾಲದೇಸಸನ್ತಾನಾರಮ್ಮಣಾದಿಭೇದೇನ ಅನೇಕವಿಧತಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

೫. ದುಟ್ಠು ಮನೋ, ತಂ ವಾ ಏತಸ್ಸಾತಿ ದುಮ್ಮನೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ದೋಮನಸ್ಸಂ, ಮಾನಸಿಕದುಕ್ಖವೇದನಾಯೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ, ತೇನ ಸಹಗತನ್ತಿ **ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ**। ಆರಮ್ಮಣೇ ಪಟಿಹಞ್ಞತೀತಿ **ಪಟಿಘೋ,** ದೋಸೋ। ಚಣ್ಡಿಕ್ಕಸಭಾವತಾಯ ಹೇಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಪಟಿಹನನ್ತೋ ವಿಯ ಪವತ್ತತಿ। ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಸ್ಸ ವೇದನಾವಸೇನ ಅಭೇದೇಪಿ ಅಸಾಧಾರಣಧಮ್ಮವಸೇನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪಲಕ್ಖಣತ್ಥಂ ದೋಮನಸ್ಸಗ್ಗಹಣಂ, ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಭಾವೋ ಪನ ಉಭಿನ್ನಂ ಏಕನ್ತಸಹಚಾರಿತಾ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ವುತ್ತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ದೋಮನಸ್ಸಞ್ಚೇತ್ಥ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಾನುಭವನಲಕ್ಖಣೋ ವೇದನಾಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನೋ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋ, ಪಟಿಘೋ ಚಣ್ಡಿಕ್ಕಸಭಾವೋ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಪರಿಯಾಪನ್ನೋ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ, ನವವಿಧಆಘಾತವತ್ಥೂನಿ ಚ ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ ಕಾರಣಂ, ಪಟಿಘಸ್ಸ ಕಾರಣಞ್ಚಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ದ್ವಿನ್ನಂ ಪನ ನೇಸಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಸು ತಿಕ್ಖಮನ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಏತ್ಥಾಪಿ ನಿಗಮನೇ **ಪಿ**-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತ್ಥೋ ವುತ್ತನಯಾನುಸಾರೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೬. ಸಭಾವಂ ವಿಚಿನನ್ತೋ ತಾಯ ಕಿಚ್ಛತಿ ಕಿಲಮತೀತಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ। ಅಥ ವಾ ಚಿಕಿಚ್ಛಿತುಂ ದುಕ್ಕರತಾಯ ವಿಗತಾ ಚಿಕಿಚ್ಛಾ ಞಾಣಪ್ಪಟಿಕಾರೋ ಇಮಿಸ್ಸಾತಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ, ತಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ**। ಉದ್ಧತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಉದ್ಧಚ್ಚಂ। ಉದ್ಧಚ್ಚಸ್ಸ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಸಾಧಾರಣಭಾವೇಪಿ ಇಧ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಪಧಾನಂ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತತೀತಿ ಇದಮೇವ ತೇನ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸಪಾಳಿಯಂ ಸೇಸಾಕುಸಲೇಸು ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ವುತ್ತಂ, ಇಧ ಪನ “ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿ ಸರೂಪೇನೇವ ದೇಸಿತಂ। ಹೋನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ -

“ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಯುತ್ತಮ್ಪಿ, ಉದ್ಧಚ್ಚಂ ಅನ್ತಮಾನಸೇ।
ಬಲವಂ ಇತಿ ತಂಯೇವ, ವುತ್ತಮುದ್ಧಚ್ಚಯೋಗತೋ॥

“ತೇನೇವ ಹಿ ಮುನಿನ್ದೇನ, ಯೇವಾಪನಕನಾಮತೋ।
ವತ್ವಾ ಸೇಸೇಸು ಏತ್ಥೇವ, ತಂ ಸರೂಪೇನ ದೇಸಿತ”ನ್ತಿ॥

ಇಮಾನಿ ಪನ ದ್ವೇ ಚಿತ್ತಾನಿ ಮೂಲನ್ತರವಿರಹತೋ ಅತಿಸಮ್ಮೂಳ್ಹತಾಯ, ಸಂಸಪ್ಪನವಿಕ್ಖಿಪನವಸೇನ ಪವತ್ತವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಸಮಾಯೋಗೇನ ಚಞ್ಚಲತಾಯ ಚ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ರಜ್ಜನದುಸ್ಸನರಹಿತಾನಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತತೋಯೇವ ಚ ಸಭಾವತಿಕ್ಖತಾಯ ಉಸ್ಸಾಹೇತಬ್ಬತಾಯ ಅಭಾವತೋ ಸಙ್ಖಾರಭೇದೋಪಿ ನೇಸಂ ನತ್ಥಿ। ಹೋನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ -

“ಮೂಳ್ಹತ್ತಾ ಚೇವ ಸಂಸಪ್ಪ-ವಿಕ್ಖೇಪಾ ಚೇಕಹೇತುಕಂ।
ಸೋಪೇಕ್ಖಂ ಸಬ್ಬದಾ ನೋ ಚ, ಭಿನ್ನಂ ಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ॥

“ನ ಹಿ ತಸ್ಸ ಸಭಾವೇನ, ತಿಕ್ಖತುಸ್ಸಾಹನೀಯತಾ।
ಅತ್ಥಿ ಸಂಸಪ್ಪಮಾನಸ್ಸ, ವಿಕ್ಖಿಪನ್ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬದಾ”ತಿ॥

ಮೋಹೇನ ಮುಯ್ಹನ್ತಿ ಅತಿಸಯೇನ ಮುಯ್ಹನ್ತಿ ಮೂಲನ್ತರವಿರಹತೋತಿ ಮೋಮೂಹಾನಿ।

೭. ಇಚ್ಚೇವನ್ತ್ಯಾದಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಂ ನಿಗಮನಂ। ತತ್ಥ **ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ವಚನವಚನೀಯಸಮುದಾಯನಿದಸ್ಸನತ್ಥೋ। **ಏವಂ**-ಸದ್ದೋ ವಚನವಚನೀಯಪಟಿಪಾಟಿಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥೋ। ನಿಪಾತಸಮುದಾಯೋ ವಾ ಏಸ ವಚನವಚನೀಯನಿಗಮನಾರಮ್ಭೇ। **ಇಚ್ಚೇವಂ** ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ **ಸಬ್ಬಥಾಪಿ** ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯೋಗಾದಿನಾ ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯೋಗಾದಿನಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛುದ್ಧಚ್ಚಯೋಗೇನಾತಿ ಸಬ್ಬೇನಾಪಿ ಸಮ್ಪಯೋಗಾದಿಆಕಾರೇನ ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ **ಸಮತ್ತಾನಿ** ಪರಿನಿಟ್ಠಿತಾನಿ, ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವಾ ಅತ್ತಾನಿ ಗಹಿತಾನಿ, ವುತ್ತಾನೀತ್ಯತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಕುಸಲಪಟಿಪಕ್ಖಾನಿ ಅಕುಸಲಾನಿ ಮಿತ್ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೋ ಅಮಿತ್ತೋ ವಿಯ, ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೋ ಚ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪಹಾಯಕಪಹಾತಬ್ಬಭಾವೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ।

೮. **ಅಟ್ಠಧಾತ್ಯಾದಿ** ಸಙ್ಗಹಗಾಥಾ। ಲೋಭೋ ಚ ಸೋ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಭಾವಸಾಧನೇನ ಮೂಲಸದಿಸತ್ತಾ ಮೂಲಞ್ಚಾ, ಕಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಲೋಭಮೂಲಾನಿ** ಚಿತ್ತಾನಿ ವೇದನಾದಿಭೇದತೋ **ಅಟ್ಠಧಾ** ಸಿಯುಂ । ತಥಾ **ದೋಸಮೂಲಾನಿ** ಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ **ದ್ವಿಧಾ**। **ಮೋಹಮೂಲಾನಿ** ಸುದ್ಧೋ ಮೋಹೋಯೇವ ಮೂಲಮೇತೇಸನ್ತಿ ಮೋಹಮೂಲಸಙ್ಖಾತಾನಿ ಸಮ್ಪಯೋಗಭೇದತೋ **ದ್ವೇ ಚಾತಿ** ಅಕುಸಲಾ ದ್ವಾದಸ ಸಿಯುನ್ತ್ಯತ್ಥೋ।

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೯. ಏವಂ ಮೂಲಭೇದತೋ ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಾದಿಭೇದತೋ ದ್ವಾದಸಧಾ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ ನಿದ್ದಿಸನ್ತೋ ತೇಸಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾದಿವಸೇನ ತಿವಿಧಭಾವೇಪಿ ಅಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೇಯೇವ ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಯಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದಿಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ಸತ್ತಧಾ ವಿಭಜಿತುಂ **“ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣ”**ನ್ತ್ಯಾದಿಮಾಹ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾಧಿಟ್ಠಿತಂ ಹುತ್ವಾ ಸಮವಿಸಮಂ ಆಚಿಕ್ಖನ್ತಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಚಕ್ಖು। ಅಥ ವಾ ಚಕ್ಖತಿ ರೂಪಂ ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಚಕ್ಖು। ಚಕ್ಖತೀತಿ ಹಿ ಅಯಂ ಸದ್ದೋ “ಮಧುಂ ಚಕ್ಖತಿ, ಬ್ಯಞ್ಜನಂ ಚಕ್ಖತೀ”ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಅಸ್ಸಾದನತ್ಥೋ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ - “ಚಕ್ಖುಂ ಖೋ ಪನ, ಮಾಗಣ್ಡಿಯ, ರೂಪಾರಾಮಂ ರೂಪರತಂ ರೂಪಸಮ್ಮುದಿತ”ನ್ತ್ಯಾದಿ। ಯದಿ ಏವಂ “ಸೋತಂ ಖೋ, ಮಾಗಣ್ಡಿಯ, ಸದ್ದಾರಾಮಂ ಸದ್ದರತಂ ಸದ್ದಸಮ್ಮುದಿತ”ನ್ತ್ಯಾದಿವಚನತೋ (ಮ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦೯) ಸೋತಾದೀನಮ್ಪಿ ಸದ್ದಾದಿಅಸ್ಸಾದನಂ ಅತ್ಥೀತಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಚಕ್ಖುಸದ್ದಾಭಿಧೇಯ್ಯತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ, ನಿರುಳ್ಹೋ ಹೇಸ ಚಕ್ಖು-ಸದ್ದೋ ದಟ್ಠುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಜಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣೇ ಚಕ್ಖುಪ್ಪಸಾದೇಯೇವ ಮಯೂರಾದಿಸದ್ದಾ ವಿಯ ಸಕುಣವಿಸೇಸಾದೀಸು, ಚಕ್ಖುನಾ ಸಹವುತ್ತಿಯಾ ಪನ ಭಮುಕಟ್ಠಿಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋ ಮಂಸಪಿಣ್ಡೋಪಿ “ಚಕ್ಖೂ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಪನ ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತೂನಂ ಚಕ್ಖತಿ-ಸದ್ದಸ್ಸ ವಿಭಾವನತ್ಥತಾಪಿ ಸಮ್ಭವತೀತಿ “ಚಕ್ಖತಿ ರೂಪಂ ವಿಭಾವೇತೀತಿ ಚಕ್ಖೂ”ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೫೧೦) ವುತ್ತಂ। ಚಕ್ಖುಸ್ಮಿಂ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತತ್ತಾತಿ **ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ**। ತಥಾ ಹೇತಂ “ಚಕ್ಖುಸನ್ನಿಸ್ಸಿತರೂಪವಿಜಾನನಲಕ್ಖಣ”ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೩೧; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೪೫೮) ವುತ್ತಂ।

ಏವಂ **ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾ**ದೀಸುಪಿ ಯಥಾರಹಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। "**ತಥಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಭಾವಂ ಅತಿದಿಸತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಾಧಿಟ್ಠಿತಂ ಹುತ್ವಾ ಸುಣಾತೀತಿ **ಸೋತಂ**। ಘಾಯತಿ ಗನ್ಧೋಪಾದಾನಂ ಕರೋತೀತಿ **ಘಾನಂ**। ಜೀವಿತನಿಮಿತ್ತಂ ರಸೋ ಜೀವಿತಂ, ತಂ ಅವ್ಹಾಯತಿ ತಸ್ಮಿಂ ನಿನ್ನತಾಯಾತಿ **ಜಿವ್ಹಾ** ನಿರುತ್ತಿನಯೇನ। ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ಪಾಪಧಮ್ಮಾನಂ ಆಯೋ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನನ್ತಿ **ಕಾಯೋ**। ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಞ್ಹಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಗ್ಗಹಣಸಭಾವತ್ತಾ ತದಸ್ಸಾದವಸಪ್ಪವತ್ತಾನಂ, ತಮ್ಮೂಲಕಾನಞ್ಚ ಪಾಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಸೇಸಕಾರಣನ್ತಿ ತೇಸಂ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನಂ ವಿಯ ಗಯ್ಹತಿ। ಸಸಮ್ಭಾರಕಾಯೋ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ಕೇಸಾದೀನಂ ಆಯೋತಿ **ಕಾಯೋ**। ತಂಸಹಚರಿತತ್ತಾ ಪನ ಪಸಾದಕಾಯೋಪಿ ತಥಾ ವುಚ್ಚತಿ। ದು ಕುಚ್ಛಿತಂ ಹುತ್ವಾ ಖನತಿ ಕಾಯಿಕಸುಖಂ, ದುಕ್ಖಮನ್ತಿ ವಾ **ದುಕ್ಖಂ**। ದುಕ್ಕರಮೋಕಾಸದಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ದುಕ್ಖ**"ನ್ತಿಪಿ ಅಪರೇ। ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಗ್ಗಹಿತಂ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛತಿ ತದಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾತಿ **ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಂ**। ಸಮ್ಮಾ ತೀರೇತಿ ಯಥಾಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಂ ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣಂ ವೀಮಂಸತೀತಿ **ಸನ್ತೀರಣಂ**। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞವಿರುದ್ಧಾನಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪಾಕಾತಿ **ವಿಪಾಕಾ,** ವಿಪಕ್ಕಭಾವಮಾಪನ್ನಾನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಮೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನಮ್ಪಿ ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಂ ನತ್ಥಿ ವಿಪಾಕವೋಹಾರೋ। ಅಕುಸಲಸ್ಸ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ **ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಚಿತ್ತಾನಿ**।

೧೦. ಸುಖಯತಿ ಕಾಯಚಿತ್ತಂ, ಸುಟ್ಠು ವಾ ಖನತಿ ಕಾಯಚಿತ್ತಾಬಾಧಂ, ಸುಖೇನ ಖಮಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವಾ **ಸುಖಂ**। "ಸುಕರಮೋಕಾಸದಾನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಸುಖ**"ನ್ತಿ ಅಪರೇ। ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಯಥಾ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸನ್ತೀರಣಂ ಏಕಮೇವ ವುತ್ತಂ, ಏವಮವತ್ವಾ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸನ್ತೀರಣಂ ದ್ವಿಧಾ ವುತ್ತನ್ತಿ? ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ವೇದನಾಭೇದಸಮ್ಭವತೋ। ಯದಿ ಏವಂ ತತ್ಥಾಪಿ ಅನಿಟ್ಠಅನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ವೇದನಾಭೇದೇನ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಸ್ಸಪಿ ದೋಮನಸ್ಸಸ್ಸ ಪಟಿಘೇನ ವಿನಾ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಪಟಿಘಸ್ಸ ಚ ಏಕನ್ತಾಕುಸಲಸಭಾವಸ್ಸ ಅಬ್ಯಾಕತೇಸು ಅಸಮ್ಭವತೋ। ನ ಹಿ ಭಿನ್ನಜಾತಿಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಭಿನ್ನಜಾತಿಕೇಸು ಉಪಲಬ್ಭತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನಾ ಸಮಾನಯೋಗಕ್ಖಮಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕೇಸು ದೋಮನಸ್ಸಂ ನ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ತಸ್ಸ ತಂಸಹಗತತಾ ನ ವುತ್ತಾ। ಅಥ ವಾ ಯಥಾ ಕೋಚಿ ಬಲವತಾ ಪೋಥಿಯಮಾನೋ ದುಬ್ಬಲಪುರಿಸೋ ತಸ್ಸ ಪಟಿಪ್ಪಹರಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ತಸ್ಮಿಂ ಉಪೇಕ್ಖಕೋವ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಪರಿದುಬ್ಬಲಭಾವತೋ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇಪಿ ದೋಮನಸ್ಸುಪ್ಪಾದೋ ನತ್ಥೀತಿ ಸನ್ತೀರಣಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮೇವ।

ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಪನ ಚತ್ತಾರಿ ಉಭಯವಿಪಾಕಾನಿಪಿ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಘಟ್ಟನಾಯ ದುಬ್ಬಲಭಾವತೋ ಅನಿಟ್ಠೇ ಇಟ್ಠೇಪಿ ಚ ಆರಮ್ಮಣೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ। ತೇಸಞ್ಹಿ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ವತ್ಥುಭೂತಾನಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಉಪಾದಾರೂಪಾನೇವ, ತಥಾ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾನಿಪಿ ರೂಪಾದೀನಿ, ಉಪಾದಾರೂಪಕೇನ ಚ ಉಪಾದಾರೂಪಕಸ್ಸ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಂ ಅತಿದುಬ್ಬಲಂ ಪಿಚುಪಿಣ್ಡಕೇನ ಪಿಚುಪಿಣ್ಡಕಸ್ಸ ಫುಸನಂ ವಿಯ, ತಸ್ಮಾ ತಾನಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ। ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಪನ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸಙ್ಖಾತಭೂತತ್ತಯಮೇವ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ ತಂ ಕಾಯಪ್ಪಸಾದೇ ಸಙ್ಘಟ್ಟಿತಮ್ಪಿ ತಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ತನ್ನಿಸ್ಸಯೇಸು ಮಹಾಭೂತೇಸು ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ। ಭೂತರೂಪೇಹಿ ಚ ಭೂತರೂಪಾನಂ ಸಙ್ಘಟ್ಟನಂ ಬಲವತರಂ ಅಧಿಕರಣಿಮತ್ಥಕೇ ಪಿಚುಪಿಣ್ಡಕಂ ಠಪೇತ್ವಾ ಕೂಟೇನ ಪಹಟಕಾಲೇ ಕೂಟಸ್ಸ ಪಿಚುಪಿಣ್ಡಕಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಅಧಿಕರಣಿಗ್ಗಹಣಂ ವಿಯ, ತಸ್ಮಾ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಘಟ್ಟನಾಯ ಬಲವಭಾವತೋ ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನಿಟ್ಠೇ ದುಕ್ಖಸಹಗತಂ, ಇಟ್ಠೇ ಸುಖಸಹಗತನ್ತಿ। ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಯುಗಳಂ ಪನ ಅತ್ತನಾ ಅಸಮಾನನಿಸ್ಸಯಾನಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಮನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಸಮಾನನಿಸ್ಸಯತೋ ಅಲದ್ಧಾನನ್ತರಪಚ್ಚಯತಾಯ ಸಭಾಗೂಪತ್ಥಮ್ಭರಹಿತೋ ವಿಯ ಪುರಿಸೋ ನಾತಿಬಲವಂ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ವಿಸಯರಸಮನುಭವಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತೀತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಮೇವ। ವುತ್ತವಿಪರಿಯಾಯತೋ ಕುಸಲವಿಪಾಕಸನ್ತೀರಣಂ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣೇಸು ಸುಖೋಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತನ್ತಿ। ಯದಿ ಏವಂ ಆವಜ್ಜನದ್ವಯಸ್ಸ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಪಯೋಗಂ ಕಸ್ಮಾ ವಕ್ಖತಿ, ನನು ತಮ್ಪಿ ಸಮಾನನಿಸ್ಸಯಾನನ್ತರಂ ಪವತ್ತತೀತಿ? ಸಚ್ಚಂ, ತತ್ಥ ಪನ ಪುರಿಮಂ ಪುಬ್ಬೇ ಕೇನಚಿ ಅಗ್ಗಹಿತೇಯೇವ ಆರಮ್ಮಣೇ ಏಕವಾರಮೇವ ಪವತ್ತತಿ, ಪಚ್ಛಿಮಮ್ಪಿ ವಿಸದಿಸಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಪರಾವತ್ತನವಸೇನ ಬ್ಯಾಪಾರನ್ತರಸಾಪೇಕ್ಖನ್ತಿ ನ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ವಿಸಯರಸಮನುಭವಿತುಂ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಮಜ್ಝತ್ತವೇದನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವಾತಿ। ಹೋನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ -

"ವತ್ಥಾಲಮ್ಬಸಭಾವಾನಂ, ಭೂತಿಕಾನಞ್ಹಿ ಘಟ್ಟನಂ।
ದುಬ್ಬಲಂ ಇತಿ ಚಕ್ಖಾದಿ-ಚತುಚಿತ್ತಮುಪೇಕ್ಖಕಂ॥

"ಕಾಯನಿಸ್ಸಯಫೋಟ್ಠಬ್ಬ-ಭೂತಾನಂ ಘಟ್ಟನಾಯ ತು।
ಬಲವತ್ತಾ ನ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಕಾಯಿಕ ಮಜ್ಝವೇದನಂ॥

"ಸಮಾನನಿಸ್ಸಯೋ ಯಸ್ಮಾ, ನತ್ಥಾನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ।
ತಸ್ಮಾ ದುಬ್ಬಲಮಾಲಮ್ಬೇ, ಸೋಪೇಕ್ಖಂ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನ"ನ್ತಿ॥

ಕುಸಲಸ್ಸ ವಿಪಾಕಾನಿ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತುವಿರಹತೋ ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ ಚಾತಿ **ಕುಸಲವಿಪಾಕಾಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನಿ**। ನಿಬ್ಬತ್ತಕಹೇತುವಸೇನ ನಿಪ್ಫನ್ನಾನಿಪಿ ಹೇತಾನಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತುವಸೇನೇವ ಅಹೇತುಕವೋಹಾರಂ ಲಭನ್ತಿ, ಇತರಥಾ ಮಹಾವಿಪಾಕೇಹಿ ಇಮೇಸಂ ನಾನತ್ತಾಸಮ್ಭವತೋ। ಕಿಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಾರಣಂ ಯಥಾ ಇಧೇವಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕನಿಗಮನೇ ಅಹೇತುಕಗ್ಗಹಣಂ ನ ಕತನ್ತಿ? ಬ್ಯಭಿಚಾರಾಭಾವತೋ। ಸತಿ ಹಿ ಸಮ್ಭವೇ, ಬ್ಯಭಿಚಾರೇ ಚ ವಿಸೇಸನಂ ಸಾತ್ಥಕಂ ಸಿಯಾ। ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಂ ಪನ ಲೋಭಾದಿಸಾವಜ್ಜಧಮ್ಮವಿಪಾಕಭಾವೇನ ತಬ್ಬಿಧುರೇಹಿ, ಅಲೋಭಾದೀಹಿ ಸಮ್ಪಯೋಗಾಯೋಗತೋ, ಸಯಂ ಅಬ್ಯಾಕತನಿರವಜ್ಜಸಭಾವಾನಂ ಲೋಭಾದಿಅಕುಸಲಧಮ್ಮಸಮ್ಪಯೋಗವಿರೋಧತೋ ಚ ನತ್ಥಿ ಕದಾಚಿಪಿ ಸಹೇತುಕತಾಯ ಸಮ್ಭವೋತಿ ಅಹೇತುಕಭಾವಾಬ್ಯಭಿಚಾರತೋ ನ ತಾನಿ ಅಹೇತುಕಸದ್ದೇನ ವಿಸೇಸಿತಬ್ಬಾನಿ।

೧೧. ಇದಾನಿ ಅಹೇತುಕಾಧಿಕಾರೇ ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿಪಿ ಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ತಿಧಾ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಚಕ್ಖಾದಿಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಘಟ್ಟಿತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಆವಜ್ಜೇತಿ ತತ್ಥ ಆಭೋಗಂ ಕರೋತಿ, ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ ವಾ ಭವಙ್ಗವಸೇನ ಪವತ್ತಿತುಂ ಅದತ್ವಾ ವೀಥಿಚಿತ್ತಭಾವಾಯ ಪರಿಣಾಮೇತೀತಿ **ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ,** ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋಧಾತುಚಿತ್ತಂ। ಆವಜ್ಜನಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಭವಙ್ಗಚಿತ್ತಂ ಮನೋದ್ವಾರಂ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಂ ಪವತ್ತಿಮುಖಭಾವತೋ। ತಸ್ಮಿಂ ದಿಟ್ಠಸುತಮುತಾದಿವಸೇನ ಆಪಾಥಮಾಗತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಆವಜ್ಜೇತಿ , ವುತ್ತನಯೇನ ವಾ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾನಂ ಪರಿಣಾಮೇತೀತಿ **ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಂ,** ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಚಿತ್ತಂ। ಇದಮೇವ ಚ ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಯಥಾಸನ್ತೀರಿತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ವವತ್ಥಪೇತೀತಿ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನನ್ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ। ಹಸಿತಂ ಉಪ್ಪಾದೇತೀತಿ **ಹಸಿತುಪ್ಪಾದಂ,** ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಅನೋಳಾರಿಕಾರಮ್ಮಣೇಸು ಪಹಟ್ಠಾಕಾರಮತ್ತಹೇತುಕಂ ಕಿರಿಯಾಹೇತುಕಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಚಿತ್ತಂ।

೧೨. **ಸಬ್ಬಥಾಪೀತಿ** ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಭೇದೇನ। **ಅಟ್ಠಾರಸಾತಿ** ಗಣನಪರಿಚ್ಛೇದೋ। **ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಾನೀತಿ** ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಧಮ್ಮನಿದಸ್ಸನಂ।

ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸೋಭನಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೧೪. ಏವಂ ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಅಹೇತುಕಾಟ್ಠಾರಸವಸೇನ ಸಮತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ತಬ್ಬಿನಿಮುತ್ತಾನಂ ಸೋಭನವೋಹಾರಂ ಠಪೇತುಂ "**ಪಾಪಾಹೇತುಕಮುತ್ತಾನೀ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಅತ್ತನಾ ಅಧಿಸಯಿತಸ್ಸ ಅಪಾಯಾದಿದುಕ್ಖಸ್ಸ ಪಾಪನತೋ ಪಾಪೇಹಿ , ಹೇತುಸಮ್ಪಯೋಗಾಭಾವತೋ ಅಹೇತುಕೇಹಿ ಚ ಮುತ್ತಾನಿ ಚತುವೀಸತಿಕಾಮಾವಚರಪಞ್ಚತಿಂಸಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರವಸೇನ ಏಕೂನಸಟ್ಠಿಪರಿಮಾಣಾನಿ, ಅಥ ವಾ ಅಟ್ಠ ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಝಾನಙ್ಗಯೋಗಭೇದೇನ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಪಞ್ಚಧಾ ಕತ್ವಾ **ಏಕನವುತಿಪಿ** ಚಿತ್ತಾನಿ ಸೋಭನಗುಣಾವಹನತೋ, ಅಲೋಭಾದಿಅನವಜ್ಜಹೇತುಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಚ **ಸೋಭನಾನೀತಿ ವುಚ್ಚರೇ** ಕಥೀಯನ್ತಿ।

ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೧೫. ಇದಾನಿ ಸೋಭನೇಸು ಕಾಮಾವಚರಾನಮೇವ ಪಠಮಂ ಉದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ ತೇಸುಪಿ ಅಬ್ಯಾಕತಾನಂ ಕುಸಲಪುಬ್ಬಕತ್ತಾ ಪಠಮಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ, ತತೋ ತಬ್ಬಿಪಾಕಂ, ತದನನ್ತರಂ ತದೇಕಭೂಮಿಪರಿಯಾಪನ್ನಂ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತಞ್ಚ ಪಚ್ಚೇಕಂ ವೇದನಾಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದೇನ ಅಟ್ಠಧಾ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಜಾನಾತಿ ಯಥಾಸಭಾವಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತೀತಿ **ಞಾಣಂ**। ಸೇಸಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ। ಏತ್ಥ ಚ ಬಲವಸದ್ಧಾಯ ದಸ್ಸನಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಪಟಿಗ್ಗಾಹಕಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾತಿ ಏವಮಾದೀಹಿ ಕಾರಣೇಹಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತಾ, ಪಞ್ಞಾಸಂವತ್ತನಿಕಕಮ್ಮತೋ, ಅಬ್ಯಾಪಜ್ಜಲೋಕೂಪಪತ್ತಿತೋ, ಇನ್ದ್ರಿಯಪರಿಪಾಕತೋ, ಕಿಲೇಸದೂರೀಭಾವತೋ ಚ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತತಾ, ತಬ್ಬಿಪರಿಯಾಯೇನ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತತಾ ಚೇವ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತತಾ ಚ, ಆವಾಸಸಪ್ಪಾಯಾದಿವಸೇನ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಕಲ್ಲಭಾವತೋ, ಪುಬ್ಬೇ ದಾನಾದೀಸು ಕತಪರಿಚಯತಾದೀಹಿ ಚ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕತಾ, ತಬ್ಬಿಪರಿಯಾಯೇನ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕತಾ ಚ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

ತತ್ಥ ಯದಾ ಪನ ಯೋ ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಪಟಿಗ್ಗಾಹಕಾದಿಸಮ್ಪತ್ತಿಂ, ಅಞ್ಞಂ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಹೇತುಂ ಆಗಮ್ಮ ಹಟ್ಠಪಹಟ್ಠೋ "ಅತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಂ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಮುತ್ತಚಾಗತಾದಿವಸೇನ ಅಸಂಸೀದನ್ತೋ ಅನುಸ್ಸಾಹಿತೋ ಪರೇಹಿ ದಾನಾದೀನಿ ಪುಞ್ಞಾನಿ ಕರೋತಿ, ತದಾಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ ವುತ್ತನಯೇನೇವ ಹಟ್ಠತುಟ್ಠೋ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಂ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾಪಿ ಅಮುತ್ತಚಾಗತಾದಿವಸೇನ ಸಂಸೀದಮಾನೋ ಪರೇಹಿ ವಾ ಉಸ್ಸಾಹಿತೋ ಕರೋತಿ, ತದಾಸ್ಸ ತದೇವ ಚಿತ್ತಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ ಞಾತಿಜನಸ್ಸ ಪಟಿಪತ್ತಿದಸ್ಸನೇನ ಜಾತಪರಿಚಯಾ ಬಾಲದಾರಕಾ ಭಿಕ್ಖೂ ದಿಸ್ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಜಾತಾ ಸಹಸಾ ಕಿಞ್ಚಿದೇವ ಹತ್ಥಗತಂ ದದನ್ತಿ ವಾ ವನ್ದನ್ತಿ ವಾ, ತದಾ ತೇಸಂ ತತಿಯಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯದಾ ಪನ "ದೇಥ, ವನ್ದಥಾ"ತಿ ಞಾತೀಹಿ ಉಸ್ಸಾಹಿತಾ

ಏವಂ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತದಾ ಚತುತ್ಥಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಯದಾ ಪನ ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮಪಟಿಗ್ಗಾಹಕಾದೀನಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಿಂ, ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಾ ಸೋಮನಸ್ಸಹೇತೂನಂ ಅಭಾವಂ ಆಗಮ್ಮ ಚತೂಸುಪಿ ವಿಕಪ್ಪೇಸು ಸೋಮನಸ್ಸರಹಿತಾ ಹೋನ್ತಿ, ತದಾ ಸೇಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ। **ಅಟ್ಠಪೀತಿ** **ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ದಸಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಾದಿವಸೇನ ಅನೇಕವಿಧತಂ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ। ತಥಾ ಹಿ ವದನ್ತಿ -

"ಕಮೇನ ಪುಞ್ಞವತ್ಥೂಹಿ, ಗೋಚರಾಧಿಪತೀಹಿ ಚ।
ಕಮ್ಮಹೀನಾದಿತೋ ಚೇವ, ಗಣೇಯ್ಯ ನಯಕೋವಿದೋ"ತಿ॥

ಇಮಾನಿ ಹಿ ಅಟ್ಠ ಚಿತ್ತಾನಿ ದಸಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದಸ ದಸಾತಿ ಕತ್ವಾ ಅಸೀತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ತಾನಿ ಚ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತನತೋ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಛಗ್ಗುಣಿತಾನಿ ಸಾಸೀತಿಕಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಸತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ಅಧಿಪತಿಭೇದೇನ ಪನ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಚತ್ತಾಲೀಸಾಧಿಕದ್ವಿಸತಪರಿಮಾಣಾನಂ ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿಸಮ್ಪಯೋಗಾಭಾವತೋ ತಾನಿ ತಿಣ್ಣಂ ಅಧಿಪತೀನಂ ವಸೇನ ತಿಗುಣಿತಾನಿ ವೀಸಾಧಿಕಾನಿ ಸತ್ತಸತಾನಿ, ತಥಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ಚ ಚತುನ್ನಂ ಅಧಿಪತೀನಂ ವಸೇನ ಚತುಗ್ಗುಣಿತಾನಿ ಸಸಟ್ಠಿಕಾನಿ ನವ ಸತಾನೀತಿ ಏವಂ ಅಧಿಪತಿವಸೇನ ಸಹಸ್ಸಂ ಸಾಸೀತಿಕಾನಿ ಚ ಛ ಸತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ತಾನಿ ಕಾಯವಚೀಮನೋಕಮ್ಮಸಙ್ಖಾತಕಮ್ಮತ್ತಿಕವಸೇನ ತಿಗುಣಿತಾನಿ ಚತ್ತಾಲೀಸಾಧಿಕಾನಿ ಪಞ್ಚ ಸಹಸ್ಸಾನಿ ಹೋನ್ತಿ, ತಾನಿ ಚ ಹೀನಮಜ್ಝಿಮಪಣೀತಭೇದತೋ ತಿಗುಣಿತಾನಿ ವೀಸಸತಾಧಿಕಪನ್ನರಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಯಂ ಪನ ವುತ್ತಂ **ಆಚರಿಯಬುದ್ಧದತ್ತತ್ಥೇರೇನ** -

"ಸತ್ತರಸ ಸಹಸ್ಸಾನಿ, ದ್ವೇ ಸತಾನಿ ಅಸೀತಿ ಚ।
ಕಾಮಾವಚರಪುಞ್ಞಾನಿ, ಭವನ್ತೀತಿ ವಿನಿದ್ದಿಸೇ"ತಿ॥

ತಂ ಅಧಿಪತಿವಸೇನ ಗಣನಪರಿಹಾನಿಂ ಅನಾದಿಯಿತ್ವಾ ಸೋತಪತಿತವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಕಾಲದೇಸಾದಿಭೇದೇನ ಪನ ನೇಸಂ ಭೇದೋ ಅಪ್ಪಮೇಯ್ಯೋವ।

ಕುಚ್ಛಿತೇ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧) ಪಾಪಧಮ್ಮೇ ಸಲಯನ್ತಿ ಕಮ್ಪೇನ್ತಿ ವಿದ್ಧಂಸೇನ್ತಿ ಅಪಗಮೇನ್ತೀತಿ ವಾ ಕುಸಲಾನಿ। ಅಥ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತಾಕಾರೇನ ಸನ್ತಾನೇ ಸಯನತೋ ಪವತ್ತನತೋ ಕುಸಸಙ್ಖಾತೇ ಪಾಪಧಮ್ಮೇ ಲುನನ್ತಿ ಛಿನ್ದನ್ತೀತಿ ಕುಸಲಾನಿ। ಅಥ ವಾ ಕುಚ್ಛಿತೇ ಪಾಪಧಮ್ಮೇ ಸಾನತೋ ತನುಕರಣತೋ ಓಸಾನಕರಣತೋ ವಾ ಕುಸಸಙ್ಖಾತೇನ ಞಾಣೇನ, ಸದ್ಧಾದಿಧಮ್ಮಜಾತೇನ ವಾ ಲಾತಬ್ಬಾನಿ ಸಹಜಾತಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ಯಥಾರಹಂ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬಾನೀತಿ ಕುಸಲಾನಿ, ತಾನೇವ ಯಥಾವುತ್ತತ್ಥೇನ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ ಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ ಚಾತಿ **ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತಾನಿ**।

೧೬. ಯಥಾ ಪನೇತಾನಿ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವಸೇನ, ಕಮ್ಮದ್ವಾರವಸೇನ, ಕಮ್ಮವಸೇನ, ಅಧಿಪತಿವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ನೇವಂ ವಿಪಾಕಾನಿ ದಾನಾದಿವಸೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತನತೋ, ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪನಾಭಾವತೋ, ಅವಿಪಾಕಸಭಾವತೋ, ಛನ್ದಾದೀನಿ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಚ, ತಸ್ಮಾ ತಂವಸೇನ ಪರಿಹಾಪೇತ್ವಾ ಯಥಾರಹಂ ಗಣನಭೇದೋ ಯೋಜೇತಬ್ಬೋ। ಇಮಾನಿಪಿ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಸೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾಸಹಿತಾನಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಬಲವಾಬಲವಭಾವತೋ, ತದಾರಮ್ಮಣಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಜವನಾನುರೂಪತೋ, ಕದಾಚಿ ತತ್ಥಾಪಿ ಕಮ್ಮಾನುರೂಪತೋ ಚ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಿ, ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಾನಿ ಚ ಹೋನ್ತಿ। ಯಥಾಪಯೋಗಂ ವಿನಾ ಸಪ್ಪಯೋಗಞ್ಚ ಯಥಾಉಪಟ್ಠಿತೇಹಿ ಕಮ್ಮಾದಿಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉತುಭೋಜನಾದಿಸಪ್ಪಾಯಾಸಪ್ಪಾಯವಸೇನ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕಾನಿ।

೧೭. ಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಕುಸಲೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಯಥಾರಹಂ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾದಿತಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ।

೧೮. **ಸಹೇತುಕಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನೀತಿ** ಏತ್ಥ **ಸಹೇತುಕಗ್ಗಹಣಂ** ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಾಪೇಕ್ಖಂ ವಿಸೇಸನಂ ಕುಸಲಸ್ಸ ಏಕನ್ತಸಹೇತುಕತ್ತಾ। ಹೋತಿ ಹಿ ಯಥಾಲಾಭಯೋಜನಾ, "ಸಕ್ಖರಕಥಲಮ್ಪಿ ಮಚ್ಛಗುಮ್ಬಮ್ಪಿ ಚರನ್ತಮ್ಪಿ ತಿಟ್ಠನ್ತಮ್ಪೀ"ತ್ಯಾದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೪೯) ವಿಯ ಸಕ್ಖರಕಥಲಸ್ಸ ಚರಣಾಯೋಗತೋ ಮಚ್ಛಗುಮ್ಬಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಚರಣಕಿರಿಯಾ ಯೋಜೀಯತೀತಿ।

೧೯. ಸಹೇತುಕಾಮಾವಚರಪುಞ್ಞಪಾಕಕಿರಿಯಾ ವೇದನಾಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದೇನ ಪಚ್ಚೇಕಂ ವೇದನಾಭೇದತೋ ದುವಿಧತ್ತಾ, ಞಾಣಭೇದತೋ ಚತುಬ್ಬಿಧತ್ತಾ, ಸಙ್ಖಾರಭೇದತೋ ಅಟ್ಠವಿಧತ್ತಾ ಚ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ಚತುವೀಸತಿ ಮತಾತಿ ಯೋಜನಾ। ನನು ಚ ವೇದನಾಭೇದೋ ತಾವ ಯುತ್ತೋ ತಾಸಂ ಭಿನ್ನಸಭಾವತ್ತಾ। ಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದೋ ಪನ ಕಥನ್ತಿ? ಞಾಣಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಭಾವಾಭಾವಕತೋಪಿ ಭೇದೋ ಞಾಣಸಙ್ಖಾರಕತೋವ ಯಥಾ ವಸ್ಸಕತೋ ಸುಭಿಕ್ಖೋ ದುಬ್ಭಿಕ್ಖೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಞಾಣಸಙ್ಖಾರಕತೋ ಭೇದೋ ಞಾಣಸಙ್ಖಾರಭೇದೋತಿ ನ ಏತ್ಥ ಕೋಚಿ ವಿರೋಧೋತಿ।

೧೦. ಇದಾನಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಾನಿ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಕಾಮೇ ತೇವೀಸಾ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। **ಕಾಮೇ** ಭವೇ ಸತ್ತ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ, ಸಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾನಿ ಸೋಳಸ ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನೀತಿ ಏವಂ ತೇವೀಸತಿ ವಿಪಾಕಾನಿ ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಾನಿ, ಅಟ್ಠ ಕುಸಲಾನೀತಿ **ಪುಞ್ಞಾಪುಞ್ಞಾನಿ ವೀಸತಿ** ಅಹೇತುಕಾ ತಿಸ್ಸೋ ಸಹೇತುಕಾ ಅಟ್ಠಾತಿ **ಏಕಾದಸ ಕಿರಿಯಾ ಚಾತಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ** ಕುಸಲಾಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಾನಂ ಅಞ್ಞೋಗಧಭೇದೇನ **ಚತುಪಞ್ಞಾಸೇವ** ಕಾಲದೇಸಸನ್ತಾನಾದಿಭೇದೇನ ಅನೇಕವಿಧಭಾವೇಪೀತ್ಯತ್ಥೋ।

ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೧೧. ಇದಾನಿ ತದನನ್ತರುದ್ದಿಟ್ಠಸ್ಸ ರೂಪಾವಚರಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸಕ್ಕಮೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತೋತಿ ತಸ್ಸ ಝಾನಙ್ಗಯೋಗಭೇದೇನ ಪಞ್ಚಧಾ ವಿಭಾಗಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ವಿತಕ್ಕ...ಪೇ॰... ಸಹಿತ**"ನ್ಯಾದಿಮಾಹ। ವಿತಕ್ಕೋ ಚ ವಿಚಾರೋ ಚ ಪೀತಿ ಚ ಸುಖಞ್ಚ ಏಕಗ್ಗತಾ ಚಾತಿ ಇಮೇಹಿ ಸಹಿತಂ **ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖೇಕಗ್ಗತಾಸಹಿತಂ**। ತತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣಂ ವಿತಕ್ಕೇತಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಅಭಿನಿರೋಪೇತೀತಿ **ವಿತಕ್ಕೋ,** ಸೋ ಸಹಜಾತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾಭಿನಿರೋಪನಲಕ್ಖಣೋ, ಯಥಾ ಹಿ ಕೋಚಿ ಗಾಮವಾಸೀ ಪುರಿಸೋ ರಾಜವಲ್ಲಭಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನಂ ಮಿತ್ತಂ ವಾ ನಿಸ್ಸಾಯ ರಾಜಗೇಹಂ ಅನುಪವಿಸತಿ, ಏವಂ ವಿತಕ್ಕಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರೋಹತಿ। ಯದಿ ಏವಂ ಕಥಂ ಅವಿತಕ್ಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರೋಹತೀತಿ? ತಮ್ಪಿ ವಿತಕ್ಕಬಲೇನೇವ ಅಭಿನಿರೋಹತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಸೋ ಪುರಿಸೋ ಪರಿಚಯೇನ ತೇನ ವಿನಾಪಿ ನಿರಾಸಙ್ಕೋ ರಾಜಗೇಹಂ ಪವಿಸತಿ, ಏವಂ ಪರಿಚಯೇನ ವಿತಕ್ಕೇನ ವಿನಾಪಿ ಅವಿತಕ್ಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಭಿನಿರೋಹತಿ। **ಪರಿಚಯೋ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಸವಿತಕ್ಕಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸನ್ತಾನೇ ಅಭಿಣ್ಹಪ್ಪವತ್ತಿವಸೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಚಿತ್ತಭಾವನಾ। ಅಪಿ ಚೇತ್ಥ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅವಿತಕ್ಕಮ್ಪಿ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಘಟ್ಟನಬಲೇನ, ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದೀನಿ ಚ ಹೇಟ್ಠಿಮಭಾವನಾಬಲೇನ ಅಭಿರೋಹನ್ತಿ।

ಆರಮ್ಮಣೇ ತೇನ ಚಿತ್ತಂ ವಿಚರತೀತಿ **ವಿಚಾರೋ**। ಸೋ ಆರಣನುಮಜ್ಜನಲಕ್ಖಣೋ। ತಥಾ ಹೇಸ "ಅನುಸನ್ಧಾನತಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೮) ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ। ಏತ್ಥ ಚ ವಿಚಾರತೋ ಓಳಾರಿಕಟ್ಠೇನ, ತಸ್ಸೇವ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಟ್ಠೇನ ಚ ಪಠಮಘಣ್ಟಾಭಿಘಾತೋ ವಿಯ ಚೇತಸೋ ಪಠಮಾಭಿನಿಪಾತೋ ವಿತಕ್ಕೋ, ಅನುರವೋ ವಿಯ ಅನುಸಞ್ಚರಣಂ ವಿಚಾರೋ। ವಿಪ್ಫಾರವಾಚೇತ್ಥ ವಿತಕ್ಕೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪರಿಪ್ಫನ್ದನಭೂತೋ, ಆಕಾಸೇ ಉಪ್ಪತಿತುಕಾಮಸ್ಸ ಸಕುಣಸ್ಸ ಪಕ್ಖವಿಕ್ಖೇಪೋ ವಿಯ, ಪದುಮಾಭಿಮುಖಪಾತೋ ವಿಯ ಚ ಗನ್ಧಾನುಬನ್ಧಚೇತಸಾ ಭಮರಸ್ಸ, ಸನ್ತವುತ್ತಿ ವಿಚಾರೋ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ನಾತಿಪರಿಪ್ಫನ್ದನಭೂತೋ, ಆಕಾಸೇ ಉಪ್ಪತಿತಸ್ಸ ಸಕುಣಸ್ಸ ಪಕ್ಖಪ್ಪಸಾರಣಂ ವಿಯ, ಪದುಮಸ್ಸ ಉಪರಿಭಾಗೇ ಪರಿಬ್ಭಮನಂ ವಿಯ ಚ ಪದುಮಾಭಿಮುಖಪತಿತಸ್ಸ ಭಮರಸ್ಸ।

ಪಿನಯತಿ ಕಾಯಚಿತ್ತಂ ತಪ್ಪೇತಿ, ವಡ್ಢೇತೀತಿ ವಾ **ಪೀತಿ,** ಸಾ ಸಮ್ಪಿಯಾಯನಲಕ್ಖಣಾ, ಆರಮ್ಮಣಂ ಕಲ್ಲತೋ ಗಹಣಲಕ್ಖಣಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಸುಖಯತೀತಿ **ಸುಖಂ,** ತಂ ಇಟ್ಠಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ ಸುಭೋಜನರಸಸ್ಸಾದಕೋ ರಾಜಾ ವಿಯ। ತತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣಪ್ಪಟಿಲಾಭೇ ಪೀತಿಯಾ ವಿಸೇಸೋ ಪಾಕಟೋ ಕನ್ತಾರಖಿನ್ನಸ್ಸ ವನನ್ತೋದಕದಸ್ಸನೇ ವಿಯ, ಯಥಾಲದ್ಧಸ್ಸ ಅನುಭವನೇ ಸುಖಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋ ಪಾಕಟೋ ಯಥಾದಿಟ್ಠಉದಕಸ್ಸ ಪಾನಾದೀಸು ವಿಯಾತಿ। ನಾನಾರಮ್ಮಣವಿಕ್ಖೇಪಾಭಾವೇನ ಏಕಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಗ್ಗಂ ಇಮಸ್ಸಾತಿ ಏಕಗ್ಗಂ, ಚಿತ್ತಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಏಕಗ್ಗತಾ,** ಸಮಾಧಿ। ಸೋ ಅವಿಕ್ಖೇಪಲಕ್ಖಣೋ। ತಸ್ಸ ಹಿ ವಸೇನ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಅವಿಕ್ಖಿತ್ತಂ ಹೋತಿ।

ಪಠಮಞ್ಚ ದೇಸನಾಕ್ಕಮತೋ ಚೇವ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮತೋ ಚ ಆದಿಭೂತತ್ತಾ ತಂ ಝಾನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಜ್ಝಾನತೋ, ಪಚ್ಚನೀಕಝಾಪನತೋ ಚಾತಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನಂ, ವಿತಕ್ಕಾದಿಪಞ್ಚಕಂ। ಝಾನಙ್ಗಸಮುದಾಯೇ ಯೇವ ಹಿ ಝಾನವೋಹಾರೋ ನೇಮಿಆದಿಅಙ್ಗಸಮುದಾಯೇ ರಥವೋಹಾರೋ ವಿಯ, ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ **ವಿಭಙ್ಗೇ** "ಝಾನನ್ತಿ ವಿತಕ್ಕೋ ವಿಚಾರೋ ಪೀತಿ ಸುಖಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇಕಗ್ಗತಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೫೬೯)। ಪಠಮಜ್ಝಾನೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಂ **ಪಠಮಜ್ಝಾನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ**।

ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಅಞ್ಞೇಸು ಫಸ್ಸಾದೀಸು ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಇಮೇಯೇವ ಪಞ್ಚ ಝಾನಙ್ಗವಸೇನ ವುತ್ತಾತಿ? ವುಚ್ಚತೇ - ಉಪನಿಜ್ಝಾನಕಿಚ್ಚವನ್ತತಾಯ, ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದೀನಂ ಉಜುಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ಚ। ವಿತಕ್ಕೋ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಂ ಅಭಿನಿರೋಪೇತಿ। ವಿಚಾರೋ ಅನುಪ್ಪಬನ್ಧೇತಿ, ಪೀತಿ ಚಸ್ಸ ಪೀನನಂ, ಸುಖಞ್ಚ ಉಪಬ್ರೂಹನಂ ಕರೋತಿ, ಅಥ ನಂ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಂ ಏತೇಹಿ ಅಭಿನಿರೋಪನಾನುಪ್ಪಬನ್ಧನಪೀನನಉಪಬ್ರೂಹನೇಹಿ ಅನುಗ್ಗಹಿತಾ ಏಕಗ್ಗತಾ ಸಮಾಧಾನಕಿಚ್ಚೇನ ಅತ್ತಾನಂ ಅನುವತ್ತಾಪೇನ್ತೀ ಏಕತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ ಸಮಂ, ಸಮ್ಮಾ ಚ ಆಧಿಯತಿ। ಇನ್ದ್ರಿಯಸಮತಾವಸೇನ ಸಮಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಧಮ್ಮಾನಂ ದೂರೀಭಾವೇನ ಲೀನುದ್ಧಚ್ಚಾಭಾವೇನ ಸಮ್ಮಾ ಚ ಠಪೇತೀತಿ ಏವಮೇತೇ ಸಮೇವ ಉಪನಿಜ್ಝಾನಕಿಚ್ಚಂ ಆವೇಣಿಕಂ। ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೇ ಪನ ಸಮಾಧಿ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಸ್ಸ ಪಟಿಪಕ್ಖೋ ರಾಗಪ್ಪಣಿಧಿಯಾ ಉಜುಪಚ್ಚನೀಕಭಾವತೋ। ಕಾಮಚ್ಛನ್ದವಸೇನ ಹಿ ನಾನಾರಮ್ಮಣೇಹಿ ಪಲೋಭಿತಸ್ಸ ಪರಿಬ್ಭಮನ್ತಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಸಮಾಧಾನಂ ಏಕಗ್ಗತಾಯ ಹೋತಿ। ಪೀತಿ

ಬ್ಯಾಪಾದಸ್ಸ ಪಾಮೋಜ್ಜಸಭಾವತ್ತಾ। ವಿತಕ್ಕೋ ಥಿನಮಿದ್ಧಸ್ಸ ಯೋನಿಸೋ ಸಙ್ಕಪ್ಪನವಸೇನ ಸವಿಪ್ಫಾರಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಸುಖಂ ಅವೂಪಸಮಾನುತಾಪಸಭಾವಸ್ಸ ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಸ್ಸ ವೂಪಸನ್ತಸೀತಲಸಭಾವತ್ತಾ। ವಿಚಾರೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಯ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅನುಮಜ್ಜನವಸೇನ ಪಞ್ಞಾಪತಿರೂಪಸಭಾವತ್ತಾ। ಏವಂ ಉಪನಿಜ್ಝಾನಕಿಚ್ಚವನ್ತತಾಯ, ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದೀನಂ ಉಜುಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವತೋ ಚ ಇಮೇಯೇವ ಪಞ್ಚ ಝಾನಙ್ಗಭಾವೇನ ವವತ್ಥಿತಾತಿ। ಯಥಾಹು -

"ಉಪನಿಜ್ಝಾನಕಿಚ್ಚತ್ತಾ, ಕಾಮಾದಿಪಟಿಪಕ್ಖತೋ।
ಸನ್ತೇಸುಪಿ ಚ ಅಞ್ಞೇಸು, ಪಞ್ಚೇವ ಝಾನಸಞ್ಞಿತಾ"ತಿ॥

ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನೇತ್ಥ ಸನ್ತವುತ್ತಿಸಭಾವತ್ತಾ ಸುಖೇವ ಅನ್ತೋಗಧಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತೇನಾಹು -

"ಉಪೇಕ್ಖಾ ಸನ್ತವುತ್ತಿತ್ತಾ, ಸುಖಮಿಚ್ಚೇವ ಭಾಸಿತಾ"ತಿ॥ (ವಿಭಂ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೩೨; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೬೪೪)।

ಪಹಾನಙ್ಗಾದಿವಸೇನ ಪನಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋ ಉಪರಿ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ, ತಥಾ ಅರೂಪಾವಚರಲೋಕುತ್ತರೇಸುಪಿ ಲಬ್ಭಮಾನಕವಿಸೇಸೋ। ಅಥೇತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಸು ವಿಯ ಸಙ್ಖಾರಭೇದೋ ಕಸ್ಮಾ ನ ಗಹಿತೋ। ಇದಮ್ಪಿ ಹಿ ಕೇವಲಂ ಸಮಥಾನುಯೋಗವಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಂ, ಮಗ್ಗಾಧಿಗಮವಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧಂ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕನ್ತಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ ಮಗ್ಗಾಧಿಗಮವಸೇನಸತ್ತಿತೋ ಪಟಿಲದ್ಧಸ್ಸಾಪಿ ಅಪರಭಾಗೇ ಪರಿಕಮ್ಮವಸೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬಸ್ಸಪಿ ಝಾನಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಸಙ್ಖಾತಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇನ ವಿನಾ ಕೇವಲಂ ಅಧಿಕಾರವಸೇನ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ "ಅಸಙ್ಖಾರಿಕ"ನ್ತಿಪಿ, ಅಧಿಕಾರೇನ ಚ ವಿನಾ ಕೇವಲಂ ಪರಿಕಮ್ಮಾಭಿಸಙ್ಖಾರೇನೇವ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ "ಸಸಙ್ಖಾರಿಕ"ನ್ತಿಪಿ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರವಸೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ನ ಕದಾಚಿ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಭಾವೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ "ಅಸಙ್ಖಾರಿಕ"ನ್ತಿ ಚ ಬ್ಯಭಿಚಾರಾಭಾವತೋ "ಸಸಙ್ಖಾರಿಕ"ನ್ತಿ ಚ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ।

ಪಿ-ಸದ್ದೇನ ಚೇತ್ಥ ಚತುಕ್ಕಪಞ್ಚಕನಯವಸೇನ ಸುದ್ಧಿಕನವಕೋ, ತಞ್ಚ ದುಕ್ಖಪ್ಪಟಿಪದಾದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾದುಕ್ಖಪ್ಪಟಿಪದಾಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾಸುಖಪ್ಪಟಿಪದಾದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾಸುಖಪ್ಪಟಿಪದಾಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಾವಸೇನ ಪಟಿಪದಾಚತುಕ್ಕೇನ ಯೋಜೇತ್ವಾ ದೇಸಿತತ್ತಾ ಚತ್ತಾರೋ ನವಕಾ, ಪರಿತ್ತಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಪರಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣಂ, ಅಪ್ಪಮಾಣಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ಅಪ್ಪಮಾಣಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಆರಮ್ಮಣಚತುಕ್ಕೇನ ಯೋಜಿತತ್ತಾ ಚತ್ತಾರೋ ನವಕಾ, "ದುಕ್ಖಪ್ಪಟಿಪದಂ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಂ ಪರಿತ್ತಂ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ, ದುಕ್ಖಪ್ಪಟಿಪದಂ ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಂ ಪರಿತ್ತಂ ಅಪ್ಪಮಾಣಾರಮ್ಮಣ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಆರಮ್ಮಣಪ್ಪಟಿಪದಾಮಿಸ್ಸಕನಯವಸೇನ ಸೋಳಸ ನವಕಾತಿ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ನವಕಾತಿ ಏವಮಾದಿಭೇದಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

೨೨. ಝಾನವಿಸೇಸೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತವಿಪಾಕೋ ಏಕನ್ತತೋ ತಂತಂಝಾನಸದಿಸೋವಾತಿ ವಿಪಾಕಂ ಝಾನಸದಿಸಮೇವ ವಿಭತ್ತಂ। ಇಮಮೇವ ಹಿ ಅತ್ಥಂ ದೀಪೇತುಂ ಭಗವತಾ ವಿಪಾಕನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ಕುಸಲಂ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾವ ತದನನ್ತರಂ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕಾ ವಿಭತ್ತಾ।

೨೫. ರೂಪಾವಚರಮಾನಸಂ **ಝಾನಭೇದೇನ** ಪಞ್ಚಹಿ ಚತೂಹಿ ತೀಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಪುನ ದ್ವೀಹಿ ಝಾನಙ್ಗೇಹಿ ಸಮ್ಪಯೋಗಭೇದೇನ **ಪಞ್ಚಧಾ** ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕಂ ಚತುರಙ್ಗಿಕಂ ತಿವಙ್ಗಿಕಂ ದುವಙ್ಗಿಕಂ ಪುನ ದುವಙ್ಗಿಕನ್ತಿ ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಹೋತಿ ಅವಿಸೇಸೇನ, ಪುನ ತಂ ಪುಞ್ಞಪಾಕಕಿರಿಯಾನಂ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಭೇದಾ ಪಞ್ಚದಸಧಾ ಭವೇತ್ಯತ್ಥೋ।

ರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೨೬. ಇದಾನಿ ಅರೂಪಾವಚರಂ ಆರಮ್ಮಣಭೇದೇನ ಚತುಧಾ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಾ"**ತಿಆದಿ। ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಅನ್ತರಹಿತತಾಯ ನಾಸ್ಸ ಅನ್ತೋತಿ ಅನನ್ತಂ, ಆಕಾಸಞ್ಚ ತಂ ಅನನ್ತಞ್ಚಾತಿ ಆಕಾಸಾನನ್ತಂ, ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸೋ। "ಅನನ್ತಾಕಾಸ"ನ್ತಿ ಚ ವತ್ತಬ್ಬೇ "ಅಗ್ಯಾಹಿತೋ"ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ವಿಸೇಸನಸ್ಸ ಪರನಿಪಾತವಸೇನ "ಆಕಾಸಾನನ್ತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಆಕಾಸಾನನ್ತಮೇವ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಂ ಸಕತ್ಥೇ ಭಾವಪಚ್ಚಯವಸೇನ। ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಮೇವ ಆಯತನಂ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನಟ್ಠೇನ ದೇವಾನಂ ದೇವಾಯತನಂ ವಿಯಾತಿ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ। ತಸ್ಮಿಂ ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಂ ಪಠಮಾರುಪ್ಪಜ್ಝಾನಮ್ಪಿ ಇಧ "ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಯಥಾ ಪಥವೀಕಸಿಣಾರಮ್ಮಣಂ

ಝಾನಂ “ಪಥವೀಕಸಿಣ”ನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಂ ಆಯತನಂ ಅಸ್ಸಾತಿ ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ, ಝಾನಂ, ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಂ **ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ**।

ವಿಞ್ಞಾಣಮೇವ ಅನನ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನನ್ತಂ, ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಂ। ತಞ್ಹಿ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಅನ್ತವನ್ತಮ್ಪಿ ಅನನ್ತಾಕಾಸೇ ಪವತ್ತನತೋ ಅತ್ತಾನಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಾಯ ಭಾವನಾಯ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಅನ್ತಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಅನನ್ತತೋ ಫರಣವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ ಚ “ಅನನ್ತ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಾನನ್ತಮೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಂ ಆಕಾರಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ, ನ-ಕಾರಸ್ಸ ಲೋಪಞ್ಚ ಕತ್ವಾ। ದುತಿಯಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣೇನ ವಾ ಅಞ್ಚಿತಬ್ಬಂ ಪಾಪುಣಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಂ, ತದೇವ ಆಯತನಂ ದುತಿಯಾರುಪ್ಪಸ್ಸ ಅಧಿಟ್ಠಾನತ್ತಾತಿ **ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನಂ**। ಸೇಸಂ ಪುರಿಮಸಮಂ।

ನಾಸ್ಸ ಪಠಮಾರುಪ್ಪಸ್ಸ ಕಿಞ್ಚನಂ ಅಪ್ಪಮತ್ತಕಂ ಅನ್ತಮಸೋ ಭಙ್ಗಮತ್ತಮ್ಪಿ ಅವಸಿಟ್ಠಂ ಅತ್ಥೀತಿ ಅಕಿಞ್ಚನಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಂ,** ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಾಭಾವೋ। ತದೇವ ಆಯತನನ್ತ್ಯಾದಿ ಪುರಿಮಸದಿಸಂ।

ಓಳಾರಿಕಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಅಭಾವತೋ, ಸುಖುಮಾಯ ಚ ಸಞ್ಞಾಯ ಅತ್ಥಿತಾಯ ನೇವಸ್ಸ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಸ್ಸ ಸಞ್ಞಾ ಅತ್ಥಿ, ನಾಪಿ ಅಸಞ್ಞಂ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಸಞ್ಞನ್ತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಂ, ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಜ್ಝಾನಂ। ದೀಘಂ ಕತ್ವಾ ಪನ “ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞ”ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಮೇವ ಆಯತನಂ ಮನಾಯತನಧಮ್ಮಾಯತನಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ। ಅಥ ವಾ ಸಞ್ಞಾವ ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಗೋಚರಭಾವಂ ಗನ್ತ್ವಾ ನಿಬ್ಬೇದಜನನಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಪಟುಸಞ್ಞಾಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ನೇವಸಞ್ಞಾ ಚ ಉಣ್ಹೋದಕೇ ತೇಜೋಧಾತು ವಿಯ ಸಙ್ಖಾರಾವಸೇಸಸುಖುಮಭಾವೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ನ ಅಸಞ್ಞಾತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾ, ಸಾ ಏವ ಆಯತನಂ ಇಮಸ್ಸ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಸ್ಸ ಝಾನಸ್ಸ ನಿಸ್ಸಯಾದಿಭಾವತೋತಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ। ಸಞ್ಞಾವಸೇನ ಚೇತ್ಥ ಝಾನೂಪಲಕ್ಖಣಂ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಂ। ವೇದನಾದಯೋಪಿ ಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಝಾನೇ ನೇವವೇದನಾನಾವೇದನಾದಿಕಾಯೇವಾತಿ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಂ **ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ**। **ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ಚೇತ್ಥ ಆರಮ್ಮಣಪ್ಪಟಿಪದಾಮಿಸ್ಸಕನಯವಸೇನ ಸೋಳಸಕ್ಖತ್ತುಕದೇಸನಂ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೬೫-೧೬೮), ಅಞ್ಞಮ್ಪಿ ಚ **ಪಾಳಿಯಂ** ಆಗತನಯಭೇದಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

೩೦. ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತಬ್ಬಾನಂ, ಕಸಿಣಾಕಾಸವಿಞ್ಞಾಣತದಭಾವಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಆಲಮ್ಬಿತಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಆಕಾಸಾದಿಚತುನ್ನಂ ಗೋಚರಾನಂ ಪಭೇದೇನ ಆರುಪ್ಪಮಾನಸಂ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಹೋತಿ। ತಞ್ಹಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಾರಮ್ಮಣಂ ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಂ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ತದುಗ್ಘಾಟೇನ ಲದ್ಧಂ ಆಕಾಸಮಾಲಮ್ಬಿತ್ವಾ, ತಮ್ಪಿ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ತತ್ಥ ಪವತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಮಾಲಮ್ಬಿತ್ವಾ, ತಮ್ಪಿ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ತದಭಾವಭೂತಂ ಅಕಿಞ್ಚನಭಾವಮಾಲಮ್ಬಿತ್ವಾ, ತಮ್ಪಿ ಅತಿಕ್ಕಮ್ಮ ತತ್ಥ ಪವತ್ತಂ ತತಿಯಾರುಪ್ಪವಿಞ್ಞಾಣಮಾಲಮ್ಬಿತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಪನ ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ ವಿಯ ಪುರಿಮಪುರಿಮಅಙ್ಗಾತಿಕ್ಕಮವಸೇನ ಪುರಿಮಪುರಿಮಸ್ಸಾಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ। ತೇನಾಹು ಆಚರಿಯಾ -

“ಆರಮ್ಮಣಾತಿಕ್ಕಮತೋ, ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಭವನ್ತಿಮಾ।
ಅಙ್ಗಾತಿಕ್ಕಮಮೇತಾಸಂ, ನ ಇಚ್ಛನ್ತಿ ವಿಭಾವಿನೋ”ತಿ। (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೬೮)।

ಅರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸೋಭನಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ

೩೧. ಇದಾನಿ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಂ ಚತುಮಗ್ಗಯೋಗತೋ, ಫಲಞ್ಚ ತದನುರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಚತುಧಾ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತ**”ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪತಿಸವನತೋ ಉಪಗಮನತೋ, ನಿಬ್ಬಾನಮಹಾಸಮುದ್ದನಿನ್ನತಾಯ ಸೋತಸದಿಸತ್ತಾ ವಾ “ಸೋತೋ”ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ಅರಿಯೋ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕೋ ಮಗ್ಗೋ, ತಸ್ಸ ಆಪತ್ತಿ ಆದಿತೋ ಪಜ್ಜನಂ ಪಾಪುಣನಂ ಪಠಮಸಮನ್ನಾಗಮೋ ಸೋತಾಪತ್ತಿ ಆ-ಉಪಸಗ್ಗಸ್ಸ ಆದಿಕಮ್ಮನಿ ಪವತ್ತನತೋ। ನಿಬ್ಬಾನಂ ಮಗ್ಗೇತಿ, ನಿಬ್ಬಾನತ್ಥಿಕೇಹಿ ವಾ ಮಗ್ಗೀಯತಿ, ಕಿಲೇಸೇ ಮಾರೇನ್ತೋ ಗಚ್ಛತೀತಿ ವಾ ಮಗ್ಗೋ, ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ, ಸೋತಾಪತ್ತಿಯಾ ಲದ್ಧಂ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ **ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ**। ಅಥ ವಾ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸೋತಸ್ಸ ಆದಿತೋ ಪಜ್ಜನಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿ, ಪುಗ್ಗಲೋ, ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗೋ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ, ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ **ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ**।

ಸಕಿಂ ಏಕವಾರಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಇಮಂ ಮನುಸ್ಸಲೋಕಂ ಆಗಚ್ಛತೀತಿ ಸಕದಾಗಾಮೀ, ಇಧ ಪತ್ವಾ ಇಧ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ತತ್ಥ ಪತ್ವಾ ತತ್ಥ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ಇಧ ಪತ್ವಾ ತತ್ಥ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ತತ್ಥ ಪತ್ವಾ ಇಧ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀ, ಇಧ ಪತ್ವಾ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತ್ವಾ ಇಧ ಪರಿನಿಬ್ಬಾಯೀತಿ ಪಞ್ಚಸು ಸಕದಾಗಾಮೀಸು ಪಞ್ಚಮಕೋ ಇಧಾಧಿಪ್ಪೇತೋ। ಸೋ ಹಿ ಇತೋ ಗನ್ತ್ವಾ ಪುನ ಸಕಿಂ ಇಧ ಆಗಚ್ಛತೀತಿ। ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗೋ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಮಗ್ಗಸಮಙ್ಗಿನೋ ತಥಾಗಮನಾಸಮ್ಭವತೋ ಫಲಟ್ಠೋಯೇವ ಸಕದಾಗಾಮೀ ನಾಮ, ತಸ್ಸ ಪನ ಕಾರಣಭೂತೋ ಪುರಿಮುಪ್ಪನ್ನೋ ಮಗ್ಗೋ ಮಗ್ಗನ್ತರಾವಚ್ಛೇದನತ್ಥಂ ಫಲಟ್ಠೇನ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ವುಚ್ಚತಿ "ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ"ತಿ। ಏವಂ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋತಿ। ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ **ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ**।

ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಇಮಂ ಕಾಮಧಾತುಂ ನ ಆಗಚ್ಛತೀತಿ ಅನಾಗಾಮೀ, ತಸ್ಸ ಮಗ್ಗೋ ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗೋ, ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ **ಅನಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ**। ಅಗ್ಗದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯಭಾವೇನ ಪೂಜಾವಿಸೇಸಂ ಅರಹತೀತಿ ಅರಹಾ, ಅಥ ವಾ ಕಿಲೇಸಸಙ್ಖಾತಾ ಅರಯೋ, ಸಂಸಾರಚಕ್ಕಸ್ಸ ವಾ ಅರಾ ಕಿಲೇಸಾ ಹತಾ ಅನೇನಾತಿ ಅರಹಾ, ಪಾಪಕರಣೇ ರಹಾಭಾವತೋ ವಾ ಅರಹಾ, ಅಟ್ಠಮಕೋ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲೋ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಅರಹತ್ತಂ, ಚತುತ್ಥಫಲಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ, ತಸ್ಸ ಆಗಮನಭೂತೋ ಮಗ್ಗೋ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗೋ, ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ **ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ**।

ಪಿ-ಸದ್ದೇನ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ನಯಸಹಸ್ಸವಸೇನ ಚತುನ್ನಂ ಚತುಸಹಸ್ಸಭೇದಂ **ಸಚ್ಚವಿಭಙ್ಗೇ** (ವಿಭಂ ೨೦೬; ವಿಭಂ ಅಟ್ಠಂ ೨೦೬-೨೧೪) ಆಗತಂ ಸಟ್ಠಿಸಹಸ್ಸಭೇದಂ ನಯಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಅನೇಕವಿಧತ್ತಮ್ಪಿ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ। ತತ್ಥಾಯಂ ನಯಸಹಸ್ಸಮತ್ತಪರಿದೀಪನಾ, ಕಥಂ? ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೋ ತಾವ ಝಾನನಾಮೇನ ಪಟಿಪದಾಭೇದಂ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಕೇವಲಂ ಸುಞ್ಞತೋ ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋತಿ ದ್ವಿಧಾ ವಿಭತ್ತೋ, ಪುನ ಪಟಿಪದಾಚತುಕ್ಕೇನ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಚತುಧಾ ವಿಭತ್ತೋತಿ ಏವಂ ಝಾನನಾಮೇನ ದಸಧಾ ವಿಭತ್ತೋ। ತಥಾ ಮಗ್ಗಸತಿಪಟ್ಠಾನಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಇದ್ಧಿಪಾದಇನ್ದ್ರಿಯಬಲಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸಚ್ಚಸಮಥಧಮ್ಮಖನ್ಧಆಯತನಧಾತುಆಹಾರಫಸ್ಸವೇದನಾಸಞ್ಞಾಚೇತನಾಚಿತ್ತನಾಮೇಹಿಪಿ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದಸದಸಾಕಾರೇಹಿ ವಿಭತ್ತೋ ತಥಾ ತಥಾ ಬುಜ್ಝನಕಾನಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ವಸೇನ। ತಸ್ಮಾ ಝಾನವಸೇನ ದಸಮಗ್ಗಾದೀನಂ ಏಕೂನವೀಸತಿಯಾ ವಸೇನ ದಸ ದಸಾತಿ ವೀಸತಿಯಾ ಠಾನೇಸು ದ್ವೇ ನಯಸತಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಪುನ ತಾನಿ ಚತೂಹಿ ಅಧಿಪತೀಹಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಚತುಧಾ ವಿಭತ್ತಾನೀತಿ ಏವಂ ಅಧಿಪತೀಹಿ ಅಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ದ್ವೇ ಸತಾನಿ, ಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ಅಟ್ಠ ಸತಾನೀತಿ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇ ನಯಸಹಸ್ಸಂ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಸಕದಾಗಾಮಿಮಗ್ಗಾದೀಸುಪಿ।

೩೧. ಸೋತಾಪತ್ತಿಯಾ ಲದ್ಧಂ, ಸೋತಾಪತ್ತಿಸ್ಸ ವಾ ಫಲಚಿತ್ತಂ ವಿಪಾಕಭೂತಂ ಚಿತ್ತಂ **ಸೋತಾಪತ್ತಿಫಲಚಿತ್ತಂ**। ಅರಹತ್ತಞ್ಚ ತಂ ಫಲಚಿತ್ತಞ್ಚಾತಿ **ಅರಹತ್ತಫಲಚಿತ್ತಂ**।

೩೪. **ಚತುಮಗ್ಗಪ್ಪಭೇದೇನಾ**ತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಅಪಾಟವಪಾಟವತರತಮಭೇದೇನ ಭಿನ್ನಸಾಮತ್ಥಿಯತಾಯ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸೀಲಬ್ಬತಪರಾಮಾಸಾನಂ ನಿರವಸೇಸಪ್ಪಹಾನಂ ಕಾಮರಾಗಬ್ಯಾಪಾದಾನಂ ತನುಭಾವಾಪಾದನಂ ತೇಸಮೇವ ನಿರವಸೇಸಪ್ಪಹಾನಂ ರೂಪಾರೂಪರಾಗಮಾನುದ್ಧಚ್ಚಾವಿಜ್ಜಾನಂ ಅನವಸೇಸಪ್ಪಹಾನನ್ತಿ ಏವಂ ಸಂಯೋಜನಪ್ಪಹಾನವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಾನಂ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಾದೀನಂ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಮಗ್ಗಾನಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಭೇದೇನ ಚತುಮಗ್ಗಸಙ್ಖಾತಂ ಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಂ ಚತುಧಾ ಹೋತಿ, ವಿಪಾಕಂ ಪನ **ತಸ್ಸೇವ** ಕುಸಲಸ್ಸ **ಫಲತ್ತಾ** ತದನುರೂಪತೋ ತಥಾ ಚತುಧಾತಿ ಏವಂ **ಅನುತ್ತರಂ** ಅತ್ತನೋ ಉತ್ತರಿತರಾಭಾವೇನ ಅನುತ್ತರಸಙ್ಖಾತಂ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಚಿತ್ತಂ ಅಟ್ಠಧಾ ಮತನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

ಕಿರಿಯಾನುತ್ತರಸ್ಸ ಪನ ಅಸಮ್ಭವತೋ ದ್ವಾದಸವಿಧತಾ ನ ವುತ್ತಾ। ಕಸ್ಮಾ ಪನ ತಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವೋತಿ? ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕತ್ತಾ। ಯದಿ ಹಿ ಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ತದುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಕಿರಿಯಭಾವೋ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ತಂ ಪನ ಕಿಲೇಸಸಮುಚ್ಛೇದಕವಸೇನೇವ ಉಪಲಭಿತಬ್ಬತೋ ಏಕವಾರಪ್ಪವತ್ತೇನೇವ ಚ ತೇನ ಅಸನಿಸಮ್ಪಾತೇನ ವಿಯ ತರುಆದೀನಂ ಸಮೂಲವಿದ್ಧಂಸನಸ್ಸ ತಂತಂಕಿಲೇಸಾನಂ ಅಚ್ಚನ್ತಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸಾಧಿತತ್ತಾ ಪುನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಕಾತಬ್ಬಾಭಾವತೋ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮಸುಖವಿಹಾರತ್ಥಞ್ಚ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಏವ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ ನ ಕದಾಚಿ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಅಸೇಕ್ಖಾನಂ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಸ್ಮಾ ನತ್ಥಿ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಕಿರಿಯಚಿತ್ತನ್ತಿ।

ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚಿತ್ತಗಣನಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೩೫. "**ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಾನೇವ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಚತುಭೂಮಿಕಚಿತ್ತಾನಂ ಗಣನಸಙ್ಗಹೋ।

೩೬. ಏವಂ ಜಾತಿವಸೇನ ಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಪುನ ಭೂಮಿವಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಚತುಪಞ್ಞಾಸಧಾ ಕಾಮೇ**”ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। **ಕಾಮೇ** ಭವೇ ಚಿತ್ತಾನಿ ಚತುಪಞ್ಞಾಸಧಾ ಈರಯೇ, **ರೂಪೇ** ಭವೇ ಪನ್ನರಸ ಈರಯೇ, **ಆರುಪ್ಪೇ** ಭವೇ ದ್ವಾದಸ ಈರಯೇ, **ಅನುತ್ತರೇ** ಪನ ನವವಿಧೇ ಧಮ್ಮಸಮುದಾಯೇ ಚಿತ್ತಾನಿ ಅಟ್ಠಧಾ **ಈರಯೇ,** ಕಥೇಯ್ಯಾತ್ಯತ್ಥೋ। ಏತ್ಥ ಚ ಕಾಮತಣ್ಹಾದಿವಿಸಯಭಾವೇನ ಕಾಮಭವಾದಿಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಸಕಸಕಭೂಮಿತೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪವತ್ತಮಾನಾನಿಪಿ ಕಾಮಭವಾದೀಸು ಚಿತ್ತಾನೀತಿ ವುತ್ತಾನಿ, ಯಥಾ ಮನುಸ್ಸಿತ್ಥಿಯಾ ಕುಚ್ಛಿಸ್ಮಿಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೋಪಿ ತಿರಚ್ಛಾನಗತೋ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ ತಿರಚ್ಛಾನೇಸ್ವೇವ ಸಙ್ಗಯ್ಹತಿ। ಕತ್ಥಚಿ ಅಪರಿಯಾಪನ್ನಾನಿ ನವವಿಧಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮಸಮೂಹೇಕದೇಸಭೂತಾನಿ “ರುಕ್ಖೇ ಸಾಖಾ”ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಅನುತ್ತರೇ ಚಿತ್ತಾನೀತಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಅಥ ವಾ “ಕಾಮೇ, ರೂಪೇ”ತಿ ಚ ಉತ್ತರಪದಲೋಪನಿದ್ದೇಸೋ। ಅರೂಪೇ ಭವಾನಿ ಆರುಪ್ಪಾನಿ। ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಉತ್ತರಂ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಅನುತ್ತರಾನೀತಿ ಉಪಯೋಗಬಹುವಚನವಸೇನ **ಕಾಮೇ** ಕಾಮಾವಚರಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಚತುಪಞ್ಞಾಸಧಾ ಈರಯೇ, **ರೂಪೇ** ರೂಪಾವಚರಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಪನ್ನರಸ ಈರಯೇ, **ಆರುಪ್ಪೇ** ಆರುಪ್ಪಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ದ್ವಾದಸ ಈರಯೇ। **ಅನುತ್ತರೇ** ಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಅಟ್ಠಧಾ ಈರಯೇತಿ ಏವಮೇತ್ಥ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

೩೭. **ಇತ್ಥಂ** ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಜಾತಿಭೇದಭಿನ್ನಚತುಭೂಮಿಕಚಿತ್ತಭೇದವಸೇನ ಏಕೂನನವುತಿಪ್ಪಭೇದಂ ಕತ್ವಾ **ಮಾನಸಂ** ಚಿತ್ತಂ **ವಿಚಕ್ಖಣಾ** ವಿಸೇಸೇನ ಅತ್ಥಚಕ್ಖಣಸಭಾವಾ ಪಣ್ಡಿತಾ ವಿಭಜನ್ತಿ। ಅಥ ವಾ **ಏಕವೀಸಸತಂ** ಏಕುತ್ತರವೀಸಾಧಿಕಂ ಸತಂ ವಿಭಜನ್ತಿ।

ಚಿತ್ತಗಣನಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವಿತ್ಥಾರಗಣನವಣ್ಣನಾ

೩೮. ಝಾನಙ್ಗವಸೇನ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸದಿಸತ್ತಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಞ್ಚ ತಂ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಞ್ಚೇತಿ **ಪಠಮಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತಂ**। ಪಾದಕಜ್ಝಾನಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೇಸುಪಿ, ಹಿ ಅಞ್ಞತರವಸೇನ ತಂತಂಝಾನಸದಿಸತ್ತಾ ವಿತಕ್ಕಾದಿಅಙ್ಗಪಾತುಭಾವೇನ ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಮಗ್ಗಾ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದಿವೋಹಾರಂ ಲಭನ್ತಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಪಞ್ಚಧಾ ವಿಭಜನ್ತಿ। ತೇನಾಹ “ಝಾನಙ್ಗಯೋಗಭೇದೇನಾ”ತ್ಯಾದಿ, ತತ್ಥ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀಸು ಯಂ ಯಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ತತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾ ಪವತ್ತಾ, ತಂ **ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ** ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಪದಟ್ಠಾನಭಾವತೋ। ಯಂ ಯಂ ಝಾನಂ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ಸಾ ಪವತ್ತಾ, ತಂ **ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಂ**। “ಅಹೋ ವತ ಮೇ ಪಠಮಜ್ಝಾನಸದಿಸೋ ಮಗ್ಗೋ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋ, ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದೀಸು ವಾ ಅಞ್ಞತರಸದಿಸೋ ಚತುರಙ್ಗಾದಿಭೇದೋ ಮಗ್ಗೋ ಭವೇಯ್ಯಾ”ತಿ ಏವಂ ಯೋಗಾವಚರಸ್ಸ ಉಪ್ಪನ್ನಜ್ಝಾಸಯೋ **ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯೋ** ನಾಮ।

ತತ್ಥ ಯೇನ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಾದಿತೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ಸೋ ಮಗ್ಗೋ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀಸು ತಂತಂಪಾದಕಜ್ಝಾನಸದಿಸೋ ಹೋತಿ। ಸಚೇ ಪನ ವಿಪಸ್ಸನಾಪಾದಕಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಝಾನಂ ನತ್ಥಿ, ಕೇವಲಂ ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಝಾನಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಾದಿತೋ ಹೋತಿ, ತಸ್ಸ ಸೋ ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಸದಿಸೋ ಹೋತಿ। ಯದಾ ಪನ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಅಞ್ಞತರಂ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಾದಿತೋ ಹೋತಿ, ತದಾ ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯವಸೇನ ದ್ವೀಸು ಅಞ್ಞತರಸದಿಸೋ ಹೋತಿ। ಸಚೇ ಪನ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ತಥಾವಿಧೋ ಅಜ್ಝಾಸಯೋ ನತ್ಥಿ, ಹೇಟ್ಠಿಮಹೇಟ್ಠಿಮಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಉಪರೂಪರಿಝಾನಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೋ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಸದಿಸೋ ಹೋತಿ। ಉಪರೂಪರಿಝಾನತೋ ಪನ ವುಟ್ಠಾಯ ಹೇಟ್ಠಿಮಹೇಟ್ಠಿಮಜ್ಝಾನಧಮ್ಮೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೋ ಸಮ್ಮಸಿತಜ್ಝಾನಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಸದಿಸೋ ಹೋತಿ। ಹೇಟ್ಠಿಮಹೇಟ್ಠಿಮಜ್ಝಾನತೋ ಹಿ ಉಪರೂಪರಿಝಾನಂ ಬಲವತರನ್ತಿ। ವೇದನಾನಿಯಮೋ ಪನ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಸುಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಸಕಲಜ್ಝಾನಙ್ಗನಿಯಮೋ। ತಸ್ಸ ಹಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಾದೀನಂ ಅಭಾವೇನ ತೇಸಂ ವಸೇನ ನಿಯಮಾಭಾವತೋ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋವ ಮಗ್ಗೋ ಹೋತೀತಿ। ಅಪಿಚ ಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿನೋಪಿ ಝಾನಂ ಪಾದಕಂ ಅಕತ್ವಾ ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಾದಿತಮಗ್ಗೋಪಿ ವಿಪಸ್ಸನಾನಿಯಮೇನೇವ ಪಞ್ಚಙ್ಗಿಕೋವ ಹೋತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಅಟ್ಠಕಥಾದಿತೋ ಉದ್ಧಟೋ ವಿನಿಚ್ಛಯಸಾರೋ। ಥೇರವಾದದಸ್ಸನಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತೋ ಪನ ಪಪಞ್ಚೋ ಅಟ್ಠಕಥಾದೀಸು ವುತ್ತನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ, ಏವಂ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ವಿತ್ಥಾರನಯೋ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। ಗನ್ಥಭೀರುಕಜನಾನುಗ್ಗಹತ್ಥಂ ಪನೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪಕಥಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ।

೪೧. ಯಥಾ **ರೂಪಾವಚರಂ** ಚಿತ್ತಂ ಪಠಮಾದಿಪಞ್ಚವಿಧಝಾನಭೇದೇನ **ಗಯ್ಹತಿ** “ಪಠಮಜ್ಝಾನ”ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ವುಚ್ಚತಿ , ತಥಾ ಅನುತ್ತರಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ “ಪಠಮಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತ”ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಗಯ್ಹತಿ। ಆರುಪ್ಪಞ್ಚಾಪಿ ಉಪೇಕ್ಖೇಕಗ್ಗತಾಯೋಗೇನ ಅಙ್ಗಸಮತಾಯ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನೇ ಗಯ್ಹತಿ, ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನವೋಹಾರಂ ಲಭತೀತ್ಯತ್ಥೋ। ಅಥ ವಾ **ರೂಪಾವಚರಂ** ಚಿತ್ತಂ ಅನುತ್ತರಞ್ಚ **ಪಠಮಾದಿಝಾನಭೇದೇ** “ಪಠಮಜ್ಝಾನಕುಸಲಚಿತ್ತಂ,

ಪಠಮಜ್ಝಾನಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗಚಿತ್ತನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಯಥಾ ಗಯ್ಹತಿ, ತಥಾ ಆರುಪ್ಪಞ್ಚಾಪಿ **ಪಞ್ಚಮೇ** ಝಾನೇ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ಆಚರಿಯಸ್ಸಾಪಿ ಹಿ ಅಯಮೇವ ಯೋಜನಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ ದಿಸ್ಸತಿ **ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೇ** ಉಜುಕಮೇವ ತಥಾ ವುತ್ತತ್ತಾ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ ತತ್ಥ -

“ರೂಪಾವಚರಚಿತ್ತಾನಿ, ಗಯ್ಹನ್ತಾನುತ್ತರಾನಿ ಚ।
ಪಠಮಾದಿಝಾನಭೇದೇ, ಆರುಪ್ಪಞ್ಚಾಪಿ ಪಞ್ಚಮೇ”ತಿ॥ (ನಾಮ॰ ಪರಿ॰ ೧೪)।

ತಸ್ಮಾತಿ ಯಸ್ಮಾ ರೂಪಾವಚರಂ ವಿಯ ಅನುತ್ತರಮ್ಪಿ ಪಠಮಾದಿಝಾನಭೇದೇ ಗಯ್ಹತಿ, ಆರುಪ್ಪಞ್ಚಾಪಿ ಪಞ್ಚಮೇ ಗಯ್ಹತಿ, ಯಸ್ಮಾ ವಾ ಝಾನಙ್ಗಯೋಗಭೇದೇನ ಏಕೇಕಂ ಪಞ್ಚಧಾ ಕತ್ವಾ ಅನುತ್ತರಂ ಚಿತ್ತಂ ಚತ್ತಾಲೀಸವಿಧನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ರೂಪಾವಚರಲೋಕುತ್ತರಾನಿ ವಿಯ ಚ ಪಠಮಾದಿಝಾನಭೇದೇ, ತಥಾ ಆರುಪ್ಪಞ್ಚಾಪಿ ಪಞ್ಚಮೇ ಗಯ್ಹತಿ, ತಸ್ಮಾ ಪಠಮಾದಿಕಮೇಕೇಕಂ ಝಾನಂ ಲೋಕಿಯಂ ತಿವಿಧಂ, ಲೋಕುತ್ತರಂ ಅಟ್ಠವಿಧನ್ತಿ ಏಕಾದಸವಿಧಂ। ಅನ್ತೇ ತು ಝಾನಂ **ತೇವೀಸತಿವಿಧಂ** ತಿವಿಧರೂಪಾವಚರದ್ವಾದಸವಿಧಅರೂಪಾವಚರಅಟ್ಠಲೋಕುತ್ತರವಸೇನಾತ್ಯತ್ಥೋ।

೪೩. ಪಾದಕಜ್ಝಾನಾದಿವಸೇನ ಗಣನವುಡ್ಢಿ ಕುಸಲವಿಪಾಕೇಸ್ವೇವ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ತೇಸಮೇವ ಗಣನಂ ಏಕವೀಸಸತಗಣನಾಯ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ “**ಸತ್ತತಿಂಸಾ**”ತ್ಯಾದಿ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೨. ಚೇತಸಿಕಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

ಸಮ್ಪಯೋಗಲಕ್ಖಣವಣ್ಣನಾ

೧. ಏವಂ ತಾವ ಚಿತ್ತಂ ಭೂಮಿಜಾತಿಸಮ್ಪಯೋಗಸಙ್ಖಾರಝಾನಾರಮ್ಮಣಮಗ್ಗಭೇದೇನ ಯಥಾರಹಂ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಚೇತಸಿಕವಿಭಾಗಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪತ್ತತ್ತಾ ಪಠಮಂ ತಾವ ಚತುಬ್ಬಿಧಸಮ್ಪಯೋಗಲಕ್ಖಣಸನ್ದಸ್ಸನವಸೇನ ಚೇತಸಿಕಲಕ್ಖಣಂ ಠಪೇತ್ವಾ, ತದನನ್ತರಂ ಅಞ್ಞಸಮಾನಅಕುಸಲಸೋಭನವಸೇನ ತೀಹಿ ರಾಸೀಹಿ ಚೇತಸಿಕಧಮ್ಮೇ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ, ತೇಸಂ ಸೋಳಸಹಾಕಾರೇಹಿ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ, ತೇತ್ತಿಂಸವಿಧೇನ ಸಙ್ಗಹಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಏಕುಪ್ಪಾದನಿರೋಧಾ ಚಾ**"ತ್ಯಾದಿ ಆರದ್ಧಂ। ಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಾದೋ ಚ ನಿರೋಧೋ ಚ ಯೇಸಂ ತೇ **ಏಕುಪ್ಪಾದನಿರೋಧಾ**। ಏಕಂ ಆಲಮ್ಬಣಞ್ಚ ವತ್ಥು ಚ ಯೇಸಂ ತೇ **ಏಕಾಲಮ್ಬಣವತ್ಥುಕಾ**। ಏವಂ ಚತೂಹಿ ಲಕ್ಖಣೇಹಿ **ಚೇತೋಯುತ್ತಾ** ಚಿತ್ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ದ್ವಿಪಞ್ಞಾಸ ಲಕ್ಖಣಾ ಧಾರಣತೋ **ಧಮ್ಮಾ** ನಿಯತಯೋಗಿನೋ, ಅನಿಯತಯೋಗಿನೋ ಚ ಚೇತಸಿಕಾ ಮತಾ।

ತತ್ಥ ಯದಿ ಏಕುಪ್ಪಾದಮತ್ತೇನೇವ ಚೇತೋಯುತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ತದಾ ಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಚೇತೋಯುತ್ತತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ ಏಕನಿರೋಧಗ್ಗಹಣಂ। ಏವಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತಿನೋ ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಸ್ಸ ಪಸಙ್ಗೋ ನಸಕ್ಕಾ ನಿವಾರೇತುಂ, ತಥಾ "ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಾದೋ ವಾ ನಿರೋಧೋ ವಾ ಏತೇಸನ್ತಿ ಏಕುಪ್ಪಾದನಿರೋಧಾ"ತಿ ಪರಿಕಪ್ಪೇನ್ತಸ್ಸ ಪುರೇತರಮುಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ನಿರುಜ್ಝಮಾನಾನಮ್ಪಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನನ್ತಿ ಏಕಾಲಮ್ಬಣಗ್ಗಹಣಂ। ಯೇ ಏವಂ ತಿವಿಧಲಕ್ಖಣಾ, ತೇ ನಿಯಮತೋ ಏಕವತ್ಥುಯೇವಾತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಏಕವತ್ಥುಕಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ।

ಸಮ್ಪಯೋಗಲಕ್ಖಣವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಞ್ಞಸಮಾನಚೇತಸಿಕವಣ್ಣನಾ

೨. **ಕಥ**ನ್ತಿ ಸರೂಪಸಮ್ಪಯೋಗಾಕಾರಾನಂ ಕಥೇತುಕಮ್ಯತಾಪುಚ್ಛಾ। ಫುಸತೀತಿ **ಫಸ್ಸೋ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರಫಸ್ಸಪಞ್ಚಮಕರಾಸಿವಣ್ಣನಾ), ಸ್ವಾಯಂ ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ। ಅಯಞ್ಹಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮೋಪಿ ಸಮಾನೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಫುಸನಾಕಾರೇನೇವ ಪವತ್ತತಿ, ಸಾ ಚಸ್ಸ ಫುಸನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿ ಅಮ್ಬಿಲಖಾದಕಾದೀನಂ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಪರಸ್ಸ ಖೇಳುಪ್ಪಾದಾದಿ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ವೇದಯತಿ ಆರಮ್ಮಣರಸಂ ಅನುಭವತೀತಿ **ವೇದನಾ,** ಸಾ ವೇದಯಿತಲಕ್ಖಣಾ। ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಞ್ಹಿ ಪತ್ವಾ ಸೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾ ಏಕದೇಸಮತ್ತೇನೇವ ರಸಂ ಅನುಭವನ್ತಿ, ಏಕಂಸತೋ ಪನ ಇಸ್ಸರವತಾಯ ವೇದನಾವ ಅನುಭವತಿ। ತಥಾ ಹೇಸಾ "ಸುಭೋಜನರಸಾನುಭವನಕರಾಜಾ ವಿಯಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸುಖಾದಿವಸೇನ ಪನಸ್ಸಾ ಭೇದಂ ಸಯಮೇವ ವಕ್ಖತಿ। ನೀಲಾದಿಭೇದಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಸಞ್ಜಾನಾತಿ ಸಞ್ಞಂ ಕತ್ವಾ ಜಾನಾತೀತಿ **ಸಞ್ಞಾ,** ಸಾ ಸಞ್ಜಾನನಲಕ್ಖಣಾ। ಸಾ ಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾ ದಾರುಆದೀಸು ವಡ್ಢಕಿಆದೀನಂ ಸಞ್ಞಾಣಕರಣಂ ವಿಯ ಪಚ್ಛಾ ಸಞ್ಜಾನನಸ್ಸ ಕಾರಣಭೂತಂ ಆಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ನಿಮಿತ್ತಕಾರಿಕಾಯ ತಾವೇತಂ ಯುಜ್ಜತಿ, ನಿಮಿತ್ತೇನ ಸಞ್ಜಾನನ್ತಿಯಾ ಪನ ಕಥನ್ತಿ? ಸಾಪಿ ಪುನ ಅಪರಾಯ ಸಞ್ಞಾಯ ಸಞ್ಜಾನನಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಂ ಆಕಾರಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ನ ಏತ್ಥ ಕೋಚಿ ಅಸಮ್ಭವೋ।

ಚೇತೇತೀತಿ ಅತ್ತನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಭಿಸನ್ದಹತಿ, ಸಙ್ಖತಾಭಿಸಙ್ಖರಣೇ ವಾ ಬ್ಯಾಪಾರಮಾಪಜ್ಜತೀತಿ **ಚೇತನಾ**। ತಥಾ ಹಿ ಅಯಮೇವ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣೇ ಪಧಾನತ್ತಾ ವಿಭಙ್ಗೇ ಸುತ್ತನ್ತಭಾಜನಿಯೇ ಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧಂ ವಿಭಜನ್ತೇನ "ಸಙ್ಖತಮಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀತಿ ಸಙ್ಖಾರಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೭೯) ವತ್ವಾ "ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಜಾ ಚೇತನಾ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ವಿಭ॰ ೨೧) ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾ।

ಸಾ ಚೇತಯಿತಲಕ್ಖಣಾ, ಜೇಟ್ಠಸಿಸ್ಸಮಹಾವಡ್ಢಕಿಆದಯೋ ವಿಯ ಸಕಿಚ್ಚಪರಕಿಚ್ಚಸಾಧಿಕಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಏಕಗ್ಗತಾವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತೀನಂ** ಸರೂಪವಿಭಾವನಂ ಹೇಟ್ಠಾ ಆಗತಮೇವ।

ಜೀವನ್ತಿ ತೇನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾತಿ ಜೀವಿತಂ, ತದೇವ ಸಹಜಾತಾನುಪಾಲನೇ ಆಧಿಪಚ್ಚಯೋಗೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ **ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ,** ತಂ ಅನುಪಾಲನಲಕ್ಖಣಂ ಉಪ್ಪಲಾದಿಅನುಪಾಲಕಂ ಉದಕಂ ವಿಯ। ಕರಣಂ ಕಾರೋ, ಮನಸ್ಮಿಂ ಕಾರೋ **ಮನಸಿಕಾರೋ,** ಸೋ ಚೇತಸೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಸಮನ್ನಾಹಾರಲಕ್ಖಣೋ। ವಿತಕ್ಕೋ ಹಿ ಸಹಜಾತಧಮ್ಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಭಿನಿರೋಪನಸಭಾವತ್ತಾ ತೇ ತತ್ಥ ಪಕ್ಖಿಪನ್ತೋ ವಿಯ ಹೋತಿ, ಚೇತನಾ ಅತ್ತನಾ ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣೇನ ಯಥಾರುಳ್ಹೇ ಧಮ್ಮೇಪಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ನಿಯೋಜೇನ್ತೀ ಬಲನಾಯಕೋ ವಿಯ ಹೋತಿ, ಮನಸಿಕಾರೋ ತೇ ಆರಮ್ಮಣಾಭಿಮುಖಂ ಪಯೋಜನತೋ ಆಜಾನೀಯಾನಂ ಪಯೋಜನಕಸಾರಥಿ ವಿಯಾತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ಧಮ್ಮಾನಞ್ಹಿ ತಂ ತಂ ಯಾಥಾವಸರಸಲಕ್ಖಣಂ ಸಭಾವತೋ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಭಗವತಾ ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ವಿಭತ್ತಾತಿ ಭಗವತಿ ಸದ್ಧಾಯ "ಏವಂ ವಿಸೇಸಾ ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ಓಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ಉಗ್ಗಹಣಪರಿಪುಚ್ಛಾದಿವಸೇನ ತೇಸಂ ಸಭಾವಸಮಧಿಗಮಾಯ ಯೋಗೋ ಕರಣೀಯೋ, ನ ಪನ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವಿಪ್ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತೇಹಿ ಸಮ್ಮೋಹೋ ಆಪಜ್ಜಿತಬ್ಬೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಆಚರಿಯಾನಂ ಅನುಸಾಸನೀ। ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಏಕೂನನವುತಿಚಿತ್ತಾನಂ ಸಾಧಾರಣಾ ನಿಯಮತೋ ತೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋತಿ **ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣಾ** ನಾಮ।

೩. ಅಧಿಮುಚ್ಚನಂ **ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ,** ಸೋ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಲಕ್ಖಣೋ, ಆರಮ್ಮಣೇ ನಿಚ್ಚಲಭಾವೇನ ಇನ್ದಖೀಲೋ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ವೀರಾನಂ ಭಾವೋ, ಕಮ್ಮಂ, ವಿಧಿನಾ ಈರಯಿತಬ್ಬಂ ಪವತ್ತೇತಬ್ಬನ್ತಿ ವಾ **ವೀರಿಯಂ,** ಉಸ್ಸಾಹೋ, ಸೋ ಸಹಜಾತಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಲಕ್ಖಣೋ। ವೀರಿಯವಸೇನ ಹಿ ತೇಸಂ ಓಲೀನವುತ್ತಿತಾ ನ ಹೋತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಇಮಸ್ಸ ವಿತಕ್ಕಾದೀಹಿ ವಿಸೇಸೋ ಸುಪಾಕಟೋ ಹೋತಿ। ಛನ್ದನಂ **ಛನ್ದೋ,** ಆರಮ್ಮಣೇನ ಅತ್ಥಿಕತಾ, ಸೋ ಕತ್ತುಕಾಮತಾಲಕ್ಖಣೋ। ತಥಾ ಹೇಸ "ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣೇ ಚೇತಸೋ ಹತ್ಥಪ್ಪಸಾರಣಂ ವಿಯಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಯೇವಾಪನಕವಣ್ಣನಾ) ವುಚ್ಚತಿ। ದಾನವತ್ಥುವಿಸ್ಸಜ್ಜನವಸೇನ ಪವತ್ತಕಾಲೇಪಿ ಚೇಸ ವಿಸ್ಸಜ್ಜಿತಬ್ಬೇನ ತೇನ ಅತ್ಥಿಕೋವ ಖಿಪಿತಬ್ಬಉಸೂನಂ ಗಹಣೇ ಅತ್ಥಿಕೋ ಇಸ್ಸಾಸೋ ವಿಯ। ಸೋಭನೇಸು ತದಿತರೇಸು ಚ ಪಕಾರೇನ ಕಿಣ್ಣಾ ವಿಪ್ಪಕಿಣ್ಣಾತಿ **ಪಕಿಣ್ಣಕಾ।**

೪. ಸೋಭನಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಇತರೇ, ಇತರಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಸೋಭನಾ ಚ ಅಞ್ಞೇ ನಾಮ, ತೇಸಂ ಸಮಾನಾ ನ ಉದ್ಧಚ್ಚಸದ್ಧಾದಯೋ ವಿಯ ಅಕುಸಲಾದಿಸಭಾವಾಯೇವಾತಿ **ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ।**

ಅಞ್ಞಸಮಾನಚೇತಸಿಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲಚೇತಸಿಕವಣ್ಣನಾ

೫. ಏವಂ ತಾವ ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣವಸೇನ, ಪಕಿಣ್ಣಕವಸೇನ ಚ ಸೋಭನೇತರಸಭಾವೇ ತೇರಸ ಧಮ್ಮೇ ಉದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಹೇಟ್ಠಾ ಚಿತ್ತವಿಭಾಗೇ ನಿದ್ದಿಟ್ಠಾನುಕ್ಕಮೇನ ಅಕುಸಲಧಮ್ಮಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಪಠಮಂ, ತತೋ ಸೋಭನಧಮ್ಮಪರಿಯಾಪನ್ನೇ ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಮೋಹೋ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಅಹೇತುಕಾ ಪನ ಆವೇಣಿಕಧಮ್ಮಾ ನತ್ಥೀತಿ ನ ತೇ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಾ। ಆರಮ್ಮಣೇ ಮುಯ್ಹತೀತಿ **ಮೋಹೋ,** ಅಞ್ಞಾಣಂ, ಸೋ ಆರಮ್ಮಣಸಭಾವಚ್ಛಾದನಲಕ್ಖಣೋ। ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣವಸಪ್ಪವತ್ತೋಪಿ ಹೇಸ ತಸ್ಸ ಯಥಾಸಭಾವಪ್ಪಟಿಚ್ಛಾದನಾಕಾರೇನೇವ ಪವತ್ತತಿ। ನ ಹಿರೀಯತಿ ನ ಲಜ್ಜತೀತಿ ಅಹಿರಿಕೋ, ಪುಗ್ಗಲೋ, ಧಮ್ಮಸಮೂಹೋ ವಾ। ಅಹಿರಿಕಸ್ಸ ಭಾವೋ ಅಹಿರಿಕ್ಕಂ, ತದೇವ **ಅಹಿರಿಕಂ।** ನ ಓತ್ತಪ್ಪತೀತಿ **ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ।** ತತ್ಥ ಗೂಥತೋ ಗಾಮಸೂಕರೋ ವಿಯ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿತೋ ಅಜಿಗುಚ್ಛನಲಕ್ಖಣಂ ಅಹಿರಿಕಂ, ಅಗ್ಗಿತೋ ಸಲಭೋ ವಿಯ ತತೋ ಅನುತ್ತಾಸಲಕ್ಖಣಂ ಅನೋತ್ತಪ್ಪಂ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ –

“ಜಿಗುಚ್ಛತಿ ನಾಹಿರಿಕೋ, ಪಾಪಾ ಗೂಥಾವ ಸೂಕರೋ।
ನ ಭಾಯತಿ ಅನೋತ್ತಪ್ಪೀ, ಸಲಭೋ ವಿಯ ಪಾವಕಾ”ತಿ॥

ಉದ್ಧತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಉದ್ಧಚ್ಚಂ,** ತಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಂ ಪಾಸಾಣಾಭಿಘಾತಸಮುದ್ಧತಭಸ್ಮಂ ವಿಯ। ಲುಬ್ಭತೀತಿ **ಲೋಭೋ,** ಸೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಭಿಸಙ್ಗಲಕ್ಖಣೋ ಮಕ್ಕಟಾಲೇಪೋ ವಿಯ। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆಲಮ್ಬಿತುಕಾಮತಾಮತ್ತಂ ಛನ್ದೋ, ಲೋಭೋ ತತ್ಥ ಅಭಿಗಿಜ್ಝನನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। “ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚಂ, ಮೋಘಮಞ್ಞ”ನ್ತಿ ಮಿಚ್ಛಾಭಿನಿವೇಸಲಕ್ಖಣಾ ದಿಟ್ಠಿ। ಞಾಣಞ್ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಯಥಾಸಭಾವತೋ ಜಾನಾತಿ, ದಿಟ್ಠಿ ಯಥಾಸಭಾವಂ ವಿಜಹಿತ್ವಾ ಅಯಾಥಾವತೋ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। “ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀ”ತ್ಯಾದಿನಾ ಮಞ್ಞತೀತಿ **ಮಾನೋ,** ಸೋ ಉಣ್ಣತಿಲಕ್ಖಣೋ। ತಥಾ ಹೇಸ “ಕೇತುಕಮ್ಯತಾಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನೋ”ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೦೦) ವುತ್ತೋ। ದುಸ್ಸತೀತಿ **ದೋಸೋ,** ಸೋ ಚಣ್ಡಿಕ್ಕಲಕ್ಖಣೋ ಪಹಟಾಸೀವಿಸೋ ವಿಯ, ಇಸ್ಸತೀತಿ **ಇಸ್ಸಾ,** ಸಾ ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಉಸೂಯನಲಕ್ಖಣಾ। ಮಚ್ಛರಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಮಚ್ಛರಿಯಂ,** “ಮಾ ಇದಂ ಅಚ್ಛರಿಯಂ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಹೋತು, ಮಯ್ಹಮೇವ ಹೋತೂ”ತಿ ಪವತ್ತಂ ವಾ **ಮಚ್ಛರಿಯಂ,** ತಂ ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿನಿಗೂಹನಲಕ್ಖಣಂ। ಕುಚ್ಛಿತಂ ಕತನ್ತಿ ಕುಕತಂ। ಕತಾಕತದುಚ್ಚರಿತಸುಚರಿತಂ। ಅಕತಮ್ಪಿ ಹಿ ಕುಕತ”ನ್ತಿ ವೋಹರನ್ತಿ “ಯಂ ಮಯಾ ಅಕತಂ। ತಂ ಕುಕತ”ನ್ತಿ। ಇಧ ಪನ ಕತಾಕತಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನೋ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಕುಕತಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ,** ತಂ ಕತಾಕತದುಚ್ಚರಿತಸುಚರಿತಾನುಸೋಚನಲಕ್ಖಣಂ। ಥಿನನಂ **ಥಿನಂ,** ಅನುಸ್ಸಾಹನಾವಸಂಸೀದನವಸೇನ ಸಂಹತಭಾವೋ। ಮಿದ್ಧನಂ **ಮಿದ್ಧಂ,** ವಿಗತಸಾಮತ್ಥಿಯತಾ, ಅಸತ್ತಿವಿಘಾತೋ ವಾ, ತತ್ಥ ಥಿನಂ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾಲಕ್ಖಣಂ, ಮಿದ್ಧಂ ವೇದನಾದಿಕ್ಖನ್ಧತ್ತಯಸ್ಸಾತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ತಥಾ ಹಿ **ಪಾಳಿಯಂ** (ಧ॰ ಸ॰ ೧೧೬೨-೧೧೬೩) “ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಥಿನಂ? ಯಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಕಲ್ಲತಾ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ। ತತ್ಥ ಕತಮಂ ಮಿದ್ಧಂ? ಯಾ ಕಾಯಸ್ಸ ಅಕಲ್ಲತಾ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ”ತ್ಯಾದಿನಾ ಇಮೇಸಂ ನಿದ್ದೇಸೋ ಪವತ್ತೋ। ನನು ಚ “ಕಾಯಸ್ಸಾ”ತಿ ವಚನತೋ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸಪಿ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ ಮಿದ್ಧನ್ತಿ ತಸ್ಸ ರೂಪಭಾವೋಪಿ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಆಚರಿಯೇಹಿ ಆನೀತಕಾರಣವಸೇನೇವಸ್ಸ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತತ್ತಾ। ತಥಾ ಹಿ ಮಿದ್ಧವಾದಿಮತಪ್ಪಟಿಕ್ಖೇಪನತ್ಥಂ ತೇಸಂ ವಾದನಿಕ್ಖೇಪಪುಬ್ಬಕಂ ಅಟ್ಠಕಥಾದೀಸು ಬಹುಧಾ ವಿತ್ಥಾರೇನ್ತಿ ಆಚರಿಯಾ। ಅಯಂ ಪನೇತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ -

“ಕೇಚಿ ಮಿದ್ಧಮ್ಪಿ ರೂಪನ್ತಿ, ವದನ್ತೇತಂ ನ ಯುಜ್ಜತಿ।
ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ವುತ್ತತ್ತಾ, ಕಾಮಚ್ಛನ್ದಾದಯೋ ವಿಯ॥

“ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಅಕ್ಖಾತ-ಮೇತಂ ನೀವರಣೇಸು ಹಿ।
ರೂಪನ್ತು ನ ಪಹಾತಬ್ಬ-ಮಕ್ಖಾತಂ ದಸ್ಸನಾದಿನಾ॥

“‘ನ ತುಮ್ಹಂ ಭಿಕ್ಖವೇ ರೂಪಂ, ಪಜಹೇಥಾ’ತಿ ಪಾಠತೋ।
ಪಹೇಯ್ಯಭಾವಲೇಸೋಪಿ, ಯತ್ಥ ರೂಪಸ್ಸ ದಿಸ್ಸತಿ॥

“ತತ್ಥ ತಬ್ಬಿಸಯಚ್ಛನ್ದ-ರಾಗಹಾನಿ ಪಕಾಸಿತಾ।
ವುತ್ತಞ್ಹಿ ತತ್ಥ ಯೋ ಛನ್ದ-ರಾಗಕ್ಖೇಪೋತಿಆದಿಕಂ॥

“ರೂಪಾರೂಪೇಸು ಮಿದ್ಧೇಸು, ಅರೂಪಂ ತತ್ಥ ದೇಸಿತಂ।
ಇತಿ ಚೇ ನತ್ಥಿ ತಂ ತತ್ಥ, ಅವಿಸೇಸೇನ ಪಾಠತೋ॥

“ಸಕ್ಕಾ ಹಿ ಅನುಮಾತುಂ ಯಂ, ಮಿದ್ಧಂ ರೂಪನ್ತಿ ಚಿನ್ತಿತಂ।

ತಮ್ಪಿ ನೀವರಣಂ ಮಿದ್ಧ-ಭಾವತೋ ಇತರಂ ವಿಯ॥

“ಸಮ್ಪಯೋಗಾಭಿಧಾನಾ ಚ, ನ ತಂ ರೂಪನ್ತಿ ನಿಚ್ಛಯೋ।
ಅರೂಪೀನಞ್ಹಿ ಖನ್ಧಾನಂ, ಸಮ್ಪಯೋಗೋ ಪವುಚ್ಚತಿ॥

“ತಥಾರುಪ್ಪೇ ಸಮುಪ್ಪತ್ತಿ, ಪಾಠತೋ ನತ್ಥಿ ರೂಪತಾ।
ನಿದ್ದಾ ಖೀಣಾಸವಾನನ್ತು, ಕಾಯಗೇಲಞ್ಞತೋ ಸಿಯಾ”ತಿ॥

ಅಕುಸಲಚೇತಸಿಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸೋಭನಚೇತಸಿಕವಣ್ಣನಾ

೬. ಸದ್ದಹತೀತಿ **ಸದ್ಧಾ,** ಬುದ್ಧಾದೀಸು ಪಸಾದೋ, ಸಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಪಸಾದನಲಕ್ಖಣಾ ಉದಕಪ್ಪಸಾದಕಮಣಿ ವಿಯ। ಸರಣಂ **ಸತಿ,** ಅಸಮ್ಮೋಸೋ, ಸಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಂ ಸಾರಣಲಕ್ಖಣಾ। ಹಿರೀಯತಿ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಹಿ ಜಿಗುಚ್ಛತೀತಿ **ಹಿರೀ,** ಸಾ ಪಾಪತೋ ಜಿಗುಚ್ಛನಲಕ್ಖಣಾ। ಓತ್ತಪ್ಪತೀತಿ **ಓತ್ತಪ್ಪಂ,** ತಂ ಪಾಪತೋ ಉತ್ತಾಸಲಕ್ಖಣಂ। ಅತ್ತಗಾರವವಸೇನ ಪಾಪತೋ ಜಿಗುಚ್ಛನತೋ ಕುಲವಧೂ ವಿಯ ಹಿರೀ, ಪರಗಾರವವಸೇನ ಪಾಪತೋ ಉತ್ತಾಸನತೋ ವೇಸಿಯಾ ವಿಯ ಓತ್ತಪ್ಪಂ। ಲೋಭಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೋ **ಅಲೋಭೋ,** ಸೋ ಆರಮ್ಮಣೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅಲಗ್ಗತಾಲಕ್ಖಣೋ ಮುತ್ತಭಿಕ್ಖು ವಿಯ। ದೋಸಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೋ **ಅದೋಸೋ,** ಸೋ ಅಚಣ್ಡಿಕ್ಕಲಕ್ಖಣೋ ಅನುಕೂಲಮಿತ್ತೋ ವಿಯ। ತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತತಾ **ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾ,** ಸಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖನಲಕ್ಖಣಾ ಸಮಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಅಸ್ಸಾನಂ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖಕೋ ಸಾರಥಿ ವಿಯ।

ಕಾಯಸ್ಸ ಪಸ್ಸಮ್ಭನಂ **ಕಾಯಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿ**। ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಪಸ್ಸಮ್ಭನಂ **ಚಿತ್ತಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿ**। ಉಭೋಪಿ ಚೇತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತದರಥವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ। ಕಾಯಸ್ಸ ಲಹುಭಾವೋ **ಕಾಯಲಹುತಾ**। ತಥಾ **ಚಿತ್ತಲಹುತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಗರುಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ। ಕಾಯಸ್ಸ ಮುದುಭಾವೋ **ಕಾಯಮುದುತಾ**। ತಥಾ **ಚಿತ್ತಮುದುತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಥದ್ಧಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ। ಕಮ್ಮನಿ ಸಾಧು ಕಮ್ಮಞ್ಞಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ, ಕಾಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ **ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**। ತಥಾ **ಚಿತ್ತಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಅಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ। ಪಗುಣಸ್ಸ ಭಾವೋ ಪಾಗುಞ್ಞಂ, ತದೇವ ಪಾಗುಞ್ಞತಾ, ಕಾಯಸ್ಸ ಪಾಗುಞ್ಞತಾ **ಕಾಯಪಾಗುಞ್ಞತಾ**। ತಥಾ **ಚಿತ್ತಪಾಗುಞ್ಞತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಗೇಲಞ್ಞವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ। ಕಾಯಸ್ಸ ಉಜುಕಭಾವೋ **ಕಾಯುಜುಕತಾ**। ತಥಾ **ಚಿತ್ತುಜುಕತಾ**। ತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಅಜ್ಜವಲಕ್ಖಣಾ। ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಪನೇತಾ ಕಾಯಚಿತ್ತಾನಂ ಸಾರಮ್ಭಾದಿಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನಾ, **ಕಾಯೋ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ವೇದನಾದಿಕ್ಖನ್ಧತ್ತಯಸ್ಸ ಗಹಣಂ। ಯಸ್ಮಾ ಚೇತ್ತೇ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಧಮ್ಮಾವ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ ಯಥಾಸಕಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಧಮ್ಮೇ ಹನನ್ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಇಧೇವ ದುವಿಧತಾ ವುತ್ತಾ, ನ ಸಮಾಧಿಆದೀಸು। ಅಪಿಚ ಚಿತ್ತಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಆದೀಹಿ ಚಿತ್ತಸ್ಸೇವ ಪಸ್ಸದ್ಧಾದಿಭಾವೋ ಹೋತಿ, ಕಾಯಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಆದೀಹಿ ಪನ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸಪಿ ತಂಸಮುಟ್ಠಾನಪಣೀತರೂಪಫರಣವಸೇನಾತಿ ತದತ್ಥಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚೇತ್ಥ ದುವಿಧತಾ ವುತ್ತಾ। ಸೋಭನಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸಾಧಾರಣಾ ನಿಯಮೇನ ತೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋತಿ **ಸೋಭನಸಾಧಾರಣಾ**।

೭. ಸಮ್ಮಾ ವದನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಸಮ್ಮಾವಾಚಾ,** ವಚೀದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ। ಸಾ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ಮುಸಾವಾದಾ ವೇರಮಣಿ, ಪಿಸುಣವಾಚಾ ವೇರಮಣಿ, ಫರುಸವಾಚಾ ವೇರಮಣಿ, ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪಾ ವೇರಮಣೀತಿ। ಕಮ್ಮಮೇವ ಕಮ್ಮನ್ತೋ ಸುತ್ತನ್ತವನನ್ತಾದಯೋ ವಿಯ। ಸಮ್ಮಾ ಪವತ್ತೋ ಕಮ್ಮನ್ತೋ **ಸಮ್ಮಾಕಮ್ಮನ್ತೋ,** ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತವಿರತಿ। ಸಾ ತಿವಿಧಾ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾ ವೇರಮಣಿ, ಅದಿನ್ನಾದಾನಾ ವೇರಮಣಿ, ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರಾ ವೇರಮಣೀತಿ। ಸಮ್ಮಾ ಆಜೀವನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಮ್ಮಾಆಜೀವೋ,** ಮಿಚ್ಛಾಜೀವವಿರತಿ। ಸೋ ಪನ ಆಜೀವಹೇತುಕಕಾಯವಚೀದುಚ್ಚರಿತತೋ ವಿರಮಣವಸೇನ ಸತ್ತವಿಧೋ,

ಕುಹನಲಪನಾದಿಮಿಚ್ಛಾಜೀವವಿರಮಣವಸೇನ ಬಹುವಿಧೋ ವಾ। ತಿವಿಧಾಪಿ ಪನೇತಾ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಸಮ್ಪತ್ತಸಮಾದಾನಸಮುಚ್ಛೇದವಿರತಿವಸೇನ ತಿವಿಧಾ **ವಿರತಿಯೋ ನಾಮ** ಯಥಾವುತ್ತದುಚ್ಚರಿತೇಹಿ ವಿರಮಣತೋ।

೮. ಕರೋತಿ ಪರದುಕ್ಖೇ ಸತಿ ಸಾಧೂನಂ ಹದಯಖೇದಂ ಜನೇತಿ, ಕಿರತಿ ವಾ ವಿಕ್ಖಿಪತಿ ಪರದುಕ್ಖಂ, ಕಿಣಾತಿ ವಾ ತಂ ಹಿಂಸತಿ, ಕಿರಿಯತಿ ವಾ ದುಕ್ಖಿತೇಸು ಪಸಾರಿಯತೀತಿ **ಕರುಣಾ,** ಸಾ ಪರದುಕ್ಖಾಪನಯನಕಾಮತಾಲಕ್ಖಣಾ। ತಾಯ ಹಿ ಪರದುಕ್ಖಂ ಅಪನೀಯತು ವಾ, ಮಾ ವಾ, ತದಾಕಾರೇನೇವ ಸಾ ಪವತ್ತತಿ। ಮೋದನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಮುದಿತಾ,** ಸಾ ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಅನುಮೋದನಲಕ್ಖಣಾ, ಅಪ್ಪಮಾಣಸತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಅಪ್ಪಮಾಣಾ, ತಾ ಏವ **ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ**। ನನು ಚ "ಚತಸ್ಸೋ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ"ತಿ ವಕ್ಖತಿ, ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ದ್ವೇಯೇವ ವುತ್ತಾತಿ? ಅದೋಸತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾಹಿ ಮೇತ್ತುಪೇಕ್ಖಾನಂ ಗಹಿತತ್ತಾ। ಅದೋಸೋಯೇವ ಹಿ ಸತ್ತೇಸು ಹಿತಜ್ಝಾಸಯವಸಪ್ಪವತ್ತೋ **ಮೇತ್ತಾ** ನಾಮ। ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾಯೇವ ತೇಸು ಪಟಿಘಾನುನಯವೂಪಸಮಪ್ಪವತ್ತಾ **ಉಪೇಕ್ಖಾ** ನಾಮ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಅಬ್ಯಾಪಾದೇನ ಮೇತ್ತಾ ಹಿ, ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತತಾಯ ಚ।
ಉಪೇಕ್ಖಾ ಗಹಿತಾ ಯಸ್ಮಾ, ತಸ್ಮಾ ನ ಗಹಿತಾ ಉಭೋ"ತಿ॥ (ಅಭಿಧ॰ ೭೦)।

ಪಕಾರೇನ ಜಾನಾತಿ ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ಅವಬುಜ್ಝತೀತಿ ಪಞ್ಞಾ, ಸಾ ಏವ ಯಥಾಸಭಾವಾವಬೋಧನೇ ಆಧಿಪಚ್ಚಯೋಗತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ **ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಅಥ ಸಞ್ಞಾವಿಞ್ಞಾಣಪಞ್ಞಾನಂ ಕಿಂ ನಾನಾಕರಣನ್ತಿ? ಸಞ್ಞಾ ತಾವ ನೀಲಾದಿವಸೇನ ಸಞ್ಜಾನನಮತ್ತಂ ಕರೋತಿ, ಲಕ್ಖಣಪ್ಪಟಿವೇಧಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಲಕ್ಖಣಪ್ಪಟಿವೇಧಮ್ಪಿ ಸಾಧೇತಿ, ಉಸ್ಸಕ್ಕಿತ್ವಾ ಪನ ಮಗ್ಗಂ ಪಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ। ಪಞ್ಞಾ ಪನ ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಕರೋತಿ, ಬಾಲಗಾಮಿಕಹೇರಞ್ಞಿಕಾನಂ ಕಹಾಪಣಾವಬೋಧನಮೇತ್ಥ ನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ। ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಸಞ್ಞಾಯ ಚೇತ್ಥ ಆಕಾರಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಾಲೇ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅಬ್ಬೋಹಾರಿಕಂ, ಸೇಸಕಾಲೇ ಬಲವಂ। ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಪನ ಉಭೋಪಿ ತದನುಗತಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ। ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಪಞ್ಚವೀಸತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೯. "**ತೇರಸಞ್ಞಸಮಾನಾ**"ತ್ಯಾದಿ ತೀಹಿ ರಾಸೀಹಿ ವುತ್ತಾನಂ ಸಙ್ಗಹೋ।

ಸೋಭನಚೇತಸಿಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ

೧೦. ಚಿತ್ತೇನ ಸಹ ಅವಿಯುತ್ತಾ **ಚಿತ್ತಾವಿಯುತ್ತಾ,** ಚೇತಸಿಕಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಉಪ್ಪಾದೋ, ಚಿತ್ತಮೇವ ಉಪ್ಪಾದೋ **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ** । ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪನ ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಚಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋತಿ ವುಚ್ಚತಿ "ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಚಿತ್ತಂ ಏತೇನಾತಿ ಉಪ್ಪಾದೋ, ಧಮ್ಮಸಮೂಹೋ, ಚಿತ್ತಞ್ಚ ತಂ ಉಪ್ಪಾದೋ ಚಾತಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ಕತ್ವಾ। ಸಮಾಹಾರದ್ವನ್ದೇಪಿ ಹಿ ಪುಲ್ಲಿಙ್ಗಂ ಕತ್ಥಚಿ ಸದ್ದವಿದೂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ತೇಸಂ ಚಿತ್ತಾವಿಯುತ್ತಾನಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಪಚ್ಚೇಕಂ ಸಮ್ಪಯೋಗೋ ಇತೋ ಪರಂ ಯಥಾಯೋಗಂ ಪವುಚ್ಚತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಅಞ್ಞಸಮಾನಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ

೧೩. ಸಭಾವೇನ ಅವಿತಕ್ಕತ್ತಾ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ವಜ್ಜಿತಾನಿ ಏತೇಹಿ, ತೇಹಿ ವಾ ಏತಾನಿ ವಜ್ಜಿತಾನೀತಿ **ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವಜ್ಜಿತಾನಿ,** ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತಾನಿ। ತೇಸು ಚೇವ ಏಕಾದಸಸು ಪಠಮಜ್ಝಾನಚಿತ್ತೇಸು ಚ ವಿತಕ್ಕೋ ಜಾಯತಿ ಸೇಸಾನಂ ಭಾವನಾಬಲೇನ ಅವಿತಕ್ಕತ್ತಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೧೪. **ತೇಸು ಚೇವ** ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಸವಿತಕ್ಕಚಿತ್ತೇಸು, ಏಕಾದಸಸು ದುತಿಯಜ್ಝಾನಚಿತ್ತೇಸು ಚಾತಿ ಛಸಟ್ಠಿಚಿತ್ತೇಸು ವಿಚಾರೋ ಜಾಯತಿ।

೧೫. ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತೇನ ಚಾತಿ ಏಕಾದಸಹಿ ವಜ್ಜಿತೇಸು ಅಟ್ಠಸತ್ತತಿಚಿತ್ತೇಸು ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ ಜಾಯತಿ।

೧೬. ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನೇನ, ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಹಿ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನದ್ವಯೇನ, ಸನ್ತೀರಣತ್ತಯೇನ ಚಾತಿ ಸೋಳಸಹಿ ವಜ್ಜಿತೇಸು ತೇಸತ್ತತಿಯಾ ಚಿತ್ತೇಸು ವೀರಿಯಂ ಜಾಯತಿ।

೧೭. ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಹಿದ್ವೀಹಿ , ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೇಹಿ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಚಿತ್ತೇಹಿ, ಕಾಯವಿಞ್ಞಾಣದ್ವಯೇನ, ಏಕಾದಸಹಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನೇಹಿ ಚಾತಿ ಸತ್ತತಿಚಿತ್ತೇಹಿ ವಜ್ಜಿತೇಸು ಏಕಪಞ್ಞಾಸಚಿತ್ತೇಸು ಪೀತಿ ಜಾಯತಿ।

೧೮. ಅಹೇತುಕೇಹಿ ಅಟ್ಠಾರಸಹಿ, ಮೋಮೂಹೇಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಚಾತಿ ವೀಸತಿಯಾ ಚಿತ್ತೇಹಿ ವಜ್ಜಿತೇಸು ಏಕೂನಸತ್ತತಿಚಿತ್ತೇಸು ಛನ್ದೋ ಜಾಯತಿ।

೧೯. **ತೇ ಪನಾತಿ** ಪಕಿಣ್ಣಕವಿವಜ್ಜಿತಾ ತಂಸಹಗತಾ ಚ। **ಯಥಾಕ್ಕಮನ್ತಿ** ವಿತಕ್ಕಾದಿಛಪಕಿಣ್ಣಕವಜ್ಜಿತತಂಸಹಿತಕಮಾನುರೂಪತೋ। “**ಛಸಟ್ಠಿ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಾ**”ತ್ಯಾದಿ ಏಕವೀಸಸತಗಣನವಸೇನ, ಏಕೂನನವುತಿಗಣನವಸೇನ ಚ ಯಥಾರಹಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

ಅಞ್ಞಸಮಾನಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ

೨೦. “ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಸಾಧಾರಣಾ”ತಿ ವತ್ವಾ ತದೇವ ಸಮತ್ಥೇತುಂ “**ಸಬ್ಬೇಸುಪೀ**”ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಯೋ ಹಿ ಕೋಚಿ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದೀಸು ಪಟಿಪಜ್ಜತಿ, ಸೋ ಸಬ್ಬೋಪಿ ಮೋಹೇನ ತತ್ಥ ಅನಾದೀನವದಸ್ಸಾವೀ ಅಹಿರಿಕೇನ ತತೋ ಅಜಿಗುಚ್ಛನ್ತೋ, ಅನೋತ್ತಪ್ಪೇನ ಅನೋತ್ತಪ್ಪನ್ತೋ, ಉದ್ಧಚ್ಚೇನ ಅವೂಪಸನ್ತೋ ಚ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ತೇ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲೇಸು ಉಪಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೨೧. **ಲೋಭಸಹಗತಚಿತ್ತೇಸ್ವೇವಾತಿ ಏವ**-ಕಾರೋ ಅಧಿಕಾರತ್ಥಾಯಪಿ ಹೋತೀತಿ “ದಿಟ್ಠಿಸಹಗತಚಿತ್ತೇಸೂ”ತಿಆದೀಸುಪಿ ಅವಧಾರಣಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಸಕ್ಕಾಯಾದೀಸು ಹಿ ಅಭಿನಿವಿಸನ್ತಸ್ಸ ತತ್ಥ ಮಮಾಯನಸಮ್ಭವತೋ ದಿಟ್ಠಿ ಲೋಭಸಹಗತಚಿತ್ತೇಸ್ವೇವ ಲಬ್ಭತಿ। ಮಾನೋಪಿ ಅಹಂಮಾನವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ ದಿಟ್ಠಿಸದಿಸೋವ ಪವತ್ತತೀತಿ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸಹ ಏಕಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇನ ಪವತ್ತತಿ ಕೇಸರಸೀಹೋ ವಿಯ ಅಪರೇನ ತಥಾವಿಧೇನ ಸಹ ಏಕಗುಹಾಯಂ, ನ ಚಾಪಿ ದೋಸಮೂಲಾದೀಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಅತ್ತಸಿನೇಹಸನ್ನಿಸ್ಸಯಭಾವೇನ ಏಕನ್ತಲೋಭಪದಟ್ಠಾನತ್ತಾತಿ ಸೋ ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇಸ್ವೇವ ಲಬ್ಭತಿ।

೨೪. ತಥಾ ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಉಸೂಯನ್ತಸ್ಸ, ಅತ್ತಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಪರೇಹಿ ಸಾಧಾರಣಭಾವಂ ಅನಿಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ, ಕತಾಕತದುಚ್ಚರಿತಸುಚರಿತೇ ಅನುಸೋಚನ್ತಸ್ಸ ಚ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪಟಿಹನನವಸೇನೇವ ಪವತ್ತನತೋ ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾನಿ ಪಟಿಘಚಿತ್ತೇಸ್ವೇವ।

೨೫. ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾಪಕತಿಕಸ್ಸ ತಥಾ ಸಭಾವತಿಕ್ಖೇಸು ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು ಪವತ್ತನಾಯೋಗತೋ ಥಿನಮಿದ್ಧಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸ್ವೇವ ಲಬ್ಭತಿ।

೧೭. ಸಬ್ಬಾಪುಞ್ಞೇಸ್ವೇವ **ಚತ್ತಾರೋ** ಚೇತಸಿಕಾ ಗತಾ, ಲೋಭಮೂಲೇಯೇವ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ತಯೋ ಗತಾ, ದೋಸಮೂಲೇಸ್ವೇವ ದ್ವೀಸು ಚತ್ತಾರೋ ಗತಾ, ತಥಾ ಸಸಙ್ಖಾರೇಯೇವ ದ್ವಯನ್ತಿ ಯೋಜನಾ। **ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಚಿತ್ತೇ ಚಾತಿ ಚ**-ಸದ್ದೋ ಅವಧಾರಣೇ। ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಚಿತ್ತೇಯೇವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಅಕುಸಲಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ

೧೮. ಲೋಕುತ್ತರಚಿತ್ತೇಸು ಪಾದಕಜ್ಝಾನಾದಿವಸೇನ ಕದಾಚಿ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪವಿರಹೋ ಸಿಯಾ, ನ ಪನ ವಿರತೀನಂ ಅಭಾವೋ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದವಸೇನ, ಫಲಸ್ಸ ಚ ತದನುಕೂಲವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋತಿ ವುತ್ತಂ "**ವಿರತಿಯೋ ಪನಾ**"ತ್ಯಾದಿ। **ಸಬ್ಬಥಾಪೀತಿ** ಸಬ್ಬೇಹಿಪಿ ತಂತಂದುಚ್ಚರಿತದುರಾಜೀವಾನಂ ವಿಧಮನವಸಪ್ಪವತ್ತೇಹಿ ಆಕಾರೇಹಿ। ನ ಹಿ ಏತಾಸಂ ಲೋಕಿಯೇಸು ವಿಯ ಲೋಕುತ್ತರೇಸುಪಿ ಮುಸಾವಾದಾದೀನಂ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಪಹಾನವಸೇನ ಪವತ್ತಿ ಹೋತಿ ಸಬ್ಬೇಸಮೇವ ದುಚ್ಚರಿತದುರಾಜೀವಾನಂ ತೇನ ತೇನ ಮಗ್ಗೇನ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಸಬ್ಬಸೋ, ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅಪಾಯಗಮನೀಯಾದಿಅವತ್ಥಾಯ ಪಹಾನವಸೇನ ಏಕಕ್ಖಣೇ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನತೋ। ನನು ಚಾಯಮತ್ಥೋ "**ಏಕತೋವಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾವ ಸಿದ್ಧೋತಿ? ತಂ ನ, ತಿಸ್ಸನ್ನಂ ಏಕತೋವುತ್ತಿಪರಿದೀಪನಮತ್ತೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧವಚೀದುಚ್ಚರಿತಾದೀನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಅದೀಪಿತತ್ತಾ। ಕೇಚಿ ಪನ ಇಮಮತ್ಥಂ ಅಸಲ್ಲಕ್ಖೇತ್ವಾವ "'ಸಬ್ಬಥಾಪೀ'ತಿ ಇದಂ ಅತಿರಿತ್ತ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತತ್ಥ ತೇಸಂ ಅಞ್ಞಾಣಮೇವ ಕಾರಣಂ। "**ನಿಯತಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾಪಿ ಲೋಕಿಯೇಸು ವಿಯ ಕದಾಚಿ ಸಮ್ಭವಂ ನಿವಾರೇತಿ। ತಥಾ ಹೇತಾ ಲೋಕಿಯೇಸು ಯೇವಾಪನಕವಸೇನ ದೇಸಿತಾ, ಇಧ ಪನ ಸರೂಪೇನೇವ। **ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲೇಸ್ವೇವಾತಿ** ಅವಧಾರಣೇನ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಕಿರಿಯೇಸು ಮಹಗ್ಗತೇಸು ಚ ಸಮ್ಭವಂ ನಿವಾರೇತಿ। ತಥಾ ಚೇವ ಉಪರಿ ವಕ್ಖತಿ। **ಕದಾಚೀತಿ** ಮುಸಾವಾದಾದಿಏಕೇಕದುಚ್ಚರಿತೇಹಿ ಪಟಿವಿರಮಣಕಾಲೇ। ಕದಾಚಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಾಪಿ ನ ಏಕತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ವೀತಿಕ್ಕಮಿತಬ್ಬವತ್ಥುಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಸಮ್ಭವಾಪೇಕ್ಖತ್ತಾತಿ ವುತ್ತಂ "**ವಿಸುಂ ವಿಸು**"ನ್ತಿ।

೨೦. ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಾನಂ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾನಂ ನ ಕದಾಚಿ ಸೋಮನಸ್ಸರಹಿತಾ ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥೀತಿ "**ಪಞ್ಚಮ...ಪೇ॰... ಚಿತ್ತೇಸು ಚಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ವಿನೀವರಣಾದಿತಾಯ ಮಹತ್ತಂ ಗತಾನಿ, ಮಹನ್ತೇಹಿ ವಾ ಝಾಯೀಹಿ ಗತಾನಿ ಪತ್ತಾನೀತಿ **ಮಹಗ್ಗತಾನಿ। ನಾನಾ ಹುತ್ವಾತಿ** ಭಿನ್ನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾನಂ ದುಕ್ಖಿತಸುಖಿತಸತ್ತಾನಂ ಆಪಾಥಗಮನಾಪೇಕ್ಖತಾಯ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಹುತ್ವಾ। **ಏತ್ಥಾತಿ** ಇಮೇಸು ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಚಿತ್ತೇಸು, ಕರುಣಾಮುದಿತಾಭಾವನಾಕಾಲೇ ಅಪ್ಪನಾವೀಥಿತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪರಿಚಯವಸೇನ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಚಿತ್ತೇಹಿಪಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಹೋತಿ, ಯಥಾ ತಂ ಪಗುಣಗನ್ಥಂ ಸಜ್ಝಾಯನ್ತಸ್ಸ ಕದಾಚಿ ಅಞ್ಞವಿಹಿತಸ್ಸಪಿ ಸಜ್ಝಾಯನಂ, ಯಥಾ ಚ ಪಗುಣವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಸಙ್ಖಾರೇ ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ ಕದಾಚಿ ಪರಿಚಯಬಲೇನ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತೇಹಿಪಿ ಸಮ್ಮಸನನ್ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಕಾಮಾವಚರೇಸು ಕರುಣಾಮುದಿತಾನಂ ಅಸಮ್ಭವವಾದೋ ಕೇಚಿವಾದೋ ಕತೋ। ಅಪ್ಪನಾವೀಥಿಯಂ ಪನ ತಾಸಂ ಏಕನ್ತತೋ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಸ್ವೇವ ಸಮ್ಭವೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ ಭಿನ್ನಜಾತಿಕಸ್ಸ ವಿಯ ಭಿನ್ನವೇದನಸ್ಸಪಿ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಾಭಾವತೋ।

೨೧. **ತಯೋ ಸೋಳಸಚಿತ್ತೇಸೂತಿ** ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಯೋ ತಯೋ ಧಮ್ಮಾ ಅಟ್ಠಲೋಕುತ್ತರಕಾಮಾವಚರಕುಸಲವಸೇನ ಸೋಳಸಚಿತ್ತೇಸು ಜಾಯನ್ತಿ।

೨೨. ಏವಂ ನಿಯತಾನಿಯತಸಮ್ಪಯೋಗವಸೇನ ವುತ್ತೇಸು ಅನಿಯತಧಮ್ಮೇ ಏಕತೋ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಸೇಸಾನಂ ನಿಯತಭಾವಂ ದೀಪೇತುಂ "**ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛೇರಾ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛೇರಕುಕ್ಕುಚ್ಚವಿರತಿಕರುಣಾದಯೋ ನಾನಾ ಕದಾಚಿ ಜಾಯನ್ತಿ, ಮಾನೋ ಚ ಕದಾಚಿ "ಸೇಯ್ಯೋಹಮಸ್ಮೀ"ತ್ಯಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಜಾಯತಿ। ಥಿನಮಿದ್ಧಂ **ತಥಾ** ಕದಾಚಿ ಅಕಮ್ಮಞ್ಞತಾವಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ **ಸಹ**

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅವಿಪ್ಪಯೋಗಿವಸೇನ ಜಾಯತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ಅಥ ವಾ **ಮಾನೋ ಚಾತಿ** ಏತ್ಥ **ಚ**-ಸದ್ದಂ "ಸಹಾ"ತಿ ಏತ್ಥಾಪಿ ಯೋಜೇತ್ವಾ ಥಿನಮಿದ್ಧಂ **ತಥಾ ಕದಾಚಿ ಸಹ** ಚ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಪಟಿಘೇ, ದಿಟ್ಠಿಗತವಿಪ್ಪಯುತ್ತಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು ಚ ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚೇಹಿ, ಮಾನೇನ ಚ ಸದ್ಧಿಂ, **ಕದಾಚಿ** ತದಿತರಸಸಙ್ಖಾರಿಕಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯೋಗಕಾಲೇ, ತಂಸಮ್ಪಯೋಗಕಾಲೇಪಿ ವಾ **ನಾನಾ** ಚ ಜಾಯತೀತಿ ಯೋಜನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಅಪರೇ ಪನ ಆಚರಿಯಾ "ಮಾನೋ ಚ ಥಿನಮಿದ್ಧಞ್ಚ ತಥಾ ಕದಾಚಿ ನಾನಾ ಕದಾಚಿ ಸಹ ಚ ಜಾಯತೀ"ತಿ ಏತ್ತಕಮೇವ ಯೋಜೇಸುಂ।

೩೪. **ಸೇಸಾತಿ** ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಏಕಾದಸಹಿ ಅನಿಯತೇಹಿ ಇತರೇ ಏಕಚತ್ತಾಲೀಸ। ಕೇಚಿ ಪನ "ಯಥಾವುತ್ತೇಹಿ ಅನಿಯತಯೇವಾಪನಕೇಹಿ ಸೇಸಾ ನಿಯತಯೇವಾಪನಕಾ"ತಿ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ, ತಂ ತೇಸಂ ಮತಿಮತ್ತಂ, ಇಧ ಯೇವಾಪನಕನಾಮೇನ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ। ಕೇವಲಞ್ಹೇತ್ಥ ನಿಯತಾನಿಯತವಸೇನ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಯಥಾರಹಂ ಲಬ್ಭಮಾನಚೇತಸಿಕಮತ್ತಸನ್ದಸ್ಸನಂ ಆಚರಿಯೇನ ಕತಂ, ನ ಯೇವಾಪನಕನಾಮೇನ ಕೇಚಿ ಉದ್ಧಟಾತಿ।

ಏವಂ ತಾವ "ಫಸ್ಸಾದೀಸು ಅಯಂ ಧಮ್ಮೋ ಏತ್ತಕೇಸು ಚಿತ್ತೇಸು ಉಪಲಬ್ಭತೀ"ತಿ ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ "ಇಮಸ್ಮಿಂ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಏತ್ತಕಾ ಚೇತಸಿಕಾ"ತಿ ಚೇತಸಿಕರಾಸಿಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಙ್ಗಹಞ್ಚಾ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ।

ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಮ್ಪಯೋಗನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ

೩೫. **"ಛತ್ತಿಂಸಾ"**ತ್ಯಾದಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಯಥಾರಹಂ ಲಬ್ಭಮಾನಕಧಮ್ಮವಸೇನ ಗಣನಸಙ್ಗಹೋ।

೩೬. ಪಠಮಜ್ಝಾನೇ ನಿಯುತ್ತಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ, ತಂ ವಾ ಏತೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಚಿತ್ತಾನಿ**। ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾನಂ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ, ಲೋಕುತ್ತರಾನಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **"ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಜ್ಜಿತಾ"**ತಿ। **"ತಥಾ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ, ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಜ್ಜಿತಾ ಸೋಭನಚೇತಸಿಕಾ ಚ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಆಕಡ್ಢತಿ। **ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾತಿ** ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖವಜ್ಜಾ ಸುಖಟ್ಠಾನಂ ಪವಿಟ್ಠಉಪೇಕ್ಖಾಯ ಸಹಗತಾ। **ಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನವಸೇನಾತಿ** ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರೇ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ನಾತಿತಿಕ್ಖಞಾಣಸ್ಸ ವಸೇನ ದೇಸಿತಸ್ಸ ಝಾನಪಞ್ಚಕಸ್ಸ ವಸೇನ। ತೇ ಪನ ಏಕತೋ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ ತಿಕ್ಖಞಾಣಸ್ಸ ವಸೇನ ದೇಸಿತಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನವಸೇನ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಿಕೇಸು ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರವಜ್ಜಿತಾನಂ ಸಮ್ಭವತೋ ಚತುಧಾ ಏವ ಸಙ್ಗಹೋ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೩೭. **ತೇತ್ತಿಂಸದ್ವಯಂ** ಚತುತ್ಥಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಚಿತ್ತೇಸು।

ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ

೩೮. **ತೀಸೂತಿ** ಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯವಸೇನ ತಿವಿಧೇಸು ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಿವಸೇನ ಸುವಿಸೋಧಿತಕಾಯವಚೀಪಯೋಗಸ್ಸ ಕೇವಲಂ ಚಿತ್ತಸಮಾಧಾನಮತ್ತೇನ ಮಹಗ್ಗತಜ್ಝಾನಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ನ ಪನ ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಾನಂ ವಿಸೋಧನವಸೇನ, ನಾಪಿ ದುಚ್ಚರಿತದುರಾಜೀವಾನಂ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ದನಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನವಸೇನಾತಿ ವುತ್ತಂ **"ವಿರತಿವಜ್ಜಿತಾ"**ತಿ। **ಪಚ್ಚೇಕಮೇವಾತಿ** ವಿಸುಂ

ವಿಸುಂಯೇವ। **ಪನ್ನರಸಸೂತಿ** ರೂಪಾವಚರವಸೇನ ತೀಸು, ಆರುಪ್ಪವಸೇನ ದ್ವಾದಸಸೂತಿ ಪನ್ನರಸಸು। **ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾಯೋ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ** ಏತ್ಥ ಕಾರಣಂ ವುತ್ತಮೇವ।

ಮಹಗ್ಗತಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ

೪೦. ಪಚ್ಚೇಕಮೇವಾತಿ ಏಕೇಕಾಯೇವ। ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾನಂ ಹಿ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ, ವಿರತೀನಞ್ಚ ವೀತಕ್ಕಮಿತಬ್ಬವತ್ಥುವಿಸಯತ್ತಾ ನತ್ಥಿ ತಾಸಂ ಏಕಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಸಮ್ಭವೋತಿ ಲೋಕಿಯವಿರತೀನಂ ಏಕನ್ತಕುಸಲಸಭಾವತ್ತಾ ನತ್ಥಿ ಅಬ್ಯಾಕತೇಸು ಸಮ್ಭವೋತಿ ವುತ್ತಂ **"ವಿರತಿವಜ್ಜಿತಾ"**ತಿ। ತೇನಾಹ "ಪಞ್ಚ ಸಿಕ್ಖಾಪದಾ ಕುಸಲಾಯೇವಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೧೫)। ಇತರಥಾ ಸದ್ಧಾಸತಿಆದಯೋ ವಿಯ "ಸಿಯಾ ಕುಸಲಾ, ಸಿಯಾ ಅಬ್ಯಾಕತಾ"ತಿ ವದೇಯ್ಯ। ಫಲಸ್ಸ ಪನ ಮಗ್ಗಪಟಿಬಿಮ್ಬಭೂತತ್ತಾ, ದುಚ್ಚರಿತದುರಾಜೀವಾನಂ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನತೋ ಚ ನ ಲೋಕುತ್ತರವಿರತೀನಂ ಏಕನ್ತಕುಸಲತಾ ಯುತ್ತಾತಿ ತಾಸಂ ತತ್ಥ ಅಗ್ಗಹಣಂ। ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾನಮ್ಪಿ ಏಕನ್ತಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ, ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾನಞ್ಚ ಸತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ, ವಿರತೀನಮ್ಪಿ ಏಕನ್ತಕುಸಲತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **"ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾವಿರತಿವಜ್ಜಿತಾ"**ತಿ।

ನನು ಚ ಪಞ್ಞತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಂ ಹೋತೀತಿ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕೇನಪಿ ಕುಸಲಸದಿಸಾರಮ್ಮಣೇನ ಭವಿತಬ್ಬಂ ಯಥಾ ತಂ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರವಿಪಾಕೇಹೀತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ, ಕಾಮತಣ್ಹಾಧೀನಸ್ಸ ಫಲಭೂತತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ದಾಸಿಯಾ ಪುತ್ತೋ ಮಾತರಾ ಇಚ್ಛಿತಂ ಕಾತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತೋ ಸಾಮಿಕೇನೇವ ಇಚ್ಛಿತಿಚ್ಛಿತಂ ಕರೋತಿ, ಏವಂ ಕಾಮತಣ್ಹಾಯತ್ತತಾಯ ದಾಸಿಸದಿಸಸ್ಸ ಕಾಮಾವಚರಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಪಾಕಭೂತಂ ಚಿತ್ತಂ ತೇನ ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಂ ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ ಕಾಮತಣ್ಹಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ। **ದ್ವಾದಸಧಾತಿ** ಕುಸಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯಭೇದೇಸು ಪಚ್ಚೇಕಂ ಚತ್ತಾರೋ ಚತ್ತಾರೋ ದುಕಾತಿ ಕತ್ವಾ ತೀಸು ದ್ವಾದಸಧಾ।

೪೧. ಇದಾನಿ ಇಮೇಸು ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾದೀಹಿ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಿಕಾದೀನಂ ಭೇದಕರಧಮ್ಮೇ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಅನುತ್ತರೇ ಝಾನಧಮ್ಮಾ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। **ಅನುತ್ತರೇ** ಚಿತ್ತೇ ವಿತಕ್ಕವಿಚಾರಪೀತಿಸುಖವಸೇನ **ಝಾನಧಮ್ಮಾ ವಿಸೇಸಕಾ** ಭೇದಕಾ। **ಮಜ್ಝಿಮೇ** ಮಹಗ್ಗತೇ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ, ಝಾನಧಮ್ಮಾ ಚ। **ಪರಿತ್ತೇಸು** ಕಾಮಾವಚರೇಸು ವಿರತೀ, ಞಾಣಪೀತೀ ಚ ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ ಚ ವಿಸೇಸಕಾ, ತತ್ಥ **ವಿರತೀ** ಕುಸಲೇಹಿ ವಿಪಾಕಕಿರಿಯಾನಂ ವಿಸೇಸಕಾ, **ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ** ಕುಸಲಕಿರಿಯೇಹಿ ವಿಪಾಕಾನಂ, **ಞಾಣಪೀತೀ** ಪನ ತೀಸು ಪಠಮಯುಗಳಾದೀಹಿ ದುತಿಯಯುಗಳಾದೀನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ

೪೪. ದುತಿಯೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇತಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ ಲೋಭಮಾನೇನ ತಥೇವ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ, ಅಕುಸಲಸಾಧಾರಣಾ ಚ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಧಮ್ಮಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೪೫. ತತಿಯೇತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ।

೪೬. ಚತುತ್ಥೇತಿ ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ।

೪೭. ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛರಿಯಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾನಿ ಪನೇತ್ಥ ಪಚ್ಚೇಕಮೇವ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ ಭಿನ್ನಾರಮ್ಮಣತ್ತಾಯೇವಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೫೦. ಅಧಿಮೋಕ್ಖಸ್ಸ ನಿಚ್ಛಯಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ದ್ವೇಳ್ಹಕಸಭಾವೇ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಚಿತ್ತೇ ಸಮ್ಭವೋ ನತ್ಥೀತಿ "**ಅಧಿಮೋಕ್ಖವಿರಹಿತಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ।

೫೧. ಏಕೂನವೀಸತಿ ಪಠಮದುತಿಯಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು, ಅಟ್ಠಾರಸ ತತಿಯಚತುತ್ಥಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು, ವೀಸ ಪಞ್ಚಮೇ ಅಸಙ್ಖಾರಿಕೇ, ಏಕವೀಸ ಪಠಮದುತಿಯಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು, ವೀಸತಿ ತತಿಯಚತುತ್ಥಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇಸು, ದ್ವಾವೀಸ ಪಞ್ಚಮೇ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕೇ, ಪನ್ನರಸ ಮೋಮೂಹದ್ವಯೇತಿ ಏವಂ ಅಕುಸಲೇ ಸತ್ತಧಾ ಠಿತಾತಿ ಯೋಜನಾ।

೫೨. **ಸಾಧಾರಣಾ**ತಿ ಅಕುಸಲಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮೇವ ಸಾಧಾರಣಭೂತಾ **ಚತ್ತಾರೋ ಸಮಾನಾ ಚ** ಛನ್ದಪೀತಿಅಧಿಮೋಕ್ಖವಜ್ಜಿತಾ ಅಞ್ಞಸಮಾನಾ ಅಪರೇ ದಸಾತಿ ಏತೇ ಚುದ್ದಸ ಧಮ್ಮಾ ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಯೋಗಿನೋತಿ ಪವುಚ್ಚನ್ತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

ಅಕುಸಲಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ

೫೪. "**ತಥಾ**"ತಿ ಇಮಿನಾ ಅಞ್ಞಸಮಾನೇ ಪಚ್ಚಾಮಸತಿ।

೫೬. ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ವಿಯ ವಿಸಿಟ್ಠಮನನಕಿಚ್ಚಾಯೋಗತೋ ಮನನಮತ್ತಾ ಧಾತೂತಿ **ಮನೋಧಾತು**। **ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯುಗಳೇ**ತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸನ್ತೀರಣದ್ವಯೇ।

೫೮. ದ್ವಾದಸ ಹಸನಚಿತ್ತೇ, ಏಕಾದಸ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಸುಖಸನ್ತೀರಣೇಸು, ದಸ ಮನೋಧಾತುತ್ತಿಕಾಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯುಗಳವಸೇನ ಪಞ್ಚಸು, ಸತ್ತ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಸೂತಿ ಅಟ್ಠಾರಸಾಹೇತುಕೇಸು ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇಸು ಸಙ್ಗಹೋ ಚತುಬ್ಬಿಧೋ ಹೋತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

೫೯. **ತೇತ್ತಿಂಸವಿಧಸಙ್ಗಹೋ**ತಿ ಅನುತ್ತರೇ ಪಞ್ಚ, ತಥಾ ಮಹಗ್ಗತೇ, ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನೇ ದ್ವಾದಸ, ಅಕುಸಲೇ ಸತ್ತ, ಅಹೇತುಕೇ ಚತ್ತಾರೋತಿ ತೇತ್ತಿಂಸವಿಧಸಙ್ಗಹೋ।

೬೦. **ಇತ್ಥಂ** ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ **ಚಿತ್ತಾವಿಯುತ್ತಾನಂ** ಚೇತಸಿಕಾನಂ ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ವುತ್ತಂ **ಸಮ್ಪಯೋಗಞ್ಚ** ಚೇತಸಿಕರಾಸಿಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ವುತ್ತಂ **ಸಙ್ಗಹಞ್ಚ** ಞತ್ವಾ **ಯಥಾಯೋಗಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಮಂ ಭೇದಂ ಉದ್ದಿಸೇ** "ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣಾ ತಾವ ಸತ್ತ ಏಕೂನನವುತಿಚಿತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಪಚ್ಚೇಕಂ ಏಕೂನನವುತಿವಿಧಾ , ಪಕಿಣ್ಣಕೇಸು ವಿತಕ್ಕೋ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸಚಿತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸವಿಧೋ"ತ್ಯಾದಿನಾ ಕಥೇಯ್ಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ।

ಅಹೇತುಕಚಿತ್ತಸಙ್ಗಹನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ಚೇತಸಿಕಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೩. ಪಕಿಣ್ಣಕಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

೧. ಇದಾನಿ ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ವೇದನಾದಿವಿಭಾಗತೋ, ತಂತಂವೇದನಾದಿಭೇದಭಿನ್ನಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಿಭಾಗತೋ ಚ ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಯಥಾಯೋಗ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ಆರದ್ಧಂ। ಯಥಾಯೋಗಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ **ಸಭಾವತೋ** ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವವಸೇನ ಏಕೂನನವುತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಚಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣವಿಜಾನನಸಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಏಕವಿಧಂ, ಸಬ್ಬಚಿತ್ತಸಾಧಾರಣೋ ಫಸ್ಸೋ ಫುಸನಸಭಾವೇನ ಏಕವಿಧೋತ್ಯಾದಿನಾ **ತೇಪಞ್ಞಾಸ** ಹೋನ್ತಿ।

೨. ಇದಾನಿ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಯಥಾರಹಂ ವೇದನಾ...ಪೇ॰... ವತ್ಥುತೋ **ಸಙ್ಗಹೋ ನಾಮ** ವೇದನಾಸಙ್ಗಹಾದಿನಾಮಕೋ ಪಕಿಣ್ಣಕಸಙ್ಗಹೋ **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನೇವ** ತಂತಂವೇದನಾದಿಭೇದಭಿನ್ನಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ ವಸೇನೇವ ನ ಕತ್ಥಚಿ ತಂವಿರಹೇನ **ನೀಯತೇ** ಉಪನೀಯತೇ, ಆಹರೀಯತೀತ್ಯತ್ಥೋ।

ವೇದನಾಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೩. **ತತ್ಥಾ**ತಿ ತೇಸು ಛಸು ಸಙ್ಗಹೇಸು। ಸುಖಾದಿವೇದನಾನಂ, ತಂಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಞ್ಚ ವಿಭಾಗವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ **ವೇದನಾಸಙ್ಗಹೋ**। ದುಕ್ಖತೋ, ಸುಖತೋ ಚ ಅಞ್ಞಾ **ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ಮ**-ಕಾರಾಗಮವಸೇನ। ನನು ಚ "ದ್ವೇಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವೇದನಾ ಸುಖಾ ದುಕ್ಖಾ"ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೬೭) ವಚನತೋ ದ್ವೇ ಏವ ವೇದನಾತಿ? ಸಚ್ಚಂ, ತಂ ಪನ ಅನವಜ್ಜಪಕ್ಖಿಕಂ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಂ ಸುಖವೇದನಾಯಂ , ಸಾವಜ್ಜಪಕ್ಖಿಕಞ್ಚ ದುಕ್ಖವೇದನಾಯಂ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಯಮ್ಪಿ ಕತ್ಥಚಿ ಸುತ್ತೇ "ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ವೇದಯಿತಮಿದಮೇತ್ಥ ದುಕ್ಖಸ್ಮಿ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೫೯) ವಚನಂ, ತಂ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖತಾಯ ಸಬ್ಬವೇದನಾನಂ ದುಕ್ಖಸಭಾವತ್ತಾ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾಹ - "ಸಙ್ಖಾರಾನಿಚ್ಚತಂ, ಆನನ್ದ, ಮಯಾ ಸನ್ಧಾಯ ಭಾಸಿತಂ ಸಙ್ಖಾರವಿಪರಿಣಾಮತಞ್ಚ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿವೇದಯಿತಮಿದಮೇತ್ಥ ದುಕ್ಖಸ್ಮಿ"ನ್ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೫೯; ಇತಿವು॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೨)। ತಸ್ಮಾ ತಿಸ್ಸೋಯೇವ ವೇದನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ - "ತಿಸ್ಸೋ ಇಮಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವೇದನಾ ಸುಖಾ ದುಕ್ಖಾ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖಾ ಚಾ"ತಿ (ಇತಿವು॰ ೫೨-೫೩; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೪೯-೨೫೧)। ಏವಂ ತಿವಿಧಾಪಿ ಪನೇತಾ **ಇನ್ದ್ರಿಯದೇಸನಾಯಂ** "ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೧೯) ಪಞ್ಚಧಾ ದೇಸಿತಾತಿ ತಂವಸೇನಪೇತ್ಥ ವಿಭಾಗಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಸುಖಂ ದುಕ್ಖ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಕಾಯಿಕಮಾನಸಿಕಸಾತಾಸಾತಭೇದತೋ ಹಿ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಞ್ಚ ಪಚ್ಚೇಕಂ ದ್ವಿಧಾ ವಿಭಜಿತ್ವಾ "ಸುಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಸೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದುಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಂ ದೋಮನಸ್ಸಿನ್ದ್ರಿಯ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ೨೧೯) ದೇಸಿತಾ, ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪನ ಭೇದಾಭಾವತೋ ಉಪೇಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಏಕಧಾವ। ಯಥಾ ಹಿ ಸುಖದುಕ್ಖಾನಿ ಅಞ್ಞಥಾ ಕಾಯಸ್ಸ ಅನುಗ್ಗಹಮುಪಘಾತಞ್ಚ ಕರೋನ್ತಿ, ಅಞ್ಞಥಾ ಮನಸೋ, ನೇವಂ ಉಪೇಕ್ಖಾ, ತಸ್ಮಾ ಸಾ ಏಕಧಾವ ದೇಸಿತಾ, ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಕಾಯಿಕಂ ಮಾನಸಂ ದುಕ್ಖಂ, ಸುಖಞ್ಚೋಪೇಕ್ಖವೇದನಾ।
ಏಕಂ ಮಾನಸಮೇವೇತಿ, ಪಞ್ಚಧಿನ್ದ್ರಿಯಭೇದತೋ"ತಿ॥ (ಸ॰ ಸ॰ ೭೪)।

ತತ್ಥ ಇಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ಸುಖಂ**। ಅನಿಟ್ಠಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ದುಕ್ಖಂ**। ಸಭಾವತೋ, ಪರಿಕಪ್ಪತೋ ವಾ ಇಟ್ಠಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ಸೋಮನಸ್ಸಂ**। ತಥಾ ಅನಿಟ್ಠಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಂ **ದೋಮನಸ್ಸಂ**। ಮಜ್ಝತ್ತಾನುಭವನಲಕ್ಖಣಾ **ಉಪೇಕ್ಖಾ**।

೫. **ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ** ಪಚ್ಚೇಕಂ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಭೇದೇನ ಏಕಾದಸವಿಧತ್ತಾ।

೭. **ಸೇಸಾನೀ**ತಿ ಸುಖದುಕ್ಖಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತೇಹಿ ಅವಸೇಸಾನಿ ಅಕುಸಲತೋ ಛ, ಅಹೇತುಕತೋ ಚುದ್ದಸ, ಕಾಮಾವಚರಸೋಭನತೋ ದ್ವಾದಸ, ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಾನಿ ತೇವೀಸಾತಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ **ಪಞ್ಚಪಞ್ಞಾಸ**।

ವೇದನಾಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಹೇತುಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೧೦. ಲೋಭಾದಿಹೇತೂನಂ ವಿಭಾಗವಸೇನ, ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತವಸೇನ ಚ ಸಙ್ಗಹೋ **ಹೇತುಸಙ್ಗಹೋ**। ಹೇತವೋ ನಾಮ ಛಬ್ಬಿಧಾ ಭವನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಹೇತುಭಾವೋ ಪನ ನೇಸಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಭಾವಸಾಧನಸಙ್ಖಾತೋ ಮೂಲಭಾವೋ। ಲದ್ಧಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ವಿರುಳ್ಹಮೂಲಾ ವಿಯ ಪಾದಪಾ ಥಿರಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಅಹೇತುಕಾ ವಿಯ ಜಲತಲೇ ಸೇವಾಲಸದಿಸಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಏತೇ ಮೂಲಸದಿಸತಾಯ "ಮೂಲಾನೀ"ತಿ ಚ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಅಪರೇ ಪನ "ಕುಸಲಾದೀನಂ ಕುಸಲಾದಿಭಾವಸಾಧನಂ ಹೇತುಭಾವೋ"ತಿ ವದನ್ತಿ, ಏವಂ ಸತಿ ಹೇತೂನಂ ಅತ್ತನೋ ಕುಸಲಾದಿಭಾವಸಾಧನೋ ಅಞ್ಞೋ ಹೇತು ಮಗ್ಗಿತಬ್ಬೋ ಸಿಯಾ। ಅಥ ಸೇಸಸಮ್ಪಯುತ್ತಹೇತುಪಟಿಬದ್ಧೋ ತೇಸಂ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ, ಏವಮ್ಪಿ ಮೋಮೂಹಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಹೇತುನೋ ಅಕುಸಲಭಾವೋ ಅಪ್ಪಟಿಬದ್ಧೋ ಸಿಯಾ। ಅಥ ತಸ್ಸ ಸಭಾವತೋ ಅಕುಸಲಭಾವೋಪಿ ಸಿಯಾ, ಏವಂ ಸತಿ ಸೇಸಹೇತೂನಮ್ಪಿ ಸಭಾವತೋವ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋತಿ ತೇಸಂ ವಿಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಸೋ ಹೇತುಪಟಿಬದ್ಧೋ ನ ಸಿಯಾ। ಯದಿ ಚ ಹೇತುಪಟಿಬದ್ಧೋ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ, ತದಾ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಅಬ್ಯಾಕತಭಾವೋ ನ ಸಿಯಾತಿ ಅಲಮತಿನಿಪ್ಪೀಳನೇನ। ಕುಸಲಾದಿಭಾವೋ ಪನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಯೋನಿಸೋಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಪ್ಪಟಿಬದ್ಧೋ। ಯಥಾಹ - "ಯೋನಿಸೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಮನಸಿಕರೋತೋ ಅನುಪ್ಪನ್ನಾ ಚೇವ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಚ ಕುಸಲಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಭಿವಡ್ಢನ್ತೀ"ತ್ಯಾದಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೬೭), ಅಬ್ಯಾಕತಾನಂ ಪನ ಅಬ್ಯಾಕತಭಾವೋ ನಿರನುಸಯಸನ್ತಾನಪ್ಪಟಿಬದ್ಧೋ ಕಮ್ಮಪ್ಪಟಿಬದ್ಧೋ ಅವಿಪಾಕಭಾವಪ್ಪಟಿಬದ್ಧೋ ಚಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೧೬. ಇದಾನಿ ಹೇತೂನಂ ಜಾತಿಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಲೋಭೋ ದೋಸೋ ಚಾ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ।

ಹೇತುಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಿಚ್ಚಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೧೮. ಪಟಿಸನ್ಧಾದೀನಂ ಕಿಚ್ಚಾನಂ ವಿಭಾಗವಸೇನ, ತಂಕಿಚ್ಚವನ್ತಾನಞ್ಚ ಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ **ಕಿಚ್ಚಸಙ್ಗಹೋ**। ಭವತೋ ಭವಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಾನಂ **ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಿಚ್ಚಂ**। ಅವಿಚ್ಛೇದಪ್ಪವತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇನ ಭವಸ್ಸ ಅಙ್ಗಭಾವೋ **ಭವಙ್ಗಕಿಚ್ಚಂ**। **ಆವಜ್ಜನಕಿಚ್ಚಾದೀನಿ** ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತವಚನತ್ಥಾನುಸಾರೇನ ಯಥಾರಹಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಾನಿ। ಆರಮ್ಮಣೇ ತಂತಂಕಿಚ್ಚಸಾಧನವಸೇನ ಅನೇಕಕ್ಖತ್ತುಂ, ಏಕಕ್ಖತ್ತುಂ ವಾ ಜವಮಾನಸ್ಸ ವಿಯ ಪವತ್ತಿ **ಜವನಕಿಚ್ಚಂ**। ತಂತಂಜವನಗ್ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಕರಣಂ **ತದಾರಮ್ಮಣಕಿಚ್ಚಂ**। ನಿಬ್ಬತ್ತಭವತೋ ಪರಿಗಳನಂ **ಚುತಿಕಿಚ್ಚಂ**।

೧೯. ಇಮಾನಿ ಪನ ಕಿಚ್ಚಾನಿ ಠಾನವಸೇನ ಪಾಕಟಾನಿ ಹೋನ್ತೀತಿ ತಂ ದಾನಿ ಪಭೇದತೋ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಪಟಿಸನ್ಧೀ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ, ತತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಠಾನಂ **ಪಟಿಸನ್ಧಿಠಾನಂ**। ಕಾಮಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿನಿಮುತ್ತಂ ಠಾನಂ ನಾಮ ನತ್ಥಿ, ಸುಖಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ ಪನ "ಸಿಲಾಪುತ್ತಕಸ್ಸ ಸರೀರ"ನ್ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಅಭೇದೇಪಿ ಭೇದಪರಿಕಪ್ಪನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ। ದಸ್ಸನಾದೀನಂ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಠಾನಂ **ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಠಾನಂ**। **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಠಾನಾದೀನಂ ಸಙ್ಗಹೋ।

ತತ್ಥ ಚುತಿಭವಙ್ಗಾನಂ ಅನ್ತರಾ **ಪಟಿಸನ್ಧಿಠಾನಂ**। ಪಟಿಸನ್ಧಿಆವಜ್ಜನಾನಂ, ಜವನಾವಜ್ಜನಾನಂ, ತದಾರಮ್ಮಣಾವಜ್ಜನಾನಂ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾವಜ್ಜನಾನಂ, ಕದಾಚಿ ಜವನಚುತೀನಂ, ತದಾರಮ್ಮಣಚುತೀನಞ್ಚ ಅನ್ತರಾ **ಭವಙ್ಗಠಾನಂ**। ಭವಙ್ಗಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ, ಭವಙ್ಗಜವನಾನಞ್ಚ ಅನ್ತರಾ **ಆವಜ್ಜನಠಾನಂ**। ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾನಮನ್ತರಾ **ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಠಾನಂ**। ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸನ್ತೀರಣಾನಮನ್ತರಾ **ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಠಾನಂ**। ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾನಮನ್ತರಾ **ಸನ್ತೀರಣಠಾನಂ**। ಸನ್ತೀರಣಜವನಾನಂ, ಸನ್ತೀರಣಭವಙ್ಗಾನಞ್ಚ ಅನ್ತರಾ **ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಠಾನಂ**। ವೋಟ್ಠಬ್ಬನತದಾರಮ್ಮಣಾನಂ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಭವಙ್ಗಾನಂ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಚುತೀನಂ, ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನತದಾರಮ್ಮಣಾನಂ, ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಭವಙ್ಗಾನಂ, ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಚುತೀನಞ್ಚ ಅನ್ತರಾ **ಜವನಠಾನಂ**। ಜವನಭವಙ್ಗಾನಂ, ಜವನಚುತೀನಞ್ಚ ಅನ್ತರಾ **ತದಾರಮ್ಮಣಠಾನಂ**। ಜವನಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ, ತದಾರಮ್ಮಣಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ, ಭವಙ್ಗಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ ವಾ ಅನ್ತರಾ **ಚುತಿಠಾನಂ** ನಾಮ।

೧೦. **ದ್ವೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಾನಿ** ಸುಖಸನ್ತೀರಣಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವಾಭಾವತೋತಿಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **ಪಟ್ಠಾನೇ** "ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಧಮ್ಮಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತೋ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ನ ಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೪.೧೩.೧೭೯) ಏವಮಾಗತಸ್ಸ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಪದಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ "ಅಹೇತುಕಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಏಕಂ ಖನ್ಧಂ ಪಟಿಚ್ಚ ದ್ವೇ ಖನ್ಧಾ, ದ್ವೇ ಖನ್ಧೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ, ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಏಕಂ ಖನ್ಧಂ ಪಟಿಚ್ಚ ದ್ವೇ ಖನ್ಧಾ, ದ್ವೇ ಖನ್ಧೇ ಪಟಿಚ್ಚ ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೪.೧೩.೧೭೯) ಏವಂ ಪವತ್ತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಪಟಿಚ್ಚನಯೋ ಉದ್ಧಟೋ, ಪೀತಿಸಹಗತಸುಖಸಹಗತಪದವಿಭಙ್ಗೇ ಪನ "ಅಹೇತುಕಂ ಪೀತಿಸಹಗತಂ ಏಕಂ ಖನ್ಧಂ ಪಟಿಚ್ಚತಯೋ ಖನ್ಧಾ...ಪೇ॰... ದ್ವೇ ಖನ್ಧಾ। ಅಹೇತುಕಂ ಸುಖಸಹಗತಂ ಏಕಂ ಖನ್ಧಂ ಪಟಿಚ್ಚ ದ್ವೇ ಖನ್ಧಾ ...ಪೇ॰... ಏಕೋ ಖನ್ಧೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೪.೧೩.೧೪೪, ೧೬೭) ಪವತ್ತಿವಸೇನೇವ ಉದ್ಧಟೋ, ನ ಪನ "ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ"ತ್ಯಾದಿನಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾಧಮ್ಮಸಾಸನೇ ಅವಚನಮ್ಪಿ ಅಭಾವಮೇವ ದೀಪೇತೀತಿ ನ ತಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ। ಯತ್ಥ ಪನ ಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸಪಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಅವಚನಂ, ತತ್ಥ ಕಾರಣಂ ಉಪರಿ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ।

೧೫. ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸ್ಸ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸಪಿ ನತ್ಥಿ ಜವನಕಿಚ್ಚಂ ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಾಭಾವತೋತಿ ವುತ್ತಂ **"ಆವಜ್ಜನದ್ವಯವಜ್ಜಿತಾನೀ"**ತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** "ಜವನಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾ)। ಇತರಥಾ "ಜವನಂ ಹುತ್ವಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾತಿ। **ಕುಸಲಾಕುಸಲಫಲಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನೀ**ತಿ ಏಕವೀಸತಿ ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಕುಸಲಾನಿ, ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಾನಿ, ಚತ್ತಾರಿ ಲೋಕುತ್ತರಫಲಚಿತ್ತಾನಿ, ಅಟ್ಠಾರಸ ತೇಭೂಮಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ। ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಮ್ಪಿ ಹಿ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಾದಿಕಂ ತಂಸಭಾವವನ್ತತಾಯ ಜವನಕಿಚ್ಚಂ ನಾಮ, ಯಥಾ ಏಕೇಕಗೋಚರವಿಸಯಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಂ ಸಕಲವಿಸಯಾವಬೋಧನಸಾಮತ್ಥಿಯಯೋಗತೋ ನ ಕದಾಚಿ ತಂನಾಮಂ ವಿಜಹತೀತಿ।

೧೭. ಏವಂ ಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ವುತ್ತಾನೇವ ಯಥಾಸಕಂ ಲಬ್ಭಮಾನಕಿಚ್ಚಗಣನವಸೇನ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ತೇಸು ಪನಾ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ।

೩೩. ಪಟಿಸನ್ಧಾದಯೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ **ನಾಮಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ** ಪಟಿಸನ್ಧಾದೀನಂ ನಾಮಾನಂ, ಕಿಚ್ಚಾನಞ್ಚ ಭೇದೇನ, ಅಥ ವಾ **ಪಟಿಸನ್ಧಾದಯೋ ನಾಮ** ತನ್ನಾಮಕಾ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಪಟಿಸನ್ಧಾದೀನಂ ಕಿಚ್ಚಾನಂ ಭೇದೇನ ಚುದ್ದಸ, ಠಾನಭೇದೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಾದೀನಂಯೇವ ಠಾನಾನಂ ಭೇದೇನ ದಸಧಾ ಪಕಾಸಿತಾತಿ ಯೋಜನಾ। ಏಕಕಿಚ್ಚಠಾನದ್ವಿಕಿಚ್ಚಠಾನತಿಕಿಚ್ಚಠಾನಚತುಕಿಚ್ಚಠಾನಪಞ್ಚಕಿಚ್ಚಠಾನಾನಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಅಟ್ಠಸಟ್ಠಿ, ತಥಾ ದ್ವೇ ಚ ನವ ಚ ಅಟ್ಠ ಚ ದ್ವೇ ಚಾತಿ ನಿದ್ದಿಸೇತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಕಿಚ್ಚಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ದ್ವಾರಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೩೫. ದ್ವಾರಾನಂ , ದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಚಿತ್ತಾನಞ್ಚ ಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ **ದ್ವಾರಸಙ್ಗಹೋ**। ಆವಜ್ಜನಾದೀನಂ ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಪವತ್ತಿಮುಖಭಾವತೋ ದ್ವಾರಾನಿ ವಿಯಾತಿ **ದ್ವಾರಾನಿ**।

೩೬. **ಚಕ್ಖುಮೇವಾತಿ** ಪಸಾದಚಕ್ಖುಮೇವ।

೩೭. ಆವಜ್ಜನಾದೀನಂ ಮನಾನಂ, ಮನೋಯೇವ ವಾ ದ್ವಾರನ್ತಿ **ಮನೋದ್ವಾರಂ**। **ಭವಙ್ಗನ್ತಿ** ಆವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ಭವಙ್ಗಂ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಸಾವಜ್ಜನಂ ಭವಙ್ಗನ್ತು, ಮನೋದ್ವಾರನ್ತಿ ವುಚ್ಚತೀ"ತಿ।

೩೮. **ತತ್ಥಾತಿ** ತೇಸು ಚಕ್ಖಾದಿದ್ವಾರೇಸು ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಛಚತ್ತಾಲೀಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಯಥಾರಹಮುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಮೇಕಂ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಉಭಯವಿಪಾಕವಸೇನ ಸತ್ತ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಮೇಕಂ, ಕಾಮಾವಚರಜವನಾನಿ ಚ ಕುಸಲಾಕುಸಲನಿರಾವಜ್ಜನಕಿರಿಯವಸೇನ ಏಕೂನತಿಂಸ, ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚ ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಅಟ್ಠೇವಾತಿ **ಛಚತ್ತಾಲೀಸ**। **ಯಥಾರಹನ್ತಿ** ಇಟ್ಠಾದಿಆರಮ್ಮಣೇ ಯೋನಿಸೋಅಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರನಿರನುಸಯಸನ್ತಾನಾದೀನಂ ಅನುರೂಪವಸೇನ। **ಸಬ್ಬಥಾಪೀತಿ** ಆವಜ್ಜನಾದಿತದಾರಮ್ಮಣಪರಿಯೋಸಾನೇನ ಸಬ್ಬೇನಪಿ ಪಕಾರೇನ ಕಾಮಾವಚರಾನೇವಾತಿ ಯೋಜನಾ। ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಚತುಪಞ್ಞಾಸ ಚಿತ್ತಾನೀತಿ ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ತಂತಂದ್ವಾರಿಕವಸೇನ ಠಿತಾನಿ ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರಿಕೇಸು ಛಚತ್ತಾಲೀಸಚಿತ್ತೇಸು ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಚತುನ್ನಂ ಯುಗಳಾನಂ ಪಕ್ಖೇಪೇನ ಚತುಪಞ್ಞಾಸಪೀತ್ಯತ್ಥೋ।

೪೦. ಚಕ್ಖಾದಿದ್ವಾರೇಸು ಅಪ್ಪವತ್ತನತೋ, ಮನೋದ್ವಾರಸಙ್ಖಾತಭವಙ್ಗತೋ ಆರಮ್ಮಣನ್ತರಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾನಿ **ಏಕೂನವೀಸತಿ ದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಾನಿ**।

೪೧. ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಸಕಸಕದ್ವಾರೇ, ಛಬ್ಬೀಸತಿ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಜವನಾನಿ ಮನೋದ್ವಾರೇಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ ಛತ್ತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಯಥಾರಹಂ ಸಕಸಕದ್ವಾರಾನುರೂಪಂ **ಏಕದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾನಿ**।

೪೫. ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇಸು ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಚ ತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ **ಛದ್ವಾರಿಕಾನಿ ಚೇವ** ಪಟಿಸನ್ಧಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ **ದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಾನಿ ಚ**।

೪೭. ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಾನಿ ಚ ಛದ್ವಾರಿಕಾನಿ ಚ **ಪಞ್ಚಛದ್ವಾರಿಕಾನಿ**। ಛದ್ವಾರಿಕಾನಿ ಚ ತಾನಿ ಕದಾಚಿ ದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಾನಿ ಚಾತಿ **ಛದ್ವಾರಿಕವಿಮುತ್ತಾನಿ**। ಅಥ ವಾ ಛದ್ವಾರಿಕಾನಿ ಚ ಛದ್ವಾರಿಕವಿಮುತ್ತಾನಿ ಚಾತಿ **ಛದ್ವಾರಿಕವಿಮುತ್ತಾನೀತಿ** ಏಕದೇಸಸರೂಪೇಕಸೇಸೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ದ್ವಾರಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಆಲಮ್ಬಣಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೪೮. ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಸರೂಪತೋ, ವಿಭಾಗತೋ, ತಂವಿಸಯಚಿತ್ತತೋ ಚ ಸಙ್ಗಹೋ **ಆಲಮ್ಬಣಸಙ್ಗಹೋ**। ವಣ್ಣವಿಕಾರಂ ಆಪಜ್ಜಮಾನಂ ರೂಪಯತಿ ಹದಯಙ್ಗತಭಾವಂ ಪಕಾಸೇತೀತಿ ರೂಪಂ, ತದೇವ ದುಬ್ಬಲಪುರಿಸೇನ ದಣ್ಡಾದಿ ವಿಯ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕೇಹಿ ಆಲಮ್ಬೀಯತಿ, ತಾನಿ ವಾ ಆಗನ್ತ್ವಾ ಏತ್ಥ ರಮನ್ತೀತಿ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ **ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ**। ಸದ್ದೀಯತೀತಿ ಸದ್ದೋ, ಸೋಯೇವ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ **ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಂ**। ಗನ್ಧಯತಿ ಅತ್ತನೋ ವತ್ಥುಂ ಸೂಚೇತಿ "ಇದಮೇತ್ಥ ಅತ್ಥೀ"ತಿ ಪೇಸುಞ್ಞಂ ಕರೋನ್ತಂ ವಿಯ ಹೋತೀತಿ ಗನ್ಧೋ, ಸೋಯೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ **ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣಂ**। ರಸನ್ತಿ ತಂ ಸತ್ತಾ ಅಸ್ಸಾದೇನ್ತೀತಿ ರಸೋ, ಸೋಯೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ **ರಸಾರಮ್ಮಣಂ**। ಫುಸೀಯತೀತಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತದೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ **ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಂ**। ಧಮ್ಮೋಯೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ **ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ**।

೪೯. **ತತ್ಥಾ**ತಿ ತೇಸು ರೂಪಾದಿಆರಮ್ಮಣೇಸು, **ರೂಪಮೇವಾ**ತಿ ವಣ್ಣಾಯತನಸಙ್ಖಾತಂ ರೂಪಮೇವ। **ಸದ್ದಾದಯೋ**ತಿ ಸದ್ದಾಯತನಾದಿಸಙ್ಖಾತಾ ಸದ್ದಾದಯೋ, ಆಪೋಧಾತುವಜ್ಜಿತಭೂತತ್ತಯಸಙ್ಖಾತಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾಯತನಞ್ಚ।

೫೦. ಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣಪಸಾದಾನಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಸೇಸಾನಿ ಸೋಳಸ **ಸುಖುಮರೂಪಾನಿ**।

೫೧. **ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನ**ನ್ತಿ ವತ್ತಮಾನಂ।

೫೨. **ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪೀ**ತಿ ರೂಪಾದಿವಸೇನ ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ। ವಿನಾಸಾಭಾವತೋ ಅತೀತಾದಿಕಾಲವಸೇನ ನವತ್ತಬ್ಬತ್ತಾ ನಿಬ್ಬಾನಂ, ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಚ **ಕಾಲವಿಮುತ್ತಂ** ನಾಮ। **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ಕಾಮಾವಚರಜವನಅಭಿಞ್ಞಾಸೇಸಮಹಗ್ಗತಾದಿಜವನಾನಂ ಅನುರೂಪತೋ। ಕಾಮಾವಚರಜವನಾನಞ್ಹಿ ಹಸಿತುಪ್ಪಾದವಜ್ಜಾನಂ ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ತಿಕಾಲಿಕಂ, ಕಾಲವಿಮುತ್ತಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ಹಸಿತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ತಿಕಾಲಿಕಮೇವ। ತಥಾ ಹಿಸ್ಸ ಏಕನ್ತಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಂ ವಕ್ಖತಿ। ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಅಭಿಞ್ಞಾಜವನಸ್ಸ ಯಥಾರಹಂ ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ತಿಕಾಲಿಕಂ, ಕಾಲವಿಮುತ್ತಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ವಿಭಾಗೋ ಪನೇತ್ಥ ನವಮಪರಿಚ್ಛೇದೇ ಆವಿ ಭವಿಸ್ಸತಿ। ಸೇಸಾನಂ ಪನ ಕಾಲವಿಮುತ್ತಂ, ಅತೀತಞ್ಚ ಯಥಾರಹಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

೫೩. ದ್ವಾರ...ಪೇ॰... ಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಛಬ್ಬಿಧಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ, ತಂ ಪನ ನೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ನ ಆವಜ್ಜನಸ್ಸ ವಿಯ ಕೇನಚಿ ಅಗ್ಗಹಿತಮೇವ ಗೋಚರಭಾವಂ ಗಚ್ಛತಿ, ನ ಚ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಜವನಾನಂ ವಿಯ ಏಕನ್ತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ನಾಪಿ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಜವನಾನಂ ವಿಯ ತಿಕಾಲಿಕಮೇವ, ಅವಿಸೇಸೇನ ಕಾಲವಿಮುತ್ತಂ ವಾ, ನಾಪಿ ಮರಣಾಸನ್ನತೋ ಪುರಿಮಭಾಗಜವನಾನಂ ವಿಯ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾದಿವಸೇನ ಆಗಮಸಿದ್ಧಿವೋಹಾರವಿನಿಮುತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **"ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ...ಪೇ॰... ಸಮ್ಮತ"**ನ್ತಿ। ತತ್ಥ **ಯಥಾಸಮ್ಭವ**ನ್ತಿ ತಂತಂಭೂಮಿಕಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತೀನಂ ತಂತಂದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಾದಿವಸೇನ ಸಮ್ಭವಾನುರೂಪತೋ। ಕಾಮಾವಚರಾನಞ್ಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾನಂ ತಾವ ರೂಪಾದಿಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣಂ ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ ಯಥಾರಹಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮತೀತಞ್ಚ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಚುತಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅತೀತಮೇವ। ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಪನ ತೇಸಂ ತಿಣ್ಣನ್ನಮ್ಪಿ ಮನೋದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಮೇವ ಅತೀತಂ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತಂ, ತಥಾ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ಏಕಮೇವ ಮನೋದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ ಏಕನ್ತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತನ್ತಿ ಏವಂ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಾದೀನಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮತೀತಞ್ಚ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

ಮಹಗ್ಗತಪಟಿಸನ್ಧಾದೀಸು ಪನ ರೂಪಾವಚರಾನಂ, ಪಠಮತತಿಯಾರುಪ್ಪಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಮನೋದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೂತಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತಂ, ತಥಾ ದುತಿಯಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಾನಂ ಅತೀತಮೇವಾತಿ ಏವಂ ಮಹಗ್ಗತಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತೀನಂ ಮನೋದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೂತಂ, ಅತೀತಂ ವಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ।

ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಭವನ್ತರೇ ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತನ್ತಿ ಬಾಹುಲ್ಲೇನ ಅತೀತಾನನ್ತರಭವೇ ಮರಣಾಸನ್ನಪ್ಪವತ್ತಛದ್ವಾರಿಕಜವನೇಹಿ ಗಹಿತಂ। ಅಸಞ್ಞೀಭವತೋ ಚುತಾನಞ್ಹಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಸಯಸ್ಸ ಅನನ್ತರಾತೀತಭವೇ ನ ಕೇನಚಿ ದ್ವಾರೇನ ಗಹಣಂ ಅತ್ಥೀತಿ ತದೇವೇತ್ಥ ಯೇಭುಯ್ಯಗ್ಗಹಣೇನ ಬ್ಯಭಿಚಾರಿತಂ। ಕೇವಲಞ್ಹಿ ಕಮ್ಮಬಲೇನೇವ ತೇಸಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾದಿಕಮಾರಮ್ಮಣಂ ಉಪಟ್ಠಾತಿ। ತಥಾ ಹಿ **ಸಚ್ಚಸಙ್ಖೇಪೇ** ಅಸಞ್ಞೀಭವತೋ ಚುತಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಂ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ -

> "ಭವನ್ತರಕತಂ ಕಮ್ಮಂ, ಯಮೋಕಾಸಂ ಲಭೇ ತತೋ।
> ಹೋತಿ ಸಾ ಸನ್ಧಿ ತೇನೇವ, ಉಪಟ್ಠಾಪಿತಗೋಚರೇ"ತಿ॥ (ಸ॰ ಸ॰ ೧೭೧) -

ಕೇವಲಂ ಕಮ್ಮಬಲೇನೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗೋಚರಸ್ಸ ಉಪಟ್ಠಾನಂ ವುತ್ತಂ। ಇತರಥಾ ಹಿ ಜವನಗ್ಗಹಿತಸ್ಸಪಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಕಮ್ಮಬಲೇನೇವ ಉಪಟ್ಠಾಪಿಯಮಾನತ್ತಾ "**ತೇನೇವಾ**"ತಿ ಸಾವಧಾರಣವಚನಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಸುಞ್ಞತಾ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯಾತಿ। ನನು ಚ ತೇಸಮ್ಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗೋಚರೋ ಕಮ್ಮಭವೇ ಕೇನಚಿ ದ್ವಾರೇನ ಜವನಗ್ಗಹಿತೋ ಸಮ್ಭವತೀತಿ? ಸಚ್ಚಂ ಸಮ್ಭವತಿ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತೋ, ಗತಿನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಮತೋ ಪನ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಮರಣಕಾಲೇಯೇವ ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ ಕುತೋ ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಭವೇ ಗಹಣಸಮ್ಭವೋ। ಅಪಿಚೇತ್ಥ ಮರಣಾಸನ್ನಪವತ್ತಜವನೇಹಿ ಗಹಿತಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ "ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಆಚರಿಯೇನ ಇಮಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅಧಿಕಾರೇ **ಪರಮತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯೇ** ವುತ್ತಂ -

> "ಮರಣಾಸನ್ನಸತ್ತಸ್ಸ, ಯಥೋಪಟ್ಠಿತಗೋಚರಂ।
> ಛದ್ವಾರೇಸು ತಮಾರಬ್ಭ, ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಭವನ್ತರೇ"ತಿ॥ (ಪರಮ॰ ವಿ॰ ೮೯)।

"**ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನ**"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಅನಾಗತಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗೋಚರಭಾವಂ ನಿವಾರೇತಿ। ನ ಹಿ ತಂ ಅತೀತಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾನಿ ವಿಯ ಅನುಭೂತಂ, ನಾಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಗತಿನಿಮಿತ್ತಾನಿ ವಿಯ ಆಪಾಥಗತಞ್ಚ ಹೋತೀತಿ, ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾದೀನಞ್ಚ ಸರೂಪಂ ಸಯಮೇವ ವಕ್ಖತಿ।

೫೪. **ತೇಸೂತಿ** ರೂಪಾದಿಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾದಿಕಮ್ಮಾದಿಆರಮ್ಮಣೇಸು ವಿಞ್ಞಾಣೇಸು। ರೂಪಾದೀಸು ಏಕೇಕಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ರೂಪಾದಿಏಕೇಕಾರಮ್ಮಣಾನಿ**।

೫೫. ರೂಪಾದಿಕಂ ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಮೇತಸ್ಸಾತಿ **ರೂಪಾದಿಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣಂ**।

೫೬. **ಸೇಸಾನೀತಿ** ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನೇಹಿ ಅವಸೇಸಾನಿ ಏಕಾದಸ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಾನಿ । **ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಕಾಮಾವಚರಾರಮ್ಮಣಾನೀ**ತಿ ಸಬ್ಬೇನಪಿ ಛದ್ವಾರಿಕದ್ವಾರವಿಮುತ್ತಛಳಾರಮ್ಮಣವಸಪ್ಪವತ್ತಾಕಾರೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನಿಪಿ ಏಕನ್ತಕಾಮಾವಚರಸಭಾವಛಳಾರಮ್ಮಣಗೋಚರಾನಿ। ಏತ್ಥ ಹಿ ವಿಪಾಕಾನಿ ತಾವ ಸನ್ತೀರಣಾದಿವಸೇನ ರೂಪಾದಿಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣೇ, ಪಟಿಸನ್ಧಾದಿವಸೇನ ಛಳಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಮಾವಚರಾರಮ್ಮಣೇಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

ಹಸನಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ಪಧಾನಸಾರುಪ್ಪಟ್ಠಾನಂ ದಿಸ್ವಾ ತುಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ರೂಪಾರಮ್ಮಣೇ, ಭಣ್ಡಭಾಜನಟ್ಠಾನೇ ಮಹಾಸದ್ದಂ ಸುತ್ವಾ "ಏವರೂಪಾ ಲೋಲುಪ್ಪತಣ್ಹಾ ಮೇ ಪಹೀನಾ"ತಿ ತುಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಸದ್ದಾರಮ್ಮಣೇ, ಗನ್ಧಾದೀಹಿ ಚೇತಿಯಪೂಜನಕಾಲೇ ತುಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಗನ್ಧಾರಮ್ಮಣೇ, ರಸಸಮ್ಪನ್ನಂ ಪಿಣ್ಡಪಾತಂ ಸಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀಹಿ ಭಾಜೇತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜನಕಾಲೇ ತುಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ರಸಾರಮ್ಮಣೇ, ಆಭಿಸಮಾಚಾರಿಕವತ್ತಪರಿಪೂರಣಕಾಲೇ ತುಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಾರಮ್ಮಣೇ, ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಞಾಣಾದೀಹಿ ಗಹಿತಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮಂ ಆರಬ್ಭ ತುಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣೇತಿ ಏವಂ ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮಪರಿಯಾಪನ್ನೇಸ್ವೇವ ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಪವತ್ತತಿ।

೫೭. ದ್ವಾದಸಾಕುಸಲಅಟ್ಠಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಜವನವಸೇನ ವೀಸತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ ಅತ್ತನೋ ಜಳಭಾವತೋ ಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತೀತಿ ನವವಿಧಲೋಕುತ್ತರಧಮ್ಮೇ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ತೇಭೂಮಕಾನಿ, ಪಞ್ಞತ್ತಿಞ್ಚ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಅಕುಸಲಾನಿ ಚೇವಾ"**ತ್ಯಾದಿ। ಇಮೇಸು ಹಿ ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೋ ದಿಟ್ಠಿಗತಸಮ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪರಾಮಸನಅಸ್ಸಾದನಾಭಿನನ್ದನಕಾಲೇ ಕಾಮಾವಚರಾರಮ್ಮಣಾ, ತೇನೇವಾಕಾರೇನ ಸತ್ತವೀಸತಿ ಮಹಗ್ಗತಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಂ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ, ಸಮ್ಮುತಿಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಯಂ ಪಞ್ಞತ್ತಾರಮ್ಮಣಾ। ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾಪಿ ತೇಯೇವ ಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಕೇವಲಂ ಅಸ್ಸಾದನಾಭಿನನ್ದನವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ, ಪಟಿಘಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚ ದುಸ್ಸನವಿಪ್ಪಟಿಸಾರವಸೇನ, ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತೋ ಅನಿಟ್ಠಙ್ಗಮನವಸೇನ, ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೋ ವಿಕ್ಖಿಪನವಸೇನ, ಅವೂಪಸಮವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಿಯಂ ಪರಿತ್ತಮಹಗ್ಗತಪಞ್ಞತ್ತಾರಮ್ಮಣೋ, ಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರೋ, ಕಿರಿಯತೋ ಚತ್ತಾರೋತಿ ಅಟ್ಠ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಖೀಣಾಸವಾನಂ ಅಸಕ್ಕಚ್ಚದಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಧಮ್ಮಸ್ಸವನಾದೀಸು ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಕಾಮಾವಚರಾರಮ್ಮಣಾ, ಅತಿಪಗುಣಜ್ಝಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಕಾಲೇ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾ, ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಾದೀಸು ಪರಿಕಮ್ಮಾದಿಕಾಲೇ ಪಞ್ಞತ್ತಾರಮ್ಮಣಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೫೮. **ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಫಲವಜ್ಜಿತಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಿ** ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಸನ್ತಾನೇಸ್ವೇವ ಪವತ್ತನತೋ। ಸೇಕ್ಖಾಪಿ ಹಿ ಠಪೇತ್ವಾ ಲೋಕಿಯಚಿತ್ತಂ ಅರಹತೋ ಮಗ್ಗಫಲಸಙ್ಖಾತಂ ಪಾಟಿಪುಗ್ಗಲಿಕಚಿತ್ತಂ ಜಾನಿತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ ಅನಧಿಗತತ್ತಾ, ತಥಾ ಪುಥುಜ್ಜನಾದಯೋಪಿ ಸೋತಾಪನ್ನಾದೀನಂ, ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಪನ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಮಗ್ಗಫಲಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣೇಸು ಪರಸನ್ತಾನಗತಮಗ್ಗಫಲಾರಮ್ಮಣಾಯ ಅಭಿಞ್ಞಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇ, ಅಭಿಞ್ಞಾಚಿತ್ತೇನೇವ ಮಗ್ಗಫಲಾನಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನಕಾಲೇ ಚ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಸಮಾನಾನಂ, ಹೇಟ್ಠಿಮಾನಞ್ಚ ಮಗ್ಗಫಲಧಮ್ಮೇ ಆರಬ್ಭ ಕುಸಲಜವನಾನಂ ಪವತ್ತಿ ಅತ್ಥೀತಿ ಅರಹತ್ತಮಗ್ಗಫಲಸ್ಸೇವ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಕತೋ। ಕಾಮಾವಚರಮಹಗ್ಗತಪಞ್ಞತ್ತಿನಿಬ್ಬಾನಾನಿ ಪನ ಸೇಕ್ಖಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಸಕ್ಕಚ್ಚದಾನಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಧಮ್ಮಸ್ಸವನಸಙ್ಖಾರಸಮ್ಮಸನಕಸಿಣಪರಿಕಮ್ಮಾದೀಸು ತಂತದಾರಮ್ಮಣಿಕಾಭಿಞ್ಞಾನಂ ಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇ, ಗೋತ್ರಭುವೋದಾನಕಾಲೇ, ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖಾದೀಹಿ ರೂಪವಿಜಾನನಾದಿಕಾಲೇ ಚ ಕುಸಲಜವನಾನಂ ಗೋಚರಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

೫೯. **ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನೀತಿ** ಕಾಮಾವಚರಮಹಗ್ಗತಸಬ್ಬಲೋಕುತ್ತರಪಞ್ಞತ್ತಿವಸೇನ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನಿ, ನ ಪನ ಅಕುಸಲಾದಯೋ ವಿಯ ಸಪ್ಪದೇಸಸಬ್ಬಾರಮ್ಮಣಾನೀತ್ಯತ್ಥೋ। ಕಿರಿಯಜವನಾನಞ್ಹಿ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ, ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಸ್ಸ ಚ ತಂತಂಪುರೇಚಾರಿಕವಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ನ ಚ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಗೋಚರಂ ನಾಮ ಅತ್ಥಿ।

೬೦. ಪಠಮತತಿಯಾರುಪ್ಪಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ **ಆರುಪ್ಪೇಸು ದುತಿಯಚತುತ್ಥಾನಿ ಮಹಗ್ಗತಾರಮ್ಮಣಾನಿ।**

೬೧. **ಸೇಸಾನಿ...ಪೇ॰... ಪಞ್ಞತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನೀತಿ** ಪನ್ನರಸ ರೂಪಾವಚರಾನಿ, ಪಠಮತತಿಯಾರುಪ್ಪಾನಿ ಚಾತಿ ಏಕವೀಸತಿ ಕಸಿಣಾದಿಪಞ್ಞತ್ತೀಸು ಪವತ್ತನತೋ ಪಞ್ಞತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನಿ।

೬೨. ತೇವೀಸತಿಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಹಸನವಸೇನ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ಚಿತ್ತಾನಿ **ಪರಿತ್ತಮ್ಹಿ** ಕಾಮಾವಚರಾರಮ್ಮಣೇ ಯೇವ ಭವನ್ತಿ। ಕಾಮಾವಚರಞ್ಹಿ ಮಹಗ್ಗತಾದಯೋ ಉಪಾದಾಯ ಮನ್ದಾನುಭಾವತಾಯ ಪರಿಸಮನ್ತತೋ ಅತ್ತಂ ಖಣ್ಡಿತಂ ವಿಯಾತಿ **ಪರಿತ್ತಂ।** "ಛ ಚಿತ್ತಾನಿ ಮಹಗ್ಗತೇಯೇವಾ"ತ್ಯಾದಿನಾ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಸಾವಧಾರಣಯೋಜನಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ।

ಆಲಮ್ಬಣಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವತ್ಥುಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೭೪. ವತ್ಥುವಿಭಾಗತೋ , ತಬ್ಬತ್ಥುಕಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಚ ಸಙ್ಗಹೋ **ವತ್ಥುಸಙ್ಗಹೋ**। ವಸನ್ತಿ ಏತೇಸು ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ತನ್ನಿಸ್ಸಯತ್ತಾತಿ **ವತ್ಥೂನಿ**।

೭೫. **ತಾನಿ ಕಾಮಲೋಕೇ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ** ಪರಿಪುಣ್ಣಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ತತ್ಥೇವ ಉಪಲಬ್ಭನತೋ। **ಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ಪನ ಅನ್ಧಬಧಿರಾದಿವಸೇನ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಅಸಮ್ಭವಂ ದೀಪೇತಿ।

೭೬. **ಘಾನಾದಿತ್ತಯಂ ನತ್ಥಿ** ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ಕಾಮವಿರಾಗಭಾವನಾವಸೇನ ಗನ್ಧರಸಫೋಟ್ಠಬ್ಬೇಸು ವಿರತ್ತತಾಯ ತಬ್ಬಿಸಯಪ್ಪಸಾದೇಸುಪಿ ವಿರಾಗಸಭಾವತೋ। ಬುದ್ಧದಸ್ಸನಧಮ್ಮಸ್ಸವನಾದಿಅತ್ಥಂ ಪನ ಚಕ್ಖುಸೋತೇಸು ಅವಿರತ್ತಭಾವತೋ ಚಕ್ಖಾದಿದ್ವಯಂ ತತ್ಥ ಉಪಲಬ್ಭತಿ।

೭೭. **ಅರೂಪಲೋಕೇ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ** ಛ ವತ್ಥೂನಿ ನ **ಸಂವಿಜ್ಜನ್ತಿ** ಅರೂಪೀನಂ ರೂಪವಿರಾಗಭಾವನಾಬಲೇನ ತತ್ಥ ಸಬ್ಬೇನ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ।

೭೮. ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನೇವ ನಿಸ್ಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವಟ್ಠೇನ ಧಾತುಯೋತಿ **ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ**।

೭೯. ಮನನಮತ್ತಾ ಧಾತು **ಮನೋಧಾತು**।

೮೦. ಮನೋಯೇವ ವಿಸಿಟ್ಠವಿಜಾನನಕಿಚ್ಚಯೋಗತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನಿಸ್ಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವಟ್ಠೇನ ಧಾತು ಚಾತಿ **ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು**। ಮನಸೋ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂತಿ ವಾ **ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು**। ಸಾ ಹಿ ಮನತೋಯೇವ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯತೋ ಸಮ್ಭೂಯಮನಸೋಯೇವ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭೂತಾತಿ ಮನಸೋ ಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀ ಹೋತಿ। ಸನ್ತೀರಣತ್ತಯಸ್ಸ, ಅಟ್ಠಮಹಾವಿಪಾಕಾನಂ, ಪಟಿಘದ್ವಯಸ್ಸ, ಪಠಮಮಗ್ಗಸ್ಸ, ಹಸಿತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ, ಪನ್ನರಸರೂಪಾವಚರಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ಪವತ್ತಾ ಯಥಾವುತ್ತಮನೋಧಾತುಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂಹಿ ಅವಸೇಸಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಸಞ್ಞಾತಾ ಚ ತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾ ನ ಕೇವಲಂ ಮನೋಧಾತುಯೇವ, ತಥಾ ಹದಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ಸನ್ತೀರಣಮಹಾವಿಪಾಕಾನಿ ಹಿ ಏಕಾದಸ ದ್ವಾರಾಭಾವತೋ, ಕಿಚ್ಚಾಭಾವತೋ ಚ ಆರುಪ್ಪೇ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ । ಪಟಿಘಸ್ಸ ಅನೀವರಣಾವತ್ಥಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ತಂಸಹಗತಂ ಚಿತ್ತದ್ವಯಂ ರೂಪಲೋಕೇಪಿ ನತ್ಥಿ, ಪಗೇವ ಆರುಪ್ಪೇ। ಪಠಮಮಗ್ಗೋಪಿ ಪರತೋಘೋಸಪಚ್ಚಯಾಭಾವೇ ಸಾವಕಾನಂ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಬುದ್ಧಪಚ್ಚೇಕಬುದ್ಧಾನಞ್ಚ ಮನುಸ್ಸಲೋಕತೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಅನಿಬ್ಬತ್ತನತೋ, ಹಸನಚಿತ್ತಞ್ಚ ಕಾಯಾಭಾವತೋ, ರೂಪಾವಚರಾನಿ ಅರೂಪೀನಂ ರೂಪವಿರಾಗಭಾವನಾವಸೇನ ತದಾರಮ್ಮಣೇಸು ಝಾನೇಸುಪಿ ವಿರತ್ತಭಾವತೋ ಅರೂಪಭವೇ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಏತಾನಿ ತೇತ್ತಿಂಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ಹದಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೮೧. ಪಞ್ಚರೂಪಾವಚರಕುಸಲತೋ ಅವಸೇಸಾನಿ ದ್ವಾದಸ ಲೋಕಿಯಕುಸಲಾನಿ, ಪಟಿಘದ್ವಯತೋ ಅವಸೇಸಾನಿ ದಸ ಅಕುಸಲಾನಿ, ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಹಸನರೂಪಾವಚರಕಿರಿಯೇಹಿ ಅವಸೇಸಾನಿ ತೇರಸ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತಾನಿ, ಪಠಮಮಗ್ಗತೋ ಅವಸೇಸಾನಿ ಸತ್ತ ಅನುತ್ತರಾನಿ ಚಾತಿ ಇಮೇಸಂ ವಸೇನ ದ್ವೇಚತ್ತಾಲೀಸವಿಧಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಸಞ್ಞಾತಾ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಚವೋಕಾರಭವವಸೇನ **ಹದಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ವಾ,** ಚತುವೋಕಾರಭವವಸೇನ **ಅನಿಸ್ಸಾಯವಾ** ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೮೨. **ಕಾಮೇ** ಭವೇ ಛವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಿತಾ ಸತ್ತ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ, **ರೂಪೇ** ಭವೇ ತಿವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಿತಾ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಾದಿತ್ತಯವಜ್ಜಿತಾ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯೋ, **ಆರುಪ್ಪೇ** ಭವೇ ಅನಿಸ್ಸಿತಾ ಏಕಾ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಮತಾತಿ ಯೋಜನಾ।

೭೪. ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಪಟಿಘದ್ವಯಹಸನವಸೇನ ಸತ್ತವೀಸತಿ ಕಾಮಾವಚರಾನಿ, ಪನ್ನರಸ ರೂಪಾವಚರಾನಿ, ಪಠಮಮಗ್ಗೋತಿ **ತೇಚತ್ತಾಲೀಸ** ನಿಸ್ಸಾಯೇವ ಜಾಯರೇ, ತತೋಯೇವ ಅವಸೇಸಾ ಆರುಪ್ಪವಿಪಾಕವಜ್ಜಿತಾ **ದ್ವೇಚತ್ತಾಲೀಸ** ನಿಸ್ಸಾಯ ಚ ಅನಿಸ್ಸಾಯ ಚ ಜಾಯರೇ, **ಪಾಕಾರುಪ್ಪಾ** ಚತ್ತಾರೋ ಅನಿಸ್ಸಿತಾಯೇವಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

ವತ್ಥುಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ಪಕಿಣ್ಣಕಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೪. ವೀಥಿಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

೧. **ಇಚ್ಚೇವಂ** ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ** ಚತುನ್ನಂ ಖನ್ಧಾನಂ **ಉತ್ತರಂ** ವೇದನಾಸಙ್ಗಹಾದಿವಿಭಾಗತೋ ಉತ್ತಮಂ ಪಭೇದಸಙ್ಗಹಂ ಕತ್ವಾ ಪುನ ಕಾಮಾವಚರಾದೀನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಭೂಮೀನಂ, ದ್ವಿಹೇತುಕಾದಿಪುಗ್ಗಲಾನಞ್ಚ ಭೇದೇನ ಲಕ್ಖಿತಂ "ಇದಂ ಏತ್ತಕೇಹಿ ಪರಂ, ಇಮಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ಏತ್ತಕಾನಿ ಚಿತ್ತಾನೀ"ತಿ ಏವಂ ಪುಬ್ಬಾಪರಚಿತ್ತೇಹಿ ನಿಯಾಮಿತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತೀಸು ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾನಂ **ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹಂ ನಾಮ** ತನ್ನಾಮಕಂ ಸಙ್ಗಹಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವತೋ ಸಮಾಸೇನ ಪವಕ್ಖಾಮೀತಿ ಯೋಜನಾ।

೨. ವತ್ಥುದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಸಙ್ಗಹಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಕಥಿತಾಪಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಂ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ಪುನ ನಿಕ್ಖಿತ್ತಾ।

೩. ವಿಸಯಾನಂ ದ್ವಾರೇಸು, ವಿಸಯೇಸು ಚ ಚಿತ್ತಾನಂ ಪವತ್ತಿ **ವಿಸಯಪ್ಪವತ್ತಿ**।

೪. **ತತ್ಥಾ**ತಿ ತೇಸು ಛಸು ಛಕ್ಕೇಸು।

ವೀಥಿಛಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

೬. "ಚಕ್ಖುದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಾ ವೀಥಿ ಚಿತ್ತಪರಮ್ಪರಾ ಚಕ್ಖುದ್ವಾರವೀಥೀ"ತ್ಯಾದಿನಾ ದ್ವಾರವಸೇನ, "ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಬನ್ಧಿನೀ ವೀಥಿ ತೇನ ಸಹ ಏಕಾರಮ್ಮಣಏಕದ್ವಾರಿಕತಾಯ ಸಹಚರಣಭಾವತೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣವೀಥೀ"ತ್ಯಾದಿನಾ ವಿಞ್ಞಾಣವಸೇನ ವಾ ವೀಥೀನಂ ನಾಮ ಯೋಜನಾ ಕಾತಬ್ಬಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಚಕ್ಖುದ್ವಾರವೀಥೀ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ।

ವೀಥಿಛಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವೀಥಿಭೇದವಣ್ಣನಾ

೭. "**ಅತಿಮಹನ್ತ**"ನ್ಯಾದೀಸು ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಂ ಹುತ್ವಾ ಆಪಾಥಾಗತಂ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ **ಅತಿಮಹನ್ತಂ** ನಾಮ। ದ್ವಿತಿಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಂ ಹುತ್ವಾ ಪನ್ನರಸಚುದ್ದಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ **ಮಹನ್ತಂ** ನಾಮ। ಚತುಚಿತ್ತಕ್ಖಣತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ನವಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಂ ಹುತ್ವಾ ತೇರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಅಟ್ಠಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುತಂ **ಪರಿತ್ತಂ** ನಾಮ। ದಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಪನ್ನರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಂ ಹುತ್ವಾ ಸತ್ತಚಿತ್ತಕ್ಖಣತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ದ್ವಿಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ **ಅತಿಪರಿತ್ತಂ** ನಾಮ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವಕ್ಖತಿ "ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಾನೀ"ತ್ಯಾದಿ। **ವಿಭೂತಂ** ಪಾಕಟಂ। **ಅವಿಭೂತಂ** ಅಪಾಕಟಂ।

ವೀಥಿಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಞ್ಚದ್ವಾರವೀಥಿವಣ್ಣನಾ

೮. **ಕಥ**ನ್ತಿ ಕೇನ ಪಕಾರೇನ ಅತಿಮಹನ್ತಾದಿವಸೇನ ವಿಸಯವವತ್ಥಾನನ್ತಿ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣವಸೇನ ತಂ ಪಕಾಸೇತುಂ "**ಉಪ್ಪಾದಠಿತೀ**"ತ್ಯಾದಿ ಆರದ್ಧಂ। ಉಪ್ಪಜ್ಜನಂ **ಉಪ್ಪಾದೋ,** ಅತ್ತಪಟಿಲಾಭೋ। ಭಿಜ್ಜನಂ **ಭಙ್ಗೋ,** ಸರೂಪವಿನಾಸೋ। ಉಭಿನ್ನಂ ವೇಮಜ್ಝೇ ಭಙ್ಗಾಭಿಮುಖಪ್ಪವತ್ತಿ **ಠಿತಿ** ನಾಮ। ಕೇಚಿ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣಂ ಪಟಿಸೇಧೇನ್ತಿ। ಅಯಞ್ಹಿ ನೇಸಂ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ – **ಚಿತ್ತಯಮಕೇ** (ವಿಭ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೨೦ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ; ಯಮ॰ ೨.ಚಿತ್ತಯಮಕ.೮೧, ೧೦೨) "ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನ"ನ್ತಿ ಏವಮಾದಿಪದಾನಂ ವಿಭಙ್ಗೇ "ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ , ನೋ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ, ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಞ್ಚೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಞ್ಚಾ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ಯಮ॰ ೨.ಚಿತ್ತಯಮಕ.೮೧, ೧೦೨) ಭಙ್ಗುಪ್ಪಾದಾವ ಕಥಿತಾ, ನ ಠಿತಿಕ್ಖಣೋ। ಯದಿ ಚ ಚಿತ್ತಸ್ಸ

ಠಿತಿಕ್ಖಣೋಪಿ ಅತ್ಥಿ, "ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚಾ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಅಥ ಮತಂ "ಉಪ್ಪಾದೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ವಯೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ಠಿತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ಪಞ್ಞಾಯತೀತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೪೭) ಸುತ್ತನ್ತಪಾಠತೋ ಠಿತಿಕ್ಖಣೋ ಅತ್ಥೀ"ತಿ, ತತ್ಥಪಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಧಮ್ಮೇ ಅಞ್ಞಥತ್ತಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಪಞ್ಞಾಣವಚನತೋ ಚ ಪಬನ್ಧಠಿತಿಯೇವ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾ, ನ ಚ ಖಣಠಿತಿ, ನ ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸ ಅವಚನೇ ಕಾರಣಂ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾಧಮ್ಮಸಾಸನೇ ಅವಚನಮ್ಪಿ ಅಭಾವಮೇವ ದೀಪೇತೀತಿ। ತತ್ಥ ವುಚ್ಚತೇ ಯಥೇವ ಹಿ ಏಕಧಮ್ಮಾಧಾರಭಾವೇಪಿ ಉಪ್ಪಾದಭಙ್ಗಾನಂ ಅಞ್ಞೋ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೋ, ಅಞ್ಞೋ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೋತಿ ಉಪ್ಪಾದಾವತ್ಥಾಯ ಭಿನ್ನಾ ಭಙ್ಗಾವತ್ಥಾ ಇಚ್ಛಿತಾ। ಇತರಥಾ ಹಿ "ಅಞ್ಞೋಯೇವ ಧಮ್ಮೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಅಞ್ಞೋ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ಏವಮೇವ ಉಪ್ಪಾದಭಙ್ಗಾವತ್ಥಾಹಿ ಭಿನ್ನಾ ಭಙ್ಗಾಭಿಮುಖಾವತ್ಥಾಪಿ ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಾ, ಸಾ ಠಿತಿ ನಾಮ। **ಪಾಳಿಯಂ** ಪನ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯಾನುರೋಧತೋ ನಯದಸ್ಸನವಸೇನ ಸಾ ನ ವುತ್ತಾ। ಅಭಿಧಮ್ಮದೇಸನಾಪಿ ಹಿ ಕದಾಚಿ ವೇನೇಯ್ಯಜ್ಝಾಸಯಾನುರೋಧೇನ ಪವತ್ತತಿ, ಯಥಾ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದೋ ಉಪಚಯೋ ಸನ್ತತೀತಿ ದ್ವಿಧಾ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ದೇಸಿತೋ, **ಸುತ್ತೇ ಚ** "ತೀಣಿಮಾನಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸಙ್ಖತಸ್ಸ ಸಙ್ಖತಲಕ್ಖಣಾನಿ। ಕತಮಾನಿ ತೀಣಿ? ಉಪ್ಪಾದೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ವಯೋ ಪಞ್ಞಾಯತಿ, ಠಿತಸ್ಸ ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ಪಞ್ಞಾಯತೀ"ತಿ ಏವಂ ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಸ್ಸೇವ ಲಕ್ಖಣದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಉಪ್ಪಾದಾದೀನಂ ವುತ್ತತ್ತಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ಪಬನ್ಧಸ್ಸ ಪಞ್ಞತ್ತಿಸಭಾವಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖತಸ್ಸ ಠಿತಿ ತತ್ಥ ವುತ್ತಾತಿ ವಿಞ್ಞಾತುಂ। ಉಪಸಗ್ಗಸ್ಸ ಚ ಧಾತ್ವತ್ಥೇಯೇವ ಪವತ್ತನತೋ "ಪಞ್ಞಾಯತೀ"ತಿ ಏತಸ್ಸ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಅತ್ಥೋ। ತಸ್ಮಾ ನ ಏತ್ತಾವತಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೋ ಪಟಿಬಾಹಿತುಂ ಯುತ್ತೋತಿ ಸುವುತ್ತಮೇತಂ "ಉಪ್ಪಾದಠಿತಿಭಙ್ಗವಸೇನಾ"ತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯ**ಮ್ಪಿ "ಏಕೇಕಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಠಿತಿಭಙ್ಗವಸೇನ ತಯೋ ತಯೋ ಖಣಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೮ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ)।

೯. ಅರೂಪಂ ಲಹುಪರಿಣಾಮಂ, ರೂಪಂ ಗರುಪರಿಣಾಮಂ ಗಾಹಕಗಾಹೇತಬ್ಬಭಾವಸ್ಸ ತಂತಂಖಣವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋತಿ ಆಹ **"ತಾನೀ"**ತ್ಯಾದಿ। **ತಾನೀ**ತಿ ತಾದಿಸಾನಿ। ಸತ್ತರಸನ್ನಂ ಚಿತ್ತಾನಂ ಖಣಾನಿ ವಿಯ ಖಣಾನಿ **ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಿ,** ತಾನಿ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಿ ಸತ್ತರಸಾತಿ ವಾ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಪನ ಏಕಪಞ್ಞಾಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। **ರೂಪಧಮ್ಮಾನ**ನ್ತಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಲಕ್ಖಣರೂಪವಜ್ಜಾನಂ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿದ್ವಯಞ್ಹಿ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಂ। ತಥಾ ಹಿ ತಂ ಚಿತ್ತಾನುಪರಿವತ್ತಿಧಮ್ಮೇಸು ವುತ್ತಂ। ಲಕ್ಖಣರೂಪೇಸು ಚ ಜಾತಿ ಚೇವ ಅನಿಚ್ಚತಾ ಚ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇಹಿ ಸಮಾನಾಯುಕಾ, ಜರತಾ ಪನ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವದನ್ತಿ -

"ತಂ ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಾಯು, ವಿನಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಲಕ್ಖಣ"ನ್ತಿ (ಸ॰ ಸ॰ ೬೦)।

ಕೇಚಿ (ವಿಭ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೧೦) ಪನ **"ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಟ್ಠಕಥಾಯಂ** 'ಏತ್ತಾವತಾ ಏಕಾದಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾ ಅತೀತಾ ಹೋನ್ತಿ, ಅಥಾವಸೇಸಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ'ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೬೨೩; ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ವಚನತೋ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಮಾಯೂ। ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವ ಹಿ ರೂಪಂ ಭವಙ್ಗಚಲನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ, ತಯಿದಮಸಾರಂ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತೇನ ಸಹುಪ್ಪನ್ನಂ ಕಮ್ಮಜರೂಪಂ ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಸತ್ತರಸಮೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಅಟ್ಠಾರಸಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೮ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ) **ಅಟ್ಠಕಥಾಯ**ಮೇವ ಸತ್ತರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಸ್ಸ ಆಗತತ್ತಾ। ಯತ್ಥ ಪನ ಸೋಳಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನೇವ ಪಞ್ಞಾಯನ್ತಿ, ತತ್ಥ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಭಾವಯೋಗ್ಯಕ್ಖಣವಸೇನ ನಯೋ ನೀತೋ। ಹೇಟ್ಠಿಮಕೋಟಿಯಾ ಹಿ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಮ್ಪಿ ಅತಿಕ್ಕನ್ತಸ್ಸೇವ ರೂಪಸ್ಸ ಆಪಾಥಾಗಮನಸಾಮತ್ಥಿಯನ್ತಿ ಅಲಮತಿವಿತ್ಥಾರೇನ।

೧೦. ಏಕಚಿತ್ತಸ್ಸ ಖಣಂ ವಿಯ ಖಣಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಂ, ತಂ ಅತೀತಂ ಏತೇಸಂ, ಏತಾನಿ ವಾ ತಂ ಅತೀತಾನೀತಿ **ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾತೀತಾನಿ। ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತೀ**ತಿ ರೂಪಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಸಕಸಕಟ್ಠಾನೇ ಠತ್ವಾವ ಗೋಚರಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಆಭೋಗಾನುರೂಪಂ ಅನೇಕಕಲಾಪಗತಾನಿ ಆಪಾಥಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಿ, ಸೇಸಾನಿ ಪನ ಘಾನಾದಿನಿಸ್ಸಯೇಸು ಅಲ್ಲೀನಾನೇವ

ವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಕಾರಣಾನೀತಿ ಏಕೇಕಕಲಾಪಗತಾನಿಪಿ। ಏಕೇಕಕಲಾಪಗತಾಪಿ ಹಿ ಪಸಾದಾ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಆಧಾರಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ, ತೇ ಪನ ಭವಙ್ಗಚಲನಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭೂತೇನ ಭವಙ್ಗೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ। "ಆವಜ್ಜನೇನ ಸದ್ಧಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಾ"ತಿ ಅಪರೇ।

ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಭವಙ್ಗೇ ಚಲಿತೇತಿ ವಿಸದಿಸವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವಸಙ್ಖಾತಭವಙ್ಗಚಲನವಸೇನ ಪುರಿಮಗ್ಗಹಿತಾರಮ್ಮಣಸ್ಮಿಂಯೇವ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಭವಙ್ಗೇ ಪವತ್ತೇ। ಪಞ್ಚಸು ಹಿ ಪಸಾದೇಸು ಯೋಗ್ಯದೇಸಾವತ್ಥಾನವಸೇನ ಆರಮ್ಮಣೇ ಘಟ್ಟಿತೇ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಾನುಭಾವೇನ ಭವಙ್ಗಸನ್ತತಿ ವೋಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನಾ ಸಹಸಾ ಅನೋಚ್ಛಿಜ್ಜಿತ್ವಾ ಯಥಾ ವೇಗೇನ ಧಾವನ್ತೋ ಠಾತುಕಾಮೋಪಿ ಪುರಿಸೋ ಏಕದ್ವಿಪದವಾರೇ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾವ ತಿಟ್ಠತಿ, ಏವಂ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾವ ಓಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ। ತತ್ಥ ಪಠಮಚಿತ್ತಂ ಭವಙ್ಗಸನ್ತತಿಂ ಚಾಲೇನ್ತಂ ವಿಯ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ **ಭವಙ್ಗಚಲನಂ,** ದುತಿಯಂ ತಸ್ಸ ಓಚ್ಛಿಜ್ಜನಾಕಾರೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ **ಭವಙ್ಗುಪಚ್ಛೇದೋ**ತಿ ವೋಹರನ್ತಿ। ಇಧ ಪನ ಅವಿಸೇಸೇನ ವುತ್ತಂ "ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಭವಙ್ಗೇ ಚಲಿತೇ"ತಿ।

ನನು ಚ ರೂಪಾದಿನಾ ಪಸಾದೇ ಘಟ್ಟಿತೇ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸೇವ ಚಲನಂ ಯುತ್ತಂ, ಕಥಂ ಪನ ಹದಯವತ್ಥುನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸಾತಿ? ಸನ್ತತಿವಸೇನ ಏಕಾಬದ್ಧತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಭೇರಿಯಾ ಏಕಸ್ಮಿಂ ತಲೇ ಠಿತಸಕ್ಖರಾಯ ಮಕ್ಖಿಕಾಯ ನಿಸಿನ್ನಾಯ ಅಪರಸ್ಮಿಂ ತಲೇ ದಣ್ಡಾದಿನಾ ಪಹಟೇ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಭೇರಿಚಮ್ಮವರತ್ತಾದೀನಂ ಚಲನೇನ ಸಕ್ಖರಾಯ ಚಲಿತಾಯ ಮಕ್ಖಿಕಾಯ ಉಪ್ಪತಿತ್ವಾ ಗಮನಂ ಹೋತಿ, ಏವಮೇವ ರೂಪಾದಿನಾ ಪಸಾದೇ ಘಟ್ಟಿತೇ ತನ್ನಿಸ್ಸಯೇಸು ಮಹಾಭೂತೇಸು ಚಲಿತೇಸು ಅನುಕ್ಕಮೇನ ತಂಸಮ್ಬನ್ಧಾನಂ ಸೇಸರೂಪಾನಮ್ಪಿ ಚಲನೇನ ಹದಯವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಚಲಿತೇ ತನ್ನಿಸ್ಸಿತಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಚಲನಾಕಾರೇನ ಪವತ್ತಿ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಞ್ಚ -

> "ಘಟ್ಟಿತೇ ಅಞ್ಞವತ್ಥುಮ್ಹಿ, ಅಞ್ಞನಿಸ್ಸಿತಕಮ್ಪನಂ।
> ಏಕಾಬದ್ಧೇನ ಹೋತೀತಿ, ಸಕ್ಖರೋಪಮಯಾ ವದೇ"ತಿ॥ (ಸಂ॰ ಸಂ॰ ೧೭೪)।

ಭವಙ್ಗಸೋತನ್ತಿ ಭವಙ್ಗಪ್ಪವಾಹಂ। **ಆವಜ್ಜನ್ತ**ನ್ತಿ "ಕಿಂ ನಾಮೇತ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಂ ವಿಯ ಆಭೋಗಂ ಕುರುಮಾನಂ। **ಪಸ್ಸನ್ತ**ನ್ತಿ ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ಪೇಕ್ಖನ್ತಂ। ನನು ಚ "ಚಕ್ಖುನಾ ರೂಪಂ ದಿಸ್ವಾ"ತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೧.೨೧೩; ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೬೨; ವಿಭ॰ ೫೧೭) ವಚನತೋ ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯಮೇವ ದಸ್ಸನಕಿಚ್ಚಂ ಸಾದೇತಿ, ನ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ, ರೂಪಸ್ಸ ಅನ್ಧಭಾವೇನ ರೂಪದಸ್ಸನೇ ಅಸಮತ್ಥಭಾವತೋ। ಯದಿ ಚ ತಂ ರೂಪಂ ಪಸ್ಸತಿ, ತಥಾ ಸತಿ ಅಞ್ಞವಿಞ್ಞಾಣಸಮಙ್ಗಿನೋಪಿ ರೂಪದಸ್ಸನಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಸಿಯಾ। ಯದಿ ಏವಂ ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ತಂ ಕಿಚ್ಚಂ ಸಾಧೇತಿ, ವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಅಪ್ಪಟಿಬನ್ಧತ್ತಾ ಅನ್ತರಿತರೂಪಸ್ಸಪಿ ದಸ್ಸನಂ ಸಿಯಾ। ಹೋತು ಅನ್ತರಿತಸ್ಸಪಿ ದಸ್ಸನಂ, ಯಸ್ಸ ಫಲಿಕಾದಿತಿರೋಹಿತಸ್ಸ ಆಲೋಕಪಟಿಬನ್ಧೋ ನತ್ಥಿ, ಯಸ್ಸ ಪನ ಕುಟ್ಟಾದಿಅನ್ತರಿತಸ್ಸ ಅಲೋಕಪಟಿಬನ್ಧೋ ಅತ್ಥಿ। ತತ್ಥ ಪಚ್ಚಯಾಭಾವತೋ ವಿಞ್ಞಾಣಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ನ ತಸ್ಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಗಹಣಂ ಹೋತಿ। "ಚಕ್ಖುನಾ"ತಿ ಪನೇತ್ಥ ತೇನ ದ್ವಾರೇನ ಕರಣಭೂತೇನಾತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಅಥ ವಾ ನಿಸ್ಸಿತಕಿರಿಯಾ ನಿಸ್ಸಯಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಾ ವುತ್ತಾ ಯಥಾ "ಮಞ್ಚಾ ಉಕ್ಕುಟ್ಠಿಂ ಕರೋನ್ತೀ"ತಿ।

ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ತನ್ತಿ ತಮೇವ ರೂಪಂ ಪಟಿಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಂ ವಿಯ। **ಸನ್ತೀರಯಮಾನ**ನ್ತಿ ತಮೇವ ರೂಪಂ ವೀಮಂಸನ್ತಂ ವಿಯ। **ವವತ್ಥಪೇನ್ತ**ನ್ತಿ ತಮೇವ ರೂಪಂ ಸುಟ್ಠು ಸಲ್ಲಕ್ಖೇನ್ತಂ ವಿಯ। ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಾದಿವಸೇನ ಲದ್ಧೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಏತೇನಾತಿ **ಲದ್ಧಪಚ್ಚಯಂ**। ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಜವನನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಮುಚ್ಛಾಮರಣಾಸನ್ನಕಾಲೇಸು ಚ ಛಪ್ಪಞ್ಚಪಿ ಜವನಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಯೇಭುಯ್ಯೇನಾ"**ತಿ। **ಜವನಾನುಬನ್ಧಾನೀ**ತಿ ಪಟಿಸೋತಗಾಮಿನಾವಂ ನದೀಸೋತೋ ವಿಯ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಾಲಂ ಜವನಂ ಅನುಗತಾನಿ। ತಸ್ಸ ಜವನಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆರಮ್ಮಣಮೇತೇಸನ್ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ "ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಸರೋ"ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಮಜ್ಝೇಪದಲೋಪವಸೇನ, ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚ ತಾನಿ ಪಾಕಾನಿ ಚಾತಿ **ತದಾರಮ್ಮಣಪಾಕಾನಿ। ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ಆರಮ್ಮಣಜವನಸತ್ತಾನುರೂಪಂ। ತಥಾ ಪವತ್ತಿಂ ಪನ ಸಯಮೇವ ಪಕಾಸಯಿಸ್ಸತಿ, **ಭವಙ್ಗಪಾತೋ**ತಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತವಸೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಪಾತೋ ವಿಯ, ಭವಙ್ಗವಸೇನ ಉಪ್ಪತ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಏತ್ಥ ಚ ವೀಥಿಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಸುಖಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ ಅಮ್ಬೋಪಮಾದಿಕಂ ಆಹರನ್ತಿ, ತತ್ರಿದಂ

ಅಮ್ಬೋಪಮಾಮತ್ತಂ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾ) - ಏಕೋ ಕಿರ ಪುರಿಸೋ ಫಲಿತಮ್ಬರುಕ್ಖಮೂಲೇ ಸಸೀಸಂ ಪಾರುಪಿತ್ವಾ ನಿದ್ದಾಯನ್ತೋ ಆಸನ್ನೇ ಪತಿತಸ್ಸ ಏಕಸ್ಸ ಅಮ್ಬಫಲಸ್ಸ ಸದ್ದೇನ ಪಬುಜ್ಝಿತ್ವಾ ಸೀಸತೋ ವತ್ಥಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ಚಕ್ಖುಂ ಉಮ್ಮೀಲೇತ್ವಾ ದಿಸ್ವಾ ಚ ತಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಮದ್ದಿತ್ವಾ ಉಪಸಿಙ್ಘಿತ್ವಾ ಪಕ್ಕಭಾವಂ ಞತ್ವಾ ಪರಿಭುಞ್ಜಿತ್ವಾ ಮುಖಗತಂ ಸಹ ಸೇಮ್ಹೇನ ಅಜ್ಝೋಹರಿತ್ವಾ ಪುನ ತತ್ಥೇವ ನಿದ್ದಾಯತಿ। ತತ್ಥ ಪುರಿಸಸ್ಸ ನಿದ್ದಾಯನಕಾಲೋ ವಿಯ ಭವಙ್ಗಕಾಲೋ, ಫಲಸ್ಸ ಪತಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಕಾಲೋ, ತಸ್ಸ ಸದ್ದೇನ ಪಬುದ್ಧಕಾಲೋ ವಿಯ ಆವಜ್ಜನಕಾಲೋ, ಉಮ್ಮೀಲೇತ್ವಾ ಓಲೋಕಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಪ್ಪವತ್ತಿಕಾಲೋ, ಗಹಿತಕಾಲೋ ವಿಯ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಕಾಲೋ, ಮದ್ದನಕಾಲೋ ವಿಯ ಸನ್ತೀರಣಕಾಲೋ, ಉಪಸಿಙ್ಘನಕಾಲೋ ವಿಯ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಕಾಲೋ, ಪರಿಭೋಗಕಾಲೋ ವಿಯ ಜವನಕಾಲೋ, ಮುಖಗತಂ ಸಹ ಸೇಮ್ಹೇನ ಅಜ್ಝೋಹರಣಕಾಲೋ ವಿಯ ತದಾರಮ್ಮಣಕಾಲೋ, ಪುನ ನಿದ್ದಾಯನಕಾಲೋ ವಿಯ ಪುನ ಭವಙ್ಗಕಾಲೋ।

ಇಮಾಯ ಚ ಉಪಮಾಯ ಕಿಂ ದೀಪಿತಂ ಹೋತಿ? ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಪಸಾದಘಟ್ಟನಮೇವ ಕಿಚ್ಚಂ, ಆವಜ್ಜನಸ್ಸ ವಿಸಯಾಭುಜನಮೇವ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ದಸ್ಸನಮತ್ತಮೇವ, ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಾದೀನಞ್ಚ ಪಟಿಗ್ಗಣ್ಹನಾದಿಮತ್ತಮೇವ , ಜವನಸ್ಸೇವ ಪನ ಆರಮ್ಮಣರಸಾನುಭವನಂ, ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಚ ತೇನ ಅನುಭೂತಸ್ಸೇವ ಅನುಭವನನ್ತಿ ಏವಂ ಕಿಚ್ಚವಸೇನ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅಸಂಕಿಣ್ಣತಾ ದೀಪಿತಾ ಹೋತಿ। ಏವಂ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ "ಆವಜ್ಜನಂ ನಾಮ ಹುತ್ವಾ ಭವಙ್ಗಾನನ್ತರಂ ಹೋತಿ, ತ್ವಂ ದಸ್ಸನಾದೀಸು ಅಞ್ಞತರಂ ಹುತ್ವಾ ಆವಜ್ಜನಾನನ್ತರ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ನಿಯುಞ್ಜಕೇ ಕಾರಕೇ ಅಸತಿಪಿ ಉತುಬೀಜನಿಯಾಮಾದಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾ) ವಿಯ ಚಿತ್ತನಿಯಾಮವಸೇನೇವ ಪವತ್ತತೀತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

೧೧. ಏತ್ತಾವತಾ ಸತ್ತರಸ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾನಿ ಪರಿಪೂರೇನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೨. **ಅಪ್ಪಹೋನ್ತಾತೀತಕನ್ತಿ** ಅಪ್ಪಹೋನ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ಅತೀತಂ। **ನತ್ಥಿ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪಾದೋತಿ** ಚುದ್ದಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ತಾವ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ನಿರುದ್ಧತ್ತಾವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ನ ಹಿ ಏಕವೀಥಿಯಂ ಕೇಸುಚಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಕಾನಿಚಿ ಅತೀತಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಹೋನ್ತಿ। ಪನ್ನರಸಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇಸುಪಿ ಜವನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪರಂ ಏಕಮೇವ ಚಿತ್ತಕ್ಖಣಂ ಅವಸಿಟ್ಠನ್ತಿ ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಪ್ಪಹೋನಕಭಾವತೋ ನತ್ಥಿ ದುತಿಯತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತೀತಿ ಪಠಮಮ್ಪಿ ನುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಮೇವ ಹಿ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪತ್ತಿ **ಪಾಳಿಯಂ** ನಿಯಮಿತಾ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಗಣನಾಯಂ ಸಬ್ಬವಾರೇಸು "ತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ದ್ವೇ"ತಿ (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ದ್ವಿನ್ನಮೇವ ಚಿತ್ತವಾರಾನಂ ಆಗತತ್ತಾ। ಯಂ ಪನ **ಪರಮತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯೇ** ವುತ್ತಂ -

"ಸಕಿಂ ದ್ವೇ ವಾ ತದಾಲಮ್ಬಂ, ಸಕಿಮಾವಜ್ಜನಾದಯೋ"ತಿ (ಪರಮ॰ ವಿ॰ ೧೧೬), ತಂ ಮಜ್ಝಿಮಭಾಣಕಮತಾನುಸಾರೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಮಜ್ಝಿಮಭಾಣಕಾನಂ ವಾದೋ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಪಾಳಿಯಾ ಅಸಂಸನ್ದನತೋ **ಸಮ್ಮೋಹವಿನೋದನೀಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತೋವ, ತಸ್ಮಾ ಆಚರಿಯೇನಪಿ ಅತ್ತನಾ ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾಯೇವ ಇಧ ಚೇವ ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೇ ಚ ಸಕಿಂ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪತ್ತಿ ನ ವುತ್ತಾ।

೧೩. ವೋಟ್ಠಬ್ಬನುಪ್ಪಾದತೋ ಪರಂ ಛಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾವಸಿಟ್ಠಾಯುಕಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಅಪ್ಪಾಯುಕಭಾವೇನ ಪರಿದುಬ್ಬಲತ್ತಾ ಜವನುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ। ಜವನಞ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಂ ನಿಯಮೇನ ಸತ್ತಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನಾಹ "**ಜವನಮ್ಪಿ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ**"ತಿ। ಹೇತುಮ್ಹಿ ಚಾಯಂ ತ್ವಾಪಚ್ಚಯೋ, ಜವನಸ್ಸಪಿ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಯಾತಿ ಅತ್ಥೋ। ಇತರಥಾ ಹಿ ಅಪರಕಾಲಕಿರಿಯಾಯ ಸಮಾನಕತ್ತುಕತಾ ನ ಲಬ್ಭತೀತಿ। **ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುನ್ತಿ** ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಾ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಾ। ಕೇಚಿ ಪನ "ತಿಕ್ಖತ್ತು'ನ್ತಿ ಇದಂ ವಚನಸಿಲಿಟ್ಠತಾಮತ್ತಪ್ಪಯೋಜನ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ಪನ ತೇಸಂ ಅಭಿನಿವೇಸಮತ್ತಂ। ನ ಹಿ "ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಮೇವ ಪರಿವತ್ತತೀ"ತಿ ವುತ್ತೇಪಿ ವಚನಸ್ಸ ಅಸಿಲಿಟ್ಠಭಾವೋ ಅತ್ಥಿ, ನ ಚ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ಬಾಧಕಂ ಕಿಞ್ಚಿ ವಚನಂ ಅಟ್ಠಕಥಾದೀಸು ಅತ್ಥಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಸೀಹಳಸಂವಣ್ಣನಾಕಾರಾಪಿ "ದ್ವಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಾ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ವಾ"ಇಚ್ಚೇವ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ।

ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನಮೇವ ಪರಿವತ್ತತೀತಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನಮೇವ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ತಂ ಪನ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಅನ್ತರಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ರತ್ವಾ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ನಿವತ್ತನಂ ನತ್ಥಿ।

ಆನನ್ದಾಚರಿಯೋ ಪನೇತ್ಥ (ಧ॰ ಸ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ) "ಆವಜ್ಜನಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೭) ಆವಜ್ಜನಾಯ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ವುತ್ತತ್ತಾ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನಾವಜ್ಜನಾನಞ್ಚ ಅತ್ಥನ್ತರಾಭಾವತೋ ಸತಿ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾಕುಸಲಕಿರಿಯಜವನಾನಂ ಏಕನ್ತತೋ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೇನೇವ ಪವತ್ತೇಯ್ಯ, ನೋ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಮುಚ್ಛಾಕಾಲಾದೀಸು ಮನ್ದೀಭೂತವೇಗತಾಯ ಜವನಪಾರಿಪೂರಿಯಾ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಯಮಿತಬ್ಬಂ, ನ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನಸ್ಸ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಿಯಾತಿ ದೀಪೇತಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಏವಂ ದೀಪೇತಿ, ತಿಹೇತುಕವಿಪಾಕಾನಿ ಪನ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ವುತ್ತಾನೇವ। ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಾನಿ ನ ಕಸ್ಸಚಿ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ತಾನಿ ವಿಯ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚಯವೇಕಲ್ಲತೋ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾದೀನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ, ತಸ್ಮಾ **ಅಟ್ಠಕಥಾಸು** ಆಗತನಯೇನೇವೇತ್ಥ ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ನಿಯಮಿತನ್ತಿ।

೧೪. **ನತ್ಥಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ** ಉಪರಿಮಕೋಟಿಯಾ ಸತ್ತಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕಸ್ಸಪಿ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬನುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಪ್ಪಹೋನಕಭಾವತೋ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೋ ನತ್ಥಿ, ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಭವಙ್ಗಚಲನಮೇವಾತಿ ಅವಧಾರಣಫಲಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "ನತ್ಥಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಅಪರೇ ಪನ "ನತ್ಥಿ ಭವಙ್ಗುಪಚ್ಛೇದೋ"ತಿ ಅವಧಾರಣಫಲಂ ದಸ್ಸೇನ್ತಿ, ತಂ ಪನ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾಭಾವವಚನೇನೇವ ಸಿದ್ಧಂ। ಸತಿ ಹಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ ಭವಙ್ಗಂ ಉಪಚ್ಛಿಜ್ಜತಿ। ಭವಙ್ಗುಪಚ್ಛೇದನಾಮೇನ ಪನ ಹೇಟ್ಠಾಪಿ ವಿಸುಂ ಅವುತ್ತತ್ತಾ ಇಧ ಅವಿಸೇಸೇನ ವುತ್ತಂ।

೧೫. ಸಬ್ಬಸೋ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ ಪಚ್ಛಿಮವಾರೋವಿಧಮೋಘವಾರವಸೇನ ವುತ್ತೋ, ಅಞ್ಞತ್ಥ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾ) ಪನ ದುತಿಯತತಿಯವಾರಾಪಿ ತದಾರಮ್ಮಣಜವನೇಹಿ ಸುಞ್ಞತ್ತಾ "ಮೋಘವಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ। **ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾತಿ** ವಿಸಯಭೂತಾ, ಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಚ। ಪಚ್ಚಯೋಪಿ ಹಿ "ಆರಮ್ಮಣ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ "ನ ಲಚ್ಛತಿ ಮಾರೋ ಓತಾರಂ, ನ ಲಚ್ಛತಿ ಮಾರೋ ಆರಮ್ಮಣ"ನ್ತಾದೀಸು (ದೀ॰ ನಿ॰ ೩.೮೦) ವಿಯ। ತೇನೇವೇತ್ಥ ಮೋಘವಾರಸ್ಸಪಿ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ ವಿಸಯಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ಸಿದ್ಧಂ। ಅತಿಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಞ್ಹಿ ಮೋಘವಾರಪಞ್ಞಾಪನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। ಇತರಥಾ ಹಿ ಭವಙ್ಗಚಲನಸ್ಸ ಸಕಸಕಗೋಚರೇಯೇವ ಪವತ್ತನತೋ ಪಚ್ಛಿಮವಾರಸ್ಸ ಅತಿಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಿ ನತ್ಥೀತಿ "ಚತುನ್ನಂ ವಾರಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ"ತಿ ವಚನಂ ದುರುಪಪಾದನಂ ಸಿಯಾತಿ।

೧೬. ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ **ಯಥಾರಹಂ** ತಂತಂದ್ವಾರಾನುರೂಪಂ, ತಂತಂಪಚ್ಚಯಾನುರೂಪಂ, ತಂತಂಆರಮ್ಮಣಾದಿಅನುರೂಪಞ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಆವಜ್ಜನದಸ್ಸನಾದಿಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣವೋಟ್ಠಬ್ಬನಜವನತದಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅವಿಸೇಸತೋ **ಸತ್ತೇವ** ಹೋನ್ತಿ। **ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ** ಚಿತ್ತಾನಂ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಚಿತ್ತಾನಿಯೇವ ವಾ **ಚತುದ್ದಸ** ಆವಜ್ಜನಾದಿಪಞ್ಚಕಸತ್ತಜವನತದಾರಮ್ಮಣದ್ವಯವಸೇನ। ವಿತ್ಥಾರಾ ಪನ **ಚತುಪಞ್ಞಾಸ** ಸಬ್ಬೇಸಮೇವ ಕಾಮಾವಚರಾನಂ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ,

ಏತ್ಥಾತಿ ವಿಸಯಪ್ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹೇ।

ಪಞ್ಚದ್ವಾರವೀಥಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮನೋದ್ವಾರವೀಥಿ

ಪರಿತ್ತಜವನವಾರವಣ್ಣನಾ

೧೭. ಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತಾನಂ ಅತೀತಾನಾಗತಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ ತೇಸಂ ಅತಿಮಹನ್ತಾದಿವಸೇನ ವಿಸಯವವತ್ಥಾನಂ ಕಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕಾತಿ ವಿಭೂತಾವಿಭೂತವಸೇನೇವೇತಂ ನಿಯಮೇತುಂ "**ಯದಿ ವಿಭೂತಮಾರಮ್ಮಣ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ।

೧೮. **ಏತ್ಥಾ**ತಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ। **ಏಕಚತ್ತಾಲೀಸ** ಪಞ್ಚದ್ವಾರಾವೇಣಿಕಾನಂ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಮನೋಧಾತುತ್ತಯವಸೇನ ತೇರಸಚಿತ್ತಾನಂ ತತ್ಥ ಅಪ್ಪವತ್ತನತೋ।

ಪರಿತ್ತಜವನವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಪ್ಪನಾಜವನವಾರವಣ್ಣನಾ

೧೦. **ವಿಭೂತಾವಿಭೂತಭೇದೋ ನತ್ಥಿ** ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಿಭೂತಕಾಲೇಯೇವ ಅಪ್ಪನಾಸಮ್ಭವತೋ।

೧೧. ತತ್ಥ ಹಿ ಛಬ್ಬೀಸತಿಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಜವನೇಸು ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಜವನಂ ಅಪ್ಪನಾವೀಥಿಮೋತರತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಪರಿಕಮ್ಮೋಪಚಾರಾನುಲೋಮಗೋತ್ರಭುನಾಮೇನ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುದ್ಧೇತಿ ಯೋಜನಾ। ಪಠಮಚಿತ್ತಞ್ಹಿ ಅಪ್ಪನಾಯ ಪರಿಕಮ್ಮತ್ತಾ ಪಟಿಸಙ್ಖಾರಕಭೂತತ್ತಾ **ಪರಿಕಮ್ಮಂ**। ದುತಿಯಂ ಸಮೀಪಚಾರಿತ್ತಾ **ಉಪಚಾರಂ**। ನಾಚ್ಚಾಸನ್ನೋಪಿ ಹಿ ನಾತಿದೂರಪ್ಪವತ್ತಿ ಸಮೀಪಚಾರೀ ನಾಮ ಹೋತಿ, ಅಪ್ಪನಂ ಉಪೇಚ್ಚ ಚರತೀತಿ ವಾ **ಉಪಚಾರಂ**। ತತಿಯಂ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ ಪರಿಕಮ್ಮಾನಂ, ಉಪರಿಅಪ್ಪನಾಯ ಚ ಅನುಕೂಲತ್ತಾ **ಅನುಲೋಮಂ**। ಚತುತ್ಥಂ ಪರಿತ್ತಗೋತ್ತಸ್ಸ, ಪುಥುಜ್ಜನಗೋತ್ತಸ್ಸ ಚ ಅಭಿಭವನತೋ, ಮಹಗ್ಗತಗೋತ್ತಸ್ಸ, ಲೋಕುತ್ತರಗೋತ್ತಸ್ಸ ಚ ಭಾವನತೋ ವಡ್ಢನತೋ **ಗೋತ್ರಭು,** ಇಮಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ನಾಮಾನಿ ಚತುಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ಅನವಸೇಸತೋ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಿಯಂ ಪನ ಉಪಚಾರಾನುಲೋಮಗೋತ್ರಭುನಾಮೇನೇವ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೮೦೪) ಪನ ಪುರಿಮಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ , ದ್ವಿನ್ನಂ ವಾ ಅವಿಸೇಸೇನಪಿ ಪರಿಕಮ್ಮಾದಿನಾಮಂ ವುತ್ತಂ, ಚತುಕ್ಖತ್ತುಂ, ತಿಕ್ಖತ್ತುಮೇವ ವಾ ಪಞ್ಚಮಂ, ಚತುತ್ಥಂ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಅಪ್ಪನಾನುರೂಪತೋತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಪರಿಕಮ್ಮಾದಿನಾಮಾನಂ ಅನವಸೇಸತೋ ಲಬ್ಭಮಾನವಾರದಸ್ಸನತ್ಥಂ "**ಚತುಕ್ಖತ್ತು**"ನ್ತಿ ಆದಿತೋ ವುತ್ತಂ, ಗಣನಪಟಿಪಾಟಿವಸೇನ ಪನ "**ಪಞ್ಚಮಂ ವಾ**"ತಿ ಓಸಾನೇ ವುತ್ತಂ।

ಯಥಾರಹನ್ತಿ ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಾನುರೂಪಂ। ಖಿಪ್ಪಾಭಿಞ್ಞಸ್ಸ ಹಿ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಕಾಮಾವಚರಜವನಾನನ್ತರಂ ಚತುತ್ಥಂ ಅಪ್ಪನಾಚಿತ್ತಮುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ದನ್ಧಾಭಿಞ್ಞಸ್ಸ ಚತುಕ್ಖತ್ತುಂ ಪವತ್ತಜವನಾನನ್ತರಂ ಪಞ್ಚಮಂ ಅಪ್ಪನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಅಲದ್ಧಾಸೇವನಂ ಅನುಲೋಮಂ ಗೋತ್ರಭುಂ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ಲದ್ಧಾಸೇವನಮ್ಪಿ ಚ ಛಟ್ಠಂ ಸತ್ತಮಂ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಆಸನ್ನಭಾವೇನ ಪಪಾತಾಸನ್ನಪುರಿಸೋ ವಿಯ ಅಪ್ಪನಾವಸೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಚತುತ್ಥತೋ ಓರಂ, ಪಞ್ಚಮತೋ ಪರಂ ವಾ ಅಪ್ಪನಾ ನ ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಯಥಾಭಿನೀಹಾರವಸೇನಾ**ತಿ ರೂಪಾರೂಪಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗಫಲಾನುರೂಪಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಭಾವನಾಚಿತ್ತಾಭಿನೀಹರಣಾನುರೂಪತೋ, ಅಪ್ಪನಾಯ ವೀಥಿ **ಅಪ್ಪನಾವೀಥಿ**। "ತತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತೀ"ತಿ ಏತ್ತಕೇಯೇವ ವುತ್ತೇ ಚತುತ್ಥಂ, ಪಞ್ಚಮಂ ವಾ ಓತಿಣ್ಣಅಪ್ಪನಾತೋ ಪರಂ ಭವಙ್ಗಪಾತೋವ ಹೋತಿ, ನ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಂ ಫಲಚಿತ್ತಂ, ಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಞ್ಚ ಝಾನಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಪುನಪ್ಪುನನ್ತಿ ಗಣ್ಹೇಯ್ಯುನ್ತಿ ಪುನ "**ಅಪ್ಪನಾವಸಾನೇ**"ತಿ ವುತ್ತಂ। ನಿಕಾಯನ್ತರಿಯಾ ಕಿರ ಲೋಕಿಯಪ್ಪನಾಸು ಪಠಮಕಪ್ಪನಾತೋ ಪರಂ ಸತ್ತಮಜವನಪೂರಣತ್ಥಂ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ಕಾಮಾವಚರಜವನಾನಮ್ಪಿ ಪವತ್ತಿಂ ವಣ್ಣೇನ್ತೀತಿ ತೇಸಂ ಮತಿನಿಸೇಧನತ್ಥಂ "**ಭವಙ್ಗಪಾತೋವಾ**"ತಿ ಸಾವಧಾರಣಂ ವುತ್ತಂ।

೨೨. **ತತ್ಥಾ**ತಿ ತೇಸು ಅಟ್ಠಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾಮಾವಚರಜವನೇಸು, ತೇಸು ಚ ಛಬ್ಬೀಸತಿಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಜವನೇಸು। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ವಾ ತಸ್ಮಿಂ ಅಪ್ಪನಾವಾರೇ। **ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಜವನಾನನ್ತರ**ನ್ತಿ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ಕುಸಲಕಿರಿಯಜವನಾನಂ ಅನನ್ತರಂ। **ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾವಾ**ತಿ ಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಸ್ಸ, ಸುಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಾದೀನಂ ಮಗ್ಗಫಲಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾವ, ನ ಪನ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾ ಭಿನ್ನವೇದನಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ। **ಪಾಟಿಕಙ್ಖಿತಬ್ಬಾ**ತಿ ಪಸಂಸಿತಬ್ಬಾ, ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ತತ್ಥಾಪೀ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಏಕವೇದನಜವನವಾರೇಪಿ। **ಕುಸಲಜವನಾನನ್ತರ**ನ್ತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಕುಸಲಜವನಾನನ್ತರಂ ಕುಸಲಜವನಮಪ್ಪೇತಿ, ನ ಕಿರಿಯಜವನಂ ಭಿನ್ನಸನ್ತಾನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನತೋ। ಹೇಟ್ಠಿಮಞ್ಚ ಫಲತ್ತಯಮಪ್ಪೇತಿ ಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯನ್ತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೨೩. **ಸುಖಪುಞ್ಞಮ್ಹಾ** ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತತಿಹೇತುಕಕುಸಲದ್ವಯತೋ ಪರಂ ಅಗ್ಗಫಲವಿಪಾಕಕಿರಿಯವಜ್ಜಿತಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಜವನವಸೇನ **ದ್ವತ್ತಿಂಸ, ಉಪೇಕ್ಖಕಾ** ತಿಹೇತುಕಕುಸಲದ್ವಯತೋ ಪರಂ ತಥೇವ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಾನಿ **ದ್ವಾದಸ, ಸುಖಿತಕ್ರಿಯತೋ** ತಿಹೇತುಕದ್ವಯತೋ ಪರಂ ಕಿರಿಯಜ್ಝಾನಚತುಕ್ಕಸ್ಸ, ಅಗ್ಗಫಲಚತುಕ್ಕಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ **ಅಟ್ಠ, ಉಪೇಕ್ಖಕಾ** ತಿಹೇತುಕದ್ವಯತೋ ಪರಂ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತರೂಪಾರೂಪಕಿರಿಯಪಞ್ಚಕಸ್ಸ, ಅಗ್ಗಫಲಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ **ಛ** ಅಪ್ಪನಾ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ।

೨೪. **ಏತ್ಥಾ**ತಿ ವೀಥಿಸಙ್ಗಹಾಧಿಕಾರೇ।

ಅಪ್ಪನಾಜವನವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮನೋದ್ವಾರವೀಥಿವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಅಪ್ಪನಾಜವನವಾರವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಮವಣ್ಣನಾ

೨೫. **ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪೀ**ತಿ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಮನೋದ್ವಾರೇಪಿ।

೨೬. **ಇಟ್ಠೇ**ತಿ ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇ। ಅತಿಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಞ್ಹಿ ವಿಸುಂ ವಕ್ಖತಿ। ಕುಸಲವಿಪಾಕಾನಿ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣಾನೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತೇ ಸನ್ತೀರಣತದಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವಾತಿ ಆಹ "**ಅತಿಇಟ್ಠೇ ಪನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನೇವಾ**"ತಿ। ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಹಿ ಕಮ್ಮಾನುಭಾವತೋ ಪವತ್ತಮಾನಸ್ಸ ಆದಾಸೇ ಮುಖನಿಮಿತ್ತಂ ವಿಯ ನಿಬ್ಬಿಕಪ್ಪತಾಯ ಪಕಪ್ಪೇತ್ವಾ ಗಹಣಾಭಾವತೋ ಯಥಾರಮ್ಮಣಮೇವ ವೇದನಾಯೋಗೋ ಹೋತಿ, ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಂ ಪನ ಅಪ್ಪಹೀನವಿಪಲ್ಲಾಸೇಸು ಸನ್ತಾನೇಸು ಪವತ್ತಿಯಾ ಅತಿಇಟ್ಠೇಪಿ ಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಅನಿಟ್ಠಾಕಾರತೋ, ಅನಿಟ್ಠೇಪಿ ಇಟ್ಠಇಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರತೋ ಗಹಣಂ ಹೋತಿ। ತಥಾ ಹಿ ಅಸ್ಸದ್ಧಾದೀನಂ ಬುದ್ಧಾದೀಸು ಅತಿಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಜವನಂ ಹೋತಿ, ತಿತ್ಥಿಯಾದೀನಞ್ಚ ದೋಮನಸ್ಸಜವನಂ, ಗಮ್ಭೀರಪಕತಿಕಾದೀನಞ್ಚ ಪಟಿಕ್ಕೂಲಾರಮ್ಮಣೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಜವನಂ, ಸುನಖಾದೀನಞ್ಚ ತತ್ಥ ಸೋಮನಸ್ಸಜವನಂ, ಪುರಿಮಪಚ್ಛಾಭಾಗಪ್ಪವತ್ತಾನಿ ಪನ ವಿಪಾಕಾನಿ ಯಥಾವತ್ಥುಕಾನೇವ । ಅಪಿಚ ಅಸುಚಿದಸ್ಸನೇ ಸುಮನಾಯಮಾನಾನಂ ಸುನಖಾದೀನನ್ತಿ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಪನ ಅತಿಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠೇಸು ಪವತ್ತಮಾನಾನಮ್ಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಭಾವೇ ಕಾರಣಂ ಹೇಟ್ಠಾ ಕಥಿತಮೇವ।

೨೭. **ತತ್ಥಾಪೀ**ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣೇಸುಪಿ। **ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಕಿರಿಯಜವನಾವಸಾನೇ**ತಿ ಸಹೇತುಕಾಹೇತುಕಸುಖಸಹಗತಕಿರಿಯಪಞ್ಚಕಾವಸಾನೇ। ಖೀಣಾಸವಾನಂ ಚಿತ್ತವಿಪಲ್ಲಾಸಾಭಾವೇನ ಕಿರಿಯಜವನಾನಿಪಿ

ಯಥಾರಮ್ಮಣಮೇವ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ **“ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಕಿರಿಯಜವನಾವಸಾನೇ”**ತ್ಯಾದಿ। ಕೇಚಿ ಪನ ಆಚರಿಯಾ **“ಪಟ್ಠಾನೇ** (ಧ॰ ಸ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ) ‘ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ನಿರುದ್ಧೇ ವಿಪಾಕೋ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ’ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೧.೯೮) ಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಮೇವಾನನ್ತರಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ವುತ್ತನ್ತಿ ನತ್ಥಿ ಕಿರಿಯಜವನಾನನ್ತರಂ ತದಾರಮ್ಮಣುಪ್ಪಾದೋ”ತಿ ವದನ್ತಿ। ತತ್ಥ ವುಚ್ಚತೇ - ಯದಿ ಅಬ್ಯಾಕತಾನನ್ತರಮ್ಪಿ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ। ಪರಿತ್ತಾರಮ್ಮಣೇ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಾನನ್ತರಮ್ಪಿ ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಂ ಮಞ್ಞೇಯ್ಯುನ್ತಿ ಕಿರಿಯಜವನಾನನ್ತರಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ನ ವುತ್ತಂ, ನ ಪನ ಅಲಬ್ಭನತೋ। ಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಕೇನಚಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಕತ್ಥಚಿ ಅವಚನಂ ದಿಸ್ಸತಿ, ಯಥಾ ತಂ **ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹೇ** ಲಬ್ಭಮಾನಮ್ಪಿ ಹದಯವತ್ಥು ದೇಸನಾಭೇದಪರಿಹಾರತ್ಥಂ ನ ವುತ್ತನ್ತಿ।

೧೮. **ದೋಮನಸ್ಸ...ಪೇ॰... ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ ಭವನ್ತಿ,** ನ ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಾನಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿರುದ್ಧಸಭಾವತ್ತಾ। ತೇನೇವ ಹಿ **ಪಟ್ಠಾನೇ** ದೋಮನಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ, ತದನನ್ತರಞ್ಚ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಅನುದ್ಧಟಂ। ತಥಾ ಹಿ “ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೋ ಧಮ್ಮೋ ಸುಖಾಯ ವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ”ತ್ಯಾದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೨.೪೫) ಸುಖದುಕ್ಖವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಸಮಾನವೇದನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ದ್ವೀಸು ದ್ವೀಸು ವಾರೇಸು ವುತ್ತಾ, ಅದುಕ್ಖಮಸುಖವೇದನಾಯ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾ ಪನ ಸಮಾನವೇದನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ, ಇತರವೇದನಾದ್ವಯಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ತೀಸು ವಾರೇಸೂತಿ ಏವಂ ವೇದನಾತ್ತಿಕೇ ಸತ್ತೇವ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯವಾರಾ ವುತ್ತಾ। ಯದಿ ಚ ದೋಮನಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ಸೋಮನಸ್ಸಂ, ಸೋಮನಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ವಾ ದೋಮನಸ್ಸಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜೇಯ್ಯ, ಸುಖದುಕ್ಖವೇದನಾಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯವಸೇನ ದ್ವೇ ವಾರೇ ವಡ್ಢೇತ್ವಾ ನವ ವಾರಾ ವತ್ತಬ್ಬಾ ಸಿಯುಂ, ನ ಪನೇವಂ ವುತ್ತಾ। ತಸ್ಮಾ ನ ತೇಸಂ ತದನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಅತ್ಥಿ। ಏತ್ಥ ಚ “ಸೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಕಿರಿಯಜವನಾವಸಾನೇ”ತ್ಯಾದಿನಾ ಅಯಮ್ಪಿ ನಿಯಮೋ ಅನುಞ್ಞಾತೋ -

> “ಪರಿತ್ತಕುಸಲಾದೋಸ-ಪಾಪಸಾತಕ್ರಿಯಾಜವಾ ।
> ಪಞ್ಚಸ್ವೇಕಂ ತದಾಲಮ್ಬಂ, ಸುಖಿತೇಸು ಯಥಾರಹಂ॥
>
> “ಪಾಪಾಕಾಮಸುಭಾ ಚೇವ, ಸೋಪೇಕ್ಖಾ ಚ ಕ್ರಿಯಾಜವಾ।
> ಸೋಪೇಕ್ಖೇಸು ತದಾಲಮ್ಬಂ, ಛಸ್ವೇಕಮನುರೂಪತೋ”ತಿ॥

ಅಯಞ್ಚ ಜವನೇನ ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಮೋ ಅಬ್ಯಭಿಚಾರೀ। “ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಜವನತೋ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತತದಾರಮ್ಮಣ”ನ್ತ್ಯಾದಿನಯಪ್ಪವತ್ತೋ ಪನ ಅನೇಕನ್ತಿಕೋ। ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಹಿ ಅಕುಸಲಜವನೇಸು ಪರಿಚಿತಸ್ಸ ಕದಾಚಿ ಕುಸಲಜವನೇಸು ಜವಿತೇಸು, ಕುಸಲಜವನೇಸು ವಾ ಪರಿಚಿತಸ್ಸ ಕದಾಚಿ ಅಕುಸಲಜವನೇಸು ಜವಿತೇಸು ಅಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ಪವತ್ತಪರಿಚಯೇನ ತಿಹೇತುಕಜವನತೋಪಿ ಪರಂ ಅಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ತಥಾ ಕುಸಲಾನನ್ತರಂ ಪವತ್ತಪರಿಚಯೇನ ಅಕುಸಲಜವನತೋ ಪರಂ ತಿಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ, ಪಟಿಸನ್ಧಿನಿಬ್ಬತ್ತಕಕಮ್ಮತೋ ಪನ ಅಞ್ಞಕಮ್ಮೇನ ತದಾರಮ್ಮಣಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ **ಪಟ್ಠಾನೇ** “ಅಹೇತುಕೇ ಖನ್ಧೇ ಅನಿಚ್ಚತೋ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ವಿಪಸ್ಸನ್ತಿ, ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ನಿರುದ್ಧೇ ಅಹೇತುಕೋ ವಿಪಾಕೋ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ, ಕುಸಲಾಕುಸಲೇ ನಿರುದ್ಧೇ ಸಹೇತುಕೋ ವಿಪಾಕೋ ತದಾರಮ್ಮಣತಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ”ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೧.೯೮)।

ತಸ್ಮಾತಿ ಯಸ್ಮಾ ದೋಮನಸ್ಸಜವನಾವಸಾನೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಾನೇವ ಹೋನ್ತಿ। ತಸ್ಮಾ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಜವನಾವಸಾನೇ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ‘ಸೋಮನಸ್ಸಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸಾ’ತಿ

ಇಮಿನಾವ ಭವಙ್ಗಪಾತಾಭಾವೋ ದೀಪಿತೋವ ಹೋತಿ ದೋಮನಸ್ಸಾನನ್ತರಂ ಸೋಮನಸ್ಸಾಭಾವತೋತಿ ತಂ ಅವತ್ವಾ ತದಾರಮ್ಮಣಾಭಾವಮೇವ ಪರಿಕಪ್ಪೇನ್ತೋ ಆಹ **"ಯದಿ ತದಾರಮ್ಮಣಸಮ್ಭವೋ ನತ್ಥೀ"**ತಿ। ಸೋಮನಸ್ಸಪಟಿಸನ್ಧಿಕಸ್ಸ ತಿತ್ಥಿಯಾದಿನೋ ಬುದ್ಧಾದಿಅತಿಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಪಿ ಪಟಿಹತಚಿತ್ತಸ್ಸ ದೋಮನಸ್ಸಜವನೇ ಜವಿತೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಸೋಮನಸ್ಸತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅತಿಇಟ್ಠಾರಮ್ಮಣೇ ಚ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ಕೇನಚಿ ವಾ ಅಸಪ್ಪಾಯೇನ ಪರಿಹೀನಲೋಕಿಯಜ್ಝಾನಂ ಆರಬ್ಭ "ಪಣೀತಧಮ್ಮೋ ಮೇ ನಟ್ಠೋ"ತಿ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರಂ ಜನೇನ್ತಸ್ಸ ದೋಮನಸ್ಸಜವನೇ ಸತಿ ಅಕಾಮಾವಚರಾರಮ್ಮಣೇ ತದಾರಮ್ಮಣಾಭಾವತೋ ಯದಿ ತದಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿಸಮ್ಭವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಪರಿಚಿತಪುಬ್ಬನ್ತಿ ಪುಬ್ಬೇ ಪರಿಚಿತಂ, ತಸ್ಮಿಂ ಭವೇ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಗಹಿತಪುಬ್ಬಂ। **ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಸನ್ತೀರಣಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ** ನಿರಾವಜ್ಜನಮ್ಪಿ। ಯಥಾ ತಂ ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ಫಲಚಿತ್ತನ್ತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಥಾಹು -

> "ನಿರಾವಜ್ಜಂ ಕಥಂ ಚಿತ್ತಂ, ಹೋತಿ ನೇತಞ್ಹಿ ಸಮ್ಮತಂ।
> ನಿಯಮೋ ನ ವಿನಾವಜ್ಜಂ, ನಿರೋಧಾ ಫಲದಸ್ಸನಾ"ತಿ॥

ಕೇನ ಪನ ಕಿಚ್ಚೇನ ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತೀತಿ? ತದಾರಮ್ಮಣಕಿಚ್ಚೇನ ತಾವ ನ ಪವತ್ತತಿ ಜವನಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಗ್ಗಹಣತೋ, ನಾಪಿ ಸನ್ತೀರಣಕಿಚ್ಚೇನ ಯಥಾಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಸ್ಸ ಸನ್ತೀರಣವಸೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತನತೋ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಚುತೀಸು ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ, ಪಾರಿಸೇಸತೋ ಪನ ಭವಸ್ಸ ಅಙ್ಗಭಾವತೋ ಭವಙ್ಗಕಿಚ್ಚೇನಾತಿ ಯುತ್ತಂ ಸಿಯಾ। **ಆಚರಿಯಧಮ್ಮಪಾಲತ್ಥೇರೇನಪಿ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅನುಟೀ॰ ೪೯೮ ವಿಪಾಕುದ್ಧಾರಕಥಾವಣ್ಣನಾ) ಹಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋವ। ಯಂ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾನಂ ಧಮ್ಮತೋ, ಆರಮ್ಮಣತೋ ಚ ಸಮಾನತಂ ವಕ್ಖತಿ, ತಂ ಯೇಭುಯ್ಯತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನ ಹಿ ಇದಮೇಕಂ ಠಾನಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾನಂ ವಿಸದಿಸತಾ ಅತ್ಥಿ। **ತಮನನ್ತರಿತ್ವಾ**ತಿ ತಂ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಂ ಅಬ್ಯವಹಿತಂ ಕತ್ವಾ, ತದನನ್ತರನ್ತ್ಯತ್ಥೋ।

೧೯. ಕಾಮಾವಚರ...ಪೇ॰... ಇಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಏತ್ಥ ಕಾಮಾವಚರಜವನಾವಸಾನೇಯೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ ಕಾಮತಣ್ಹಾನಿದಾನಕಮ್ಮನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ। ನ ಹಿ ತಂ ಕಾಮತಣ್ಹಾಹೇತುಕೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ಜನಿತಂ ಅತಂಸಭಾವಸ್ಸ ರೂಪಾರೂಪಾವಚರಲೋಕುತ್ತರಜವನಸ್ಸ ಅನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಕಿಂಕಾರಣಾ? ಅಜನಕತ್ತಾ, ಜನಕಸಮಾನತ್ತಾಭಾವತೋ ಚ। ಯಥಾ ಹಿ ಗೇಹತೋ ಬಹಿ ನಿಕ್ಖಮಿತುಕಾಮೋ ಬಾಲಕೋ ಜನಕಂ, ತಂಸದಿಸಂ ವಾ ಅಙ್ಗುಲಿಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ ನಿಕ್ಖಮತಿ, ನಾಞ್ಞಂ ರಾಜಪುರಿಸಾದಿಂ, ಏವಂ ಭವಙ್ಗವಿಸಯತೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಪವತ್ತಮಾನಂ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಜನಕಂ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾಕುಸಲಂ, ತಂಸದಿಸಂ ವಾ ಕಾಮಾವಚರಕಿರಿಯಜವನಂ ಅನುಬನ್ಧತಿ, ನ ಪನ ತಸ್ಸ ವಿಸದಿಸಾನಿ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಜವನಾನಿ। ತಥಾ ಕಾಮಾವಚರಸತ್ತಾನಮೇವ ತದಾರಮ್ಮಣಂ ಇಚ್ಛನ್ತಿ, ನ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ತದಾರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿಬೀಜಸ್ಸಾಭಾವತೋ। ತಥಾ ಕಾಮಾವಚರಧಮ್ಮೇಸ್ವೇವ ಆರಮ್ಮಣಭೂತೇಸು ಇಚ್ಛನ್ತಿ। ನ ಇತರೇಸು ಅಪರಿಚಿತತ್ತಾ। ಯಥಾ ಹಿ ಸೋ ಬಾಲಕೋ ಜನಕಂ, ತಂಸದಿಸಂ ವಾ ಅನುಗಚ್ಛನ್ತೋಪಿ ಅರಞ್ಞಾದಿಅಪರಿಚಿತಟ್ಠಾನಂ ಗಚ್ಛನ್ತಂ ಅನನುಬನ್ಧಿತ್ವಾ ಪಮುಖಙ್ಗಣಾದಿಮ್ಹಿ ಪರಿಚಿತಟ್ಠಾನೇಯೇವ ಅನುಬನ್ಧತಿ, ಏವಮಿದಮ್ಪಿ ರೂಪಾವಚರಾದಿಅಪರಿಚಿತಾರಮ್ಮಣಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನ್ತಂ ನಾನುಬನ್ಧತಿ। ಅಪಿಚ ಕಾಮತಣ್ಹಾಯತ್ತಕಮ್ಮಜನಿತತ್ತಾಪಿ ಏತಂ ಕಾಮತಣ್ಹಾರಮ್ಮಣೇಸು ಪರಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸ್ವೇವ ಪವತ್ತತೀತಿ ವುತ್ತೋವಾಯಮತ್ಥೋ। ಹೋನ್ತಿ ಚೇತ್ಥ -

> "ಜನಕಂ ತಂಸಮಾನಂ ವಾ, ಜವನಂ ಅನುಬನ್ಧತಿ।
> ನ ತು ಅಞ್ಞಂ ತದಾಲಮ್ಬಂ, ಬಾಲದಾರಕಲೀಲಯಾ॥

> "ಬೀಜಸ್ಸಾಭಾವತೋ ನತ್ಥಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾನಮ್ಪಿ ಇಮಸ್ಸ ಹಿ।
> ಪಟಿಸನ್ಧಿಮನೋ ಬೀಜಂ, ಕಾಮಾವಚರಸಞ್ಞಿತಂ॥

“ಠಾನೇ ಪರಿಚಿತೇಯೇವ, ತಂ ಇದಂ ಬಾಲಕೋ ವಿಯ।
ಅನುಯಾತೀತಿ ನಾಞ್ಞತ್ಥ, ಹೋತಿ ತಣ್ಹಾವಸೇನ ವಾ”ತಿ॥

ನನು ಚ “ಕಾಮಾವಚರಪಟಿಸನ್ಧಿಬೀಜಾಭಾವತೋ”ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಥಾ ಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಮ್ಪಿ ಅಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ? ನಾಪಜ್ಜತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪವತ್ತಿಆನುಭಾವತೋ, ದ್ವಾರವೀಥಿಭೇದೇ ಚಿತ್ತನಿಯಮತೋ ಚ।

ತದಾರಮ್ಮಣನಿಯಮವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಜವನನಿಯಮವಣ್ಣನಾ

೩೧. **ಮನ್ದಪ್ಪವತ್ತಿಯ**ನ್ತಿ ಮರಣಾಸನ್ನಕಾಲೇ ವತ್ಥುದುಬ್ಬಲತಾಯ ಮನ್ದೀಭೂತವೇಗತ್ತಾ ಮನ್ದಂ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತಿಯಂ। **ಮರಣಕಾಲಾದೀಸೂ**ತಿ **ಆದಿ**-ಸದ್ದೇನ ಮುಚ್ಛಾಕಾಲಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

೩೨. **ಭಗವತೋ…ಪೇ॰… ವದನ್ತೀ**ತಿ ಭಗವತೋ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಕಾಲಾದೀಸು ಉದಕಕ್ಖನ್ಧಅಗ್ಗಿಕ್ಖನ್ಧಪ್ಪವತ್ತನಾದಿಅತ್ಥಂ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಝಾನಧಮ್ಮೇ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಆವಜ್ಜೇನ್ತಸ್ಸ ಆವಜ್ಜನವಸಿತಾಯ ಮತ್ಥಕಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಆವಜ್ಜನತಪ್ಪರೋವ ಚಿತ್ತಾಭಿನೀಹಾರೋ ಹೋತೀತಿ ಯಥಾವಜ್ಜಿತಝಾನಙ್ಗಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ, ಪಞ್ಚ ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಜವನಚಿತ್ತಾನಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ ವದನ್ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೭೮) **ಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾ**। “ಭಗವತೋ”ತಿ ಚ ಇದಂ ನಿದಸ್ಸನಮತ್ತಂ ಅಞ್ಞೇಸಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮಸೇನಾಪತಿಆದೀನಂ ಏವರೂಪೇ ಅಚ್ಚಾಯಿಕಕಾಲೇ ಅಪರಿಪುಣ್ಣಜವನಾನಂ ಪವತ್ತನತೋ। ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** “ಅಯಞ್ಚ ಮತ್ಥಕಪ್ಪತ್ತಾ ವಸಿತಾ ಭಗವತೋ ಯಮಕಪಾಟಿಹಾರಿಯಕಾಲೇ ಅಞ್ಞೇಸಂ ವಾ ಏವರೂಪೇ ಕಾಲೇ”ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೭೮)। **“ಚತ್ತಾರಿ ಪಞ್ಚ ವಾ**”ತಿ ಚ ಪನೇತಂ ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಮುದಿನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ ಗಹೇತಬ್ಬನ್ತಿ **ಆಚರಿಯಧಮ್ಮಪಾಲತ್ಥೇರೇನ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ಮಹಾ॰ ೧.೭೮) ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ಭಗವತೋ ಚತ್ತಾರಿ, ಅಞ್ಞೇಸಂ ಪಞ್ಚಪೀತಿ ಯುತ್ತಂ ವಿಯ ದಿಸ್ಸತಿ।

೩೪. **ಆದಿಕಮ್ಮಿಕಸ್ಸಾ**ತಿ ಆದಿತೋ ಕತಯೋಗಕಮ್ಮಸ್ಸ। ಪಠಮಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಅಪ್ಪನಾ **ಪಠಮಕಪ್ಪನಾ**। ಅಭಿಞ್ಞಾಜವನಾನಮ್ಪಿ “ಪಠಮಕಪ್ಪನಾಯಾ”ತಿ ಅಧಿಕಾರೋ ಸಿಯಾತಿ ಆಹ **“ಸಬ್ಬದಾಪೀ”**ತಿ, ಪಠಮುಪ್ಪತ್ತಿಕಾಲೇ, ಚಿಣ್ಣವಸೀಕಾಲೇ ಚ ಪಞ್ಚಾಭಿಞ್ಞಾಜವನಾನಿ ಏಕವಾರಮೇವ ಜವನ್ತೀತ್ಯತ್ಥೋ।

೩೫. ಮಗ್ಗಾಯೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ **ಮಗ್ಗುಪ್ಪಾದಾ**। **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ಪಞ್ಚಮಂ ವಾ ಚತುತ್ಥಂ ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗಾನುರೂಪಂ। ಸತ್ತಜವನಪರಮತ್ತಾ ಹಿ ಏಕಾವಜ್ಜನವೀಥಿಯಾ ಚತುತ್ಥಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗತೋ ಪರಂ ತೀತಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ, ಪಞ್ಚಮಂ ಉಪ್ಪನ್ನಮಗ್ಗತೋ ಪರಂ ದ್ವೇ ವಾ ಹೋನ್ತಿ।

೩೬. **ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಕಾಲೇ**ತಿ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಭಾಗೇ। **ಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಜವನ**ನ್ತಿ ಕುಸಲಕಿರಿಯಾನಂ ಅಞ್ಞತರಂ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಜವನಂ। ಅನಾಗಾಮಿಖೀಣಾಸವಾಯೇವ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಂ ಸಮಾಪಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ಸೋತಾಪನ್ನಸಕದಾಮಿನೋತಿ ವುತ್ತಂ **“ಅನಾಗಾಮಿಫಲಂ ವಾ ಅರಹತ್ತಫಲಂ ವಾ**”ತಿ। ವಿಭತ್ತಿವಿಪಲ್ಲಾಸೋ ಚೇತ್ಥ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ “ಅನಾಗಾಮಿಫಲೇ ವಾ ಅರಹತ್ತಫಲೇ ವಾ”ತಿ। ತೇನಾಹ **“ನಿರುದ್ಧೇ**”ತಿ। **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ತಂತಂಪುಗ್ಗಲಾನುರೂಪಂ।

೩೮. **ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯ**ನ್ತಿ ಸಕಲಾಯಪಿ ಝಾನಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಂ, ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಞ್ಚ।

೩೯. **ಪರಿತ್ತಾನಿ** ಜವನಾನಿ ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಮತಾನಿ ಉಕ್ಕಂಸಕೋಟಿಯಾ। ಮಗ್ಗಾಭಿಞ್ಞಾ ಪನ **ಸಕಿಂ** ಏಕವಾರಮೇವ ಮತಾ। **ಅವಸೇಸಾನಿ** ಅಭಿಞ್ಞಾಮಗ್ಗವಜ್ಜಿತಾನಿ ಮಹಗ್ಗತಲೋಕುತ್ತರಜವನಾನಿ ಬಹೂನಿಪಿ ಲಬ್ಭನ್ತಿ ಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಂ ಅಹೋರತ್ತಮ್ಪಿ

ಪವತ್ತನತೋ। **ಅಪಿ**-ಸದ್ದೇನ ಲೋಕಿಯಞ್ಞಾನಾನಿ ಪಠಮಕಪ್ಪನಾಯಂ, ಅನ್ತಿಮಫಲದ್ವಯಞ್ಚ ನಿರೋಧಾನನ್ತರಂ ಏಕವಾರಂ, ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಮಗ್ಗಾನನ್ತರಂ ದ್ವತ್ತಿಕ್ಖತ್ತುಮ್ಪೀತಿ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತಿ।

ಜವನನಿಯಮವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪುಗ್ಗಲಭೇದವಣ್ಣನಾ

೪೦. ಇದಾನಿ ದುಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾಪಾಯಿಕಾಹೇತುಕತಿಹೇತುಕವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಾನಂ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ, ಮಗ್ಗಟ್ಠಫಲಟ್ಠವಸೇನ ಅಟ್ಠವಿಧಾನಂ ಅರಿಯಾನನ್ತಿ ದ್ವಾದಸನ್ನಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕವೀಥಿಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪಠಮಂ ತಾವ ತೇಸಂ ವಜ್ಜಿತಬ್ಬಚಿತ್ತಾನಿ ದಸ್ಸೇತುಮಾಹ **"ದುಹೇತುಕಾನಮಹೇತುಕಾನಞ್ಚಾ"**ತ್ಯಾದಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸಹಗತಾಲೋಭಾದೋಸವಸೇನ ದ್ವೇ ಹೇತೂ ಇಮೇಸನ್ತಿ **ದ್ವಿಹೇತುಕಾ**। ತಾದಿಸಾನಂ ಹೇತೂನಂ ಅಭಾವತೋ **ಅಹೇತುಕಾ**। ಮ-ಕಾರೋ ಪದಸನ್ಧಿಕರೋ। **ಅಪ್ಪನಾಜವನಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ** ವಿಪಾಕಾವರಣಸಬ್ಭಾವತೋ। ದ್ವಿಹೇತುಕಾಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹಿ "ವಿಪಾಕಾವರಣ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಅಪ್ಪನಾಜವನಾಭಾವತೋಯೇವ ಅರಹತ್ತಂ ನತ್ಥೀತಿ **ಕಿರಿಯಜವನಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ**।

೪೧. "ಸಹೇತುಕಂ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೩.೧.೧೦೨) ಭವಙ್ಗಂ ಅಹೇತುಕಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಪಾಠತೋ ಅಹೇತುಕಾನಮ್ಪಿ ನಾನಾಕಮ್ಮೇನ ದ್ವಿಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ಸಮ್ಭವತಿ, ದ್ವಿಹೇತುಕಾನಂ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। ಮೂಲಸನ್ಧಿಯಾ ಪನ ಜಳಭಾವತೋ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ನತ್ಥಿ ತಿಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣನ್ತಿ ಆಹ **"ತಥಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಾನಿ ಚಾ"**ತಿ। ಆಚರಿಯ**ಜೋತಿಪಾಲತ್ಥೇರೇನ** ಪನ "ಸಹೇತುಕಂ ಭವಙ್ಗ"ನ್ತಿ ಅವಿಸೇಸೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ ಅಹೇತುಕಾನಮ್ಪಿ ತಿಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ವತ್ವಾ ಇಧ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಾಭಾವವಚನಸ್ಸ ಪರಿಹಾಸವಸೇನ "ಸೋ ಏವ ಪುಚ್ಛಿತಬ್ಬೋ, ಯೋ ತಸ್ಸ ಕತ್ತಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಂ ಪನ ಪರಿಹಾಸವಸೇನ ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಆಚರಿಯಂ ಪುಚ್ಛಿತ್ವಾವ ವಿಜಾನನತ್ಥಂ ವುತ್ತವಚನಂ ವಿಯ ಠಿತಂ। ತಥಾ ಹಿ ಆಚರಿಯೇನೇವೇತ್ಥ ಕಾರಣಂ **ಪರಮತ್ಥವಿನಿಚ್ಛಯೇ** ವುತ್ತಂ –

"ಞಾಣಪಾಕಾ ನ ವತ್ತನ್ತಿ, ಜಳತ್ತಾ ಮೂಲಸನ್ಧಿಯಾ"ತಿ। (ಪರಮ॰ ವಿ॰ ೧೬೧)।

ಅಪರೇ ಪನ "ಯಥಾ ಅಹೇತುಕಾನಂ ಸಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ ದ್ವಿಹೇತುಕಾನಂ ತಿಹೇತುಕತದಾರಮ್ಮಣಮ್ಪೀ"ತಿ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಮತಾನುರೋಧೇನ ಚ ಇಧಾಪಿ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಅಹೇತುಕೇಯೇವ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ ವದನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಪನ ಪಮಾಣಪಾಠಾಭಾವತೋ ಆಚರಿಯೇನ ಉಭಿನ್ನಮ್ಪಿ ಸಾಧಾರಣವಸೇನ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಾಭಾವೇ ಕಾರಣಂ ವತ್ವಾ ಸಮಕಮೇವ ಚಿತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದಸ್ಸ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ತೇಸಂ ವಚನಂ ವೀಮಂಸಿತ್ವಾ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ। ಅಹೇತುಕಾಪೇಕ್ಖಾಯ ಚೇತ್ಥ "ಸುಗತಿಯ"ನ್ತಿ ವಚನಂ, ತಂ ಪನ ಅತ್ಥತೋ ಅನುಞ್ಞಾತದ್ವಿಹೇತುಕವಿಪಾಕಾನಂ ತತ್ಥೇವ ಸಮ್ಭವದಸ್ಸನಪರಂ। ತೇನಾಹ **"ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಪನಾ"**ತ್ಯಾದಿ।

೪೨. **ತಿಹೇತುಕೇಸೂತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸಹಗತಾಲೋಭಾದೋಸಾಮೋಹವಸೇನ ತಿಹೇತುಕೇಸು ಪುಥುಜ್ಜಾದೀಸೂ ನವವಿಧಪುಗ್ಗಲೇಸು।

೪೩. **ದಿಟ್ಠೀ...ಪೇ॰... ಸೇಕ್ಖಾನನ್ತಿ** ಸಿಕ್ಖಾಯ ಅಪರಿಪೂರಕಾರಿತಾಯ ಸಿಕ್ಖನಸೀಲತಾಯ "ಸೇಕ್ಖಾ"ತಿ ಲದ್ಧನಾಮಾನಂ ಸೋತಾಪನ್ನಸಕದಾಗಾಮೀನಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಪಠಮಮಗ್ಗೇನೇವ ಸಕ್ಕಾಯದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾನಂ ಪಹೀನತ್ತಾ ತಂಸಹಗತಜವನಾನಿ ಚೇವ **ಚ**-ಸದ್ದೇನ ಆಕಡ್ಢಿತಾನಿ ಖೀಣಾಸವಾವೇಣಿಕಾನಿ ಕಿರಿಯಜವನಾನಿ ಚ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

೪೪. **ಪಟಿಘಜವನಾನಿ ಚಾತಿ** ದೋಮನಸ್ಸಜವನಾನಿ ಚೇವ ದಿಟ್ಠಿಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಕಿರಿಯಜವನಾನಿ ಚ।

೪೭. ಲೋಕುತ್ತರ...ಪೇ॰... ಸಮುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಚತುನ್ನಂ ಮಗ್ಗಾನಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಿಕಭಾವೇನ ಪುಗ್ಗಲನ್ತರೇಸು ಅಸಮ್ಭವತೋ, ಹೇಟ್ಠಿಮಹೇಟ್ಠಿಮಾನಞ್ಚ ಉಪರೂಪರಿಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಅನಧಿಗತತ್ತಾ, ಉಪರೂಪರಿಪುಗ್ಗಲಾನಞ್ಚ ಅಸಮುಗ್ಘಾಟಿತಕಮ್ಮಕಿಲೇಸನಿರೋಧೇನ ಪುಥುಜ್ಜನೇಹಿ ವಿಯ ಸೋತಾಪನ್ನಾನಂ ಸೋತಾಪನ್ನಾದೀಹಿ ಪುಗ್ಗಲನ್ತರಭಾವೂಪಗಮನೇನ ಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧತ್ತಾ ಚ ಅಟ್ಠಪಿ ಲೋಕುತ್ತರಜವನಾನಿ ಯಥಾಸಕಂ ಮಗ್ಗಫಲಟ್ಠಾನಂ ಅರಿಯಾನಮೇವ ಸಮುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೪೮. ಇದಾನಿ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಯಥಾಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಜವನಾನಿ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಪಾರಿಸೇಸತೋ ಲಬ್ಭಮಾನಜವನಾನಿ ಸಮ್ಪಿಣ್ಡೇತ್ವಾ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಅಸೇಕ್ಖಾನ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ತಿವಿಧಸಿಕ್ಖಾಯ ಪರಿಪೂರಕಾರಿಭಾವತೋ **ಅಸೇಕ್ಖಾನಂ** ಖೀಣಾಸವಾನಂ ತೇತ್ತಿಂಸವಿಧಕುಸಲಾಕುಸಲಸ್ಸ, ಹೇಟ್ಠಿಮಫಲತ್ತಯಸ್ಸ, ವೀಥಿಮುತ್ತಾನಞ್ಚ ನವಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕಾನಂ ವಸೇನ ಪಞ್ಚಚತ್ತಾಲೀಸವಜ್ಜಿತಾನಿ ಸೇಸಾನಿ ತೇವೀಸತಿಕಆಮಾವಚರವಿಪಾಕವೀಸತಿಕಿರಿಯಅರಹತ್ತಫಲವಸೇನ **ಚತುಚತ್ತಾಲೀಸ** ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ **ಸಮ್ಭವಾ** ಯಥಾಲಾಭಂ ಕಾಮಭವೇ ಠಿತಾನಂ ವಸೇನ ಉದ್ದಿಸೇ।

ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಅಟ್ಠಾರಸಕಿರಿಯಜವನದಿಟ್ಠಿವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಪಞ್ಚಕಅಗ್ಗಫಲಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕವಸೇನ ತೇತ್ತಿಂಸ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ತೇವೀಸತಿಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಆವಜ್ಜನದ್ವಯಏಕವೀಸತಿಕುಸಲಸತ್ತಾಕುಸಲಹೇಟ್ಠಿಮಫಲತ್ತಯವಸೇನ **ಛಪ್ಪಞ್ಞಾಸ** ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಉದ್ದಿಸೇ ಅವಿಸೇಸತೋ। ವಿಸೇಸತೋ ಪನ ಸೋತಾಪನ್ನಸಕದಾಗಾಮೀನಂ ಏಕಪಞ್ಞಾಸ, ಅನಾಗಾಮೀನಂ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸ, ಅವಸೇಸಾನಂ ಚತುನ್ನಂ ಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಅಟ್ಠಾರಸಕಿರಿಯಜವನಸಬ್ಬಲೋಕುತ್ತರಮಹಗ್ಗತವಿಪಾಕವಸೇನ ಪಞ್ಚತಿಂಸ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಅವಸೇಸಾನಿ ಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಆವಜ್ಜನದ್ವಯಲೋಕಿಯಕುಸಲಾಕುಸಲವಸೇನ **ಚತುಪಞ್ಞಾಸ** ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವತೋ ಉದ್ದಿಸೇ ಅವಿಸೇಸತೋ। ವಿಸೇಸತೋ ಪನ ತಿಹೇತುಕಾನಂ ಚತುಪಞ್ಞಾಸೇವ ಲಬ್ಭನ್ತಿ, ದ್ವಿಹೇತುಕಾಹೇತುಕಾನಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತವಿಪಾಕಅಪ್ಪನಾಜವನವಜ್ಜಿತಾನಿ ಏಕಚತ್ತಾಲೀಸ, ಆಪಾಯಿಕಾನಂ ತಾನೇವ ದ್ವಿಹೇತುಕವಿಪಾಕವಜ್ಜಿತಾನಿ ಸತ್ತತಿಂಸ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ವಸೇನ ಚಿತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿಭೇದೋ **ಪುಗ್ಗಲಭೇದೋ**।

ಪುಗ್ಗಲಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಭೂಮಿವಿಭಾಗವಣ್ಣನಾ

೪೯. ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ ಉಪಲಬ್ಭನ್ತಿ ಛನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನಂ, ಸಬ್ಬೇಸಞ್ಚ ಪುಗ್ಗಲಾನಂ ತತ್ಥ ಸಮ್ಭವತೋ। **ಯಥಾರಹನ್ತಿ** ತಂತಂಭವಾನುರೂಪಂ, ತಂತಂಪುಗ್ಗಲಾನುರೂಪಞ್ಚ।

೫೦. ತ್ಯಾದಿನಾ ಘಾನವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಮ್ಪಿ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೋ ಹೇಸ್ಸತೀತಿ ರೂಪಾವಚರಭೂಮಿಯಂ ಪಟಿಘಜವನತದಾರಮ್ಮಣಾನೇವ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಾನಿ। ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪೀತಿ ಕಾಮಭವೇ, ರೂಪಭವೇ, ಅರೂಪಭವೇ ಚ।

೫೧. ಕಾಮಭವೇ ಯಥಾರಹಂ ವೀಥಿಮುತ್ತವಜ್ಜಾನಿ **ಅಸೀತಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಿ,** ರೂಪಭವೇ ಪಟಿಘದ್ವಯಅಟ್ಠತದಾರಮ್ಮಣಘಾನಾದಿವಿಞ್ಞಾಣಛಕ್ಕವೀಥಿಮುತ್ತಕವಸೇನ ಪಞ್ಚವೀಸತಿ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸೇಸಾನಿ ಆವಜ್ಜನದ್ವಯನವಅಹೇತುಕವಿಪಾಕತೇಪಞ್ಞಾಸಜವನವಸೇನ **ಚತುಸಟ್ಠಿ, ಅರೂಪೇ** ಭವೇ ತೇವೀಸತಿಕಾಮಾವಚರವಿಪಾಕಪಠಮಮಗ್ಗಪಞ್ಚದಸರೂಪಾವಚರಪಟಿಘದ್ವಯಆರುಪ್ಪವಿಪಾಕಕಿರಿಯಮನೋಧಾತುಹಸನವಸೇನ

ಸತ್ತಚತ್ತಾಲೀಸ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಸೇಸಾನಿ ಛಬ್ಬೀಸತಿ ಪರಿತ್ತಜವನಅಟ್ಠಆರುಪ್ಪಜವನಸತ್ತಲೋಕುತ್ತರಜವನಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನವಸೇನ **ದ್ವೇಚತ್ತಾಲೀಸ** ಚಿತ್ತಾನಿ **ಲಬ್ಭರೇ** ಉಪಲಬ್ಭನ್ತಿ।

ಕೇಚಿ ಪನ "ರೂಪಭವೇ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಾಭಾವತೋ ಇಧಾಗತಾನಂಯೇವ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಸಮ್ಭವೋತಿ ತಾನಿ ಪರಿಹಾಪೇತ್ವಾ ಪಞ್ಚಪರಿತ್ತವಿಪಾಕೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂ ರೂಪಭವೇ ಸಟ್ಠಿಯೇವ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ಇಧ ಪನ ತತ್ಥ ಠತ್ವಾಪಿ ಇಮಂ ಲೋಕಂ ಪಸ್ಸನ್ತಾನಂ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವೋ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ ತೇಹಿ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ತತ್ಥ ಚತುಸಟ್ಠಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **ಧಮ್ಮಾನುಸಾರಣಿಯಂ** "ಯದಾ ಬ್ರಹ್ಮಾನೋ ಕಾಮಾವಚರಂ ಅನಿಟ್ಠಾರಮ್ಮಣಂ ಆಲಮ್ಬನ್ತಿ, ತದಾ ತಂ ಸುಗತಿಯಮ್ಪಿ ಅಕುಸಲವಿಪಾಕಚಕ್ಖುಸೋತವಿಞ್ಞಾಣಮನೋಧಾತುಸನ್ತೀರಣಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಸಮ್ಭವತೀ"ತಿ।

ಭೂಮಿವಸೇನ ವಿಭಾಗೋ **ಭೂಮಿವಿಭಾಗೋ**।

ಭೂಮಿವಿಭಾಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೫೫. ಯಥಾಸಮ್ಭವನ್ತಿ ತಂತಂದ್ವಾರೇಸು, ತಂತಂಭವೇಸು ವಾ ಸಮ್ಭವಾನುರೂಪತೋ। **ಯಾವತಾಯುಕ**ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪರಂ ಭವನಿಕನ್ತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಮನೋದ್ವಾರಿಕಚಿತ್ತವೀಥಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಚುತಿಚಿತ್ತಾವಸಾನಂ , ತತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪವತ್ತಭವಙ್ಗಾವಸಾನಂ ವಾ ಅಬ್ಬೋಚ್ಛಿನ್ನಾ ಅಸತಿ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯನ್ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ವೀಥಿಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೫. ವೀಥಿಮುತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

೧. ಏತ್ತಾವತಾ ವೀಥಿಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ವೀಥಿಮುತ್ತಸಙ್ಗಹಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾರಭನ್ತೋ ಆಹ **"ವೀಥಿಚಿತ್ತವಸೇನೇವ"**ನ್ತ್ಯಾದಿ। **ಏವಂ** ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನ ವೀಥಿಚಿತ್ತವಸೇನ ಪವತ್ತಿಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಅಪರಭಾಗೇ ಚುತಿಪರಿಯೋಸಾನಂ ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹೋ ನಾಮ ಸಙ್ಗಹೋ ಉದೀರಿತೋ, ಇದಾನಿ ತದನನ್ತರಂ **ಸನ್ಧಿಯಂ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾಲೇ, ತದಾಸನ್ನತಾಯ ತಂಗಹಣೇನೇವ ಗಹಿತಚುತಿಕಾಲೇ ಚ ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹೋ ವುಚ್ಚತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

ಭೂಮಿಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

೩. ಪುಞ್ಞಸಮ್ಮತಾ ಅಯಾ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಅಪಗತೋತಿ ಅಪಾಯೋ, ಸೋಯೇವ ಭೂಮಿ ಭವನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸತ್ತಾತಿ **ಅಪಾಯಭೂಮಿ**। ಅನೇಕವಿಧಸಮ್ಪತ್ತಿಅಧಿಟ್ಠಾನತಾಯ ಸೋಭನಾ ಗನ್ತಬ್ಬತೋ ಉಪಪಜ್ಜಿತಬ್ಬತೋ ಗತೀತಿ ಸುಗತಿ, ಕಾಮತಣ್ಹಾಸಹಚರಿತಾ ಸುಗತಿ ಕಾಮಸುಗತಿ, ಸಾಯೇವ ಭೂಮೀತಿ **ಕಾಮಸುಗತಿಭೂಮಿ**। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ।

೪. ಅಯತೋ ಸುಖತೋ ನಿಗ್ಗತೋತಿ **ನಿರಯೋ**। ತಿರೋ ಅಞ್ಚಿತಾತಿ ತಿರಚ್ಛಾನಾ, ತೇಸಂ ಯೋನಿ **ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿ**। ಯವನ್ತಿ ತಾಯ ಸತ್ತಾ ಅಮಿಸ್ಸಿತಾಪಿ ಸಮಾನಜಾತಿತಾಯ ಮಿಸ್ಸಿತಾ ವಿಯ ಹೋನ್ತೀತಿ **ಯೋನಿ**। ಸಾ ಪನ ಅತ್ಥತೋ ಖನ್ಧಾನಂ ಪವತ್ತಿವಿಸೇಸೋ। ಪಕಟ್ಠೇನ ಸುಖತೋ ಇತಾ ಗತಾತಿ ಪೇತಾ, ನಿಜ್ಝಾಮತಣ್ಹಿಕಾದಿಭೇದಾನಂ ಪೇತಾನಂ ವಿಸಯೋ **ಪೇತ್ತಿವಿಸಯೋ** । ಏತ್ಥ ಪನ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಪೇತ್ತಿವಿಸಯಗ್ಗಹಣೇನ ಖನ್ಧಾನಂಯೇವ ಗಹಣಂ ತೇಸಂ ತಾದಿಸಸ್ಸ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನೋಕಾಸಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ಯತ್ಥ ವಾ ತೇ ಅರಞ್ಞಪಬ್ಬತಪಾದಾದಿಕೇ ನಿಬದ್ಧವಾಸಂ ವಸನ್ತಿ, ತಾದಿಸಸ್ಸ ಠಾನಸ್ಸ ವಸೇನ ಓಕಾಸೋಪಿ ಗಹೇತಬ್ಬೋ। ನ ಸುರನ್ತಿ ಇಸ್ಸರಿಯಕೀಳಾದೀಹಿ ನ ದಿಬ್ಬನ್ತೀತಿ **ಅಸುರಾ,** ಪೇತಾಸುರಾ। ಇತರೇ ಪನ ನ ಸುರಾ ಸುರಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಾತಿ ಅಸುರಾ, ಇಧ ಚ ಪೇತಾಸುರಾನಮೇವ ಗಹಣಂ ಇತರೇಸಂ ತಾವತಿಂಸೇಸು ಗಹಣಸ್ಸ ಇಚ್ಛಿತತ್ತಾ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ ಆಚರಿಯೇನ -

> "ತಾವತಿಂಸೇಸು ದೇವೇಸು, ವೇಪಚಿತ್ತಾಸುರಾ ಗತಾ"ತಿ। (ನಾಮ॰ ಪರಿ॰ ೪೩೮)।

೫. ಸತಿಸೂರಭಾವಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯಯೋಗ್ಯತಾದಿಗುಣೇಹಿ ಉಕ್ಕಟ್ಠಮನತಾಯ ಮನೋ ಉಸ್ಸನ್ನಂ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಮನುಸ್ಸಾ**। ತಥಾ ಹಿ ಪರಮಸತಿನೇಪಕ್ಕಾದಿಪ್ಪತ್ತಾ ಬುದ್ಧಾದಯೋಪಿ ಮನುಸ್ಸಭೂತಾಯೇವ। ಜಮ್ಬುದೀಪವಾಸಿನೋ ಚೇತ್ಥ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಮನುಸ್ಸಾ। ತೇಹಿ ಪನ ಸಮಾನರೂಪಾದಿತಾಯ ಸದ್ಧಿಂ ಪರಿತ್ತದೀಪವಾಸೀಹಿ ಇತರಮಹಾದೀಪವಾಸಿನೋಪಿ "ಮನುಸ್ಸಾ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ಲೋಕಿಯಾ ಪನ "ಮನುನೋ ಆದಿಖತ್ತಿಯಸ್ಸ ಅಪಚ್ಚಂ ಪುತ್ತಾತಿ ಮನುಸ್ಸಾ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ಮನುಸ್ಸಾನಂ ನಿವಾಸಭೂತಾ ಭೂಮಿ ಇಧ **ಮನುಸ್ಸಾ**। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ।

ಚತೂಸು ಮಹಾರಾಜೇಸು ಭತ್ತಿ ಏತೇಸಂ, ಚತುನ್ನಂ ವಾ ಮಹಾರಾಜಾನಂ ನಿವಾಸಟ್ಠಾನಭೂತೇ ಚಾತುಮಹಾರಾಜೇ ಭವಾತಿ **ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾ**। ಮಾಘೇನ ಮಾಣವೇನ ಸದ್ಧಿಂ ತೇತ್ತಿಂಸ ಸಹಪುಞ್ಞಕಾರಿನೋ ಏತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಾತಿ ತಂಸಹಚರಿತಟ್ಠಾನಂ ತೇತ್ತಿಂಸಂ, ತದೇವ ತಾವತಿಂಸಂ, ತಂನಿವಾಸೋ ಏತೇಸನ್ತಿ **ತಾವತಿಂಸಾ**ತಿ ವದನ್ತಿ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ "ಸಹಸ್ಸಂ ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾನಂ ಸಹಸ್ಸಂ ತಾವತಿಂಸಾನ"ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೮೧) ವಚನತೋ ಸೇಸಚಕ್ಕವಾಳೇಸುಪಿ ಛಕಾಮಾವಚರದೇವಲೋಕಾ ಅತ್ಥಿ, ತಸ್ಮಾ ನಾಮಮತ್ತಮೇವ ಏತಂ ತಸ್ಸ ದೇವಲೋಕಸ್ಸಾತಿ ಗಹೇತಬ್ಬಂ। ದುಕ್ಖತೋ ಯಾತಾ ಅಪಯಾತಾತಿ **ಯಾಮಾ**। ಅತ್ತನೋ ಸಿರಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ತುಸಂ ಪೀತಿಂ ಇತಾ ಗತಾತಿ **ತುಸಿತಾ**। ನಿಮ್ಮಾನೇ ರತಿ ಏತೇಸನ್ತಿ **ನಿಮ್ಮಾನರತಿನೋ**। ಪರನಿಮ್ಮಿತೇಸು ಭೋಗೇಸು ಅತ್ತನೋ ವಸಂ ವತ್ತೇನ್ತೀತಿ **ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತಿನೋ**।

೭. ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ಪರಿಚಾರಿಕತ್ತಾ ತೇಸಂ ಪರಿಸತಿ ಭವಾತಿ **ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜಾ**। ತೇಸಂ ಪುರೋಹಿತಟ್ಠಾನೇ ಠಿತತ್ತಾ **ಬ್ರಹ್ಮಪುರೋಹಿತಾ**। ತೇಹಿ ತೇಹಿ ಝಾನಾದೀಹಿ ಗುಣವಿಸೇಸೇಹಿ ಬ್ರೂಹಿತಾ ಪರಿವುದ್ಧಾತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾನೋ, ವಣ್ಣವನ್ತತಾಯ ಚೇವ ದೀಘಾಯುಕತಾದೀಹಿ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜಾದೀಹಿ ಮಹನ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾನೋತಿ **ಮಹಾಬ್ರಹ್ಮಾನೋ**। ತಯೋಪೇತೇ ಪಣೀತರತನಪಭಾವಭಾಸಿತಸಮಾನತಲವಾಸಿನೋ।

೮. ಉಪರಿಮೇಹಿ ಪರಿತ್ತಾ ಆಭಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪರಿತ್ತಾಭಾ**। ಅಪ್ಪಮಾಣಾ ಆಭಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅಪ್ಪಮಾಣಾಭಾ**। ವಲಾಹಕತೋ ವಿಜ್ಜು ವಿಯ ಇತೋ ಚಿತೋ ಚ ಆಭಾ ಸರತಿ ನಿಸ್ಸರತಿ ಏತೇಸಂ ಸಪ್ಪೀತಿಕಜ್ಝಾನನಿಬ್ಬತ್ತಕ್ಖನ್ಧಸನ್ತಾನತ್ತಾತಿ **ಆಭಸ್ಸರಾ**। ದಣ್ಡದೀಪಿಕಾಯ ವಾ ಅಚ್ಚಿ ವಿಯ ಏತೇಸಂ ಸರೀರತೋ ಆಭಾ ಛಿಜ್ಜಿತ್ವಾ ಛಿಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪತನ್ತೀ ವಿಯ ಸರತಿ ನಿಸ್ಸರತೀತಿ **ಆಭಸ್ಸರಾ**। ಯಥಾವುತ್ತಾಯ ವಾ ಪಭಾಯ ಆಭಾಸನಸೀಲಾತಿ **ಆಭಸ್ಸರಾ**। ಏತೇಪಿ ತಯೋ ಪಣೀತರತನಪಭಾವಭಾಸಿತೇಕತಲವಾಸಿನೋ।

೯. ಸುಭಾತಿ ಏಕಗ್ಘನಾ ಅಚಲಾ ಸರೀರಾಭಾ ವುಚ್ಚತಿ, ಸಾ ಉಪರಿಬ್ರಹ್ಮೇಹಿ ಪರಿತ್ತಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಪರಿತ್ತಸುಭಾ**। ಅಪ್ಪಮಾಣಾ ಸುಭಾ ಏತೇಸನ್ತಿ **ಅಪ್ಪಮಾಣಸುಭಾ**। ಪಭಾಸಮುದಯಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ಸುಭೇಹಿ ಕಿಣ್ಣಾ ಆಕಿಣ್ಣಾತಿ **ಸುಭಕಿಣ್ಹಾ**। "ಸುಭಾಕಿಣ್ಣಾ"ತಿ ಚ ವತ್ತಬ್ಬೇ ಆ-ಸದ್ದಸ್ಸ ರಸ್ಸತ್ತಂ, ಅನ್ತಿಮಣ-ಕಾರಸ್ಸ ಚ ಹ-ಕಾರಂ ಕತ್ವಾ "ಸುಭಕಿಣ್ಹಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏತೇಪಿ ಪಣೀತರತನಪಭಾವಭಾಸಿತೇಕತಲವಾಸಿನೋ।

೧೦. ಝಾನಪ್ಪಭಾವನಿಬ್ಬತ್ತಂ ವಿಪುಲಂ ಫಲಮೇತೇಸನ್ತಿ **ವೇಹಪ್ಫಲಾ**। ಸಞ್ಞಾವಿರಾಗಭಾವನಾನಿಬ್ಬತ್ತರೂಪಸನ್ತತಿಮತ್ತತ್ತಾ ನತ್ಥಿ ಸಞ್ಞಾ, ತಂಮುಖೇನ ವುತ್ತಾವಸೇಸಾ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾ ಚ ಏತೇಸನ್ತಿ ಅಸಞ್ಞಾ। ತೇಯೇವ ಸತ್ತಾತಿ **ಅಸಞ್ಞಸತ್ತಾ**। ಏತೇಪಿ ಪಣೀತರತನಪಭಾವಭಾಸಿತೇಕತಲವಾಸಿನೋ। ಸುದ್ಧಾನಂ ಅನಾಗಾಮಿಅರಹನ್ತಾನಮೇವ ಆವಾಸಾತಿ ಸುದ್ಧಾವಾಸಾ। ಅನುನಯಪಟಿಘಾಭಾವತೋ ವಾ ಸುದ್ಧೋ ಆವಾಸೋ ಏತೇಸನ್ತಿ ಸುದ್ಧಾವಾಸಾ, ತೇಸಂ ನಿವಾಸಭೂಮಿಪಿ **ಸುದ್ಧಾವಾಸಾ**।

೧೧. ಇಮೇಸು ಪನ ಪಠಮತಲವಾಸಿನೋ ಅಪ್ಪಕೇನ ಕಾಲೇನ ಅತ್ತನೋ ಠಾನಂ ನ ವಿಜಹನ್ತೀತಿ **ಅವಿಹಾ**। ದುತಿಯತಲವಾಸಿನೋ ನ ಕೇನಚಿ ತಪ್ಪನ್ತೀತಿ **ಅತಪ್ಪಾ**। ತತಿಯತಲವಾಸಿನೋ ಪರಮಸುನ್ದರರೂಪತ್ತಾ ಸುಖೇನ ದಿಸ್ಸನ್ತೀತಿ **ಸುದಸ್ಸಾ**। ಚತುತ್ಥತಲವಾಸಿನೋ ಸುಪರಿಸುದ್ಧದಸ್ಸನತ್ತಾ ಸುಖೇನ ಪಸ್ಸನ್ತೀತಿ **ಸುದಸ್ಸಿನೋ**। ಪಞ್ಚಮತಲವಾಸಿನೋ ಪನ ಉಕ್ಕಟ್ಠಸಮ್ಪತ್ತಿಕತ್ತಾ ನತ್ಥಿ ಏತೇಸಂ ಕನಿಟ್ಠಭಾವೋತಿ **ಅಕನಿಟ್ಠಾ**।

೧೨. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನೇ ಪವತ್ತಾ ಪಠಮಾರುಪ್ಪವಿಪಾಕಭೂತಚತುಕ್ಖನ್ಧಾ ಏವ, ತೇಹಿ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಓಕಾಸೋ ವಾ **ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಭೂಮಿ**। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ।

೧೩. ಪುಥುಜ್ಜನಾ, ಸೋತಾಪನ್ನಾ ಚ ಸಕದಾಗಾಮಿನೋ ಚಾಪಿ ಪುಗ್ಗಲಾ ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸು ಸಬ್ಬಥಾ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಪುಥುಜ್ಜನಾದೀನಞ್ಚ ಪಟಿಕ್ಖೇಪೇನ ಅನಾಗಾಮಿಅರಹನ್ತಾನಮೇವ ತತ್ಥ ಲಾಭೋ ವುತ್ತೋ ಹೋತಿ।

೧೪. **ಸೇಸಟ್ಠಾನೇಸೂತಿ** ಸುದ್ಧಾವಾಸಅಪಾಯಅಸಞ್ಞಿವಜ್ಜಿತೇಸು ಸೇಸಟ್ಠಾನೇಸು ಅರಿಯಾ, ಅನರಿಯಾಪಿ ಚ ಲಬ್ಭನ್ತಿ।

ಭೂಮಿಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

೧೫. **ಓಕ್ಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇತಿ** ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ।

೧೭. ಜಾತಿಯಾ ಅನ್ಧೋ **ಜಚ್ಚನ್ಧೋ**। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಜಾತಿಕ್ಖಣೇ ಅಣ್ಡಜಜಲಾಬುಜಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಅಚಕ್ಖುಕಾವ । ತಥಾಪಿ ಚಕ್ಖಾದಿಉಪ್ಪಜ್ಜನಾರಹಕಾಲೇಪಿ ಚಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿವಿಬನ್ಧಕಕಮ್ಮಪ್ಪಟಿಬಾಹಿತಸಾಮತ್ಥಿಯೇನ ದಿನ್ನಪಟಿಸನ್ಧಿನಾ, ಇತರೇನಪಿ ವಾ ಕಮ್ಮೇನ ಅನುಪ್ಪಾದೇತಬ್ಬಚಕ್ಖುಕೋ ಸತ್ತೋ **ಜಚ್ಚನ್ಧೋ** ನಾಮ। ಅಪರೇ ಪನ "ಜಚ್ಚನ್ಧೋತಿ ಪಸೂತಿಯಂಯೇವ ಅನ್ಧೋ, ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಯಂ ಅನ್ಧೋ ಹುತ್ವಾ ನಿಕ್ಖನ್ತೋತಿ ಅತ್ಥೋ, ತೇನ ದುಹೇತುಕತಿಹೇತುಕಾನಂ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಯಂ ಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಅವಿಪಜ್ಜನಂ ಸಿದ್ಧ"ನ್ತಿ ವದನ್ತಿ। **ಜಚ್ಚನ್ಧಾದೀನ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥ **ಆದಿ**ಗ್ಗಹಣೇನ ಜಚ್ಚಬಧಿರಜಚ್ಚಮೂಗಜಚ್ಚಜಳಜಚ್ಚುಮ್ಮತ್ತಕಪಣ್ಡಕಉಭತೋಬ್ಯಞ್ಜನಕನಪುಂಸಕಮಮ್ಮಾದೀನಂ ಸಙ್ಗಹೋ। ಅಪರೇ ಪನ "ಏಕಚ್ಚೇ ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಕಾ ಅವಿಕಲಿನ್ದ್ರಿಯಾ ಹುತ್ವಾ ಥೋಕಂ ವಿಚಾರಣಪಕತಿಕಾ ಹೋನ್ತಿ, ತಾದಿಸಾನಮ್ಪಿ ಆದಿಸದ್ದೇನ ಸಙ್ಗಹೋ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ಭುಮ್ಮದೇವೇ ಸಿತಾ ನಿಸ್ಸಿತಾ ತಗ್ಗತಿಕತ್ತಾತಿ **ಭುಮ್ಮಸ್ಸಿತಾ**। ಸುಖಸಮುಸ್ಸಯತೋ ವಿನಿಪಾತಾತಿ **ವಿನಿಪಾತಿಕಾ**।

೧೮. **ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಕಾಮಸುಗತಿಯ**ನ್ತಿ ದೇವಮನುಸ್ಸವಸೇನ ಸತ್ತವಿಧಾಯಪಿ ಕಾಮಸುಗತಿಯಂ।

೨೦. **ತೇಸೂತಿ** ಯಥಾವುತ್ತಪಟಿಸನ್ಧಿಯುತ್ತೇಸು ಪುಗ್ಗಲೇಸು, ಅಪಾಯಾದೀಸು ವಾ। **ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಗಣನಾಯ ನಿಯಮೋ ನತ್ಥಿ** ಕೇಸಞ್ಚಿ ಚಿರಾಯುಕತ್ತಾ, ಕೇಸಞ್ಚಿ ಚಿರತರಾಯುಕತ್ತಾ ಚ। ತಥಾಚಾಹು -

"ಆಪಾಯಿಕಮನುಸ್ಸಾಯು-
ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ನ ವಿಜ್ಜತಿ।
ತಥಾ ಹಿ ಕಾಲೋ ಮನ್ಧಾತಾ,
ಯಕ್ಖಾ ಕೇಚಿ ಚಿರಾಯುನೋ"ತಿ॥ -

ಅಪಾಯೇಸು ಹಿ ಕಮ್ಮಮೇವ ಪಮಾಣಂ, ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಾನಂ ಯಾವ ಕಮ್ಮಂ ನಖೀಯತಿ। ತಾವ ಚವನಾಭಾವತೋ, ತಥಾ ಭುಮ್ಮದೇವಾನಂ। ತೇಸುಪಿ ಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಕೇಚಿ ಸತ್ತಾಹಾದಿಕಾಲಂ ತಿಟ್ಠನ್ತಿ, ಕೇಚಿ ಕಪ್ಪಮತ್ತಮ್ಪಿ, ತಥಾ ಮನುಸ್ಸಾನಮ್ಪಿ ಕದಾಚಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾಯುಕತ್ತಾ ಕದಾಚಿ ದಸವಸ್ಸಾಯುಕತ್ತಾ। "ಯೋ ಚಿರಂ ಜೀವತಿ, ಸೋ ವಸ್ಸಸತಂ ಜೀವತಿ, ಅಪ್ಪಂ ವಾ ಭಿಯ್ಯೋ (ದೀ॰ ನಿ॰ ೨.೭; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೧೪೫; ಅ॰ ನಿ॰ ೭.೭೪), ದುತಿಯಂ ವಸ್ಸಸತಂ ನ ಪಾಪುಣಾತೀ"ತಿ ಇದಂ ಪನ ಅಜ್ಜತನಕಾಲಿಕೇ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ।

೨೨. **ದಿಬ್ಬಾನಿ ಪಞ್ಚವಸ್ಸಸತಾನೀತಿ** ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಪಞ್ಞಾಸ ವಸ್ಸಾನಿ ಏಕದಿನಂ, ತದನುರೂಪತೋ ಮಾಸಸಂವಚ್ಛರೇ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ದಿಬ್ಬಪ್ಪಮಾಣಾನಿ ಪಞ್ಚವಸ್ಸಸತಾನಿ ಆಯುಪ್ಪಮಾಣಂ ಹೋತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ -

"ಯಾನಿ ಪಞ್ಞಾಸ ವಸ್ಸಾನಿ, ಮನುಸ್ಸಾನಂ ದಿನೋ ತಹಿಂ।
ತಿಂಸರತ್ತಿದಿವೋ ಮಾಸೋ, ಮಾಸಾ ದ್ವಾದಸ ಸಂವಚ್ಛರಂ।
ತೇನ ಸಂವಚ್ಛರೇನಾಯು, ದಿಬ್ಬಂ ಪಞ್ಚಸತಂ ಮತ"ನ್ತಿ॥

ಮನುಸ್ಸಗಣನಾಯಾತಿ ಮನುಸ್ಸಾನಂ ಸಂವಚ್ಛರಗಣನಾಯ। **ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣ**ನ್ತಿ ಚಾತುಮಹಾರಾಜಿಕಾನಂ ಪಞ್ಞಾಸಮಾನುಸ್ಸಕವಸ್ಸಪರಿಮಿತಂ ದಿವಸಂ, ದಿಬ್ಬಾನಿ ಚ ಪಞ್ಚವಸ್ಸಸತಾನಿ ದಿಗುಣಂ ಕತ್ವಾ ದಿಬ್ಬವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ ತಾವತಿಂಸಾನಂ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ಏವಂ ದಿವಸಸಂವಚ್ಛರದಿಗುಣವಸೇನ ಚತುಗ್ಗುಣಂ, ತಂ ಪನ ದಿಬ್ಬಗಣನಾಯ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಂ, ಮನುಸ್ಸಗಣನಾಯ ಸಟ್ಠಿವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾಧಿಕತಿಕೋಟಿಪ್ಪಮಾಣಂ ಹೋತಿ। **ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ಯಾಮಾನ**ನ್ತಿ ತಾವತಿಂಸಾನಮಾಯುಪ್ಪಮಾಣತೋ ವುತ್ತನಯೇನ ಚತುಗ್ಗುಣಂ, ದಿಬ್ಬಗಣನಾಯ ದ್ವಿಸಹಸ್ಸಂ, ಮನುಸ್ಸಗಣನಾಯ ಚತ್ತಾಲೀಸವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾಧಿಕಾ ಚುದ್ದಸ ವಸ್ಸಕೋಟಿಯೋ ಹೋನ್ತಿ। **ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ತುಸಿತಾನ**ನ್ತಿ ದಿಬ್ಬಾನಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಮನುಸ್ಸಗಣನಾಯ

ಸಟ್ಠಿವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾಧಿಕಾ ಸತ್ತಪಞ್ಞಾಸ ವಸ್ಸಕೋಟಿಯೋ। **ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ನಿಮ್ಮಾನರತೀನ**ನ್ತಿ ದಿಬ್ಬಾನಿ ಅಟ್ಠವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ, ಮನುಸ್ಸಗಣನಾಯ ದ್ವೇ ವಸ್ಸಕೋಟಿಸತಾನಿ ಚತ್ತಾಲೀಸವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾಧಿಕಾ ತಿಂಸ ವಸ್ಸಕೋಟಿಯೋ ಚ। **ತತೋ ಚತುಗ್ಗುಣಂ ಪರನಿಮ್ಮಿತವಸವತ್ತೀನ**ನ್ತಿ ದಿಬ್ಬಾನಿ ಸೋಳಸ ವಸ್ಸಸಹಸ್ಸಾನಿ।

೧೩. ಮನುಸ್ಸಗಣನಂ ಪನ ಸಯಮೇವ ದಸ್ಸೇನ್ತೋ ಆಹ "**ನವಸತಞ್ಚಾ**"ತ್ಯಾದಿ। ವಸ್ಸಾನಂ ಸಮ್ಬನ್ಧಿ ನವಸತಂ ಏಕವೀಸ ಕೋಟಿಯೋ, ತಥಾ ಸಟ್ಠಿ ಚ ವಸ್ಸಸತಸಹಸ್ಸಾನಿ ವಸವತ್ತೀಸು ಆಯುಪ್ಪಮಾಣನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೫. ದುತಿಯಜ್ಝಾನಭೂಮಿಯನ್ತಿ ಚತುಕ್ಕನಯವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ತತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತಿಯಂ, ಚವನಕಾಲೇ ಚ ತಥಾರೂಪಮೇವ ಭವಙ್ಗಚುತಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

೧೯. **ತೇಸೂತಿ** ತಾಹಿ ಗಹಿತಪಟಿಸನ್ಧಿಕೇಸು ಬ್ರಹ್ಮೇಸು। **ಕಪ್ಪಸ್ಸಾತಿ** ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಕಪ್ಪಸ್ಸ। ನ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜಾದೀನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಮಹಾಕಪ್ಪವಸೇನ ಆಯುಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಸಮ್ಭವತಿ ಏಕಕಪ್ಪೇಪಿ ತೇಸಂ ಅವಿನಾಸಾಭಾವೇನ ಪರಿಪುಣ್ಣಕಪ್ಪೇ ಅಸಮ್ಭವತೋ। ತಥಾ ಹೇಸ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೪೦೯) ಲೋಕೋ ಸತ್ತವಾರೇಸು ಅಗ್ಗಿನಾ ವಿನಸ್ಸತಿ, ಅಟ್ಠಮೇ ವಾರೇ ಉದಕೇನ, ಪುನ ಸತ್ತವಾರೇಸು ಅಗ್ಗಿನಾ, ಅಟ್ಠಮೇ ವಾರೇ ಉದಕೇನಾತಿ ಏವಂ ಅಟ್ಠಸು ಅಟ್ಠಕೇಸು ಪರಿಪುಣ್ಣೇಸು ಪಚ್ಛಿಮೇ ವಾರೇ ವಾತೇನ ವಿನಸ್ಸತಿ। ತತ್ಥ ಪಠಮಜ್ಝಾನತಲಂ ಉಪಾದಾಯ ಅಗ್ಗಿನಾ, ದುತಿಯತತಿಯಜ್ಝಾನತಲಂ ಉಪಾದಾಯ ಉದಕೇನ, ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನತಲಂ ಉಪಾದಾಯ ವಾತೇನ ವಿನಸ್ಸತಿ। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಚೇತಂ -

> "ಸತ್ತ ಸತ್ತಗ್ಗಿನಾ ವಾರಾ, ಅಟ್ಠಮೇ ಅಟ್ಠಮೇ ದಕಾ।
> ಚತುಸಟ್ಠಿ ಯದಾ ಪುಣ್ಣಾ, ಏಕೋ ವಾಯುವರೋ ಸಿಯಾ॥
>
> "ಅಗ್ಗಿನಾಭಸ್ಸರಾ ಹೇಟ್ಠಾ, ಆಪೇನ ಸುಭಕಿಣ್ಹತೋ।
> ವೇಹಪ್ಫಲತೋ ವಾತೇನ, ಏವಂ ಲೋಕೋ ವಿನಸ್ಸತೀ"ತಿ॥ -

ತಸ್ಮಾ ತಿಣ್ಣಮ್ಪಿ ಪಠಮಜ್ಝಾನತಲಾನಂ ಏಕಕಪ್ಪೇಪಿ ಅವಿನಾಸಾಭಾವತೋ ಸಕಲಕಪ್ಪೇ ತೇಸಂ ಸಮ್ಭವೋ ನತ್ಥೀತಿ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಕಪ್ಪವಸೇನ ತೇಸಂ ಆಯುಪರಿಚ್ಛೇದೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದಿತಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪನ ಪರಿಪುಣ್ಣಸ್ಸ ಮಹಾಕಪ್ಪಸ್ಸ ವಸೇನ, ನ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಕಪ್ಪವಸೇನ। **ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಕಪ್ಪೋ**ತಿ ಚ ಯೋಜನಾಯಾಮವಿತ್ಥಾರತೋ ಸೇತಸಾಸಪರಾಸಿತೋ ವಸ್ಸಸತವಸ್ಸಸತಚ್ಚಯೇನ ಏಕೇಕಬೀಜಸ್ಸ ಹರಣೇನ ಸಾಸಪರಾಸಿನೋ ಪರಿಕ್ಖಯೇಪಿ ಅಕ್ಖಯಸಭಾವಸ್ಸ ಮಹಾಕಪ್ಪಸ್ಸ ಚತುತ್ಥಭಾಗೋ। ಸೋ ಪನ ಸತ್ಥರೋಗದುಬ್ಭಿಕ್ಖಾನಂ ಅಞ್ಞತರಸಂವಟ್ಟೇನ ಬಹೂಸು ವಿನಾಸಮುಪಗತೇಸು ಅವಸಿಟ್ಠಸತ್ತಸನ್ತಾನಪ್ಪವತ್ತಕುಸಲಕಮ್ಮಾನುಭಾವೇನ ದಸವಸ್ಸತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಅಸಙ್ಖ್ಯೇಯ್ಯಾಯುಕಪ್ಪಮಾಣೇಸು ಸತ್ತೇಸು ಪುನ ಅಸದ್ಧಮ್ಮಸಮಾದಾನವಸೇನ ಕಮೇನ ಪರಿಹಾಯಿತ್ವಾ ದಸವಸ್ಸಾಯುಕೇಸು ಜಾತೇಸು ರೋಗಾದೀನಂ ಅಞ್ಞತರಸಂವಟ್ಟೇನ ಸತ್ತಾನಂ ವಿನಾಸಪ್ಪತ್ತಿಯಾವ "ಅಯಮೇಕೋ ಅನ್ತರಕಪ್ಪೋ"ತಿ ಏವಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಅನ್ತರಕಪ್ಪಸ್ಸ ವಸೇನ ಚತುಸಟ್ಠಿಅನ್ತರಕಪ್ಪಪ್ಪಮಾಣೋ ಹೋತಿ, "ವೀಸತಿಅನ್ತರಕಪ್ಪಪ್ಪಮಾಣೋ"ತಿ ಚ ವದನ್ತಿ।

೪೫. ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನಂ ಉಪಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ **ಆಕಾಸಾನಞ್ಚಾಯತನೂಪಗಾ**।

೪೯. **ಏಕಮೇವಾತಿ** ಭೂಮಿತೋ, ಜಾತಿತೋ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮತೋ, ಸಙ್ಖಾರತೋ ಚ ಸಮಾನಮೇವ। **ಏಕಜಾತಿಯ**ನ್ತಿ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಭವೇ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ

೫೦. ಇದಾನಿ ಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕಂ ಚತೂಹಾಕಾರೇಹಿ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಜನಕ**”ನ್ತ್ಯಾದಿ ಆರದ್ಧಂ, ಜನಯತೀತಿ **ಜನಕಂ**। ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇತೀತಿ **ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ**। ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಪೀಳೇತೀತಿ **ಉಪಪೀಳಕಂ**। ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಘಾತೇತೀತಿ **ಉಪಘಾತಕಂ**।

ತತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತೀಸು ವಿಪಾಕಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಂ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಕಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾ **ಜನಕಂ** ನಾಮ। ಸಯಂ ವಿಪಾಕಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮನ್ತರಸ್ಸ ಚಿರತರವಿಪಾಕನಿಬ್ಬತ್ತನೇ ಪಚ್ಚಯಭೂತಂ, ವಿಪಾಕಸ್ಸೇವ ವಾ ಸುಖದುಕ್ಖಭೂತಸ್ಸ ವಿಚ್ಛೇದಪಚ್ಚಯಾನುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ, ಉಪಬ್ರೂಹನಪಚ್ಚಯುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಜನಕಸಾಮತ್ಥಿಯಾನುರೂಪಂ ಚಿರತರಪ್ಪವತ್ತಿಪಚ್ಚಯಭೂತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಂ **ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ** ನಾಮ। ಕಮ್ಮನ್ತರಜನಿತವಿಪಾಕಸ್ಸ ಬ್ಯಾಧಿಧಾತುಸಮತಾದಿನಿಮಿತ್ತವಿಬಾಧನೇನ ಚಿರತರಪ್ಪವತ್ತಿವಿನಿಬನ್ಧಕಂ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಮ್ಮಂ **ಉಪಪೀಳಕಂ** ನಾಮ। ದುಬ್ಬಲಸ್ಸ ಪನ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಜನಕಸಾಮತ್ಥಿಯಂ ಉಪಹಚ್ಚ ವಿಚ್ಛೇದಕಪಚ್ಚಯುಪ್ಪಾದನೇನ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಬಾಹಿತ್ವಾ ಸಯಂ ವಿಪಾಕನಿಬ್ಬತ್ತಕಕಮ್ಮಂ **ಉಪಘಾತಕಂ** ನಾಮ।

ಜನಕೋಪಘಾತಕಾನಞ್ಚ ಅಯಂ ವಿಸೇಸೋ - ಜನಕಂ ಕಮ್ಮನ್ತರಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾವ ವಿಪಾಕಂ ಜನೇತಿ, ಉಪಘಾತಕಂ ಉಪಚ್ಛೇದನಪುಬ್ಬಕನ್ತಿ ಇದಂ ತಾವ ಅಟ್ಠಕಥಾಸು (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೬೮೭; ಅ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೩.೩೪) ಸನ್ನಿಟ್ಠಾನಂ। ಅಪರೇ ಪನ ಆಚರಿಯಾ “ಉಪಪೀಳಕಕಮ್ಮಂ ಬಹ್ವಾಬಾಧತಾದಿಪಚ್ಚಯೋಪಸಂಹಾರೇನ ಕಮ್ಮನ್ತರಸ್ಸ ವಿಪಾಕಂ ಅನ್ತರನ್ತರಾ ವಿಬಾಧತಿ। ಉಪಘಾತಕಂ ಪನ ತಂ ಸಬ್ಬಸೋ ಉಪಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಓಕಾಸಂ ದೇತಿ, ನ ಪನ ಸಯಂ ವಿಪಾಕನಿಬ್ಬತ್ತಕಂ। ಏವಞ್ಚ ಜನಕತೋ ಇಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸೋ ಸುಪಾಕಟೋ”ತಿ ವದನ್ತಿ। **ಕಿಚ್ಚವಸೇನಾ**ತಿ ಜನನಉಪತ್ಥಮ್ಭನಉಪಪೀಳನಉಪಚ್ಛೇದನಕಿಚ್ಚವಸೇನ।

೫೧. **ಗರುಕ**ನ್ತಿ ಮಹಾಸಾವಜ್ಜಂ, ಮಹಾನುಭಾವಞ್ಚ ಅಞ್ಞೇನ ಕಮ್ಮೇನ ಪಟಿಬಾಹಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯಕಮ್ಮಂ। **ಆಸನ್ನ**ನ್ತಿ ಮರಣಕಾಲೇ ಅನುಸ್ಸರಿತಂ, ತದಾ ಕತಞ್ಚ। **ಆಚಿಣ್ಣ**ನ್ತಿ ಅಭಿಣ್ಹಸೋ ಕತಂ , ಏಕವಾರಂ ಕತ್ವಾಪಿ ವಾ ಅಭಿಣ್ಹಸೋ ಸಮಾಸೇವಿತಂ। **ಕಟತ್ತಾಕಮ್ಮ**ನ್ತಿ ಗರುಕಾದಿಭಾವಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಂ ಕತಮತ್ತತೋಯೇವ ಕಮ್ಮನ್ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಕಮ್ಮಂ।

ತತ್ಥ ಕುಸಲಂ ವಾ ಹೋತು ಅಕುಸಲಂ ವಾ, ಗರುಕಾಗರುಕೇಸು ಯಂ ಗರುಕಂ ಅಕುಸಲಪಕ್ಖೇ ಮಾತುಘಾತಕಾದಿಕಮ್ಮಂ , ಕುಸಲಪಕ್ಖೇ ಮಹಗ್ಗತಕಮ್ಮಂ ವಾ, ತದೇವ ಪಠಮಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ ಸತಿಪಿ ಆಸನ್ನಾದಿಕಮ್ಮೇ ಪರಿತ್ತಂ ಉದಕಂ ಓತ್ಥರಿತ್ವಾ ಗಚ್ಛನ್ತೋ ಮಹೋಘೋ ವಿಯ। ತಥಾ ಹಿ ತಂ “ಗರುಕ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಸ್ಮಿಂ ಅಸತಿ ದೂರಾಸನ್ನೇಸು ಯಂ ಆಸನ್ನಂ ಮರಣಕಾಲೇ ಅನುಸ್ಸರಿತಂ, ತದೇವ ಪಠಮಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ, ಆಸನ್ನಕಾಲೇ ಕತೇ ವತ್ತಬ್ಬಮೇವ ನತ್ಥಿ। ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅಸತಿ ಆಚಿಣ್ಣಾನಾಚಿಣ್ಣೇಸು ಚ ಯಂ ಆಚಿಣ್ಣಂ ಸುಸೀಲ್ಯಂ ವಾ, ದುಸ್ಸೀಲ್ಯಂ ವಾ, ತದೇವ ಪಠಮಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಕಟತ್ತಾಕಮ್ಮಂ ಪನ ಲದ್ಧಾಸೇವನಂ ಪುರಿಮಾನಂ ಅಭಾವೇನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢತೀತಿ ಗರುಕಂ ಸಬ್ಬಪಠಮಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ। ಗರುಕೇ ಅಸತಿ ಆಸನ್ನಂ, ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅಸತಿ ಆಚಿಣ್ಣಂ, ತಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಅಸತಿ ಕಟತ್ತಾಕಮ್ಮಂ। ತೇನಾಹ “**ಪಾಕದಾನಪರಿಯಾಯೇನಾ**”ತಿ, ವಿಪಾಕದಾನಾನುಕ್ಕಮೇನಾತ್ಯತ್ಥೋ। **ಅಭಿಧಮ್ಮಾವತಾರಾ**ದೀಸು ಪನ ಆಸನ್ನತೋ ಆಚಿಣ್ಣಂ ಪಠಮಂ ವಿಪಚ್ಚನ್ತಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಪನ ಗೋಗಣಪರಿಪುಣ್ಣಸ್ಸ ವಜಸ್ಸ ದ್ವಾರೇ ವಿವಟೇ ಅಪರಭಾಗೇ ದಮ್ಮಗವಬಲವಗವೇಸು ಸನ್ತೇಸುಪಿ ಯೋ ವಜದ್ವಾರಸ್ಸ ಆಸನ್ನೋ ಹೋತಿ, ಅನ್ತಮಸೋ ದುಬ್ಬಲಜರಗ್ಗವೋಪಿ, ಸೋಯೇವ ಪಠಮತರಂ ನಿಕ್ಖಮತಿ, ಏವಂ ಗರುಕತೋ ಅಞ್ಞೇಸು ಕುಸಲಾಕುಸಲೇಸು ಸನ್ತೇಸುಪಿ ಮರಣಕಾಲಸ್ಸ ಆಸನ್ನತ್ತಾ ಆಸನ್ನಮೇವ ಪಠಮಂ ವಿಪಾಕಂ ದೇತೀತಿ ಇಧ ತಂ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಂ।

೫೨. ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮೋ ಪಚ್ಚಕ್ಖಭೂತೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಅತ್ತಭಾವೋ, ತತ್ಥ ವೇದಿತಬ್ಬಂ ವಿಪಾಕಾನುಭವನವಸೇನಾತಿ **ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಂ**। ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮತೋ ಅನನ್ತರಂ ಉಪಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವೇದಿತಬ್ಬಂ **ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಂ**। ಅಪರೇ ಅಪರೇ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮತೋ ಅಞ್ಞಸ್ಮಿಂ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ಅತ್ತಭಾವೇ ವೇದಿತಬ್ಬಂ ಕಮ್ಮಂ **ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನೀಯಂ**। ಅಹೋಸಿ ಏವ ಕಮ್ಮಂ , ನ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋ ಅಹೋಸಿ, ಅತ್ಥಿ, ಭವಿಸ್ಸತಿ ಚಾತಿ ಏವಂ ವತ್ತಬ್ಬಕಮ್ಮಂ **ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಂ**।

ತತ್ಥ ಪಟಿಪಕ್ಖೇಹಿ ಅನಭಿಭೂತತಾಯ, ಪಚ್ಚಯವಿಸೇಸೇನ ಪಟಿಲದ್ಧವಿಸೇಸತಾಯ ಚ ಬಲವಭಾವಪ್ಪತ್ತಾ ತಾದಿಸಸ್ಸ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರಸ್ಸ ವಸೇನ ಸಾತಿಸಯಾ ಹುತ್ವಾ ತಸ್ಮಿಂಯೇವ ಅತ್ತಭಾವೇ ಫಲದಾಯಿನೀ ಪಠಮಜವನಚೇತನಾ **ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಂ** ನಾಮ। ಸಾ ಹಿ ವುತ್ತಪ್ಪಕಾರೇನ ಬಲವಜನಸನ್ತಾನೇ ಗುಣವಿಸೇಸಯುತ್ತೇಸು ಉಪಕಾರಾನುಪಕಾರವಸಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ, ಆಸೇವನಾಲಾಭೇನ ಅಪ್ಪವಿಪಾಕತಾಯ ಚ ಇತರದ್ವಯಂ ವಿಯ ಪವತ್ತಸನ್ತಾನುಪರಮಾಪೇಕ್ಖಂ, ಓಕಾಸಲಾಭಾಪೇಕ್ಖಞ್ಚ ಕಮ್ಮಂ ನ ಹೋತೀತಿ ಇಧೇವ ಪುಪ್ಫಮತ್ತಂ ವಿಯ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಮತ್ತಂ ಅಹೇತುಕಫಲಂ ದೇತಿ। ಅತ್ಥಸಾಧಿಕಾ ಪನ ಸತ್ತಮಜವನಚೇತನಾ ಸನ್ನಿಟ್ಠಾಪಕಚೇತನಾಭೂತಾ ವುತ್ತನಯೇನ ಪಟಿಲದ್ಧವಿಸೇಸಾ ಅನನ್ತರತ್ತಭಾವೇ ವಿಪಾಕದಾಯಿನೀ **ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಂ** ನಾಮ। ಸಾ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದತ್ವಾವ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಂ ದೇತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪನ ಅದಿನ್ನಾಯ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಂ ದೇತೀತಿ ನತ್ಥಿ। ಚುತಿ ಅನನ್ತರಞ್ಹಿ ಉಪಪಜ್ಜವೇದನೀಯಸ್ಸ ಓಕಾಸೋ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪನ ದಿನ್ನಾಯ ಜಾತಿಸತೇಪಿ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಂ ದೇತೀತಿ ಆಚರಿಯಾ। ಯಥಾವುತ್ತಕಆರಣವಿರಹತೋ ದಿಟ್ಠಧಮ್ಮವೇದನೀಯಾದಿಭಾವಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಾ ಆದಿಪರಿಯೋಸಾನಚೇತನಾನಂ ಮಜ್ಝೇ ಪವತ್ತಾ ಪಞ್ಚ ಚೇತನಾ ವಿಪಾಕದಾನಸಭಾವಸ್ಸ ಅನುಪಚ್ಛಿನ್ನತ್ತಾ ಯದಾ ಕದಾಚಿ ಓಕಾಸಲಾಭೇ ಸತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತೀಸು ವಿಪಾಕಂ ಅಭಿನಿಪ್ಫಾದೇನ್ತೀ **ಅಪರಾಪರಿಯವೇದನಿಯಂ** ನಾಮ। ಸಕಸಕಕಾಲಾತೀತಂ ಪನ ಪುರಿಮಕಮ್ಮದ್ವಯಂ, ತತಿಯಮ್ಪಿ ಚ ಸಂಸಾರಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ವೋಚ್ಛಿನ್ನಾಯ **ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ।

ಪಾಕಕಾಲವಸೇನಾತಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ, ತದನನ್ತರೇ, ಯದಾ ಕದಾಚೀತಿ ಏವಂ ಪುರಿಮಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ಯಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲವಸೇನ, ಇತರಸ್ಸ ತಂಕಾಲಾಭಾವವಸೇನ ಚ। ಅಹೋಸಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ಹಿ ಕಾಲಾತಿಕ್ಕಮತೋವ ತಂ ವೋಹಾರೋ।

೫೩. ಪಾಕಠಾನವಸೇನಾತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ವಿಪಚ್ಚನಭೂಮಿವಸೇನ।

೫೪. ಇದಾನಿ ಅಕುಸಲಾದಿಕಮ್ಮಾನಂ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಿಂ, ತಂನಿದ್ದೇಸಮುಖೇನ ಚ ತೇಸಂ ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿವಸೇನ ದಸವಿಧಾದಿಭೇದಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ತತ್ಥ ಅಕುಸಲ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ಆರದ್ಧಂ। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತಂ ಕಮ್ಮಂ **ಕಾಯಕಮ್ಮಂ**। ಏವಂ **ವಚೀಕಮ್ಮಾ**ದೀನಿ।

೫೫. ಪಾಣಸ್ಸ ಸಣಿಕಂ ಪತಿತುಂ ಅದತ್ವಾ ಅತೀವ ಪಾತನಂ **ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ**। ಕಾಯವಾಚಾಹಿ ಅದಿನ್ನಸ್ಸ ಆದಾನಂ **ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ**। ಮೇಥುನವೀತಿಕ್ಕಮಸಙ್ಖಾತೇಸು ಕಾಮೇಸು ಮಿಚ್ಛಾ ಚರಣಂ **ಕಾಮೇಸು ಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ**।

ತತ್ಥ ಪಾಣೋತಿ ವೋಹಾರತೋ ಸತ್ತೋ, ಪರಮತ್ಥತೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ। ತಸ್ಮಿಂ ಪಾಣೇ ಪಾಣಸಞ್ಞಿನೋ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯುಪಚ್ಛೇದಕಪ್ಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ವಧಕಚೇತನಾ **ಪಾಣಾತಿಪಾತೋ**। ಪರಭಣ್ಡೇ ತಥಾಸಞ್ಞಿನೋ ತದಾದಾಯಕಪ್ಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಥೇಯ್ಯಚೇತನಾ **ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ**। ಅಸದ್ಧಮ್ಮಸೇವನವಸೇನ ಕಾಯದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾ ಅಗನ್ತಬ್ಬಟ್ಠಾನವೀತಿಕ್ಕಮಚೇತನಾ **ಕಾಮೇಸುಮಿಚ್ಛಾಚಾರೋ** ನಾಮ। ಸುರಾಪಾನಮ್ಪಿ ಏತ್ಥೇವ ಸಙ್ಗಯ್ಹತೀತಿ ವದನ್ತಿ ರಸಸಙ್ಖಾತೇಸು ಕಾಮೇಸು ಮಿಚ್ಛಾಚಾರಭಾವತೋ। **ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇ ಕಾಯದ್ವಾರೇ**ತಿ ಕಾಯೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯವಿಞ್ಞಾಪನತೋ, ಸಯಞ್ಚ ಕಾಯೇನ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯತ್ತಾ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದಿಜನಕಚಿತ್ತಜವಾಯೋಧಾತ್ವಾಧಿಕಕಲಾಪಸ್ಸ ವಿಕಾರಭೂತೇ ಸನ್ಥಮ್ಭನಾದೀನಂ ಸಹಕಾರೀಕಾರಣಭೂತೇ ಚೋಪನಕಾಯಭಾವತೋ, ಕಮ್ಮಾನಂ ಪವತ್ತಿಮುಖಭಾವತೋ ಚ ಕಾಯದ್ವಾರಸಙ್ಖಾತೇ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇ।

ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ತಂತಂಕಮ್ಮಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇನೇವ ಸಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ಜನೀಯತಿ। ತಥಾಪಿ ತಸ್ಸಾ ತಥಾ ಪವತ್ತಮಾನಾಯ ತಂಸಮುಟ್ಠಾಪಕಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮಾದಿವೋಹಾರೋ ಹೋತೀತಿ ಸಾ ತಸ್ಸೇವ ಪವತ್ತಿಮುಖಭಾವೇನ ವತ್ತುಂ ಲಬ್ಭತಿ। "ಕಾಯದ್ವಾರೇ ವುತ್ತಿತೋ"ತಿ ಏತ್ತಕೇಯೇವ ವುತ್ತೇ "ಯದಿ ಏವಂ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಂ ನ ಸಿಯಾ। ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಹಿ ಪವತ್ತಂ

‘ಕಾಯಕಮ್ಮ’ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ಕಾಯಕಮ್ಮಸ್ಸ ಚ ಪವತ್ತಿಮುಖಭೂತಂ ‘ಕಾಯದ್ವಾರ’ನ್ತಿ। ಪಾಣಾತಿಪಾತಾದಿಕಂ ಪನ ವಾಚಾಯ ಆಣಾಪೇನ್ತಸ್ಸ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ವಚೀದ್ವಾರೇಪಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ದ್ವಾರೇನ ಕಮ್ಮವವತ್ಥಾನಂ ನ ಸಿಯಾ, ತಥಾ ಮುಸಾವಾದಾದಿಂ ಕಾಯವಿಕಾರೇನ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ವಚೀಕಮ್ಮಂ ಕಾಯದ್ವಾರೇಪಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಕಮ್ಮೇನ ದ್ವಾರವವತ್ಥಾನಮ್ಪಿ ನ ಸಿಯಾ”ತಿ ಅಯಂ ಚೋದನಾ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠೇಯ್ಯಾತಿ ಬಾಹುಲ್ಲವುತ್ತಿಯಾ ವವತ್ಥಾನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ಬಾಹುಲ್ಲವುತ್ತಿತೋ**”ತಿ ವುತ್ತಂ। ಕಾಯಕಮ್ಮಞ್ಹಿ ಕಾಯದ್ವಾರೇಯೇವ ಬಹುಲಂ ಪವತ್ತತಿ, ಅಪ್ಪಂ ವಚೀದ್ವಾರೇ, ತಸ್ಮಾ ಕಾಯದ್ವಾರೇಯೇವ ಬಹುಲಂ ಪವತ್ತನತೋ ಕಾಯಕಮ್ಮಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ ವನಚರಕಾದೀನಂ ವನಚರಕಾದಿಭಾವೋ ವಿಯ। ತಥಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಮೇವ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಕಾಯದ್ವಾರೇ ಪವತ್ತತಿ, ನ ಇತರಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ಕಾಯಕಮ್ಮಸ್ಸ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಏತ್ಥೇವ ಪವತ್ತನತೋ ಕಾಯಕಮ್ಮದ್ವಾರಭಾವೋ ಸಿದ್ಧೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಾಮಾದೀನಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಗಾಮಾದಿಭಾವೋ ವಿಯಾತಿ ನತ್ಥಿ ಕಮ್ಮದ್ವಾರವವತ್ಥಾನೇ ಕೋಚಿ ವಿಬನ್ಧೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೫೬. ಮುಸಾತಿ ಅಭೂತಂ ವತ್ಥು, ತಂ ತಚ್ಛತೋ ವದನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಮುಸಾವಾದೋ**। ಪಿಸತಿ ಸಾಮಗ್ಗಿಂ ಸಞ್ಚುಣ್ಣೇತಿ ವಿಕ್ಖಿಪತಿ, ಪಿಯಭಾವಂ ಸುಞ್ಞಂ ಕರೋತೀತಿ ವಾ **ಪಿಸುಣಾ**। ಅತ್ತಾನಮ್ಪಿ ಪರಮ್ಪಿ ಫರುಸಂ ಕರೋತಿ, ಕಕಚೋ ವಿಯ ಖರಸಮ್ಫಸ್ಸಾತಿ ವಾ **ಫರುಸಾ**। ಸಂ ಸುಖಂ, ಹಿತಞ್ಚ ಫಲತಿ ವಿಸರತಿ ವಿನಾಸೇತೀತಿ ಸಮ್ಫಂ, ಅತ್ತನೋ, ಪರೇಸಞ್ಚ ಅನುಪಕಾರಂ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ, ತಂ ಪಲಪತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ**।

ತತ್ಥ ಅಭೂತಂ ವತ್ಥುಂ ಭೂತತೋ ಪರಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತುಕಾಮಸ್ಸ ತಥಾ ವಿಞ್ಞಾಪನಪ್ಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಚೇತನಾ **ಮುಸಾವಾದೋ**। ಸೋ ಪರಸ್ಸ ಅತ್ಥಭೇದಕರೋವ ಕಮ್ಮಪಥೋ ಹೋತಿ, ಇತರೋ ಕಮ್ಮಮೇವ। ಪರೇಸಂ ಭೇದಕಾಮತಾಯ, ಅತ್ತಪ್ಪಿಯಕಾಮತಾಯ ವಾ ಪರಭೇದಕರವಚೀಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಚೇತನಾ **ಪಿಸುಣವಾಚಾ,** ಸಾಪಿ ದ್ವೀಸು ಭಿನ್ನೇಸುಯೇವ ಕಮ್ಮಪಥೋ। ಪರಸ್ಸ ಮಮ್ಮಚ್ಛೇದಕರವಚೀಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಏಕನ್ತಫರುಸಚೇತನಾ **ಫರುಸವಾಚಾ**। ನ ಹಿ ಚಿತ್ತಸಣ್ಹತಾಯ ಸತಿ ಫರುಸವಾಚಾ ನಾಮ ಹೋತಿ। ಸೀತಾಹರಣಾದಿಅನತ್ಥವಿಞ್ಞಾಪನಪ್ಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಿಕಾ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಚೇತನಾ **ಸಮ್ಫಪ್ಪಲಾಪೋ,** ಸೋ ಪನ ಪರೇಹಿ ತಸ್ಮಿಂ ಅನತ್ಥೇ ಗಹಿತೇಯೇವ ಕಮ್ಮಪಥೋ। **ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇ ವಚೀದ್ವಾರೇತಿ** ವಾಚಾಯ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ, ಸಯಞ್ಚ ವಾಚಾಯ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತೇ ವಚೀಭೇದಕರಪ್ಪಯೋಗಸಮುಟ್ಠಾಪಕಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಪಥವೀಧಾತ್ವಾಧಿಕಕಲಾಪಸ್ಸ ವಿಕಾರಭೂತೇ ಚೋಪನವಾಚಾಭಾವತೋ, ಕಮ್ಮಾನಂ ಪವತ್ತಿಮುಖಭಾವತೋ ಚ ವಚೀದ್ವಾರಸಙ್ಖಾತೇ ಕಮ್ಮದ್ವಾರೇ। **ಬಾಹುಲ್ಲವುತ್ತಿತೋತಿ** ಇದಂ ವುತ್ತನಯಮೇವ।

೫೭. ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಂ ಅಭಿಮುಖಂ ಝಾಯತಿ ಲೋಭವಸೇನ ಚಿನ್ತೇತೀತಿ **ಅಭಿಜ್ಝಾ**। ಬ್ಯಾಪಜ್ಜತಿ ಹಿತಸುಖಂ ಏತೇನಾತಿ **ಬ್ಯಾಪಾದೋ**। ಮಿಚ್ಛಾ ವಿಪರೀತತೋ ಪಸ್ಸತೀತಿ **ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ**।

ತತ್ಥ “ಅಹೋ ವತ ಇದಂ ಮಮ ಸಿಯಾ”ತಿ ಏವಂ ಪರಭಣ್ಡಾಭಿಜ್ಝಾಯನಂ **ಅಭಿಜ್ಝಾ,** ಸಾ ಪರಭಣ್ಡಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ನಾಮನೇನೇವ ಕಮ್ಮಪಥೋ ಹೋತಿ। “ಅಹೋ ವತಾಯಂ ಸತ್ತೋ ವಿನಸ್ಸೇಯ್ಯಾ”ತಿ ಏವಂ ಮನೋಪದೋಸೋ **ಬ್ಯಾಪಾದೋ**। “ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ”ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ನಯೇನ ವಿಪರೀತದಸ್ಸನಂ **ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ**। ಏತ್ಥ ಪನ ನತ್ಥಿಕಅಹೇತುಕಅಕಿರಿಯದಿಟ್ಠೀಹಿಯೇವ ಕಮ್ಮಪಥಭೇದೋ। ಇಮೇಸಂ ಪನ ಅಙ್ಗಾದಿವವತ್ಥಾನವಸೇನ ಪಪಞ್ಚೋ ತತ್ಥ ತತ್ಥ (ದೀ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೮; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಪಥಕಥಾ; ಪಾರಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨.೧೭೨) ಆಗತನಯೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಅಞ್ಞತ್ರಾಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾತಿ** ಕಾಯವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಂ ವಿನಾಪಿ, ತಂ ಅಸಮುಟ್ಠಾಪೇತ್ವಾಪೀತ್ಯತ್ಥೋ। ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕಚಿತ್ತಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಚೇತ್ಥ ಅಭಿಜ್ಝಾದಯೋ ಚೇತನಾಪಕ್ಖಿಕಾವ ಹೋನ್ತಿ।

೫೮. **ದೋಸಮೂಲೇನ ಜಾಯನ್ತೀತಿ** ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೇನ ದೋಸಸಙ್ಖಾತಮೂಲೇನ, ದೋಸಮೂಲಕಚಿತ್ತೇನ ವಾ ಜಾಯನ್ತಿ, ನ ಲೋಭಮೂಲಾದೀಹಿ। ಹಸಮಾನಾಪಿ ಹಿ ರಾಜಾನೋ ದೋಸಚಿತ್ತೇನೇವ ಪಾಣವಧಂ ಆಣಾಪೇನ್ತಿ, ತಥಾ

ಫರುಸವಾಚಾಬ್ಯಾಪಾದೇಸುಪಿ ಯಥಾರಹಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಸ್ಸ ಅಭಿನಿವಿಸಿತಬ್ಬವತ್ಥೂಸು ಲೋಭಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಮೇವ ಅಭಿನಿವಿಸನತೋ ಆಹ **"ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿ ಚ ಲೋಭಮೂಲೇನಾ"**ತಿ। **ಸೇಸಾನಿ ಚತ್ತಾರಿಪಿ ದ್ವೀಹಿ ಮೂಲೇಹಿ ಸಮ್ಭವನ್ತೀ**ತಿ ಯೋ ತಾವ ಅಭಿಮತಂ ವತ್ಥುಂ, ಅನಭಿಮತಂ ವಾ ಅತ್ತಬನ್ಧುಪರಿತ್ತಾಣಾದಿಪ್ಪಯೋಜನಂ ಸನ್ಧಾಯ ಹರತಿ, ತಸ್ಸ ಅದಿನ್ನಾದಾನಂ ಲೋಭಮೂಲೇನ ಹೋತಿ। ವೇರನಿಯ್ಯಾತನತ್ಥಂ ಹರನ್ತಸ್ಸ ದೋಸಮೂಲೇನ। ನೀತಿಪಾಠಕಪ್ಪಮಾಣತೋ ದುಟ್ಠನಿಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ ಪರಸನ್ತಕಂ ಹರನ್ತಾನಂ ರಾಜೂನಂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಞ್ಚ "ಸಬ್ಬಮಿದಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾನಂ ರಾಜೂಹಿ ದಿನ್ನಂ, ತೇಸಂ ಪನ ಸಬ್ಬದುಬ್ಬಲಭಾವೇನ ಅಞ್ಞೇ ಪರಿಭುಞ್ಜನ್ತಿ, ಅತ್ತಸನ್ತಕಮೇವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾ ಪರಿಭುಞ್ಜನ್ತೀ"ತ್ಯಾದೀನಿ ವತ್ವಾ ಸಕಸಞ್ಞಾಯ ಏವಂ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಹರನ್ತಾನಂ, ಕಮ್ಮಫಲಸಮ್ಬನ್ಧಾಪವಾದೀನಞ್ಚ ಮೋಹಮೂಲೇನ। ಏವಂ ಮುಸಾವಾದಾದೀಸುಪಿ ಯಥಾರಹಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

೬೩. ಛಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು ತಿವಿಧಕಮ್ಮವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪೇತಂ ತಿವಿಧನಿಯಮೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಆಹ **"ತಥಾ ದಾನಸೀಲಭಾವನಾವಸೇನಾ"**ತಿ। ದಸಧಾ ನಿದ್ದಿಸಿಯಮಾನಾನಂ ಹಿ ದ್ವಿನ್ನಂ, ಪುನ ದ್ವಿನ್ನಂ, ತಿಣ್ಣಞ್ಚ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ದಾನಾದೀಸು ತೀಸ್ವೇವ ಸಙ್ಗಹೋ। ಕಾರಣಂ ಪನೇತ್ಥ ಪರತೋ ವಕ್ಖಾಮ। ಛಳಾರಮ್ಮಣೇಸು ಪನ ತಿವಿಧಕಮ್ಮದ್ವಾರೇಸು ಚ ನೇಸಂ ಪವತ್ತಿಯೋಜನಾ **ಅಟ್ಠಕಥಾ**ದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೫೬-೧೫೯) ಆಗತನಯೇನ ಗಹೇತಬ್ಬಾ।

೬೫. ದೀಯತಿ ಏತೇನಾತಿ **ದಾನಂ,** ಪರಿಚ್ಚಾಗಚೇತನಾ। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ। ಸೀಲತೀತಿ **ಸೀಲಂ,** ಕಾಯವಚೀಕಮ್ಮಾನಿ ಸಮಾದಹತಿ, ಸಮ್ಮಾ ಠಪೇತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಸೀಲಯತಿ ವಾ ಉಪಧಾರೇತೀತಿ **ಸೀಲಂ** , ಉಪಧಾರಣಂ ಪನೇತ್ಥ ಕುಸಲಾನಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೋ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ "ಸೀಲೇ ಪತಿಟ್ಠಾಯಾ"ತ್ಯಾದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೧.೨೩, ೧೯೨)। ಭಾವೇತಿ ಕುಸಲೇ ಧಮ್ಮೇ ಆಸೇವತಿ ವಡ್ಢೇತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಭಾವನಾ**। ಅಪಚಾಯತಿ ಪೂಜಾವಸೇನ ಸಾಮೀಚಿಂ ಕರೋತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಅಪಚಾಯನಂ**। ತಂತಂಕಿಚ್ಚಕರಣೇ ಬ್ಯಾವಟಸ್ಸ ಭಾವೋ **ವೇಯ್ಯಾವಚ್ಚಂ**। ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಪತ್ತಿ ದೀಯತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಪತ್ತಿದಾನಂ**। ಪತ್ತಿಂ ಅನುಮೋದತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಪತ್ತಾನುಮೋದನಾ**। ಧಮ್ಮಂ ಸುಣನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಂ**। ಧಮ್ಮಂ ದೇಸೇನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಧಮ್ಮದೇಸನಾ**। ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಉಜುಕರಣಂ **ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ**।

ತತ್ಥ ಸಾನುಸಯಸನ್ತಾನವತೋ ಪರೇಸಂ ಪೂಜಾನುಗ್ಗಹಕಾಮತಾಯ ಅತ್ತನೋ ವಿಜ್ಜಮಾನವತ್ಥುಪರಿಚ್ಚಜನವಸಪ್ಪವತ್ತಚೇತನಾ **ದಾನಂ** ನಾಮ, ದಾನವತ್ಥುಪರಿಯೇಸನವಸೇನ, ದಿನ್ನಸ್ಸ ಸೋಮನಸ್ಸಚಿತ್ತೇನ ಅನುಸ್ಸರಣವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಾ ಪುಬ್ಬಪಚ್ಛಾಭಾಗಚೇತನಾ ಏತ್ಥೇವ ಸಮೋಧಾನಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ ಯಥಾರಹಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ನಿಚ್ಚಸೀಲಾದಿವಸೇನ ಪಞ್ಚ, ಅಟ್ಠ, ದಸ ವಾ ಸೀಲಾನಿ ಸಮಾದಿಯನ್ತಸ್ಸ, ಪರಿಪೂರೇನ್ತಸ್ಸ, ಅಸಮಾದಿಯಿತ್ವಾಪಿ ಸಮ್ಪತ್ತಕಾಯವಚೀದುಚ್ಚರಿತತೋ ವಿರಮನ್ತಸ್ಸ, ಪಬ್ಬಜನ್ತಸ್ಸ, ಉಪಸಮ್ಪದಮಾಳಕೇ ಸಂವರಂ ಸಮಾದಿಯನ್ತಸ್ಸ, ಚತುಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ ಪರಿಪೂರೇನ್ತಸ್ಸ ಚ ಪವತ್ತಚೇತನಾ **ಸೀಲಂ** ನಾಮ। ಚತ್ತಾಲೀಸಾಯ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು, ಖನ್ಧಾದೀಸು ಚ ಭೂಮೀಸು ಪರಿಕಮ್ಮಸಮ್ಮಸನವಸಪ್ಪವತ್ತಾ ಅಪ್ಪನಂ ಅಪ್ಪತ್ತಾ ಗೋತ್ರಭುಪರಿಯೋಸಾನಚೇತನಾ **ಭಾವನಾ** ನಾಮ, ನಿರವಜ್ಜವಿಜ್ಜಾದಿಪರಿಯಾಪುಣನಚೇತನಾಪಿ ಏತ್ಥೇವ ಸಮೋಧಾನಂ ಗಚ್ಛತಿ।

ವಯಸಾ, ಗುಣೇಹಿ ಚ ಜೇಟ್ಠಾನಂ ಚೀವರಾದೀಸು ಪಚ್ಚಾಸಾರಹಿತೇನ ಅಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಜ್ಝಾಸಯೇನ ಪಚ್ಚುಟ್ಠಾನಆಸನಾಭಿನೀಹಾರಾದಿವಿಧಿನಾ ಬಹುಮಾನಕರಣಚೇತನಾ **ಅಪಚಾಯನಂ** ನಾಮ। ತೇಸಮೇವ, ಗಿಲಾನಾನಞ್ಚ ಯಥಾವುತ್ತಜ್ಝಾಸಯೇನ ತಂತಂಕಿಚ್ಚಕರಣಚೇತನಾ **ವೇಯ್ಯಾವಚ್ಚಂ** ನಾಮ। ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಸ್ಸ ಪುಞ್ಞಸ್ಸ ಪರೇಹಿ ಸಾಧಾರಣಭಾವಂ ಪಚ್ಚಾಸೀಸನಚೇತನಾ **ಪತ್ತಿದಾನಂ** ನಾಮ। ಪರೇಹಿ ದಿನ್ನಸ್ಸ, ಅದಿನ್ನಸ್ಸಪಿ ವಾ ಪುಞ್ಞಸ್ಸ ಮಚ್ಛೇರಮಲವಿನಿಸ್ಸಟೇನ ಚಿತ್ತೇನ ಅಬ್ಭಾನುಮೋದನಚೇತನಾ **ಪತ್ತಾನುಮೋದನಾ** ನಾಮ । ಏವಮಿಮಂ ಧಮ್ಮಂ ಸುತ್ವಾ ತತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನ ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತೋ "ಲೋಕಿಯಲೋಕುತ್ತರಗುಣವಿಸೇಸಸ್ಸ ಭಾಗೀ ಭವಿಸ್ಸಾಮಿ, ಬಹುಸ್ಸುತೋ ವಾ ಹುತ್ವಾ ಪರೇಸಂ

ಧಮ್ಮದೇಸನಾದೀಹಿ ಅನುಗ್ಗಣ್ಹಿಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಏವಂ ಅತ್ತನೋ, ಪರೇಸಂ ವಾ ಹಿತಫರಣವಸಪ್ಪವತ್ತೇನ ಅಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಜ್ಝಾಸಯೇನ ಹಿತೂಪದೇಸಸವನಚೇತನಾ **ಧಮ್ಮಸ್ಸವನಂ** ನಾಮ, ನಿರವಜ್ಜವಿಜ್ಜಾದಿಸವನಚೇತನಾಪಿ ಏತ್ಥೇವ ಸಙ್ಗಯ್ಹತಿ। ಲಾಭಸಕ್ಕಾರಾದಿನಿರಪೇಕ್ಖತಾಯ ಯೋನಿಸೋ ಮನಸಿ ಕರೋತೋ ಹಿತೂಪದೇಸಚೇತನಾ **ಧಮ್ಮದೇಸನಾ** ನಾಮ, ನಿರವಜ್ಜವಿಜ್ಜಾದಿಉಪದಿಸನಚೇತನಾಪಿ ಏತ್ಥೇವ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತಿ। "ಅತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಸಮ್ಮಾದಸ್ಸನವಸೇನ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಉಜುಕರಣಂ **ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ** ನಾಮ।

ಯದಿ ಏವಂ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಭಾವೋ ನ ಲಬ್ಭತೀತಿ? ನೋ ನ ಲಬ್ಭತಿ ಪುರಿಮಪಚ್ಛಿಮಚೇತನಾನಮ್ಪಿ ತಂತಂಪುಞ್ಞಕಿರಿಯಾಸ್ವೇವ ಸಙ್ಗಣ್ಹನತೋ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ಉಜುಕರಣವೇಲಾಯಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತಮೇವ ಚಿತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪುರಿಮಪಚ್ಛಾಭಾಗೇ ಪನ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತಮ್ಪಿ ಸಮ್ಭವತೀತಿ ತಸ್ಸಪಿ ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಭಾವೋ ಉಪಪಜ್ಜತೀತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ।

ಇಮೇಸು ಪನ ದಸಸು ಪತ್ತಿದಾನಾನುಮೋದನಾ ದಾನೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ ತಂಸಭಾವತ್ತಾ। ದಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ಇಸ್ಸಾಮಚ್ಛೇರಾನಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಂ, ಏತೇಪಿ। ತಸ್ಮಾ ಸಮಾನಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತಾಯ ಏಕಲಕ್ಖಣತ್ತಾ ತೇ ದಾನಮಯಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥುಮ್ಹಿ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ। ಅಪಚಾಯನವೇಯ್ಯಾವಚ್ಚಾ ಸೀಲಮಯಪುಞ್ಞೇವ ಸಙ್ಗಯ್ಹನ್ತಿ ಚಾರಿತ್ತಸೀಲಭಾವತೋ। ದೇಸನಾಸವನದಿಟ್ಠಿಜುಕಾ ಪನ ಕುಸಲಧಮ್ಮಾಸೇವನಭಾವತೋ ಭಾವನಾಮಯೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ (ದೀ॰ ನಿ॰ ಟೀ॰ ೩.೩೦೫) ಆಚರಿಯ**ಧಮ್ಮಪಾಲತ್ಥೇರೇನ** ವುತ್ತಂ। ಅಪರೇ ಪನ "ದೇಸೇನ್ತೋ, ಸುಣನ್ತೋ ಚ ದೇಸನಾನುಸಾರೇನ ಞಾಣಂ ಪೇಸೇತ್ವಾ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝ ಪಟಿವಿಜ್ಝ ದೇಸೇತಿ, ಸುಣಾತಿ ಚ, ತಾನಿ ಚ ದೇಸನಾಸವನಾನಿ ಪಟಿವೇಧಮೇವಾಹರನ್ತೀತಿ ದೇಸನಾಸವನಾಭಾವನಾಮಯೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ಧಮ್ಮದಾನಸಭಾವತೋ ದೇಸನಾ ದಾನಮಯೇ ಸಙ್ಗಹಂ ಗಚ್ಛತೀತಿಪಿ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುಂ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ "ಸಬ್ಬದಾನಂ ಧಮ್ಮದಾನಂ ಜಿನಾತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೩೫೪)। ತಥಾ ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಸಬ್ಬೇಸಂ ನಿಯಮನಲಕ್ಖಣತ್ತಾ। ದಾನಾದೀಸು ಹಿ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ "ಅತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಯಪ್ಪವತ್ತಾಯ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿಯಾ ವಿಸೋಧಿತಂ ಮಹಪ್ಫಲಂ ಹೋತಿ ಮಹಾನಿಸಂಸಂ, ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **ದೀಘನಿಕಾಯಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ದೀ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩.೩೦೫; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೫೬-೧೫೯ ಪುಞ್ಞಾಕಿರಿಯವತ್ಥಾದಿಕಥಾ) "ದಿಟ್ಠಿಜುಕಮ್ಮಂ ಸಬ್ಬೇಸಂ ನಿಯಮಲಕ್ಖಣ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ಏವಂ ದಾನಸೀಲಭಾವನಾವಸೇನ ತೀಸು ಇತರೇಸಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹನತೋ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಿವಿಧಮೇವ ಪುಞ್ಞಕಿರಿಯವತ್ಥು ಹೋತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ತಥಾ ಚೇವ ಆಚರಿಯೇನ ಹೇಟ್ಠಾ ದಸ್ಸಿತಂ।

೬೭. **ಮನೋಕಮ್ಮಮೇವ** ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕತ್ತಾಭಾವೇನ ಕಾಯದ್ವಾರಾದೀಸು ಅಪ್ಪವತ್ತನತೋ। **ತಞ್ಚ** ರೂಪಾವಚರಕುಸಲಂ **ಭಾವನಾಮಯಂ** ದಾನಾದಿವಸೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತನತೋ। **ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಂ** ಪುಬ್ಬಭಾಗಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಕಾಮಾವಚರಭಾವತೋ। **ಝಾನಙ್ಗಭೇದೇನಾತಿ** ಪಟಿಪದಾದಿಭೇದತೋ ಅನೇಕವಿಧತ್ತೇಪಿ ಅಙ್ಗಾತಿಕ್ಕಮವಸೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತಜ್ಝಾನಙ್ಗಭೇದತೋ ಪಞ್ಚವಿಧಂ ಹೋತಿ।

೬೮. **ಆರಮ್ಮಣಭೇದೇನಾತಿ** ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸಂ, ಆಕಾಸವಿಸಯಂ ಮನೋ, ತದಭಾವೋ, ತದಾಲಮ್ಬಂ ವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧನ್ತಿ ಇಮೇಸಂ ಚತುನ್ನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಭೇದೇನ।

೬೯. **ಏತ್ಥಾತಿ** ಇಮೇಸು ಪಾಕಟ್ಠಾನವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೇಸು ಕಮ್ಮೇಸು। **ಉದ್ಧಚ್ಚರಹಿತನ್ತಿ** ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚೇತನಾರಹಿತಂ ಏಕಾದಸವಿಧಂ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಂ। ಕಿಂ ಪನೇತ್ಥ ಕಾರಣಂ ಅಧಿಮೋಕ್ಖವಿರಹೇನ ಸಬ್ಬದುಬ್ಬಲಮ್ಪಿ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢತಿ, ಅಧಿಮೋಕ್ಖಸಮ್ಪಯೋಗೇನ ತತೋ ಬಲವನ್ತಮ್ಪಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ನಾಕಡ್ಢತೀತಿ ? ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಸಭಾವಾಭಾವತೋ।

ಬಲವಂ ಆಕಡ್ಢತಿ, ದುಬ್ಬಲಂ ನಾಕಡ್ಢತೀತಿ ಹಿ ಅಯಂ ವಿಚಾರಣಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಸಭಾವೇಸುಯೇವ। ಯಸ್ಸ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಸಭಾವೋಯೇವ ನತ್ಥಿ, ನ ತಸ್ಸ ಬಲವಭಾವೋ ಪಟಿಸನ್ಧಿಆಕಡ್ಢನೇ ಕಾರಣಂ।

ಕಥಂ ಪನೇತಂ ವಿಞ್ಞಾತಬ್ಬಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಸಭಾವೋ ನತ್ಥೀತಿ? ದಸ್ಸನೇನಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಅನಾಗತತ್ತಾ। ತಿವಿಧಾ ಹಿ ಅಕುಸಲಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಸಿಯಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಸಿಯಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾತಿ। ತತ್ಥ ದಿಟ್ಠಿಸಹಗತವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ನಾಮ ಪಠಮಂ ನಿಬ್ಬಾನದಸ್ಸನವಸೇನ "ದಸ್ಸನ"ನ್ತಿ ಲದ್ಧನಾಮೇನ ಸೋತಾಪತ್ತಿಮಗ್ಗೇನ ಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಾ। ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬೋ ನಾಮ ಅಗ್ಗಮಗ್ಗೇನ ಪಹಾತಬ್ಬತ್ತಾ। ಉಪರಿಮಗ್ಗತ್ತಯಞ್ಹಿ ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ ದಿಟ್ಠನಿಬ್ಬಾನೇ ಭಾವನಾವಸೇನ ಪವತ್ತನತೋ "ಭಾವನಾ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ದಿಟ್ಠಿವಿಪ್ಪಯುತ್ತದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಾ ಪನ ಸಿಯಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ, ಸಿಯಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ತೇಸಂ ಅಪಾಯನಿಬ್ಬತ್ತಕಾವತ್ಥಾಯ ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ, ಸೇಸಬಹಲಾಬಹಲಾವತ್ಥಾಯ ಉಪರಿಮಗ್ಗೇಹಿ ಪಹೀಯಮಾನತ್ತಾ। ತತ್ಥ ಸಿಯಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಮ್ಪಿ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಸಾಮಞ್ಞೇನ ಇಧ "ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬ"ನ್ತಿ ವೋಹರನ್ತಿ।

ಯದಿ ಚ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ದದೇಯ್ಯ, ತದಾ ಅಕುಸಲಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಸುಗತಿಯಂ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಅಪಾಯೇಸ್ವೇವ ದದೇಯ್ಯ। ಅಪಾಯಗಮನೀಯಞ್ಚ ಅವಸ್ಸಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ। ಇತರಥಾ ಅಪಾಯಗಮನೀಯಸ್ಸ ಅಪ್ಪಹೀನತ್ತಾ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಅಪಾಯುಪ್ಪತ್ತಿ ಆಪಜ್ಜತಿ, ನ ಚ ಪನೇತಂ ಯುತ್ತಂ "ಚತೂಹಪಾಯೇಹಿ ಚ ವಿಪ್ಪಮುತ್ತೋ (ಖು॰ ಪಾ॰ ೬.೧೧; ಸು॰ ನಿ॰ ೨೩೪), ಅವಿನಿಪಾತಧಮ್ಮೋ"ತಿ (ಪಾರಾ॰ ೧೧; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೯೯೮) ಆದಿವಚನೇಹಿ ಸಹ ವಿರುಜ್ಝನತೋ। ಸತಿ ಚ ಪನೇತಸ್ಸ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಭಾವೇ "ಸಿಯಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ"ತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಿಭಙ್ಗೇ ವತ್ತಬ್ಬಂ ಸಿಯಾ, ನ ಚ ಪನೇತಂ ವುತ್ತನ್ತಿ । ಅಥ ಸಿಯಾ "ಅಪಾಯಗಾಮಿನಿಯೋ ರಾಗೋ ದೋಸೋ ಮೋಹೋ ತದೇಕಟ್ಠಾ ಚ ಕಿಲೇಸಾ"ತಿ ಏವಂ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ವುತ್ತತ್ತಾ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚೇತನಾಯ ತತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ। ತಂ ನ, ತಸ್ಸ ಏಕನ್ತತೋ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಭಾವೇನ ವುತ್ತತ್ತಾ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - "ಕತಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ? ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತೋ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೋ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೪೦೬), ತಸ್ಮಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬೇಸು ಅವಚನಂ ಇಮಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಾಭಾವಂ ಸಾಧೇತಿ। ನನು ಚ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗೇ** -

> "ಯಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಅಕುಸಲಂ ಚಿತ್ತಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ ಹೋತಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಹಗತಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ರೂಪಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ…ಪೇ॰… ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ, ಯಂ ಯಂ ವಾ ಪನಾರಬ್ಭ ತಸ್ಮಿಂ ಸಮಯೇ ಫಸ್ಸೋ ಹೋತಿ… ಪೇ॰… ಅವಿಕ್ಖೇಪೋ ಹೋತಿ, ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಅಕುಸಲಾ। ಇಮೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಞಾಣಂ ಧಮ್ಮಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ, ತೇಸಂ ವಿಪಾಕೇ ಞಾಣಂ ಅತ್ಥಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೭೩೦-೭೩೧) -

ಏವಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕೋಪಿ ಉದ್ಧಟೋತಿ ಕಥಮಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಾಭಾವೋ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬೋತಿ? ನಾಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನಂ ಸನ್ಧಾಯ ಉದ್ಧಟೋ। ಅಥ ಖೋ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಂ ಸನ್ಧಾಯ। **ಪಟ್ಠಾನೇ** ಪನ -

> "ಸಹಜಾತಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಚೇತನಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಾ ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಚೇತನಾ ವಿಪಾಕಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ, ಕಟತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೮.೮೯) -

ದಸ್ಸನೇನ ಪಹಾತಬ್ಬಚೇತನಾಯ ಏವ ಸಹಜಾತನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ "ಸಹಜಾತಾ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಾ ಚೇತನಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ರೂಪಾನಂ ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೨.೮.೮೯) ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಚೇತನಾಯ ಸಹಜಾತಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋವ ಉದ್ಧಟೋ, ನ ಪನ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ, ನ ಚ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಂ ವಿನಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಆಕಡ್ಢನಂ ಅತ್ಥಿ , ತಸ್ಮಾ ನತ್ಥಿ ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿದಾನನ್ತಿ। ಯಂ ಪನೇಕೇ ವದನ್ತಿ

“ಉದ್ಧಚ್ಚಚೇತನಾ ಉಭಯವಿಪಾಕಮ್ಪಿ ನ ದೇತಿ ಪಟ್ಠಾನೇ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ”ತಿ, ತಂ ತೇಸಂ ಮತಿಮತ್ತಂ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾವಿಭಙ್ಗೇ** ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಾನಮ್ಪಿ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಸ್ಸ ಉದ್ಧಟತ್ತಾ, **ಪಟ್ಠಾನೇ** ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಪಾಕಭಾವಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ। ಯದಿ ಹಿ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಂ ಸನ್ಧಾಯ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುಚ್ಚೇಯ್ಯ, ತದಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಪಾಕಮ್ಪಿಸ್ಸ ಮಞ್ಞೇಯ್ಯುನ್ತಿ ಲಬ್ಭಮಾನಸ್ಸಪಿ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಸ್ಸ ವಸೇನ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ನ ವುತ್ತೋ, ತಸ್ಮಾ ನ ಸಕ್ಕಾ ತಸ್ಸ ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕಂ ನಿವಾರೇತುಂ। ತೇನಾಹ “**ಪವತ್ತಿಯಂ ಪನಾ**”ತ್ಯಾದಿ। **ಆಚರಿಯಬುದ್ಧಮಿತ್ತಾ**ದಯೋ ಪನ ಅತ್ಥಿ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಮ್ಪಿ। ಅತ್ಥಿ ನ ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಮ್ಪಿ, ತೇಸು ಭಾವನಾಯ ಪಹಾತಬ್ಬಂ ಸೇಕ್ಖಸನ್ತಾನಪ್ಪವತ್ತಂ, ಇತರಂ ಪುಥುಜ್ಜನಸನ್ತಾನಪ್ಪವತ್ತಂ, ಫಲದಾನಞ್ಚ ಪುಥುಜ್ಜನಸನ್ತಾನಪ್ಪವತ್ತಸ್ಸೇವ ನ ಇತರಸ್ಸಾತಿ ಏವಂ ಉದ್ಧಚ್ಚಸಹಗತಂ ದ್ವಿಧಾ ವಿಭಜಿತ್ವಾ ಏಕಸ್ಸ ಉಭಯವಿಪಾಕದಾನಂ, ಏಕಸ್ಸ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ವಿಪಾಕಾಭಾವಂ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ। ಯೋ ಪನೇತ್ಥ ತೇಸಂ ವಿನಿಚ್ಛಯೋ, ಯಞ್ಚ ತಸ್ಸ ನಿರಾಕರಣಂ, ಯಞ್ಚ ಸಬ್ಬಥಾಪಿ ವಿಪಾಕಾಭಾವವಾದೀನಂ ಮತಪಟಿಕ್ಖೇಪನಂ ಇಧ ಅವುತ್ತಂ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ **ಪರಮತ್ಥಮಞ್ಜೂಸಾದೀಸು,** ವಿಸೇಸತೋ ಚ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಕಾಸಿನಿಯಾ ನಾಮ **ಅಭಿಧಮ್ಮಾವತಾರಸಂವಣ್ಣನಾಯಂ** ವುತ್ತನಯೇನ ವೇದಿತಬ್ಬಂ।

ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಕಾಮಲೋಕೇತಿ ಸುಗತಿದುಗ್ಗತಿವಸೇನ ಸಬ್ಬಸ್ಮಿಮ್ಪಿ ಕಾಮಲೋಕೇ। **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾನುರೂಪಂ। ಅಪಾಯೇಸುಪಿ ಯಂ ನಾಗಸುಪಣ್ಣಾದೀನಂ ಮಹಾಸಮ್ಪತ್ತಿವಿಸಯಂ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಯಞ್ಚ ನಿರಯವಾಸೀನಂ ಮಹಾಮೋಗ್ಗಲ್ಲಾನತ್ಥೇರದಸ್ಸನಾದೀಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ವಿಪಾಕವಿಞ್ಞಾಣಂ , ತಂ ಕುಸಲಕಮ್ಮಸ್ಸೇವ ಫಲಂ। ನ ಹಿ ಅಕುಸಲಸ್ಸ ಇಟ್ಠವಿಪಾಕೋ ಸಮ್ಭವತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ “ಅಟ್ಠಾನಮೇತಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನವಕಾಸೋ, ಯಂ ಅಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಇಟ್ಠೋ ಕನ್ತೋ ವಿಪಾಕೋ ಸಂವಿಜ್ಜತೀ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೧೩೧; ಅ॰ ನಿ॰ ೧.೨೮೪-೨೮೬; ವಿಭ॰ ೮೦೯), ತಸ್ಮಾ ಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ಅಪಾಯೇಸುಪಿ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕಾನಿ ಜನೇತಿ। ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕಸ್ಸ ಚ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅಞ್ಞಭೂಮಿಕವಿಪಾಕಾಭಾವತೋ ಕಾಮವಿರಾಗಭಾವನಾಯ ಕಾಮತಣ್ಹಾವಿಸಯವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪಾದನಾಯೋಗತೋ ಏಕನ್ತಸದಿಸವಿಪಾಕತ್ತಾ ಚ ಮಹಗ್ಗತಾನುತ್ತರಕುಸಲಾನಂ ರೂಪಾವಚರಕಮ್ಮೇನ ಅಹೇತುಕವಿಪಾಕುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ ರೂಪಲೋಕೇಪಿ ಯಥಾರಹಂ ರೂಪಾದಿವಿಸಯಾನಿ ತಾನಿ ಅಭಿನಿಪ್ಫಾದೇತೀತಿ ವುತ್ತಂ “ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಕಾಮಲೋಕೇ”ತ್ಯಾದಿ।

೭೧. ಏವಂ ಪನ ವಿಪಚ್ಚನ್ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಸೋಳಸಕದ್ವಾದಸಕಅಟ್ಠಕವಸೇನ ತಿಧಾ ವಿಪಚ್ಚತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ “**ತತ್ಥಾಪಿ**”ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। **ತತ್ಥಾಪೀ**ತಿ ಏವಂ ವಿಪಚ್ಚಮಾನೇಪಿ ಕುಸಲಕಮ್ಮೇ। **ಉಕ್ಕಟ್ಠ**ನ್ತಿ ಕುಸಲಪರಿವಾರಲಾಭತೋ , ಪಚ್ಛಾ ಆಸೇವನಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ವಾ ವಿಸಿಟ್ಠಂ। ಯಞ್ಹಿ ಕಮ್ಮಂ ಅತ್ತನೋ ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ ಪುರಿಮಪಚ್ಛಾಭಾಗಪ್ಪವತ್ತೇಹಿ ಕುಸಲಕಮ್ಮೇಹಿ ಪರಿವಾರಿತಂ, ಪಚ್ಛಾ ವಾ ಆಸೇವನಲಾಭೇನ ಸಮುದಾಚಿಣ್ಣಂ। ತಂ **ಉಕ್ಕಟ್ಠಂ**। ಯಂ ಪನ ಕರಣಕಾಲೇ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮೇಹಿ ಪರಿವಾರಿತಂ, ಪಚ್ಛಾ ವಾ “ದುಕ್ಕಟಮೇತಂ ಮಯಾ”ತಿ ವಿಪ್ಪಟಿಸಾರುಪ್ಪಾದನೇನ ಪರಿಭಾವಿತಂ, ತಂ **ಓಮಕ**ನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಪಟಿಸನ್ಧಿನ್ತಿ ಏಕಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ। ನ ಹಿ ಏಕೇನ ಕಮ್ಮೇನ ಅನೇಕಾಸು ಜಾತೀಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿ ಹೋತಿ, ಪವತ್ತಿವಿಪಾಕೋ ಪನ ಜಾತಿಸತೇಪಿ ಜಾತಿಸಹಸ್ಸೇಪಿ ಹೋತಿ। ಯಥಾಹ “ತಿರಚ್ಛಾನಗತೇ ದಾನಂ ದತ್ವಾ ಸತಗುಣಾ ದಕ್ಖಿಣಾ ಪಾಟಿಕಙ್ಖಿತಬ್ಬಾ”ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೩.೩೭೯)। ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತ್ಥ ಞಾಣಂ ಜಚ್ಚನ್ಧಾದಿವಿಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಸ್ಸ ಮೋಹಸ್ಸ, ಸಬ್ಬಾಕುಸಲಸ್ಸೇವ ವಾ ಪಟಿಪಕ್ಖಂ, ತಸ್ಮಾ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಜಚ್ಚನ್ಧಾದಿವಿಪತ್ತಿಪಚ್ಚಯಂ ನ ಹೋತೀತಿ ತಿಹೇತುಕಂ ಅತಿದುಬ್ಬಲಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಮೇವ ಆಕಡ್ಢತಿ, ನಾಹೇತುಕಂ। ದುಹೇತುಕಞ್ಚ ಕಮ್ಮಂ ಞಾಣಸಮ್ಪಯೋಗಾಭಾವತೋ ಞಾಣಫಲುಪ್ಪಾದನೇ ಅಸಮತ್ಥಂ, ಯಥಾ ತಂ ಅಲೋಭಸಮ್ಪಯೋಗಾಭಾವತೋ ಅಲೋಭಫಲುಪ್ಪಾದನೇ ಅಸಮತ್ಥಂ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮನ್ತಿ ತಂ ಅತಿಉಕ್ಕಟ್ಠಮ್ಪಿ ಸಮಾನಂ ದುಹೇತುಕಮೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢತಿ, ನ ತಿಹೇತುಕನ್ತಿ ವುತ್ತಂ “**ತಿಹೇತುಕಮೋಮಕಂ ದುಹೇತುಕಮುಕ್ಕಟ್ಠಞ್ಚಾ**”ತ್ಯಾದಿ।

ಏತ್ಥ ಸಿಯಾ - ಯಥಾ **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ** "ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೇ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೧) ಕುಸಲಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಜವನಕ್ಖಣೇ ತಿಣ್ಣಂ, ನಿಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ದ್ವಿನ್ನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ತಿಣ್ಣಞ್ಚ ಹೇತೂನಂ ವಸೇನ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಞಾಣಸಮ್ಪಯುತ್ತೂಪಪತ್ತಿ, ತಥಾ "ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ಛನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತೀ"ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೩) ಜವನಕ್ಖಣೇ ದ್ವಿನ್ನಂ, ನಿಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ದ್ವಿನ್ನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ದ್ವಿನ್ನಞ್ಚ ಹೇತೂನಂ ವಸೇನ ಛನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೂಪಪತ್ತಿ ವುತ್ತಾ, ಏವಂ "ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಞಾಣವಿಪ್ಪಯುತ್ತೇ ಸತ್ತನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಪತ್ತಿ ಹೋತೀ"ತಿ ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಅವುತ್ತತ್ತಾ ನತ್ಥಿ ತಿಹೇತುಕಸ್ಸ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಆಕಡ್ಢನನ್ತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ ದುಹೇತುಕೋಮಕಕಮ್ಮೇನ ಅಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ವಿಯ ತಿಹೇತುಕೋಮಕಕಮ್ಮೇನ ಸಾಮತ್ಥಿಯಾನುರೂಪತೋ ದುಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾವ ದಾತಬ್ಬತ್ತಾ, ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕವಿಪಾಕದಸ್ಸತ್ಥಂ ಪನ **ಮಹಾಥೇರೇನ** ಸಾವಸೇಸೋ ಪಾಠೋ ಕತೋ। ಇತರಥಾ "ಚತುನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾ"ತಿ ವಚನಾಭಾವತೋ ದುಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ಅಹೇತುಕೂಪಪತ್ತಿಯಾಪಿಅಭಾವೋ ಆಪಜ್ಜತಿ, ತಸ್ಮಾ ಯಥಾ ಸುಗತಿಯಂ ಜಚ್ಚನ್ಧಬಧಿರಾದಿವಿಪತ್ತಿಯಾ ಅಹೇತುಕೂಪಪತ್ತಿಂ ವಜ್ಜೇತ್ವಾ ಗತಿಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸಹೇತುಕೂಪಪತ್ತಿದಸ್ಸನತ್ಥಂ ದುಹೇತುಕೂಪಪತ್ತಿ ಏವ ಉದ್ಧಟಾ, ನ ಅಹೇತುಕೂಪಪತ್ತಿ, ಏವಂ ಕಮ್ಮಸರಿಕ್ಖಕವಿಪಾಕದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತಿಹೇತುಕಕಮ್ಮೇನ ತಿಹೇತುಕೂಪಪತ್ತಿ ಏವ ಉದ್ಧಟಾ, ನ ದುಹೇತುಕೂಪಪತ್ತಿ, ನ ಪನ ಅಲಬ್ಭನತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೭೪. ಏವಂ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ಸೋಳಸ ವಿಪಾಕಾನಿ ಏತ್ಥೇವ ದ್ವಾದಸಕಮಗ್ಗೋ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಮ್ಪೀತಿ ಪವತ್ತಸ್ಸ **ತಿಪಿಟಕಚೂಳನಾಗತ್ಥೇರ**ವಾದಸ್ಸ ವಸೇನ ವಿಪಾಕಪ್ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಏಕಾಯ ಚೇತನಾಯ ದ್ವಾದಸ ವಿಪಾಕಾನಿ ಏತ್ಥೇವ ದಸಕಮಗ್ಗೋ ಅಹೇತುಕಟ್ಠಕಮ್ಪೀತಿ ಆಗತಸ್ಸ **ಮೋರವಾಪೀವಾಸೀಮಹಾಧಮ್ಮರಕ್ಖಿತತ್ಥೇರ**ವಾದಸ್ಸಪಿ ವಸೇನ ದಸ್ಸೇತುಂ **ಅಸಙ್ಖಾರಂ ಸಸಙ್ಖಾರವಿಪಾಕಾನೀ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಯಥಾ ಮುಖೇ ಚಲಿತೇ ಆದಾಸತಲೇ ಮುಖನಿಮಿತ್ತಂ ಚಲತಿ, ಏವಂ ಅಸಙ್ಖಾರಕುಸಲಸ್ಸ ಅಸಙ್ಖಾರವಿಪಾಕೋವ ಹೋತಿ, ನ ಸಸಙ್ಖಾರೋತಿ ಏವಂ ಆಗಮನತೋವ ಸಙ್ಖಾರಭೇದೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಸ್ಮಾ ಪನ ವಿಪಾಕಸ್ಸ ಸಙ್ಖಾರಭೇದೋ ಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಇಚ್ಛಿತೋ, ನ ಕಮ್ಮವಸೇನ, ತಸ್ಮಾ ಏಸ ಕೇಚಿವಾದೋ ಕತೋ।

ತೇಸನ್ತಿ ತೇಸಂ ಏವಂವಾದೀನಂ। **ಯಥಾಕ್ಕಮ**ನ್ತಿ ತಿಹೇತುಕುಕ್ಕಟ್ಠಾದೀನಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ। **ದ್ವಾದಸ ವಿಪಾಕಾನೀ**ತಿ ತಿಹೇತುಕುಕ್ಕಟ್ಠಅಸಙ್ಖಾರಿಕಸಸಙ್ಖಾರಿಕಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಸೇನ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಸಸಙ್ಖಾರಿಕಚತುಕ್ಕವಜ್ಜಿತಾನಿ, ಅಸಙ್ಖಾರಿಕಚತುಕ್ಕವಜ್ಜಿತಾನಿ ಚ **ದ್ವಾದಸ ವಿಪಾಕಾನಿ,** ತಥಾ ತಿಹೇತುಕೋಮಕಸ್ಸ, ದುಹೇತುಕುಕ್ಕಟ್ಠಸ್ಸ ಚ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ವಸೇನ ದುಹೇತುಕಸಸಙ್ಖಾರದ್ವಯವಜ್ಜಿತಾನಿ, ದುಹೇತುಕಾಸಙ್ಖಾರದ್ವಯವಜ್ಜಿತಾನಿ ಚ **ದಸ ವಿಪಾಕಾನಿ,** ದುಹೇತುಕೋಮಕಸ್ಸ ವಸೇನ ದುಹೇತುಕದ್ವಯವಜ್ಜಿತಾನಿ ಚ **ಅಟ್ಠ ವಿಪಾಕಾನಿ** ಯಥಾವುತ್ತಸ್ಸ "ತಿಹೇತುಕಮುಕ್ಕಟ್ಠ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ವುತ್ತನಯಸ್ಸ **ಅನುಸಾರೇನ** ಅನುಸ್ಸರಣೇನ **ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ** ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಸಮ್ಭವಾನುರೂಪತೋ ಉದ್ದಿಸೇ।

೭೫. ಪರಿತೋ ಅತ್ತಂ ಖಣ್ಡಿತಂ ವಿಯ ಅಪ್ಪಾನುಭಾವನ್ತಿ **ಪರಿತ್ತಂ।** ಪಕಟ್ಠಭಾವಂ ನೀತನ್ತಿ **ಪಣೀತಂ,** ಉಭಿನ್ನಂ ಮಜ್ಝೇ ಭವಂ **ಮಜ್ಝಿಮಂ।** ತತ್ಥ "ಪಟಿಲದ್ಧಮತ್ತಂ ಅನಾಸೇವಿತಂ ಪರಿತ್ತ"ನ್ತಿ ಅವಿಸೇಸತೋವ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ವುತ್ತಂ, ತಥಾ "ನಾತಿಸುಭಾವಿತಂ ಅಪರಿಪುಣ್ಣವಸೀಭಾವಂ ಮಜ್ಝಿಮಂ। ಅತಿವಿಯ ಸುಭಾವಿತಂ ಪನ ಸಬ್ಬಸೋ ಪರಿಪುಣ್ಣವಸೀಭಾವಂ ಪಣೀತ"ನ್ತಿ। **ಆಚರಿಯೇನ** ಪನೇತ್ಥ ಪರಿತ್ತಮ್ಪಿ ಈಸಕಂ ಲದ್ಧಾಸೇವನಮೇವಾಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ದಿಸ್ಸತಿ। ತಥಾ ಹಾನೇನ **ನಾಮರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದೇ** -

"ಸಮಾನಾಸೇವನೇ ಲದ್ಧೇ, ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ಮಹಬ್ಬಲೇ।
ಅಲದ್ಧಾ ತಾದಿಸಂ ಹೇತುಂ, ಅಭಿಞ್ಞಾ ನ ವಿಪಚ್ಚತೀ"ತಿ॥ (ನಾಮ॰ ಪರಿ॰ ೪೭೪)।

ಸಮಾನಭೂಮಿಕತೋವ ಆಸೇವನಲಾಭೇನ ಬಲವಭಾವತೋ ಮಹಗ್ಗತಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಪಾಕದಾನಂ ವತ್ವಾ ತದಭಾವತೋ ಅಭಿಞ್ಞಾಯ ಅವಿಪಚ್ಚನಂ ವುತ್ತಂ। ಹೀನೇಹಿ ಛನ್ದಚಿತ್ತವೀರಿಯವೀಮಂಸಾಹಿ ನಿಬ್ಬತ್ತಿತಂ ವಾ **ಪರಿತ್ತಂ**। ಮಜ್ಝಿಮೇಹಿ ಛನ್ದಾದೀಹಿ **ಮಜ್ಝಿಮಂ**। ಪಣೀತೇಹಿ **ಪಣೀತ**ನ್ತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ।

೮೪. **ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ಭಾವೇತ್ವಾ**ತಿ ಅಭಿಞ್ಞಾಭಾವಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಭಾವೇತ್ವಾ। ಅಭಿಞ್ಞಾಭಾವಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಪನ ಅವಿಪಾಕಭಾವೋ "ಅಲದ್ಧಾ ತಾದಿಸ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ (ನಾಮ॰ ಪರಿ॰ ೪೭೪) **ಆಚರಿಯೇನ** ಸಾಧಿತೋ। **ಮೂಲಟೀಕಾಕಾರಾ**ದಯೋ ಪನ ಅಞ್ಞಥಾಪಿ ತಂ ಸಾಧೇನ್ತಿ। ತಂ ಪನ ಸಙ್ಖೇಪತೋ, ತತ್ಥ ತತ್ಥ ವಿತ್ಥಾರತೋ ಚ **ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಕಾಸಿನಿಯಂ** ವುತ್ತನಯೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಸಞ್ಞಾವಿರಾಗಂ ಭಾವೇತ್ವಾ**ತಿ "ಸಞ್ಞಾ ರೋಗೋ, ಸಞ್ಞಾ ಗಣ್ಡೋ"ತ್ಯಾದಿನಾ, "ಧೀ ಚಿತ್ತಂ ಧಿಬ್ಬತಂ ಚಿತ್ತ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ವಾ ನಯೇನ ಅರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಆದೀನವದಸ್ಸನೇನ ತದಭಾವೇ ಚ ಪಣೀತಭಾವಸನ್ನಿಟ್ಠಾನೇನ ವಾಯೋಕಸಿಣೇ ಕೇಸಞ್ಚಿ ಮತೇನ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಸಕಸಿಣೇ ವಾ ಭಾವನಾಬಲೇನ ತೇನ ಪಟಿಲಭಿತಬ್ಬಭಾವೇ ಅರೂಪಸ್ಸ ಅನಿಬ್ಬತ್ತಿಸಭಾವಾಪಾದನವಸೇನ ಅರೂಪವಿರಾಗಭಾವನಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಅಞ್ಞಸತ್ತೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ ಕಮ್ಮಕಿರಿಯವಾದಿನೋ ತಿತ್ಥಿಯಾ ಏವಾತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ । ತೇ ಪನ ಯೇನ ಇರಿಯಾಪಥೇನ ಇಧ ಮರನ್ತಿ। ತೇನೇವ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೮೫. **ಅನಾಗಾಮಿನೋ ಪನ ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀ**ತಿ ಅನಾಗಾಮಿನೋಯೇವ ಅರಿಯಾ ಪುಥುಜ್ಜನಾದಿಕಾಲೇ, ಪಚ್ಛಾಪಿ ವಾ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಭಾವೇತ್ವಾ ಸದ್ಧಾದಿಇನ್ದ್ರಿಯವೇಮತ್ತತಾನುಕ್ಕಮೇನ ಪಞ್ಚಸು ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ।

೮೭. ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಭಾವೇತ್ವಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಆರುಪ್ಪೇಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ಯೋಜನಾ **ಯಥಾಕ್ಕಮ**ನ್ತಿ ಚ ಪಠಮಾರುಪ್ಪಾದಿಅನುಕ್ಕಮೇನ। ಸಬ್ಬಮ್ಪಿ ಚೇತಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸೇವ ಝಾನಸ್ಸ ಆವೇಣಿಕಭೂಮಿವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ನಿಕನ್ತಿಯಾ ಪನ ಸತಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾದಯೋ ಯಥಾಲದ್ಧಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಭೂಮಿಭೂತೇಸು ಸುದ್ಧಾವಾಸವಜ್ಜಿತೇಸು ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ, ತಥಾ ಕಾಮಭವೇಪಿ ಕಾಮಾವಚರಕಮ್ಮಬಲೇನ। 'ಇಜ್ಝತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಸೀಲವತೋ ಚೇತೋಪಣಿಧಿ ವಿಸುದ್ಧತ್ತಾ'ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೮.೩೫) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ಅನಾಗಾಮಿನೋ ಪನ ಕಾಮರಾಗಸ್ಸ ಸಬ್ಬಸೋ ಪಹೀನತ್ತಾ ಕಾಮಭವೇಸು ನಿಕನ್ತಿಂ ನ ಉಪ್ಪಾದೇನ್ತೀತಿ ಕಾಮಲೋಕವಜ್ಜಿತೇ ಯಥಾಲದ್ಧಜ್ಝಾನಭೂಮಿಭೂತೇ ಯತ್ಥ ಕತ್ಥಚಿ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತಿ। ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸು ಹಿ ಅನಾಗಾಮಿನೋಯೇವ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತೀತಿ ನಿಯಮೋ ಅತ್ಥಿ। ತೇ ಪನ ಅಞ್ಞತ್ಥ ನ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತೀತಿ ನಿಯಮೋ ನತ್ಥಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **ಆಚರಿಯೇನ** -

"ಸುದ್ಧಾವಾಸೇಸ್ವನಾಗಾಮಿ-ಪುಗ್ಗಲಾವೋಪಪಜ್ಜರೇ।
ಕಾಮಧಾತುಮ್ಹಿ ಜಾಯನ್ತಿ, ಅನಾಗಾಮಿವಿವಜ್ಜಿತಾ"ತಿ॥ (ಪರಮ॰ ವಿ॰ ೧೦೫)।

ಸುಕ್ಖವಿಪಸ್ಸಕಾಪಿ ಪನೇತೇ ಮರಣಕಾಲೇ ಏಕನ್ತೇನೇವ ಸಮಾಪತ್ತಿಂ ನಿಬ್ಬತ್ತೇನ್ತಿ ಸಮಾಧಿಮ್ಹಿ ಪರಿಪೂರಕಾರೀಭಾವತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। "ಇತ್ಥಿಯೋಪಿ ಪನ ಅರಿಯಾ ವಾ ಅನರಿಯಾ ವಾ ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭಿನಿಯೋ ಬ್ರಹ್ಮಪಾರಿಸಜ್ಜೇಸುಯೇವ ನಿಬ್ಬತ್ತನ್ತೀ"ತಿ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೮೦೯; ಅ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧.೨೭೯ ಆದಯೋ; ಮ॰ ನಿ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೩.೧೩೦) ವುತ್ತಂ। ಅಪಿಚೇತ್ಥ ವೇಹಪ್ಫಲಅಕನಿಟ್ಠಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಭವಾನಂ ಸೇಟ್ಠಭವಭಾವತೋ ತತ್ಥ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಅರಿಯಾ ಅಞ್ಞತ್ಥ ನುಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ತಥಾ ಅವಸೇಸೇಸು ಉಪರೂಪರಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಹೇಟ್ಠಿಮಹೇಟ್ಠಿಮೇಸು। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ **ಆಚರಿಯೇನ** -

"ವೇಹಪ್ಫಲೇ ಅಕನಿಟ್ಠೇ, ಭವಗ್ಗೇ ಚ ಪತಿಟ್ಠಿತಾ।
ನ ಪುನಾಞ್ಞತ್ಥ ಜಾಯನ್ತಿ, ಸಬ್ಬೇ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾ।
ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಗತಾ ಹೇಟ್ಠಾ, ಅರಿಯಾ ನೋಪಪಜ್ಜರೇ"ತಿ॥ (ನಾಮ॰ ಪರಿ॰ ೪೫೨-೪೫೩)।

ಕಮ್ಮಚತುಕ್ಕವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಕಮವಣ್ಣನಾ

೮೯. **“ಆಯುಕ್ಖಯೇನಾ”**ತ್ಯಾದೀಸು ಸತಿಪಿ ಕಮ್ಮಾನುಭಾವೇ ತಂತಂಗತೀಸು ಯಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಆಯುನೋ ಪರಿಕ್ಖಯೇನ ಮರಣಂ **ಆಯುಕ್ಖಯಮರಣಂ**। ಸತಿಪಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಯುಸೇಸೇ ಗತಿಕಾಲಾದಿಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಯಞ್ಚ ತಂತಂಭವಸಾಧಕಸ್ಸ ಕಮ್ಮುನೋ ಪರಿನಿಟ್ಠಿತವಿಪಾಕತ್ತಾ ಮರಣಂ **ಕಮ್ಮಕ್ಖಯಮರಣಂ**। ಆಯುಕಮ್ಮಾನಂ ಸಮಕಮೇವ ಪರಿಕ್ಖೀಣತ್ತಾ ಮರಣಂ **ಉಭಯಕ್ಖಯಮರಣಂ**। ಸತಿಪಿ ತಸ್ಮಿಂ ದುವಿಧೇ ಪುರಿಮಭವಸಿದ್ಧಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಉಪಚ್ಛೇದಕಕಮ್ಮುನೋ ಬಲೇನ ಸತ್ಥಹರಣಾದೀಹಿ ಉಪಕ್ಕಮೇಹಿ ಉಪಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನಸನ್ತಾನಾನಂ, ಗುಣಮಹನ್ತೇಸು ವಾ ಕತೇನ ಕೇನಚಿ ಉಪಕ್ಕಮೇನ ಆಯೂಹಿತಉಪಚ್ಛೇದಕಕಮ್ಮುನಾ ಪಟಿಬಾಹಿತಸಾಮತ್ಥಿಯಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ತಂತಂಅತ್ತಭಾವಪ್ಪವತ್ತನೇ ಅಸಮತ್ಥಭಾವತೋ ದುಸಿಮಾರಕಲಾಬುರಾಜಾದೀನಂ ವಿಯ ತಙ್ಖಣೇಯೇವ ಠಾನಾಚಾವನವಸೇನ ಪವತ್ತಮರಣಂ **ಉಪಚ್ಛೇದಕಮರಣಂ** ನಾಮ। ಇದಂ ಪನ ನೇರಯಿಕಾನಂ ಉತ್ತರಕುರುವಾಸೀನಂ ಕೇಸಞ್ಚಿ ದೇವಾನಞ್ಚ ನ ಹೋತಿ। ತೇನಾಹು -

> “ಉಪಕ್ಕಮೇನ ವಾ ಕೇಸಞ್ಚುಪಚ್ಛೇದಕಕಮ್ಮುನಾ”ತಿ॥ (ಸ॰ ಸ॰ ೭೧)।

ಮರಣಸ್ಸ ಉಪ್ಪತ್ತಿ ಪವತ್ತಿ **ಮರಣುಪ್ಪತ್ತಿ**।

೯೦. **ಮರಣಕಾಲೇ**ತಿ ಮರಣಾಸನ್ನಕಾಲೇ। **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ತಂತಂಗತೀಸು ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಸತ್ತಾನುರೂಪಂ, ಕತ್ಥಚಿ ಪನ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಸ್ಸ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸ ಯಥೋಪಟ್ಠಿತಂ ನಾಮರೂಪಧಮ್ಮಾದಿಕಮೇವ ಚುತಿಪರಿಯೋಸಾನಾನಂ ಗೋಚರಭಾವಂ ಗಚ್ಛತಿ, ನ ಕಮ್ಮಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಾದಯೋ। **ಉಪಲದ್ಧಪುಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಚೇತಿಯದಸ್ಸನಾದಿವಸೇನ ಪುಬ್ಬೇ **ಉಪಲದ್ಧಂ**। **ಉಪಕರಣಭೂತ**ನ್ತಿ ಪುಪ್ಫಾದಿವಸೇನ ಉಪಕರಣಭೂತಂ। **ಉಪಲಭಿತಬ್ಬ**ನ್ತಿ ಅನುಭವಿತಬ್ಬಂ। **ಉಪಭೋಗಭೂತ**ನ್ತಿ ಅಚ್ಛರಾವಿಮಾನಕಪ್ಪರುಕ್ಖನಿರಯಗ್ಗಿಆದಿಕಂ ಉಪಭುಞ್ಜಿತಬ್ಬಂ। ಅಚ್ಛರಾವಿಮಾನಕಪ್ಪರುಕ್ಖಮಾತುಕುಚ್ಛಿಆದಿಗತಂ ಹಿ ರೂಪಾಯತನಂ ಸುಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ। ನಿರಯಗ್ಗಿನಿರಯಪಾಲಾದಿಗತಂ ದುಗ್ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ। ಗತಿಯಾ ನಿಮಿತ್ತಂ **ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ**।

ಕಮ್ಮಬಲೇನಾತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿನಿಬ್ಬತ್ತಕಸ್ಸ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಸ್ಸ ಆನುಭಾವೇನ। **ಛನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನ**ನ್ತಿ ವಕ್ಖಮಾನನಯೇನ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಛನ್ನಂ ಉಪಪತ್ತಿದ್ವಾರಾನಂ, ಯದಿ ಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ವಿಪಚ್ಚತಿ, ತದಾ ಪರಿಸುದ್ಧಂ ಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತಿ, ಅಥ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಂ, ತದಾ ಉಪಕ್ಕಿಲಿಟ್ಠಂ ಅಕುಸಲಚಿತ್ತನ್ತಿ ಆಹ **“ವಿಪಚ್ಚಮಾನಕ...ಪೇ॰... ಕಿಲಿಟ್ಠಂ ವಾ”**ತಿ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ “ನಿಮಿತ್ತಸ್ಸಾದಗಧಿತಂ ವಾ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ತಿಟ್ಠಮಾನಂ ತಿಟ್ಠತಿ, ಅನುಬ್ಯಞ್ಜನಸ್ಸಾದಗಧಿತಂ ವಾ, ತಸ್ಮಿಂ ಚೇ ಸಮಯೇ ಕಾಲಂ ಕರೋತಿ, ಠಾನಮೇತಂ ವಿಜ್ಜತಿ, ಯಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಗತೀನಂ ಅಞ್ಞತರಂ ಗತಿಂ ಉಪಪಜ್ಜೇಯ್ಯ ನಿರಯಂ ವಾ ತಿರಚ್ಛಾನಯೋನಿಂ ವಾ”ತಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೪.೨೩೫)। **ತತ್ಥೋಣತಂ ವಾ**ತಿ ತಸ್ಮಿಂ ಉಪಪಜ್ಜಿತಬ್ಬಭವೇ ಓಣತಂ ವಿಯ, ತತ್ಥೋಣತಂ ಏವಾತಿ ವಾ ಪದಚ್ಛೇದೋ। **“ಬಾಹುಲ್ಲೇನಾ”**ತಿ ಏತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪಾಯೋ “ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಭವನ್ತರೇ”ತಿ ಏತ್ಥ ವುತ್ತನಯೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಅಥ ವಾ “ಯಥಾರಹ”ನ್ತಿ ಇಮಿನಾವ ಸೋ ಸಕ್ಕಾ ಸಙ್ಗಹೇತುನ್ತಿ **“ಬಾಹುಲ್ಲೇನಾ”**ತಿ ಇಮಿನಾ ಸಹಸಾ ಓಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನಜೀವಿತಾನಂ ಸಣಿಕಂ ಮರನ್ತಾನಂ ವಿಯ ನ ಅಭಿಕ್ಖಣಮೇವಾತಿ ದೀಪಿತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। **ಅಭಿನವಕರಣವಸೇನಾ**ತಿ ತಙ್ಖಣೇ ಕರಿಯಮಾನಂ ವಿಯ ಅತ್ತಾನಂ ಅಭಿನವಕರಣವಸೇನ।

೯೧. **ಪಚ್ಚಾಸನ್ನಮರಣಸ್ಸಾ**ತಿ ಏಕವೀಥಿಪ್ಪಮಾಣಾಯುಕವಸೇನ, ತತೋ ವಾ ಕಿಞ್ಚಿ ಅಧಿಕಾಯುಕವಸೇನ ಸಮಾಸನ್ನಮರಣಸ್ಸ। **ವೀಥಿಚಿತ್ತಾವಸಾನೇ**ತಿ ತದಾರಮ್ಮಣಪರಿಯೋಸಾನಾನಂ, ಜವನಪರಿಯೋಸಾನಾನಂ ವಾ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಂ ಅವಸಾನೇ। ತತ್ಥ “ಕಾಮಭವತೋ ಚವಿತ್ವಾ ತತ್ಥೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ತದಾರಮ್ಮಣಪರಿಯೋಸಾನಾನಿ, ಸೇಸಾನಂ

ಜವನಪರಿಯೋಸಾನಾನೀ"ತಿ **ಧಮ್ಮಾನುಸಾರಣಿಯಂ** ವುತ್ತಂ। **ಭವಙ್ಗಕ್ಖಯೇವಾ**ತಿ ಯದಿ ಏಕಜವನವೀಥಿತೋ ಅಧಿಕತರಾಯುಸೇಸೋ ಸಿಯಾ, ತದಾ ಭವಙ್ಗಾವಸಾನೇ ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಅಥ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಸೇಸೋ ಸಿಯಾ, ತದಾ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾವಸಾನೇ, ತಞ್ಚ ಅತೀತಕಮ್ಮಾದಿವಿಸಯಮೇವ। **"ತಸ್ಸಾನನ್ತರಮೇವಾ"**ತಿ ಇಮಿನಾ ಅನ್ತರಾಭವವಾದಿಮತಂ ಪಟಿಕ್ಖಿಪತಿ।

ಯಥಾರಹನ್ತಿ ಕಮ್ಮಕರಣಕಾಲಸ್ಸ, ವಿಪಾಕದಾನಕಾಲಸ್ಸ ಚ ಅನುರೂಪವಸೇನ। ಅಥ ವಾ ವಿಪಚ್ಚಮಾನಕಕಮ್ಮಾನುರೂಪಂ ಅನುಸಯವಸೇನ, ಜವನಸಹಜಾತವಸೇನ ವಾ ಪವತ್ತಿಅನುರೂಪತೋತ್ಯತ್ಥೋ। ನನು ಚ "ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯಪರಿಕ್ಖಿತ್ತೇನಾ"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಜವನಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ ಕಥಂ ಅನುಸಯಭಾವೋತಿ? ನಾಯಂ ದೋಸೋ ಅನುಸಯಸದಿಸತಾಯ ತಾಸಮ್ಪಿ ಅನುಸಯವೋಹಾರಭಾವತೋ। ಇತರಥಾ ಅಕುಸಲಕಮ್ಮಸಹಜಾತಾನಂ ಭವತಣ್ಹಾಸಹಜಾತಾನಂ ವಾ ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನಸಹಜಾತಾನಞ್ಚ ಸಙ್ಗಹೋ ನ ಸಿಯಾ। ಅವಿಜ್ಜಾವ ಅಪ್ಪಹೀನಟ್ಠೇನ ಅನುಸಯನತೋ ಪವತ್ತನತೋ ಅನುಸಯೋ, ತೇನ ಪರಿಕ್ಖಿತ್ತೇನ ಪರಿವಾರಿತೇನ। ತಣ್ಹಾನುಸಯೋವ ಮೂಲಂ ಪಧಾನಂ ಸಹಕಾರೀಕಾರಣಭೂತಂ ಇಮಸ್ಸಾತಿ **ತಣ್ಹಾನುಸಯಮೂಲಕೋ। ಸಙ್ಖಾರೇನಾ**ತಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮೇನ ಕಮ್ಮಸಹಜಾತಫಸ್ಸಾದಿಧಮ್ಮಸಮುದಾಯೇನ ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನಸಹಜಾತೇನ ವಾ, ತೇನ ಜನಿಯಮಾನಂ। ಅವಿಜ್ಜಾಯ ಹಿ ಪಟಿಚ್ಛನ್ನಾದೀನವವಿಸಯೇ ತಣ್ಹಾ ನಾಮೇತಿ, ಖಿಪನಕಸಙ್ಖಾರಸಮ್ಮತಾ ಯಥಾವುತ್ತಸಙ್ಖಾರಾ ಖಿಪನ್ತಿ, ಯಥಾಹು -

"ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾರ-ಸಹಜೇಹಿ ಅಪಾಯಿನಂ।
ವಿಸಯಾದೀನವಚ್ಛಾದಿನಮನಕ್ಖಿಪಕೇಹಿ ತು॥

"ಅಪ್ಪಹೀನೇಹಿ ಸೇಸಾನಂ, ಛಾದನಂ ನಮನಮ್ಪಿ ಚ।
ಖಿಪಕಾ ಪನ ಸಙ್ಖಾರಾ, ಕುಸಲಾವ ಭವನ್ತಿಹಾ"ತಿ॥ (ಸ॰ ಸ॰ ೧೬೪-೧೬೫)।

ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ಪರಿಗ್ಗಯ್ಹಮಾನನ್ತಿ ಅತ್ತನಾ ಸಮ್ಪಯುತ್ತೇಹಿ ಫಸ್ಸಾದೀಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯಾದಿನಾ ಪರಿವಾರೇತ್ವಾ ಗಯ್ಹಮಾನಂ, **ಸಹಜಾತಾನಮಧಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಭೂತ**ನ್ತಿ ಅತ್ತನಾ ಸಹಜಾತಾನಂ ಪತಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ ಪಧಾನಭೂತಂ। "ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ (ಧ॰ ಪ॰ ೧-೨) ಹಿ ವುತ್ತಂ। **ಭವನ್ತರಪಟಿಸನ್ಧಾನವಸೇನಾ**ತಿ ಪುರಿಮಭವನ್ತರಸ್ಸ, ಪಚ್ಛಿಮಭವನ್ತರಸ್ಸ ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಏಕಾಬದ್ಧಂ ವಿಯ ಪಟಿಸನ್ದಹನವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮೇವ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ, ನ ಇತೋ ಗನ್ತ್ವಾತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ನ ಹಿ ಪುರಿಮಭವಪರಿಯಾಪನ್ನೋ ಕೋಚಿ ಧಮ್ಮೋ ಭವನ್ತರಂ ಸಙ್ಕಮತಿ, ನಾಪಿ ಪುರಿಮಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಹೇತೂಹಿ ವಿನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ ಪಟಿಘೋಸಪದೀಪಮುದ್ದಾ ವಿಯಾತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ।

೯೨. ಮನ್ದಂ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತಾನಿ **ಮನ್ದಪ್ಪವತ್ತಾನಿ।** ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೇಸು ಆಪಾಥಗತೇಸು ಮನೋದ್ವಾರೇ ಗತಿನಿಮಿತ್ತವಸೇನ, ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತವಸೇನಾತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ। **ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಾನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾ ಲಬ್ಭತೀ**ತಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ತಾವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಚತುನ್ನಂ ಭವಙ್ಗಾನಞ್ಚ, ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾವ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಭಾವೋ ಲಬ್ಭತಿ। ತಥಾ ಹಿ ಕಸ್ಸಚಿ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಆರಬ್ಭ ಉಪ್ಪನ್ನಾಯ ತದಾರಮ್ಮಣಪರಿಯೋಸಾನಾಯ ಚಿತ್ತವೀಥಿಯಾ ಅನನ್ತರಂ ಚುತಿಚಿತ್ತೇ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ತದನನ್ತರಂ ಪಞ್ಚಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಚತುನ್ನಂ ಭವಙ್ಗಾನಂ, ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚ ಞಾತಕಾದೀಹಿ ಉಪಟ್ಠಾಪಿತೇಸು ದೇಯ್ಯಧಮ್ಮೇಸು ವಣ್ಣಾದಿಕೇ ಆರಬ್ಭ ಯಥಾರಹಂ ಪವತ್ತಾಯ ಚಿತ್ತವೀಥಿಯಾ ಚುತಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಚ ಅನನ್ತರಂ ಏಕಚಿತ್ತಕ್ಖಣಾಯುಕೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಾಯ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಿ ಉಪಲಬ್ಭತೀತಿ ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ವಿತ್ಥಾರೋ ಪನ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ**(ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೬೨೦ ಆದಯೋ) **ವಿಭಙ್ಗಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ವಾ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾವಿಞ್ಞಾಣಪದವಣ್ಣನಾಯಂ ವುತ್ತನಯೇನ

ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತ**ನ್ತಿ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಛದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಂ, ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಛಟ್ಠದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತನ್ತಿ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಅಪರೇ ಪನ ಅವಿಸೇಸತೋ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ। **ಸಚ್ಚಸಙ್ಖೇಪೇ**ಪಿ ತೇನೇವಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ ಇದಂ ವುತ್ತಂ -

"ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಸಿಯಾ ಸನ್ಧಿ, ವಿನಾ ಕಮ್ಮಂ ದ್ವಿಗೋಚರೇ"ತಿ। (ಸ॰ ಸ॰ ೧೭೩)।

ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೬೨೪-೬೨೫; ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ಪನ "ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛತೀ"ತಿ ವುತ್ತತ್ತಾ, ತದಾರಮ್ಮಣಾಯ ಚ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಅದಸ್ಸಿತತ್ತಾ, **ಮೂಲಟೀಕಾ**ದೀಸು ಚ "ಕಮ್ಮಬಲೇನ ಉಪಟ್ಠಾಪಿತಂ ವಣ್ಣಾಯತನಂ ಸುಪಿನಂ ಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ ವಿಯ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಸ್ಸ ವಿಯ ಚ ಮನೋದ್ವಾರೇಯೇವ ಗೋಚರಭಾವಂ ಗಚ್ಛತೀ"ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ಮಹಾ॰ ೨.೬೨೩) ನಿಯಮೇತ್ವಾ ವುತ್ತತ್ತಾ ತೇಸಂ ವಚನಂ ನ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನ್ತಿ ಆಚರಿಯಾ। "ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಞ್ಚಾ"ತಿ ಏತ್ಥ ಗತಿನಿಮಿತ್ತಂ ತಾವ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣಂ ಯುಜ್ಜತಿ, ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಪನ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಕಮ್ಮಸ್ಸೇವ ನಿಮಿತ್ತಭೂತಂ ಅಧಿಪ್ಪೇತನ್ತಿ ಕಥಂ ತಸ್ಸ ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನೇಹಿ ಗಹಿತಸ್ಸ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಭಾವೋ ಸಮ್ಭವತಿ। ನ ಹಿ ತದೇವ ಆರಮ್ಮಣುಪಟ್ಠಾಪಕಂ, ತದೇವ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನಕಂ ಭವೇಯ್ಯ ಉಪಚಿತಭಾವಾಭಾವತೋ ಅನಸ್ಸಾದಿತತ್ತಾ ಚ। "ಕತತ್ತಾ ಉಪಚಿತತ್ತಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೪೩೧) ಹಿ ವಚನತೋ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಲದ್ಧಾಸೇವನಮೇವ ಕಮ್ಮಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ ಆಕಡ್ಢತಿ। **ಪಟಿಸಮ್ಭಿದಾಮಗ್ಗೇ** (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೨) ಚ ನಿಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ದ್ವಿನ್ನಂ ಹೇತೂನಂ ಪಚ್ಚಯಾಪಿ ಸಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ವುತ್ತತ್ತಾಕತೂಪಚಿತಮ್ಪಿ ಕಮ್ಮಂ ತಣ್ಹಾಯ ಅಸ್ಸಾದಿತಮೇವ ವಿಪಾಕಂ ಅಭಿನಿಪ್ಫಾದೇತಿ, ತದಾ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಸಮಾನವೀಥಿಯಂ ವಿಯ ಪವತ್ತಮಾನಾನಿ ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನಾನಿ ಕಥಂ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಲದ್ಧಾಸೇವನಾನಿ ಸಿಯುಂ, ಕಥಞ್ಚ ತಾನಿ ತದಾ ಕಣ್ಹಾಯ ಪರಾಮಟ್ಠಾನಿ। ಅಪಿಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಚುತಿಆಸನ್ನಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಜವನಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। "ಪಞ್ಚದ್ವಾರಿಕಕಮ್ಮಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿನಿಮಿತ್ತಕಂ ನ ಹೋತಿ ಪರಿದುಬ್ಬಲಭಾವತೋ"ತಿ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೬೨೦; ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೨೭) ವುತ್ತನ್ತಿ ಸಚ್ಚಮೇತಂ। ಞಾತಕಾದೀಹಿ ಉಪಟ್ಠಾಪಿತೇಸು ಪನ ಪುಪ್ಫಾದೀಸು ಸನ್ನಿಹಿತೇಸ್ವೇವ ಮರಣಸಮ್ಭವತೋ ತತ್ಥ ವಣ್ಣಾದಿಕಂ ಆರಬ್ಭ ಚುತಿಆಸನ್ನವೀಥಿತೋ ಪುರಿಮಭಾಗಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಜನನಸಮತ್ಥಾನಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಜವನಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತೇನ ಸಹ ಸಮಾನತ್ತಾ ತದೇಕಸನ್ತತಿಪತಿತಂ ಚುತಿಆಸನ್ನಜವನಗ್ಗಹಿತಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ವಣ್ಣಾದಿಕಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಭಾವೇನ ವುತ್ತಂ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **ಆನನ್ದಾಚರಿಯೇನ** "ಪಞ್ಚದ್ವಾರೇ ಚ ಆಪಾಥಮಾಗಚ್ಛನ್ತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ ಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಆಸನ್ನಕತಕಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಸನ್ತತಿಯಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ತಂಸದಿಸಞ್ಚ ದಟ್ಠಬ್ಬ"ನ್ತಿ (ವಿಭ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೨೨೭; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ಮಹಾ॰ ೨.೬೨೩)।

೯೪. **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ದುತಿಯಚತುತ್ಥಪಠಮತತಿಯಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ ಅನುರೂಪತೋ।

೯೮. ಆರುಪ್ಪಚುತಿಯಾ ಪರಂ ಹೇಟ್ಠಿಮಾರುಪ್ಪವಜ್ಜಿತಾ ಆರುಪ್ಪಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಹೋನ್ತಿ ಉಪರೂಪರಿಅರೂಪೀನಂ ಹೇಟ್ಠಿಮಹೇಟ್ಠಿಮಕಮ್ಮಸ್ಸ ಅನಾಯೂಹನತೋ, ಉಪಚಾರಜ್ಝಾನಸ್ಸ ಪನ ಬಲವಭಾವತೋ ತಸ್ಸ ವಿಪಾಕಭೂತಾ ಕಾಮತಿಹೇತುಕಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಹೋನ್ತಿ। ರೂಪಾವಚರಚುತಿಯಾ ಪರಂ ಅಹೇತುಕರಹಿತಾ ಉಪಚಾರಜ್ಝಾನಾನುಭಾವೇನೇವ ದುಹೇತುಕತಿಹೇತುಕಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಸಿಯುಂ, ಕಾಮತಿಹೇತುಮ್ಹಾ ಚುತಿತೋ ಪರಂ ಸಬ್ಬಾ ಏವ ಕಾಮರೂಪಾರೂಪಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಯಥಾರಹಂ ಅಹೇತುಕಾದಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಸಿಯುಂ। ಇತರೋ ದುಹೇತುಕಾಹೇತುಕಚುತಿತೋ ಪರಂ ಕಾಮೇಸ್ವೇವ ಭವೇಸು ತಿಹೇತುಕಾದಿಪಟಿಸನ್ಧಿಯೋ ಸಿಯುಂ।

ಚುತಿಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಕಮವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೯೯. ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಅನನ್ತರತೋ **ಪಟಿಸನ್ಧಿನಿರೋಧಾನನ್ತರತೋ। ತದೇವ ಚಿತ್ತ**ನ್ತಿ ತಂಸದಿಸತಾಯ ತಬ್ಬೋಹಾರಪ್ಪವತ್ತತ್ತಾ ತದೇವ ಚಿತ್ತಂ ಯಥಾ "ತಾನಿಯೇವ ಓಸಧಾನೀ"ತಿ। **ಅಸತಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದೇ**ತಿ ಅನ್ತರನ್ತರಾ ವೀಥಿಚಿತ್ತಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೇ ಅಸತಿ, ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಹುತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ ತದೇವ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೧೦೧. **ಪರಿವತ್ತನ್ತಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ** ಯಾವ ವಟ್ಟಮೂಲಸಮುಚ್ಛೇದಾತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

೧೦೨. ಯಥಾ **ಇಹ** ಭವೇಪಟಿಸನ್ಧಿ ಚೇವ ಭವಙ್ಗಞ್ಚ ವೀಥಿಯೋ ಚ ಚುತಿ ಚ, ತಥಾ ಪುನ ಭವನ್ತರೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗನ್ತಿ ಏವಮಾದಿಕಾ ಅಯಂ ಚಿತ್ತಸನ್ತತಿ ಪರಿವತ್ತತೀತಿ ಯೋಜನಾ। ಕೇಚಿ ಪನ ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪರಿಚ್ಛೇದೇ ವೀಥಿಮುತ್ತಸಙ್ಗಹಸ್ಸೇವ ದಸ್ಸಿತತ್ತಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಚುತೀನಮೇವ ಇಧ ಗಹಣಂ ಯುತ್ತನ್ತ್ಯಾಧಿಪ್ಪಾಯೇನ "ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗವೀಥಿಯೋ"ತಿ ಇಮಸ್ಸ ಪಟಿಸನ್ಧಿಭವಙ್ಗಪ್ಪವಾಹಾತಿ ಅತ್ಥಂ ವದನ್ತಿ, ತಂ ತೇಸಂ ಮತಿಮತ್ತಂ ಪವತ್ತಿಸಙ್ಗಹದಸ್ಸನಾವಸಾನೇ ತತ್ಥ ಸಙ್ಗಹಿತಾನಂ ಸಬ್ಬೇಸಮೇವ ನಿಗಮನಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ಏವಞ್ಚ ಸತಿ "ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯ ಪನೇತಮದ್ಧುವ"ನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಸಬ್ಬೇಸಮೇವ ಏತ-ಸದ್ದೇನ ಪರಾಮಸನಂ ಸುಟ್ಠು ಉಪಪನ್ನಂ ಹೋತಿ। **ಏತಂ** ಯಥಾವುತ್ತಂ ವಟ್ಟಪವತ್ತಂ **ಅದ್ಧುವಂ** ಅನಿಚ್ಚಂ ಪಲೋಕಧಮ್ಮಂ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾಯ** ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತ್ವಾ **ಬುಧಾ** ಪಣ್ಡಿತಾ **ಚಿರಾಯ** ಚಿರಕಾಲಂ ಸುಬ್ಬತಾ ಹುತ್ವಾ **ಅಚ್ಚುತಂ** ಧುವಂ ಅಚವನಧಮ್ಮಂ **ಪದಂ** ನಿಬ್ಬಾನಂ **ಅಧಿಗನ್ತ್ವಾ** ಮಗ್ಗಫಲಞಾಣೇನ ಸಚ್ಛಿಕತ್ವಾ ತತೋಯೇವ ಸುಟ್ಠು ಸಮುಚ್ಛಿನ್ನಸಿನೇಹಬನ್ಧನಾ **ಸಮಂ** ನಿರುಪಧಿಸೇಸನಿಬ್ಬಾನಧಾತುಂ **ಏಸ್ಸನ್ತಿ** ಪಾಪುಣಿಸ್ಸನ್ತಿ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ವೀಥಿಮುತ್ತಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೬. ರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

೧. ಏವಂ ತಾವ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕವಸೇನ ದುವಿಧಂ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಂ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ರೂಪಂ, ತದನನ್ತರಞ್ಚ ನಿಬ್ಬಾನಂ ದಸ್ಸೇತುಮಾರಭನ್ತೋ ಆಹ "**ಏತ್ತಾವತಾ**"ತ್ಯಾದಿ। **ಸಪ್ಪಭೇದಪ್ಪವತ್ತಿಕಾ** ಉದ್ದೇಸನಿದ್ದೇಸಪಟಿನಿದ್ದೇಸವಸೇನ ತೀಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ ವುತ್ತಪ್ಪಭೇದವನ್ತೋ, ಪವತ್ತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ದ್ವೀಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ ವುತ್ತಪ್ಪವತ್ತಿವನ್ತೋ ಚ **ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಏತ್ತಾವತಾ** ಪಞ್ಚಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ ವಿಭತ್ತಾ **ಹಿ** ಯಸ್ಮಾ, ಇದಾನಿ ಯಥಾನುಪ್ಪತ್ತಂ ರೂಪಂ ಪವುಚ್ಚತೀತಿ ಯೋಜನಾ।

೨. ಇದಾನಿ ಯಥಾಪಟಿಞ್ಞಾತರೂಪವಿಭಾಗತ್ಥಂ ಮಾತಿಕಂ ಠಪೇತುಂ "**ಸಮುದ್ದೇಸಾ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಉದ್ದಿಸನಂ **ಸಮುದ್ದೇಸೋ**। ಏಕವಿಧಾದಿವಸೇನ ವಿಭಜನಂ **ವಿಭಾಗೋ**, ಸಮುಟ್ಠಾತಿ ಏತಸ್ಮಾ ಫಲನ್ತಿ **ಸಮುಟ್ಠಾನಂ**, ಕಮ್ಮಾದಯೋ ರೂಪಜನಕಪಚ್ಚಯಾ। ಚಕ್ಖುದಸಕಾದಯೋ **ಕಲಾಪಾ**। **ಪವತ್ತಿಕ್ಕಮತೋ ಚೇ**ತಿ ಭವಕಾಲಸತ್ತಭೇದೇನ ರೂಪಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮತೋ।

ರೂಪಸಮುದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ

೩. ಉಪಾದಿನ್ನಾನುಪಾದಿನ್ನಸನ್ತಾನೇಸು ಸಸಮ್ಭಾರಧಾತುವಸೇನ ಮಹನ್ತಾ ಹುತ್ವಾ ಭೂತಾ ಪಾತುಭೂತಾತಿ **ಮಹಾಭೂತಾ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೮೪)। ಅಥವಾ ಅನೇಕವಿಧಅಬ್ಭುತವಿಸೇಸದಸ್ಸನೇನ, ಅನೇಕಾಭೂತದಸ್ಸನೇನ ವಾ ಮಹನ್ತಾನಿ ಅಬ್ಭುತಾನಿ, ಅಭೂತಾನಿ ವಾ ಏತೇಸೂತಿ ಮಹಾಭೂತಾ, ಮಾಯಾಕಾರಾದಯೋ। ತೇಹಿ ಸಮಾನಾ ಸಯಂ ಅನೀಲಾದಿಸಭಾವಾನೇವ ನೀಲಾದಿಉಪಾದಾಯರೂಪದಸ್ಸನಾದಿತೋತಿ **ಮಹಾಭೂತಾ**। ಮನಾಪವಣ್ಣಸಣ್ಠಾನಾದೀಹಿ ವಾ ಸತ್ತಾನಂ ವಞ್ಚಿಕಾ ಯಕ್ಖಿನಿಆದಯೋ ವಿಯ ಮನಾಪಇತ್ಥಿಪುರಿಸರೂಪದಸ್ಸನಾದಿನಾ ಸತ್ತಾನಂ ವಞ್ಚಕತ್ತಾ ಮಹನ್ತಾನಿ ಅಭೂತಾನಿ ಏತೇಸೂತಿ **ಮಹಾಭೂತಾ**। ವುತ್ತಮ್ಪಿ ಹೇತಂ –

"ಮಹನ್ತಾ ಪಾತುಭೂತಾತಿ, ಮಹಾಭೂತಸಮಾತಿ ವಾ।
ವಞ್ಚಕತ್ತಾ ಅಭೂತೇನ, 'ಮಹಾಭೂತಾ'ತಿ ಸಮ್ಮತಾ"ತಿ॥ (ಅಭಿಧ॰ ೬೨೬)।

ಅಥ ವಾ ಮಹನ್ತಪಾತುಭಾವತೋ ಮಹನ್ತಾನಿ ಭವನ್ತಿ ಏತೇಸು ಉಪಾದಾರೂಪಾನಿ, ಭೂತಾನಿ ಚಾತಿ **ಮಹಾಭೂತಾನಿ**। ಮಹಾಭೂತೇ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತಂ ರೂಪಂ **ಉಪಾದಾಯರೂಪಂ**। ಯದಿ ಏವಂ "ಏಕಂ ಮಹಾಭೂತಂ ಪಟಿಚ್ಚ ತತೋ ಮಹಾಭೂತಾ"ತ್ಯಾದಿವಚನತೋ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೫೩) ಏಕೇಕಮಹಾಭೂತಾ ಸೇಸಮಹಾಭೂತಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಾ ಹೋನ್ತೀತಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಉಪಾದಾಯರೂಪತಾಪಸಙ್ಗೋತಿ? ನಯಿದಮೇವಂ ಉಪಾದಾಯೇವ ಪವತ್ತರೂಪಾನಂ ತಂಸಮಞ್ಞಾಸಿದ್ಧಿತೋ। ಯಞ್ಹಿ ಮಹಾಭೂತೇ ಉಪಾದಿಯತಿ, ಸಯಞ್ಚ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಉಪಾದೀಯತಿ। ನ ತಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪಂ। ಯಂ ಪನ ಉಪಾದೀಯತೇವ, ನ ಕೇನಚಿ ಉಪಾದೀಯತಿ, ತದೇವ ಉಪಾದಾಯರೂಪನ್ತಿ ನತ್ಥಿ ಭೂತಾನಂ ತಬ್ಬೋಹಾರಪ್ಪಸಙ್ಗೋ। ಅಪಿಚ ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪನ್ತಿ ಉಪಾದಾಯರೂಪಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ನತ್ಥಿ ತಯೋ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತಾನಂ ಉಪಾದಾಯರೂಪತಾತಿ।

೪. ಪಥನಟ್ಠೇನ ಪಥವೀ, ತರುಪಬ್ಬತಾದೀನಂ ಪಕತಿಪಥವೀ ವಿಯ ಸಹಜಾತರೂಪಾನಂ ಪತಿಟ್ಠಾನಭಾವೇನ ಪಕ್ಖಾಯತಿ, ಉಪಟ್ಠಾತೀತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ, ಪಥವೀ ಏವ ಧಾತು ಸಲಕ್ಖಣಧಾರಣಾದಿತೋ ನಿಸ್ಸತ್ತನಿಜ್ಜೀವಟ್ಠೇನ ಸರೀರಸೇಲಾವಯವಧಾತುಸದಿಸತ್ತಾ ಚಾತಿ **ಪಥವೀಧಾತು**। ಆಪೇತಿ ಸಹಜಾತರೂಪಾನಿ ಪತ್ಥರತಿ, ಆಪಾಯತಿ ವಾ ಬ್ರೂಹೇತಿ ವಡ್ಢೇತೀತಿ **ಆಪೋ**। ತೇಜೇತಿ ಪರಿಪಾಚೇತಿ, ನಿಸೇತಿ ವಾ ತಿಕ್ಖಭಾವೇನ ಸೇಸಭೂತತ್ತಯಂ ಉಸ್ಮಾಪೇತೀತಿ **ತೇಜೋ**। ವಾಯತಿ ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇನ ಭೂತಸಙ್ಘಾತಂ ಪಾಪೇತೀತಿ **ವಾಯೋ**। ಚತಸ್ಸೋಪಿ ಪನೇತಾ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಕಥಿನತ್ತದವತ್ತಉಣ್ಹತ್ತವಿತ್ಥಮ್ಭನತ್ತಲಕ್ಖಣಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೫. ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ವಚನತ್ಥೋ ಹೇಟ್ಠಾ ಕಥಿತೋವ। **ಪಸಾದರೂಪಂ ನಾಮ** ಚತುನ್ನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಪಸನ್ನಭಾವಹೇತುಕತ್ತಾ। ತಂ ಪನ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ದಟ್ಠುಕಾಮತಾಸೋತುಕಾಮತಾಘಾಯಿತುಕಾಮತಾಸಾಯಿತುಕಾಮತಾಫುಸಿತುಕಾಮತಾನಿದಾನಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಭೂತಪ್ಪಸಾದಲಕ್ಖಣಂ। ತತ್ಥ ಚಕ್ಖು ತಾವ ಮಜ್ಝೇ ಕಣ್ಹಮಣ್ಡಲಸ್ಸ ಊಕಾಸಿರಪ್ಪಮಾಣೇ ಅಭಿಮುಖೇ ಠಿತಾನಂ ಸರೀರಸಣ್ಠಾನುಪ್ಪತ್ತಿಪದೇಸೇ ತೇಲಮಿವ ಪಿಚುಪಟಲಾನಿ ಸತ್ತಕ್ಖಿಪಟಲಾನಿ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಧಾರಣನಹಾಪನಮಣ್ಡನಬೀಜನಕಿಚ್ಚಾಹಿ ಚತೂಹಿ ಧಾತೀಹಿ ವಿಯ ಖತ್ತಿಯಕುಮಾರೋ ಸನ್ಧಾರಣಬನ್ಧನಪರಿಪಾಚನಸಮುದೀರಣಕಿಚ್ಚಾಹಿ ಚತೂಹಿ ಧಾತೂಹಿ ಕತೂಪಕಾರಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಿಯಮಾನಂ ಆಯುನಾ ಪರಿಪಾಲಿಯಮಾನಂ ವಣ್ಣಾದೀಹಿ ಪರಿವಾರಿತಂ ಯಥಾಯೋಗಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ವತ್ಥುದ್ವಾರಭಾವಂ ಸಧೇನ್ತಂ ಪವತ್ತತಿ, ಇತರಂ "ಸಸಮ್ಭಾರಚಕ್ಖೂ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಏವಂ ಸೋತಾದಯೋಪಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಸೋತಬಿಲಬ್ಭನ್ತರೇ ಅಙ್ಗುಲಿವೇಧನಾಕಾರಂ ಉಪಚಿತತನುತಮ್ಬಲೋಮಂ, ನಾಸಿಕಬ್ಭನ್ತರೇ ಅಜಪದಸಣ್ಠಾನಂ, ಜಿವ್ಹಾಮಜ್ಝೇ ಉಪ್ಪಲದಲಗ್ಗಸಣ್ಠಾನಂ ಪದೇಸಂ ಅಭಿಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ಇತರಂ ಪನ ಠಪೇತ್ವಾ ಕಮ್ಮಜತೇಜಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಾನಟ್ಠಾನಂ ಕೇಸಗ್ಗಲೋಮಗ್ಗನಖಗ್ಗಸುಕ್ಖಚಮ್ಮಾನಿ ಚ ಅವಸೇಸಂ ಸಕಲಸರೀರಂ ಫರಿತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಇತರೇಹಿ ತಸ್ಸ ಸಙ್ಕರೋ ನ ಹೋತಿ ಭಿನ್ನನಿಸ್ಸಯಲಕ್ಖಣತ್ತಾ। ಏಕನಿಸ್ಸಯಾನಿಪಿ ಹಿ ರೂಪರಸಾದೀನಿ ಲಕ್ಖಣಭೇದತೋ ಅಸಂಕಿಣ್ಣಾತಿ ಕಿಂ ಪನ ಭಿನ್ನನಿಸ್ಸಯಾ ಪಸಾದಾ।

೬. ಆಪೋಧಾತುಯಾ ಸುಖುಮಭಾವೇನ ಫುಸಿತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **"ಆಪೋಧಾತು ವಿವಜ್ಜಿತಂ ಭೂತತ್ತಯಸಙ್ಖಾತ"**ನ್ತಿ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಹಿ ಸೀತತಾ ಫುಸಿತ್ವಾ ಗಯ್ಹತಿ, ಸಾ ಪನ ತೇಜೋಯೇವ। ಮನ್ದೇ ಹಿ ಉಣ್ಹತ್ತೇ ಸೀತಬುದ್ಧಿ ಸೀತತಾಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಗುಣಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ। ತಯಿದಂ ಸೀತಬುದ್ಧಿಯಾ ಅನವಟ್ಠಿತಭಾವತೋ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಪಾರಾಪಾರೇ ವಿಯ। ತಥಾ ಹಿ ಘಮ್ಮಕಾಲೇ ಆತಪೇ ಠತ್ವಾ ಛಾಯಂ ಪವಿಟ್ಠಾನಂ ಸೀತಬುದ್ಧಿ ಹೋತಿ, ತತ್ಥೇವ ಚಿರಕಾಲಂ ಠಿತಾನಂ ಉಣ್ಹಬುದ್ಧಿ। ಯದಿ ಚ ಆಪೋಧಾತು ಸೀತತಾ ಸಿಯಾ, ಉಣ್ಹಭಾವೇನ ಸಹ ಏಕಸ್ಮಿಂ ಕಲಾಪೇ ಉಪಲಬ್ಭೇಯ್ಯ, ನ ಚೇವಂ ಉಪಲಬ್ಭತಿ, ತಸ್ಮಾ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ "ನ ಆಪೋಧಾತು ಸೀತತಾ"ತಿ। ಯೇ ಪನ "ದವತಾ ಆಪೋಧಾತು, ಸಾ ಚ ಫುಸಿತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ, ತೇ ವತ್ತಬ್ಬಾ "ದವತಾ ನಾಮ ಫುಸಿತ್ವಾ ಗಯ್ಹತೀತಿ ಇದಂ ಆಯಸ್ಮನ್ತಾನಂ ಅಭಿಮಾನಮತ್ತಂ ಸಣ್ಠಾನೇ ವಿಯಾ"ತಿ। ವುತ್ತಞ್ಚೇತಂ ಪೋರಾಣೇಹಿ -

"ದವತಾಸಹವುತ್ತೀನಿ, ತೀಣಿ ಭೂತಾನಿ ಸಮ್ಫುಸಂ।
ದವತಂ ಸಮ್ಫುಸಾಮೀತಿ, ಲೋಕೋಯಮಭಿಮಞ್ಞತಿ॥

"ಭೂತೇ ಫುಸಿತ್ವಾ ಸಣ್ಠಾನಂ, ಮನಸಾ ಗಣ್ಹತೋ ಯಥಾ।
ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ಫುಸಾಮೀತಿ, ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ ದವತಾ ತಥಾ"ತಿ॥

ಗೋಚರರೂಪಂ ನಾಮ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವಿಸಯಭಾವತೋ। ಗಾವೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ಚರನ್ತಿ ಏತ್ಥಾತಿ ಗೋಚರನ್ತಿ ಹಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ತಂ ಪನೇತಂ ಪಞ್ಚವಿಧಮ್ಪಿ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಗೋಚರಭಾವಲಕ್ಖಣಂ, ಚಕ್ಖಾದಿಪಟಿಹನನಲಕ್ಖಣಂ ವಾ।

೭. ಇತ್ಥಿಯಾ ಭಾವೋ **ಇತ್ಥತ್ತಂ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೬೩೨)। ಪುರಿಸಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಪುರಿಸತ್ತಂ**। ತತ್ಥ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗನಿಮಿತ್ತಕುತ್ತಾಕಪ್ಪಹೇತುಭಾವಲಕ್ಖಣಂ ಇತ್ಥತ್ತಂ, ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗಾದಿಹೇತುಭಾವಲಕ್ಖಣಂ ಪುರಿಸತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಇತ್ಥೀನಂ ಅಙ್ಗಜಾತಂ **ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಂ**। ಸರಾಧಿಪ್ಪಾಯಾ **ಇತ್ಥಿನಿಮಿತ್ತಂ** "ಇತ್ಥೀ"ತಿ ಸಞ್ಜಾನನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ। ಅವಿಸದಠಾನಗಮನನಿಸಜ್ಜಾದಿ **ಇತ್ಥಿಕುತ್ತಂ**। ಇತ್ಥಿಸಣ್ಠಾನಂ **ಇತ್ಥಾಕಪ್ಪೋ**। ಪುರಿಸಲಿಙ್ಗಾದೀನಿಪಿ ವುತ್ತನಯೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** ಪನ ಅಞ್ಞಥಾ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀನಿ ವಣ್ಣಿತಾನಿ। ತಂ ಪನ ಏವಂ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವದನ್ತಿ -

"ಲಿಙ್ಗಂ ಹತ್ಥಾದಿಸಣ್ಠಾನಂ, ನಿಮಿತ್ತಂ ಮಿಹಿತಾದಿಕಂ।
ಕುತ್ತಂ ಸುಪ್ಪಾದಿನಾ ಕೀಳಾ, ಆಕಪ್ಪೋ ಗಮನಾದಿಕ"ನ್ತಿ॥

ಭಾವರೂಪಂ ನಾಮ ಭವತಿ ಏತೇನ ಇತ್ಥಾದಿಅಭಿಧಾನಂ, ಬುದ್ಧಿ ಚಾತಿ ಕತ್ವಾ। ತಂ ಪನೇತಂ ಕಾಯಿನ್ದ್ರಿಯಂ ವಿಯ ಸಕಲಸರೀರಂ ಫರಿತ್ವಾ ತಿಟ್ಠತಿ।

೮. ಹದಯಮೇವ ಮನೋಧಾತುಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ ನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ವತ್ಥು ಚಾತಿ **ಹದಯವತ್ಥು**। ತಥಾ ಹಿ ತಂ ಧಾತುದ್ವಯನಿಸ್ಸಯಭಾವಲಕ್ಖಣಂ, ತಞ್ಚ ಹದಯಕೋಸಬ್ಭನ್ತರೇ ಅಡ್ಢಪಸತಮತ್ತಂ ಲೋಹಿತಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತತಿ। **ರೂಪಕಣ್ಡೇ** ಅವುತ್ತಸ್ಸಪಿ ಪನೇತಸ್ಸ ಆಗಮತೋ, ಯುತ್ತಿತೋ ಚ ಅತ್ಥಿಭಾವೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತತ್ಥ, ತಂ ರೂಪಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಮನೋಧಾತು ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತು ಚ ವತ್ತನ್ತಿ "ಯಂ ರೂಪಂ ಮನೋಧಾತುಯಾ ಚ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುಯಾ ಚ ತಂಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಞ್ಚ ಧಮ್ಮಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೮) ಏವಮಾಗತಂ ಪಟ್ಠಾನವಚನಂ ಆಗಮೋ। ಯುತ್ತಿ ಪನೇವಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ -

"ನಿಪ್ಫನ್ನಭೂತಿಕಾಧಾರಾ, ದ್ವೇ ಧಾತೂ ಕಾಮರೂಪಿನಂ।
ರೂಪಾನುಬನ್ಧವುತ್ತಿತ್ತಾ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದಯೋ ವಿಯ॥

"ಚಕ್ಖಾದಿನಿಸ್ಸಿತಾನೇತಾ, ತಸ್ಸಞ್ಞಾಧಾರಭಾವತೋ।
ನಾಪಿ ರೂಪಾದಿಕೇ ತೇಸಂ, ಬಹಿದ್ಧಾಪಿ ಪವತ್ತಿತೋ॥

"ನ ಚಾಪಿ ಜೀವಿತಂ ತಸ್ಸ, ಕಿಚ್ಚನ್ತರನಿಯುತ್ತಿತೋ।
ನ ಚ ಭಾವದ್ವಯಂ ತಸ್ಮಿಂ, ಅಸನ್ತೇಪಿ ಪವತ್ತಿತೋ॥

"ತಸ್ಮಾ ತದಞ್ಞಂ ವತ್ಥು ತಂ, ಭೂತಿಕನ್ತಿ ವಿಜಾನಿಯಂ।
ವತ್ಥಾಲಮ್ಬದುಕಾನನ್ತು, ದೇಸನಾಭೇದತೋ ಇದಂ।
ಧಮ್ಮಸಙ್ಗಣಿಪಾಠಸ್ಮಿಂ, ನ ಅಕ್ಖಾತಂ ಮಹೇಸಿನಾ"ತಿ॥

೯. ಜೀವನ್ತಿ ತೇನಾತಿ ಜೀವಿತಂ, ತದೇವ ಕಮ್ಮಜರೂಪಪರಿಪಾಲನೇ ಆಧಿಪಚ್ಚಯೋಗತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ **ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ತಥಾ ಹೇತಂ ಕಮ್ಮಜರೂಪಪರಿಪಾಲನಲಕ್ಖಣಂ। ಯಥಾಸಕಂ ಖಣಮತ್ತಟ್ಠಾಯೀನಮ್ಪಿ ಹಿ ಸಹಜಾತಾನಂ ಪವತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇನೇವ ಅನುಪಾಲಕಂ। ನ ಹಿ ತೇಸಂ ಕಮ್ಮಂಯೇವ ಠಿತಿಕಾರಣಂ ಹೋತಿ ಆಹಾರಜಾದೀನಂ ಆಹಾರಾದಿ ವಿಯ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ತಙ್ಖಣಾಭಾವತೋ। ಇದಂ ಪನ ಸಹ ಪಾಚಕಗ್ಗಿನಾ ಅನವಸೇಸಉಪಾದಿನ್ನಕಾಯಂ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತತಿ।

೧೦. ಕಬಳಂ ಕತ್ವಾ ಅಜ್ಝೋಹರೀಯತೀತಿ **ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ,** ಇದಞ್ಚ ಸವತ್ಥುಕಂ ಕತ್ವಾ ಆಹಾರಂ ದಸ್ಸೇತುಂ ವುತ್ತಂ। ಸೇನ್ದ್ರಿಯಕಾಯೋಪತ್ಥಮ್ಭನಹೇತುಭೂತಾ ಪನ ಅಙ್ಗಮಙ್ಗಾನುಸಾರೀ ರಸಹರಸಞ್ಜಾತಾ ಅಜ್ಝೋಹರಿತಬ್ಬಾಹಾರಸಿನೇಹಭೂತಾ ಓಜಾ ಇಧ ಆಹಾರರೂಪಂ ನಾಮ। ತಥಾ ಹೇತಂ ಸೇನ್ದ್ರಿಯಕಾಯೋಪತ್ಥಮ್ಭನಹೇತುಭಾವಲಕ್ಖಣಂ, ಓಜಟ್ಠಮಕರೂಪಾಹರಣಲಕ್ಖಣಂ ವಾ।

೧೧. ಕಕ್ಖಳತ್ತಾದಿನಾ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನ ಉಪಲಬ್ಭನತೋ **ಸಭಾವರೂಪಂ ನಾಮ**। ಉಪ್ಪಾದಾದೀಹಿ, ಅನಿಚ್ಚತಾದೀಹಿ ವಾ ಲಕ್ಖಣೇಹಿ ಸಹಿತನ್ತಿ **ಸಲಕ್ಖಣಂ**। ಪರಿಚ್ಛೇದಾದಿಭಾವಂ ವಿನಾ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನೇವ ಕಮ್ಮಾದೀಹಿ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ನಿಪ್ಫನ್ನತ್ತಾ **ನಿಪ್ಫರೂಪಂ ನಾಮ**। ರುಪ್ಪನಸಭಾವೋ ರೂಪಂ, ತೇನ ಯುತ್ತಮ್ಪಿ ರೂಪಂ, ಯಥಾ "ಅರಿಸಸೋ, ನೀಲುಪ್ಪಲ"ನ್ತಿ, ಸ್ವಾಯಂ ರೂಪ-ಸದ್ದೋ ರುಳ್ಹಿಯಾ ಅತಂಸಭಾವೇಪಿ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅಪರೇನ ರೂಪ-ಸದ್ದೇನ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ "**ರೂಪರೂಪ**"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ ಯಥಾ "ದುಕ್ಖದುಕ್ಖ"ನ್ತಿ। ಪರಿಚ್ಛೇದಾದಿಭಾವಂ ಅತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಸಭಾವೇನೇವ ಉಪಲಬ್ಭನತೋ ಲಕ್ಖಣತ್ತಯಾರೋಪನೇನ ಸಮ್ಮಸಿತುಂ ಅರಹತ್ತಾ **ಸಮ್ಮಸನರೂಪಂ**।

೧೨. ನ ಕಸ್ಸತೀತಿ ಅಕಾಸೋ। ಅಕಾಸೋಯೇವ ಆಕಾಸೋ, ನಿಜ್ಜೀವಟ್ಠೇನ ಧಾತು ಚಾತಿ **ಆಕಾಸಧಾತು**। ಚಕ್ಖುದಸಕಾದಿಏಕೇಕಕಲಾಪಗತರೂಪಾನಂ ಕಲಾಪನ್ತರೇಹಿ ಅಸಂಕಿಣ್ಣಭಾವಾಪಾದನವಸೇನ ಪರಿಚ್ಛೇದಕಂ, ತೇಹಿ ವಾ

ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜಮಾನಂ, ತೇಸಂ ಪರಿಚ್ಛೇದಮತ್ತಂ ವಾ ರೂಪಂ **ಪರಿಚ್ಛೇದರೂಪಂ**। ತಞ್ಹಿ ತಂ ತಂ ರೂಪಕಲಾಪಂ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ದನ್ತಂ ವಿಯ ಹೋತಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನೇಪಿ ಚ ಕಲಾಪನ್ತರಭೂತೇಹಿ ಕಲಾಪನ್ತರಭೂತಾನಂ ಸಮ್ಫುಟ್ಠಭಾವೇ ತಂತಂರೂಪವಿವಿತ್ತತಾ ರೂಪಪರಿಯನ್ತೋ ಆಕಾಸೋ। ಯೇಸಞ್ಚ ಸೋ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ, ತೇಹಿ ಸಯಂ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠೋಯೇವ। ಅಞ್ಞಥಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನತಾ ನ ಸಿಯಾ ತೇಸಂ ರೂಪಾನಂ ಬ್ಯಾಪೀಭಾವಾಪತ್ತಿತೋ। ಅಬ್ಯಾಪಿತಾ ಹಿ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠತಾ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ "ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಂ ಚತೂಹಿ ಮಹಾಭೂತೇಹೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೬೩೭)।

೧೩. ಚಲಮಾನಕಾಯೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ, ಸಯಞ್ಚ ತೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ **ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ**। ಸವಿಞ್ಞಾಣಕಸದ್ದಸಙ್ಖಾತವಾಚಾಯ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ, ಸಯಞ್ಚ ತಾಯ ವಿಞ್ಞಾಯತೀತಿ **ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ**। ತತ್ಥ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದಿಜನಕಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನವಾಯೋಧಾತುಯಾ ಸಹಜಾತರೂಪಸನ್ಥಮ್ಭನಸನ್ಧಾರಣಚಲಿತೇಸು ಸಹಕಾರೀಕಾರಣಭೂತೋ ಫನ್ದಮಾನಕಾಯಫನ್ದನತಂಹೇತುಕವಾಯೋಧಾತುವಿನಿಮುತ್ತೋ ಮಹನ್ತಂ ಪಾಸಾಣಂ ಉಕ್ಖಿಪನ್ತಸ್ಸ ಸಬ್ಬಥಾಮೇನ ಗಹಣಕಾಲೇ ಉಸ್ಸಾಹನವಿಕಾರೋ ವಿಯ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ ಪರಿಫನ್ದನಪಚ್ಚಯಭಾವೇನ ಉಪಲಬ್ಭಮಾನೋ ವಿಕಾರೋ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿ। ಸಾ ಹಿ ಫನ್ದಮಾನಕಾಯೇನ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಂ ವಿಞ್ಞಾಪೇತಿ। ನ ಹಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಿಕಾರರಹಿತೇಸು ರುಕ್ಖಚಲನಾದೀಸು "ಇದಮೇಸ ಕಾರೇತೀ"ತಿ ಅಧಿಪ್ಪಾಯಗ್ಗಹಣಂ ದಿಟ್ಠನ್ತಿ। ಹತ್ಥಚಲನಾದೀಸು ಚ ಫನ್ದಮಾನಕಾಯಗ್ಗಹಣಾನನ್ತರಂ ಅವಿಞ್ಞಾಯಮಾನನ್ತರೇಹಿ ಮನೋದ್ವಾರಜವನೇಹಿ ಗಯ್ಹಮಾನತ್ತಾ ಸಯಞ್ಚ ಕಾಯೇನ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ।

ಕಥಂ ಪನ ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಸೇನ ಹತ್ಥಚಲನಾದಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ? ವುಚ್ಚತೇ - ಏಕಾವಜ್ಜನವೀಥಿಯಂ ಸತ್ತಸು ಜವನೇಸು ಸತ್ತಮಜವನಸಮುಟ್ಠಾನವಾಯೋಧಾತು ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಿಕಾರಸಹಿತಾವ ಪಠಮಜವನಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನಾಹಿ ವಾಯೋಧಾತೂಹಿ ಲದ್ಧೋಪತ್ಥಮ್ಭಾ ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೇನ ಚಲಯತಿ ಚಿತ್ತಜಂ, ಪುರಿಮಜವನಾದಿಸಮ್ಭೂತಾ ಪನ ಸನ್ಥಮ್ಭನಸನ್ಧಾರಣಮತ್ತಕರಾ ತಸ್ಸ ಉಪಕಾರಾಯ ಹೋನ್ತೀತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ಸತ್ತಹಿ ಯುಗೇಹಿ ಆಕಡ್ಢಿತಬ್ಬಸಕಟೇ ಸತ್ತಮಯುಗಯುತ್ತಾಯೇವ ಗೋಣಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಛಸು ಯುಗೇಸು ಯುತ್ತಗೋಣೇಹಿ ಲದ್ಧೂಪತ್ಥಮ್ಭಾ ಸಕಟಂ ಚಾಲೇನ್ತಿ, ಪಠಮಯುಗಾದಿಯುತ್ತಾ ಪನ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಸನ್ಧಾರಣಮತ್ತಮೇವ ಸಾಧೇನ್ತಾ ತೇಸಂ ಉಪಕಾರಾಯ ಹೋನ್ತಿ, ಏವಂಸಮ್ಪದಮಿದಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಯೇವ ಚೇತ್ಥ ಚಲನಂ ಉಪ್ಪನ್ನದೇಸತೋ ಕೇಸಗ್ಗಮತ್ತಮ್ಪಿ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಙ್ಕಮನಾಭಾವತೋ। ಇತರಥಾ ನೇಸಂ ಅಬ್ಯಾಪಾರಕತಾ, ಖಣಿಕತಾ ಚ ನ ಸಿಯಾ। ದೇಸನ್ತರುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುಭಾವೋತಿ ಚ ಯಥಾ ಅತ್ತನಾ ಸಹಜರೂಪಾನಿ ಹೇಟ್ಠಿಮಜವನಸಮುಟ್ಠಿತರೂಪೇಹಿ ಪತಿಟ್ಠಿತಟ್ಠಾನತೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ, ಏವಂ ತೇಹಿ ಸಹ ತತ್ಥ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯೇವಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ, ಏತ್ಥ ಪನ ಚಿತ್ತಜೇ ಚಲಿತೇ ತಂಸಮ್ಬನ್ಧೇನ ಇತರಮ್ಪಿ ಚಲತಿ ನದೀಸೋತೇ ಪಕ್ಖಿತ್ತಸುಕ್ಖಗೋಮಯಪಿಣ್ಡಂ ವಿಯ। ತಥಾ ಚಲಯಿತುಂ ಅಸಕ್ಕೋನ್ತಿ ಯೋಪಿ ಪಠಮಜವನಾದಿಸಮುಟ್ಠಾನವಾಯೋಧಾತುಯೋ ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಿಕಾರಸಹಿತಾಯೇವ ಯೇನ ದಿಸಾಭಾಗೇನ ಅಯಂ ಅಭಿಕ್ಕಮಾದೀನಿ ಪವತ್ತೇತುಕಾಮೋ, ತದಭಿಮುಖಭಾವವಿಕಾರಸಮ್ಭವತೋ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರಾವಜ್ಜನಸ್ಸಪಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕತ್ತಂ ವಕ್ಖತಿ। ವಚೀಭೇದಕರಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಪಥವೀಧಾತುಯಾ ಅಕ್ಖರುಪ್ಪತ್ತಿಟ್ಠಾನಗತಉಪಾದಿನ್ನರೂಪೇಹಿ ಸಹ ಘಟ್ಟನಪಚ್ಚಯಭೂತೋ ಏಕೋ ವಿಕಾರೋ ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿ। ಯಂ ಪನೇತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬಂ, ತಂ ಕಾಯವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಂ ವುತ್ತನಯೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಅಯಂ ಪನ ವಿಸೇಸೋ - ಯಥಾ ತತ್ಥ "ಫನ್ದಮಾನಕಾಯಗ್ಗಹಣಾನನ್ತರ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಮಿಧ "ಸುಯ್ಯಮಾನಸದ್ದಸವನಾನನ್ತರ"ನ್ತಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ಇಧ ಚ ಸನ್ಥಮ್ಭನಾದೀನಂ ಅಭಾವತೋ ಸತ್ತಮಜವನಸಮುಟ್ಠಿತಾತ್ಯಾದಿನಯೋ ನ ಲಬ್ಭತಿ। ಘಟ್ಟನೇನ ಹಿ ಸದ್ಧಿಂಯೇವ ಸದ್ದೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಘಟ್ಟನಞ್ಚ ಪಠಮಜವನಾದೀಸುಪಿ ಲಬ್ಭತೇವ। ಏತ್ಥ ಚ ಯಥಾ ಉಸ್ಸಾಪೇತ್ವಾ ಬದ್ಧಗೋಸೀಸತಾಲಪಣ್ಣಾದಿರೂಪಾನಿ ದಿಸ್ವಾ ತದನನ್ತರಪ್ಪವತ್ತಾಯ ಅವಿಞ್ಞಾಯಮಾನನ್ತರಾಯ ಮನೋದ್ವಾರವೀಥಿಯಾ ಗೋಸೀಸಾದೀನಂ ಉದಕಸಹಚಾರಿತಪ್ಪಕಾರಂ ಸಞ್ಞಾಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಉದಕಗ್ಗಹಣಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ ವಿಪ್ಫನ್ದಮಾನಸಮುಚ್ಚಾರಿಯಮಾನಕಾಯಸದ್ದೇ ಗಹೇತ್ವಾ ತದನನ್ತರಪ್ಪವತ್ತಾಯ ಅವಿಞ್ಞಾಯಮಾನನ್ತರಾಯ ಮನೋದ್ವಾರವೀಥಿಯಾ ಪುರಿಮಸಿದ್ಧಸಮ್ಬನ್ಧೂಪನಿಸ್ಸಯಾಯ ಸಾಧಿಪ್ಪಾಯವಿಕಾರಗ್ಗಹಣಂ ಹೋತೀತಿ ಅಯಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಸಾಧಾರಣಾ ಉಪಮಾ।

೧೪. ಲಹುಭಾವೋ **ಲಹುತಾ।** ಮುದುಭಾವೋ **ಮುದುತಾ।** ಕಮ್ಮಞ್ಞಭಾವೋ **ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾ।** ಯಥಾಕ್ಕಮಞ್ಚೇತಾ ಅರೋಗಿನೋ ವಿಯ ರೂಪಾನಂ ಅಗರುತಾ ಸುಪರಿಮದ್ದಿತಚಮ್ಮಸ್ಸ ವಿಯ ಅಕಥಿನತಾ ಸುಧನ್ತಸುವಣ್ಣಸ್ಸ ವಿಯ ಸರೀರಕಿರಿಯಾನಂ ಅನುಕೂಲಭಾವೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಅವಿಜಹನ್ತಸ್ಸಪಿ ಹಿ ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಸ್ಸ ತಂತಂವಿಕಾರಾಧಿಕರೂಪೇಹಿ ನಾನತ್ತಂ ವುಚ್ಚತಿ, ದನ್ಧತ್ತಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಹಿ ರೂಪವಿಕಾರೋ ಲಹುತಾ। ಥದ್ಧತ್ತಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಮುದುತಾ। ಸರೀರಕಿರಿಯಾನಂ ಅನನುಕೂಲಭಾವಕರಧಾತುಕ್ಖೋಭಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಪಚ್ಚಯಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಕಮ್ಮಞ್ಞತಾತಿ।

೧೫. ಉಪಚಯನಂ **ಉಪಚಯೋ,** ಪಠಮಚಯೋತ್ಯತ್ಥೋ "ಉಪಞ್ಞತ್ತ"ನ್ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಉಪ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಪಠಮತ್ಥಜೋತನತೋ। ಸನ್ತಾನೋ **ಸನ್ತತಿ,** ಪಬನ್ಧೋತ್ಯತ್ಥೋ। ತತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯಾವ ಚಕ್ಖಾದಿದಸಕಾನಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿ, ಏತ್ಥನ್ತರೇ ರೂಪುಪ್ಪಾದೋ ಉಪಚಯೋ ನಾಮ। ತತೋ ಪರಂ ಸನ್ತತಿ ನಾಮ। ಯಥಾಸಕಂ ಖಣಮತ್ತಟ್ಠಾಯೀನಂ ರೂಪಾನಂ ನಿರೋಧಾಭಿಮುಖಭಾವವಸೇನ ಜೀರಣಂ ಜರಾ, ಸಾಯೇವ **ಜರತಾ,** ನಿಚ್ಚಧುವಭಾವೇನ ನ ಇಚ್ಚಂ ಅನುಪಗನ್ತಬ್ಬನ್ತಿ ಅನಿಚ್ಚಂ, ತಸ್ಸ ಭಾವೋ **ಅನಿಚ್ಚತಾ,** ರೂಪಪರಿಭೇದೋ। **ಲಕ್ಖಣರೂಪಂ ನಾಮ** ಧಮ್ಮಾನಂ ತಂತಂಅವತ್ಥಾವಸೇನ ಲಕ್ಖಣಹೇತುತ್ತಾ।

೧೬. **ಜಾತಿರೂಪಮೇವಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ರೂಪಾನಂ ಖಣೇ ಖಣೇ ಉಪ್ಪತ್ತಿಭಾವತೋ ಜಾತಿಸಙ್ಖಾತಂ ರೂಪುಪ್ಪತ್ತಿಭಾವೇನ ಚತುಸನ್ತತಿರೂಪಪ್ಪಟಿಬದ್ಧವುತ್ತಿತ್ತಾ ರೂಪಸಮ್ಮತಞ್ಚ ಜಾತಿರೂಪಮೇವ ಉಪಚಯಸನ್ತತಿಭಾವೇನ ಪವುಚ್ಚತಿ ಪಠಮುಪರಿನಿಚ್ಚತ್ತಸಙ್ಖಾತಪ್ಪವತ್ತಿಆಕಾರಭೇದತೋ ವೇನೇಯ್ಯವಸೇನ "ಉಪಚಯೋ ಸನ್ತತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೬೪೨) ವಿಭಜಿತ್ವಾ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ತಾಸಂ ನಿದ್ದೇಸೇ ಅತ್ಥತೋ ಅಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಯೋ ಆಯತನಾನಂ ಆಚಯೋ, ಸೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ। ಯೋ ರೂಪಸ್ಸ ಉಪಚಯೋ, ಸಾ ರೂಪಸ್ಸ ಸನ್ತತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೬೪೧-೬೪೨) ವುತ್ತಂ। **ಏಕಾದಸವಿಧಮ್ಪೀ**ತಿ ಸಭಾಗಸಙ್ಗಹವಸೇನ ಏಕಾದಸಪ್ಪಕಾರಮ್ಪಿ।

೧೭. ಚತ್ತಾರೋ ಭೂತಾ, ಪಞ್ಚ ಪಸಾದಾ, ಚತ್ತಾರೋ ವಿಸಯಾ, ದುವಿಧೋ ಭಾವೋ, ಹದಯರೂಪಮಿಚ್ಚಪಿ ಇದಂ ಜೀವಿತಾಹಾರರೂಪೇಹಿ ದ್ವೀಹಿ ಸಹ ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧಂ, ತಥಾ ಪರಿಚ್ಛೇದೋ ಚ ದುವಿಧಾ ವಿಞ್ಞತ್ತಿ, ತಿವಿಧೋ ವಿಕಾರೋ, ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ ರೂಪಾನಂ ಪರಿಚ್ಛೇದವಿಕಾರಾದಿಭಾವಂ ವಿನಾ ವಿಸುಂ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಇಮೇ **ಅನಿಪ್ಫನ್ನಾ** ದಸ ಚೇತಿ ಅಟ್ಠವೀಸತಿವಿಧಂ ಭವೇ।

ರೂಪಸಮುದ್ದೇಸವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪವಿಭಾಗವಣ್ಣನಾ

೧೮. ಇದಾನಿ ಯಥಾಉದ್ದಿಟ್ಠರೂಪಾನಂ ಏಕವಿಧಾದಿನಯದಸ್ಸನತ್ಥಂ "**ಸಬ್ಬಞ್ಚ ಪನೇತ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಸಮ್ಪಯುತ್ತಸ್ಸ ಅಲೋಭಾದಿಹೇತುನೋ ಅಭಾವಾ **ಅಹೇತುಕಂ।** ಯಥಾಸಕಂ ಪಚ್ಚಯವನ್ತತಾಯ **ಸಪ್ಪಚ್ಚಯಂ।** ಅತ್ತಾನಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತೇಹಿ ಕಾಮಾಸವಾದೀಹಿ ಸಹಿತತ್ತಾ **ಸಾಸವಂ।** ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅಭಿಸಙ್ಖತತ್ತಾ **ಸಙ್ಖತಂ।** ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಖಾತೇ ಲೋಕೇ ನಿಯುತ್ತತಾಯ **ಲೋಕಿಯಂ।** ಕಾಮತಣ್ಹಾಯ ಅವಚರಿತತ್ತಾ **ಕಾಮಾವಚರಂ।** ಅರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ವಿಯ ಕಸ್ಸಚಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಗ್ಗಹಣತೋ ನಾಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ **ಅನಾರಮ್ಮಣಂ।** ತದಙ್ಗಾದಿವಸೇನ ಪಹಾತಬ್ಬತಾಭಾವತೋ **ಅಪ್ಪಹಾತಬ್ಬಂ। ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ಪಕಾರತ್ಥೋ, ತೇನ "ಅಬ್ಯಾಕತ"ನ್ತ್ಯಾದಿಕಂ ಸಬ್ಬಂ ಏಕವಿಧನಯಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

೧೯. **ಅಜ್ಝತ್ತಿಕರೂಪಂ** ಅತ್ತಭಾವಸಙ್ಖಾತಂ ಅತ್ತಾನಂ ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ಉದ್ದಿಸ್ಸ ಪವತ್ತತ್ತಾ। ಕಾಮಂ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಹಿ ಅಜ್ಝತ್ತಸಮ್ಭೂತಾ ಅತ್ಥಿ, ರುಳ್ಹೀವಸೇನ ಪನ ಚಕ್ಖಾದಿಕಂಯೇವ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ। ಅಥ ವಾ "ಯದಿ ಮಯಂ ನ ಹೋಮ, ತ್ವಂ ಕಟ್ಠಕಲಿಙ್ಗರೂಪಮೋ ಭವಿಸ್ಸಸೀ"ತಿ ವದನ್ತಾ ವಿಯ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಸಾತಿಸಯಂ ಉಪಕಾರತ್ತಾ ಚಕ್ಖಾದೀನೇವ ವಿಸೇಸತೋ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾನಿ ನಾಮ। ಅತ್ತಸಙ್ಖಾತಂ ವಾ ಚಿತ್ತಂ

ಅಧಿಕಿಚ್ಚ ತಸ್ಸ ದ್ವಾರಭಾವೇನ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ, ತದೇವ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಂ। ತತೋ ಬಹಿಭೂತತ್ತಾ ಇತರಂ ತೇವೀಸತಿವಿಧಂ **ಬಾಹಿರರೂಪಂ**।

೧೦. ಇತರಂ ಬಾವೀಸತಿವಿಧಂ **ಅವತ್ಥುರೂಪಂ**।

೧೧. **ಅಟ್ಠವಿಧಮ್ಪಿ ಇನ್ದ್ರಿಯರೂಪಂ** ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಸು ಲಿಙ್ಗಾದೀಸು ಸಹಜರೂಪಪರಿಪಾಲನೇ ಚ ಆಧಿಪಚ್ಚಯೋಗತೋ। ಪಸಾದರೂಪಸ್ಸ ಹಿ ಪಞ್ಚವಿಧಸ್ಸ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಸು ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ಅತ್ತನೋ ಪಟುಮನ್ದಾದಿಭಾವೇನ ತೇಸಮ್ಪಿ ಪಟುಮನ್ದಾದಿಭಾವಾಪಾದನತೋ। ಭಾವದ್ವಯಸ್ಸಾಪಿ ಇತ್ಥಿಲಿಙ್ಗಾದೀಸು ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ಯಥಾಸಕಂ ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ಸಭಾವಕಸನ್ತಾನೇಯೇವ ತಂತದಾಕಾರೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನತೋ, ನ ಪನ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ। ಜೀವಿತಸ್ಸ ಚ ಕಮ್ಮಜಪರಿಪಾಲನೇ ಆಧಿಪಚ್ಚಂ ತೇಸಂ ಯಥಾಸಕಂ ಖಣಟ್ಠಾನಸ್ಸ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಪ್ಪಟಿಬದ್ಧತ್ತಾ। ಸಯಞ್ಚ ಅತ್ತನಾ ಠಪಿತಧಮ್ಮಸಮ್ಬನ್ಧೇನೇವ ಪವತ್ತತಿ ನಾವಿಕೋ ವಿಯ।

೧೩. ವಿಸಯವಿಸಯಿಭಾವಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ ಥೂಲತ್ತಾ **ಓಳಾರಿಕರೂಪಂ**। ತತೋಯೇವ ಗಹಣಸ್ಸ ಸುಕರತ್ತಾ **ಸನ್ತಿಕೇರೂಪಂ ಆಸನ್ನರೂಪಂ** ನಾಮ। ಯೋ ಸಯಂ, ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಚ ಸಮ್ಪತ್ತಾನಂ, ಅಸಮ್ಪತ್ತಾನಞ್ಚ ಪಟಿಮುಖಭಾವೋ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪತನಂ, ಸೋ ಪಟಿಘೋ ವಿಯಾತಿ ಪಟಿಘೋ। ಯಥಾ ಹಿ ಪಟಿಘಾತೇ ಸತಿ ದುಬ್ಬಲಸ್ಸ ಚಲನಂ ಹೋತಿ, ಏವಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಪಟಿಮುಖಭಾವೇ ಸತಿ ಅರೂಪಸಭಾವತ್ತಾ ದುಬ್ಬಲಸ್ಸ ಭವಙ್ಗಸ್ಸ ಚಲನಂ ಹೋತಿ। ಪಟಿಘೋ ಯಸ್ಸ ಅತ್ಥಿ ತಂ **ಸಪ್ಪಟಿಘಂ**। ತತ್ಥ ಸಯಂ ಸಮ್ಪತ್ತಿ ಫೋಟ್ಠಬ್ಬಸ್ಸ, ನಿಸ್ಸಯವಸೇನ ಸಮ್ಪತ್ತಿ ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಗನ್ಧರಸಾನಂ, ಉಭಯಥಾಪಿ ಅಸಮ್ಪತ್ತಿ ಚಕ್ಖುಸೋತರೂಪಸದ್ದಾನನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಇತರಂ ಸೋಳಸವಿಧಂ ಓಳಾರಿಕತಾದಿಸಭಾವಾಭಾವತೋ **ಸುಖುಮರೂಪಾ**ದಿಕಂ।

೧೪. ಕಮ್ಮತೋ ಜಾತಂ ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧಂ **ಉಪಾದಿನ್ನರೂಪಂ** ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠೀಹಿ ಉಪೇತೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ಅತ್ತನೋ ಫಲಭಾವೇನ ಆದಿನ್ನತ್ತಾ ಗಹಿತತ್ತಾ। ಇತರಂ ಅಗ್ಗಹಿತಗ್ಗಹಣೇನದಸವಿಧಂ **ಅನುಪಾದಿನ್ನರೂಪಂ**।

೧೫. ದಟ್ಠಬ್ಬಭಾವಸಙ್ಖಾತೇನ ನಿದಸ್ಸನೇನ ಸಹ ವತ್ತತೀತಿ **ಸನಿದಸ್ಸನಂ**। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಗೋಚರಭಾವೋ ಹಿ ನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ತಸ್ಸ ಚ ರೂಪಾಯತನತೋ ಅನಞ್ಞತ್ತೇಪಿ ಅಞ್ಞೇಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ತಂ ವಿಸೇಸೇತುಂ ಅಞ್ಞಂ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ವತ್ತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ ಸಹ ನಿದಸ್ಸನೇನ ಸನಿದಸ್ಸನನ್ತಿ। ಧಮ್ಮಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಹಿ ಏಕೀಭೂತೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಯೋ ನಾನತ್ತಕರೋ ವಿಸೇಸೋ, ಸೋ ಅಞ್ಞೋ ವಿಯ ಕತ್ವಾ ಉಪಚರಿತುಂ ಯುತ್ತೋ। ಏವಞ್ಹಿ ಅತ್ಥವಿಸೇಸಾವಬೋಧೋ ಹೋತಿ।

೧೬. **ಅಸಮ್ಪತ್ತವಸೇನಾ**ತಿ ಅತ್ತಾನಂ ಅಸಮ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಗೋಚರಸ್ಸ ವಸೇನ, ಅತ್ತನಾ ವಿಸಯಪ್ಪದೇಸಂ ವಾ ಅಸಮ್ಪತ್ತವಸೇನ। ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಿ ಹಿ ರೂಪಸದ್ದೇಹಿ ಅಸಮ್ಪತ್ತಾನಿ, ಸಯಂ ವಾ ತಾನಿ ಅಸಮ್ಪತ್ತಾನೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಗಣ್ಹನ್ತಿ। ತೇನೇತಂ ವುಚ್ಚತಿ -

"ಚಕ್ಖುಸೋತಂ ಪನೇತೇಸು, ಹೋತಾಸಮ್ಪತ್ತಗಾಹಕಂ।
ವಿಞ್ಞಾಣುಪ್ಪತ್ತಿಹೇತುತ್ತಾ, ಸನ್ತರಾಧಿಕಗೋಚರೇ॥

"ತಥಾ ಹಿ ದೂರದೇಸಟ್ಠಂ, ಫಲಿಕಾದಿತಿರೋಹಿತಂ।
ಮಹನ್ತಞ್ಚ ನಗಾದೀನಂ, ವಣ್ಣಂ ಚಕ್ಖು ಉದಿಕ್ಖತಿ॥

"ಆಕಾಸಾದಿಗತೋ ಕುಚ್ಛಿ-ಚಮ್ಮಾನನ್ತರಿಕೋಪಿ ಚ।
ಮಹನ್ತೋ ಚ ಘಣ್ಟಾದೀನಂ, ಸದ್ದೋ ಸೋತಸ್ಸ ಗೋಚರೋ॥

"ಗನ್ತ್ವಾ ವಿಸಯದೇಸಂ ತಂ, ಫರಿತ್ವಾ ಗಣ್ಹತೀತಿ ಚೇ।

ಅಧಿಟ್ಠಾನವಿಧಾನೇಪಿ, ತಸ್ಸ ಸೋ ಗೋಚರೋ ಸಿಯಾ॥

“ಭೂತಪ್ಪಬನ್ಧತೋ ಸೋ ಚೇ, ಯಾತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಸನ್ನಿಧಿಂ।
ಕಮ್ಮಚಿತ್ತೋಜಸಮ್ಭೂತೋ, ವಣ್ಣೋ ಸದ್ದೋ ಚ ಚಿತ್ತಜೋ॥

“ನ ತೇಸಂ ಗೋಚರಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಹಿ ಸಮ್ಭೋನ್ತಿ ತೇ ಬಹಿ।
ವುತ್ತಾ ಚ ಅವಿಸೇಸೇನ, ಪಾಠೇ ತಂವಿಸಯಾವ ತೇ॥

“ಯದಿ ಚೇತಂ ದ್ವಯಂ ಅತ್ತಸಮೀಪಂಯೇವ ಗಣ್ಹತಿ।
ಅಕ್ಖಿವಣ್ಣಂ ತಥಾ ಮೂಲಂ, ಪಸ್ಸೇಯ್ಯ ಭಮುಕಸ್ಸ ಚ॥

“ದಿಸಾದೇಸವವತ್ಥಾನಂ, ಸದ್ದಸ್ಸ ನ ಭವೇಯ್ಯ ಚ।
ಸಿಯಾ ಚ ಸರವೇಧಿಸ್ಸ, ಸಕಣ್ಣೇ ಸರಪಾತನ”ನ್ತಿ॥

ಗೋಚರಗ್ಗಾಹಿಕರೂಪಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾಧಿಟ್ಠಿತಂ ಹುತ್ವಾ ತಂತಂಗೋಚರಗ್ಗಹಣಸಭಾವತ್ತಾ। ಇತರಂ ತೇವೀಸತಿವಿಧಂ **ಅಗೋಚರಗ್ಗಾಹಿಕರೂಪಂ** ಗೋಚರಗ್ಗಹಣಾಭಾವತೋ।

೧೭. ವಣ್ಣಿತಬ್ಬೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋತಿ **ವಣ್ಣೋ**। ಅತ್ತನೋ ಉದಯಾನನ್ತರಂ ರೂಪಂ ಜನೇತೀತಿ **ಓಜಾ**। **ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಂ** ಕತ್ಥಚಿಪಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿನಿಭುಞ್ಜನಸ್ಸ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಪವತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ। ರೂಪಲೋಕೇ ಗನ್ಧಾದೀನಂ ಅಭಾವವಾದಿಮತಮ್ಪಿ ಹಿ ತತ್ಥ ತತ್ಥ (ವಿಭ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೧೧೭; ವಿಭ॰ ಅನುಟೀ॰ ೧೧೭) ಆಚರಿಯೇಹಿ ಪಟಿಕ್ಖಿತ್ತಮೇವ।

೧೮. **ಇಚ್ಚೇವ**ನ್ತಿ ಏತ್ಥಪಿ **ಇತಿ**-ಸದ್ದೋ ಪಕಾರತ್ಥೋ, ತೇನ ಇಧ ಅನಾಗತಮ್ಪಿ ಸಬ್ಬಂ ದುಕತಿಕಾದಿಭೇದಂ ಸಙ್ಗಣ್ಹಾತಿ।

ರೂಪವಿಭಾಗವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನನಯವಣ್ಣನಾ

೧೯. ಕಾನಿ ಪನ ತಾನಿ ಕಮ್ಮಾದೀನಿ, ಕಥಂ, ಕತ್ಥ, ಕದಾ ಚ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನಾನೀತಿ ಆಹ **“ತತ್ಥಾ”**ತ್ಯಾದಿ। **ಪಟಿಸನ್ಧಿಮುಪಾದಾಯಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣಂ ಉಪಾದಾಯ। **ಖಣೇ ಖಣೇ**ತಿ ಏಕೇಕಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ತೀಸು ತೀಸು ಖಣೇಸು, ನಿರನ್ತರಮೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಅಪರೇ ಪನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣಂ (ವಿಭ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೨೦ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ), ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ಚ ರೂಪುಪ್ಪಾದಂ (ವಿಭ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೨೦ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾವಣ್ಣನಾ) ಪಟಿಸೇಧೇನ್ತಿ। ತತ್ಥ ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಠಿತಿಕ್ಖಣಾಭಾವೇ ತೇಸಂ ಉಪಪತ್ತಿ ಚೇವ ತತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬಞ್ಚ ಹೇಟ್ಠಾ ಕಥಿತಮೇವ, ಇಧಾಪಿ ಪನ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇ ರೂಪುಪ್ಪಾದಾಭಾವೇ ಉಪಪತ್ತಿಯಾ ತತ್ಥ ವತ್ತಬ್ಬೇನ ಚ ಸಹ ಸುಖಗ್ಗಹಣತ್ಥಂ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ ವುಚ್ಚತಿ –

“ಉಪ್ಪನ್ನುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನನ್ತಿ, ವಿಭಙ್ಗೇ ಏವಮಾದಿನಂ।
ಭಙ್ಗಕ್ಖಣಸ್ಮಿಂ ಉಪ್ಪನ್ನಂ, ನೋ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಕಂ॥

“ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮುಪ್ಪಾದೇ, ಉಪ್ಪನ್ನಞ್ಚಾತಿಆದಿನಾ।
ಭಙ್ಗುಪ್ಪಾದಾವ ಅಕ್ಖಾತಾ, ನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೋ॥

“‘ಉಪ್ಪಾದೋ ಚ ವಯೋ ಚೇವ, ಅಞ್ಞಥತ್ತಂ ಠಿತಸ್ಸ ಚ।

ಪಞ್ಞಾಯತೀ'ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೩.೪೭) ವುತ್ತತ್ತಾ, ಠಿತಿ ಅತ್ಥೀತಿ ಚೇ ಮತಂ॥

"ಅಞ್ಞಥತ್ತಸ್ಸ ಏಕಸ್ಮಿಂ, ಧಮ್ಮೇ ಅನುಪಲದ್ಧಿತೋ।
ಪಞ್ಞಾಣವಚನಾ ಚೇವ, ಪಬನ್ಧಟ್ಠಿತಿ ತತ್ಥಪಿ॥

"ವುತ್ತಾ ತಸ್ಮಾ ನ ಚಿತ್ತಸ್ಸ, ಠಿತಿ ದಿಸ್ಸತಿ ಪಾಳಿಯಂ।
ಅಭಿಧಮ್ಮೇ ಅಭಾವೋಪಿ, ನಿಸೇಧೋಯೇವ ಸಬ್ಬಥಾ॥

"ಯದಾ ಸಮುದಯೋ ಯಸ್ಸ, ನಿರುಜ್ಝತಿ ತದಾಸ್ಸ ಕಿಂ।
ದುಕ್ಖಮುಪ್ಪಜ್ಜತೀತ್ಯೇತ್ಥ, ಪಞ್ಹೇ ನೋತಿ ನಿಸೇಧತೋ॥

"ರೂಪುಪ್ಪಾದೋ ನ ಭಙ್ಗಸ್ಮಿಂ, ತಸ್ಮಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ।
ಉಪ್ಪಾದೇಯೇವ ಚಿತ್ತಸ್ಸ, ರೂಪಹೇತೂತಿ ಕೇಚನ॥

"ವುಚ್ಚತೇ ತತ್ಥ ಏಕಸ್ಮಿಂ, ಧಮ್ಮೇಯೇವ ಯಥಾ ಮತಾ।
ಉಪ್ಪಾದಾವತ್ಥತೋ ಭಿನ್ನಾ, ಭಙ್ಗಾವತ್ಥಾ ತಥೇವ ತು॥

"ಭಙ್ಗಸ್ಸಾಭಿಮುಖಾವತ್ಥಾ, ಇಚ್ಛಿತಬ್ಬಾ ಅಯಂ ಠಿತಿ।
ನಯದಸ್ಸನತೋ ಏಸಾ, ವಿಭಙ್ಗೇ ನ ತು ದೇಸಿತಾ॥

"ಲಕ್ಖಣಂ ಸಙ್ಖತಸ್ಸೇವ, ವತ್ಥುಮುಪ್ಪಾದಆದಿನಂ।
ದೇಸಿತತ್ತಾ ನ ತತ್ಥಾಪಿ, ಪಬನ್ಧಸ್ಸ ಠಿತೀರಿತಾ॥

"ಉಪಸಗ್ಗಸ್ಸ ಧಾತೂನಮತ್ಥೇಯೇವ ಪವತ್ತಿತೋ।
ಪಞ್ಞಾಯತೀತಿ ಚೇತಸ್ಸ, ಅತ್ಥೋ ವಿಞ್ಞಾಯತೇ ಇತಿ॥

"ಭಙ್ಗೇ ರೂಪಸ್ಸ ನುಪ್ಪಾದೋ, ಚಿತ್ತಜಾನಂ ವಸೇನ ವಾ।
ಆರುಪ್ಪಂವಾಭಿಸನ್ಧಾಯ, ಭಾಸಿತೋ ಯಮಕಸ್ಸ ಹಿ॥

"ಸಭಾವೋಯಂ ಯಥಾಲಾಭ-ಯೋಜನಾತಿ ತತೋ ನಹಿ।
ನ ಚಿತ್ತಟ್ಠಿತಿ ಭಙ್ಗೇ ಚ, ನ ರೂಪಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವೋ"ತಿ॥

೩೧. ರೂಪವಿರಾಗಭಾವನಾನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ ಹೇತುನೋ ತಬ್ಬಿಧುರತಾಯ, ಅನೋಕಾಸತಾಯ ಚ ಅರೂಪವಿಪಾಕಾ, ರೂಪಜನನೇ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಝಾನಙ್ಗೇಹಿ ಸಮ್ಪಯೋಗಾಭಾವತೋ ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಿ ಚಾತಿ ಚುದ್ದಸ ಚಿತ್ತಾನಿ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಆರುಪ್ಪವಿಪಾಕದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವಜ್ಜಿತ"**ನ್ತಿ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ, ಪನ ಚುತಿಚಿತ್ತಞ್ಚ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಭವಙ್ಗಸ್ಸೇವ ಅನ್ತೋಗಧತ್ತಾ ಚಿತ್ತನ್ತರಂ ನ ಹೋತೀತಿ ನ ತಸ್ಸ ವಜ್ಜನಂ ಕತಂ। ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ನ ಕತಂ, ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯರಹಿತಂ, ಪನ ಆಹಾರಾದೀಹಿ ಚ ಅನುಪತ್ಥದ್ಧಂ ದುಬ್ಬಲವತ್ಥುಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಪವತ್ತತ್ತಾ, ಅತ್ತನೋ ಚ ಆಗನ್ತುಕತಾಯ ಕಮ್ಮಜರೂಪೇಹಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಾನಂ ಠಾನಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಠಿತತ್ತಾ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಂ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಂ ನ ಹೋತಿ। ಚುತಿಚಿತ್ತೇ ಪನ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೬೩೬; ವಿಭ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೬ ಪಕಿಣ್ಣಕಕಥಾ) ತಾವ "ವೂಪಸನ್ತವಟ್ಟಮೂಲಸ್ಮಿಂ ಸನ್ತಾನೇ ಸಾತಿಸಯಂ ಸನ್ತವುತ್ತಿತಾಯ ಖೀಣಾಸವಸ್ಸೇವ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ರೂಪಂ ನ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೬೩೬) ವುತ್ತಂ। **ಆನನ್ದಾಚರಿಯಾ**ದಯೋ ಪನ "ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ರೂಪಂ ನ

ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತೀ"ತಿ ವದನ್ತಿ। ವಿನಿಚ್ಛಯೋ ಪನ ನೇಸಂ ಸಙ್ಖೇಪತೋ **ಮೂಲಟೀಕಾದೀಸು,** ವಿತ್ಥಾರತೋ ಚ **ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಕಾಸಿನಿಯಂ** ವುತ್ತನಯೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। **ಪಠಮಭವಙ್ಗಮುಪಾದಾಯಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಅನನ್ತರನಿಬ್ಬತ್ತಪಠಮಭವಙ್ಗತೋ ಪಟ್ಠಾಯ। **ಜಾಯನ್ತಮೇವ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ,** ನ ಪನ ಠಿತಂ, ಭಿಜ್ಜಮಾನಂ ವಾ ಅನನ್ತರಾದಿಪಚ್ಚಯಲಾಭೇನ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇಯೇವ ಜನಕಸಾಮತ್ಥಿಯಯೋಗತೋ।

೩೨. ಇರಿಯಾಯ ಕಾಯಿಕಕಿರಿಯಾಯ ಪವತ್ತಿಪಥಭಾವತೋ **ಇರಿಯಾಪಥೋ,** ಗಮನಾದಿ, ಅತ್ಥತೋ ತದವತ್ಥಾ ರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿ। ತಮ್ಪಿ **ಸನ್ಧಾರೇತಿ** ಯಥಾಪವತ್ತಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇತಿ। ಯಥಾ ಹಿ ವೀಥಿಚಿತ್ತೇಹಿ ಅಬ್ಬೋಕಿಣ್ಣೇ ಭವಙ್ಗೇ ಪವತ್ತಮಾನೇ ಅಙ್ಗಾನಿ ಓಸೀದನ್ತಿ, ನ ಏವಮೇತೇಸು ದ್ವತ್ತಿಂಸವಿಧೇಸು, ವಕ್ಖಮಾನೇಸು ಚ ಛಬ್ಬೀಸತಿಯಾ ಜಾಗರಣಚಿತ್ತೇಸು ಪವತ್ತಮಾನೇಸು। ತದಾ ಪನ ಅಙ್ಗಾನಿ ಉಪತ್ಥದ್ಧಾನಿ ಯಥಾಪವತ್ತಇರಿಯಾಪಥಭಾವೇನೇವ ಪವತ್ತನ್ತಿ।

೩೩. **ವಿಞ್ಞತ್ತಿಮ್ಪಿ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ,** ನ ಕೇವಲಂ ರೂಪಿರಿಯಾಪಥಾನೇವ। ಅವಿಸೇಸವಚನೇಪಿ ಪನೇತ್ಥ ಮನೋದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾನೇವ ವೋಟ್ಠಬ್ಬನಜವನಾನಿ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಸಮುಟ್ಠಾಪಕಾನಿ, ತಥಾ ಹಾಸಜನಕಾನಿ ಚ ಪಞ್ಚದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಾನಂ ಪರಿದುಬ್ಬಲಭಾವತೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕಾಮಞ್ಚೇತ್ಥ ರೂಪವಿನಿಮುತ್ತೋ ಇರಿಯಾಪಥೋ, ವಿಞ್ಞತ್ತಿ ವಾ ನತ್ಥಿ, ತಥಾಪಿ ನ ಸಬ್ಬಂ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಂ ಚಿತ್ತಂ ಇರಿಯಾಪಥೂಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ, ವಿಞ್ಞತ್ತಿವಿಕಾರಜನಕಞ್ಚ ಹೋತಿ। ಯಂ ಪನ ಚಿತ್ತಂ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಜನಕಂ, ತಂ ಏಕಂಸತೋ ಇರಿಯಾಪಥೂಪತ್ಥಮ್ಭಕಂ ಇರಿಯಾಪಥಸ್ಸ ವಿಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಸಹ ಅವಿನಾಭಾವತೋ। ಇರಿಯಾಪಥೂಪತ್ಥಮ್ಭಕಞ್ಚ ರೂಪಜನಕನ್ತಿ ಇಮಸ್ಸ ವಿಸೇಸದಸ್ಸನತ್ಥಂ ರೂಪತೋ ಇರಿಯಾಪಥವಿಞ್ಞತ್ತೀನಂ ವಿಸುಂ ಗಹಣಂ।

೩೪. **ತೇರಸಾ**ತಿ ಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿ, ಅಕುಸಲತೋ ಚತ್ತಾರಿ, ಕಿರಿಯತೋ ಪಞ್ಚಾತಿ ತೇರಸ। ತೇಸು ಹಿ ಪುಥುಜ್ಜನಾ ಅಟ್ಠಹಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲೇಹಿ ಹಸನ್ತಿ, ಸೇಕ್ಖಾ ದಿಟ್ಠಿಸಹಗತವಜ್ಜಿತೇಹಿ, ಅಸೇಕ್ಖಾ ಪನ ಪಞ್ಚಹಿ ಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಹಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಬುದ್ಧಾ ಚತೂಹಿ ಸಹೇತುಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಹೇವ ಹಸನ್ತಿ, ನ ಅಹೇತುಕೇನ "ಅತೀತಂಸಾದೀಸು ಅಪ್ಪಟಿಹತಞಾಣಂ ಪತ್ವಾ ಇಮೇಹಿ ತೀಹಿ ಧಮ್ಮೇಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಸ್ಸ ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಭಗವತೋ ಸಬ್ಬಂ ಕಾಯಕಮ್ಮಂ ಞಾಣಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಂ ಞಾಣಾನುಪರಿವತ್ತೀ"ತಿ ವಚನತೋ (ಮಹಾನಿ॰ ೬೯; ಚೂಳನಿ॰ ಮೋಘರಾಜಮಾಣವಪುಚ್ಛಾನಿದ್ದೇಸ ೮೫; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೩.೫)। ನ ಹಿ ವಿಚಾರಣಪಞ್ಞಾರಹಿತಸ್ಸ ಹಸಿತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಬುದ್ಧಾನಂ ಪವತ್ತಿ ಯುತ್ತಾತಿ ವದನ್ತಿ। ಹಸಿತುಪ್ಪಾದಚಿತ್ತೇನ ಪನ ಪವತ್ತಿಯಮಾನಮ್ಪಿ ತೇಸಂ ಸಿತಕರಣಂ ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಅನಾಗತಂಸಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಾನಂ ಅನುವತ್ತಕತ್ತಾ ಞಾಣಾನುಪರಿವತ್ತಿಯೇವಾತಿ। ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೫೬೮) "ತೇಸಂ ಞಾಣಾನಂ ಚಿಣ್ಣಪರಿಯನ್ತೇ ಇದಂ ಚಿತ್ತಂ ಹಾಸಯಮಾನಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀ"ತಿ ವುತ್ತಂ, ತಸ್ಮಾ ನ ತಸ್ಸ ಬುದ್ಧಾನಂ ಪವತ್ತಿ ಸಕ್ಕಾ ನಿವಾರೇತುಂ।

೩೫. ಪಚ್ಛಾಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೂಪತ್ಥಮ್ಭಲಾಭೇನ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇಯೇವ ಉತುಓಜಾನಂ ಬಲವಭಾವೋತಿ ವುತ್ತಂ "**ತೇಜೋಧಾತು ಠಿತಿಪ್ಪತ್ತಾ**"ತ್ಯಾದಿ।

೩೬. ತತ್ಥ **ಹದಯಇನ್ದ್ರಿಯರೂಪಾನಿ** ನವ ಕಮ್ಮತೋಯೇವ ಜಾತತ್ತಾ **ಕಮ್ಮಜಾನೇವ**। ಯಞ್ಹಿ ಜಾತಂ, ಜಾಯತಿ, ಜಾಯಿಸ್ಸತಿ ಚ, ತಂ "ಕಮ್ಮಜ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ಯಥಾ ದುದ್ಧನ್ತಿ।

೪೦. ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಪಚ್ಚಯಾಪೇಕ್ಖತ್ತಾ ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಂ ಕಮ್ಮಜಂ ನ ಹೋತಿ, ಇತರಥಾ ಸಬ್ಬದಾಭಾವೀಹಿ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ ವುತ್ತಂ "**ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಂ ಉತುಚಿತ್ತಾಹಾರೇಹಿ ಸಮ್ಭೋತೀ**"ತಿ।

೪೩. ಏಕನ್ತಕಮ್ಮಜಾನಿ ನವ, ಚತುಜೇಸು ಕಮ್ಮಜಾನಿ ನವಾತಿ ಅಟ್ಠಾರಸ ಕಮ್ಮಜಾನಿ, ಪಞ್ಚವಿಕಾರರೂಪಸದ್ದಅವಿನಿಬ್ಭೋಗರೂಪಆಕಾಸವಸೇನ ಪನ್ನರಸ ಚಿತ್ತಜಾನಿ, ಸದ್ದೋ, ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಂ, ಅವಿನಿಬ್ಭೋಗಾಕಾಸರೂಪಾನಿ ನವಾತಿ ತೇರಸ ಉತುಜಾನಿ, ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಅವಿನಿಬ್ಭೋಗಾಕಾಸವಸೇನ ದ್ವಾದಸ ಆಹಾರಜಾನಿ।

೪೪. ಕೇವಲಂ **ಜಾಯಮಾನಾದಿರೂಪಾನಂ** ಜಾಯಮಾನಪರಿಪಚ್ಚಮಾನಭಿಜ್ಜಮಾನರೂಪಾನಂ **ಸಭಾವತ್ತಾ** ಸಭಾವಮತ್ತಂ ವಿನಾ ಅತ್ತನೋ ಜಾತಿಆದಿಲಕ್ಖಣಾಭಾವತೋ **ಲಕ್ಖಣಾನಿ ಕೇಹಿಚಿ** ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ನ ಜಾಯನ್ತೀತಿ ಪಕಾಸಿತಂ। ಉಪ್ಪಾದಾದಿಯುತ್ತಾನಞ್ಹಿ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಲಕ್ಖಣಾನಿ ವಿಜ್ಜನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಜಾತಿಆದೀನಂ। ಯದಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಜಾತಿಆದೀನಿ ಸಿಯುಂ, ಏವಂ ಅನವತ್ಥಾನಮೇವ ಆಪಜ್ಜೇಯ್ಯ। ಯಂ ಪನ "ರೂಪಾಯತನಂ...ಪೇ॰... ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ। ಇಮೇ ಧಮ್ಮಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾ"ತ್ಯಾದೀಸು (ಧ॰ ಸ॰ ೧೨೦೧) ಜಾತಿಯಾ ಕುತೋಚಿಜಾತತ್ತಂ ಅನುಞ್ಞಾತಂ , ತಮ್ಪಿ ರೂಪಜನಕಪಚ್ಚಯಾನಂ ರೂಪುಪ್ಪಾದನಂ ಪತಿ ಅನುಪರತಬ್ಯಾಪಾರಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವೂಪಗಮನಕ್ಖಣೇ ಜಾಯಮಾನಧಮ್ಮವಿಕಾರಭಾವೇನ ಉಪಲಬ್ಭಮಾನತಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಮ್ಪಿ "ಜಾತಿ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನಿಚ್ಚಾ ಸಙ್ಖತಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾ। ಜರಾಮರಣಂ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ಅನಿಚ್ಚಂ ಸಙ್ಖತಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನ"ನ್ತಿ ವಚನಂ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦), ತತ್ಥಾಪಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಲಕ್ಖಣಭಾವತೋತಿ ಅಯಮೇತ್ಥಾಧಿಸನ್ಧಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ -

"ಪಾರೇ ಕುತೋಚಿ ಜಾತತ್ತಂ, ಜಾತಿಯಾ ಪರಿಯಾಯತೋ।
ಸಙ್ಖತಾನಂ ಸಭಾವತ್ತಾ, ತೀಸು ಸಙ್ಖತತೋದಿತಾ"ತಿ॥

ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾನನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಕಲಾಪಯೋಜನಾವಣ್ಣನಾ

೪೫. ಯಸ್ಮಾ ಪನೇತಾನಿ ರೂಪಾನಿ ಕಮ್ಮಾದಿತೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿಪಿ ನ ಏಕೇಕಂ ಸಮುಟ್ಠಹನ್ತಿ, ಅಥ ಖೋ ಪಿಣ್ಡತೋವ। ತಸ್ಮಾ ಪಿಣ್ಡಾನಂ ಗಣನಪರಿಚ್ಛೇದಂ, ಸರೂಪಞ್ಚ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಏಕುಪ್ಪಾದಾ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ । **ಸಹವುತ್ತಿನೋ**ತಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಕಲಾಪಗತರೂಪವಸೇನ ಸಹವುತ್ತಿನೋ, ನ ಸಬ್ಬಕಲಾಪಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿವಸೇನ।

೪೬. ದಸ ಪರಿಮಾಣಾ ಅಸ್ಸಾತಿ ದಸಕಂ, ಸಮುದಾಯಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ, ಚಕ್ಖುನಾ ಉಪಲಕ್ಖಿತಂ, ತಪ್ಪಧಾನಂ ವಾ ದಸಕಂ **ಚಕ್ಖುದಸಕಂ**। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ।

೪೮. ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿಗ್ಗಹಣೇನ ಸದ್ದೋಪಿ ಸಙ್ಗಹಿತೋ ಹೋತಿ ತಸ್ಸಾ ತದವಿನಾಭಾವತೋತಿ ವುತ್ತಂ **"ವಚೀವಿಞ್ಞತ್ತಿದಸಕ"**ನ್ತಿ।

೫೦. ಕಿಂ ಪನೇತೇ ಏಕವೀಸತಿ ಕಲಾಪಾ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಹೋನ್ತಿ, ಉದಾಹು ಕೇಚಿ ಕತ್ಥಚೀತಿ ಆಹ **"ತತ್ಥಾ"**ತ್ಯಾದಿ।

ಕಲಾಪಯೋಜನಾವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ರೂಪಪವತ್ತಿಕ್ಕಮವಣ್ಣನಾ

೫೨. ಇದಾನಿ ನೇಸಂ ಸಮ್ಭವವಸೇನ, ಪವತ್ತಿಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ, ಯೋನಿವಸೇನ ಚ ಪವತ್ತಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಬ್ಬಾನಿಪಿ ಪನೇತಾನೀ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ಸಭಾವಕಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಾನಂ ಅನುರೂಪತೋ।

೫೩. ಕಮಲಕುಹರಗಬ್ಭಮಲಾದಿಸಂಸೇದಟ್ಠಾನೇಸು ಜಾತಾ **ಸಂಸೇದಜಾ**। ಉಪಪಾತೋ ನೇಸಂ ಅತ್ಥೀತಿ **ಓಪಪಾತಿಕಾ,** ಉಕ್ಕಂಸಗತಿಪರಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಚೇತ್ಥ ವಿಸಿಟ್ಠಉಪಪಾತೋ ಗಹಿತೋ ಯಥಾ "ಅಭಿರೂಪಸ್ಸ ಕಞ್ಞಾ ದಾತಬ್ಬಾ"ತಿ। **ಸತ್ತ ದಸಕಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ** ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಭಾವೇನ ಉಪಲಬ್ಭನತೋ। **ಕದಾಚಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ** ಜಚ್ಚನ್ಧಜಚ್ಚಬಧಿರಜಚ್ಚಾಘಾನನಪುಂಸಕಆದಿಕಪ್ಪಿಕಾನಂ ವಸೇನ। ತತ್ಥ ಸುಗತಿಯಂ ಮಹಾನುಭಾವೇನ ಕಮ್ಮುನಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಾನಂ ಓಪಪಾತಿಕಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯವೇಕಲ್ಲಾಯೋಗತೋ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಾಲಾಭೋ ಸಂಸೇದಜಾನಂ, ಭಾವಾಲಾಭೋ ಪಠಮಕಪ್ಪಿಕಓಪಪಾತಿಕಾನಂ ವಸೇನಪಿ। ದುಗ್ಗತಿಯಂ ಪನ

ಚಕ್ಖುಸೋತಭಾವಾಲಾಭೋ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ವಸೇನ, ಘಾನಾಲಾಭೋ ಸಂಸೇದಜಾನಮೇವ ವಸೇನ, ನ ಓಪಪಾತಿಕಾನಂ ವಸೇನಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ತಥಾ ಹಿ **ಧಮ್ಮಹದಯವಿಭಙ್ಗೇ** "ಕಾಮಧಾತುಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ ಕಸ್ಸಚಿ ಏಕಾದಸಾಯತನಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ, ಕಸ್ಸಚಿ ದಸ, ಕಸ್ಸಚಿ ಅಪರಾನಿಪಿ ದಸ, ಕಸ್ಸಚಿ ನವ, ಕಸ್ಸಚಿ ಸತ್ತಾ"ತಿ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭) ವಚನತೋ ಪರಿಪುಣ್ಣಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಓಪಪಾತಿಕಸ್ಸ ಸದ್ದಾಯತನವಜ್ಜಿತಾನಿ ಏಕಾದಸಾಯತನಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಅನ್ಧಸ್ಸ ಚಕ್ಖಾಯತನವಜ್ಜಿತಾನಿ ದಸ, ತಥಾ ಬಧಿರಸ್ಸ ಸೋತಾಯತನವಜ್ಜಿತಾನಿ, ಅನ್ಧಬಧಿರಸ್ಸ ತದುಭಯವಜ್ಜಿತಾನಿ ನವ, ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಸ್ಸ ಚಕ್ಖುಸೋತಘಾನಜಿವ್ಹಾಸದ್ದಾಯತನವಜ್ಜಿತಾನಿಸತ್ತಾಯತನಾನಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಯದಿ ಪನ ಅಘಾನಕೋಪಿ ಓಪಪಾತಿಕೋ ಸಿಯಾ, ಅನ್ಧಬಧಿರಾಘಾನಕಾನಂ ವಸೇನ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ದಸ, ಅನ್ಧಬಧಿರಅನ್ಧಾಘಾನಕಬಧಿರಾಘಾನಕಾನಂ ವಸೇನ ತಿಕ್ಖತ್ತುಂ ನವ, ಅನ್ಧಬಧಿರಾಘಾನಕಸ್ಸ ವಸೇನ ಚ ಅಟ್ಠ ಆಯತನಾನಿ ವತ್ತಬ್ಬಾನಿ ಸಿಯುಂ, ನ ಪನೇವಂ ವುತ್ತಾನಿ। ತಸ್ಮಾ ನತ್ಥಿ ಓಪಪಾತಿಕಸ್ಸ ಘಾನವೇಕಲ್ಲನ್ತಿ। ತಥಾ ಚ ವುತ್ತಂ **ಯಮಕಟ್ಠಕಥಾಯಂ** "ಅಘಾನಕೋ ಓಪಪಾತಿಕೋ ನತ್ಥಿ। ಯದಿ ಭವೇಯ್ಯ, ಕಸ್ಸಚಿ ಅಟ್ಠಾಯತನಾನೀತಿ ವದೇಯ್ಯಾ"ತಿ (ಯಮ॰ ಅಟ್ಠ॰ ಆಯತನಯಮಕ॰ ೧೮-೨೧)।

ಸಂಸೇದಜಾನಂ ಪನ ಘಾನಾಭಾವೋ ನ ಸಕ್ಕಾ ನಿವಾರೇತುಂ "ಕಾಮಧಾತುಯಾ ಉಪಪತ್ತಿಕ್ಖಣೇ"ತ್ಯಾದಿಪಾಳಿಯಾ (ವಿಭ॰ ೧೦೦೭) ಓಪಪಾತಿಕಯೋನಿಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ, ಸತ್ತಾಯತನಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಚ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಮೇವ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತತ್ತಾ। ಯಂ ಪನ "ಸಂಸೇದಜಯೋನಿಕಾ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಭಾವೇನ ಓಪಪಾತಿಕಸಙ್ಗಹಂ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಾ"ತಿ ಅಟ್ಠಕಥಾವಚನಂ, ತಮ್ಪಿ ಪರಿಪುಣ್ಣಾಯತನಂಯೇವ ಸಂಸೇದಜಾನಂ ಓಪಪಾತಿಕೇಸು ಸಙ್ಗಹವಸೇನ ವುತ್ತಂ। ಅಪರೇ ಪನ ಯಮಕೇ ಘಾನಜಿವ್ಹಾನಂ ಸಹಚಾರಿತಾ ವುತ್ತಾತಿ ಅಜಿವ್ಹಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋ ಅಘಾನಕಸ್ಸಪಿ ಅಭಾವಮೇವ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಯಥಾ ಚಕ್ಖುಸೋತಾನಿ ರೂಪಭವೇ ಘಾನಜಿವ್ಹಾಹಿ ವಿನಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಘಾನಜಿವ್ಹಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ವಿನಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ ದ್ವಿನ್ನಮ್ಪಿ ರೂಪಭವೇ ಅನುಪ್ಪಜ್ಜನತೋತಿ ಏವಂ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಕಾಮಭವೇ ಅಪ್ಪವತ್ತಿವಸೇನ ತೇಸಂ ಸಹಚಾರಿತಾ ವುತ್ತಾತಿ ನ ನ ಸಕ್ಕಾ ವತ್ತುನ್ತಿ।

೫೪. ಗಬ್ಭೇ ಮಾತುಕುಚ್ಛಿಯಂ ಸೇನ್ತೀತಿ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಾ, ತೇಯೇವ ರೂಪಾದೀಸು ಸತ್ತತಾಯ ಸತ್ತಾತಿ **ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಸತ್ತಾ**। ಏತೇ ಅಣ್ಡಜಜಲಾಬುಜಾ। **ತೀಣಿ ದಸಕಾನಿ ಪಾತುಭವನ್ತಿ,** ಯಾನಿ "ಕಲಲರೂಪ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ, ಪರಿಪಿಣ್ಡಿತಾನಿ ಚ ತಾನಿ ಜಾತಿಉಣ್ಣಾಯ ಏಕಸ್ಸ ಅಂಸುನೋ ಪಸನ್ನತಿಲತೇಲೇ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಉದ್ಧಟಸ್ಸ ಪಗ್ಘರಿತ್ವಾ ಅಗ್ಗೇ ಠಿತಬಿನ್ದುಮತ್ತಾನಿ ಅಚ್ಛಾನಿ ವಿಪ್ಪಸನ್ನಾನಿ। **ಕದಾಚಿ ನ ಲಬ್ಭತಿ** ಅಭಾವಕಸತ್ತಾನಂ ವಸೇನ। **ತತೋ ಪರ**ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿತೋ ಪರಂ। **ಪವತ್ತಿಕಾಲೇ**ತಿ ಸತ್ತಮೇ ಸತ್ತಾಹೇ, **ಟೀಕಾಕಾರ**ಮತೇನ ಏಕಾದಸಮೇ ಸತ್ತಾಹೇ ವಾ। **ಕಮೇನಾ**ತಿ ಚಕ್ಖುದಸಕಪಾತುಭಾವತೋ ಸತ್ತಾಹಾತಿಕ್ಕಮೇನ ಸೋತದಸಕಂ , ತತೋ ಸತ್ತಾಹಾತಿಕ್ಕಮೇನ ಘಾನದಸಕಂ, ತತೋ ಸತ್ತಾಹಾತಿಕ್ಕಮೇನ ಜಿವ್ಹಾದಸಕನ್ತಿ ಏವಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಮ್ಪಿ** ಹಿ ಅಯಮತ್ಥೋ ದಸ್ಸಿತೋವ।

೫೫. **ಠಿತಿಕಾಲ**ನ್ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕಾಲಂ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಚಿತ್ತಸಹಜಾತಾ ಹಿ ಉತು ಠಾನಪ್ಪತ್ತಾ ತಸ್ಸ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇ ಸುದ್ಧಟ್ಠಕಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇತಿ, ತದಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾ ಭಙ್ಗಕ್ಖಣೇತ್ಯಾದಿನಾ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ಉತು ರೂಪಂ ಜನೇತಿ। **ಓಜಾಫರಣಮುಪಾದಾಯಾ**ತಿ ಗಬ್ಭಸೇಯ್ಯಕಸ್ಸ ಮಾತು ಅಜ್ಝೋಹಟಾಹಾರತೋ ಸಂಸೇದಜೋಪಪಾತಿಕಾನಞ್ಚ ಮುಖಗತಸೇಮ್ಹಾದಿತೋ ಓಜಾಯ ರಸಹರಣೀಅನುಸಾರೇನ ಸರೀರೇ ಫರಣಕಾಲತೋ ಪಟ್ಠಾಯ।

೫೬. ಚುತಿಚಿತ್ತಂ ಉಪರಿಮಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಚುತಿಚಿತ್ತೋಪರಿ। ಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಿ ನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಿ** ತದುಪ್ಪತ್ತಿಯಂ ಮರಣಾಭಾವತೋ। ಕಮ್ಮಜರೂಪವಿಚ್ಛೇದೇ ಹಿ "ಮತೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾಹ -

> "ಆಯು ಉಸ್ಮಾ ಚ ವಿಞ್ಞಾಣಂ, ಯದಾ ಕಾಯಂ ಜಹನ್ತಿಮಂ।
> ಅಪವಿದ್ಧೋ ತದಾ ಸೇತಿ, ನಿರತ್ಥಂವ ಕಲಿಙ್ಗರ"ನ್ತಿ॥ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೩.೯೫ ಥೋಕಂ ವಿಸದಿಸಂ)।

ಪುರೇತರನ್ತಿ ಸತ್ತರಸಮಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದಕ್ಖಣೇ। **ತತೋಪರಂ ಚಿತ್ತಜಾಹಾರಜರೂಪಞ್ಚ ವೋಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ**ತಿ ಅಜೀವಕಸನ್ತಾನೇ ತೇಸಂ ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅಭಾವತೋ ಯಥಾನಿಬ್ಬತ್ತಂ ಚಿತ್ತಜಂ, ಆಹಾರಜಞ್ಚ ತತೋ ಪರಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಕಾಲಂ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝತಿ। ಅಪರೇ ಪನ ಆಚರಿಯಾ "ಚಿತ್ತಜರೂಪಂ ಚುತಿಚಿತ್ತತೋ ಪುರೇತರಮೇವ ವೋಚ್ಛಿಜ್ಜತೀ"ತಿ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ।

೫೮. ರೂಪಲೋಕೇ ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಾನಂ ಅಭಾವೇ ಕಾರಣಂ ವುತ್ತಮೇವ। ಭಾವದ್ವಯಂ ಪನ ಬಹಲಕಾಮರಾಗೂಪನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಬ್ರಹ್ಮಾನಞ್ಚ ತದಭಾವತೋ ತತ್ಥ ನ ಪವತ್ತತಿ। **ಆಹಾರಜಕಲಾಪಾನಿ ಚ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ** ಅಜ್ಝೋಹಟಾಹಾರಾಭಾವೇನ ಸರೀರಗತಸ್ಸಪಿ ಆಹಾರಸ್ಸ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪನಾಭಾವತೋ। ಬಾಹಿರಞ್ಹಿ ಉತುಂ, ಆಹಾರಞ್ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಉತುಆಹಾರಾ ರೂಪಂ ಸಮುಟ್ಠಾಪೇನ್ತಿ। **ಜೀವಿತನವಕ**ನ್ತಿ ಕಾಯಾಭಾವತೋ ಕಾಯದಸಕಟ್ಠಾನಿಯಂ ಜೀವಿತನವಕಂ।

೫೯. **ಅತಿರಿಚ್ಚತಿ** ಸೇಸಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ, ಪವತ್ತೇ ಚ ಉಪಲಭಿತಬ್ಬರೂಪತೋ ಅವಸಿಟ್ಠಂ ಹೋತಿ , ಮರಣಕಾಲೇ ಪನ ಬ್ರಹ್ಮಾನಂ ಸರೀರನಿಕ್ಖೇಪಾಭಾವತೋ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ತಿಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ, ದ್ವಿಸಮುಟ್ಠಾನಾನಿ ಚ ಸಹೇವ ನಿರುಜ್ಝನ್ತಿ।

೬೦. **ರೂಪೇಸು ತೇವೀಸತಿ** ಘಾನಜಿವ್ಹಾಕಾಯಭಾವದ್ವಯವಸೇನ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಅಭಾವತೋ। ಕೇಚಿ ಪನ "ಲಹುತಾದಿತ್ತಯಮ್ಪಿ ತೇಸು ನತ್ಥಿ ದನ್ಧತ್ತಕರಾದಿಧಾತುಕ್ಖೋಭಾಭಾವತೋ"ತಿ ವದನ್ತಿ, ತಂ ಅಕಾರಣಂ। ನ ಹಿ ವೂಪಸಮೇತಬ್ಬಾಪೇಕ್ಖಾ ತಬ್ಬಿರೋಧಿಧಮ್ಮಪ್ಪವತ್ತಿ ತಥಾ ಸತಿ ಸಹೇತುಕಕಿರಿಯಚಿತ್ತೇಸು ಲಹುತಾದೀನಂ ಅಭಾವಪ್ಪಸಙ್ಗತೋ। **"ಸದ್ದೋ ವಿಕಾರೋ"**ತ್ಯಾದಿ ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪಿ ಸಾಧಾರಣವಸೇನ ವುತ್ತಂ।

ರೂಪಪವತ್ತಿಕ್ಕಮವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿಬ್ಬಾನಭೇದವಣ್ಣನಾ

೬೧. ಏತ್ತಾವತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕರೂಪಾನಿ ವಿಭಾಗತೋ ನಿದ್ದಿಸಿತ್ವಾ ಇದಾನಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ ನಿದ್ದಿಸನ್ತೋ ಆಹ **"ನಿಬ್ಬಾನಂ ಪನಾ"**ತ್ಯಾದಿ। **"ಚತುಮಗ್ಗಞಾಣೇನ ಸಚ್ಛಿಕಾತಬ್ಬ"**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ತಂತಂಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾನಂ ಪಚ್ಚಕ್ಖಸಿದ್ಧತಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **"ಮಗ್ಗಫಲಾನಮಾರಮ್ಮಣಭೂತ"**ನ್ತಿ ಇಮಿನಾ ಕಲ್ಯಾಣಪುಥುಜ್ಜನಾನಂ ಅನುಮಾನಸಿದ್ಧತಂ। ಸಙ್ಖತಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಞ್ಹಿ, ಪಞ್ಞತ್ತಾರಮ್ಮಣಂ ವಾ ಞಾಣಂ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭನೇ ಅಸಮತ್ಥಂ, ಅತ್ಥಿ ಚ ಲೋಕೇ ಕಿಲೇಸಸಮುಚ್ಛೇದಾದಿ। ತಸ್ಮಾ ಅತ್ಥಿ ಸಙ್ಖತಸಮ್ಮುತಿಧಮ್ಮವಿಪರೀತೋ ಕಿಲೇಸಾನಂ ಸಮುಚ್ಛೇದಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸದ್ಧಿಕರಾನಂ ಮಗ್ಗಫಲಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಭೂತೋ ನಿಬ್ಬಾನಂ ನಾಮ ಏಕೋ ಧಮ್ಮೋತಿ ಸಿದ್ಧಂ। ಪಚ್ಚಕ್ಖಾನುಮಾನಸಿದ್ಧತಾಸನ್ದಸ್ಸನೇನ ಚ ಅಭಾವಮತ್ತಂ ನಿಬ್ಬಾನನ್ತಿ ವಿಪ್ಪಟಿಪನ್ನಾನಂ ವಾದಂ ನಿಸೇಧೇತೀತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ। ಖನ್ಧಾದಿಭೇದೇ ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮೇ ಹೇಟ್ಠುಪರಿಯವಸೇನ ವಿನನತೋ ಸಂಸಿಬ್ಬನತೋ **ವಾನಸಙ್ಖಾತಾಯ** ತಣ್ಹಾಯ **ನಿಕ್ಖನ್ತತ್ತಾ** ವಿಸಯಾತಿಕ್ಕಮವಸೇನ ಅತೀತತ್ತಾ।

೬೨. **ಸಭಾವತೋ**ತಿ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಿಲಕ್ಖಣೇನ। ಉಪಾದೀಯತಿ ಕಾಮುಪಾದಾದೀಹೀತಿ ಉಪಾದಿ, ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸೇತಂ ಅಧಿವಚನಂ, ಉಪಾದಿಯೇವ ಸೇಸೋ ಕಿಲೇಸೇಹೀತಿ ಉಪಾದಿಸೇಸೋ, ತೇನ ಸಹ ವತ್ತತೀತಿ ಸಉಪಾದಿಸೇಸಾ , ಸಾ ಏವ ನಿಬ್ಬಾನಧಾತೂತಿ **ಸಉಪಾದಿಸೇಸನಿಬ್ಬಾನಧಾತು**। **ಕಾರಣಪರಿಯಾಯೇನಾ**ತಿ ಸಉಪಾದಿಸೇಸಾದಿವಸೇನ ಪಞ್ಞಾಪನೇ ಕಾರಣಭೂತಸ್ಸ ಉಪಾದಿಸೇಸ ಭಾವಾಭಾವಸ್ಸ ಲೇಸೇನ।

೬೪. ಆರಮ್ಮಣತೋ, ಸಮ್ಪಯೋಗತೋ ಚ ರಾಗದೋಸಮೋಹೇಹಿ ಸುಞ್ಞತ್ತಾ ಸುಞ್ಞಂ, ಸುಞ್ಞಮೇವ **ಸುಞ್ಞತಂ,** ತಥಾ ರಾಗಾದಿನಿಮಿತ್ತರಹಿತತ್ತಾ **ಅನಿಮಿತ್ತಂ**। ರಾಗಾದಿಪಣಿಧಿರಹಿತತ್ತಾ **ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಂ**। ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ವಾ ಸುಞ್ಞತ್ತಾ **ಸುಞ್ಞತಂ**। ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತಾಭಾವತೋ **ಅನಿಮಿತ್ತಂ**। ತಣ್ಹಾಪಣಿಧಿಯಾ ಅಭಾವತೋ **ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಂ**।

೬೫. ಚವನಾಭಾವತೋ **ಅಚ್ಚುತಂ**। ಅನ್ತಸ್ಸ ಪರಿಯೋಸಾನಸ್ಸ ಅತಿಕ್ಕನ್ತತ್ತಾ **ಅಚ್ಚನ್ತಂ**। ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಅಸಙ್ಖತತ್ತಾ **ಅಸಙ್ಖತಂ**। ಅತ್ತನೋ ಉತ್ತರಿತರಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ, ಸಹಧಮ್ಮೇನ ವತ್ತಬ್ಬಸ್ಸ ಉತ್ತರಸ್ಸ ವಾ ಅಭಾವತೋ **ಅನುತ್ತರಂ**। ವಾನತೋ ತಣ್ಹಾತೋ ಮುತ್ತತ್ತಾ ಸಬ್ಬಸೋ ಅಪಗತತ್ತಾ **ವಾನಮುತ್ತಾ**। ಮಹನ್ತೇ ಸೀಲಕ್ಖನ್ಧಾದಿಕೇ ಏಸನ್ತಿ ಗವೇಸನ್ತೀತಿ **ಮಹೇಸಯೋ**। ‘‘**ಇತಿ ಚಿತ್ತ**’’ನ್ತ್ಯಾದಿ ಛಹಿ ಪರಿಚ್ಛೇದೇಹಿ ವಿಭತ್ತಾನಂ ಚಿತ್ತಾದೀನಂ ನಿಗಮನಂ।

ನಿಬ್ಬಾನಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ರೂಪಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೭. ಸಮುಚ್ಚಯಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

೧. **ಸಲಕ್ಖಣಾ** ಚಿನ್ತನಾದಿಸಲಕ್ಖಣಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕನಿಪ್ಫನ್ನರೂಪನಿಬ್ಬಾನವಸೇನ ದ್ವಾಸತ್ತತಿಪಭೇದಾ **ವತ್ಥುಧಮ್ಮಾ** ಸಭಾವಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾ, ಇದಾನಿ ತೇಸಂ **ಯಥಾಯೋಗಂ** ಸಭಾವಧಮ್ಮಾನಂ ಏಕೇಕಸಮುಚ್ಚಯವಸೇನ ಯೋಗಾನುರೂಪತೋ ಅಕುಸಲಸಙ್ಗಹಾದಿಭೇದಂ **ಸಮುಚ್ಚಯಂ** ರಾಸಿಂ ಪವಕ್ಖಾಮೀತಿ ಯೋಜನಾ।

೨. ಅಕುಸಲಾನಮೇವ ಸಭಾಗಧಮ್ಮವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ **ಅಕುಸಲಸಙ್ಗಹೋ**। ಕುಸಲಾದಿವಸೇನ ಮಿಸ್ಸಕಾನಂ ಸಙ್ಗಹೋ **ಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹೋ,** ಸಚ್ಚಾಭಿಸಮ್ಬೋಧಿಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಅರಿಯಮಗ್ಗಸ್ಸ ಪಕ್ಖೇ ಭವಾನಂ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾದಿಭೇದಾನಂ ಸಭಾಗವತ್ಥುವಸೇನ ಸಙ್ಗಹೋ **ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಸಙ್ಗಹೋ**। ಖನ್ಧಾದಿವಸೇನ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಸಙ್ಗಹೋ **ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹೋ**।

ಅಕುಸಲಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೩. ಪುಬ್ಬಕೋಟಿಯಾ ಅಪಞ್ಞಾಯನತೋ ಚಿರಪಾರಿವಾಸಿಯಟ್ಠೇನ, ವಣತೋ ವಾ ವಿಸ್ಸನ್ದಮಾನಯೂಸಾ ವಿಯ ಚಕ್ಖಾದಿತೋ ವಿಸಯೇಸು ವಿಸ್ಸನ್ದನತೋ **ಆಸವಾ**। ಅಥ ವಾ ಭವತೋ ಆಭವಗ್ಗಂ ಧಮ್ಮತೋ ಆಗೋತ್ರಭುಂ ಸವನ್ತಿ ಪವತ್ತನ್ತೀತಿ **ಆಸವಾ**। ಅವಧಿಅತ್ಥೋ ಚೇತ್ಥ **ಆ**-ಕಾರೋ, ಅವಧಿ ಚ ಮರಿಯಾದಾಭಿವಿಧಿವಸೇನ ದುವಿಧೋ। ತತ್ಥ "ಆಪಾಟಲಿಪುತ್ತಂ ವುಟ್ಠೋ ದೇವೋ"ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಕಿರಿಯಂ ಬಹಿ ಕತ್ವಾ ಪವತ್ತೋ **ಮರಿಯಾದೋ**। "ಆಭವಗ್ಗಂ ಸದ್ದೋ ಅಬ್ಭುಗ್ಗತೋ"ತ್ಯಾದೀಸು ವಿಯ ಕಿರಿಯಂ ಬ್ಯಾಪೇತ್ವಾ ಪವತ್ತೋ **ಅಭಿವಿಧಿ**। ಇಧ ಪನ ಅಭಿವಿಧಿಮ್ಹಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ತಥಾ ಹೇತೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಟ್ಠಾನಭೂತೇ ಚ ಭವಗ್ಗೇ, ಗೋತ್ರಭುಮ್ಹಿ ಚ ಆರಮ್ಮಣಭೂತೇ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ವಿಜ್ಜಮಾನೇಸು ಚ ಅಞ್ಞೇಸು ಆಭವಗ್ಗಂ, ಆಗೋತ್ರಭುಞ್ಚ ಸವನ್ತೇಸು ಮಾನಾದೀಸು ಅತ್ತತ್ತನಿಯಗ್ಗಹಣವಸೇನ ಅಭಿಬ್ಯಾಪನತೋ ಮದಕರಣಟ್ಠೇನ ಆಸವಸದಿಸತಾಯ ಚ ಏತೇಯೇವ ಆಸವಭಾವೇನ ನಿರುಳ್ಹಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಕಾಮೋಯೇವ ಆಸವೋ **ಕಾಮಾಸವೋ,** ಕಾಮರಾಗೋ। ರೂಪಾರೂಪಭವೇಸು ಛನ್ದರಾಗೋ **ಭವಾಸವೋ**। ಝಾನನಿಕನ್ತಿಸಸ್ಸತದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೋ ಚ ರಾಗೋ ಏತ್ಥೇವ ಸಙ್ಗಯ್ಹತಿ। ತತ್ಥ ಪಠಮೋ ಉಪಪತ್ತಿಭವೇಸು ರಾಗೋ, ದುತಿಯೋ ಕಮ್ಮಭವೇ, ತತಿಯೋ ಭವದಿಟ್ಠಿಸಹಗತೋ। ದ್ವಾಸಟ್ಠಿವಿಧಾ ದಿಟ್ಠಿ **ದಿಟ್ಠಾಸವೋ**। ದುಕ್ಖಾದೀಸು ಚತೂಸು ಸಚ್ಚೇಸು, ಪುಬ್ಬನ್ತೇ, ಅಪರನ್ತೇ, ಪುಬ್ಬಾಪರನ್ತೇ, ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೇಸು ಚಾತಿ ಅಟ್ಠಸು ಠಾನೇಸು ಅಞ್ಞಾಣಂ **ಅವಿಜ್ಜಾಸವೋ**।

೪. ಓತ್ಥರಿತ್ವಾ ಹರಣತೋ, ಓಹನನತೋ ವಾ ಹೇಟ್ಠಾ ಕತ್ವಾ ಹನನತೋ ಓಸೀದಾಪನತೋ "ಓಘೋ"ತಿ ವುಚ್ಚತಿ ಜಲಪ್ಪವಾಹೋ, ಏತೇ ಚ ಸತ್ತೇ ಓತ್ಥರಿತ್ವಾ ಹನನ್ತಾ ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ ಸತ್ತೇ ಓಸೀದಾಪೇನ್ತಾ ವಿಯ ಹೋನ್ತೀತಿ ಓಘಸದಿಸತಾಯ **ಓಘಾ** , ಆಸವಾಯೇವ ಪನೇತ್ಥ ಯಥಾವುತ್ತಟ್ಠೇನ "ಓಘಾ"ತಿ ಚ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

೫. ವಟ್ಟಸ್ಮಿಂ, ಭವಯನ್ತಕೇ ವಾ ಸತ್ತೇ ಕಮ್ಮವಿಪಾಕೇನ ಭವನ್ತರಾದೀಹಿ, ದುಕ್ಖೇನ ವಾ ಸತ್ತೇ ಯೋಜೇನ್ತೀತಿ **ಯೋಗಾ,** ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಧಮ್ಮಾವ।

೬. ನಾಮಕಾಯೇನ ರೂಪಕಾಯಂ, ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಾಯೇನ ವಾ ಅನಾಗತಕಾಯಂ ಗನ್ಥೇನ್ತಿ ದುಪ್ಪಮುಞ್ಚಂ ವೇಠೇನ್ತೀತಿ **ಕಾಯಗನ್ಥಾ**। ಗೋಸೀಲಾದಿನಾ ಸೀಲೇನ, ವತೇನ, ತದುಭಯೇನ ಚ ಸುದ್ಧೀತಿ ಏವಂ ಪರತೋ ಅಸಭಾವತೋ ಆಮಸನಂ **ಪರಾಮಾಸೋ**। "ಇದಮೇವ ಸಚ್ಚಂ, ಮೋಘಮಞ್ಞ"ನ್ತಿ ಅಭಿನಿವಿಸನಂ ದಳ್ಹಗ್ಗಾಹೋ **ಇದಂ ಸಚ್ಚಾಭಿನಿವೇಸೋ**।

೭. ಮಣ್ಡೂಕಂ ಪನ್ನಗೋ ವಿಯ ಭುಸಂ ದಳ್ಹಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಆದಿಯನ್ತೀತಿ ಉಪಾದಾನಾನಿ। ಕಾಮೋಯೇವ ಉಪಾದಾನಂ, ಕಾಮೇ ಉಪಾದಿಯತೀತಿ ವಾ **ಕಾಮುಪಾದಾನಂ**। "ಇಮಿನಾ ಮೇ ಸೀಲವತಾದಿನಾ ಸಂಸಾರಸುದ್ಧೀ"ತಿ ಏವಂ ಸೀಲವತಾದೀನಂ

ಗಹಣಂ **ಸೀಲಬ್ಬತುಪಾದಾನಂ**। ವದನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ ವಾದೋ, ಖನ್ಧೇಹಿ ಬ್ಯತಿರಿತ್ತಾಬ್ಯತಿರಿತ್ತವಸೇನ ವೀಸತಿ ಪರಿಕಪ್ಪಿತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ವಾದೋ ಅತ್ತವಾದೋ। ಸೋಯೇವ ಉಪಾದಾನನ್ತಿ **ಅತ್ತವಾದುಪಾದಾನಂ**।

೮. ಝಾನಾದಿವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜನಕಕುಸಲಚಿತ್ತಂ ನಿಸೇಧೇನ್ತಿ ತಥಾ ತಸ್ಸ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತುಂ ನ ದೇನ್ತೀತಿ **ನೀವರಣಾನಿ,** ಪಞ್ಞಾಚಕ್ಖುನೋ ವಾ ಆವರಣಟ್ಠೇನ **ನೀವರಣಾ**। ಪಞ್ಚಸು ಕಾಮಗುಣೇಸು ಅಧಿಮತ್ತರಾಗಸಙ್ಖಾತೋ ಕಾಮೋಯೇವ ಛನ್ದನಟ್ಠೇನ ಛನ್ದೋ ಚಾತಿ ಕಾಮಚ್ಛನ್ದೋ। ಸೋಯೇವ ನೀವರಣನ್ತಿ **ಕಾಮಚ್ಛನ್ದನೀವರಣಂ**। ಬ್ಯಾಪಜ್ಜತಿ ವಿನಸ್ಸತಿ ಏತೇನ ಚಿತ್ತನ್ತಿ ಬ್ಯಾಪಾದೋ, "ಅನತ್ಥಂ ಮೇ ಅಚರೀ"ತ್ಯಾದಿನಯಪ್ಪವತ್ತನವವಿಧಆಘಾತವತ್ಥುಪದಟ್ಠಾನತಾಯ ನವವಿಧೋ, ಅಟ್ಠಾನಕೋಪೇನ ಸಹ ದಸವಿಧೋ ವಾ ದೋಸೋ, ಸೋಯೇವ ನೀವರಣನ್ತಿ **ಬ್ಯಾಪಾದನೀವರಣಂ**। ಥಿನಮಿದ್ಧಮೇವ ನೀವರಣಂ **ಥಿನಮಿದ್ಧನೀವರಣಂ**। ತಥಾ **ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚನೀವರಣಂ**। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತೇ ಭಿನ್ನಧಮ್ಮಾ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಏಕನೀವರಣಭಾವೇನ ವುತ್ತಾತಿ? ಕಿಚ್ಚಾಹಾರಪಟಿಪಕ್ಖಾನಂ ಸಮಾನಭಾವತೋ। ಥಿನಮಿದ್ಧಾನಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಸ್ಸ ಲಯಾಪಾದನಕಿಚ್ಚಂ ಸಮಾನಂ, ಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾನಂ ಅವೂಪಸನ್ತಭಾವಕಾರಣಂ। ತಥಾ ಪುರಿಮಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ತನ್ದೀವಿಜಮ್ಭಿತಾ ಆಹಾರೋ, ಹೇತೂತ್ಯತ್ಥೋ, ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದಿವಿತಕ್ಕನಂ। ಪುರಿಮಾನಞ್ಚ ದ್ವಿನ್ನಂ ವೀರಿಯಂ ಪಟಿಪಕ್ಖಭೂತಂ, ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಸಮಥೋತಿ, ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ –

"ಕಿಚ್ಚಾಹಾರವಿಪಕ್ಖಾನಂ, ಏಕತ್ತಾ ಏಕಮೇತ್ಥ ಹಿ।
ಕತಮುದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಂ, ಥಿನಮಿದ್ಧಞ್ಚ ತಾದಿನಾ॥

"ಲೀನತಾಸನ್ತತಾ ಕಿಚ್ಚಂ, ತನ್ದೀ ಞಾತಿವಿತಕ್ಕನಂ।
ಹೇತು ವೀರಿಯಸಮಥಾ, ಇಮೇ ತೇಸಂ ವಿರೋಧಿನೋ"ತಿ॥

೯. ಅಪ್ಪಹೀನಟ್ಠೇನ ಅನು ಅನು ಸನ್ತಾನೇ ಸೇನ್ತೀತಿ **ಅನುಸಯಾ,** ಅನುರೂಪಂ ಕಾರಣಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತೀತ್ಯತ್ಥೋ। ಅಪ್ಪಹೀನಾ ಹಿ ಕಿಲೇಸಾ ಕಾರಣಲಾಭೇ ಸತಿ ಉಪಜ್ಜನಾರಹಾ ಸನ್ತಾನೇ ಅನು ಅನು ಸಯಿತಾ ವಿಯ ಹೋನ್ತೀತಿ ತದವತ್ಥಾ "ಅನುಸಯಾ"ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ತೇ ಪನ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ ಅನಾಗತಾ ಕಿಲೇಸಾ, ಅತೀತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾಪಿ ತಂಸಭಾವತ್ತಾ ತಥಾ ವುಚ್ಚನ್ತಿ। ನ ಹಿ ಕಾಲಭೇದೇನ ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಭಾವಭೇದೋ ಅತ್ಥಿ, ಯದಿ ಅಪ್ಪಹೀನಟ್ಠೇನ ಅನುಸಯಾ, ನನು ಸಬ್ಬೇಪಿ ಕಿಲೇಸಾ ಅಪ್ಪಹೀನಾ ಅನುಸಯಾ ಭವೇಯ್ಯುನ್ತಿ? ನ ಮಯಂ ಅಪ್ಪಹೀನತಾಮತ್ತೇನ "ಅನುಸಯಾ"ತಿ ವದಾಮ, ಅಥ ಖೋ ಅಪ್ಪಹೀನಟ್ಠೇನ ಥಾಮಗತಾ ಕಿಲೇಸಾ ಅನುಸಯಾತಿ। **ಥಾಮಗಮನಞ್ಚ** ಅನಞ್ಞಸಾಧಾರಣೋ ಕಾಮರಾಗಾದೀನಮೇವ ಆವೇಣಿಕೋ ಸಭಾವೋತಿ ಅಲಂ ವಿವಾದೇನ। ಕಾಮರಾಗೋಯೇವ ಅನುಸಯೋ **ಕಾಮರಾಗಾನುಸಯೋ**।

೧೦. ಸಂಯೋಜೇನ್ತಿ ಬನ್ಧನ್ತೀತಿ **ಸಂಯೋಜನಾನಿ**।

೧೧. ಚಿತ್ತಂ ಕಿಲಿಸ್ಸತಿ ಉಪತಪ್ಪತಿ, ಬಾಧೀಯತಿ ವಾ ಏತೇಹೀತಿ **ಕಿಲೇಸಾ**।

೧೩. **ಕಾಮಭವನಾಮೇನಾತಿ** ಕಾಮಭವಸಙ್ಖಾತಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ನಾಮೇನ। **ತಥಾಪವತ್ತನ್ತಿ** ಸೀಲಬ್ಬತಾದೀನಂ ಪರತೋ ಆಮಸನಾದಿವಸೇನ ಪವತ್ತಂ।

೧೪. ಆಸವಾ ಚ ಓಘಾ ಚ ಯೋಗಾ ಚ ಗನ್ಥಾ ಚ **ವತ್ಥುತೋ** ಧಮ್ಮತೋ ವುತ್ತನಯೇನ ತಯೋ। **ತಥಾ ಉಪಾದಾನಾ** ದುವೇ ವುತ್ತಾ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿವಸೇನ। **ನೀವರಣಾ ಅಟ್ಠ ಸಿಯುಂ** ಥಿನಮಿದ್ಧಉದ್ಧಚ್ಚಕುಕ್ಕುಚ್ಚಾನಂ ವಿಸುಂ ಗಹಣತೋ। **ಅನುಸಯಾ ಛಳೇವ ಹೋನ್ತಿ** ಕಾಮರಾಗಭವರಾಗಾನುಸಯಾನಂ ತಣ್ಹಾಸಭಾವೇನ ಏಕತೋ ಗಹಿತತ್ತಾ। **ನವ ಸಂಯೋಜನಾ ಮತಾ** ಉಭಯತ್ಥ ವುತ್ತಾನಂ

ತಣ್ಹಾಸಭಾವಾನಂ, ದಿಟ್ಠಿಸಭಾವಾನಞ್ಚ ಏಕೇಕಂ ಸಙ್ಗಹಿತತ್ತಾ। ಕಿಲೇಸಾ ಪನ ಸುತ್ತನ್ತವಸೇನ, ಅಭಿಧಮ್ಮವಸೇನಪಿ ದಸ। **ಇತಿ** ಏವಂ **ಪಾಪಾನಂ** ಅಕುಸಲಾನಂ ಸಙ್ಗಹೋ ನವಧಾ ವುತ್ತೋ। ಏತ್ಥ ಚ -

ನವಾಟ್ಠಸಙ್ಗಹಾ ಲೋಭ-ದಿಟ್ಠಿಯೋ ಸತ್ತಸಙ್ಗಹಾ।
ಅವಿಜ್ಜಾ ಪಟಿಘೋ ಪಞ್ಚ-ಸಙ್ಗಹೋ ಚತುಸಙ್ಗಹಾ।
ಕಙ್ಖಾ ತಿಸಙ್ಗಹಾ ಮಾನುದ್ಧಚ್ಚಾ ಥಿನಂ ದ್ವಿಸಙ್ಗಹಂ॥

ಕುಕ್ಕುಚ್ಚಮಿದ್ಧಾಹಿರಿಕಾ-ನೋತ್ತಪ್ಪಿಸ್ಸಾ ನಿಗೂಹನಾ।
ಏಕಸಙ್ಗಹಿತಾ ಪಾಪಾ, ಇಚ್ಚೇವಂ ನವಸಙ್ಗಹಾ॥

ಅಕುಸಲಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೧೫. ಹೇತೂಸು ವತ್ತಬ್ಬಂ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತಮೇವ।

೧೬. ಆರಮ್ಮಣಂ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಚಿನ್ತನಸಙ್ಖಾತೇನ ಉಪನಿಜ್ಝಾಯನಟ್ಠೇನ ಯಥಾರಹಂ ಪಚ್ಚನೀಕಧಮ್ಮಝಾಪನಟ್ಠೇನ ಚ ಝಾನಾನಿ ಚ ತಾನಿ ಅಙ್ಗಾನಿ ಚ ಸಮುದಿತಾನಂ ಅವಯವಭಾವೇನ ಅಙ್ಗೀಯನ್ತಿ ಞಾಯನ್ತೀತಿ **ಝಾನಙ್ಗಾನಿ**। ಅವಯವವಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸಮುದಾಯಸ್ಸ ಅಭಾವೇಪಿ ಸೇನಙ್ಗರಥಙ್ಗಾದಯೋ ವಿಯ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ವುಚ್ಚನ್ತಿ ಏಕತೋ ಹುತ್ವಾ ಝಾನಭಾವೇನ। ದೋಮನಸ್ಸಞ್ಚೇತ್ಥ ಅಕುಸಲಝಾನಙ್ಗಂ, ಸೇಸಾನಿ ಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಝಾನಙ್ಗಾನಿ।

೧೭. ಸುಗತಿದುಗ್ಗತೀನಂ, ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಚ ಅಭಿಮುಖಂ ಪಾಪನತೋ ಮಗ್ಗಾ, ತೇಸಂ ಪಥಭೂತಾನಿ ಅಙ್ಗಾನಿ, ಮಗ್ಗಸ್ಸ ವಾ ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕಸ್ಸ ಅಙ್ಗಾನಿ **ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ**। ಸಮ್ಮಾ ಅವಿಪರೀತತೋ ಪಸ್ಸತೀತಿ **ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿ**। ಸಾ ಪನ "ಅತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತ್ಯಾದಿವಸೇನ ದಸವಿಧಾ, ಪರಿಞ್ಞಾದಿಕಿಚ್ಚವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಾ ವಾ। ಸಮ್ಮಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪೇನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪೋ**। ಸೋ ನೇಕ್ಖಮ್ಮಸಙ್ಕಪ್ಪಅಬ್ಯಾಪಾದಸಙ್ಕಪ್ಪಅವಿಹಿಂಸಾಸಙ್ಕಪ್ಪವಸೇನ ತಿವಿಧೋ। ಸಮ್ಮಾವಾಚಾದಯೋ ಹೇಟ್ಠಾ ವಿಭಾವಿತಾವ। ಸಮ್ಮಾ ವಾಯಮನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮೋ**। ಸಮ್ಮಾ ಸರನ್ತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಸಮ್ಮಾಸತಿ**। ಇಮೇಸಂ ಪನ ಭೇದಂ ಉಪರಿ ವಕ್ಖತಿ। ಸಮ್ಮಾ ಸಾಮಞ್ಚ ಆಧೀಯತಿ ಏತೇನ ಚಿತ್ತನ್ತಿ **ಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿ,** ಪಠಮಜ್ಝಾನಾದಿವಸೇನ ಪಞ್ಚವಿಧಾ ಏಕಗ್ಗತಾ। ಮಿಚ್ಛಾದಿಟ್ಠಿಆದಯೋ ದುಗ್ಗತಿಮಗ್ಗತ್ತಾ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ।

೧೮. ದಸ್ಸನಾದೀಸು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಹಿ, ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ತಂಸಹಿತಸನ್ತಾನಪ್ಪವತ್ತಿಯಂ ಲಿಙ್ಗಾದೀಹಿ, ಜೀವನೇ ಜೀವನ್ತೇಹಿ ಕಮ್ಮಜರೂಪಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ, ಮನನೇ ಜಾನನೇ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ, ಸುಖಿತಾದಿಭಾವೇ ಸುಖಿತಾದೀಹಿ ಸಹಜಾತೇಹಿ, ಸದ್ದಹನಾದೀಸು ಸದ್ದಹನಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತೇಹಿ ತೇಹೇವ, "ಅನಞ್ಞಾತಂ ಞಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ತಥಾಪವತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತೇಹಿ, ಆಜಾನನೇ ಅಞ್ಞಭಾವಿಭಾವೇ ಚ ಆಜಾನನಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತೇಹಿ ಸಹಜಾತೇಹಿ ಅತ್ತಾನಂ ಅನುವತ್ತಾಪೇನ್ತಾ ಧಮ್ಮಾ ಇಸ್ಸರಟ್ಠೇನ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಿ ನಾಮಾತಿ ಆಹ **"ಚಕ್ಖುನ್ದ್ರಿಯ"**ನ್ತ್ಯಾದಿ। **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಭಂ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೨೧೯; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೫೨೫) ಪನ ಅಪರೇಪಿ ಇನ್ದಲಿಙ್ಗಟ್ಠಾದಯೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಟ್ಠಾ ವುತ್ತಾ। **ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯ**ನ್ತಿ ರೂಪಾರೂಪವಸೇನ ದುವಿಧಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ। "ಅನಮತಗ್ಗೇ ಸಂಸಾರೇ ಅನಞ್ಞಾತಂ ಅಮತಂ ಪದಂ, ಚತುಸಚ್ಚಧಮ್ಮಮೇವ ವಾ ಞಸ್ಸಾಮೀ"ತಿ ಏವಮಜ್ಝಾಸಯೇನ ಪಟಿಪನ್ನಸ್ಸ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಆಜಾನಾತಿ ಪಠಮಮಗ್ಗೇನ ದಿಟ್ಠಮರಿಯಾದಂ ಅನತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಜಾನಾತಿ ಇನ್ದ್ರಿಯಞ್ಚಾತಿ **ಅಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಂ**। ಅಞ್ಞಾತಾವಿನೋ ಚತ್ತಾರಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತ್ವಾ ಠಿತಸ್ಸ ಅರಹತೋ ಇನ್ದ್ರಿಯಂ **ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯಂ**।

ಧಮ್ಮಸರೂಪವಿಭಾವನತ್ಥಞ್ಚೇತ್ಥ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಗ್ಗಹಣಂ, ಪುಗ್ಗಲಜ್ಝಾಸಯಕಿಚ್ಚವಿಸೇಸವಿಭಾವನತ್ಥಂ ಅನಞ್ಞಾತಞ್ಞಸ್ಸಾಮೀತಿನ್ದ್ರಿಯಾದೀನಂ ಗಹಣಂ।

ಏತ್ಥ ಚ ಸತ್ತಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ವಿಸೇಸನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನಾನಿ ಆದಿತೋ ವುತ್ತಾನಿ, ಮನಿನ್ದ್ರಿಯಂ ಪನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನಭಾವಸಾಮಞ್ಞೇನ ಏತ್ಥೇವ ವತ್ತಬ್ಬಮ್ಪಿ ಅರೂಪಿನ್ದ್ರಿಯೇಹಿ ಸಹ ಏಕತೋ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಾನನ್ತರಂ ವುತ್ತಂ, ಸಾಯಂ ಪಞ್ಞತ್ತಿ ಇಮೇಸಂ ವಸೇನ "ಇತ್ಥೀ ಪುರಿಸೋ"ತಿ ವಿಭಾಗಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತದನನ್ತರಂ ಭಾವದ್ವಯಂ, ತಯಿಮೇ ಉಪಾದಿನ್ನಧಮ್ಮಾ ಇಮಸ್ಸ ವಸೇನ ತಿಟ್ಠನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತತೋ ಪರಂ ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಂ, ಸತ್ತಸಞ್ಞಿತೋ ಧಮ್ಮಪುಞ್ಜೋ ಪಬನ್ಧವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನೋ ಇಮಾಹಿ ವೇದನಾಹಿ ಸಂಕಿಲಿಸ್ಸತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತತೋ ವೇದನಾಪಞ್ಚಕಂ, ತಾಹಿ ಪನ ವಿಸುದ್ಧಿಕಾಮಾನಂ ವೋದಾನಸಮ್ಭಾರದಸ್ಸನತ್ಥಂ ತತೋ ಸದ್ಧಾದಿಪಞ್ಚಕಂ, ಸಮ್ಭೂತವೋದಾನಸಮ್ಭಾರಾ ಚ ಇಮೇಹಿ ವಿಸುಜ್ಝನ್ತೀತಿ ವಿಸುದ್ಧಿಪ್ಪತ್ತಾ, ನಿಟ್ಠಿತಕಿಚ್ಚಾ ಚ ಹೋನ್ತೀತಿ ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಅನ್ತೇ ತೀಣಿ ವುತ್ತಾನಿ। ಏತ್ತಾವತಾ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಸಿದ್ಧೀತಿ ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ಇದಮೇತೇಸಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ದೇಸನಾಯ ಕಾರಣನ್ತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ।

೧೯. ಅಸದ್ಧಿಯಕೋಸಜ್ಜಪಮಾದಉದ್ಧಚ್ಚಅವಿಜ್ಜಾಅಹಿರಿಕಅನೋತ್ತಪ್ಪಸಙ್ಖಾತೇಹಿ ಪಟಿಪಕ್ಖಧಮ್ಮೇಹಿ ಅಕಮ್ಪಿಯಟ್ಠೇನ, ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಥಿರಭಾವೇನ ಚ ಸದ್ಧಾದೀನಿ ಸತ್ತ **ಬಲಾನಿ,** ಅಹಿರಿಕಾನೋತ್ತಪ್ಪದ್ವಯಂ ಪನ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಥಿರಭಾವೇನೇವ।

೨೦. ಅತ್ತಾಧೀನಪ್ಪವತ್ತೀನಂ ಪತಿಭೂತಾ ಧಮ್ಮಾ **ಅಧಿಪತೀ।** "ಛನ್ದವತೋ ಕಿಂನಾಮ ನ ಸಿಜ್ಝತೀ"ತ್ಯಾದಿಕಂ ಹಿ ಪುಬ್ಬಾಭಿಸಙ್ಖಾರೂಪನಿಸ್ಸಯಂ ಲಭಿತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನೇ ಚಿತ್ತೇ ಛನ್ದಾದಯೋ ಧುರಭೂತಾ ಸಯಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇ ಸಾಧಯಮಾನಾ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತೇ ಚ ತೇಸಂ ವಸೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತೇನ ತೇ ಅತ್ತಾಧೀನಾನಂ ಪತಿಭಾವೇನ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ಅಞ್ಞೇಸಂ ಅಧಿಪತಿಧಮ್ಮಾನಂ ಅಧಿಪತಿಭಾವನಿವಾರಣವಸೇನ ಇಸ್ಸರಿಯಂ ಅಧಿಪತಿತಾ। ಸನ್ತೇಸುಪಿ ಇನ್ದ್ರಿಯನ್ತರೇಸು ಕೇವಲಂ ದಸ್ಸನಾದೀಸು ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಹಿ ಅನುವತ್ತಾಪನಮತ್ತಂ ಇನ್ದ್ರಿಯತಾತಿ ಅಯಂ ಅಧಿಪತಿಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ವಿಸೇಸೋ।

೨೧. ಓಜಟ್ಠಮಕರೂಪಾದಯೋ ಆಹರನ್ತೀತಿ **ಆಹಾರಾ।** ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೋ ಹಿ ಓಜಟ್ಠಮಕರೂಪಂ ಆಹರತಿ, ಫಸ್ಸಾಹಾರೋ ತಿಸ್ಸೋ ವೇದನಾ, ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಹಾರಸಙ್ಖಾತಂ ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಂ ತೀಸು ಭವೇಸು ಪಟಿಸನ್ಧಿಂ। ವಿಞ್ಞಾಣಾಹಾರಸಙ್ಖಾತಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಂ ಸಹಜಾತನಾಮರೂಪೇಆಹರತಿ, ಕಿಞ್ಚಾಪಿ ಸಕಸಕಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೇ ಆಹರನ್ತಾ ಅಞ್ಞೇಪಿ ಅತ್ಥಿ। ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಸನ್ತತಿಯಾ ಪನ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾ ಇಮೇಯೇವ ಚತ್ತಾರೋ "ಆಹಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರಭಕ್ಖಾನಞ್ಹಿ ಸತ್ತಾನಂ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ **ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೋ** ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯೋ ಕಮ್ಮಾದಿಜನಿತಸ್ಸಪಿ ತಸ್ಸ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೂಪತ್ಥಮ್ಭಬಲೇನೇವ ದಸವಸ್ಸಾದಿಪ್ಪವತ್ತಿಸಮ್ಭವತೋ। ತಥಾ ಹೇಸ "ಧಾತಿ ವಿಯ ಕುಮಾರಸ್ಸ, ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಕಯನ್ತಂ ವಿಯ ಗೇಹಸ್ಸಾ"ತಿ ವುತ್ತೋ। **ಫಸ್ಸೋಪಿ** ಸುಖಾದಿವತ್ಥುಭೂತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ ಫುಸನ್ತೋಯೇವ ಸುಖಾದಿವೇದನಾಪವತ್ತನೇನ ಸತ್ತಾನಂ ಠಿತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। **ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾ** ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮವಸೇನ ಆಯೂಹಮಾನಾಯೇವ ಭವಮೂಲನಿಪ್ಫಾದನತೋ ಸತ್ತಾನಂ ಠಿತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ। **ವಿಞ್ಞಾಣಂ** ವಿಜಾನನ್ತಮೇವ ನಾಮರೂಪಪ್ಪವತ್ತನೇನ ಸತ್ತಾನಂ ಠಿತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತೀತಿ ಏವಮೇತೇಯೇವ ಅಜ್ಝತ್ತಸನ್ತಾನಸ್ಸ ವಿಸೇಸಪಚ್ಚಯತ್ತಾ "ಆಹಾರಾ"ತಿ ವುತ್ತಾ, ಫಸ್ಸಾದೀನಂ ದುತಿಯಾದಿಭಾವೋ ದೇಸನಾಕ್ಕಮತೋ, ನ ಉಪ್ಪತ್ತಿಕ್ಕಮತೋ।

೨೨. ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ವಿತಕ್ಕವಿರಹೇನ ಆರಮ್ಮಣೇಸು ಅಭಿನಿಪಾತಮತ್ತತ್ತಾ ತೇಸು ವಿಜ್ಜಮಾನಾನಿಪಿ ಉಪೇಕ್ಖಾಸುಖದುಕ್ಖಾನಿ ಉಪನಿಜ್ಝಾನಾಕಾರಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ಝಾನಙ್ಗಭಾವೇನ ನ ಉದ್ಧಟಾನಿ। "ವಿತಕ್ಕಪಚ್ಛಿಮಕಂ ಹಿ ಝಾನಙ್ಗ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ। ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣಮನೋಧಾತುತ್ತಿಕಸನ್ತೀರಣತ್ತಿಕವಸೇನ ಸೋಳಸಚಿತ್ತೇಸು ವೀರಿಯಾಭಾವತೋ ತತ್ಥ ವಿಜ್ಜಮಾನೋಪಿ

ಸಮಾಧಿ ಬಲಭಾವಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ। "ವೀರಿಯಪಚ್ಛಿಮಕಂ ಬಲ"ನ್ತಿ ಹಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಅಟ್ಠಾರಸಾಹೇತುಕೇಸು ಹೇತುವಿರಹತೋ ಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತಿ। "ಹೇತುಪಚ್ಛಿಮಕಂ ಮಗ್ಗಙ್ಗ"ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೪೩೮) ಹಿ ವುತ್ತನ್ತಿ ಇಮಮತ್ಥಂ ಮನಸಿ ನಿಧಾಯಾಹ **"ದ್ವಿಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣೇಸೂ"**ತ್ಯಾದಿ। ಝಾನಙ್ಗಾನಿ ನ ಲಬ್ಭನ್ತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೨೭. ಅಧಿಮೋಕ್ಖವಿರಹತೋ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಚಿತ್ತೇ ಏಕಗ್ಗತಾ ಚಿತ್ತಟ್ಠಿತಿಮತ್ತಂ, ನ ಪನ ಮಿಚ್ಛಾಸಮಾಧಿಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಸಮಾಧಿಬಲವೋಹಾರಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಆಹ **"ತಥಾ ವಿಚಿಕಿಚ್ಛಾಚಿತ್ತೇ"**ತ್ಯಾದಿ।

೨೮. **ದ್ವಿಹೇತುಕತಿಹೇತುಕ**ಗ್ಗಹಣೇನ ಏಕಹೇತುಕೇಸು ಅಧಿಪತೀನಂ ಅಭಾವಂ ದಸ್ಸೇತಿ। **ಜವನೇಸ್ವೇವಾ**ತಿ ಅವಧಾರಣಂ ಲೋಕಿಯವಿಪಾಕೇಸು ಅಧಿಪತೀನಂ ಅಸಮ್ಭವದಸ್ಸನತ್ಥಂ। ನ ಹಿ ತೇ ಛನ್ದಾದೀನಿ ಪುರಕ್ಖತ್ವಾ ಪವತ್ತನ್ತಿ। ವೀಮಂಸಾಧಿಪತಿನೋ ದ್ವಿಹೇತುಕಜವನೇಸು ಅಸಮ್ಭವತೋ ಚಿತ್ತಾಭಿಸಙ್ಖಾರೂಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ ಚ ಸಮ್ಭವಾನುರೂಪತೋ ಲಬ್ಭಮಾನತಂ ಸನ್ಧಾಯಾಹ **"ಯಥಾಸಮ್ಭವ"**ನ್ತಿ। **ಏಕೋವ ಲಬ್ಭತಿ,** ಇತರಥಾ ಅಧಿಪತಿಭಾವಾಯೋಗತೋ, ತೇನೇವ ಹಿ ಭಗವತಾ "ಹೇತೂ ಹೇತುಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೧) ಹೇತುಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸೇ ವಿಯ "ಅಧಿಪತೀ ಅಧಿಪತಿಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಅವತ್ವಾ "ಛನ್ದಾಧಿಪತಿ ಛನ್ದಸಮ್ಪಯುತ್ತಕಾನ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೩) ಏಕೇಕಾಧಿಪತಿವಸೇನೇವ ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ ಉದ್ಧಟೋ।

೨೯. **ವತ್ಥುತೋ** ಧಮ್ಮವಸೇನ ಹೇತುಧಮ್ಮಾ ಛ, ಝಾನಙ್ಗಾನಿ **ಪಞ್ಚ** ಸೋಮನಸ್ಸದೋಮನಸ್ಸುಪೇಕ್ಖಾನಂ ವೇದನಾವಸೇನ ಏಕತೋ ಗಹಿತತ್ತಾ, **ಮಗ್ಗಙ್ಗಾ ನವ** ಮಿಚ್ಛಾಸಙ್ಕಪ್ಪವಾಯಾಮಸಮಾಧೀನಂ ವಿತಕ್ಕವೀರಿಯಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾಸಭಾವೇನ ಸಮ್ಮಾಸಙ್ಕಪ್ಪಾದೀಹಿ ಏಕತೋ ಗಹಿತತ್ತಾ। **ಇನ್ದ್ರಿಯಧಮ್ಮಾ ಸೋಳಸ** ಪಞ್ಚನ್ನಂ ವೇದನಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ವೇದನಾಸಾಮಞ್ಞೇನ, ತಿಣ್ಣಂ ಲೋಕುತ್ತರಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಸ್ಸ ಚ ಞಾಣಸಾಮಞ್ಞೇನ ಏಕತೋ ಗಹಿತತ್ತಾ, ರೂಪಾರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಾನಞ್ಚ ವಿಸುಂ ಗಹಿತತ್ತಾ, ಬಲಧಮ್ಮಾ ಪನ ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನೇವ ನವ ಈರಿತಾ, ಅಧಿಪತಿಧಮ್ಮಾ ಚತ್ತಾರೋ ವುತ್ತಾ, ಆಹಾರಾ ತಥಾ ಚತ್ತಾರೋ ವುತ್ತಾತಿ ಕುಸಲಾದೀಹಿ ತೀಹಿ ಸಮಾಕಿಣ್ಣೋ ತತೋಯೇವ **ಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹೋ** ಏವಂನಾಮಕೋ ಸಙ್ಗಹೋ ಸತ್ತಧಾ ವುತ್ತೋ। ಏತ್ಥ ಚ –

> ಪಞ್ಚಸಙ್ಗಹಿತಾ ಪಞ್ಞಾ, ವಾಯಾಮೇಕಗ್ಗತಾ ಪನ।
> ಚತುಸಙ್ಗಹಿತಾ ಚಿತ್ತಂ, ಸತಿ ಚೇವ ತಿಸಙ್ಗಹಾ॥
>
> ಸಙ್ಕಪ್ಪೋ ವೇದನಾ ಸದ್ಧಾ, ದುಕಸಙ್ಗಹಿತಾ ಮತಾ।
> ಏಕೇಕಸಙ್ಗಹಾ ಸೇಸಾ, ಅಟ್ಠವೀಸತಿ ಭಾಸಿತಾ॥

ಮಿಸ್ಸಕಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೩೦. ಪಟ್ಠಾತೀತಿ ಪಟ್ಠಾನಂ, ಅಸುಭಗ್ಗಹಣಾದಿವಸೇನ ಅನುಪವಿಸಿತ್ವಾ ಕಾಯಾದಿಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತತೀತ್ಯತ್ಥೋ, ಸತಿಯೇವ ಪಟ್ಠಾನಂ **ಸತಿಪಟ್ಠಾನಂ**। ತಂ ಪನ ಕಾಯವೇದನಾಚಿತ್ತಧಮ್ಮೇಸು ಅಸುಭದುಕ್ಖಾನಿಚ್ಚಾನತ್ತಾಕಾರಗ್ಗಹಣವಸೇನ, ಸುಭಸುಖನಿಚ್ಚಅತ್ತಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸಪ್ಪಹಾನವಸೇನ ಚ ಚತುಬ್ಬಿಧನ್ತಿ ವುತ್ತಂ **"ಚತ್ತಾರೋ ಸತಿಪಟ್ಠಾನಾ"**ತಿ। ಕುಚ್ಛಿತಾನಂ ಕೇಸಾದೀನಂ ಆಯೋತಿ ಕಾಯೋ, ಸರೀರಂ, ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸಾನಂ ವಾ ಸಮೂಹೋ ಕಾಯೋ , ತಸ್ಸ ಅನುಪಸ್ಸನಾ ಪರಿಕಮ್ಮವಸೇನ, ವಿಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಚ ಸರಣಂ **ಕಾಯಾನುಪಸ್ಸನಾ**। ದುಕ್ಖದುಕ್ಖವಿಪರಿಣಾಮದುಕ್ಖಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಭೂತಾನಂ

ವೇದನಾನಂ ವಸೇನ ಅನುಪಸ್ಸನಾ **ವೇದನಾನುಪಸ್ಸನಾ**। ತಥಾ ಸರಾಗಮಹಗ್ಗತಾದಿವಸೇನ ಸಮ್ಪಯೋಗಭೂಮಿಭೇದೇನ ಭಿನ್ನಸ್ಸೇವ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಅನುಪಸ್ಸನಾ **ಚಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ**। ಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಭಿನ್ನಲಕ್ಖಣಾನಮೇವ ಅನುಪಸ್ಸನಾ **ಧಮ್ಮಾನುಪಸ್ಸನಾ**।

೩೧. ಸಮ್ಮಾ ಪದಹನ್ತಿ ಏತೇನಾತಿ **ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಂ,** ವಾಯಾಮೋ। ಸೋ ಚ ಕಿಚ್ಚಭೇದೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೋತಿ ಆಹ **"ಚತ್ತಾರೋ ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಾ"**ತ್ಯಾದಿ। ಅಸುಭಮನಸಿಕಾರಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಾನುಯುಞ್ಜನಾದಿವಸೇನ ವಾಯಮನಂ **ವಾಯಾಮೋ**। **ಭಿಯ್ಯೋಭಾವಾಯಾ**ತಿ ಅಭಿವುದ್ಧಿಯಾ।

೩೨. ಇಜ್ಝತಿ ಅಧಿಟ್ಠಾನಾದಿಕಂ ಏತಾಯಾಹಿ ಇದ್ಧಿ, ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಂ ಇದ್ಧಿಯಾ ಪಾದೋ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ, ಛನ್ದೋಯೇವ ಇದ್ಧಿಪಾದೋ **ಛನ್ದಿದ್ಧಿಪಾದೋ**।

೩೫. ಬುಜ್ಝತೀತಿ ಬೋಧಿ, ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಯೋಗಾವಚರೋ। ಯಾಯ ವಾ ಸೋ ಸತಿಆದಿಕಾಯ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗಿಯಾ ಬುಜ್ಝತಿ ಸಚ್ಚಾನಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ, ಕಿಲೇಸನಿದ್ದಾತೋ ವಾ ವುಟ್ಠಾತಿ, ಕಿಲೇಸಸಙ್ಕೋಚಾಭಾವತೋ ವಾ ಮಗ್ಗಫಲಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ವಿಕಸತಿ, ಸಾ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗೀ ಬೋಧಿ, ತಸ್ಸ ಬೋಧಿಸ್ಸ, ತಸ್ಸಾ ವಾ ಬೋಧಿಯಾ ಅಙ್ಗಭೂತಾ ಕಾರಣಭೂತಾತಿ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಾ, ತೇ ಪನ ಧಮ್ಮವಸೇನ ಸತ್ತವಿಧಾತಿ ಆಹ **"ಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ"**ತ್ಯಾದಿ। ಸತಿಯೇವ ಸುನ್ದರೋ ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ, ಸುನ್ದರಸ್ಸ ವಾ ಬೋಧಿಸ್ಸ, ಸುನ್ದರಾಯ ವಾ ಬೋಧಿಯಾ ಅಙ್ಗೋತಿ **ಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗೋ**। ಧಮ್ಮೇ ವಿಚಿನಾತಿ ಉಪಪರಿಕ್ಖತೀತಿ **ಧಮ್ಮವಿಚಯೋ,** ವಿಪಸ್ಸನಾಪಞ್ಞಾ। **ಉಪೇಕ್ಖಾ**ತಿ ಇಧ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾ।

೪೦. "ಸತ್ತಧಾ ತತ್ಥ ಸಙ್ಗಹೋ"ತಿ ವತ್ವಾನ ಪುನ ತಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಙ್ಕಪ್ಪಪಸ್ಸದ್ಧಿ ಚಾ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ । ತತ್ಥ **ವೀರಿಯಂ ನವಟ್ಠಾನಂ** ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಚತುಕ್ಕವೀರಿಯಿದ್ಧಿಪಾದವೀರಿಯಿನ್ದ್ರಿಯವೀರಿಯಬಲಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸಮ್ಮಾವಾಯಾಮವಸೇನ ನವಕಿಚ್ಚತ್ತಾ, **ಸತಿ ಅಟ್ಠಟ್ಠಾನಾ** ಸತಿಪಟ್ಠಾನಚತುಕ್ಕಸತಿನ್ದ್ರಿಯಸತಿಬಲಸತಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸಮ್ಮಾಸತಿವಸೇನ ಅಟ್ಠಕಿಚ್ಚತ್ತಾ। **ಸಮಾಧಿ ಚತುಟ್ಠಾನೋ** ಸಮಾಧಿನ್ದ್ರಿಯಸಮಾಧಿಬಲಸಮಾಧಿಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸಮ್ಮಾಸಮಾಧಿವಸೇನ ಚತುಕಿಚ್ಚತ್ತಾ, **ಪಞ್ಞಾ ಪಞ್ಚಟ್ಠಾನಾ** ವೀಮಂಸಿದ್ಧಿಪಾದಪಞ್ಞಿನ್ದ್ರಿಯಪಞ್ಞಾಬಲಧಮ್ಮವಿಚಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಿವಸೇನ ಪಞ್ಚಕಿಚ್ಚತ್ತಾ, **ಸದ್ಧಾ ದ್ವಿಟ್ಠಾನಾ** ಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸದ್ಧಾಬಲವಸೇನ ದ್ವಿಕಿಚ್ಚತ್ತಾ। ಏಸೋ ಉತ್ತಮಾನಂ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಭಾವೇನ ವಿಸಿಟ್ಠಾನಂ ಸತ್ತತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾನಂ **ಪವರೋ** ಉತ್ತಮೋ ವಿಭಾಗೋ।

೪೧. ಲೋಕುತ್ತರೇ ಅಟ್ಠವಿಧೇಪಿ ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತತಿಂಸ ಧಮ್ಮಾ ಹೋನ್ತಿ, ಸಙ್ಕಪ್ಪಪೀತಿಯೋ ನ ವಾ ಹೋನ್ತಿ, ದುತಿಯಜ್ಝಾನಿಕೇ ಸಙ್ಕಪ್ಪಸ್ಸ, ಚತುತ್ಥಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕೇ ಪೀತಿಯಾ ಚ ಅಸಮ್ಭವತೋ ನ ಹೋನ್ತಿ ವಾ, ಲೋಕಿಯೇಪಿ ಚಿತ್ತೇ ಸೀಲವಿಸುದ್ಧಾದಿ **ಛಬ್ಬಿಸುದ್ಧಿಪವತ್ತಿಯಂ ಯಥಾಯೋಗಂ** ತಂತಂಕಿಚ್ಚಸ್ಸ ಅನುರೂಪವಸೇನ ಕೇಚಿ ಕತ್ಥಚಿ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಹೋನ್ತಿ, ಕತ್ಥಚಿ ನ ವಾ ಹೋನ್ತಿ।

ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ

೪೨. ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾದಿಭೇದಭಿನ್ನಾ ತೇ ತೇ ಸಭಾಗಧಮ್ಮಾ ಏಕಜ್ಝಂ ರಾಸಟ್ಠೇನ **ಖನ್ಧಾ**। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ - "ತದೇಕಜ್ಝಂ ಅಭಿಸಂಯೂಹಿತ್ವಾ ಅಭಿಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಅಯಂ ವುಚ್ಚತಿ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ"ತ್ಯಾದಿ (ವಿಭ॰ ೨), ತೇ ಪನೇತೇ ಖನ್ಧಾ ಭಾಜನಭೋಜನಬ್ಯಞ್ಜನಭತ್ತಕಾರಕಭುಞ್ಜಕವಿಕಪ್ಪವಸೇನ ಪಞ್ಚೇವ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೋ"**ತ್ಯಾದಿ । ರೂಪಞ್ಚ

ವೇದನಾನಿಸ್ಸಯತ್ತಾ ಭಾಜನಟ್ಠಾನಿಯಂ, ವೇದನಾ ಭುಞ್ಜಿತಬ್ಬತ್ತಾ ಭೋಜನಟ್ಠಾನಿಯಾ, ಸಞ್ಞಾ ವೇದನಾಸ್ಸಾದಲಾಭಹೇತುತ್ತಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಟ್ಠಾನಿಯಾ, ಸಙ್ಖಾರಾ ಅಭಿಸಙ್ಖರಣತೋ ಭತ್ತಕಾರಕಟ್ಠಾನಿಯಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಂ ಉಪಭುಞ್ಜಕತ್ತಾ ಭುಞ್ಜಕಟ್ಠಾನಿಯಂ। ಏತ್ತಾವತಾ ಚ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ಥಸಿದ್ಧೀತಿ ಪಞ್ಚೇವ ವುತ್ತಾ। ದೇಸನಾಕ್ಕಮೇಪಿ ಇದಮೇವ ಕಾರಣಂ ಯತ್ಥ ಭುಞ್ಜತಿ, ಯಞ್ಚ ಭುಞ್ಜತಿ, ಯೇನ ಚ ಭುಞ್ಜತಿ, ಯೋ ಚ ಭೋಜಕೋ, ಯೋ ಚ ಭುಞ್ಜಿತಾ, ತೇಸಂ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ದಸ್ಸೇತುಕಾಮತ್ತಾ।

೪೩. ಉಪಾದಾನಾನಂ ಗೋಚರಾ ಖನ್ಧಾ **ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ,** ತೇ ಪನ ಉಪಾದಾನವಿಸಯಭಾವೇನ ಗಹಿತಾ ರೂಪಾದಯೋ ಪಞ್ಚೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ "**ರೂಪುಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೋ**"ತ್ಯಾದಿ। ಸಬ್ಬಸಭಾಗಧಮ್ಮಸಙ್ಗಹತ್ಥಂ ಹಿ ಸಾಸವಾ, ಅನಾಸವಾಪಿ ಧಮ್ಮಾ ಅವಿಸೇಸತೋ "ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಾ"ತಿ ದೇಸಿತಾ। ವಿಪಸ್ಸನಾಭೂಮಿಸನ್ದಸ್ಸನತ್ಥಂ ಪನ ಸಾಸವಾವ "ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧಾ"ತಿ। ಯಥಾ ಪನೇತ್ಥ ವೇದನಾದಯೋ ಸಾಸವಾ, ಅನಾಸವಾ ಚ, ನ ಏವಂ ರೂಪಂ, ಏಕನ್ತಕಾಮಾವಚರತ್ತಾ। ಸಭಾಗರಾಸಿವಸೇನ ಪನ ತಂ ಖನ್ಧೇಸು ದೇಸಿತಂ, ಉಪಾದಾನಿಯಭಾವೇನ, ಪನ ರಾಸಿವಸೇನ ಚ ಉಪಾದಾನಕ್ಖನ್ಧೇಸೂತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೪೪. ಆಯತನ್ತಿ ಏತ್ಥ ತಂತಂದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ತೇನ ತೇನ ಕಿಚ್ಚೇನ ಘಟ್ಟೇನ್ತಿ ವಾಯಮನ್ತಿ, ಆಯಭೂತೇ ವಾ ತೇ ಧಮ್ಮೇ ಏತಾನಿ ತನೋನ್ತಿ ವಿತ್ಥಾರೇನ್ತಿ, ಆಯತಂ ವಾ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ನಯನ್ತಿ ಪವತ್ತೇನ್ತಿ, ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ಕಾರಣಭೂತಾನೀತಿ ವಾ **ಆಯತನಾನಿ**। ಅಪಿಚ ಲೋಕೇ ನಿವಾಸಆಕರಸಮೋಸರಣಸಞ್ಜಾತಿಟ್ಠಾನಂ "ಆಯತನ"ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾ ಏತೇಪಿ ತಂತಂದ್ವಾರಿಕಾನಂ, ತಂತದಾರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಂ ನಿವಾಸಟ್ಠಾನತಾಯ, ತೇಸಮೇವ ಆಕಿಣ್ಣಭಾವೇನ ಪವತ್ತಾನಂ ಆಕರಟ್ಠಾನತಾಯ, ದ್ವಾರಾರಮ್ಮಣತೋ ಸಮೋಸರನ್ತಾನಂ ಸಮೋಸರಣಟ್ಠಾನತಾಯ, ತತ್ಥೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಾನಂ ಸಞ್ಜಾತಿಟ್ಠಾನತಾಯ ಚ ಆಯತನಾನಿ। ತಾನಿ ಪನ ದ್ವಾರಭೂತಾನಿ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನಾನಿ ಛ, ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾನಿ ಚ ಬಾಹಿರಾಯತನಾನಿ ಛಾತಿ ದ್ವಾದಸವಿಧಾನೀತಿ ಆಹ "**ಚಕ್ಖಾಯತನ**"ನ್ತ್ಯಾದಿ। ಚಕ್ಖು ಚ ತಂ ಆಯತನಞ್ಚಾತಿ **ಚಕ್ಖಾಯತನಂ**। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ।

ಏತ್ಥ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನೇಸು ಸನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಚಕ್ಖಾಯತನಂ ವಿಭೂತನ್ತಿ ತಂ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಂ, ತದನನ್ತರಂ ಅನಿದಸ್ಸನಸಪ್ಪಟಿಘಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಇತರಾನಿ, ತತ್ಥಾಪಿ ಅಸಮ್ಪತ್ತಗ್ಗಾಹಕಸಾಮಞ್ಞೇನ ಚಕ್ಖಾಯತನಾನನ್ತರಂ ಸೋತಾಯತನಂ ವುತ್ತಂ, ಇತರೇಸು ಸೀಘತರಂ ಆರಮ್ಮಣಗ್ಗಹಣಸಮತ್ಥತ್ತಾ ಘಾನಾಯತನಂ ಪಠಮಂ ವುತ್ತಂ। ಪುರತೋ ಠಪಿತಮತ್ತಸ್ಸ ಹಿ ಭೋಜನಾದಿಕಸ್ಸ ಗನ್ಧೋ ವಾತಾನುಸಾರೇನ ಘಾನೇ ಪಟಿಹಞ್ಞತಿ, ತದನನ್ತರಂ ಪನ ಪದೇಸವುತ್ತಿಸಾಮಞ್ಞೇನ ಜಿವ್ಹಾಯತನಂ ವುತ್ತಂ, ತತೋ ಸಬ್ಬಟ್ಠಾನಿಕಂ ಕಾಯಾಯತನಂ, ತತೋ ಪಞ್ಚನ್ನಮ್ಪಿ ಗೋಚರಗ್ಗಹಣಸಮತ್ಥಂ ಮನಾಯತನಂ, ಯಥಾವುತ್ತಾನಂ ಪನ ಅನುಕ್ಕಮೇನ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ರೂಪಾಯತನಾದೀನಿ ವುತ್ತಾನಿ।

೪೫. ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಧಾರೇನ್ತೀತಿ **ಧಾತುಯೋ**। ಅಥ ವಾ ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ ಅನೇಕಪ್ಪಕಾರಂ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ವಿದಹನ್ತಿ, ಭಾರಹಾರೇಹಿ ವಿಯ ಚ ಭಾರೋ ಸತ್ತೇಹಿ ಧೀಯನ್ತಿ ಧಾರಿಯನ್ತಿ, ಅವಸವತ್ತನತೋ ದುಕ್ಖವಿಧಾನಮತ್ತಮೇವ ಚೇತಾ, ಸತ್ತೇಹಿ ಚ ಸಂಸಾರದುಕ್ಖಂ ಅನುವಿಧೀಯತಿ ಏತಾಹಿ, ತಥಾವಿಹಿತಞ್ಚ ಏತಾಸ್ವೇವ ಧೀಯತಿ ಠಪಿಯತಿ, ರಸಸೋಣಿತಾದಿಸರೀರಾವಯವಧಾತುಯೋ ವಿಯ, ಹರಿತಾಲಮನೋಸಿಲಾದಿಸೇಲಾವಯವಧಾತುಯೋ ವಿಯ ಚ ಞೇಯ್ಯಾವಯವಭೂತಾ ಚಾತಿ **ಧಾತುಯೋ**। ಯಥಾಹು -

"ವಿದಹತಿ ವಿಧಾನಞ್ಚ, ಧೀಯತೇ ಚ ವಿಧೀಯತೇ।
ಏತಾಯ ಧೀಯತೇ ಏತ್ಥ, ಇತಿ ವಾ ಧಾತುಸಮ್ಮತಾ।
ಸರೀರಸೇಲಾವಯವ-ಧಾತುಯೋ ವಿಯ ಧಾತುಯೋ"ತಿ॥

ತಾ ಪನ ಮನಾಯತನಂ ಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತುವಸೇನ ಸತ್ತಧಾ ಭಿನ್ದಿತ್ವಾ ಅವಸೇಸೇಹಿ ಏಕಾದಸಾಯತನೇಹಿ ಸಹ ಅಟ್ಠಾರಸಧಾತೂ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ "**ಚಕ್ಖುಧಾತೂ**"ತ್ಯಾದಿ। ಕಮಕಾರಣಂ ವುತ್ತನಯೇನ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೪೬. ಅರಿಯಕರತ್ತಾ ಅರಿಯಾನಿ, ತಚ್ಛಭಾವತೋ ಸಚ್ಚಾನೀತಿ **ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ**। ಇಮಾನಿ ಹಿ ಚತ್ತಾರೋ ಪಟಿಪನ್ನಕೇ, ಚತ್ತಾರೋ ಫಲಟ್ಠೇತಿ ಅಟ್ಠಅರಿಯಪುಗ್ಗಲೇ ಸಾಧೇನ್ತಿ ಅಸತಿ ಸಚ್ಚಪ್ಪಟಿವೇಧೇ ತೇಸಂ ಅರಿಯಭಾವಾನುಪಗಮನತೋ, ಸತಿ ಚ ತಸ್ಮಿಂ ಏಕನ್ತೇನ ತಬ್ಭಾವೂಪಗಮನತೋ ಚ। ದುಕ್ಖಸಮುದಯನಿರೋಧಮಗ್ಗಾನಮೇವ ಪನ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ಬಾಧಕತ್ತಂ ಪಭವತ್ತಂ ನಿಸ್ಸರಣತ್ತಂ ನಿಯ್ಯಾನಿಕತ್ತಂ, ನಾಞ್ಞೇಸಂ, ಬಾಧಕಾದಿಭಾವೋಯೇವ ಚ ದುಕ್ಖಾದೀನಂ, ನ ಅಬಾಧಕಾದಿಭಾವೋ, ತಸ್ಮಾ ಅಞ್ಞತ್ಥಾಭಾವತತ್ಥಬ್ಯಾಪಿತಾಸಙ್ಖಾತೇನ ಲಕ್ಖಣೇನ ಏತಾನಿ ತಚ್ಛಾನಿ। ತೇನಾಹು ಪೋರಾಣಾ –

"ಬೋಧಾನುರೂಪಂ ಚತ್ತಾರೋ, ಭಿನ್ದನ್ತೇ ಚತುರೋ ಮಲೇ।
ಖೀಣದೋಸೇ ಚ ಚತ್ತಾರೋ, ಸಾಧೇನ್ತಾರಿಯಪುಗ್ಗಲೇ॥

"ಅಞ್ಞತ್ಥ ಬಾಧಕತ್ತಾದಿ, ನ ಹಿ ಏತೇಹಿ ಲಬ್ಭತಿ।
ನಾಬಾಧಕತ್ತಮೇತೇಸಂ, ತಚ್ಛಾನೇತಾನಿವೇತತೋ"ತಿ॥

ಅರಿಯಾನಂ ವಾ ಸಚ್ಚಾನಿ ತೇಹಿ ಪಟಿವಿಜ್ಝಿತಬ್ಬತ್ತಾ, ಅರಿಯಸ್ಸ ವಾ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧಸ್ಸ ಸಚ್ಚಾನಿ ತೇನ ದೇಸಿತತ್ತಾತಿ **ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನಿ**। ತಾನಿ ಪನ ಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಾಸಂಕಿಲಿಟ್ಠಫಲಹೇತುವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಾನೀತಿ ಆಹ "**ಚತ್ತಾರಿ ಅರಿಯಸಚ್ಚಾನೀ**"ತ್ಯಾದಿ। ತತ್ಥ ಕುಚ್ಛಿತತ್ತಾ, ತುಚ್ಛತ್ತಾ ಚ **ದುಕ್ಖಂ**। ಕಮ್ಮಾದಿಪಚ್ಚಯಸನ್ನಿಟ್ಠಾನೇ ದುಕ್ಖುಪ್ಪತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತಾಯ ಸಮುದಯೋ ಸಮುದೇತಿ ಏತಸ್ಮಾ ದುಕ್ಖನ್ತಿ ಕತ್ವಾ, ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ **ದುಕ್ಖಸಮುದಯೋ**। ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಅನುಪ್ಪಾದನಿರೋಧೋ ಏತ್ಥ, ಏತೇನಾತಿ ವಾ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧೋ**। ದುಕ್ಖನಿರೋಧಂ ಗಚ್ಛತಿ, ಪಟಿಪಜ್ಜನ್ತಿ ಚ ತಂ ಏತಾಯಾತಿ **ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಪಟಿಪದಾ**।

೪೭. ಚೇತಸಿಕಾನಂ, ಸೋಳಸಸುಖುಮರೂಪಾನಂ, ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಚ ವಸೇನ ಏಕೂನಸತ್ತತಿ ಧಮ್ಮಾ ಆಯತನೇಸು ಧಮ್ಮಾಯತನಂ, ಧಾತೂಸು ಧಮ್ಮಧಾತೂತಿ ಚ ಸಙ್ಖಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

೪೮. **ಸೇಸಾ ಚೇತಸಿಕಾ**ತಿ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾಹಿ ಸೇಸಾ ಪಞ್ಞಾಸ ಚೇತಸಿಕಾ। ಕಸ್ಮಾ ಪನ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾ ವಿಸುಂ ಕತಾತಿ? ವಟ್ಟಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದತದುಪಕರಣಭಾವತೋ। ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮೇಸು ಹಿ ಅಸ್ಸಾದವಸಪ್ಪವತ್ತಾ ವೇದನಾ, ಅಸುಭೇ ಸುಭಾದಿಸಞ್ಞಾವಿಪಲ್ಲಾಸವಸೇನ ಚ ತಸ್ಸಾ ತದಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತೀತಿ ತದುಪಕರಣಭೂತಾ ಸಞ್ಞಾ, ತಸ್ಮಾ ಸಂಸಾರಸ್ಸ ಪಧಾನಹೇತುತಾಯ ಏತಾ ವಿನಿಭುಜ್ಜಿತ್ವಾ ದೇಸಿತಾತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ ಆಚರಿಯೇನ –

"ವಟ್ಟಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದಂ, ತದಸ್ಸಾದುಪಸೇವನಂ।
ವಿನಿಭುಜ್ಜ ನಿದಸ್ಸೇತುಂ, ಖನ್ಧದ್ವಯಮುದಾಹಟ"ನ್ತಿ॥ (ನಾಮ॰ ಪರಿ॰ ೭೪೬)।

೫೦. ನನು ಚ ಆಯತನಧಾತೂಸು ನಿಬ್ಬಾನಂ ಸಙ್ಗಹಿತಂ, ಖನ್ಧೇಸು ಕಸ್ಮಾ ನ ಸಙ್ಗಹಿತನ್ತಿ ಆಹ "**ಭೇದಾಭಾವೇನಾ**"ತ್ಯಾದಿ। ಅತೀತಾದಿಭೇದಭಿನ್ನಾನಞ್ಹಿ ರಾಸಟ್ಠೇನ ಖನ್ಧವೋಹಾರೋತಿ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಭೇದಾಭಾವತೋ ಖನ್ಧಸಙ್ಗಹತೋ **ನಿಸ್ಸಟಂ,** ವಿನಿಮುತ್ತನ್ತ್ಯತ್ಥೋ।

೫೧. ಛನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನಂ, ಛನ್ನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಞ್ಚ ಭೇದೇನ ಆಯತನಾನಿ ದ್ವಾದಸ ಭವನ್ತಿ, ಛನ್ನಂ ದ್ವಾರಾನಂ ಛನ್ನಂ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ತದುಭಯಂ ನಿಸ್ಸಾಯ ಉಪ್ಪನ್ನಾನಂ ತತ್ತಕಾನಮೇವ ವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ **ಪರಿಯಾಯೇನ** ಕಮೇನ ಧಾತುಯೋ ಅಟ್ಠಾರಸ ಭವನ್ತಿ।

೫೧. ತಿಸ್ಸೋ ಭೂಮಿಯೋ ಇಮಸ್ಸಾತಿ ತಿಭೂಮಂ, ತಿಭೂಮಂಯೇವ **ತೇಭೂಮಕಂ**। ವತ್ತತಿ ಏತ್ಥ ಕಮ್ಮಂ, ತಬ್ಬಿಪಾಕೋ ಚಾತಿ **ವಟ್ಟಂ**। **ತಣ್ಹಾತಿ** ಕಾಮತಣ್ಹಾದಿವಸೇನ ತಿವಿಧಾ, ಪುನ ಛಳಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧಾ, ಅತೀತಾನಾಗತಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನವಸೇನ ಚತುಪಞ್ಞಾಸವಿಧಾ, ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಬಾಹಿರವಸೇನ ಅಟ್ಠಸತಪ್ಪಭೇದಾ ತಣ್ಹಾ। ಕಸ್ಮಾ ಪನ ಅಞ್ಞೇಸುಪಿ ದುಕ್ಖಹೇತೂಸು ಸನ್ತೇಸು ತಣ್ಹಾಯೇವ ಸಮುದಯೋತಿ ವುತ್ತಾತಿ? ಪಧಾನಕಾರಣತ್ತಾ। ಕಮ್ಮವಿಚಿತ್ತತಾಹೇತುಭಾವೇನ, ಹಿ ಕಮ್ಮಸಹಾಯಭಾವೂಪಗಮನೇನ ಚ ದುಕ್ಖವಿಚಿತ್ತತಾಕಾರಣತ್ತಾ ತಣ್ಹಾ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ವಿಸೇಸಕಾರಣನ್ತಿ । ಮಗ್ಗೋ ದುಕ್ಖನಿರೋಧಗಾಮಿನಿಪಟಿಪದಾನಾಮೇನ ವುತ್ತೋ ಮಗ್ಗೋ ಲೋಕುತ್ತರೋ ಮತೋತಿ ಮಗ್ಗೋತಿ ಪುನ ಮಗ್ಗಗ್ಗಹಣಂ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ।

೫೨. **ಮಗ್ಗಯುತ್ತಾ** ಅಟ್ಠಙ್ಗಿಕವಿನಿಮುತ್ತಾ ಸೇಸಾ ಮಗ್ಗಸಮ್ಪಯುತ್ತಾ ಫಸ್ಸಾದಯೋ **ಫಲಞ್ಚೇವ** ಸಸಮ್ಪಯುತ್ತನ್ತಿ ಏತೇ ಚತೂಹಿ ಸಚ್ಚೇಹಿ ವಿನಿಸ್ಸಟಾ ವಿನಿಗ್ಗತಾ ನಿಪ್ಪರಿಯಾಯತೋ, ಪರಿಯಾಯತೋ ಪನ ಅಞ್ಞಾತಾವಿನ್ದ್ರಿಯನಿದ್ದೇಸೇಪಿ ''ಮಗ್ಗಙ್ಗಂ ಮಗ್ಗಪರಿಯಾಪನ್ನ''ನ್ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ೫೫೫) ವುತ್ತತ್ತಾ ಫಲಧಮ್ಮೇಸು ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಾದೀನಂ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚೇ, ಇತರೇಸಞ್ಚ ಮಗ್ಗಫಲಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ಸಙ್ಖಾರದುಕ್ಖಸಾಮಞ್ಞೇನ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚೇ ಸಙ್ಗಹೋ ಸಕ್ಕಾ ಕಾತುಂ। ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಸಚ್ಚದೇಸನಾಯಪಿ ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಾಹಿಕತಾ ಉಪಪನ್ನಾ ಹೋತಿ। ಕಸ್ಮಾ ಪನೇತೇ ಖನ್ಧಾದಯೋ ಬಹೂ ಧಮ್ಮಾ ವುತ್ತಾತಿ? ಭಗವತಾಪಿ ತಥೇವ ದೇಸಿತತ್ತಾ। ಭಗವತಾಪಿ ಕಸ್ಮಾ ತಥಾ ದೇಸಿತಾತಿ? ತಿವಿಧಸತ್ತಾನುಗ್ಗಹಸ್ಸ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ನಾಮರೂಪತದುಭಯಸಮ್ಮುಳ್ಹವಸೇನ ಹಿ ತಿಕ್ಖನಾಭಿತಿಕ್ಖಮುದಿನ್ದ್ರಿಯವಸೇನ, ಸಙ್ಖಿತ್ತಮಜ್ಝಿಮವಿತ್ಥಾರರುಚಿವಸೇನ ಚ ತಿವಿಧಾ ಸತ್ತಾ। ತೇಸು ನಾಮಸಮ್ಮುಳ್ಹಾನಂ ಖನ್ಧಗ್ಗಹಣಂ ನಾಮಸ್ಸ ತತ್ಥ ಚತುಧಾ ವಿಭತ್ತತ್ತಾ, ರೂಪಸಮ್ಮುಳ್ಹಾನಂ ಆಯತನಗ್ಗಹಣಂ ರೂಪಸ್ಸ ತತ್ಥ ಅಡ್ಢೇಕಾದಸಧಾ ವಿಭತ್ತತ್ತಾ, ಉಭಯಮುಳ್ಹಾನಂ ಧಾತುಗ್ಗಹಣಂ ಉಭಯೇಸಮ್ಪಿ ತತ್ಥ ವಿತ್ಥಾರತೋ ವಿಭತ್ತತ್ತಾ, ತಥಾ ತಿಕ್ಖಿನ್ದ್ರಿಯಾನಂ, ಸಙ್ಖಿತ್ತರುಚಿಕಾನಞ್ಚ ಖನ್ಧಗ್ಗಹಣನ್ತ್ಯಾದಿ ಯೋಜೇತಬ್ಬಂ। ತಂ ಪನೇತಂ ತಿವಿಧಮ್ಪಿ ಪವತ್ತಿನಿವತ್ತಿತದುಭಯಹೇತುವಸೇನ ದಿಟ್ಠಮೇವ ಉಪಕಾರಾವಹಂ। ನೋ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಸಚ್ಚಗ್ಗಹಣನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಸಬ್ಬಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ಸಮುಚ್ಚಯಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೮. ಪಚ್ಚಯಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

೧. ಇದಾನಿ ಯಥಾವುತ್ತನಾಮರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಪಟ್ಠಾನನಯವಸೇನ ಪಚ್ಚಯೇ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಯೇಸ"**ನ್ತ್ಯಾದಿ ಆರದ್ಧಂ। **ಯೇಸಂ** ಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಸಙ್ಖತತ್ತಾ **ಸಙ್ಖತಾನಂ** ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಾನಂ **ಯೇ** ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಾ **ಯಥಾ** ಯೇನಾಕಾರೇನ **ಪಚ್ಚಯಾ** ಠಿತಿಯಾ, ಉಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಚ ಉಪಕಾರಕಾ, **ತಂ ವಿಭಾಗಂ** ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಾನಂ, ತೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾನಂ, ತಸ್ಸ ಚ ಪಚ್ಚಯಾಕಾರಸ್ಸ ಪಭೇದಂ **ಇಹ** ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸಮುಚ್ಚಯಸಙ್ಗಹಾನನ್ತರೇ ಠಾನೇ **ಯಥಾರಹಂ** ತಂತಂಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮೇ ಸತಿ ತಂತಂಪಚ್ಚಯಾನಂ ತಂತಂಪಚ್ಚಯಭಾವಾಕಾರಾನುರೂಪಂ ಇದಾನಿ ಪವಕ್ಖಾಮೀತಿ ಯೋಜನಾ।

೨. ತತ್ಥ ಪಚ್ಚಯಸಾಮಗ್ಗಿಂ ಪಟಿಚ್ಚ ಸಮಂ ಗನ್ತ್ವಾ ಫಲಾನಂ ಉಪ್ಪಾದೋ ಏತಸ್ಮಾತಿ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋ,** ಪಚ್ಚಯಾಕಾರೋ। ನಾನಪ್ಪಕಾರಾನಿ ಠಾನಾನಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಏತ್ಥಾತ್ಯಾದಿನಾ ಪಟ್ಠಾನಂ, ಅನನ್ತನಯಸಮನ್ತಪಟ್ಠಾನಮಹಾಪಕರಣಂ, ತತ್ಥ ದೇಸಿತನಯೋ **ಪಟ್ಠಾನನಯೋ**।

೩. **ತತ್ಥಾ**ತಿ ತೇಸು ದ್ವೀಸು ನಯೇಸು। ತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮಸ್ಸ ಭಾವೇನ ಭವನಸೀಲಸ್ಸ ಭಾವೋ ತಬ್ಭಾವಭಾವೀಭಾವೋ, ಸೋಯೇವ ಆಕಾರಮತ್ತಂ, ತೇನ ಉಪಲಕ್ಖಿತೋ **ತಬ್ಭಾವಭಾವೀಭಾವಾಕಾರಮತ್ತೋಪಲಕ್ಖಿತೋ**। ಏತೇನೇವ ತದಭಾವಾಭಾವಾಕಾರಮತ್ತೋಪಲಕ್ಖಿತತಾಪಿ ಅತ್ಥತೋ ದಸ್ಸಿತಾ ಹೋತಿ। ಅನ್ವಯಬ್ಯತಿರೇಕವಸೇನ ಹಿ ಪಚ್ಚಯಲಕ್ಖಣಂ ದಸ್ಸೇತಬ್ಬಂ। ತೇನಾಹ ಭಗವಾ - "ಇಮಸ್ಮಿಂ ಸತಿ ಇದಂ ಹೋತಿ, ಇಮಸ್ಸುಪ್ಪಾದಾ ಇದಮುಪ್ಪಜ್ಜತಿ। ಇಮಸ್ಮಿಂ ಅಸತಿ ಇದಂ ನ ಹೋತಿ, ಇಮಸ್ಸ ನಿರೋಧಾ ಇದಂ ನಿರುಜ್ಝತೀ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೪೦೪, ೪೦೬; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೧; ಉದಾ॰ ೧, ೨)। ಪಟಿಚ್ಚ ಫಲಂ ಏತಿ ಏತಸ್ಮಾತಿ ಪಚ್ಚಯೋ। ತಿಟ್ಠತಿ ಫಲಂ ಏತ್ಥ ತದಾಯತ್ತವುತ್ತಿತಾಯಾತಿ ಠಿತಿ, ಆಹಚ್ಚ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಪವತ್ತಾ ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಖಾತಾ ಠಿತಿ **ಆಹಚ್ಚಪಚ್ಚಯಟ್ಠಿತಿ**। ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯೋ ಹಿ ತಬ್ಭಾವಭಾವೀಭಾವಾಕಾರಮತ್ತಂ ಉಪಾದಾಯ ಪವತ್ತತ್ತಾ ಹೇತಾದಿಪಚ್ಚಯನಿಯಮವಿಸೇಸಂ ಅನಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಅವಿಸೇಸತೋವ ಪವತ್ತತಿ, ಅಯಂ ಪನ ಹೇತಾದಿತಂತಂಪಚ್ಚಯಾನಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಧಮ್ಮನ್ತರಸ್ಸ ತಂತಂಪಚ್ಚಯಭಾವಸಾಮತ್ಥಿಯಾಕಾರವಿಸೇಸಂ ಉಪಾದಾಯ ವಿಸೇಸೇತ್ವಾ ಪವತ್ತೋತಿ ಆಹಚ್ಚಪಚ್ಚಯಟ್ಠಿತಿಮಾರಬ್ಭ ಪವುಚ್ಚತೀತಿ। ಕೇಚಿ ಪನ "ಆಹಚ್ಚ ಕಣ್ಠತಾಲುಆದೀಸು ಪಹರಿತ್ವಾ ವುತ್ತಾ ಠಿತಿ **ಆಹಚ್ಚಪಚ್ಚಯಟ್ಠಿತೀ**"ತಿ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ। ತಂ ಪನ ಸವನಮತ್ತೇನೇವ ತೇಸಂ ಅವಹಸಿತಬ್ಬವಚನತಂ ಪಕಾಸೇತಿ। ನ ಹಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯೋ, ಅಞ್ಞೋ ವಾ ಕೋಚಿ ನಯೋ ಕಣ್ಠತಾಲುಆದೀಸು ಅನಾಹಚ್ಚ ದೇಸೇತುಂ ಸಕ್ಕಾತಿ। **ವೋಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ**ತಿ ಪಟ್ಠಾನನಯಮ್ಪಿ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೇಯೇವ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ತಬ್ಭಾವಭಾವೀಭಾವೇನ ಹೇತಾದಿಪಚ್ಚಯವಸೇನ ಚ ಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ **ಆಚರಿಯಾ** ಸಙ್ಗಹಕಾರಾದಯೋ **ಪಪಞ್ಚೇನ್ತಿ** ವಿತ್ಥಾರೇನ್ತಿ, ಮಯಂ ಪನ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂಯೇವ ದಸ್ಸಯಿಸ್ಸಾಮಾತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯವಣ್ಣನಾ

೪. ನ ವಿಜಾನಾತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ, ಅವಿನ್ದಿಯಂ ವಾ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದಿಂ ವಿನ್ದತಿ ಪಟಿಲಭತಿ, ವಿನ್ದಿಯಂ ವಾ ಕಾಯಸುಚರಿತಾದಿಂ ನ ವಿನ್ದತಿ, ವೇದಿತಬ್ಬಂ ವಾ ಚತುಸಚ್ಚಾದಿಕಂ ನ ವಿದಿತಂ ಕರೋತಿ, ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇ ವಾ ಜವಾಪೇತಿ, ವಿಜ್ಜಮಾನೇ ವಾ ನ ಜವಾಪೇತೀತಿ ಅವಿಜ್ಜಾ, ಚತೂಸು ಅರಿಯಸಚ್ಚೇಸು ಪುಬ್ಬನ್ತಾದೀಸು ಚತೂಸು ಅಞ್ಞಾಣಸ್ಸೇತಂ ನಾಮಂ। ಅವಿಜ್ಜಾ ಏವ ಪಚ್ಚಯೋ **ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯೋ**। ತತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖತಮಭಿಸಙ್ಖರೋನ್ತೀತಿ **ಸಙ್ಖಾರಾ,** ಕುಸಲಾಕುಸಲಕಮ್ಮಾನಿ। ತೇ ತಿವಿಧಾ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋತಿ। ತತ್ಥಕಾಮರೂಪಾವಚರಾ ತೇರಸ ಕುಸಲಚೇತನಾ ಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ, ದ್ವಾದಸ ಅಕುಸಲಚೇತನಾ ಅಪುಞ್ಞಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋ, ಚತಸ್ಸೋ ಆರುಪ್ಪಚೇತನಾ ಆನೇಞ್ಜಾಭಿಸಙ್ಖಾರೋತಿ ಏವಮೇತಾ ಏಕೂನತಿಂಸ ಚೇತನಾ ಸಙ್ಖಾರಾ ನಾಮ। ಪಟಿಸನ್ಧಿವಸೇನ ಏಕೂನವೀಸತಿವಿಧಂ, ಪವತ್ತಿವಸೇನ ದ್ವತ್ತಿಂಸವಿಧಂ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಂ **ವಿಞ್ಞಾಣಂ** ನಾಮ। ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ **ನಾಮರೂಪಂ**। ತತ್ಥ ನಾಮಂ ಇಧ ವೇದನಾದಿಕ್ಖನ್ಧತ್ತಯಂ, ರೂಪಂ ಪನ

ಭೂತುಪಾದಾಯಭೇದತೋ ದುವಿಧಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಂ, ತದುಭಯಮ್ಪಿ ಇಧ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಸಹಗತನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ**ತಿ ಏತ್ಥ ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ನಾಮರೂಪನ್ತಿ ಸರೂಪೇಕಸೇಸೋ ವೇದಿತಬ್ಬೋ। ಚಕ್ಖಾದೀನಿ ಛ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾಯತನಾನಿ, ಕೇಸಞ್ಚಿ ಮತೇನ ರೂಪಾದೀನಿ ಛ ಬಾಹಿರಾಯತನಾನಿಪಿ ವಾ ಆಯತನಂ ನಾಮ। ಛ ಆಯತನಾನಿ ಚ ಛಟ್ಠಾಯತನಞ್ಚ **ಸಳಾಯತನಂ**। ಚಕ್ಖುಸಮ್ಫಸ್ಸಾದಿವಸೇನ ಛದ್ವಾರಿಕೋ ಫಸ್ಸೋ **ಫಸ್ಸೋ** ನಾಮ। ಸುಖದುಕ್ಖುಪೇಕ್ಖಾವಸೇನ ತಿವಿಧಾ **ವೇದನಾ**।

ಕಾಮತಣ್ಹಾ ಭವತಣ್ಹಾ ವಿಭವತಣ್ಹಾತಿ ತಿವಿಧಾ **ತಣ್ಹಾ**। ಛಳಾರಮ್ಮಣಾದಿವಸೇನ ಪನ ಅಟ್ಠಸತಪ್ಪಭೇದಾ ಹೋನ್ತಿ ಕಾಮುಪಾದಾನಾದಿವಸೇನ ಚತ್ತಾರಿ ಉಪಾದಾನಾನಿ। ಏತ್ಥ ಚ ದುಬ್ಬಲಾ ತಣ್ಹಾ ತಣ್ಹಾ ನಾಮ, ಬಲವತೀ ಉಪಾದಾನಂ। ಅಸಮ್ಪತ್ತವಿಸಯಪತ್ಥನಾ ವಾ ತಣ್ಹಾ ತಮಸಿ ಚೋರಾನಂ ಹತ್ಥಪ್ಪಸಾರಣಂ ವಿಯ, ಸಮ್ಪತ್ತವಿಸಯಗ್ಗಹಣಂ ಉಪಾದಾನಂ ಚೋರಾನಂ ಹತ್ಥಪ್ಪತ್ತಸ್ಸ ಗಹಣಂ ವಿಯ। ಅಪ್ಪಿಚ್ಛತಾಪಟಿಪಕ್ಖಾ ತಣ್ಹಾ, ಸನ್ತೋಸಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಂ ಉಪಾದಾನಂ। ಪರಿಯೇಸನದುಕ್ಖಮೂಲಂ ತಣ್ಹಾ, ಆರಕ್ಖದುಕ್ಖಮೂಲಂ ಉಪಾದಾನನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ಕಮ್ಮಭವೋ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋತಿ ದುವಿಧೋ **ಭವೋ**। ತತ್ಥ ಪಠಮೋ ಭವತಿ ಏತಸ್ಮಾ ಫಲನ್ತಿ ಭವೋ, ಸೋ ಕಾಮಾವಚರಕುಸಲಾಕುಸಲಾದಿವಸೇನ ಏಕೂನತಿಂಸವಿಧೋ। ದುತಿಯೋ ಪನ ಭವತೀತಿ ಭವೋ, ಸೋ ಕಾಮಭವಾದಿವಸೇನ ನವವಿಧೋ। **ಉಪಾದಾನಪಚ್ಚಯಾ ಭವೋ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಉಪಪತ್ತಿಭವೋಪಿ ಅಧಿಪ್ಪೇತೋ। **ಭವಪಚ್ಚಯಾ ಜಾತೀ**ತಿ ಕಮ್ಮಭವೋವ। ಸೋ ಹಿ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ನ ಇತರೋ। ಸೋ ಹಿ ಪಠಮಾಭಿನಿಬ್ಬತ್ತಕ್ಖನ್ಧಸಭಾವೋ ಜಾತಿಯೇವ, ನ ಚ ತದೇವ ತಸ್ಸ ಕಾರಣಂ ಯುತ್ತಂ। ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಸತ್ತಾನಂ ತಂತಂಗತಿಆದೀಸು ಅತ್ತಭಾವಪಟಿಲಾಭೋ **ಜಾತಿ**। ತಥಾನಿಬ್ಬತ್ತಸ್ಸ ಚ ಅತ್ತಭಾವಸ್ಸ ಪುರಾಣಭಾವೋ **ಜರಾ**। ಏತಸ್ಸೇವ ಏಕಭವಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಸ್ಸ ಪರಿಯೋಸಾನಂ **ಮರಣಂ**। ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದೀಹಿ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ಚಿತ್ತಸನ್ತಾಪೋ **ಸೋಕೋ**। ತಸ್ಸೇವ ವಚೀಪಲಾಪೋ **ಪರಿದೇವೋ**। ಕಾಯಿಕದುಕ್ಖವೇದನಾ **ದುಕ್ಖಂ**। ಮಾನಸಿಕದುಕ್ಖವೇದನಾ **ದೋಮನಸ್ಸಂ**। ಞಾತಿಬ್ಯಸನಾದೀಹಿ ಫುಟ್ಠಸ್ಸ ಅಧಿಮತ್ತಚೇತೋದುಕ್ಖಪ್ಪಭಾವಿತೋ ಭುಸೋ ಆಯಾಸೋ **ಉಪಾಯಾಸೋ**।

ಏತ್ಥ ಚ ಸತಿಪಿ ವತ್ಥಾರಮ್ಮಣಾದಿಕೇ ಪಚ್ಚಯನ್ತರೇ ಅವಿಜ್ಜಾದಿಏಕೇಕಪಚ್ಚಯಗ್ಗಹಣಂ ಪಧಾನಭಾವತೋ, ಪಾಕಟಭಾವತೋ ಚಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಏತ್ಥ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾನುಸಯಿತೇಯೇವ ಸನ್ತಾನೇ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ವಿಪಾಕಧಮ್ಮಭಾವೇನ ಪವತ್ತನತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಪಚ್ಚಯಾಸಙ್ಖಾರಾಸಮ್ಭವನ್ತಿ, ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚ ಸಙ್ಖಾರಜನಿತಂ ಹುತ್ವಾ ಭವನ್ತರೇ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ನ ಹಿ ಜನಕಾಭಾವೇ ತಸ್ಸುಪ್ಪತ್ತಿ ಸಿಯಾ, ತಸ್ಮಾ ಸಙ್ಖಾರಪಚ್ಚಯಾ ವಿಞ್ಞಾಣಂ। ನಾಮರೂಪಞ್ಚ ಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾಧಿಟ್ಠಾನಭೂತವಿಞ್ಞಾಣುಪತ್ಥದ್ಧಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಪವತ್ತೀಸು ಪತಿಟ್ಠಹತೀತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಪಚ್ಚಯಾನಾಮರೂಪಂ, ಸಳಾಯತನಞ್ಚ ನಾಮರೂಪನಿಸ್ಸಯಮೇವ ಛಬ್ಬಿಧಫಸ್ಸಸ್ಸ ದ್ವಾರಭಾವೇನ ಯಥಾರಹಂ ಪವತ್ತತಿ, ನೋ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ನಾಮರೂಪಪಚ್ಚಯಾ ಸಳಾಯತನಂ। ಫಸ್ಸೋ ಚ ಸಳಾಯತನಸಮ್ಭವೇಯೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಫುಸತಿ। ನ ಹಿ ದ್ವಾರಾಭಾವೇ ತಸ್ಸುಪ್ಪತ್ತಿ ಸಿಯಾತಿ ಸಳಾಯತನಪಚ್ಚಯಾ ಫಸ್ಸೋ। ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠಮಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಂ ಫುಸನ್ತೋಯೇವ ವೇದನಂ ವೇದಯತಿ, ನೋ ಅಞ್ಞಥಾತಿ ಫಸ್ಸಪಚ್ಚಯಾ ವೇದನಾ। ವೇದನೀಯೇಸು ಚ ಧಮ್ಮೇಸು ಅಸ್ಸಾದಾನುಪಸ್ಸಿನೋ ವೇದನಾಹೇತುಕಾ ತಣ್ಹಾ ಸಮುಟ್ಠಾತೀತಿ ವೇದನಾಪಚ್ಚಯಾ ತಣ್ಹಾ। ತಣ್ಹಾಸಿನೇಹಪಿಪಾಸಿತಾಯೇವ ಚ ಉಪಾದಾನಿಯೇಸು ಧಮ್ಮೇಸು ಉಪಾದಾಯ ದಳ್ಹಭಾವಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತಿ। ತಣ್ಹಾಯ ಹಿ ರೂಪಾದೀನಿ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ ಅಸ್ಸಾದೇತ್ವಾ ಕಾಮೇಸು ಪಾತಬ್ಯತಂ ಆಪಜ್ಜನ್ತೀತಿ ತಣ್ಹಾ ಕಾಮುಪಾದಾನಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ। ತಥಾ ರೂಪಾದಿಭೇದೇಗಧಿತೋ "ನತ್ಥಿ ದಿನ್ನ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಮಿಚ್ಛಾದಸ್ಸನಂ ಸಂಸಾರತೋ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮೋ ಅಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗೇ ಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗಪರಾಮಾಸಂ ಖನ್ಧೇಸು ಅತ್ತತ್ತನಿಯಗಾಹಭೂತಂ ಅತ್ತವಾದದಸ್ಸನದ್ವಯಞ್ಚ ಗಣ್ಹಾತಿ, ತಸ್ಮಾ ದಿಟ್ಠುಪಾದಾದೀನಮ್ಪಿ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ತಣ್ಹಾಪಚ್ಚಯಾ ಉಪಾದಾನಂ। ಯಥಾರಹಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಾನುಸಯವಸೇನ ಉಪಾದಾನಪತಿಟ್ಠಿತಾಯೇವ ಸತ್ತಾ ಕಮ್ಮಾಯೂಹನಾಯ ಸಂವತ್ತನ್ತೀತಿ ಉಪಾದಾನಂ ಭವಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯೋ। ಉಪಪತ್ತಿಭವಸಙ್ಖಾತಾ ಚ ಜಾತಿ ಕಮ್ಮಭವಹೇತುಕಾಯೇವ । ಬೀಜತೋ ಅಙ್ಕುರೋ ವಿಯ ತತ್ಥ ತತ್ಥ

ಸಮುಪಲಬ್ಭತೀತಿ ಭವೋ ಜಾತಿಯಾ ಪಚ್ಚಯೋ ನಾಮ। ಸತಿ ಚ ಜಾತಿಯಾ ಏವ ಜರಾಮರಣಸಮ್ಭವೋ। ನ ಹಿ ಅಜಾತಾನಂ ಜರಾಮರಣಸಮ್ಭವೋ ಹೋತೀತಿ ಜಾತಿ ಜರಾಮರಣಾನಂ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಏವಮೇತೇಸಂ ತಬ್ಭಾವಭಾವೀಭಾವೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಏವಮೇತಸ್ಸ ಕೇವಲಸ್ಸ ದುಕ್ಖಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ ಸಮುದಯೋ ಹೋತೀತಿ ಯಥಾವುತ್ತೇನ ಪಚ್ಚಯಪರಮ್ಪರವಿಧಿನಾ, ನ ಪನ ಇಸ್ಸರನಿಮ್ಮಾನಾದೀಹಿ **ಏತಸ್ಸ** ವಟ್ಟಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ **ಕೇವಲಸ್ಸ** ಸುಖಾದೀಹಿ ಅಸಮ್ಮಿಸ್ಸಸ್ಸ, ಸಕಲಸ್ಸ ವಾ **ದುಕ್ಖಕ್ಖನ್ಧಸ್ಸ** ದುಕ್ಖರಾಸಿಸ್ಸ ನ ಸುಖಸುಭಾದೀನಂ **ಸಮುದಯೋ** ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಹೋತಿ। **ಏತ್ಥ** ಇಮಸ್ಮಿಂ ಪಚ್ಚಯಸಙ್ಗಹಾಧಿಕಾರೇ।

೫. ಅತತಿ ಸತತಂ ಗಚ್ಛತಿ ಪವತ್ತತೀತಿ **ಅದ್ಧಾ,** ಕಾಲೋ।

೬. **ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾ ಅತೀತೋ ಅದ್ಧಾ** ಅತೀತಭವಪರಿಯಾಪನ್ನಹೇತೂನಮೇವೇತ್ಥ ಅಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ, ಅದ್ಧಾಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾದೀನಂ ಧಮ್ಮಾನಮೇವ ಗಹಣಂ ತಬ್ಬಿನಿಮುತ್ತಸ್ಸ ಕಸ್ಸಚಿ ಕಾಲಸ್ಸ ಅನುಪಲಬ್ಭನತೋ। ನಿರುದ್ಧಾನುಪ್ಪಾದಾ ಏವ ಹಿ ಧಮ್ಮಾ ಅತೀತಾನಾಗತಕಾಲವಸೇನ ಉಪ್ಪಾದಾದಿಕ್ಖಣತ್ತಯಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಾಲವಸೇನ ವೋಹರೀಯನ್ತಿ। **ಜಾತಿಜರಾಮರಣಂ ಅನಾಗತೋ ಅದ್ಧಾ** ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಹೇತುತೋ ಅನಾಗತೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನತೋ। **ಮಜ್ಝೇ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಅದ್ಧಾ** ಅತೀತಹೇತುತೋ ಇಧ ನಿಬ್ಬತ್ತನಕಫಲಸಭಾವತ್ತಾ, ಅನಾಗತಫಲಸ್ಸ ಇಧ ಹೇತುಸಭಾವತ್ತಾ ಚ ಮಜ್ಝೇ ವಿಞ್ಞಾಣಾದೀನಿ ಅಟ್ಠಙ್ಗಾನಿ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ ಅದ್ಧಾ।

೮. ನನು ಸೋಕಪರಿದೇವಾದಯೋಪಿ ಅಙ್ಗಭಾವೇನ ವತ್ತಬ್ಬಾತಿ ಆಹ “**ಸೋಕಾದಿವಚನ**”ನ್ತ್ಯಾದಿ। ಸೋಕಾದಿವಚನಂ ಜಾತಿಯಾ ನಿಸ್ಸನ್ದಸ್ಸ ಅಮುಖ್ಯಫಲಮತ್ತಸ್ಸ ನಿದಸ್ಸನಂ, ನ ಪನ ವಿಸುಂ ಅಙ್ಗದಸ್ಸನನ್ತ್ಯತ್ಥೋ।

೯. **ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಾಪಿ ಗಹಿತಾ ಹೋನ್ತೀ**ತಿ ಕಿಲೇಸಭಾವಸಾಮಞ್ಞತೋ ಅವಿಜ್ಜಾಗ್ಗಹಣೇನ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಾನಿ, ಕಮ್ಮಭವಸಾಮಞ್ಞತೋ ಸಙ್ಖಾರಗ್ಗಹಣೇನ ಕಮ್ಮಭವೋ ಗಹಿತೋ। ತಥಾ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಗ್ಗಹಣೇನ ಚ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾ ಗಹಿತಾತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ। ಏತ್ಥಾಪಿ ವುತ್ತನಯೇನ ತೇಸಂ ಗಹಣೇನ ತೇಸಂ ಸಙ್ಗಹೋ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ, ವಿಞ್ಞಾಣನಾಮರೂಪಸಳಾಯತನಫಸ್ಸವೇದನಾನಂ ಜಾತಿಜರಾಭಙ್ಗಾವ ಜಾತಿಜರಾಮರಣನ್ತಿ ಚ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ “**ಜಾತಿಜರಾಮರಣಗ್ಗಹಣೇನಾ**”ತ್ಯಾದಿ।

೧೦. **ಅತೀತೇ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚಾ**ತಿ ಸರೂಪತೋ ವುತ್ತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾನಂ, ಸಙ್ಗಹವಸೇನ ಗಹಿತಾನಂ ತಿಣ್ಣಂ ತಣ್ಹುಪಾದಾನಭವಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಫಲಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ಅತೀತಭವೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚ, **ಇದಾನಿ ಫಲಪಞ್ಚಕ**ನ್ತಿ ಅತೀತಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ ಇಧ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಫಲಪಞ್ಚಕಂ। **ಇದಾನಿ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚಾ**ತಿ ಸರೂಪತೋ ವುತ್ತಾನಂ ತಣ್ಹಾದೀನಂ ತಿಣ್ಣಂ, ಸಙ್ಗಹತೋ ಲದ್ಧಾನಂ ಅವಿಜ್ಜಾಸಙ್ಖಾರಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಞ್ಚ ವಸೇನ ಆಯತಿಂ ಫಲಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಾ ಇದಾನಿ ಹೇತವೋ ಪಞ್ಚ। **ಆಯತಿಂ ಫಲಪಞ್ಚಕ**ನ್ತಿ ಜಾತಿಜರಾಮರಣಗ್ಗಹಣೇನ ವುತ್ತಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಹೇತುಪಚ್ಚಯಾ ಅನಾಗತೇ ನಿಬ್ಬತ್ತನಕವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಫಲಪಞ್ಚಕನ್ತಿ ಏವಂ ವೀಸತಿ ಅತೀತಾದೀಸು ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಆಕಿರಿಯನ್ತೀತಿ **ಆಕಾರಾ**।

ಅತೀತಹೇತೂನಂ, ಇದಾನಿ ಫಲಪಞ್ಚಕಸ್ಸ ಚ ಅನ್ತರಾ ಏಕೋ ಸನ್ಧಿ, ಇದಾನಿ ಫಲಪಞ್ಚಕಸ್ಸ, ಇದಾನಿ ಹೇತೂನಞ್ಚ ಅನ್ತರಾ ಏಕೋ, ಇದಾನಿ ಹೇತೂನಂ, ಆಯತಿಂ ಫಲಸ್ಸ ಚ ಅನ್ತರಾ ಏಕೋತಿ ಏವಂ ತಿಸನ್ಧಿ। ವುತ್ತಞ್ಹೇತಂ - “ಸಙ್ಖಾರವಿಞ್ಞಾಣಾನಮನ್ತರಾ ಏಕೋ, ವೇದನಾತಣ್ಹಾನಮನ್ತರಾ ಏಕೋ, ಭವಜಾತೀನಮನ್ತರಾ ಏಕೋ ಸನ್ಧೀ”ತಿ। ಏತ್ಥ ಹಿ ಹೇತುತೋಫಲಸ್ಸ ಅವಿಚ್ಛೇದಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವತೋ ಹೇತುಫಲಸಮ್ಬನ್ಧಭೂತೋ ಪಠಮೋ ಸನ್ಧಿ, ತಥಾ ತತಿಯೋ, ದುತಿಯೋ ಪನ ಫಲತೋ ಹೇತುನೋ ಅವಿಚ್ಛೇದಪ್ಪವತ್ತಿಭಾವತೋ ಫಲಹೇತುಸಮ್ಬನ್ಧಭೂತೋ। ಫಲಭೂತೋಪಿ ಹಿ ಧಮ್ಮೋ ಅಞ್ಞಸ್ಸ ಹೇತುಸಭಾವಸ್ಸ ಧಮ್ಮಸ್ಸ

ಪಚ್ಚಯೋತಿ। ಸಙ್ಖಿಪೀಯನ್ತಿ ಏತ್ಥ ಅವಿಜ್ಜಾದಯೋ, ವಿಞ್ಞಾಣಾದಯೋ ಚಾತಿ ಸಙ್ಖೇಪೋ, ಅತೀತಹೇತು, ಏತರಹಿ ವಿಪಾಕೋ, ಏತರಹಿ ಹೇತು ಆಯತಿಂ ವಿಪಾಕೋತಿ ಚತ್ತಾರೋ ಸಙ್ಖೇಪಾತಿ **ಚತುಸಙ್ಖೇಪಾ**।

೧೧. **ಕಮ್ಮಭವಸಙ್ಖಾತೋ ಭವೇಕದೇಸೋ**ತಿ ಏತ್ಥ ಆಯತಿಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಚೇತನಾ ಭವೋ ನಾಮ, ಪುರಿಮಕಮ್ಮಭವಸ್ಮಿಂ ಇಧ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಾ ಪಚ್ಚಯಚೇತನಾ ಸಙ್ಖಾರಾತಿ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। **ಅವಸೇಸಾ ಚಾ**ತಿ ವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಪಞ್ಚಕಜಾತಿಜರಾಮರಣವಸೇನ ಸತ್ತವಿಧಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಫಲವಸೇನ ವುತ್ತಧಮ್ಮಾ। **ಉಪಪತ್ತಿಭವಸಙ್ಖಾತೋ ಭವೇಕದೇಸೋ**ತಿ ಪನ ಅನಾಗತಪರಿಯಾಪನ್ನಾ ವೇದಿತಬ್ಬಾ। ಭವ-ಸದ್ದೇನ ಕಮ್ಮಭವಸ್ಸಪಿ ವುಚ್ಚಮಾನತ್ತಾ ಭವೇಕದೇಸ-ಸದ್ದೋ ವುತ್ತೋ।

೧೨. ಪುಬ್ಬನ್ತಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಾ ಮೂಲಂ। ಅಪರನ್ತಸ್ಸ ತಣ್ಹಾ ಮೂಲನ್ತಿ ಆಹ **ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾವಸೇನ ದ್ವೇ ಮೂಲಾನೀ**"ತಿ।

೧೩. **ತೇಸಮೇವ** ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾತಾನಂ ವಟ್ಟ**ಮೂಲಾನಂ ನಿರೋಧೇನ** ಅನುಪ್ಪಾದಧಮ್ಮತಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಚ್ಚಪ್ಪಟಿವೇಧತೋ ಸಿದ್ಧಾಯ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ವಟ್ಟಂ ನಿರುಜ್ಝತಿ। **ಅಭಿಣ್ಹಸೋ** ಅಭಿಕ್ಖಣಂ **ಜರಾಮರಣ**ಸಙ್ಖಾತಾಯ **ಮುಚ್ಛಾಯ ಪೀಳಿತಾನಂ** ಸತ್ತಾನಂ ಸೋಕಾದಿಸಮಪ್ಪಿತಾನಂ ಕಾಮಾಸವಾದಿ**ಆಸವಾನಂ** ಸಮುಪ್ಪಾದತೋ ಪುನ ಅವಿಜ್ಜಾ ಚ ಪವತ್ತತಿ। "ಆಸವಸಮುದಯಾ ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೦೩) ಹಿ ವುತ್ತಂ। ಏತೇನ ಅವಿಜ್ಜಾಯಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ದಸ್ಸಿತೋ ಹೋತಿ, ಇತರಥಾ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದಚಕ್ಕಂ ಅಬದ್ಧಂ ಸಿಯಾತಿ। **ಇಚ್ಚೇವಂ** ವುತ್ತನಯೇನ **ಆಬದ್ಧಂ** ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನಂ **ಅನಾದಿಕಂ** ಆದಿರಹಿತಂ ತಿಭೂಮಕಪರಿಯಾಪನ್ನತ್ತಾ **ತೇಭೂಮಕಂ** ಕಿಲೇಸಕಮ್ಮವಿಪಾಕವಸೇನ ತಿವಟ್ಟಭೂತಂ **ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದೋತಿ ಪಟ್ಠಪೇಸಿ** ಪಞ್ಞಪೇಸಿ **ಮಹಾಮುನಿ** ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ।

ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಟ್ಠಾನನಯವಣ್ಣನಾ

೧೪. ಏವಂ ಪಟಿಚ್ಚಸಮುಪ್ಪಾದನಯಂ ವಿಭಾಗತೋ ದಸ್ಸೇತ್ವಾ ಇದಾನಿ ಪಟ್ಠಾನನಯಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ ಹಿನೋತಿ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ ಏತೇನಾತಿ ಹೇತು। ಅನೇಕತ್ಥತ್ತಾ ಧಾತುಸದ್ದಾನಂ ಹಿ-ಸದ್ದೋ ಇಧ ಪತಿಟ್ಠತ್ಥೋತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಹಿನೋತಿ ವಾ ಏತೇನ ಕಮ್ಮನಿದಾನಭೂತೇನ ಉದ್ಧಂ ಓಜಂ ಅಭಿಹರನ್ತೇನ ಮೂಲೇನ ವಿಯ ಪಾದಪೋ ತಪ್ಪಚ್ಚಯಂ ಫಲಂ ಗಚ್ಛತಿ ಪವತ್ತತಿ ವುದ್ಧಿಂ ವಿರೂಳ್ಹಿಂ ಆಪಜ್ಜತೀತಿ ಹೇತು। ಹೇತು ಚ ಸೋ ಪಚ್ಚಯೋ ಚಾತಿ **ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ**। ಹೇತು ಹುತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯೋ, ಹೇತುಭಾವೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಮೂಲಟ್ಠೇನ ಹೇತು, ಉಪಕಾರಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚಯೋತಿ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಮೂಲಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕೋ ಧಮ್ಮೋ ಹೇತುಪಚ್ಚಯೋ। ಸೋ ಪನ ಪವತ್ತೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ಉಭಯತ್ಥ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಾನಂ ನಾಮಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ರುಕ್ಖಸ್ಸ ಮೂಲಾನಿ ವಿಯ ಸುಪ್ಪತಿಟ್ಠಿತಭಾವಸಾಧನಸಙ್ಖಾತಮೂಲಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಛ ಧಮ್ಮಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಆಲಮ್ಬೀಯತಿ ದುಬ್ಬಲೇನ ವಿಯ ದಣ್ಡಾದಿಕಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕೇಹಿ ಗಯ್ಹತೀತಿ **ಆರಮ್ಮಣಂ**। ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಹಿ ಯಂ ಯಂ ಧಮ್ಮಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತನ್ತಿ, ತೇ ತೇ ಧಮ್ಮಾ ತೇಸಂ ತೇಸಂ ಧಮ್ಮಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯೋ ನಾಮ। ನ ಹಿ ಸೋ ಧಮ್ಮೋ ಅತ್ಥಿ, ಯೋ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ನ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯ। ಅತ್ತಾಧೀನಪ್ಪವತ್ತೀನಂ ಪತಿಭೂತೋ ಪಚ್ಚಯೋ **ಅಧಿಪತಿಪಚ್ಚಯೋ**।

ನ ವಿಜ್ಜತಿ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನೇನ ಸಹ ಅನ್ತರಂ ಏತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಸ್ಸಾತಿ **ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ**। ಸಣ್ಠಾನಾಭಾವೇನ ಸುಟ್ಠು ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ **ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ**। ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಂ ಅನುರೂಪಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದಜನನಸಮತ್ಥೋ ಪುರಿಮಪುರಿಮನಿರುದ್ಧೋ ಧಮ್ಮೋ "ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ", "ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ಚ ವುಚ್ಚತಿ। ಬ್ಯಞ್ಜನಮತ್ತೇನೇವ ಹಿ ನೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। ಅತ್ಥತೋ ಪನ ಉಭಯಮ್ಪಿ ಸಮನನ್ತರನಿರುದ್ಧಸ್ಸೇವಾಧಿವಚನಂ। ನ ಹಿ ತೇಸಂ ಅತ್ಥತೋ ಭೇದೋ ಉಪಲಬ್ಭತಿ । ಯಂ ಪನ ಕೇಚಿ ವದನ್ತಿ "ಅತ್ಥಾನನ್ತರತಾಯ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಕಾಲಾನನ್ತರತಾಯ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ, ತಂ "ನಿರೋಧಾ ವುಟ್ಠಹನ್ತಸ್ಸ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತ್ಯಾದೀಹಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೭) ವಿರುಜ್ಝತಿ। ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಂ ಹಿ ಸತ್ತಾಹಾದಿಕಾಲಂ ನಿರುದ್ಧಂ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ತಸ್ಮಾ ಅಭಿನಿವೇಸಂ ಅಕತ್ವಾ ಬ್ಯಞ್ಜನಮತ್ತತೋವೇತ್ಥ ನಾನಾಕರಣಂ ಪಚ್ಚೇತಬ್ಬಂ, ನ ಅತ್ಥತೋ। ಪುಬ್ಬಧಮ್ಮನಿರೋಧಸ್ಸ ಹಿ ಪಚ್ಛಾಜಾತಧಮ್ಮುಪ್ಪಾದನಸ್ಸ ಚ ಅನ್ತರಾಭಾವೇನ ಉಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥತಾಯ ನಿರೋಧೋ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯತಾ, "ಇದಮಿತೋ ಉದ್ಧಂ, ಇದಂ ಹೇಟ್ಠಾ, ಇದಂ ಸಮನ್ತತೋ"ತಿ ಅತ್ತನಾ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ವಿಯ ಸುಟ್ಠು ಅನನ್ತರಭಾವೇನ ಉಪ್ಪಾದೇತುಂ ಸಮತ್ಥಂ ಹುತ್ವಾ ನಿರೋಧೋ ಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯತಾತಿ ಏವಂ ಬ್ಯಞ್ಜನಮತ್ತತೋವ ಭೇದೋ। ನಿರೋಧಪಚ್ಚಯಸ್ಸಪಿ ಹಿ ನೇವಸಞ್ಞಾನಾಸಞ್ಞಾಯತನಸ್ಸ ಅಸಞ್ಞುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಪುರಿಮಸ್ಸ ಚ ಚುತಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಕಾಲನ್ತರೇಪಿ ಉಪ್ಪಜ್ಜನ್ತಾನಂ ಫಲಪಟಿಸನ್ಧೀನಂ ಅನ್ತರಾ ಸಮಾನಜಾತಿಯೇನ ಅರೂಪಧಮ್ಮೇನ ಬ್ಯವಧಾನಾಭಾವತೋ ಭಿನ್ನಜಾತಿಕಾನಞ್ಚ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಬ್ಯವಧಾನಕರಣೇ ಅಸಮತ್ಥತಾಯ ನಿರನ್ತರುಪ್ಪಾದನೇ ಏಕತ್ತಂ ಉಪನೇತ್ವಾ ವಿಯ ಉಪ್ಪಾದನೇ ಚ ಸಮತ್ಥತಾ ಅತ್ಥೀತಿ ತೇಸಮ್ಪಿ ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಪಚ್ಚಯತಾ ಲಬ್ಭತಿ, ತಸ್ಮಾ ಧಮ್ಮತೋ ಅವಿಸೇಸೇಪಿ ತಥಾ ತಥಾ ಬುಜ್ಝನಕಾನಂ ವೇನೇಯ್ಯಾನಂ ವಸೇನ ಉಪಸಗ್ಗತ್ಥವಿಸೇಸಮತ್ತತೋವ ಭೇದೋ ಪಚ್ಚೇತಬ್ಬೋತಿ।

ಅತ್ತನೋ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಸಹುಪ್ಪನ್ನಾನಮ್ಪಿ ಅನುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪಕಾಸಸ್ಸ ಪದೀಪೋ ವಿಯ ಸಹುಪ್ಪನ್ನಾನಂ ಸಹುಪ್ಪಾದಭಾವೇನ ಪಚ್ಚಯೋ **ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೋ,** ಅರೂಪಿನೋ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾ, ಚತ್ತಾರೋ ಮಹಾಭೂತಾ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಕ್ಖಣೇ ವತ್ಥುವಿಪಾಕಾ ಚ ಧಮ್ಮಾ।

ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಯಮಾನಂ ತಿದಣ್ಡಂ ವಿಯ ಅತ್ತನೋ ಉಪಕಾರಕಧಮ್ಮಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಭಾವೇನ ಪಚ್ಚಯೋ **ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ**। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞತಾವಸೇನೇವ ಚ ಉಪಕಾರಕತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯತಾ, ನ ಸಹಜಾತಮತ್ತೇನಾತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ದ್ವಿನ್ನಂ ವಿಸೇಸೋ। ತಥಾ ಹಿ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಭಾವೀಯೇವ ಕೋಚಿ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ ಚಿತ್ತಜರೂಪಾನಂ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಭಾವಿನೋ ನಾಮಸ್ಸ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಂ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯಭಾವೀನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಞ್ಚ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯಭಾವಸ್ಸ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ। ಯದಿ ಹಿ ಸಹಜಾತಭಾವೇನೇವ ಅತ್ತನೋ ಉಪಕಾರಕಾನಂ ಉಪಕಾರಕತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯತಾ ಸಿಯಾ, ತದಾ ಸಹಜಾತಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಸಮಾನೇಹಿ ಭವಿತಬ್ಬನ್ತಿ।

ಚಿತ್ತಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪಟೋ ವಿಯ ಸಹಜಾತನಾಮರೂಪಾನಂ ನಿಸ್ಸಯಭೂತಾ ಚತುಕ್ಖನ್ಧಾ, ತರುಪಬ್ಬತಾದೀನಂ ಪಥವೀ ವಿಯ ಆಧಾರಣತೋಯೇವ ಸಹಜಾತರೂಪಸತ್ತವಿಞ್ಞಾಣಧಾತೂನಂ ಯಥಾಕ್ಕಮಂ ನಿಸ್ಸಯಾ ಭೂತರೂಪಂ, ವತ್ಥು ಚಾತಿ ಇಮೇ **ನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ** ನಾಮ ನಿಸ್ಸೀಯತಿ ನಿಸ್ಸಿತಕೇಹೀತಿ ಕತ್ವಾ, ಬಲವಭಾವೇನ ನಿಸ್ಸಯೋ ಪಚ್ಚಯೋ **ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ** ಉಪ-ಸದ್ದಸ್ಸ ಅತಿಸಯಜೋತಕತ್ತಾ, ತಸ್ಸ ಪನ ಭೇದಂ ವಕ್ಖತಿ।

ಛ ವತ್ಥೂನಿ, ಛ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ ಚಾತಿ ಇಮೇ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನತೋ ಪಠಮಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕೋ **ಪುರೇಜಾತಪಚ್ಚಯೋ**। ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೇ ಅಸತಿ ಸನ್ತಾನಟ್ಠಿತಿಹೇತುಭಾವಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸ ಉಪತ್ಥಮ್ಭನಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಪಚ್ಛಾಜಾತಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ **ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೋ**। ಸೋ ಗಿಜ್ಝಪೋತಕಸರೀರಾನಂ ಆಹಾರಾಸಾ ಚೇತನಾ ವಿಯ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ।

ಪುರಿಮಪುರಿಮಪರಿಚಿತಗನ್ಥೋ ವಿಯ ಉತ್ತರಉತ್ತರಗನ್ಥಸ್ಸ ಕುಸಲಾದಿಭಾವೇನ ಅತ್ತಸದಿಸಸ್ಸ ಪಗುಣಬಲವಭಾವವಿಸಿಟ್ಠಅತ್ತಸಮಾನಜಾತಿಯತಾಗಾಹಣಂ ಆಸೇವನಂ, ತೇನ ಪಚ್ಚಯಾ ಸಜಾತಿಯಧಮ್ಮಾನಂ ಸಜಾತಿಯಧಮ್ಮಾವ **ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ**। ಭಿನ್ನಜಾತಿಕಾ ಹಿ ಭಿನ್ನಜಾತಿಕೇಹಿ ಆಸೇವನಪಗುಣೇನ ಪಗುಣಬಲವಭಾವವಿಸಿಟ್ಠಂ ಕುಸಲಾದಿಭಾವಸಙ್ಖಾತಂ ಅತ್ತನೋ ಗತಿಂ ಗಾಹಾಪೇತುಂ ನ ಸಕ್ಕೋನ್ತಿ, ನ ಚ ಸಯಂ ತತೋ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ತೇ ಪನ ಅನನ್ತರಾತೀತಾನಿ ಲೋಕಿಯಕುಸಲಾಕುಸಲಾನಿ ಚೇವ ಅನಾವಜ್ಜನಕಿರಿಯಜವನಾನಿ ಚಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಚಿತ್ತಪ್ಪಯೋಗಸಙ್ಖಾತಕಿರಿಯಾಭಾವೇನ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಾನಂ ವಿಪಾಕಾನಂ, ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಞ್ಚ ಉಪಕಾರಿಕಾ ಚೇತನಾ **ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯೋ**।

ಅತ್ತನೋ ನಿರುಸ್ಸಾಹಸನ್ತಭಾವೇನ ಸಹಜಾತನಾಮರೂಪಾನಂ ನಿರುಸ್ಸಾಹಸನ್ತಭಾವಾಯ ಉಪಕಾರಕಾ ವಿಪಾಕಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ **ವಿಪಾಕಪಚ್ಚಯೋ**। ತೇ ಹಿ ಪಯೋಗೇನ ಅಸಾಧೇತಬ್ಬತಾಯ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಟತ್ತಾ ನಿಪ್ಫಜ್ಜಮಾನಮತ್ತತೋ ನಿರುಸ್ಸಾಹಸನ್ತಭಾವಾ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಕಿಲೇಸವೂಪಸಮಸನ್ತಭಾವಾ। ತಥಾ ಸನ್ತಭಾವತೋಯೇವ ಹಿ ಭವಙ್ಗಾದಯೋ ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ। ಅಭಿನಿಪಾತಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛನಸನ್ತೀರಣಮತ್ತಾ ಪನ ವಿಪಾಕಾ ದುಬ್ಬಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾವ। ಜವನಪ್ಪವತ್ತಿಯಾವ ನೇಸಂ ರೂಪಾದಿಗ್ಗಹಿತತಾ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ।

ರೂಪಾರೂಪಾನಂ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಚತ್ತಾರೋ ಆಹಾರಾ **ಆಹಾರಪಚ್ಚಯೋ**। ಸತಿಪಿ ಹಿ ಜನಕಭಾವೇ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತಮೇವ ಆಹಾರಸ್ಸ ಪಧಾನಕಿಚ್ಚಂ। ಜನಯನ್ತೋಪಿ ಆಹಾರೋ ಅವಿಚ್ಛೇದವಸೇನ ಉಪತ್ಥಮ್ಭೇನ್ತೋ ವ ಜನೇತೀತಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಭಾವೋ ವ ಆಹಾರಭಾವೋ। ತೇಸು ತೇಸು ಕಿಚ್ಚೇಸು ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮೇಹಿ ಅತ್ತಾನಂ ಅನುವತ್ತಾಪನಸಙ್ಖಾತಾಧಿಪತಿಯಟ್ಠೇನ ಪಚ್ಚಯೋ **ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯೋ**।

ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಜ್ಝಾನಲಕ್ಖಣೂಪನಿಜ್ಝಾನವಸೇನ ಉಪಗನ್ತ್ವಾ ಆರಮ್ಮಣನಿಜ್ಝಾನಕಾ ವಿತಕ್ಕಾದಯೋ **ಝಾನಪಚ್ಚಯೋ**। ಸುಗತಿತೋ ಪುಞ್ಞತೋ, ದುಗ್ಗಹಿತೋ ಪಾಪತೋ ವಾ ನಿಯ್ಯಾನಟ್ಠೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಸಮ್ಮಾದಿಟ್ಠಾದಯೋ **ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯೋ**।

ಪರಮತ್ಥತೋ ಭಿನ್ನಾಪಿ ಏಕೀಭಾವಗತಾ ವಿಯ ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿಭಾವಸಙ್ಖಾತಸಮ್ಪಯೋಗಲಕ್ಖಣೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ನಾಮಧಮ್ಮಾ ವ **ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ**। ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಸಮ್ಬನ್ಧತಾಯ ಯುತ್ತಾಪಿ ಸಮಾನಾ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಭಾವೇನ ವಿಸಂಸಟ್ಠತಾಯ ನಾನತ್ತುಪಗಮನೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ವತ್ಥುಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ **ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯೋ**।

ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸಭಾವಸಙ್ಖಾತೇನ ಅತ್ಥಿಭಾವೇನ ತಾದಿಸಸ್ಸೇವ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತೇನ ಉಪಕಾರಕಾ "ಸಹಜಾತಂ ಪುರೇಜಾತ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ವಕ್ಖಮಾನಧಮ್ಮಾ **ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ**। ಸತಿಪಿ ಹಿ ಜನಕತ್ತೇ ಠಿತಿಯಂಯೇವ ಸಾತಿಸಯೋ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯಾನಂ ಬ್ಯಾಪಾರೋತಿ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತಾವ ತೇಸಂ ಗಹಿತಾ। ಏಕಸ್ಮಿಂ ಫಸ್ಸಾದಿಸಮುದಾಯೇ ಪವತ್ತಮಾನೇ ದುತಿಯಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ ಅತ್ತನೋ ಠಿತಿಯಾ ಓಕಾಸಂ ಅಲಭನ್ತಾನಂ ಅನನ್ತರಮುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಕಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಓಕಾಸದಾನವಸೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಅನನ್ತರನಿರುದ್ಧಾ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ **ನತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ**।

ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಾವಿಗಮನೇನ ಅಪ್ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ವಿಗತಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕಾಯೇವ ಧಮ್ಮಾ **ವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ**। ನಿರೋಧಾನುಪಗಮನವಸೇನ ಉಪಕಾರಕಾ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯಾ ವ **ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ**। ಸಸಭಾವತಾಮತ್ತೇನ ಉಪಕಾರಕತಾ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯತಾ, ನಿರೋಧಾನುಪಗಮನವಸೇನ ಉಪಕಾರಕತಾ ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯತಾತಿ ಪಚ್ಚಯತಾವಿಸೇಸೋ ನೇಸಂ ಧಮ್ಮಾವಿಸೇಸೇಪಿ ದಟ್ಠಬ್ಬೋ। ಧಮ್ಮಾನಞ್ಹಿ ಸಮತ್ಥತಾವಿಸೇಸಂ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಞತ್ವಾ ಭಗವತಾ ಚತುವೀಸತಿಪಚ್ಚಯಾ ದೇಸಿತಾತಿ ಭಗವತಿ ಸದ್ಧಾಯ "ಏವಂ ವಿಸೇಸಾ ಏತೇ ಧಮ್ಮಾ"ತಿ ಸುತಮಯಞಾಣಂ ಉಪ್ಪಾದೇತ್ವಾ ಚಿನ್ತಾಭಾವನಾಮಯಞಾಣೇಹಿ ತದಭಿಸಮಯಾಯ ಯೋಗೋ ಕರಣೀಯೋ। ಅವಿಸೇಸೇಪಿ ಹಿ ಧಮ್ಮಸಾಮಗ್ಗಿಯಸ್ಸ ತಥಾ ತಥಾ

ವಿನೇತಬ್ಬಪುಗ್ಗಲಾನಂ ವಸೇನ ಹೇಟ್ಠಾ ವುತ್ತೋಪಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಪುನ ಪಕಾರನ್ತೇನ ವುಚ್ಚತಿ ಅಹೇತುಕದುಕಂ ವತ್ವಾಪಿ ಹೇತುವಿಪ್ಪಯುತ್ತದುಕಂ ವಿಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೧೫. **ನಾಮಂ** ಚತುಕ್ಖನ್ಧಸಙ್ಖಾತಂ ನಾಮಂ ತಾದಿಸಸ್ಸೇವ **ನಾಮಸ್ಸ ಛಧಾ** ಛಹಾಕಾರೇಹಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ತದೇವ **ನಾಮರೂಪೀನಂ** ಸಮುದಿತಾನಂ **ಪಞ್ಚಧಾ** ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, **ರೂಪಸ್ಸ ಪುನ** ಭೂತುಪಾದಾಯಭೇದಸ್ಸ **ಏಕಧಾ** ಪಚ್ಚಯೋ ಹೋತಿ, ರೂಪಞ್ಚ ನಾಮಸ್ಸ ಏಕಧಾ ಪಚ್ಚಯೋ, ಪಞ್ಞತ್ತಿನಾಮರೂಪಾನಿ ನಾಮಸ್ಸ **ದ್ವಿಧಾ** ದ್ವಿಪ್ಪಕಾರಾ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, **ದ್ವಯಂ** ಪನ ನಾಮರೂಪದ್ವಯಂ ಸಮುದಿತಂ **ದ್ವಯಸ್ಸ** ತಾದಿಸಸ್ಸೇವ ನಾಮರೂಪದ್ವಯಸ್ಸ **ನವಧಾ** ಪಚ್ಚಯೋ ಚೇತಿ ಏವಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಛಬ್ಬಿಧಾ ಠಿತಾ।

೧೬. ವಿಪಾಕಬ್ಯಾಕತಂ ಕಮ್ಮವಸೇನ ವಿಪಾಕಭಾವಪ್ಪತ್ತಂ ಕಮ್ಮವೇಗಕ್ಖಿತ್ತಪತಿತಂ ವಿಯ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವಂ ಗಾಹೇತ್ವಾ ಪರಿಭಾವೇತ್ವಾ ನೇವ ಅಞ್ಞಂ ಪವತ್ತೇತಿ, ನ ಚ ಪುರಿಮವಿಪಾಕಾನುಭಾವಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ। "ನ ಮಗ್ಗಪಚ್ಚಯಾ ಆಸೇವನೇ ಏಕ"ನ್ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೨೨೧) ವಚನತೋ ಚ ಅಹೇತುಕಕಿರಿಯೇಸು ಹಸಿತುಪ್ಪಾದಸ್ಸೇವ ಆಸೇವನತಾಉದ್ಧರಣೇನ ಆವಜ್ಜನದ್ವಯಂ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ಜವನಾನೇವ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯಭಾವಂ ಗಚ್ಛನ್ತೀತಿ ಆಹ **"ಪುರಿಮಾನಿ ಜವನಾನೀ"**ತ್ಯಾದಿ। ಅವಿಸೇಸವಚನೇಪೇತ್ಥ ಲೋಕಿಯಕುಸಲಾಕುಸಲಾಬ್ಯಾಕತಜವನಾನೇವ ದಟ್ಠಬ್ಬಾನಿ ಲೋಕುತ್ತರಜವನಾನಂ ಆಸೇವನಭಾವಸ್ಸ ಅನುದ್ಧಟತ್ತಾ।

ಏವಞ್ಚ ಕತ್ವಾ ವುತ್ತಂ **ಪಟ್ಠಾನಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ಪಟ್ಠಾ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧.೧೨) "ಲೋಕುತ್ತರೋ ಪನ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೋ ನಾಮ ನತ್ಥೀ"ತಿ। ತತ್ಥ ಹಿ ಕುಸಲಂ ಭಿನ್ನಜಾತಿಕಸ್ಸ ಪುರೇಚರತ್ತಾ ನ ತೇನ ಆಸೇವನಗುಣಂ ಗಣ್ಹಾಪೇತಿ, ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಚ ಜವನವಸೇನ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಿಪಿ ವಿಪಾಕಾಬ್ಯಾಕತೇ ವುತ್ತನಯೇನ ಆಸೇವನಂ ನ ಗಣ್ಹನ್ತಿ, ನ ಚ ಅಞ್ಞಂ ಗಾಹಾಪೇನ್ತಿ। ಯಮ್ಪಿ "ಆಸೇವನವಿನಿಮುತ್ತಂ ಜವನಂ ನತ್ಥೀ"ತಿ **ಆಚರಿಯಧಮ್ಮಪಾಲತ್ಥೇರೇನ** ವುತ್ತಂ, ತಮ್ಪಿ ಯೇಭುಯ್ಯವಸೇನ ವುತ್ತನ್ತಿ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ। ಇತರಥಾ ಆಚರಿಯಸ್ಸ ಅಸಮಪೇಕ್ಖಿತಾಭಿಧಾಯಕತ್ತಪ್ಪಸಙ್ಗೋ ಸಿಯಾ। ಮಗ್ಗೋ ಪನ ಗೋತ್ರಭುತೋ ಆಸೇವನಂ ನ ಗಣ್ಹಾತೀತಿ ನತ್ಥಿ ಭೂಮಿಆದಿವಸೇನ ನಾನಾಜಾತಿತಾಯ ಅನಧಿಪ್ಪೇತತ್ತಾ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ **ಪಟ್ಠಾನೇ** "ಗೋತ್ರಭು ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ, ವೋದಾನಂ ಮಗ್ಗಸ್ಸ ಆಸೇವನಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೬)। ಏಕುಪ್ಪಾದಾದಿಚತುಬ್ಬಿಧಸಮ್ಪಯೋಗಲಕ್ಖಣಾಭಾವತೋ ಸಹುಪ್ಪನ್ನಾನಮ್ಪಿ ರೂಪಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯತಾ ನತ್ಥೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞ"**ನ್ತಿ।

೧೭. **ಹೇತುಝಾನಙ್ಗಮಗ್ಗಙ್ಗಾನಿ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮ ರೂಪಾನ**ನ್ತಿ ತಯೋಪೇತೇ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ, ಪವತ್ತಿಯಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ, ಉಭಯತ್ಥ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮಾನಞ್ಚ ಹೇತಾದಿಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ। "ಸಹಜಾತರೂಪನ್ತಿ ಹಿ ಸಬ್ಬತ್ಥ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ, ಪವತ್ತಿಯಂ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನ"ನ್ತಿ ವಕ್ಖತಿ। **ಸಹಜಾತಾ ಚೇತನಾ**ತಿ ಅನ್ತಮಸೋ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಾದೀಹಿಪಿ ಸಹಜಾತಚೇತನಾ। **ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮ ರೂಪಾನ**ನ್ತಿ ಸಬ್ಬಾಪಿ ಚೇತನಾ ನಾಮಾನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಸಹಗತಾ ಚೇತನಾ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಾನಂ, ಪವತ್ತಿಯಂ ರೂಪಸಮುಟ್ಠಾಪಕಚಿತ್ತಸಹಗತಾ ಚೇತನಾ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಾನಞ್ಚ। **ನಾನಾಕ್ಖಣಿಕಾ ಚೇತನಾ**ತಿ ವಿಪಾಕಕ್ಖಣತೋ ನಾನಾಕ್ಖಣೇ ಅತೀತಭವಾದೀಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಾ ಕುಸಲಾಕುಸಲಚೇತನಾ। **ನಾಮರೂಪಾನ**ನ್ತಿ ಉಭಯತ್ಥಾಪಿ ನಾಮರೂಪಾನಂ। **ವಿಪಾಕಕ್ಖನ್ಧಾ**ತಿ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣಾದಿಕಾ ವಿಪಾಕಾ ಅರೂಪಕ್ಖನ್ಧಾ। ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಮ್ಪಿ ಹಿ ರೂಪಂ ವಿಪಾಕವೋಹಾರಂ ನ ಲಭತಿ ಅರೂಪಧಮ್ಮಭಾವೇನ, ಸಾರಮ್ಮಣಭಾವೇನ ಚ ಕಮ್ಮಸದಿಸೇಸು ಅರೂಪಧಮ್ಮೇಸ್ವೇವ ವಿಪಾಕ-ಸದ್ದಸ್ಸ ನಿರುಳ್ಹತ್ತಾ।

೧೮. **ಪುರೇಜಾತಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ಕಾಯಸ್ಸಾ**ತಿ ಪಚ್ಚಯಧಮ್ಮತೋ ಪುರೇ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಇಮಸ್ಸ ರೂಪಕಾಯಸ್ಸ। ಕಥಂ ಪನ ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪುರೇ ನಿಬ್ಬತ್ತಿಯಂ ಪಚ್ಛಾಜಾತಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯತಾತಿ? ನನು ವುತ್ತಂ "ಪಚ್ಛಾಜಾತಪಚ್ಚಯೇ ಅಸತಿ ಸನ್ತಾನಟ್ಠಿತಿಹೇತುಕಭಾವಂ ಆಗಚ್ಛನ್ತಸ್ಸಾ"ತಿ, ತಸ್ಮಾ ಸನ್ತಾನಪ್ಪವತ್ತಸ್ಸ ಹೇತುಭಾವುಪತ್ಥಮ್ಭನೇ ಇಮಸ್ಸ ಬ್ಯಾಪಾರೋತಿ ನ ಕೋಚಿ ವಿರೋಧೋ।

೧೯. ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಚಕ್ಖಾದಿವತ್ಥೂನಂ ಅಸಮ್ಭವತೋ, ಸತಿ ಚ ಸಮ್ಭವೇ ತಂತಂವಿಞ್ಞಾಣಾನಂ ಪಚ್ಚಯಭಾವಾನುಪಗಮನತೋ, ಹದಯವತ್ಥುನೋ ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿವಿಞ್ಞಾಣೇನ ಸಹುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಪುರೇಜಾತಕತಾಭಾವತೋ ವುತ್ತಂ **"ಛವತ್ಥೂನಿ ಪವತ್ತಿಯ"**ನ್ತಿ। **"ಪಞ್ಚಾರಮ್ಮಣಾನಿ ಪಞ್ಚವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ"**ತಿ ಚ ಇದಂ ಆರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತನಿದ್ದೇಸೇ ಆಗತಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ। **ಪಞ್ಹಾವಾರೇ** ಪನ "ಸೇಕ್ಖಾ ವಾ ಪುಥುಜ್ಜನಾ ವಾ ಚಕ್ಖುಂ ಅನಿಚ್ಚತೋ ದುಕ್ಖತೋ ಅನತ್ತತೋ ವಿಪಸ್ಸನ್ತೀ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೪) ಅವಿಸೇಸೇನ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಚಕ್ಖಾದೀನಮ್ಪಿ ಗಹಿತತ್ತಾ ಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಮ್ಪಿ ಆರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತಂ ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಲಬ್ಭತಿ। ಅತ್ಥತೋ ಹೇತಂ ಸಿದ್ಧಂ, ಯಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಧಮ್ಮಾರಮ್ಮಣಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರಿಕವೀಥಿ ಪವತ್ತತಿ, ತಂ ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಪುರೇಜಾತಂ ಹೋತೀತಿ।

೨೧. ಪಕತಿಯಾ ಏವ ಪಚ್ಚಯನ್ತರರಹಿತೇನ ಅತ್ತನೋ ಸಭಾವೇನೇವ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ **ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ**। ಆರಮ್ಮಣಾನನ್ತರೇಹಿ ಅಸಂಮಿಸ್ಸೋ ಪುಥಗೇವ ಕೋಚಿ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। ಅಥ ವಾ ಪಕತೋ ಉಪನಿಸ್ಸಯೋ **ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ**। **ಪಕತೋ**ತಿ ಚೇತ್ಥ ಪ-ಕಾರೋ ಉಪಸಗ್ಗೋ, ಸೋ ಅತ್ತನೋ ಫಲಸ್ಸ ಉಪ್ಪಾದನಸಮತ್ಥಭಾವೇನ ಸನ್ತಾನೇ ನಿಪ್ಫಾದಿತಭಾವಂ, ಆಸೇವಿತಭಾವಞ್ಚ ದೀಪೇತಿ, ತಸ್ಮಾ ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ನಿಪ್ಫನ್ನೋ ರಾಗಾದಿ, ಸದ್ಧಾದಿ, ಉಪಸೇವಿತೋ ವಾ ಉತುಭೋಜನಾದಿ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ। ತಥಾ ಚೇವ ನಿದ್ದಿಸತಿ।

೨೩. **ಗರುಕತ**ನ್ತಿ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಿತಂ। ತಥಾ ಹಿ "ದಾನಂ ದತ್ವಾ ಸೀಲಂ ಸಮಾದಿಯಿತ್ವಾ ಉಪೋಸಥಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ತಂ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತೀ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೧೩) ದಾನಸೀಲಉಪೋಸಥಕಮ್ಮಪುಬ್ಬೇಕತಸುಚಿಣ್ಣಝಾನಗೋತ್ರಭುವೋದಾನಮಗ್ಗಾದೀನಿ ಗರುಂ ಕತ್ವಾ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೇನ ಅಸ್ಸ ನಿದ್ದೇಸೋ ಪವತ್ತೋ।

೨೪. "ಪುರಿಮಾ ಪುರಿಮಾ ಕುಸಲಾ ಖನ್ಧಾ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಪಚ್ಛಿಮಾನಂ ಕುಸಲಾನಂ ಖನ್ಧಾನಂ ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇನ ಪಚ್ಚಯೋ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ಪಟ್ಠಾ॰ ೧.೧.೪೨೩) ನಯೇನ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೇನ ಸದ್ಧಿಂ ನಾನತ್ತಂ ಅಕತ್ವಾ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ ಆಗತತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **"ಅನನ್ತರನಿರುದ್ಧಾ"**ತ್ಯಾದಿ। ಏವಂ ಸನ್ತೇಪಿ ಅತ್ತನೋ ಅನನ್ತರಂ ಅನುರೂಪಚಿತ್ತುಪ್ಪಾದವಸೇನ ಅನನ್ತರಪಚ್ಚಯೋ, ಬಲವಕಾರಣವಸೇನ ಅನನ್ತರೂಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ।

೨೫. ಯಥಾರಹಂ ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ರಾಗಾದಯೋ…ಪೇ॰… ಸೇನಾಸನಞ್ಚಾತಿ ಯೋಜನಾ। ರಾಗಾದಯೋ ಹಿ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ನಿಪ್ಫಾದಿತಾ, ಪುಗ್ಗಲಾದಯೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ಸೇವಿತಾ। ತಥಾ ಹಿ ವುತ್ತಂ ಆಚರಿಯೇನ –

"ರಾಗಸದ್ಧಾದಯೋ ಧಮ್ಮಾ, ಅಜ್ಝತ್ತಮನುವಾಸಿತಾ।
ಸತ್ತಸಙ್ಖಾರಧಮ್ಮಾ ಚ, ಬಹಿದ್ಧೋಪನಿಸೇವಿತಾ"ತಿ॥ (ನಾಮ॰ ಪರಿ॰ ೮೨೭)।

ಅಥ ವಾ ಅಜ್ಝತ್ತಞ್ಚ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನನ್ತಿ ಯಥಾರಿತವಸೇನೇವ ಯೋಜನಾ ಅತ್ತನೋ ಹಿ ರಾಗಾದಯೋ ಚ ಅತ್ತನೋ ಕುಸಲಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತಸ್ಸ ಸದ್ಧಾದಿಕೇ ನಿಸ್ಸಾಯ ಕುಸಲಂ ಕರೋನ್ತಾನಂ ಪರೇಸಞ್ಚ ನಿಸ್ಸಯಾ ಹೋನ್ತಿ।

ತತ್ಥ ಕಾಮರಾಗಾದಯೋ ನಿಸ್ಸಾಯ ಕಾಮಭವಾದೀಸು ನಿಬ್ಬತ್ತನತ್ಥಂ, ರಾಗಾದಿವೂಪಸಮತ್ಥಞ್ಚ ದಾನಸೀಲಉಪೋಸಥಜ್ಝಾನಾಭಿಞ್ಞಾವಿಪಸ್ಸನಾಮಗ್ಗಭಾವನಾ, ರಾಗಾದಿಹೇತುಕಾ ಚ ಉಪರೂಪರಿರಾಗಾದಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ ಯಥಾರಹಂ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। ಯಂ ಯಞ್ಹಿ ನಿಸ್ಸಾಯ ಯಸ್ಸ ಯಸ್ಸ ಸಮ್ಭವೋ, ತಂ ತಂ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಚಯಮಹಾಪದೇಸೋ ಹೇಸ, ಯದಿದಂ "ಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೋ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ತಥಾ ಚಾಹ **"ಬಹುಧಾ ಹೋತಿ ಪಕತೂಪನಿಸ್ಸಯೋ"**ತಿ। **ಸದ್ಧಾದಯೋ**ತಿ ಸೀಲಸುತಚಾಗಪಞ್ಞಾ। ಅತ್ತನೋ ಸದ್ಧಾದಿಕಞ್ಹಿ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ಅತ್ತನೋ ದಾನಸೀಲಾದಯೋ, ತಥಾ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತಾನಂ ಸದ್ಧಾದಯೋ ಉಪನಿಸ್ಸಾಯ ಪರೇಸಞ್ಚ ದಾನಸೀಲಾದಯೋ ಹೋನ್ತೀತಿ ಪಾಕಟಮೇತಂ। **ಸುಖಂ ದುಕ್ಖ**ನ್ತಿ ಕಾಯಿಕಂ ಸುಖಂ ದುಕ್ಖಂ। **ಪುಗ್ಗಲೋ**ತಿ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತಾದಿಪುಗ್ಗಲೋ। **ಭೋಜನ**ನ್ತಿ ಸಪ್ಪಾಯಾದಿಭೋಜನಂ, **ಉತು**ಪಿ ತಾದಿಸೋವ।

೧೭. "ಅಧಿಪತಿ...ಪೇ॰... ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತೀ"ತಿ ಸಙ್ಖೇಪೇನ ವುತ್ತಮತ್ಥಂ ವಿತ್ಥಾರೇತುಂ **"ತತ್ಥ ಗರುಕತಮಾರಮ್ಮಣ"**ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। **ಗರುಕತಮಾರಮ್ಮಣ**ನ್ತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಅಸ್ಸಾದಾದಿನಾ ಗರುಕತಂ ಆರಮ್ಮಣಂ। ತಞ್ಹಿ ಝಾನಮಗ್ಗಫಲವಿಪಸ್ಸನಾನಿಬ್ಬಾನಾದಿಭೇದಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಅಸ್ಸಾದಾದಿಮಗ್ಗಫಲಾದಿಧಮ್ಮೇ ಅತ್ತಾಧೀನೇ ಕರೋತೀತಿ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ ನಾಮ। ಗರುಕಾತಬ್ಬತಾಮತ್ತೇನ ಆರಮ್ಮಣಾಧಿಪತಿ। ಗರುಕತೋಪಿ ಬಲವಕಾರಣಟ್ಠೇನ ಆರಮ್ಮಣೂಪನಿಸ್ಸಯೋತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ವಿಸೇಸೋ। **ಸಹಜಾತಾ...ಪೇ॰... ನಾಮರೂಪಾನ**ನ್ತಿ ಛನ್ದಚಿತ್ತವೀರಿಯವೀಮಂಸಾನಂ, ವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧೋಪಿ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿ ಯಥಾರಹಂ ಸಹಜಾತನಾಮರೂಪಾನಂ ಪವತ್ತಿಯಂಯೇವ ಸಹಜಾತಾಧಿಪತಿವಸೇನ ಪಚ್ಚಯೋ।

೧೮. ರೂಪಧಮ್ಮಸ್ಸ ಅರೂಪಧಮ್ಮಂ ಪತಿ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯತಾ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ವತ್ಥುವಸೇನ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ವತ್ಥುವಿಪಾಕಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞ"**ನ್ತಿ –

೨೦. ಯಸ್ಮಾ ಪನ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞುಪತ್ಥಮ್ಭನವಸೇನೇವ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯತಾ, ನ ಸಹಜಾತಮತ್ತತೋತಿ ಪವತ್ತಿಯಂ ರೂಪಂ ನಾಮಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯೋ ನ ಹೋತಿ, ತಸ್ಮಾ ವುತ್ತಂ **"ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾ ಧಮ್ಮಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞ"**ನ್ತಿ। ತಥಾ ಉಪಾದಾರೂಪಾನಿ ಚ ಭೂತರೂಪಾನಂ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞಪಚ್ಚಯಾ ನ ಹೋನ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ **"ಮಹಾಭೂತಾ ಅಞ್ಞಮಞ್ಞ"**ನ್ತಿ।

೨೧. ನನು ಚ "ಅರೂಪಿನೋ ಆಹಾರಾ ಸಹಜಾತಾನಂ ನಾಮರೂಪಾನ"ನ್ತಿ ವುತ್ತಂ, ಏವಞ್ಚ ಸತಿ ಅಸಞ್ಞೀನಂ ಸಹಜಾತಾಹಾರಸ್ಸ ಅಸಮ್ಭವತೋ "ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ ಆಹಾರಟ್ಠಿತಿಕಾ"ತಿ ಕಥಮಿದಂ ನೀಯತೀತಿ? ವುಚ್ಚತೇ – ಮನೋಸಞ್ಚೇತನಾಹಾರವಸಪ್ಪವತ್ತಸ್ಸ ಕಮ್ಮಸ್ಸ , ತಂಸಹಗತಾನಮ್ಪಿ ವಾ ಸೇಸಾಹಾರಾನಂ ಕಮ್ಮೂಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪಚ್ಚಯತ್ತಪರಿಯಾಯಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಸಬ್ಬಸತ್ತಾನಂ ಆಹಾರಟ್ಠಿತಿಕತಾ ವುತ್ತಾ, ನ ಆಹಾರಪಚ್ಚಯಭಾವತೋತಿ।

೨೨. "ಪಞ್ಚ ಪಸಾದಾ"ತ್ಯಾದೀಸು ನನು ಇತ್ಥಿನ್ದ್ರಿಯಪುರಿಸಿನ್ದ್ರಿಯಾ ನ ಗಹಿತಾತಿ? ಸಚ್ಚಂ ನ ಗಹಿತಾ। ಯದಿಪಿ ತೇಸಂ ಲಿಙ್ಗಾದೀಹಿ ಅನುವತ್ತನೀಯತಾ ಅತ್ಥಿ, ಸಾ ಪನ ನ ಪಚ್ಚಯಭಾವತೋ। ಯಥಾ ಹಿ ಜೀವಿತಾಹಾರಾ ಯೇಸಂ ಪಚ್ಚಯಾ ಹೋನ್ತಿ, ತೇಸಂ ಅನುಪಾಲಕಾ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕಾ ಅತ್ಥಿ, ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯಭೂತಾ ಚ ಹೋನ್ತಿ, ನ ಏವಂ ಇತ್ಥಿಪುರಿಸಭಾವಾ ಲಿಙ್ಗಾದೀನಂ ಕೇನಚಿ ಉಪಕಾರೇನ ಉಪಕಾರಾ ಹೋನ್ತಿ। ಕೇವಲಂ ಪನ ಯಥಾಸಕೇಹೇವ ಕಮ್ಮಾದಿಪಚ್ಚಯೇಹಿ ಪವತ್ತಮಾನಂ ಲಿಙ್ಗಾದೀನಂ ಯಥಾ ಇತ್ಥಾದಿಗ್ಗಹಣಸ್ಸ ಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ಹೋತಿ, ತತೋ ಅಞ್ಞೇನಾಕಾರೇನ ತಂ-ಸಹಿತಸನ್ತಾನೇ ಅಪ್ಪವತ್ತಿತೋ ಲಿಙ್ಗಾದೀಹಿ ಅನುವತ್ತನೀಯತಾ, ಇನ್ದ್ರಿಯತಾ ಚ ನೇಸಂ ವುಚ್ಚತಿ, ತಸ್ಮಾ ನ ತೇಸಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಪಚ್ಚಯಭಾವೋ ವುತ್ತೋ।

೨೩. ಯೇಸಂ ನಾಮಾನಂ ಚಕ್ಖಾದೀನಂ ಅಬ್ಭನ್ತರತೋ ನಿಕ್ಖಮನ್ತಾನಂ ವಿಯ ಪವತ್ತಾನಂ, ಯೇಸಞ್ಚ ರೂಪಾನಂ ನಾಮಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇನೇವ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಾನಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಾಸಙ್ಕಾ ಹೋತಿ, ತೇಸಮೇವ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯತಾ। ರೂಪಾನಂ ಪನ

ರೂಪೇಹಿ ಸಾಸಙ್ಖ್ಯಾ ನತ್ಥಿ। ವತ್ಥುಸನ್ನಿಸ್ಸಯೇನೇವ ಜಾಯನ್ತಾನಂ ವಿಸಯಭಾವಮತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ ತೇನಾಪಿ ತೇಸಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಾಸಙ್ಖ್ಯಾ ನತ್ಥೀತಿ ಯೇಸಂ ಸಮ್ಪಯೋಗಾಸಙ್ಖ್ಯಾ ಅತ್ಥಿ, ತೇಸಮೇವ ವಿಪ್ಪಯುತ್ತಪಚ್ಚಯತಾಪಿ ವುತ್ತಾತಿ ಆಹ **"ಓಕ್ಕನ್ತಿಕ್ಖಣೇ ವತ್ಥೂ"**ತ್ಯಾದಿ।

೩೪. ಸಬ್ಬಥಾ ಸಬ್ಬಾಕಾರೇನ ಯಥಾರಹಂ ನಾಮವಸೇನ ವುತ್ತಂ ತಿವಿಧಂ ಸಹಜಾತಂ, ದುವಿಧಂ ಪುರೇಜಾತಂ, ಏಕವಿಧಂ ಪಚ್ಛಾಜಾತಞ್ಚ ಪಚ್ಚಯಜಾತಂ, ಆಹಾರೇಸು ಕಬಳೀಕಾರೋ ಆಹಾರೋ, ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯನ್ತಿ ಅಯಂ ಪಞ್ಚವಿಧೋಪಿ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯೋ, ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯೋ ಚ ಹೋತಿ। ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಸಭಾವೇನ ಅತ್ಥಿಭಾವೇನ ತಾದಿಸಸ್ಸೇವ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಉಪತ್ಥಮ್ಭಕತ್ತಾ ಅತ್ಥಿಭಾವಾಭಾವೇನ ಅನುಪಕಾರಕಾನಮೇವ ಅತ್ಥಿಭಾವೇನ ಉಪಕಾರಕತಾ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯಭಾವೋತಿ ನತ್ಥಿ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಸಬ್ಬದಾ ಭಾವಿನೋ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯತಾ, ಅವಿಗತಪಚ್ಚಯತಾ ಚ। ಉಪ್ಪಾದಾದಿಯುತ್ತಾನಂ ವಾ ನತ್ಥಿಭಾವೋಪಕಾರಕತಾವಿರುದ್ಧೋ, ವಿಗತಭಾವೋಪಕಾರಕತಾವಿರುದ್ಧೋ ಚ ಉಪಕಾರಕಭಾವೋ ಅತ್ಥಿಪಚ್ಚಯತಾದಿಕಾತಿ ನ ತಸ್ಸ ತಪ್ಪಚ್ಚಯತ್ತಪ್ಪಸಙ್ಗೋ। ರೂಪಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯಞ್ಚೇತ್ಥ ಓಜಾ ವಿಯ ಠಿತಿಕ್ಖಣೇವ ಉಪಕಾರಕತ್ತಾ ಸಹಜಾತಪಚ್ಚಯೇಸು ನ ಗಯ್ಹತೀತಿ ವಿಸುಂ ವುತ್ತಂ।

೩೫. ಇದಾನಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಪಚ್ಚಯಾ ಸಙ್ಖೇಪತೋಪಿ ಚತುಧಾಯೇವಾತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಆರಮ್ಮಣೂ...ಪೇ॰... ಗಚ್ಛನ್ತೀ"**ತಿ ವುತ್ತಂ। ನ ಹಿ ಸೋ ಕೋಚಿ ಪಚ್ಚಯೋ ಅತ್ಥಿ, ಯೋ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಆರಮ್ಮಣಭಾವಂ ನ ಗಚ್ಛೇಯ್ಯ, ಸಕಸಕಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಚ ಉಪನಿಸ್ಸಯಭಾವಂ ನ ಗಚ್ಛತಿ, ಕಮ್ಮಹೇತುಕತ್ತಾ ಚ ಲೋಕಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಫಲಹೇತೂಪಚಾರವಸೇನ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಕಮ್ಮಸಭಾವಂ ನಾತಿವತ್ತನ್ತಿ, ತೇ ಚ ಪರಮತ್ಥತೋ ಲೋಕಸಮ್ಮುತಿವಸೇನ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನಾಯೇವಾತಿ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಚತೂಸು ಸಮೋಧಾನಂ ಗಚ್ಛನ್ತಿ।

೩೬. ಇದಾನಿ ಯಂ ವುತ್ತಂ ತತ್ಥ ತತ್ಥ "ಸಹಜಾತರೂಪ"ನ್ತಿ, ತಂ ಸಬ್ಬಂ ನ ಅವಿಸೇಸತೋ ದಟ್ಠಬ್ಬನ್ತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಸಹಜಾತರೂಪ"**ನ್ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಞ್ಹಿ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನರೂಪಾಭಾವತೋ ಪವತ್ತಿಯಂ ಕಮ್ಮಸಮುಟ್ಠಾನಾನಞ್ಚ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕೇಹಿ ಸಹುಪ್ಪತ್ತಿನಿಯಮಾಭಾವತೋ ಸಹಜಾತರೂಪನ್ತಿ ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪಿ ಪವತ್ತೇ ಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನಾನಂ ರೂಪಾನಂ, ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ಕಟತ್ತಾರೂಪಸಙ್ಖಾತಕಮ್ಮಜರೂಪಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ದುವಿಧಂ ಹೋತಿ। ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕತತ್ತಾ ನಿಬ್ಬತ್ತಮಾನಾನಿ ರೂಪಾನಿ **ಕಟತ್ತಾರೂಪಾನಿ**।

೩೭. ಇತಿ ಏವಂ ವುತ್ತನಯೇನ **ಸಮ್ಭವಾ** ಯಥಾಸಮ್ಭವಂ **ತೇಕಾಲಿಕಾ** ಅನನ್ತರಸಮನನ್ತರಆಸೇವನನತ್ಥಿವಿಗತವಸೇನ ಪಞ್ಚನ್ನಂ ಅತೀತಕಾಲಿಕಾನಂ, ಕಮ್ಮಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಅತೀತವತ್ತಮಾನವಸೇನ ದ್ವಿಕಾಲಿಕಸ್ಸ, ಆರಮ್ಮಣಅಧಿಪತಿಉಪನಿಸ್ಸಯಪಚ್ಚಯಾನಂ ತಿಕಾಲಿಕಾನಂ , ಇತರೇಸಂ ಪನ್ನರಸನ್ನಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕಾಲಿಕಾನಞ್ಚ ವಸೇನ ಕಾಲತ್ತಯವನ್ತೋ, ನಿಬ್ಬಾನಪಞ್ಞತ್ತಿವಸೇನ ಕಾಲವಿಮುತ್ತಾ ಚ, ಚಕ್ಖಾದಿರಾಗಾದಿಸದ್ಧಾದಿವಸೇನ ಅಜ್ಝತ್ತಿಕಾ ಚ, ಪುಗ್ಗಲಉತುಭೋಜನಾದಿವಸೇನ ತತೋ ಬಹಿದ್ಧಾ ಚ, ಪಚ್ಚಯುಪ್ಪನ್ನಭಾವೇನ ಸಙ್ಖತಾ ಚ, **ಕಥಾ** ತಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖಭಾವೇನ ಅಸಙ್ಖತಾ ಚ ಧಮ್ಮಾ ಪಞ್ಞತ್ತಿನಾಮರೂಪಾನಂ ವಸೇನ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ತಿವಿಧಾ ಠಿತಾ ಸಬ್ಬಥಾ **ಪಟ್ಠಾನೇ** ಅನನ್ತನಯಸಮನ್ತಪಟ್ಠಾನೇ ಪಕರಣೇ ಚತುವೀಸತಿಸಙ್ಖ್ಯಾತಾ ಪಚ್ಚಯಾ ನಾಮಾತಿ ಯೋಜನಾ।

೩೮. ತತ್ಥಾತಿ ತೇಸು ಪಞ್ಞತ್ತಿನಾಮರೂಪೇಸು।

ಪಟ್ಠಾನನಯವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೇದವಣ್ಣನಾ

೩೯. ವಚನೀಯವಾಚಕಭೇದಾ ದುವಿಧಾ ಪಣ್ಣತ್ತೀತಿ ವುತ್ತಂ "**ಪಞ್ಞಾಪಿಯತ್ತಾ**"ತ್ಯಾದಿ। **ಪಞ್ಞಾಪಿಯತ್ತಾ**ತಿ ತೇನ ತೇನ ಪಕಾರೇನ ಞಾಪೇತಬ್ಬತ್ತಾ, ಇಮಿನಾ ರೂಪಾದಿಧಮ್ಮಾನಂ ಸಮೂಹಸನ್ತಾನಾದಿಅವತ್ಥಾವಿಸೇಸಾದಿಭೇದಾ ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚಭೂತಾ ಉಪಾದಾಪಣ್ಣತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಾ ಅತ್ಥಪಣ್ಣತ್ತಿ ವುತ್ತಾ। ಸಾ ಹಿ ನಾಮಪಣ್ಣತ್ತಿಯಾ ಪಞ್ಞಾಪೀಯತಿ। **ಪಞ್ಞಾಪನತೋ**ತಿ ಪಕಾರೇಹಿ ಅತ್ಥಪಣ್ಣತ್ತಿಯಾ ಞಾಪನತೋ। ಇಮಿನಾ ಹಿ ಪಞ್ಞಾಪೇತೀತಿ "ಪಣ್ಣತ್ತೀ"ತಿ ಲದ್ಧನಾಮಾನಂ ಅತ್ಥಾನಂ ಅಭಿಧಾನಸಙ್ಖಾತಾ ನಾಮಪಣ್ಣತ್ತಿ ವುತ್ತಾ।

೪೦. **ಭೂತಪರಿಣಾಮಾಕಾರಮುಪಾದಾಯಾ**ತಿ ಪಥವಾದಿಕಾನಂ ಮಹಾಭೂತಾನಂ ಪಬನ್ಧವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಾನಂ ಪತ್ಥಟಸಙ್ಘಟಿತಾದಿಆಕಾರೇನ ಪರಿಣಾಮಾಕಾರಂ ಪರಿಣತಭಾವಸಙ್ಖಾತಂ ಆಕಾರಂ ಉಪಾದಾಯ ನಿಸ್ಸಯಂ ಕತ್ವಾ। **ತಥಾ ತಥಾ**ತಿ ಭೂಮಾದಿವಸೇನ। **ಭೂಮಿಪಬ್ಬತಾದಿಕಾ**ತಿ ಭೂಮಿಪಬ್ಬತರುಕ್ಖಾದಿಕಾ ಸನ್ತಾನಪಣ್ಣತ್ತಿ। **ಸಮ್ಭಾರಸನ್ನಿವೇಸಾಕಾರ**ನ್ತಿ ದಾರುಮತ್ತಿಕಾತನ್ತಾದೀನಂ ಸಮ್ಭಾರಾನಂ ಉಪಕರಣಾನಂ ಸನ್ನಿವೇಸಾಕಾರಂ ರಚನಾದಿವಿಸಿಟ್ಠತಂತಂಸಣ್ಠಾನಾದಿಆಕಾರಂ। **ರಥಸಕಟಾದಿಕಾ**ತಿ ರಥಸಕಟಗಾಮಘಟಪಟಾದಿಕಾ ಸಮೂಹಪಣ್ಣತ್ತಿ। **ಚನ್ದಾವಟ್ಟನಾದಿಕ**ನ್ತಿ ಚನ್ದಿಮಸೂರಿಯನಕ್ಖತ್ತಾನಂ ಸಿನೇರುಂ ಪದಕ್ಖಿಣವಸೇನ ಉದಯಾದಿಆವಟ್ಟನಾಕಾರಂ। **ದಿಸಾಕಾಲಾದಿಕಾ**ತಿ ಪುರತ್ಥಿಮದಿಸಾದಿಕಾ ದಿಸಾಪಣ್ಣತ್ತಿ, ಪುಬ್ಬಣ್ಹಾದಿಕಾ ಕಾಲಪಣ್ಣತ್ತಿ, ಮಾಸೋತುವೇಸಾಖಮಾಸಾದಿಕಾ ತಂತಂನಾಮವಿಸಿಟ್ಠಾ ಮಾಸಾದಿಪಣ್ಣತ್ತಿ ಚ। **ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಾಕಾರ**ನ್ತಿ ತಂತಂರೂಪಕಲಾಪೇಹಿ ಅಸಮ್ಫುಟ್ಠಂ ಸುಸಿರಾದಿಆಕಾರಂ। **ಕೂಪಗುಹಾದಿಕಾ** ತಿ ಕೂಪಗುಹಛಿದ್ದಾದಿಕಾ ಆಕಾಸಪಣ್ಣತ್ತಿ। **ತಂತಂಭೂತನಿಮಿತ್ತ**ನ್ತಿ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದಿತಂತಂಭೂತನಿಮಿತ್ತಂ। **ಭಾವನಾವಿಸೇಸ**ನ್ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಾದಿಭೇದಂ ಭಾವನಾಯ ಪಬನ್ಧವಿಸೇಸಂ। **ಕಸಿಣನಿಮಿತ್ತಾದಿಕಾ**ತಿ ಕಸಿಣಾಸುಭನಿಮಿತ್ತಾದಿಭೇದಾ ಯೋಗೀನಂ ಉಪಟ್ಠಿತಾ ಉಗ್ಗಹಪಟಿಭಾಗಾದಿಭೇದಾ ನಿಮಿತ್ತಪಣ್ಣತ್ತಿ। **ಏವಮಾದಿಪ್ಪಭೇದಾ**ತಿ ಕಸಿಣುಗ್ಘಾಟಿಮಾಕಾಸನಿರೋಧಕಸಿಣಾದಿಭೇದಾ ಚ। **ಅತ್ಥಚ್ಛಾಯಾಕಾರೇನಾ**ತಿ ಪರಮತ್ಥಧಮ್ಮಸ್ಸ ಛಾಯಾಕಾರೇನ ಪಟಿಭಾಗಾಕಾರೇನ।

೪೧. **ನಾಮನಾಮಕಮ್ಮಾದಿನಾಮೇನಾ**ತಿ ನಾಮಂ ನಾಮಕಮ್ಮಂ ನಾಮಧೇಯ್ಯಂ ನಿರುತ್ತಿ ಬ್ಯಞ್ಜನಂ ಅಭಿಲಾಪೋತಿ ಇಮೇಹಿ ಛಹಿ ನಾಮೇಹಿ। ತತ್ಥ ಅತ್ಥೇಸು ನಮತೀತಿ **ನಾಮಂ**। ತಂ ಅನ್ವತ್ಥರುಳ್ಹೀವಸೇನ ದುವಿಧಂ, ಸಾಮಞ್ಞಗುಣಕಿರಿಯಾಯದಿಚ್ಛಾವಸೇನ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ। ನಾಮಮೇವ **ನಾಮಕಮ್ಮಂ**। ತಥಾ **ನಾಮಧೇಯ್ಯಂ**। ಅಕ್ಖರದ್ವಾರೇನ ಅತ್ಥಂ ನೀಹರಿತ್ವಾ ಉತ್ತಿ ಕಥನಂ **ನಿರುತ್ತಿ,** ಅತ್ಥಂ ಬ್ಯಞ್ಜಯತೀತಿ **ಬ್ಯಞ್ಜನಂ**। ಅಭಿಲಪತೀತಿ **ಅಭಿಲಾಪೋ,** ಸದ್ದಗತಅಕ್ಖರಸನ್ನಿವೇಸಕ್ಕಮೋ। ಸಾ ಪನಾಯಂ ನಾಮಪಣ್ಣತ್ತಿ ವಿಜ್ಜಮಾನಅವಿಜ್ಜಮಾನತದುಭಯಸಂಯೋಗವಸೇನ ಛಬ್ಬಿಧಾ ಹೋತೀತಿ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ವಿಜ್ಜಮಾನಪಣ್ಣತ್ತೀ**"ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ, **ಏತಾಯ ಪಞ್ಞಾಪೇನ್ತೀ**ತಿ "ರೂಪವೇದನಾ"ತ್ಯಾದಿನಾ ಪಕಾಸೇನ್ತಿ।

೪೨. **ಉಭಿನ್ನ**ನ್ತಿ ವಿಜ್ಜಮಾನಾವಿಜ್ಜಮಾನಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ। ಪಞ್ಚಾಭಿಞ್ಞಾ, ಆಸವಕ್ಖಯಞಾಣನ್ತಿ ಛ ಅಭಿಞ್ಞಾ ಅಸ್ಸಾತಿ **ಛಳಭಿಞ್ಞೋ**। ಏತ್ಥ ಚ ಅಭಿಞ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ, ತಪ್ಪಟಿಲಾಭಿನೋ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಚ ಅಯಂ **ವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಣ್ಣತ್ತಿ** ನಾಮ। ತಥಾ ಇತ್ಥಿಯಾ ಅವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ, ಸದ್ದಸ್ಸ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಇತ್ಥಿಸದ್ದೋತಿ **ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಣ್ಣತ್ತಿ।** ಪಸಾದಚಕ್ಖುನೋ, ತನ್ನಿಸ್ಸಿತವಿಞ್ಞಾಣಸ್ಸ ಚ ವಿಜ್ಜಮಾನತ್ತಾ ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣನ್ತಿ **ವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ವಿಜ್ಜಮಾನಪಣ್ಣತ್ತಿ** । ರಞ್ಞೋ ಚ ಪುತ್ತಸ್ಸ ಚ ಸಮ್ಮುತಿಸಚ್ಚಭೂತತ್ತಾ ರಾಜಪುತ್ತೋತಿ **ಅವಿಜ್ಜಮಾನೇನ ಅವಿಜ್ಜಮಾನಪಣ್ಣತ್ತಿ।**

೪೩. **ವಚೀಘೋಸಾನುಸಾರೇನಾ**ತಿ ಭೂಮಿಪಬ್ಬತರೂಪವೇದನಾದಿವಚೀಮಯಸದ್ದಸ್ಸ ಅನುಸಾರೇನ ಅನುಗಮನೇನ ಅನುಸ್ಸರಣೇನ ಆರಮ್ಮಣಕರಣೇನ ಪವತ್ತಾಯ **ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ** ಪವತ್ತಿತೋ ಅನನ್ತರಂ ಉಪ್ಪನ್ನಸ್ಸ ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಸ ನಾಮಚಿನ್ತನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಸ್ಸ ಮನೋದ್ವಾರಿಕವಿಞ್ಞಾಣಸನ್ತಾನಸ್ಸ "ಇದಮೀದಿಸಸ್ಸ ಅತ್ಥಸ್ಸ ನಾಮ"ನ್ತಿ ಪುಬ್ಬೇಯೇವ ಗಹಿತಸಙ್ಕೇತೋಪನಿಸ್ಸಯಸ್ಸ **ಗೋಚರಾ** ಆರಮ್ಮಣಭೂತಾ **ತತೋ** ನಾಮಗ್ಗಹಣತೋ ಪರಂ **ಯಸ್ಸಾ** ಸಮ್ಮುತಿಪರಮತ್ಥವಿಸಯಾಯ ನಾಮಪಣ್ಣತ್ತಿಯಾ **ಅನುಸಾರೇನ** ಅನುಗಮನೇನ **ಅತ್ಥಾ** ಸಮ್ಮುತಿಪರಮತ್ಥಭೇದಾ ವಿಞ್ಞಾಯನ್ತಿ,

ಸಾಯಂ ಭೂಮಿಪಬ್ಬತರೂಪವೇದನಾದಿಕಾ ಪಞ್ಞಾಪೇತಬ್ಬತ್ಥಪಞ್ಞಾಪಿಕಾ **ಲೋಕಸಙ್ಕೇತೇನ ನಿಮ್ಮಿತಾ** ಲೋಕವೋಹಾರೇನ ಸಿದ್ಧಾ, ಮನೋದ್ವಾರಗ್ಗಹಿತಾ ಅಕ್ಖರಾವಲಿಭೂತಾ **ಪಞ್ಞತ್ತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ** ಪಞ್ಞಾಪನತೋ ಪಞ್ಞತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಾ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತೀತಿ ವಿಞ್ಞೇಯ್ಯಾ।

ಏತ್ಥ ಚ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಅನನ್ತರಭಾವಿನಿಂ ಮನೋದ್ವಾರಿಕವೀಥಿಮ್ಪಿ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಗ್ಗಹಣೇನೇವ ಸಙ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ"ತಿ ವುತ್ತಂ। ಘಟಾದಿಸದ್ದಞ್ಹಿ ಸುಣನ್ತಸ್ಸ ಏಕಮೇಕಂ ಸದ್ದಂ ಆರಬ್ಭ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾತೀತಾರಮ್ಮಣವಸೇನ ದ್ವೇ ದ್ವೇ ಜವನವಾರಾ, ಬುದ್ಧಿಯಾ ಗಹಿತನಾಮಪಣ್ಣತ್ತಿಭೂತಂ ಅಕ್ಖರಾವಲಿಮಾರಬ್ಭ ಏಕೋತಿ ಏವಂ ಸೋತವಿಞ್ಞಾಣವೀಥಿಯಾ ಅನನ್ತರಾಯ ಅತೀತಸದ್ದಾರಮ್ಮಣಾಯ ಜವನವೀಥಿಯಾ ಅನನ್ತರಂ ನಾಮಪಞ್ಞತ್ತಿಯಾ ಗಹಣಂ, ತತೋ ಪರಂ ಅತ್ಥಾವಬೋಧೋತಿ ಆಚರಿಯಾ।

ಪಞ್ಞತ್ತಿಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ಪಚ್ಚಯಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

೯. ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ

೧. **ಇತೋ** ಪಚ್ಚಯನಿದ್ದೇಸತೋ ಪರಂ ನೀವರಣಾನಂ ಸಮನಟ್ಠೇನ **ಸಮಥ**ಸಙ್ಖಾತಾನಂ, ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಿವಿಧಾಕಾರತೋ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ **ವಿಪಸ್ಸನಾ**ಸಙ್ಖಾತಾನಞ್ಚ ದ್ವಿನ್ನಂ **ಭಾವನಾನಂ** ದುವಿಧಮ್ಪಿ **ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ** ದುವಿಧಭಾವನಾಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪವತ್ತಿಟ್ಠಾನತಾಯ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಭೂತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಉತ್ತರುತ್ತರಯೋಗಕಮ್ಮಸ್ಸ ಪದಟ್ಠಾನತಾಯ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಭೂತಂ ಭಾವನಾವೀಥಿಞ್ಚ **ಯಥಾಕ್ಕಮಂ** ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾನುಕ್ಕಮೇನ ಪವಕ್ಖಾಮೀತಿ ಯೋಜನಾ।

ಸಮಥಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ

ಚರಿತಭೇದವಣ್ಣನಾ

೩. ರಾಗೋ ವ ಚರಿತಾ ಪಕತೀತಿ **ರಾಗಚರಿತಾ**। ಏವಂ **ದೋಸಚರಿತಾ**ದಯೋಪಿ। **ಚರಿತಸಙ್ಗಹೋ**ತಿ ಮೂಲಚರಿತವಸೇನ ಪುಗ್ಗಲಸಙ್ಗಹೋ, ಸಂಸಗ್ಗವಸೇನ ಪನ ತೇಸಟ್ಠಿ ಚರಿತಾ ಹೋನ್ತಿ। ವುತ್ತಞ್ಹಿ -

“ರಾಗಾದಿಕೇ ತಿಕೇ ಸತ್ತ, ಸತ್ತ ಸದ್ಧಾದಿಕೇ ತಿಕೇ।
ಏಕದ್ವಿತಿಕಮೂಲಮ್ಹಿ, ಮಿಸ್ಸತೋ ಸತ್ತಸತ್ತಕ”ನ್ತಿ॥

ಏತ್ಥ ಹಿ ರಾಗಚರಿತಾ ದೋಸಚರಿತಾ ಮೋಹಚರಿತಾ ರಾಗದೋಸಚರಿತಾ ರಾಗಮೋಹಚರಿತಾ ದೋಸಮೋಹಚರಿತಾ ರಾಗದೋಸಮೋಹಚರಿತಾತಿ ಏವಂ ರಾಗಾದಿಕೇ ತಿಕೇ ಸತ್ತಕಮೇಕಂ। ತಥಾ ಸದ್ಧಾಚರಿತಾ ಬುದ್ಧಿಚರಿತಾ ವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ ಸದ್ಧಾಬುದ್ಧಿಚರಿತಾ ಸದ್ಧಾಬುದ್ಧಿವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ ಬುದ್ಧಿವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ ಸದ್ಧಾಬುದ್ಧಿವಿತಕ್ಕಚರಿತಾತಿ ಸದ್ಧಾದಿಕೇಪಿ ತಿಕೇ ಏಕನ್ತಿ ಏವಂ ದ್ವೇ ತಿಕೇ ಅಮಿಸ್ಸೇತ್ವಾ ಚುದ್ದಸ ಚರಿತಾ ಹೋನ್ತಿ। ರಾಗಾದಿತಿಕೇ ಪನ ಏಕದ್ವಿತಿಕಮೂಲವಸೇನ ಸದ್ಧಾದಿತಿಕೇನ ಸಹ ಯೋಜಿತೇ ರಾಗಸದ್ಧಾಚರಿತಾ ರಾಗಬುದ್ಧಿಚರಿತಾ ರಾಗವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ ರಾಗಸದ್ಧಾಬುದ್ಧಿಚರಿತಾ ರಾಗಸದ್ಧಾವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ ರಾಗಬುದ್ಧಿವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ ರಾಗಸದ್ಧಾಬುದ್ಧಿವಿತಕ್ಕಚರಿತಾತಿ ರಾಗಮೂಲನಯೇ ಏಕಂ ಸತ್ತಕಂ, ತಥಾ “ದೋಸಸದ್ಧಾಚರಿತಾ ದೋಸಬುದ್ಧಿಚರಿತಾ ದೋಸವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ”ತ್ಯಾದಿನಾ ದೋಸಮೂಲನಯೇಪಿ ಏಕಂ, “ಮೋಹಸದ್ಧಾಚರಿತಾ”ತ್ಯಾದಿನಾ ಮೋಹಮೂಲನಯೇಪಿ ಏಕನ್ತಿ ಏವಂ ಏಕಮೂಲನಯೇ ಸತ್ತಕತ್ತಯಂ ಹೋತಿ। ಯಥಾ ಚೇತ್ಥ, ಏವಂ ದ್ವಿಮೂಲಕನಯೇಪಿ “ರಾಗದೋಸಸದ್ಧಾಚರಿತಾ ರಾಗದೋಸಬುದ್ಧಿಚರಿತಾ ರಾಗದೋಸವಿತಕ್ಕಚರಿತಾ”ತ್ಯಾದಿನಾ ಸತ್ತಕತ್ತಯಂ। ತಿಮೂಲಕನಯೇ ಪನ “ರಾಗದೋಸಮೋಹಸದ್ಧಾಚರಿತಾ”ತ್ಯಾದಿನಾ ಏಕಂ ಸತ್ತಕನ್ತಿ ಏವಂ ಮಿಸ್ಸತೋ ಸತ್ತಸತ್ತಕವಸೇನ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸ ಚರಿತಾ ಹೋನ್ತಿ। ಇತಿ ಇಮಾ ಏಕೂನಪಞ್ಞಾಸ, ಪುರಿಮಾ ಚ ಚುದ್ದಸಾತಿ ತೇಸಟ್ಠಿ ಚರಿತಾ ದಟ್ಠಬ್ಬಾ। ಕೇಚಿ ಪನ ದಿಟ್ಠಿಯಾ ಸದ್ಧಿಂ “ಚತುಸಟ್ಠೀ”ತಿ ವಣ್ಣೇನ್ತಿ।

ಚರಿತಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಭಾವನಾಭೇದವಣ್ಣನಾ

೪. ಭಾವನಾಯ ಪಟಿಸಙ್ಖಾರಕಮ್ಮಭೂತಾ, ಆದಿಕಮ್ಮಭೂತಾ ವಾ ಪುಬ್ಬಭಾಗಭಾವನಾ **ಪರಿಕಮ್ಮಭಾವನಾ** ನಾಮ। ನೀವರಣವಿಕ್ಖಮ್ಭನತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಗೋತ್ರಭೂಪರಿಯೋಸಾನಾ ಕಾಮಾವಚರಭಾವನಾ **ಉಪಚಾರಭಾವನಾ** ನಾಮ। ಅಪ್ಪನಾಯ ಸಮೀಪಚಾರಿತ್ತಾ ಗಾಮೂಪಚಾರಾದಯೋ ವಿಯ। ಮಹಗ್ಗತಭಾವಪ್ಪತ್ತಾ **ಅಪ್ಪನಾಭಾವನಾ** ನಾಮ ಅಪ್ಪನಾಸಙ್ಖಾತವಿತಕ್ಕಪಮುಖತ್ತಾ । ಸಮ್ಪಯುತ್ತಧಮ್ಮೇಹಿ ಆರಮ್ಮಣೇ ಅಪ್ಪೇನ್ತೋ ವಿಯ ಪವತ್ತತೀತಿ ವಿತಕ್ಕೋ **ಅಪ್ಪನಾ**। ತಥಾ

ಹಿ ಸೋ “ಅಪ್ಪನಾ ಬ್ಯಪ್ಪನಾ”ತಿ (ಧಂ ಸಂ ೭) ನಿದ್ದಿಟ್ಠೋ। ತಪ್ಪಮುಖತಾವಸೇನ ಪನ ಸಬ್ಬೇಪಿ ಮಹಗ್ಗತಾನುತ್ತರಝಾನಧಮ್ಮಾ “ಅಪ್ಪನಾ”ತಿ ವುಚ್ಚನ್ತಿ।

ಭಾವನಾಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿಮಿತ್ತಭೇದವಣ್ಣನಾ

೫. ಪರಿಕಮ್ಮಸ್ಸ ನಿಮಿತ್ತಂ ಆರಮ್ಮಣತ್ತಾತಿ **ಪರಿಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ,** ಕಸಿಣಮಣ್ಡಲಾದಿ। ತದೇವ ಚಕ್ಖುನಾ ದಿಟ್ಠಂ ವಿಯ ಮನಸಾ ಉಗ್ಗಹೇತಬ್ಬಂ ನಿಮಿತ್ತಂ, ಉಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ ವಾ ನಿಮಿತ್ತನ್ತಿ **ಉಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತಂ**। ತಪ್ಪಟಿಭಾಗಂ ವಣ್ಣಾದಿಕಸಿಣದೋಸರಹಿತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಉಪಚಾರಪ್ಪನಾನಂ ಆರಮ್ಮಣತ್ತಾತಿ **ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಂ**।

೬. ಪಥವೀಯೇವ ಕಸಿಣಂ ಏಕದೇಸೇ ಅಟ್ಠತ್ವಾ ಅನನ್ತಸ್ಸ ಫರಿತಬ್ಬತಾಯ ಸಕಲಟ್ಠೇನಾತಿ **ಪಥವೀಕಸಿಣಂ,** ಕಸಿಣಮಣ್ಡಲಂ। ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಂ, ತದಾರಮ್ಮಣಞ್ಚ ಝಾನಂ ‘ಪಥವೀಕಸಿಣ’ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಥಾ **ಆಪೋಕಸಿಣಾ**ದೀಸುಪಿ। ತತ್ಥ ಪಥವಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರಿ ಭೂತಕಸಿಣಾನಿ। ನೀಲಾದೀನಿ ಚತ್ತಾರಿ ವಣ್ಣಕಸಿಣಾನಿ, ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಾಕಾಸೋ ಆಕಾಸಕಸಿಣಂ, ಚನ್ದಾದಿಆಲೋಕೋ ಆಲೋಕಕಸಿಣನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೭. ಉದ್ಧಂ ಧುಮಾತಂ ಸೂನಂ ಛವಸರೀರಂ ಉದ್ಧುಮಾತಂ, ತದೇವ ಕುಚ್ಛಿತಟ್ಠೇನ**ಉದ್ಧುಮಾತಕಂ**। ಏವಂ ಸೇಸೇಸುಪಿ। ಸೇತರತ್ತಾದಿನಾ ವಿಮಿಸ್ಸಿತಂ ಯೇಭುಯ್ಯೇನ ನೀಲವಣ್ಣಂ ಛವಸರೀರಂ **ವಿನೀಲಕಂ** ವಿಸೇಸತೋ ನೀಲಕನ್ತಿ ಕತ್ವಾ। ವಿಸ್ಸವನ್ತಪುಬ್ಬಕಂ **ವಿಪುಬ್ಬಕಂ**। ಮಜ್ಝೇ ದ್ವಿಧಾ ಛಿನ್ನಂ **ವಿಚ್ಛಿದ್ದಕಂ**। ಸೋಣಸಿಙ್ಗಾಲಾದೀಹಿ ವಿವಿಧಾಕಾರೇನ ಖಾಯಿತಂ **ವಿಕ್ಖಾಯಿತಕಂ**। ಸೋಣಸಿಙ್ಗಾಲಾದೀಹಿ ವಿವಿಧೇನಾಕಾರೇನ ಖಣ್ಡಿತ್ವಾ ತತ್ಥ ತತ್ಥ ಖಿತ್ತಂ **ವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ**। ಕಾಕಪದಾದಿಆಕಾರೇನ ಸತ್ಥೇನ ಹನಿತ್ವಾ ವಿವಿಧಂ ಖಿತ್ತಂ **ಹತವಿಕ್ಖಿತ್ತಕಂ**। ಲೋಹಿತಪಗ್ಘರಣಕಂ **ಲೋಹಿತಕಂ**। ಕಿಮಿಕುಲಪಗ್ಘರಣಕಂ **ಪುಳವಕಂ**। ಅನ್ತಮಸೋ ಏಕಮ್ಪಿ ಅಟ್ಠಿ **ಅಟ್ಠಿಕಂ**।

೮. ಅನು ಅನು ಸರಣಂ ಅನುಸ್ಸತಿ, ಅರಹತಾದಿಬುದ್ಧಗುಣಾರಮ್ಮಣಾ ಅನುಸ್ಸತಿ **ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿ**। ಸ್ವಾಕ್ಖಾತತಾದಿಧಮ್ಮಗುಣಾರಮ್ಮಣಾ ಅನುಸ್ಸತಿ **ಧಮ್ಮಾನುಸ್ಸತಿ**। ಸುಪ್ಪಟಿಪನ್ನತಾದಿಸಂಘಗುಣಾರಮ್ಮಣಾ ಅನುಸ್ಸತಿ **ಸಂಘಾನುಸ್ಸತಿ**। ಅಖಣ್ಡತಾದಿನಾ ಸುಪರಿಸುದ್ಧಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಸೀಲಗುಣಸ್ಸ ಅನುಸ್ಸರಣಂ **ಸೀಲಾನುಸ್ಸತಿ**। ವಿಗತಮಲಮಚ್ಛೇರತಾದಿವಸೇನ ಅತ್ತನೋ ಚಾಗಾನುಸ್ಸರಣಂ **ಚಾಗಾನುಸ್ಸತಿ**। “ಯೇಹಿ ಸದ್ಧಾದೀಹಿ ಸಮನ್ನಾಗತಾ ದೇವಾ ದೇವತ್ತಂ ಗತಾ, ತಾದಿಸಾ ಗುಣಾ ಮಯಿ ಸನ್ತೀ”ತಿ ಏವಂ ದೇವತಾ ಸಕ್ಖಿಟ್ಠಾನೇ ಠಪೇತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಸದ್ಧಾದಿಗುಣಾನುಸ್ಸರಣಂ **ದೇವತಾನುಸ್ಸತಿ**। ಸಬ್ಬದುಕ್ಖೂಪಸಮಭೂತಸ್ಸ ನಿಬ್ಬಾನಸ್ಸ ಗುಣಾನುಸ್ಸರಣಂ **ಉಪಸಮಾನುಸ್ಸತಿ**। ಜೀವಿತಿನ್ದ್ರಿಯುಪಚ್ಛೇದಭೂತಸ್ಸ ಮರಣಸ್ಸ ಅನುಸ್ಸರಣಂ **ಮರಣಾನುಸ್ಸತಿ**। ಕೇಸಾದಿಕಾಯಕೋಟ್ಠಾಸೇ ಗತಾ ಪವತ್ತಾ ಸತಿ **ಕಾಯಗತಾಸತಿ**। ಆನಞ್ಚ ಅಪಾನಞ್ಚ ಆನಾಪಾನಂ, ಅಸ್ಸಾಸಪಸ್ಸಾಸಾ, ತದಾರಮ್ಮಣಾ ಸತಿ **ಆನಾಪಾನಸ್ಸತಿ**।

೯. ಮಿಜ್ಜತಿ ಸಿನಿಯ್ಹತೀತಿ **ಮೇತ್ತಾ,** ಮಿತ್ತೇಸು ಭವಾತಿ ವಾ **ಮೇತ್ತಾ,** ಸಾ ಸತ್ತಾನಂ ಹಿತಸುಖೂಪಸಂಹರಣಲಕ್ಖಣಾ। ಪರದುಕ್ಖಾಪನಯನಕಾಮತಾಲಕ್ಖಣಾ ಕರುಣಾ। ಪರಸಮ್ಪತ್ತಿಪಮೋದಲಕ್ಖಣಾ ಮುದಿತಾ। ಇಟ್ಠಾನಿಟ್ಠೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿಲಕ್ಖಣಾ ಉಪೇಕ್ಖಾ। ಅಪ್ಪಮಾಣಸತ್ತಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ **ಅಪ್ಪಮಞ್ಞಾ**। ಉತ್ತಮವಿಹಾರಭಾವತೋ, ಉತ್ತಮಾನಂ ವಾ ವಿಹಾರಭಾವತೋ **ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರೋ**।

೧೦. ಗಮನಪರಿಯೇಸನಪರಿಭೋಗಾದಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೇನ ಕಬಳೀಕಾರಾಹಾರೇ ಪಟಿಕೂಲನ್ತಿ ಪವತ್ತಾ ಸಞ್ಞಾ **ಆಹಾರೇ ಪಟಿಕೂಲಸಞ್ಞಾ**।

೧೧. ಪಥವೀಧಾತುಆದೀನಂ ಚತುನ್ನಂ ಧಾತೂನಂ ಸಲಕ್ಖಣತೋ ಕೇಸಾದಿಸಸಮ್ಭಾರಾದಿತೋ ಚ ವವತ್ಥಾನಂ **ಚತುಧಾತುವವತ್ಥಾನಂ**।

೧೨. ಅರೂಪೇ ಆರಮ್ಮಣೇ ಪವತ್ತಾ **ಆರುಪ್ಪಾ**।

ನಿಮಿತ್ತಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಪ್ಪಾಯಭೇದವಣ್ಣನಾ

೧೩. ಇದಾನಿ ತಸ್ಸ ತಸ್ಸ ಪುಗ್ಗಲಸ್ಸ ಚರಿತಾನುಕೂಲಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "**ಚರಿತಾಸು ಪನಾ**"ತ್ಯಾದಿಮಾಹ। ರಾಗೋ ವ ಚರಿತಂ ಪಕತಿ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ರಾಗಚರಿತೋ,** ರಾಗಬಹುಲೋ ಪುಗ್ಗಲೋ, ರಾಗಸ್ಸ ಉಜುವಿಪಚ್ಚನೀಕಭಾವತೋ ಅಸುಭಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ತಸ್ಸ ಸಪ್ಪಾಯಂ। **ಆನಾಪಾನಂ ಮೋಹಚರಿತಸ್ಸ, ವಿತಕ್ಕಚರಿತಸ್ಸ ಚ ಸಪ್ಪಾಯಂ** ಬುದ್ಧಿವಿಸಯಭಾವೇನ ಮೋಹಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖತ್ತಾ, ವಿತಕ್ಕಸನ್ಧಾವನಸ್ಸ ನಿವಾರಕತ್ತಾ ಚ। **ಛ ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿಆದಯೋ ಸದ್ಧಾಚರಿತಸ್ಸ ಸಪ್ಪಾಯಾ** ಸದ್ಧಾವುದ್ಧಿಹೇತುಭಾವತೋ।

೧೪. **ಮರಣಉಪಸಮಸಞ್ಞಾವವತ್ಥಾನಾನಿ ಬುದ್ಧಿಚರಿತಸ್ಸ ಸಪ್ಪಾಯಾನಿ** ಗಮ್ಭೀರಭಾವತೋ ಬುದ್ಧಿಯಾ ಏವ ವಿಸಯತ್ತಾ।

೧೫. **ಸೇಸಾನೀತಿ** ಚತುಬ್ಬಿಧಭೂತಕಸಿಣಆಕಾಸಆಲೋಕಕಸಿಣಆರುಪ್ಪಚತುಕ್ಕವಸೇನ ದಸವಿಧಾನಿ। **ತತ್ಥಾಪೀತಿ** ತೇಸು ದಸಸು ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು। **ಪುಥುಲಂ ಮೋಹಚರಿತಸ್ಸ ಸಪ್ಪಾಯಂ** ಸಮ್ಬಾಧೇ ಓಕಾಸೇ ಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಿಯ್ಯೋಸೋಮತ್ತಾಯ ಸಮ್ಮುಯ್ಹನತೋ। **ಖುದ್ದಕಂ ವಿತಕ್ಕಚರಿತಸ್ಸ ಸಪ್ಪಾಯಂ** ಮಹನ್ತಾರಮ್ಮಣಸ್ಸ ವಿತಕ್ಕಸನ್ಧಾವನಪಚ್ಚಯತ್ತಾ। ಉಜುವಿಪಚ್ಚನೀಕತೋ ಚೇವ ಅತಿಸಪ್ಪಾಯತಾಯ ಚೇತಂ ವುತ್ತಂ। ರಾಗಾದೀನಂ ಪನ ಅವಿಕ್ಖಮ್ಭಿಕಾ, ಸದ್ಧಾದೀನಂ ವಾ ಅನುಪಕಾರಿಕಾ ಕಸಿಣಾದಿಭಾವನಾ ನಾಮ ನತ್ಥಿ।

ಸಪ್ಪಾಯಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಭಾವನಾಭೇದವಣ್ಣನಾ

೧೬. **ಸಬ್ಬತ್ಥಾಪೀತಿ** ಚತ್ತಾಲೀಸಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸುಪಿ **ನತ್ಥಿ ಅಪ್ಪನಾ,** ಬುದ್ಧಗುಣಾದೀನಂ ಪರಮತ್ಥಭಾವತೋ, ಅನೇಕವಿಧತ್ತಾ, ಏಕಸ್ಸಪಿ ಗಮ್ಭೀರಭಾವತೋ ಚ। ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿಆದೀಸು ದಸಸು ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು ಅಪ್ಪನಾವಸೇನ ಸಮಾಧಿಸ್ಸ ಪತಿಟ್ಠಾತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ಅಪ್ಪನಾಭಾವಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಸಮಾಧಿ ಉಪಚಾರಭಾವೇನ ಪತಿಟ್ಠಾತಿ। ಲೋಕುತ್ತರಸಮಾಧಿ, ಪನ ದುತಿಯಚತುತ್ಥಾರುಪ್ಪಸಮಾಧಿ ಚ ಸಭಾವಧಮ್ಮೇಪಿ ಭಾವನಾವಿಸೇಸವಸೇನ ಅಪ್ಪನಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ವಿಸುದ್ಧಿಭಾವನಾನುಕ್ಕಮವಸೇನ ಹಿ ಲೋಕುತ್ತರೋ ಅಪ್ಪನಂ ಪಾಪುಣಾತಿ। ಆರಮ್ಮಣಸಮತಿಕ್ಕಮಭಾವನಾವಸೇನ ಆರುಪ್ಪಸಮಾಧಿ। ಅಪ್ಪನಾಪ್ಪತ್ತಸ್ಸೇವ ಹಿ ಚತುತ್ಥಜ್ಝಾನಸಮಾಧಿನೋ ಆರಮ್ಮಣಸಮತಿಕ್ಕಮನಮತ್ತಂ ಹೋತಿ।

೨೦. ಪಞ್ಚಪಿ ಝಾನಾನಿ ಏತೇಸಮತ್ಥಿ, ತತ್ಥ ನಿಯುತ್ತಾನೀತಿ ವಾ **ಪಞ್ಚಕಜ್ಝಾನಿಕಾನಿ**।

೨೧. ಅಸುಭಭಾವನಾಯ ಪಟಿಕೂಲಾರಮ್ಮಣತ್ತಾ ಚಣ್ಡಸೋತಾಯ ನದಿಯಾ ಅರಿತ್ತಬಲೇನ ನಾವಾ ವಿಯ ವಿತಕ್ಕಬಲೇನೇವ ತತ್ಥ ಚಿತ್ತಂ ಪವತ್ತತೀತಿ ಅಸುಭಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇ ಅವಿತಕ್ಕಜ್ಝಾನಾಸಮ್ಭವತೋ "**ಪಠಮಜ್ಝಾನಿಕಾ**"ತಿ ವುತ್ತಂ।

೨೨. ಮೇತ್ತಾಕರುಣಾಮುದಿತಾನಂ ದೋಮನಸ್ಸಸಹಗತಬ್ಯಾಪಾದವಿಹಿಂಸಾನಭಿರತೀನಂ ಪಹಾಯಕತ್ತಾ ದೋಮನಸ್ಸಪ್ಪಟಿಪಕ್ಖೇನ ಸೋಮನಸ್ಸೇನೇವ ಸಹಗತತಾ ಯುತ್ತಾತಿ "**ಮೇತ್ತಾದಯೋ ತಯೋ ಚತುಕ್ಕಜ್ಝಾನಿಕಾ**"ತಿ ವುತ್ತಾ।

೧೪. “ಸಬ್ಬೇ ಸತ್ತಾ ಸುಖಿತಾ ಹೋನ್ತು, ದುಕ್ಖಾ ಮುಚ್ಚನ್ತು, ಲದ್ಧಸುಖಸಮ್ಪತ್ತಿತೋ ಮಾ ವಿಗಚ್ಛನ್ತೂ”ತಿ ಮೇತ್ತಾದಿವಸಪ್ಪವತ್ತಬ್ಯಾಪಾರತ್ತಯಂ ಪಹಾಯ ಕಮ್ಮಸ್ಸಕತಾದಸ್ಸನೇನ ಸತ್ತೇಸು ಮಜ್ಝತ್ತಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಭಾವನಾನಿಬ್ಬತ್ತಾಯ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾಯ ಬಲವತರತ್ತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರಸ್ಸ ಸುಖಸಹಗತಾಸಮ್ಭವತೋ **“ಉಪೇಕ್ಖಾ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಿಕಾ”**ತಿ ವುತ್ತಾ।

ಭಾವನಾಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಗೋಚರಭೇದವಣ್ಣನಾ

೧೫. **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ತಂತಂಆರಮ್ಮಣಾನುರೂಪತೋ। ಕಸ್ಸಚಿ ಆರಮ್ಮಣಸ್ಸ ಅಪರಿಬ್ಯತ್ತತಾಯ **“ಪರಿಯಾಯೇನಾ”**ತಿ ವುತ್ತಂ।

೧೭. ಕಸಿಣಾಸುಭಕೋಟ್ಠಾಸಾನಾಪಾನಸ್ಸತೀಸ್ವೇವ ಹಿ ಪರಿಬ್ಯತ್ತನಿಮಿತ್ತಸಮ್ಭವೋತಿ।

೧೮. **ಪಥವೀಮಣ್ಡಲಾದೀಸು ನಿಮಿತ್ತಂ ಉಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಆದಿಮ್ಹಿ ತಾವ ಚತುಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ ವಿಸೋಧೇತ್ವಾ ದಸವಿಧಂ ಪಲಿಬೋಧಂ ಉಪಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಪಿಯಗರುಭಾವನೀಯಾದಿಗುಣಸಮನ್ನಾಗತಂ ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ತಂ ಉಪಸಙ್ಕಮಿತ್ವಾ ಅತ್ತನೋ ಚರಿಯಾನುಕೂಲಂ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ ಗಹೇತ್ವಾ ಅಟ್ಠಾರಸವಿಧಂ ಅನನುರೂಪವಿಹಾರಂ ಪಹಾಯ ಪಞ್ಚಙ್ಗಸಮನ್ನಾಗತೇ ಅನುರೂಪವಿಹಾರೇ ವಿಹರನ್ತಸ್ಸ ಕೇಸನಖಹರಣಾದಿಖುದ್ದಕಪಲಿಬೋಧುಪಚ್ಛೇದಂ ಕತ್ವಾ ಕಸಿಣಮಣ್ಡಲಾದೀನಿ ಪುರತೋ ಕತ್ವಾ ಆನಾಪಾನಕೋಟ್ಠಾಸಾದೀಸು ಚಿತ್ತಂ ಠಪೇತ್ವಾ ನಿಸೀದಿತ್ವಾ “ಪಥವೀ ಪಥವೀ”ತ್ಯಾದಿನಾ ತಂತಂಭಾವನಾನುಕ್ಕಮೇನ ಪಥವೀಕಸಿಣಾದೀಸು ತಂತದಾರಮ್ಮಣೇಸು ನಿಮಿತ್ತಂ ಉಗ್ಗಣ್ಹನ್ತಸ್ಸ। ಅಯಮೇತ್ಥ ಸಙ್ಖೇಪೋ। ವಿತ್ಥಾರತೋ ಪನ ಭಾವನಾ **ವಿಸುದ್ಧಿಮಗ್ಗತೋ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೫೫ ಆದಯೋ) ಗಹೇತಬ್ಬಾ। ದುವಿಧಮ್ಪಿ ಹಿ ಭಾವನಾವಿಧಾನಂ ಇಧ ಆಚರಿಯೇನ ಅತಿಸಙ್ಖೇಪತೋ ವುತ್ತಂ, ತದತ್ಥದಸ್ಸನತ್ಥಞ್ಚ ವಿತ್ಥಾರನಯೇ ಆಹರಿಯಮಾನೇ ಅತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೋ ಸಿಯಾತಿ ಮಯಮ್ಪಿ ತಂ ನ ವಿತ್ಥಾರೇಸ್ಸಾಮ। **ಯದಾ ಪನ ತಂ ನಿಮಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಮುಗ್ಗಹಿತ**ನ್ತಿ ಏವಂ ಪವತ್ತಾನುಪುಬ್ಬಭಾವನಾವಸೇನ ಯದಾ ತಂ ಪರಿಕಮ್ಮನಿಮಿತ್ತಂ ಚಿತ್ತೇನ ಸಮ್ಮಾ ಉಗ್ಗಹಿತಂ ಹೋತಿ। **ಮನೋದ್ವಾರಸ್ಸ ಆಪಾಥಮಾಗತ**ನ್ತಿ ಚಕ್ಖುಂ ನಿಮ್ಮೀಲೇತ್ವಾ, ಅಞ್ಞತ್ಥ ಗನ್ತ್ವಾ ವಾ ಮನಸಿ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ ಕಸಿಣಮಣ್ಡಲಸದಿಸಮೇವ ಹುತ್ವಾ ಮನೋದ್ವಾರಿಕಜವನಾನಂ ಆಪಾಥಂ ಆಗತಂ ಹೋತಿ।

೧೯. **ಸಮಾಧಿಯತೀ**ತಿ ವಿಸೇಸತೋ ಚಿತ್ತೇಕಗ್ಗತಾಪತ್ತಿಯಾ ಸಮಾಹಿತಾ ಹೋತಿ।

೨೦. ಚಿತ್ತಸಮಾಧಾನವಸೇನ ಪುಗ್ಗಲೋಪಿ ಸಮಾಹಿತೋಯೇವಾತಿ ವುತ್ತಂ **“ತಥಾ ಸಮಾಹಿತಸ್ಸಾ”**ತಿ। **ತಪ್ಪಟಿಭಾಗ**ನ್ತಿ ಉಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತಸದಿಸಂ, ತತೋಯೇವ ಹಿ ತಂ “ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತ”ನ್ತಿ ವುಚ್ಚತಿ। ತಂ ಪನ ಉಗ್ಗಹನಿಮಿತ್ತತೋ ಅತಿಪರಿಸುದ್ಧಂ ಹೋತಿ। **ವತ್ಥುಧಮ್ಮವಿಮುಚ್ಚಿತ**ನ್ತಿ ಪರಮತ್ಥಧಮ್ಮತೋ ವಿಮುತ್ತಂ, ವತ್ಥುಧಮ್ಮತೋ ವಾ ಕಸಿಣಮಣ್ಡಲಗತಕಸಿಣದೋಸತೋ ವಿನಿಮುತ್ತಂ। ಭಾವನಾಯ ನಿಬ್ಬತ್ತತ್ತಾ **ಭಾವನಾಮಯಂ**। **ಸಮಪ್ಪಿತ**ನ್ತಿ ಸುಟ್ಠು ಅಪ್ಪಿತಂ।

೨೧. **ತತೋ ಪಟ್ಠಾಯಾ**ತಿ ಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತುಪ್ಪತ್ತಿತೋ ಪಟ್ಠಾಯ।

೨೨. ಪಞ್ಚಸು ಝಾನಙ್ಗೇಸು ಏಕೇಕಾರಮ್ಮಣೇ ಉಪ್ಪನ್ನಾವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ಚತುಪಞ್ಚಜವನಕತಿಪಯಭವಙ್ಗತೋ ಪರಂ ಅಗನ್ತ್ವಾ ಅಪರಾಪರಂ ಝಾನಙ್ಗಾವಜ್ಜನಸಮತ್ಥತಾ **ಆವಜ್ಜನವಸಿತಾ** ನಾಮ। ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಕಾಮತಾನನ್ತರಂ ಕತಿಪಯಭವಙ್ಗತೋ ಪರಂ ಅಗನ್ತ್ವಾ ಉಪ್ಪನ್ನಾವಜ್ಜನಾನನ್ತರಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತುಂ ಸಮತ್ಥತಾ **ಸಮಾಪಜ್ಜನವಸಿತಾ** ನಾಮ। ಸೇತು ವಿಯ ಸೀಘಸೋತಾಯ ನದಿಯಾ ಓಘಂ ಭವಙ್ಗವೇಗಂ ಉಪಚ್ಛಿನ್ದಿತ್ವಾ ಯಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲಂ ಝಾನಂ ಠಪೇತುಂ ಸಮತ್ಥತಾ ಭವಙ್ಗಪಾತತೋ ರಕ್ಖಣಯೋಗ್ಯತಾ **ಅಧಿಟ್ಠಾನವಸಿತಾ** ನಾಮ। ಯಥಾ ಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲಂ ಅನತಿಕ್ಕಮಿತ್ವಾ ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾನಸಮತ್ಥತಾ

ವುಟ್ಠಾನವಸಿತಾ ನಾಮ। ಅಥ ವಾ ಯಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲತೋ ಉದ್ಧಂ ಗನ್ತುಂ ಅದತ್ವಾ ಠಪನಸಮತ್ಥತಾ **ಅಧಿಟ್ಠಾನವಸಿತಾ** ನಾಮ। ಯಥಾಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಕಾಲತೋ ಅನ್ತೋ ಅವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ ಯಥಾಕಾಲವಸೇನೇವ ವುಟ್ಠಾನಸಮತ್ಥತಾ **ವುಟ್ಠಾನವಸಿತಾ** ನಾಮಾತಿ ಅಲಮತಿಪ್ಪಪಞ್ಚೇನ। ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸಿತಾ ಪನ ಆವಜ್ಜನವಸಿತಾಯ ಏವ ಸಿದ್ಧಾ। ಆವಜ್ಜನಾನನ್ತರಜವನಾನೇವ ಹಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಜವನಾನಿ ನಾಮ। **ವಿತಕ್ಕಾದಿಓಳಾರಿಕಙ್ಗಂ ಪಹಾನಾಯಾ**ತಿ ದುತಿಯಜ್ಝಾನಾದೀಹಿ ವಿತಕ್ಕಾದಿಓಳಾರಿಕಙ್ಗಾನಂ ಝಾನಕ್ಖಣೇ ಅನುಪ್ಪಾದಾಯ। **ಪದಹತೋ**ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ। ತಸ್ಸ ಪನ ಉಪಚಾರಭಾವನಾ ನಿಪ್ಫನ್ನಾ ನಾಮ ಹೋತಿ ವಿತಕ್ಕಾದೀಸು ನಿಕನ್ತಿವಿಕ್ಖಮ್ಭನತೋ ಪಟ್ಠಾಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ। **ಯಥಾರಹ**ನ್ತಿ ತಂತಂಝಾನಿಕಕಸಿಣಾದಿಆರಮ್ಮಣಾನುರೂಪಂ।

೩೮. ಆಕಾಸಕಸಿಣಸ್ಸ ಉಗ್ಘಾಟೇತುಂ ಅಸಕ್ಕುಣೇಯ್ಯತ್ತಾ ವುತ್ತಂ **"ಆಕಾಸವಜ್ಜಿತೇಸೂ"**ತಿ। **ಕಸಿಣ**ನ್ತಿ ಕಸಿಣಪಟಿಭಾಗನಿಮಿತ್ತಂ। **ಉಗ್ಘಾಟೇತ್ವಾ**ತಿ ಅಮನಸಿಕಾರವಸೇನ ಉದ್ಧರಿತ್ವಾ। **ಅನನ್ತವಸೇನ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ "ಅನನ್ತಂ ಆಕಾಸಂ, ಅನನ್ತಂ ಆಕಾಸ"ನ್ತಿ ಆಕಾಸಂ ಆರಬ್ಭ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ, ನ ಪನ ಕೇವಲಂ "ಅನನ್ತಂ ಅನನ್ತ"ನ್ತಿ। ಏವಂ ವಿಞ್ಞಾಣಞ್ಚಾಯತನೇಪಿ। "ಅನನ್ತ"ನ್ತಿ ಅವತ್ವಾಪಿ "ಆಕಾಸೋ ಆಕಾಸೋ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೨೭೮), ವಿಞ್ಞಾಣಂ ವಿಞ್ಞಾಣ"ನ್ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೨೮೧) ಮನಸಿ ಕಾತುಂ ವಟ್ಟತೀತಿ ಆಚರಿಯಾ।

೩೯. **"ಸನ್ತಮೇತಂ, ಪಣೀತಮೇತ"ನ್ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸಾ**ತಿ ಅಭಾವಮತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾಯ "ಏತಂ ಸನ್ತಂ, ಏತಂ ಪಣೀತ"ನ್ತಿ ಭಾವೇನ್ತಸ್ಸ।

೪೦. **ಅವಸೇಸೇಸು ಚಾ**ತಿ ಕಸಿಣಾದೀಹಿ ಸಹ ಅಪ್ಪನಾವಹಕಮ್ಮಟ್ಠಾನತೋ ಅವಸೇಸೇಸು ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಸತಿಆದೀಸು ಅಟ್ಠಸು , ಸಞ್ಞಾವವತ್ಥಾನೇಸು ಚಾತಿ ದಸಸು ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇಸು। **ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ**ತಿ "ಸೋ ಭಗವಾ ಇತಿಪಿ ಅರಹಂ, ಇತಿಪಿ ಸಮ್ಮಾಸಮ್ಬುದ್ಧೋ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೧.೧೨೪) ವುತ್ತವಿಧಾನೇನ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ। **ಸಾಧುಕಮುಗ್ಗಹಿತೇ**ತಿ ಬುದ್ಧಾದಿಗುಣನಿನ್ನಪೋಣಪಬ್ಭಾರಚಿತ್ತತಾವಸೇನ ಸುಟ್ಠು ಉಗ್ಗಹಿತೇ। **ಪರಿಕಮ್ಮಞ್ಚ ಸಮಾಧಿಯತೀ**ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮಭಾವನಾ ಸಮಾಹಿತಾ ನಿಪ್ಫಜ್ಜತಿ। **ಉಪಚಾರೋ ಚ ಸಮ್ಪಜ್ಜತೀ**ತಿ ನೀವರಣಾನಿ ವಿಕ್ಖಮ್ಭೇನ್ತೋ ಉಪಚಾರಸಮಾಧಿ ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತಿ।

೪೧. **ಅಭಿಞ್ಞಾವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನ**ನ್ತಿ ಅಭಿವಿಸೇಸತೋ ಜಾನನಟ್ಠೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾತಂ ಇದ್ಧಿವಿಧಾದಿಪಞ್ಚಲೋಕಿಯಾಭಿಞ್ಞಾವಸೇನ ಪವತ್ತಮಾನಂ, **ಅಭಿಞ್ಞಾಪಾದಕಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಾ ವುಟ್ಠಹಿತ್ವಾ**ತಿ ಕಸಿಣಾನುಲೋಮಾದೀಹಿ ಚುದ್ದಸಹಾಕಾರೇಹಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೩೬೫) ಚಿತ್ತಂ ಪರಿದಮೇತ್ವಾ ಅಭಿನೀಹಾರಕ್ಖಮಂ ಕತ್ವಾ ಉಪೇಕ್ಖೇಕಗ್ಗತಾಯೋಗತೋ ಅನುರೂಪತ್ತಾ ಚ ರೂಪಾವಚರಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಮೇವ ಅಭಿಞ್ಞಾನಂ ಪಾದಕಂ ಪತಿಟ್ಠಾಭೂತಂ ಪಥವಾದಿಕಸಿಣಾರಮ್ಮಣಂ ಪಞ್ಚಮಜ್ಝಾನಂ, ತಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ತತೋ ವುಟ್ಠಾಯ। **ಅಧಿಟ್ಠೇಯ್ಯಾದಿಕಮಾವಜ್ಜೇತ್ವಾ**ತಿ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇ ಅಧಿಟ್ಠಾತಬ್ಬಂ ವಿಕುಬ್ಬನೀಯಂ ಸತಾದಿಕಂ ಕೋಮಾರರೂಪಾದಿಕಂ, ದಿಬ್ಬಸೋತಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇ ಥೂಲಸುಖುಮಭೇದಂ ಸದ್ದಂ, ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಕಾಲೇ ಪರಸ್ಸ ಹದಯಙ್ಗತವಣ್ಣದಸ್ಸನೇನ ಸರಾಗಾದಿಭೇದಂ ಚಿತ್ತಂ, ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಸಮಯೇ ಪುರಿಮಭವೇಸು ಚುತಿಚಿತ್ತಾದಿಭೇದಂ ಪುಬ್ಬೇ ನಿವುತ್ಥಕ್ಖನ್ಧಂ, ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಪರಿಕಮ್ಮಸಮಯೇ ಓಭಾಸಫರಿತಟ್ಠಾನಗತಂ ರೂಪಂ ವಾ ಆವಜ್ಜೇತ್ವಾ।

ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸಾತಿ "ಸತಂ ಹೋಮಿ, ಸಹಸ್ಸಂ ಹೋಮೀ"ತ್ಯಾದಿನಾ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕರೋನ್ತಸ್ಸ। **ರೂಪಾದೀಸೂ**ತಿ ಪರಿಕಮ್ಮವಿಸಯಭೂತೇಸು ರೂಪಪಾದಕಜ್ಝಾನಸದ್ದಪರಚಿತ್ತಪುಬ್ಬೇನಿವುತ್ಥಕ್ಖನ್ಧಾದಿಭೇದೇಸು ಆರಮ್ಮಣೇಸು। ಏತ್ಥ ಹಿ ಇದ್ಧಿವಿಧಞಾಣಸ್ಸ ತಾವ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ, ಕಾಯೋ, ರೂಪಾದಿಅಧಿಟ್ಠಾನೇ ರೂಪಾದೀನಿ ಚಾತಿ ಛ ಆರಮ್ಮಣಾನಿ । ತತ್ಥ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಅತೀತಮೇವ, ಕಾಯೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ, ಇತರಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಮನಾಗತಂ ವಾ। ದಿಬ್ಬಸೋತಸ್ಸ ಪನ ಸದ್ದೋಯೇವ, ಸೋ ಚ ಖೋ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನೋ। ಪರಚಿತ್ತವಿಜಾನನಾಯ ಪನ ಅತೀತೇ ಸತ್ತದಿವಸೇಸು, ಅನಾಗತೇ ಸತ್ತದಿವಸೇಸು ಚ ಪವತ್ತಂ

ಪರಿತ್ತಾದೀಸು ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ತಿಕಾಲಿಕಂ ಚಿತ್ತಮೇವ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತೀತಿ **ಮಹಾಅಟ್ಠಕಥಾಚರಿಯಾ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೪೧೬; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೪೩೪)।

ಸಙ್ಗಹಕಾರಾ ಪನ "ಚತ್ತಾರೋಪಿ ಖನ್ಧಾ"ತಿ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೪೩೪) ವದನ್ತಿ, ಕಥಂ ಪನಸ್ಸಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣತಾ, ನನು ಚ ಆವಜ್ಜನಾಯ ಗಹಿತಮೇವ ಇದ್ಧಿಚಿತ್ತಸ್ಸ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ಆವಜ್ಜನಾಯ ಚ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಚಿತ್ತಮಾರಮ್ಮಣಂ ಕತ್ವಾ ನಿರುಜ್ಝಮಾನಾಯ ತಂಸಮಕಾಲಮೇವ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಮ್ಪಿ ನಿರುಜ್ಝತೀತಿ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ಕಾಲವಸೇನ ಏಕಾರಮ್ಮಣತಾ ನ ಸಿಯಾ, ಮಗ್ಗಫಲವೀಥಿತೋ ಅಞ್ಞತ್ಥ ಆವಜ್ಜನಜವನಾನಂ ಕಥಞ್ಚ ನಾನಾರಮ್ಮಣತಾ ನ ಅಧಿಪ್ಪೇತಾತಿ? **ಅಟ್ಠಕಥಾಯಂ** (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೪೧೬; ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧೪೩೪) ತಾವ ಸನ್ತತಿಅದ್ಧಾಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾರಮ್ಮಣತಾ ಯೋಜಿತಾ। **ಆನನ್ದಾಚರಿಯೋ** (ಧ॰ ಸ॰ ಮೂಲಟೀ॰ ೧೪೩೪ ಥೋಕ ವಿಸದಿಸಂ) ಪನ ಭಣತಿ "ಪಾದಕಜ್ಝಾನತೋ ವುಟ್ಠಾಯ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಾದಿವಿಭಾಗಂ ಅಕತ್ವಾ ಕೇವಲಂ 'ಇಮಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಜಾನಾಮಿ'ಚ್ಚೇವ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಕತ್ವಾ ಪುನಪಿ ಪಾದಕಜ್ಝಾನಂ ಸಮಾಪಜ್ಜಿತ್ವಾ ವುಟ್ಠಾಯ ಅವಿಸೇಸೇನೇವ ಚಿತ್ತಂ ಆವಜ್ಜೇತ್ವಾ ತಿಣ್ಣಂ, ಚತುನ್ನಂ ವಾ ಪರಿಕಮ್ಮಾನಂ ಅನನ್ತರಂ ಚೇತೋಪರಿಯಞಾಣೇನ ಪರಸ್ಸ ಚಿತ್ತಂ ಪಟಿವಿಜ್ಝತಿ ರೂಪಂ ವಿಯ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುನಾ। ಪಚ್ಛಾ ಕಾಮಾವಚರಚಿತ್ತೇನ ಸರಾಗಾದಿವವತ್ಥಾನಮ್ಪಿ ಕರೋತಿ ನೀಲಾದಿವವತ್ಥಾನಂ ವಿಯ। ತಾನಿ ಚ ಸಬ್ಬಾನಿ ಅಭಿಮುಖೀಭೂತಚಿತ್ತಾರಮ್ಮಣಾನೇವ, ಅನಿಟ್ಠೇ ಚ ಠಾನೇ ನಾನಾರಮ್ಮಣತಾದೋಸೋ ನತ್ಥಿ ಅಭಿನ್ನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಿತೋ"ತಿ। ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿಞಾಣಸ್ಸ ಪುಬ್ಬೇ ನಿವುತ್ಥಕ್ಖನ್ಧಾ, ಖನ್ಧಪ್ಪಟಿಬದ್ಧಾನಿ ಚ ನಾಮಗೋತ್ತಾನಿ, ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ, ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಸ್ಸ ಪನ ರೂಪಮೇವ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನನ್ತಿ ಅಯಮೇತೇಸಂ ಆರಮ್ಮಣವಿಭಾಗೋ। **ಯಥಾರಹಮಪ್ಪೇತೀತಿ** ತಂತಂಪರಿಕಮ್ಮಾನುರೂಪತೋ ಅಪ್ಪೇತಿ।

೪೨. ಇದಾನಿ ಆರಮ್ಮಣಾನಂ ಭೇದೇನ ಅಭಿಞ್ಞಾಭೇದಂ ದಸ್ಸೇತುಂ "ಇದ್ಧಿವಿಧಾ"ತ್ಯಾದಿಮಾಹ। ಅಧಿಟ್ಠಾನಾದಿ ಇದ್ಧಿಪ್ಪಭೇದೋ ಏತಿಸ್ಸಾತಿ **ಇದ್ಧಿವಿಧಾ**। ದಿಬ್ಬಾನಂ ಸೋತಸದಿಸತಾಯ, ದಿಬ್ಬವಿಹಾರಸನ್ನಿಸ್ಸಿತತಾಯ ಚ ದಿಬ್ಬಞ್ಚ ತಂ ಸೋತಞ್ಚಾತಿ **ದಿಬ್ಬಸೋತಂ**। ಪರೇಸಂ ಚಿತ್ತಂ ವಿಞ್ಞಾಯತಿ ಏತಾಯಾತಿ **ಪರಚಿತ್ತವಿಜಾನನಾ**। ಅತ್ತನೋ ಸನ್ತಾನೇ ನಿವುತ್ಥವಸೇನ ಚೇವ ಗೋಚರನಿವಾಸವಸೇನ ಚ ಪುಬ್ಬೇ ಅತೀತಭವೇಸು ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಅನುಸ್ಸರಣಂ **ಪುಬ್ಬೇನಿವಾಸಾನುಸ್ಸತಿ**। ವುತ್ತನಯೇನ ದಿಬ್ಬಞ್ಚ ತಂ ಚಕ್ಖು ಚಾತಿ **ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖು**। 'ಚುತೂಪಪಾತಞಾಣ'ನ್ತಿ ಪನ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುಮೇವ ವುಚ್ಚತಿ। ಯಥಾಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಅನಾಗತಂಸಞಾಣಾನಿಪಿ ದಿಬ್ಬಚಕ್ಖುವಸೇನೇವ ಇಜ್ಝನ್ತಿ। ನ ಹಿ ತೇಸಂ ವಿಸುಂ ಪರಿಕಮ್ಮಂ ಅತ್ಥಿ। ತತ್ಥ ಅನಾಗತಂಸಞಾಣಸ್ಸ ತಾವ ಅನಾಗತೇ ಸತ್ತದಿವಸತೋ ಪರಂ ಪವತ್ತನಕಂ ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಂ ದುತಿಯದಿವಸತೋ ಪಟ್ಠಾಯ ಪವತ್ತನಕಞ್ಚ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ ಆರಮ್ಮಣಂ ಹೋತಿ। ತಞ್ಹಿ ಸವಿಸಯೇ ಸಬ್ಬಞ್ಞುತಞ್ಞಾಣಗತಿಕನ್ತಿ। ಯಥಾ ಕಮ್ಮೂಪಗಞಾಣಸ್ಸ ಪನ ಕುಸಲಾಕುಸಲಸಙ್ಖಾತಾ ಚೇತನಾ, ಚತ್ತಾರೋಪಿ ವಾ ಖನ್ಧಾ ಆರಮ್ಮಣನ್ತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಗೋಚರವಸೇನ ಭೇದೋ **ಗೋಚರಭೇದೋ**।

ಗೋಚರಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಮಥಕಮ್ಮಟ್ಠಾನವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ

ವಿಸುದ್ಧಿಭೇದವಣ್ಣನಾ

೪೩. ಅನಿಚ್ಚಾದಿವಸೇನ ವಿವಿಧಾಕಾರೇನ ಪಸ್ಸತೀತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾ, ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಕಾ ಭಾವನಾಪಞ್ಞಾ। ತಸ್ಸಾ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ, ಸಾಯೇವ ವಾ ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನನ್ತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಂ। ತಸ್ಮಿಂ **ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇ** ಸತ್ತವಿಧೇನ ವಿಸುದ್ಧಿಸಙ್ಗಹೋತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೪೪. ಅನಿಚ್ಚತಾಯೇವ ಲಕ್ಖಣಂ ಲಕ್ಖಿತಬ್ಬಂ, ಲಕ್ಖೀಯತಿ ಅನೇನಾತಿ ವಾ **ಅನಿಚ್ಚಲಕ್ಖಣಂ**। ಉದಯವಯಪಟಿಪೀಳನಸಙ್ಖಾತದುಕ್ಖಭಾವೋ ವ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ **ದುಕ್ಖಲಕ್ಖಣಂ**। ಪರಪರಿಕಪ್ಪಿತಸ್ಸ ಅತ್ತನೋ ಅಭಾವೋ ಅನತ್ತತಾ, ತದೇವ ಲಕ್ಖಣನ್ತಿ **ಅನತ್ತಲಕ್ಖಣಂ**।

೪೫. ತಿಣ್ಣಂ ಲಕ್ಖಣಾನಂ ಅನು ಅನು ಪಸ್ಸನಾ **ಅನಿಚ್ಚಾನುಪಸ್ಸನಾದಿಕಾ**।

೪೬. ಖನ್ಧಾದೀನಂ ಕಲಾಪತೋ ಸಮ್ಮಸನವಸಪ್ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಸಮ್ಮಸನಞಾಣಂ**। ಉಪ್ಪಾದಭಙ್ಗಾನುಪಸ್ಸನಾವಸಪ್ಪವತ್ತಞಾಣಂ **ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಂ**। ಉದಯಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ವಯೇ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಭಙ್ಗಞಾಣಂ**। ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಭಯತೋ ಅನುಪಸ್ಸನಾವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಭಯಞಾಣಂ,** ದಿಟ್ಠಭಯಾನಂ ಆದೀನವತೋ ಪೇಕ್ಖಣವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಆದೀನವಞಾಣಂ,** ದಿಟ್ಠಾದೀನವೇಸು ನಿಬ್ಬಿನ್ದನವಸಪ್ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ನಿಬ್ಬಿದಾಞಾಣಂ**। ನಿಬ್ಬಿನ್ದಿತ್ವಾ ಸಙ್ಖಾರೇಹಿ ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಮುಞ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ**। ಮುಞ್ಚನಸ್ಸ ಉಪಾಯಸಮ್ಪಟಿಪಾದನತ್ಥಂ ಪುನ ಸಙ್ಖಾರಾನಂ ಪರಿಗ್ಗಹವಸಪ್ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾಞಾಣಂ**। ಪಟಿಸಙ್ಖಾತಧಮ್ಮೇಸು ಭಯನನ್ದಿವಿವಜ್ಜನವಸೇನ ಅಜ್ಝುಪೇಕ್ಖಿತ್ವಾ ಪವತ್ತಂ ಞಾಣಂ **ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ**। ಪುರಿಮಾನಂ ನವನ್ನಂ ಕಿಚ್ಚನಿಪ್ಫತ್ತಿಯಾ, ಉಪರಿ ಚ ಸತ್ತತಿಂಸಾಯ ಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನಂ ಅನುಕೂಲಂ ಞಾಣಂ **ಅನುಲೋಮಞಾಣಂ**।

೪೭. ಅತ್ತಸುಞ್ಞತಾಯ **ಸುಞ್ಞತೋ**। ಸಂಯೋಜನಾದೀಹಿ ವಿಮುಚ್ಚನಟ್ಠೇನ **ವಿಮೋಕ್ಖೋ**। ನಿಚ್ಚನಿಮಿತ್ತಾದಿನೋ ಅಭಾವತೋ **ಅನಿಮಿತ್ತೋ**। ಪಣಿಹಿತಸ್ಸ ತಣ್ಹಾಪಣಿಧಿಸ್ಸ ಅಭಾವತೋ **ಅಪ್ಪಣಿಹಿತೋ**।

೪೮. ಯೋ ನಂ ಪಾತಿ, ತಂ ಮೋಕ್ಖೇತಿ ಅಪಾಯಾದೀಹಿ ದುಕ್ಖೇಹೀತಿ ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಂ, ತದೇವ ಕಾಯದುಚ್ಚರಿತಾದೀಹಿ ಸಂವರಣತೋ ಸಂವರೋ, ಸಮಾಧಾನೋಪಧಾರಣಟ್ಠೇನ ಸೀಲಞ್ಚಾತಿ **ಪಾತಿಮೋಕ್ಖಸಂವರಸೀಲಂ**। ಮನಚ್ಛಟ್ಠಾನಂ ಇನ್ದ್ರಿಯಾನಂ ರೂಪಾದೀಸು ಸಂವರಣವಸೇನ ಪವತ್ತಂ ಸೀಲಂ **ಇನ್ದ್ರಿಯಸಂವರಸೀಲಂ**। ಮಿಚ್ಛಾಜೀವ ವಿವಜ್ಜನೇನ ಆಜೀವಸ್ಸ ಪರಿಸುದ್ಧಿವಸಪ್ಪವತ್ತಂ **ಆಜೀವಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ**। ಪಚ್ಚಯೇ ಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಂ ತೇಸಂ ಇದಮತ್ಥಿಕತಾಯ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಸೀಲಂ **ಪಚ್ಚಯಸನ್ನಿಸ್ಸಿತಸೀಲಂ**। ಚತುಬ್ಬಿಧತ್ತಾ ದೇಸನಾಸಂವರಪರಿಯೇಟ್ಠಿಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣವಸೇನ, ಪರಿಸುದ್ಧತ್ತಾ ಚ **ಚತುಪಾರಿಸುದ್ಧಿಸೀಲಂ** ನಾಮ।

೫೦. **ಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮ** ಚಿತ್ತಸ್ಸ ವಿನೀವರಣಭಾವಾಪಾದನವಸೇನ ವಿಸೋಧನತೋ, ಚಿತ್ತಸೀಸೇನ ನಿದ್ದಿಟ್ಠತ್ತಾ, ವಿಸುದ್ಧತ್ತಾ ಚಾತಿ ವಾ ಕತ್ವಾ।

೫೧. "ಧಮ್ಮಾನಂ ಸಾಮಞ್ಞಸಭಾವೋ ಲಕ್ಖಣಂ, ಕಿಚ್ಚಸಮ್ಪತ್ತಿಯೋ ರಸೋ, ಉಪಟ್ಠಾನಾಕಾರೋ, ಫಲಞ್ಚ ಪಚ್ಚುಪಟ್ಠಾನ"ನ್ತಿ ಏವಂ ವುತ್ತಾನಂ ಲಕ್ಖಣಾದೀನಂ "ಫುಸನಲಕ್ಖಣೋ ಫಸ್ಸೋ, ಕಕ್ಖಳಲಕ್ಖಣಾ ಪಥವೀ"ತ್ಯಾದಿನಾ ವಿತ್ಥಾರತೋ, "ನಮನಲಕ್ಖಣಂ ನಾಮಂ, ರುಪ್ಪನಲಕ್ಖಣಂ ರೂಪ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ಸಙ್ಖೇಪತೋ ಚ ಪರಿಗ್ಗಹೋ ಪಚ್ಚತ್ತಲಕ್ಖಣಾದಿವಸೇನ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜ ಗಹಣಂ ದುಕ್ಖಸಚ್ಚವವತ್ಥಾನಂ **ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮ** "ನಾಮರೂಪತೋ ಅತ್ತಾ ನತ್ಥೀ"ತಿ ದಸ್ಸನತೋ ದಿಟ್ಠಿ ಚ ಅತ್ತದಿಟ್ಠಿಮಲವಿಸೋಧನತೋ ವಿಸುದ್ಧಿ ಚಾತಿ ಕತ್ವಾ।

೫೧. ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹೋತಿ ನಾಮಞ್ಚ ರೂಪಞ್ಚ ಪಟಿಸನ್ಧಿಯಂ ತಾವ ಅವಿಜ್ಜಾತಣ್ಹಾಉಪಾದಾನಕಮ್ಮಹೇತುವಸೇನ ನಿಬ್ಬತ್ತತಿ। ಪವತ್ತಿಯಞ್ಚ ರೂಪಂ ಕಮ್ಮಚಿತ್ತಉತುಆಹಾರಪಚ್ಚಯವಸೇನ, ನಾಮಞ್ಚ ಚಕ್ಖುರೂಪಾದಿನಿಸ್ಸಯಾರಮ್ಮಣಾದಿಪಚ್ಚಯವಸೇನ, ವಿಸೇಸತೋ ಚ ಯೋನಿಸೋಮನಸಿಕಾರಾದಿಚತುಚಕ್ಕಸಮ್ಪತ್ತಿಯಾ ಕುಸಲಂ, ತಬ್ಬಿಪರಿಯಾಯೇನ ಅಕುಸಲಂ, ಕುಸಲಾಕುಸಲವಸೇನ ವಿಪಾಕೋ ಭವಙ್ಗಾದಿವಸೇನ ಆವಜ್ಜನಂ, ಖೀಣಾಸವಸನ್ತಾನವಸೇನ ಕಿರಿಯಜವನಂ, ಆವಜ್ಜನಞ್ಚ ಉಪ್ಪಜ್ಜತೀತಿ ಏವಂ ಸಾಧಾರಣಾಸಾಧಾರಣವಸೇನ ತೀಸು ಅದ್ಧಾಸು ನಾಮರೂಪಪ್ಪವತ್ತಿಯಾ ಪಚ್ಚಕ್ಖಾದಿಸಿದ್ಧಸ್ಸ ಕಮ್ಮಾದಿಪಚ್ಚಯಸ್ಸ ಪರಿಗ್ಗಣ್ಹನಂ ಸಮುದಯಸಚ್ಚಸ್ಸ ವವತ್ಥಾನಂ **ಕಙ್ಖಾವಿತರಣವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮ** ''ಅಹೋಸಿಂ ನು ಖೋ ಅಹಮತೀತಮದ್ಧಾನ''ನ್ತ್ಯಾದಿಕಾಯ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೮; ಸಂ॰ ನಿ॰ ೨.೨೦) ಸೋಳಸವಿಧಾಯ, ''ಸತ್ಥರಿಕಙ್ಖತೀ''ತ್ಯಾದಿಕಾಯ (ಧ॰ ಸ॰ ೧೧೨೩; ವಿಭ॰ ೯೧೫) ಅಟ್ಠವಿಧಾಯ ಚ ಕಙ್ಖಾಯ ವಿತರಣತೋ ಅತಿಕ್ಕಮನತೋ ಕಙ್ಖಾವಿತರಣಾ, ಅಹೇತುಕವಿಸಮಹೇತುದಿಟ್ಠಿಮಲವಿಸೋಧನತೋ ವಿಸುದ್ಧಿ ಚಾತಿ ಕತ್ವಾ।

೫೩. ತತೋ ಪಚ್ಚಯಪರಿಗ್ಗಹತೋ ಪರಂ **ತಥಾಪರಿಗ್ಗಹಿತೇಸು** ಪಚ್ಚತ್ತಲಕ್ಖಣಾದಿವವತ್ಥಾನವಸೇನ, ಪಚ್ಚಯವವತ್ಥಾನವಸೇನ ಚ ಪರಿಗ್ಗಹಿತೇಸು ಲೋಕುತ್ತರವಜ್ಜೇಸು ತಿಭೂಮಿಪರಿಯಾಪನ್ನೇಸು ನಾಮರೂಪೇಸು **ಅತೀತಾದಿಭೇದಭಿನ್ನೇಸು ಖನ್ಧಾದಿನಯಮಾರಬ್ಭ** ಪಞ್ಚಕ್ಖನ್ಧಛದ್ವಾರಛಳಾರಮ್ಮಣಛದ್ವಾರಪ್ಪವತ್ತಧಮ್ಮಾದಿವಸೇನ ಆಗತಂ ಖನ್ಧಾದಿನಯಂ ಆರಬ್ಭ **ಕಲಾಪವಸೇನ** ಪಿಣ್ಡವಸೇನ **ಸಙ್ಖಿಪಿತ್ವಾ** ಯಂ ಅತೀತೇ ಜಾತಂ ರೂಪಂ, ತಂ ಅತೀತೇವ ನಿರುದ್ಧಂ। ಯಂ ಅನಾಗತೇ ಭಾವಿ ರೂಪಂ, ತಮ್ಪಿ ತತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝಿಸ್ಸತಿ। ಯಂ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಂ, ತಂ ಅನಾಗತಂ ಅಪ್ಪತ್ವಾ ಏತ್ಥೇವ ನಿರುಜ್ಝತಿ, ತಥಾ ಅಜ್ಝತ್ತಬಹಿದ್ಧಸುಖುಮಓಳಾರಿಕಹೀನಪಣೀತರೂಪಾದಯೋ। ತಸ್ಮಾ ''**ಅನಿಚ್ಚಂ** ಅತ್ತಾದಿವಸೇನ ನ ಇಚ್ಚಂ ಅನುಪಗನ್ತಬ್ಬಂ **ಖಯಟ್ಠೇನ** ಖಯಗಮನತೋ, **ದುಕ್ಖಂ ಭಯಟ್ಠೇನ** ಭಯಕರತ್ತಾ, **ಅನತ್ತಾ ಅಸಾರಕಟ್ಠೇನ** ಅತ್ತಸಾರಾದಿಅಭಾವೇನಾ''ತಿ ಚ ''ಚಕ್ಖುಂ ಅನಿಚ್ಚಂ…ಪೇ॰… ಮನೋ। ರೂಪಂ…ಪೇ॰… ಧಮ್ಮಾ। ಚಕ್ಖುವಿಞ್ಞಾಣಂ…ಪೇ॰… ಮನೋವಿಞ್ಞಾಣಂ ಅನಿಚ್ಚಂ ದುಕ್ಖಂ ಅನತ್ತಾ''ತ್ಯಾದಿನಾ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೪೮) ಅತೀತಾದಿಅದ್ಧಾವಸೇನ, ಅತೀತಾದಿಸನ್ತಾನವಸೇನ, ಅತೀತಾದಿಖಣವಸೇನ ಚ **ಸಮ್ಮಸನಞಾಣೇನ** ಹುತ್ವಾಅಭಾವಉದಯಬ್ಬಯಪಟಿಪೀಳನಅವಸವತ್ತನಾಕಾರಸಙ್ಖಾತಲಕ್ಖಣತ್ತಯಸಮ್ಮಸನವಸಪ್ಪವತ್ತೇನ ಕಲಾಪಸಮ್ಮಸನಞಾಣೇನ ಲಕ್ಖಣತ್ತಯಂ **ಸಮ್ಮಸನ್ತಸ್ಸ** ಪರಿಮಜ್ಜನ್ತಸ್ಸ।

ಸಮ್ಮಸನಞಾಣೇ ಪನ ಉಪ್ಪನ್ನೇ ಪುನ **ತೇಸ್ವೇವ** ಸಙ್ಖಾರೇಸು ''ಅವಿಜ್ಜಾಸಮುದಯಾ ರೂಪಸಮುದಯೋ, ತಣ್ಹಾಕಮ್ಮಆಹಾರಸಮುದಯಾ ರೂಪಸಮುದಯೋ, ತಥಾ ಅವಿಜ್ಜಾನಿರೋಧಾ ರೂಪನಿರೋಧೋ, ತಣ್ಹಾಕಮ್ಮಆಹಾರನಿರೋಧಾ ರೂಪನಿರೋಧೋ''ತಿ (ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೫೦) ಏವಂ ರೂಪಕ್ಖನ್ಧೇ ವೇದನಾಸಞ್ಞಾಸಙ್ಖಾರಕ್ಖನ್ಧೇಸುಪಿ ಆಹಾರಂ ಅಪನೇತ್ವಾ ''ಫಸ್ಸಸಮುದಯಾ ಫಸ್ಸನಿರೋಧಾ''ತಿ ಚ ಏವಂ ಫಸ್ಸಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ, ವಿಞ್ಞಾಣಕ್ಖನ್ಧೇ ''ನಾಮರೂಪಸಮುದಯಾ ನಾಮರೂಪನಿರೋಧಾ''ತಿ ನಾಮರೂಪಂ ಪಕ್ಖಿಪಿತ್ವಾ ಪಚ್ಚಯಸಮುದಯವಸೇನ, ಪಚ್ಚಯನಿರೋಧವಸೇನ ಚ, ಪಚ್ಚಯೇ ಅನಾಮಸಿತ್ವಾ ಪಚ್ಚುಪ್ಪನ್ನಕ್ಖನ್ಧೇಸು ನಿಬ್ಬತ್ತಿಲಕ್ಖಣಮತ್ತಸ್ಸ, ವಿಪರಿಣಾಮಲಕ್ಖಣಮತ್ತಸ್ಸ ಚ ದಸ್ಸನೇನ ಖಣವಸೇನ ಚಾತಿ ಏಕೇಕಸ್ಮಿಂ ಖನ್ಧೇ **ಪಚ್ಚಯವಸೇನ** ಚತುಧಾ, **ಖಣವಸೇನ** ಏಕಧಾ ಚಾತಿ ಪಞ್ಚಧಾ ಉದಯಂ, ಪಞ್ಚಧಾ ವಯನ್ತಿ ದಸದಸಉದಯಬ್ಬಯದಸ್ಸನವಸೇನ ಸಮಪಞ್ಞಾಸಾಕಾರೇಹಿ **ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣೇನ ಉದಯಬ್ಬಯಂ ಸಮನುಪಸ್ಸನ್ತಸ್ಸ** ಆರದ್ಧವಿಪಸ್ಸಕಸ್ಸ ಯೋಗಿನೋ ವಿಪಸ್ಸನಾಚಿತ್ತಸಮುಟ್ಠಾನೋ ಸರೀರತೋ ನಿಚ್ಛರಣಕಆಲೋಕಸಙ್ಖಾತೋ **ಓಭಾಸೋ,** ವಿಪಸ್ಸನಾಚಿತ್ತಸಹಜಾತಾ ಖುದ್ದಿಕಾದಿಪಞ್ಚವಿಧಾ (ಧ॰ ಸ॰ ಅಟ್ಠ॰ ೧ ಧಮ್ಮುದ್ದೇಸವಾರ ಝಾನಙ್ಗರಾಸಿವಣ್ಣನಾ) **ಪೀತಿ,** ತಥಾ ಕಾಯಚಿತ್ತದರಥವೂಪಸಮಲಕ್ಖಣಾ ಕಾಯಚಿತ್ತವಸೇನ ದುವಿಧಾ **ಪಸ್ಸದ್ಧಿ,** ಬಲವಸದ್ಧಿನ್ದ್ರಿಯಸಙ್ಖಾತೋ **ಅಧಿಮೋಕ್ಖೋ,** ಸಮ್ಮಪ್ಪಧಾನಕಿಚ್ಚಸಾಧಕೋ ವೀರಿಯಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಸಙ್ಖಾತೋ **ಪಗ್ಗಹೋ,** ಅತಿಪಣೀತಂ **ಸುಖಂ,** ಇನ್ದವಿಸ್ಸಟ್ಠವಜಿರಸದಿಸಂ ತಿಲಕ್ಖಣವಿಪಸ್ಸನಾಭೂತಂ **ಞಾಣಂ,** ಸತಿಪಟ್ಠಾನಭೂತಾ ಚಿರಕತಾದಿಅನುಸ್ಸರಣಸಮತ್ಥಾ ಉಪಟ್ಠಾನಸಙ್ಖಾತಾ ಸತಿ, ಸಮಪ್ಪವತ್ತವಿಪಸ್ಸನಾಸಹಜಾತಾ ಉಪೇಕ್ಖಾಸಮ್ಬೋಜ್ಝಙ್ಗಭೂತಾ ತತ್ರಮಜ್ಝತ್ತುಪೇಕ್ಖಾ, ಮನೋದ್ವಾರೇ ಆವಜ್ಜನುಪೇಕ್ಖಾ ಚಾತಿ

ದುವಿಧಾಪಿ **ಉಪೇಕ್ಖಾ,** ಓಭಾಸಾದೀಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು "ನ ವತ ಮೇ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಏವರೂಪೋ ಓಭಾಸೋ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬೋ"ತ್ಯಾದಿನಾ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೭೩೩) ನಯೇನ ತತ್ಥ ಆಲಯಂ ಕುರುಮಾನಾ ಸುಖುಮತಣ್ಹಾ ರೂಪ**ನಿಕನ್ತಿ**ಚಾತಿ ಓಭಾಸಾದೀಸು ದಸಸು ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸೇಸು ಉಪ್ಪನ್ನೇಸು "ನ ವತ ಮೇ ಇತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಏವರೂಪಾ ಓಭಾಸಾದಯೋ ಉಪ್ಪನ್ನಪುಬ್ಬಾ ಅದ್ಧಾ ಮಗ್ಗಪ್ಪತ್ತೋಸ್ಮಿ, ಫಲಪ್ಪತ್ತೋಸ್ಮೀ"ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೭೩೩) ಅಗ್ಗಹೇತ್ವಾ "ಇಮೇ ಓಭಾಸಾದಯೋ ತಣ್ಹಾದಿಟ್ಠಿಮಾನವತ್ಥುತಾಯ ನ ಮಗ್ಗೋ, ಅಥ ಖೋ ವಿಪಸ್ಸನುಪಕ್ಕಿಲೇಸಾ ಏವ, ತಬ್ಬಿನಿಮುತ್ತಂ ಪನ ವೀಥಿಪಟಿಪನ್ನಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ ಮಗ್ಗೋ"ತಿ ಏವಂ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಲಕ್ಖಣಸ್ಸ ವವತ್ಥಾನಂ ನಿಚ್ಛಯನಂ ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಸ್ಸ ಜಾನನತೋ, ದಸ್ಸನತೋ, ಅಮಗ್ಗೇ ಮಗ್ಗಸಞ್ಞಾಯ ವಿಸೋಧನತೋ ಚ **ಮಗ್ಗಾಮಗ್ಗಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮ**।

೩೪. ಯಾವಾನುಲೋಮಾತಿ ಯಾವ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಞಾಣಾ। **ನವ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಾನೀ**ತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೭೩೭ ಆದಯೋ) ಖನ್ಧಾನಂ ಉದಯಞ್ಚ ವಯಞ್ಚ ಜಾನನಕಂ **ಉದಯಬ್ಬಯಞಾಣಂ,** ಉದಯಂ ಮುಞ್ಚಿತ್ವಾ ಭಙ್ಗಮತ್ತಾನುಪೇಕ್ಖಕಂ **ಭಙ್ಗಞಾಣಂ,** ಭಙ್ಗವಸೇನ ಉಪಟ್ಠಿತಾನಂ ಸೀಹಾದೀನಂ ವಿಯ ಭಾಯಿತಬ್ಬಾಕಾರಾನುಪೇಕ್ಖಕಂ **ಭಯಞಾಣಂ,** ತಥಾನುಪೇಕ್ಖಿತಾನಂ ಆದಿತ್ತಘರಸ್ಸ ವಿಯ ಆದೀನವಾಕಾರಾನುಪೇಕ್ಖಕಂ **ಆದೀನವಞಾಣಂ,** ದಿಟ್ಠಾದೀನವೇಸು ನಿಬ್ಬಿನ್ದನವಸೇನ ಪವತ್ತಂ **ನಿಬ್ಬಿದಾಞಾಣಂ,** ಜಾಲಾದಿತೋ ಮಚ್ಛಾದಿಕಾ ವಿಯ ತೇಹಿ ತೇಭೂಮಕಧಮ್ಮೇಹಿ ಮುಚ್ಚಿತುಕಾಮತಾವಸೇನ ಪವತ್ತಂ **ಮುಚ್ಚಿತುಕಮ್ಯತಾಞಾಣಂ,** ಮುಚ್ಚನುಪಾಯಸಮ್ಪಾದನತ್ಥಂ ದಿಟ್ಠಾದೀನವೇಸುಪಿ ಸಮುದ್ದಸಕುಣೀ ವಿಯ ಪುನಪ್ಪುನಂ ಸಮ್ಮಸನವಸಪ್ಪವತ್ತಂ **ಪಟಿಸಙ್ಖಾನುಪಸ್ಸನಾಞಾಣಂ,** ಚತ್ತಭರಿಯೋ ಪುರಿಸೋ ವಿಯ ದಿಟ್ಠಾದೀನವೇಸು ತೇಸು ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಉಪೇಕ್ಖನಾಕಾರಪ್ಪವತ್ತಂ **ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ,** ಅನಿಚ್ಚಾದಿಲಕ್ಖಣವಿಪಸ್ಸನತಾಯ ಹೇಟ್ಠಾ ಪವತ್ತಾನಂ ಅಟ್ಠನ್ನಂ ವಿಪಸ್ಸನಾಞಾಣಾನಂ, ಉದ್ಧಂ ಮಗ್ಗಕ್ಖಣೇ ಅಧಿಗನ್ತಬ್ಬಾನಂ ಸತ್ತತಿಂಸಬೋಧಿಪಕ್ಖಿಯಧಮ್ಮಾನಞ್ಚ ಅನುಲೋಮತೋ ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ ಗೋತ್ರಭುತೋ ಪುಬ್ಬೇ ಪವತ್ತಂ ಸಚ್ಚಾನುಲೋಮಿಕಞಾಣಸಙ್ಖಾತಂ ನವಮಂ **ಅನುಲೋಮಞಾಣ**ನ್ತಿ ಇಮಾನಿ ನವ ಞಾಣಾನಿ ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿಯಾ ಪಟಿಪದಾಭಾವತೋ ತಿಲಕ್ಖಣಜಾನನಟ್ಠೇನ, ಪಚ್ಚಕ್ಖತೋ ದಸ್ಸನಟ್ಠೇನ, ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ವಿಸುದ್ಧತ್ತಾ ಚ **ಪಟಿಪದಾಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮ**।

೩೫. ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಪರಿಪಾಕೋ **ವಿಪಸ್ಸನಾಪರಿಪಾಕೋ,** ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಞಾಣಂ। ತಂ **ಆಗಮ್ಮ** ಪಟಿಚ್ಚ। ಇದಾನಿ **ಅಪ್ಪನಾ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತೀ**ತಿ "ಇದಾನಿ ಅಪ್ಪನಾಸಙ್ಖಾತೋ ಲೋಕುತ್ತರಮಗ್ಗೋ ಉಪ್ಪಜ್ಜಿಸ್ಸತೀ"ತಿ ವತ್ತಬ್ಬಕ್ಖಣೇ। **ಯಂ ಕಿಞ್ಚೀ**ತಿ ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾಯ ಗಹಿತೇಸು ತೀಸು ಏಕಂ ಯಂ ಕಿಞ್ಚಿ।

೩೬. ವಿಪಸ್ಸನಾಯ ಮತ್ಥಕಪ್ಪತ್ತಿಯಾ **ಸಿಖಾಪ್ಪತ್ತಾ**। ಅನುಲೋಮಞಾಣಸಹಿತತಾಯ **ಸಾನುಲೋಮಾ**। ಸಾ ಏವ ಸಙ್ಖಾರೇಸು ಉದಾಸೀನತ್ತಾ **ಸಙ್ಖಾರುಪೇಕ್ಖಾ**। ಯಥಾನುರೂಪಂ ಅಪಾಯಾದಿತೋ, ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತತೋ ಚ ವುಟ್ಠಹನತೋ ವುಟ್ಠಾನಸಙ್ಖಾತಂ ಮಗ್ಗಂ ಗಚ್ಛತೀತಿ **ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನೀ**।

೩೭. ಅಭಿಸಮ್ಭೋನ್ತನ್ತಿ ಪಾಪುಣನ್ತಂ।

೩೮. ಪರಿಜಾನನ್ತೋತಿ "ಏತ್ತಕಂ ದುಕ್ಖಂ, ನ ಇತೋ ಊನಾಧಿಕ"ನ್ತಿ ಪರಿಚ್ಛಿಜ್ಜ ಜಾನನ್ತೋ। **ಸಚ್ಛಿಕರೋನ್ತೋ**ತಿ ಆರಮ್ಮಣಕರಣವಸೇನ ಪಚ್ಚಕ್ಖಂ ಕರೋನ್ತೋ। **ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಂ ಭಾವನಾವಸೇನಾ**ತಿ ಮಗ್ಗಸಚ್ಚಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಸಮ್ಪಯುತ್ತಮಗ್ಗಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಚತುತ್ಥಸಚ್ಚಸ್ಸ ಸಹಜಾತಾದಿಪಚ್ಚಯೋ ಹುತ್ವಾ ವಡ್ಢನವಸೇನ। ಏಕಸ್ಸೇವ ಞಾಣಸ್ಸ ಚತುಕಿಚ್ಚಸಾಧನಂ ಪದೀಪಾದೀನಂ ವಟ್ಟಿದಾಹಾದಿಚತುಕಿಚ್ಚದಸ್ಸನತೋ, "ಯೋ, ಭಿಕ್ಖವೇ, ದುಕ್ಖಂ ಪಸ್ಸತೀ"ತ್ಯಾದಿ (ಸಂ॰ ನಿ॰ ೫.೧೧೦೦; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೮೩೯) ಆಗಮತೋ ಚ ಸಮ್ಪಟಿಚ್ಛಿತಬ್ಬಂ।

೨೯. ದ್ವೇ ತೀಣಿ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಪವತ್ತಿತ್ವಾತಿ ಮಗ್ಗುಪ್ಪತ್ತಿಯಾ ಅನುರೂಪತೋ ದ್ವೇ ವಾ ತೀಣಿ ವಾ ಫಲಚಿತ್ತಾನಿ ಅಪನೀತಗ್ಗಿಮ್ಹಿ ಠಾನೇ ಉಣ್ಹತ್ತನಿಬ್ಬಾಪನತ್ಥಾಯ ಘಟೇಹಿ ಅಭಿಸಿಞ್ಚಮಾನಮುದಕಂ ವಿಯ ಸಮುಚ್ಛಿನ್ನಕಿಲೇಸೇಪಿ ಸನ್ತಾನೇ ದರಥಪಟಿಪ್ಪಸ್ಸಮ್ಭಕಾನಿ ಹುತ್ವಾ ಪವತ್ತಿತ್ವಾ, ತೇಸಂ ಪವತ್ತಿಯಾತಿ ವುತ್ತಂ ಹೋತಿ। **ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಾನೀತಿ** ಮಗ್ಗಫಲಾದಿವಿಸಯಾನಿ ಕಾಮಾವಚರಞಾಣಾನಿ, ಯಾನಿ ಸನ್ಧಾಯ "ವಿಮುತ್ತಸ್ಮಿಂ ವಿಮುತ್ತಮಿತಿ ಞಾಣಂ ಹೋತೀ"ತಿ (ಮಹಾವ॰ ೨೩) ವುತ್ತಂ।

೩೦. ಇದಾನಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಾಯ ಭೂಮಿಂ ದಸ್ಸೇತುಂ **"ಮಗ್ಗಂ ಫಲಞ್ಚಾ"**ತ್ಯಾದಿ ವುತ್ತಂ। ತತ್ಥ "ಇಮಿನಾವ ವತಾಹಂ ಮಗ್ಗೇನ ಆಗತೋ"ತಿ **ಮಗ್ಗಂ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ**। ತತೋ "ಅಯಂ ನಾಮ ಮೇ ಆನಿಸಂಸೋ ಲದ್ಧೋ"ತಿ ತಸ್ಸ **ಫಲಂ,** ತತೋ "ಅಯಂ ನಾಮ ಮೇ ಧಮ್ಮೋ ಆರಮ್ಮಣತೋ ಸಚ್ಛಿಕತೋ"ತಿ **ನಿಬ್ಬಾನಞ್ಚ ಪಣ್ಡಿತೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ**। ತತೋ "ಇಮೇ ನಾಮ ಮೇ ಕಿಲೇಸಾ ಪಹೀನಾ"ತಿ **ಪಹೀನೇ ಕಿಲೇಸೇ,** "ಇಮೇ ನಾಮ ಅವಸಿಟ್ಠಾ"ತಿ ಅವಸಿಟ್ಠಕಿಲೇಸೇ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ ವಾ, ನ ವಾ। ಕೋಚಿ ಸೇಕ್ಖೋ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ, ಕೋಚಿ ನ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖತಿ। ತತ್ಥ ಕಾಮಚಾರೋತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ತಥಾ ಹಿ ಮಹಾನಾಮೋ ಸಕ್ಕೋ "ಕೋ ಸು ನಾಮ ಮೇ ಧಮ್ಮೋ ಅಜ್ಝತ್ತಂ ಅಪ್ಪಹೀನೋ"ತಿ (ಮ॰ ನಿ॰ ೧.೧೭೫; ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೮೧೨) ಅಪ್ಪಹೀನೇ ಕಿಲೇಸೇ ಪುಚ್ಛಿ। ಅರಹತೋ ಪನ ಅವಸಿಟ್ಠಕಿಲೇಸಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಂ ನತ್ಥಿ ಸಬ್ಬಕಿಲೇಸಾನಂ ಪಹೀನತ್ತಾ, ತಸ್ಮಾ ತಿಣ್ಣಂ ಸೇಕ್ಖಾನಂ ಪನ್ನರಸ ಅರಹತೋ ಚತ್ತಾರೀತಿ ಏಕೂನವೀಸತಿ ಪಚ್ಚವೇಕ್ಖಣಞಾಣಾನೀತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

ಛಬ್ಬಿಸುದ್ಧಿಕಮೇನಾತಿ (ವಿಸುದ್ಧಿ॰ ೨.೭೭೨ ಆದಯೋ) ಸೀಲಚಿತ್ತವಿಸುದ್ಧೀನಂ ವಸೇನ ಮೂಲಭೂತಾನಂ ದ್ವಿನ್ನಂ, ದಿಟ್ಠಿವಿಸುದ್ಧಿಆದೀನಂ ವಸೇನ ಸರೀರಭೂತಾನಂ ಚತುನ್ನನ್ತಿ ಏತಾಸಂ ಛನ್ನಂ ವಿಸುದ್ಧೀನಂ ಕಮೇನ। ಚತುನ್ನಂ ಸಚ್ಚಾನಂ ಜಾನನತಾ, ಪಚ್ಚಕ್ಖಕರಣತೋ, ಕಿಲೇಸಮಲೇಹಿ ವಿಸುದ್ಧತ್ತಾ ಚ **ಞಾಣದಸ್ಸನವಿಸುದ್ಧಿ ನಾಮ**।

ಏತ್ಥಾತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನೇ।

ವಿಸುದ್ಧಿಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವಿಮೋಕ್ಖಭೇದವಣ್ಣನಾ

೩೧. **ತತ್ಥ** ತಸ್ಮಿಂ ಉದ್ದೇಸೇ। ಸಙ್ಖಾರೇಸು "ಯೋ ಅತ್ತಾಭಿನಿವೇಸೋ ಕಮ್ಮಸ್ಸ ಕಾರಕೋ ಫಲಸ್ಸ ಚ ವೇದಕೋ ಏಸೋ ಮೇ ಅತ್ತಾ"ತಿ ಏವಂ ಅಭಿನಿವೇಸೋ ದಳ್ಹಗ್ಗಾಹೋ, ತಂ ಮುಞ್ಚನ್ತೀ "ಅನತ್ತಾ"ತಿ ಪವತ್ತಾ ಅನುಪಸ್ಸನಾವ ಅತ್ತಸುಞ್ಞತಾಕಾರಾನುಪಸ್ಸನತೋ **ಸುಞ್ಞತಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಂ** ಪಟಿಪಕ್ಖತೋ ವಿಮುತ್ತಿವಸೇನ ವಿಮೋಕ್ಖಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ಲೋಕುತ್ತರಂ ಮಗ್ಗಫಲಸ್ಸ ದ್ವಾರಂ ಹೋತಿ।

೩೨. ಸಙ್ಖಾರೇಸು "ಅನಿಚ್ಚ"ನ್ತಿ ಪವತ್ತಾ ಅನುಪಸ್ಸನಾ ಅನಿಚ್ಚೇ "ನಿಚ್ಚ"ನ್ತಿ (ಅ॰ ನಿ॰ ೪.೪೯; ಪಟಿ॰ ಮ॰ ೧.೨೩೬; ವಿಭ॰ ೯೩೯) ಪವತ್ತಂ ಸಞ್ಞಾಚಿತ್ತದಿಟ್ಠಿವಿಪಲ್ಲಾಸಸಙ್ಖಾತಂ **ವಿಪಲ್ಲಾಸನಿಮಿತ್ತಂ ಮುಞ್ಚನ್ತೀ** ಪಜಹನ್ತೀ ವಿಪಲ್ಲಾಸನಿಮಿತ್ತರಹಿತಾಕಾರಾನುಪಸ್ಸನತೋ **ಅನಿಮಿತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ** ವಿಮೋಕ್ಖಮುಖಂ ಹೋತೀತಿ ಸಮ್ಬನ್ಧೋ।

೩೩. "ದುಕ್ಖ"ನ್ತಿ ಪವತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾ ಸಙ್ಖಾರೇಸು "ಏತಂ ಮಮ, ಏತಂ ಸುಖ"ನ್ತ್ಯಾದಿನಾ ನಯೇನ ಪವತ್ತಂ ಕಾಮಭವತಣ್ಹಾಸಙ್ಖಾತಂ **ತಣ್ಹಾಪಣಿಧಿಂ** ತಣ್ಹಾಪತ್ಥನಂ **ಮುಞ್ಚನ್ತೀ** ದುಕ್ಖಾಕಾರದಸ್ಸನೇನ ಪರಿಚ್ಚಜನ್ತೀ ಪಣಿಧಿರಹಿತಾಕಾರಾನುಪಸ್ಸನತೋ **ಅಪ್ಪಣಿಹಿತಾನುಪಸ್ಸನಾ ನಾಮ**।

೩೪. **ತಸ್ಮಾತಿ** ಯಸ್ಮಾ ಏತಾಸಂ ತಿಸ್ಸನ್ನಂ ಏತಾನಿ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ, ತಸ್ಮಾ ಯದಿ ವುಟ್ಠಾನಗಾಮಿನಿವಿಪಸ್ಸನಾ ಅನತ್ತತೋ ವಿಪಸ್ಸತಿ। **ಮಗ್ಗೋ ಸುಞ್ಞತೋ ನಾಮ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ಹೋತಿ** ಆಗಮನವಸೇನ ಲದ್ಧನಾಮತ್ತಾ।

೬೬. ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನವಸೇನಾತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಸಙ್ಖಾತಾಗಮನವಸೇನ। ಆಗಚ್ಛತಿ ಏತೇನ ಮಗ್ಗೋ, ಫಲಞ್ಚಾತಿ ವಿಪಸ್ಸನಾಮಗ್ಗೋ ಇಧ **ಆಗಮನಂ** ನಾಮ।

೬೭. ಯಥಾವುತ್ತನಯೇನಾತಿ ಪುಬ್ಬೇ ವುತ್ತಅನತ್ತಾನುಪಸ್ಸನಾದಿವಸೇನ। **ಯಥಾಸಕಂ ಫಲಮುಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪೀ**ತಿ ಯಥಾಲದ್ಧಮಗ್ಗಸ್ಸ ಫಲಭೂತಂ ಅತ್ತನೋ ಅತ್ತನೋ ಫಲಂ ಉಪ್ಪಜ್ಜಮಾನಮ್ಪಿ ಮಗ್ಗಾಗಮನವಸೇನ ಅಲಭಿತ್ವಾ ವಿಪಸ್ಸನಾಗಮನವಸೇನೇವ ತೀಣಿ ನಾಮಾನಿ ಲಭತಿ ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿಕಾಲೇ ತದಾ ಮಗ್ಗಪ್ಪವತ್ತಾಭಾವೇನ ತಸ್ಸ ದ್ವಾರಭಾವಾಯೋಗತೋ। **ಆರಮ್ಮಣವಸೇನಾ**ತಿ ಸಬ್ಬಸಙ್ಖಾರಸುಞ್ಞತತ್ತಾ, ಸಙ್ಖಾರನಿಮಿತ್ತರಹಿತತ್ತಾ, ತಣ್ಹಾಪಣಿಧಿರಹಿತತ್ತಾ ಚ ಸುಞ್ಞತಅನಿಮಿತ್ತಅಪ್ಪಣಿಹಿತನಾಮವನ್ತಂ ನಿಬ್ಬಾನಂ ಆರಬ್ಭ ಪವತ್ತತ್ತಾ ತಸ್ಸ ವಸೇನ। **ಸರಸವಸೇನಾ**ತಿ ರಾಗಾದಿಸುಞ್ಞತತ್ತಾ, ರೂಪನಿಮಿತ್ತಾದಿಆರಮ್ಮಣರಹಿತತ್ತಾ, ಕಿಲೇಸಪಣಿಧಿರಹಿತತ್ತಾ ಅತ್ತನೋ ಗುಣವಸೇನ। **ಸಬ್ಬತ್ಥಾ**ತಿ ಮಗ್ಗವೀಥಿಯಂ, ಫಲಸಮಾಪತ್ತಿವೀಥಿಯಞ್ಚ। **ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪೀ**ತಿ ಮಗ್ಗಸ್ಸ, ಫಲಸ್ಸಪಿ।

ವಿಮೋಕ್ಖಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಪುಗ್ಗಲಭೇದವಣ್ಣನಾ

೬೮. ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಂ ಸತ್ತಸು ವಾರೇಸು ಕಾಮಸುಗತಿಯಂ ಪಟಿಸನ್ಧಿಗ್ಗಹಣಂ ಪರಮಂ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಸತ್ತಕ್ಖತ್ತುಪರಮೋ** ನ ಪನ ಅಟ್ಠಮಾದಿಕಾಮಭವಗಾಮೀತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ। ಯಂ ಸನ್ಧಾಯ ವುತ್ತಂ "ನ ತೇ ಭವಂ ಅಟ್ಠಮಮಾದಿಯನ್ತೀ"ತಿ (ಖು॰ ಪಾ॰ ೬.೯; ಸು॰ ನಿ॰ ೨೩೨; ನೇತ್ತಿ॰ ೧೧೫)। ರೂಪಾರೂಪಸುಗತಿಭವಂ ಪನ ಸತ್ತವಾರತೋ ಪರಮ್ಪಿ ಗಚ್ಛತೀತಿ ಆಚರಿಯಾ।

೬೯. ರಾಗದೋಸಮೋಹಾನನ್ತಿ ಮೋಹಗ್ಗಹಣಂ ರಾಗದೋಸೇಕಟ್ಠಮೋಹಂ ಸನ್ಧಾಯಾತಿ ದಟ್ಠಬ್ಬಂ।

೭೦. ಖೀಣಾ ಚತ್ತಾರೋ ಆಸವಾ ಏತಸ್ಸಾತಿ **ಖೀಣಾಸವೋ**। ದಕ್ಖಿಣಾರಹೇಸು ಅಗ್ಗತ್ತಾ **ಅಗ್ಗದಕ್ಖಿಣೇಯ್ಯೋ**।

ಪುಗ್ಗಲಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಸಮಾಪತ್ತಿಭೇದವಣ್ಣನಾ

೭೧. ಸಬ್ಬೇಸಮ್ಪೀತಿ ಚತುನ್ನಮ್ಪಿ ಅರಿಯಪುಗ್ಗಲಾನಂ।

೭೨. ಚಿತ್ತಚೇತಸಿಕಾನಂ ಅಪ್ಪವತ್ತಿಸಙ್ಖಾತಸ್ಸ ನಿರೋಧಸ್ಸ ಸಮಾಪತ್ತಿ **ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿ,** ದಿಟ್ಠೇವ ಧಮ್ಮೇ ಚಿತ್ತನಿರೋಧಂ ಪತ್ವಾ ವಿಹರಣಂ। **ಅನಾಗಾಮೀನಞ್ಚಾ**ತಿ ಕಾಮರೂಪಭವಟ್ಠಾನಂ ಅಟ್ಠಸಮಾಪತ್ತಿಲಾಭೀನಮೇವ ಅನಾಗಾಮೀನಂ, ತಥಾ ಖೀಣಾಸವಾನಞ್ಚ। **ತತ್ಥಾ**ತಿ ನಿರೋಧಸಮಾಪತ್ತಿಯಂ। **ಯಾವ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ ಗನ್ತ್ವಾ**ತಿ ಏವಂ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾನಂ ಯುಗನದ್ಧಭಾವಾಪಾದನವಸೇನ ಯಾವ ಆಕಿಞ್ಚಞ್ಞಾಯತನಂ, ತಾವ ಗನ್ತ್ವಾ। **ಅಧಿಟ್ಠೇಯ್ಯಾದಿಕ**ನ್ತಿ ಕಾಯಪಟಿಬದ್ಧಂ ಠಪೇತ್ವಾ ವಿಸುಂ ವಿಸುಂ ಠಪಿತಚೀವರಾದಿಪರಿಕ್ಖಾರಗೇಹಾದೀನಂ ಅಗ್ಗಿಆದಿನಾ ಅವಿನಾಸನಾಧಿಟ್ಠಾನಂ, ಸಂಘಪಟಿಮಾನನಸತ್ಥುಪಕ್ಕೋಸನಾನಂ ಪುರೇತರಂ ವುಟ್ಠಾನಂ, ಸತ್ತಾಹಬ್ಭನ್ತರೇ ಆಯುಸಙ್ಖಾರಪ್ಪವತ್ತಿಓಲೋಕನನ್ತಿ ಚತುಬ್ಬಿಧಂ ಅಧಿಟ್ಠಾನಾದಿಕಂ ಪುಬ್ಬಕಿಚ್ಚಂ ಕತ್ವಾ।

ಸಮಾಪತ್ತಿಭೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ವಿಪಸ್ಸನಾಕಮ್ಮಟ್ಠಾನವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ಉಯ್ಯೋಜನವಣ್ಣನಾ

೭೫. ಪಟಿಪತ್ತಿರಸಸ್ಸಾದನ್ತಿ ಝಾನಸುಖಫಲಸುಖಾದಿಭೇದಂ ಸಮಥವಿಪಸ್ಸನಾಪಟಿಪತ್ತಿರಸಸ್ಸಾದಂ।

ಇತಿ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನಿಯಾ ನಾಮ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹವಣ್ಣನಾಯ

ಕಮ್ಮಟ್ಠಾನಪರಿಚ್ಛೇದವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿಗಮನವಣ್ಣನಾ

(ಕ) ಚಾರಿತ್ತೇನ ಕುಲಾಚಾರೇನ ಸೋಭಿತೇ ವಿಸಾಲಕುಲೇ ಉದಯೋ ನಿಬ್ಬತ್ತಿ ಯಸ್ಸ, ತೇನ, ಕಮ್ಮಾದಿವಿಸಯಾಯ ಸದ್ಧಾಯ ಅಭಿವುದ್ಧೋ ಪರಿಸುದ್ಧೋ ಚ ದಾನಸೀಲಾದಿಗುಣಾನಂ ಉದಯೋ ಯಸ್ಸ, ತೇನ, **ನಮ್ಬವ್ಹಯೇನ** ನಮ್ಬನಾಮಕೇನ, **ಪರಾನುಕಮ್ಪಂ** ಸಾಸನೇ ಸುಖೋತರಣಪರಿಪಾಚನಲಕ್ಖಣಂ ಪರಾನುಗ್ಗಹಂ, **ಪಣಿಧಾಯ** ಪತ್ಥೇತ್ವಾ ಯಂ ಪಕರಣಂ **ಪತ್ಥಿತಂ** ಅಭಿಯಾಚಿತಂ, ತಂ ಏತ್ತಾವತಾ ಪರಿನಿಟ್ಠಿತನ್ತಿ ಯೋಜನಾ।

(ಖ) **ತೇನ** ಪಕರಣಪ್ಪಸುತೇನ ವಿಪುಲೇನ ಪುಞ್ಞೇನ ಪಞ್ಞಾವದಾತೇನ ಅರಿಯಮಗ್ಗಪಞ್ಞಾಪರಿಸುದ್ಧೇನ ಸೀಲಾದಿಗುಣೇನ ಸೋಭಿತಾ। ತತೋಯೇವ ಲಜ್ಜಿನೋ ಭಿಕ್ಖೂ, ಧಞ್ಞಾನಂ ಅಧಿವಾಸಭೂತಂ, **ಉದಿತೋದಿತಂ** ಅಚ್ಚನ್ತಪ್ಪಸಿದ್ಧಂ, **ಮೂಲಸೋಮಂ** ನಾಮ ವಿಹಾರಂ, ಪುಞ್ಞವಿಭವಸ್ಸ ಉದಯಸಞ್ಜಾತಾಯ ಮಙ್ಗಲತ್ಥಾಯ ಆಯುಕನ್ತಂ ಮಞ್ಞನ್ತು, ತತ್ಥ ನಿವಾಸಿನೋ ಭಿಕ್ಖೂ ಈದಿಸಾ ಹೋನ್ತೂತ್ಯಧಿಪ್ಪಾಯೋ।

ನಿಗಮನವಣ್ಣನಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।

ನಿಟ್ಠಿತಾ ಚಾಯಂ ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನೀ ನಾಮ।

ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹಟೀಕಾ।

ನಿಗಮನಕಥಾ

೧. ರಮ್ಮೇ **ಪುಲತ್ಥಿ**ನಗರೇ ನಗರಾಧಿರಾಜೇ,
ರಞ್ಞಾ **ಪರಕ್ಕಮ**ಭುಜೇನ ಮಹಾಭುಜೇನ।
ಕಾರಾಪಿತೇ ವಸತಿ **ಜೇತವನೇ** ವಿಹಾರೇ।
ಯೋ ರಮ್ಮಹಮ್ಮಿಯವರೂಪವನಾಭಿರಾಮೇ॥

೨. ಸಮ್ಪನ್ನಸೀಲದಮಸಂಯಮತೋಸಿತೇಹಿ,
ಸಮ್ಮಾನಿತೋ ವಸಿಗಣೇಹಿ ಗುಣಾಕರೇಹಿ।
ಪತ್ತೋ ಮುನಿನ್ದವಚನಾದಿಸು ನೇಕಗನ್ಥ-
ಜಾತೇಸು ಚಾಚರಿಯತಂ ಮಹಿತಂ ವಿದೂಹಿ॥

೩. ಞಾಣಾನುಭಾವಮಿಹ ಯಸ್ಸ ಚ ಸೂಚಯನ್ತೀ,
ಸಂವಣ್ಣನಾ ಚ ವಿನಯಟ್ಠಕಥಾದಿಕಾನಂ।

ಸಾರತ್ಥದೀಪನಿಮುಖಾ ಮಧುರತ್ಥಸಾರ-
ಸನ್ದೀಪನೇನ ಸುಜನಂ ಪರಿತೋಸಯನ್ತೀ॥

೪. ತಸ್ಸಾನುಕಮ್ಪಮವಲಮ್ಬಿಯ **ಸಾರಿಪುತ್ತ**-
ತ್ಥೇರಸ್ಸ ಥಾಮಗತಸಾರಗುಣಾಕರಸ್ಸ।
ಯೋ ನೇಕಗನ್ಥವಿಸಯಂ ಪಟುತಂ ಅಲತ್ಥಂ,
ತಸ್ಸೇಸ ಞಾಣವಿಭವೋ ವಿಭವೇಕಹೇತು॥

೫. ಸೋಹಮೇತಸ್ಸ ಸಂಸುದ್ಧ-ವಾಯಾಮಸ್ಸಾನುಭಾವತೋ।
ಅದ್ಧಾಸಾಸನದಾಯಾದೋ, ಹೇಸ್ಸಂ ಮೇತ್ತೇಯ್ಯಸತ್ಥುನೋ॥

೬. ಜೋತಯನ್ತಂ ತದಾ ತಸ್ಸ, ಸಾಸನಂ ಸುದ್ಧಮಾನಸಂ।
ಪಸ್ಸೇಯ್ಯಂ ಸಕ್ಕರೇಯ್ಯಞ್ಚ, ಗರುಂ ಮೇ ಸಾರಿಸಮ್ಭವಂ॥

೭. ದಿನೇಹಿ ಚತುವೀಸೇಹಿ, ಟೀಕಾಯಂ ನಿಟ್ಠಿತಾ ಯಥಾ।
ತಥಾ ಕಲ್ಯಾಣಸಙ್ಕಪ್ಪಾ, ಸೀಘಂ ಸಿಜ್ಝನ್ತು ಪಾಣಿನನ್ತಿ॥

ಇತಿ ಭದನ್ತಸಾರಿಪುತ್ತಮಹಾಥೇರಸ್ಸ ಸಿಸ್ಸೇನ ರಚಿತಾ

ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥವಿಭಾವಿನೀ ನಾಮ

ಅಭಿಧಮ್ಮತ್ಥಸಙ್ಗಹಟೀಕಾ ನಿಟ್ಠಿತಾ।